

प्रकाशकः—

नाथूराम प्रेमी, मन्त्री—
मणिकचन्द्र जैन ग्रन्थमाला,
हीराबाग, पो० गिरगाँव, बम्बई ।

सिर्फ प्राक्कथन और धनुस्मृतिका आदिके मुद्रक—

मंगेश नारायण कुळकर्णी,

कनाटक प्रिंटिंग प्रेस,

३१८ ए, ठाकुद्वार, बम्बई ।

और दोष सम्पूर्ण पुस्तकके मुद्रक—

विनायक बाळकृष्ण परोजपे

नेटिव ओपीनियन प्रेस,

ऑप्रेवाडी, गिरगाँव, बम्बई ।

प्राचकथन ।

यह ग्रन्थ यद्यपि 'पद्मपुराण' नामसे ही सर्वत्र प्रसिद्ध है; परन्तु इसका वास्तविक नाम 'पद्मचरित' है, क्योंकि इसमें नम्रमुनिका—जो कि पुरुषोत्तम रामचन्द्रका नामान्तर है—चरित निबद्ध किया गया हैX ।

द्विगम्बरजैनसम्प्रदायके उपलब्ध कथासाहित्य या प्रथमानुयोगमें 'पद्मचरित' सबसे प्राचीन ग्रन्थ है । जहाँ तक हम जानते हैं, अब तक इसके पहल्लेका कोई भी कथाग्रन्थ प्रकाशित नहीं हुआ है । भावनगरकी जैनधर्मप्रसारक सभाने जो 'पउमचरिय*' नामका प्राकृत ग्रन्थ प्रकाशित किया है, वह इससे बहुत पहल्लेका है; परन्तु अभी तक यह बात विवाद-अस्त ही है कि उसके कर्ता द्विगम्बरसम्प्रदायके थे या श्वेताम्बरके ।

'पद्मचरित' भगवान् महावीरके निर्वाणके १२०३ वर्ष बाद लिखा गया था जैसा कि उसके निम्नलिखित पद्यसे प्रकट होता है:—

द्विशताभ्यधिके समासहस्त्रे समतीतेऽर्धचतुर्थवर्षयुके ।

जिनभास्करवर्द्धमानसिद्धे चरितं पद्ममुनेरिदं निबद्धम् ॥

यदि वीर निर्वाणसे ४७० वर्ष बाद विक्रम संवत्का प्रारंभ माना जाय, तो इस-ग्रन्थका रचनाकाल विक्रम संवत् ८३४ समझना चाहिए ।

पुत्राटसंधी आचार्य जिनसेनका हरिवंशपुराण विक्रम संवत् ८४० (शक संवत् ७०५) में समाप्त हुआ है, अर्थात् वह इससे लगभग ६ वर्ष पीछेकी रचना है । इसी कारण उसमें इस ग्रन्थका उल्लेख मिलता है:—

कृतपद्मोद्योद्योता प्रत्यहं परिवर्त्तिता ।

मूर्तिः काव्यमयी लोके रवेरिव रवेः प्रिया ॥ ३४ ॥—सर्ग १

X 'चरितं पद्ममुनेरिदं निबद्धम् ।'—अन्तिम सर्ग, श्लोक १८५

* इस ग्रन्थके सम्बन्धमें मेरा एक विस्तृत नोट जैनहितैषी भाग ११, अंक ३, पृष्ठ १३२ में प्रकाशित हो चुका है ।

रविवेण्णचार्याने अपनी गुरुराम्परा इस प्रकार दी है—

आसीदिन्द्रगुरोर्दिव्याकरयतिः शिष्योऽस्यचाहंमुनिः

तस्मौलक्ष्मणसेनसन्धुनिरदः शिष्यो रविस्तस्मृतं ॥ ६९ ॥

अर्थात् इन्द्रगुरु—दिव्याकरयति—अहंमुनि—लक्ष्मणसेन और रविवेण ।

इन्होंने अपने किसी संघ या गणका उल्लेख नहीं किया है जिससे मालूम होता है कि उस समय तक दिग्गुर संप्रदायमें देव, नन्दि, सेन, सिंह संघोंकी उत्पत्ति नहीं हुई थी; कमसे कम ये भेद बहुत स्पष्ट नहीं हुए थे । शक संवत् ११५५ के लिखे हुए मंगराज कविके शिलालेख*में इस बातका उल्लेख किया गया है कि भटाकलंकदेवके स्वर्गवासके बाद यह संघभेद हुआ ।—

तस्मिन्गते स्वर्गभुवं महर्षीं दिवःपतिं नतुमिवप्रकृष्टां ।

तदन्वयोद्भूतमुनीद्वराणां यभूवुरित्थं भुवि संघभेदाः ॥ १९ ॥

आचार्य रविवेणका यद्यपि इस समय केवल यही प्रन्थ उपलब्ध है; परन्तु ऐसा जान पड़ता है कि इसके सिवाय उनके और भी कुछ प्रन्थ होंगे जिनमेंसे धरोगविरतका उल्लेख हरिवंशपुराणके प्रारम्भमें इस प्रकार किया गया है:—

वरसंगनेप सर्वार्णवैरांगचरितार्थवाक् ।

कस्यनोरेपादयेद्वादमजुरागं स्वर्गोचरस् ॥ ३५ ॥

श्वेताम्बर-सम्प्रदायके आचार्य उद्योतनसूरिने अपने ' कुवलयमाला ' नामक प्राकृत प्रन्थमें भी जो शकसंवत् ५०० (वि० सं० ८१५) की रचना है रविवेणके पद्मचरित और वरांगचरितका उल्लेख किया है:—

* यह विस्तृत शिलालेख जर्नालश्रान्तभास्करके अंक २-३ में प्रकाशित हुआ है ।

जोहँ कए रमणिजे वरंग-पउमाणचरितवित्थारे ।
कहव ण सल्लाहणिजे ते कइणो जइय रविसेणो ॥

अर्थात् जिसने रमणीय वरंगचरित और पद्मचरितका विस्तार किया उस कवि रविषेणकी कौन सराहणा नहीं करेगा ?

अभी तक इनके वरंगचरितका किसी भी पुस्तकभंडारमें पता नहीं लगा है ।

पद्मपुराणका हिन्दी अनुवाद (वचनिका) अब तक चार पाँच बार छप चुका है; परन्तु मूल ग्रन्थ एक बार भी नहीं छपा है जिससे विद्वानोंको प्रमाणादि संग्रह करनेमें बहुत कष्ट होता है । यह देखकर हमने इसे ग्रन्थमालामें प्रकाशित कर के सबके लिए सुलभ कर देना उचित समझा ।

लगभग ५०० पृष्ठोंका यह प्रथम खण्ड प्रकाशित हो रहा है । शेष ग्रन्थ लगभग इतने ही बड़े दो खण्डोंमें समाप्त होगा । सम्पूर्ण ग्रन्थका मूल्य लगभग पाँच रुपया होगा । हमें आशा है कि जैनसाहित्यप्रेमी सज्जन इसके प्रचारमें हमारा हाथ अवश्य बँटावेंगे जिससे इसमें लगा हुआ रुपया शीघ्र उठ आवे और वह दूसरे ग्रन्थोंके उद्धारमें लगने लगे । यह बतलानेकी आवश्यकता नहीं कि इस कार्यमें लगभग पाँच हजार रुपया लग जावेगा और ग्रन्थमाला के फण्डमें जो रुपया है वह प्रायः सभी निःशेष हो जावेगा । प्रत्येक मन्दिरके भंडारमें इसकी एक एक प्रति मँगा रखनी चाहिए ।

ग्रन्थ समाप्त हो जाने पर हमारा विचार है कि किसी विद्वानसे इसकी एक विस्तृत ऐतिहासिक भूमिका लिखवाई जाय । इसके लिए प्रयत्न किया जा रहा है ।

एक वर्ष भरके भीतर ग्रन्थके शेष दोनों खण्ड निकल जायँगे, ऐसी आशा की जाती है । १३-५-२८

—नाथूराम प्रेमी ।

पर्व-सूची ।

प्रथमं पर्व—सूत्रविधानं	पृष्ठ	१
द्वितीयं पर्व—श्रेणिकर्चिताभिधानं	"	१०
तृतीयं पर्व—विद्याधरलोकभिधानं	"	३०
चतुर्थं पर्व—ऋषभमाहात्म्याभिधानं	"	५६
पञ्चमं पर्व—राक्षसवंशाभिधानं	"	६७
षष्ठं पर्व—वानरवंशाभिधानं	"	९८
सप्तमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	"	१४३
अष्टमं पर्व—दशग्रीवाभिधानं	"	१७४
नवमं पर्व—त्रालिनिर्वाणाभिधानं	"	२१५
दशमं पर्व—दशग्रीवप्रस्थाने सहस्ररश्म्यनरप्यश्रामप्याभिधानं	"	२३३
एकादशं पर्व—मरुत्तयज्ञध्वंसनपदानुगाभिधानं	"	२४७
द्वादशं पर्व—इन्द्रपराभिधानं	"	२७७
त्रयोदशं पर्व—इन्द्रनिर्वाणाभिधानं	"	३०६
चतुर्दशं पर्व—अनन्तबलधर्माभिधानं	"	३१६
पञ्चदशं पर्व—अञ्जनासुन्दरीविवाहाभिधानं	"	३४५

पोद्दरी पर्व—पवनांत्रनासेभोगाभिधान	३६३
सप्तदशी पर्व—दशमरसेभवतिभिधान	३८३
अष्टादशी पर्व—पवनीजनासमागमाभिधान	४१४
एकोनविंशतितमं पर्व—रावणतासाज्याभिधान	४३५
विंशतितमं पर्व—तीर्थकरादिभवानुकीर्तने	४४०
एकविंशतितमं पर्व—मुजतव मन्नाहुक्षीर्तिमाहारम्यवर्णने	४६०
द्वाविंशतितमं पर्व—मुञ्जेराजमाहारम्ययुक्तदशरथोपस्यभिधाने	४७५
त्रयोविंशतितमं पर्व—विभीषणव्यसनवर्णने	४८९
चतुर्विंशतितमं पर्व—केक्यावरप्रदाने	४९५
पञ्चविंशतितमं पर्व—चतुर्भ्रातृसेमवाभिधाने...	५०६

श्रीपरमात्मने नमः ।

श्रीमद्रविषणाचार्यकृतं

षड्मपराणम् ।

मंगलाचरणम् ।

सिद्धं संपूर्णमव्ययार्थं सिद्धेः कारणमुत्तमं । प्रशस्तदर्शनज्ञानचारित्रप्रतिपादनं ॥ १ ॥
सुरेंद्रमुकुटाश्लिष्टपादपद्मांशुकेशरं । प्रणमामि महावीरं लोकत्रितयमंगलं ॥ २ ॥
प्रथमं चावसर्पिण्यामृषमं जिनपुंगवं । योगिनं सर्वविद्यानां विधातारं स्वयंभुवं ॥ ३ ॥
अजितं विजिताशेषबाह्यशारीरशत्रवं । शंभवं शं भवत्यस्मादित्यभिख्यामुपागतं ॥ ४ ॥

पद्मपुराणम् ।

अभिनन्दितनिःशेषभुवनं चाभिनन्दनं । सुमतिं सुमतिं नाथं मतांतरनिराशिनं ॥ ५ ॥

उद्यदकैकरालीढपत्राकरसमग्रभं । पद्मप्रभं सुपार्थं च सुपार्थं सर्ववेदिनं ॥ ६ ॥

शरत्सकलचंद्राभं परं चंद्रप्रभं ग्रथुं । पुष्पदंतं च संकुलकुंदपुष्पप्रभद्विजं ॥ ७ ॥

श्रीतलं शीतलघ्यानदायिनं परमोष्ठिनं । श्रेयांसं भव्यसत्त्वानां श्रेयांसं धर्मदेशिनं ॥ ८ ॥

वासुपूज्यं सत्तामीशं वसुपूज्यं जितद्विपं । विमलं जन्ममूलानां मलानामतिदूरगं ॥ ९ ॥

अंतं दधतं ज्ञानमनंतं कांतदर्शनं । धर्मं धर्मध्रुवाधारं शांतं शांतिजिनाहितं ॥ १० ॥

कुंभप्रभृत्तिसत्त्वानां कुंभुं हितानिस्तपितं । अशेषकेशनिर्मोक्षपूर्वसौख्याणादरं ॥ ११ ॥

संसारस्य निहंतारं मल्लं मल्लि मलोच्चितं । नमिं च प्रणताशेषं सुरासुरगुहं विधुं ॥ १२ ॥

अरिष्टनेमिमन्वूनारिष्टनेमिं महाद्युतिं । पार्थं नागेन्द्रसंस्तकपरिपार्थं विशां पतिं ॥ १३ ॥

सुव्रतं सुव्रतानां च देयकं दोषदारिणं । यस्य तीर्थे सद्भुत्पक्षे पद्मस्य चरितं शुभं ॥ १४ ॥

अन्यानापि महाभागान् मुनीन् गणधरादिकान् । प्रणम्य मनसा वाचा कायेन च पुनः पुनः १५

पद्मस्य चरितं वक्ष्ये पद्मालिंगितवक्षसः । प्रकुलपद्मवक्षस्य गुरुपुण्यस्य धीमतः ॥ १६ ॥

अनंतगुणगेहस्य तस्योदारविचेष्टिनः । गदितुं चरितं शक्तः केवलं श्रुतकैवली ॥ १७ ॥

माहशोपि वदत्येव चरितं यस्य यत्पुमान् । तच्चरितं क्रमायातं परमं देशदेशनात् ॥ १८ ॥
 मत्तवारणसंशुण्णे व्रजति हरिणाः पथि । प्रविशति भटा युद्धं महाभटपुरस्सराः ॥ १९ ॥
 भास्वता भासितानर्थान् सुखेनालोकते जनः । स्र्वीसुखविनिभिन्नं मणिं विशति सूत्रकं ॥ २० ॥
 बुधपंक्तिक्रमायातं चरितं रामगोचरं । भक्त्या प्रणोदिता बुद्धिः प्रष्टुं मम समुद्यता ॥ २१ ॥
 विशिष्टचिन्तयायातं यच्च श्रेयः क्षणान्महत् । तेनैव रक्षितायाता चारुतां मम भारती ॥ २२ ॥
 व्यक्ताकारादिवर्णा वाग् लंभिता या न सत्कर्था । सा तस्य निष्फला जंतोः पापादानाय केवलं २३
 बुद्धिं व्रजति विज्ञानं यशश्चरति निर्मलं । प्रयाति दुरितं दूरं महासुरुषकीर्तनात् ॥ २४ ॥
 अल्पकालमिदं जंतोः शरीरं रोगनिर्भरं । यशस्तु सत्कथाजन्म यावच्चंद्रार्कतारकं ॥ २५ ॥
 तस्मात्सर्वमयत्नेन पुरुषेणात्मवेदिना । शरीरं स्थास्तु कर्तव्यं महापुरुषकीर्तनं ॥ २६ ॥
 लोकद्वयफलं तेन लब्धं भवति जंतुना । यो विधत्ते कथां रम्यां सज्जनानंददायिनीं ॥ २७ ॥
 सत्कथाश्रवणौ यौ च श्रवणौ तौ मतौ मम । अन्यौ विदूषकश्चैव श्रवणाकारधारिणौ ॥ २८ ॥
 सचेष्टावर्णनावर्णा घूर्णते यत्र मूर्द्धनि । अयं मूर्द्धान्यमूर्द्धौ तु नालिकेरकरंकवत् ॥ २९ ॥
 सत्कीर्तनसुधास्वादसक्तं च रसनं स्मृतं । अन्यच्च दुर्वचोधारं कृपाणदुहितुः फलं ॥ ३० ॥

पद्मपुराणम् ।

श्रेष्ठबोधां च तावेष यौ सुकीर्तनवर्तिनौ । न शुम्भूकास्य संश्रुक्तजलाकाष्टुसन्निभौ ॥ ३१ ॥

दंतास्तएव ये शान्तकथासंगमरञ्जिताः । शेषाः सश्लेष्मनिर्वाणद्वारवंशाय केवलं ॥ ३२ ॥

मुहं श्रेयःपरिप्राप्तैर्मुखं मुख्यकथारतं । अन्यन्तु मलसंपूर्णं दंतकीटाकुलं विलं ॥ ३३ ॥

वदित्वा योऽधवा श्रोता श्रेयसां वचसां नरः । पुमान् स एव शेषस्तु शिल्पिकल्पितकायवत् ३४

गुणदोषसमाहारे गुणान् गृह्णति साधवः । क्षीरवारिसमाहारे हंसः क्षीरमिवाखिलं ॥ ३५ ॥

गुणदोषसमाहारे दोषान् गृह्णत्यसाधवः । मुक्ताफलानि संत्यज्य काका मांसमिध द्विपात् ॥ ३६ ॥

अदोषामपि दोषोक्तां पश्यति रचनां खलाः । रविमूर्त्तिमिवोल्बुकास्त्वमालदलकालिकां ॥ ३७ ॥

सरोजलागमद्वारजालकानीव दुर्जनाः । धारयति सदा दोषान् गुणबंधनवञ्जिताः ॥ ३८ ॥

स्वभावमिति संचित्य सज्जनस्यैतरस्य च । प्रवर्तते कथाबंधे स्वार्थमुद्दिश्य साधवः ॥ ३९ ॥

सत्कथाश्रयणाद्यच्च सुखं संपद्यते वृणां । कृतिनां स्वार्थ एवासौ पुण्योपाजनकारणं ॥ ४० ॥

वर्द्धमानजिनंदोक्तः सोऽयमर्थो गणेश्वरं । इंद्रभूतिं परिप्राप्तः सुधर्मं धारिणीश्वरं ॥ ४१ ॥

प्रमवं क्रमतः कीर्तिं ततोऽनुत्तरवाग्मिनं । लिखितं तस्य संप्राप्य रवेर्बन्धोयमुद्गतः ॥ ४२ ॥

स्थितिर्विश्वस्युत्पत्तिः प्रस्थानं संयुगं ततः । लवणांकुशसंभृतिर्भवोक्तिः परिनिर्वृतिः ॥ ४३ ॥

भवांतरभवैर्भूरिग्रकारैश्चारुपर्वभिः । युक्ताःसप्त पुराणेस्मिन्नाधिकारा इमे स्मृताः ॥ ४४ ॥
 पद्मचेष्टितसंबंधकारणं तावदत्र च । त्रैशलादिगतं वक्ष्ये सूत्रं संक्षेपि तद्यथा ॥ ४५ ॥
 वीरस्य समवस्थानं कुशाग्रगिरिसूर्द्धनि । श्रेणिकस्य परिग्रहनमिंद्रभूतेर्महात्मनः ॥ ४६ ॥
 तत्र प्रश्ने युगेयत्नामुत्पत्तिं कुलकारिणीं । भीतीश्च जगतो दुःखकारणाकस्मिकेक्षणात् ॥ ४७ ॥
 ऋषभस्य समुत्पत्तिमभिषेकं नगाधिपे । उपदेशं च विविधं लोकस्यात्तिविनाशनं ॥ ४८ ॥
 श्रामण्यं केवलोत्पत्तिमैश्वर्यं विष्टपातिगं । सर्वाभराधिपायानं निर्वाणसुखसंगमं ॥ ४९ ॥
 प्रथनं बाहुवलिनो भरतेन समं महत् । समुद्भवं द्विजातीनां कुतीथिक्रगणस्य च ॥ ५० ॥
 इक्ष्वाकुप्रभृतीनां च वंशानां गुणकीर्तनं । विद्याधरसमुद्भूते विष्टुदंष्टसमुद्भवं ॥ ५१ ॥
 उपसर्गं जयंतस्य केवलज्ञानसंपदं । नागराजस्य संक्षोभं विद्याहरणसर्जनं ॥ ५२ ॥
 अजितस्थायवतरणं पूर्णबुदसुतासुखं । विद्याधरकुमारस्य शरणं प्रतिसंश्रयं ॥ ५३ ॥
 रक्षोनाथपरिश्रमिं रक्षोद्वीपसमाश्रयं । सगरस्य समुद्भूते दुःखदीक्षणनिर्वृतिं ॥ ५४ ॥
 अतिक्रांत महारक्षो जन्मनः परिकीर्तनं । शाखाभृगध्वजानां च प्रज्ञामितिविस्तरां ॥ ५५ ॥
 तडित्केशस्य चरितमुदधेरमरस्य च । किष्किंथांश्च खगोत्पादं श्रीमालाखेचरगमं ॥ ५६ ॥

पद्मपुराणम् ।

यथाद्विजयसिंहस्य कोपं चाशनिवेगजं । अंधकांतमरिप्राप्तिं पुरसुंदरवेशनं ॥ ५७ ॥
 किंकिधपुरविन्यासं मधुपर्वतमूर्धनि । सुकेयनदनादीनां लंकाप्राप्तिनिरूपणं ॥ ५८ ॥
 निर्घातवधेहेतुं च मालिनः संपदं परां । दक्षिणे विजयाद्रस्य मागे च रथनूपुरे ॥ ५९ ॥
 पुरे जननमिद्रस्य सर्वविद्यामृतां विभोः । मालिनः पंचतावाप्तिं जन्म वैश्रवणस्य च ॥ ६० ॥
 पुष्पांतकसमावेशं तनयस्य सुमालिनः । कैकस्या सह संयोगं चारुस्वभावलोकनं ॥ ६१ ॥
 दद्यान्नस्य श्रजनं विद्यानां सद्युपासनं । अनाद्यृतस्य संशोभमागमं च सुमालिनः ॥ ६२ ॥
 मंदोदर्याः परिप्राप्तिं कन्यकानां निरीक्षणं । चेष्टितैर्मानुकर्णस्य कोपं वैश्रवणोद्भवम् ॥ ६३ ॥
 यक्षराक्षससंश्रामं धनदस्य तपस्यनं । लंकागमं दशास्यस्य प्रश्रवचैत्यावलोकने ॥ ६४ ॥
 श्रीमतो हरिप्रेमस्य माहात्म्यं पापनाशनं । विजगद्भूषणाभिरुच्यं द्विरद्रेद्रविलोकनं ॥ ६५ ॥
 यमस्थानच्युतिं चार्कलजः किंकिधसंगमं । चारणं कैकसेयाथ खरालंकारसंश्रयं ॥ ६६ ॥
 अजुराधामहादुःखं चंद्रोदयवियोगतः । विराधितपुरभ्रंशं सुग्रीवश्रीसमागमं ॥ ६७ ॥
 बालेः प्रव्रजनं क्षोभमष्टापदमहीमृठः । सुग्रीवस्य सुताराया लाभं साहसगामिनः ॥ ६८ ॥
 संतापं विजयाद्बोद्विगमनं रावणस्य च । अनरण्यसहस्रांशुवैराग्यं यज्ञनाशनं ॥ ६९ ॥

मधुपूर्वभवाख्यानश्रुपरंभाभिभाषणं । विद्यालामं महेंद्रस्य राज्यलक्ष्मीपरिक्षयं ॥ ७० ॥
 दशास्थमेरुगमनं पुनश्च विनिवर्तनं । अनंतवीर्यकैवल्यं दशास्थनियमग्रहं ॥ ७१ ॥
 हनूमतः समुत्पत्तिं कपिकेतोर्महात्मनः । अष्टापदे महेंद्रेण प्रह्लादस्याभिभाषणं ॥ ७२ ॥
 वायोः कोपं प्रसादं च तज्जायाप्रजनोज्झने । दिगंबरेण कथनं हनूमत्पूर्वजन्मनः ॥ ७३ ॥
 स्रुतिस्तनूरुहप्राप्तिं प्रतिहृर्येण कारितं । भूताटवीं प्रविष्टस्य वायोरिभविभक्तने ॥ ७४ ॥
 विद्याधरसमायोगमंजनादर्शनोत्सवं । वायुपुत्रसहायत्वं दारुणं परमं रणं ॥ ७५ ॥
 रावणस्य महाराज्यं जैनमुत्सेधमंतरं । रामकेशवतच्छत्रुषट्खंडपरिवेष्टितं ॥ ७६ ॥
 दशस्यंदनसंभूतिं कैकय्या वरसंपदं । पद्मलक्ष्मणशत्रुघ्नभरतानां समुद्भवं ॥ ७७ ॥
 सीतोत्पत्तिं प्रभाचक्रदूतं तन्मातृशोचनं । नारदालिखितां सीतां दृष्ट्वा आतुर्विमूढतां ॥ ७८ ॥
 स्वयंवराय वृत्तांतं चापरत्नस्य चोद्भवं । सर्वभूतशरण्यस्य दशस्यंदनदीक्षणं ॥ ७९ ॥
 भाचक्रान्यभवज्ञानं विदेहायाश्च दर्शनं । कैकय्या वरतो राज्यप्रापणं भरतस्य च ॥ ८० ॥
 वैदेही पद्मसौमित्रिगमनं दक्षिणाशया । चेष्टितं वज्रकरणस्य लाभं कल्याणयोषितः ॥ ८१ ॥
 रुद्रभृतिवशीकारं वालिखिल्यविमोचनं । निकारमरुणग्रामे रामपुर्याभिवेशनं ॥ ८२ ॥

संगमं धनमालाया अतिवीर्यसमुन्नति । प्राप्तिं च जितपद्मायाः कौलेदेशविभूषणं ॥ ८३ ॥
 चरितं कारणं रामं चेत्यानां वंशपर्वते । जटायुर्नियमप्राप्तिं पात्रदानफलोदयं ॥ ८४ ॥
 महानागरथारोहं शंकराधिनिपातनं । कैकसेय्याश्च दृष्टांतं खरदूषणविग्रहं ॥ ८५ ॥
 सीताहरणशोकं च शोकं रामस्य दुर्दरं । विराधितस्यागमनं खरदूषणपंचतां ॥ ८६ ॥
 विद्यानां रत्नजटिनः छेदं सुग्रीवसंगमं । निधनं साहसगतेः सीतादंतं विहायसा ॥ ८७ ॥
 यानं विभीषणायानं विद्यापतिं हरिपद्मयोः । इंद्रजित्कुम्भकर्णोद्दस्वरपद्मगंधनं ॥ ८८ ॥
 सीमित्रिश्चाक्तिर्मेदविश्रय्याश्रयताकृति । रावणस्य प्रवेशं च जिनशांतिगृहं शुभं ॥ ८९ ॥
 लंकाभिभवनं प्रातिहार्यं देवैः प्रकल्पितं । चक्रोत्पत्तिं च सीमित्रः कैकसेयस्य हिंसनं ॥ ९० ॥
 विलापं तस्य नारीणां केवलयागमनं ततः । दीक्षाभिद्रिजिदादीनां सीतया सह संगमं ॥ ९१ ॥
 नारदस्य च संप्राप्तिमयोध्याया निवेशनं । पूर्वजन्मानुचरितं गजस्य भरतस्य च ॥ ९२ ॥
 तत्रदृज्यां महाराज्यं सीरचक्रप्रहारिणः । लाभं मनोरमायाश्च लक्ष्म्यालिगितवक्षसः ॥ ९३ ॥
 संयुगे मरणप्राप्तिं सुमाधोलवणस्य च । मथुरायां सदेयायाष्टुपसर्गचिनाशनं ॥ ९४ ॥
 सप्तसिंश्रयात्सीतानिर्वासपरिदेवने । वज्रजंघपरित्राणं लवणांकुशसंभवं ॥ ९५ ॥

अन्यराज्यपराभूतिः पित्रा सह महाहवं । सर्वभूषणकैवल्यसंप्राप्तावमरागमं ॥ ९६ ॥
 प्रातिहार्यं च वैदेह्या विभीषणभवांतरं । तपः कृतांतवक्त्रस्य परिक्षोभं स्वयंवरे ॥ ९७ ॥
 श्रमणत्वं कुमाराणां प्रभामंडलदुर्मतिं । दीक्षां पवनपुत्रस्य नारायणपरासुतां ॥ ९८ ॥
 रामात्मजतपःप्राप्तिं पद्मशोकं च दारुणं । पूर्वोत्तदेवजनिताद्भोधान्निग्रथताश्रयं ॥ ९९ ॥
 केवलज्ञानसंप्राप्तिं निर्वाणपदसंगतिं । एतत्सर्वं समाधाय मनः श्रुणुत सज्जनाः ॥ १०० ॥
 सिद्धास्पदपरिश्राप्तेः सोपानमभिसौख्यदं ।

पद्मादीन्धुनिसत्त्वमान् स्मृतिपथे तावन्नृणां कुर्वतां । दूरंभावभरानतेन मनसा मोक्षं परं विभ्रतां ॥
 पापं याति भिदां सहस्रगणैः खंडैश्चिरं संचितं । निःशेषं चरितं तु चंद्रधवलं किं श्रुण्वतामुच्यते १०१
 एतद्यैः कृतमुत्तमं परिहृतं तैश्चदमेनस्करं । कर्मात्यंतविवेकचित्तचतुराः संतः प्रशस्ता जनाः ॥
 सेवध्वं चरितं पुराणपुरैरूपैरसोवितं सर्वतः । सन्मार्गप्रकटीकृते हि रविणा कश्चारुदृष्टिः स्वलेत् १०२

इत्यार्षे रविवेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते सूत्रविधानं नाम प्रथमं पर्व ।

पद्मपुराणम् ।

अथ द्वितीयं पर्व ।

अथ जंबूमति द्वीपे क्षेत्रे भरतनामनि । मगधाभिलष्ययाख्यातो विषयोस्ति समुज्वलः ॥ १ ॥
 निवासः पूर्णपुण्यानां वासवावाससन्निभः । व्यवहारसंकीर्णैः कृतलोकव्यवस्थितिः ॥ २ ॥
 क्षेत्राणि दधते यस्मिन्नुखातात्रलांगलाननैः । स्थलाब्जमूलसंघातान्महोसारुणानिव ॥ ३ ॥
 क्षीरसेकादियोद्भूतेर्मदानिलचलदलैः । पुद्बेधुवाटसंतानैर्व्याप्तानंतरभूतलः ॥ ४ ॥
 अपूर्वपर्वताकारविभक्तैः खलधामभिः । सस्यकूटैः सुविन्यस्तैः सीमांता यस्य संकटाः ॥ ५ ॥
 उद्घाटकघटीमित्तेर्यत्र जीरकजूटकैः । नितांतहरितैरुर्वी जटालेव विराजते ॥ ६ ॥
 उर्वरायां वरीयोभिः यः शालैरलंकृतः । मुद्गकोशीपुटैर्यस्मिन्देशान्कपिलत्विषा ॥ ७ ॥
 तापस्फुटितकोशीकराजमावैर्निरंतराः । उदेगा यत्र किर्मीरानिक्षेत्रियतृणोद्गमाः (?) ॥ ८ ॥
 अधिष्ठितेस्थलीपुष्टे श्रेष्ठगोधूमधामभिः । प्रशस्यैरन्यथास्यैश्च युक्तप्रत्यूहवर्जितैः ॥ ९ ॥
 महामहिमपुष्टस्थगायद्रोपालपालितैः । कीटातिलंपटोद्भृग्रीवलाकानुगतध्वनिः ॥ १० ॥
 विवर्णसूत्रसंबंधंघंटाटितहारिभिः । क्षरन्निजरत्रासत्पीतधीरोदवत्स्यः ॥ ११ ॥
 सुस्नादरससपत्रैर्वीण्यच्छेद्यरन्तैः । तूर्णस्त्वप्तिं परिस्राप्तैर्गोधनैः सितकक्षुषुः ॥ १२ ॥

सारीकृतसमुदेशः कृष्णसारैर्विसारिभिः । सहस्रसंख्यैर्गीर्वाणस्वामिनो लोचनैरिव ॥ १३ ॥
 केतकीधूलिधवलाः यस्य देशाः समुन्नताः । गंगापुलिनसंकाशो विभाति जिनसेविताः ॥ १४ ॥
 शाककंदलघोटन श्यामलश्रीधरः क्वचित् । वनपालकृतास्वादनालिकरैर्विराजितः ॥ १५ ॥
 कोटिभिः शुकचंचूनां तथा शाखामृगानैः । संदिग्धकुसुमैर्युक्तः पृथुभिः दाडिमीवनैः ॥ १६ ॥
 वत्सपालीकराष्ट्रमातुलिगीफलांभसा । लिप्ताः कुंकुमपुष्पाणां प्रकरैरुपशोभिताः ॥ १७ ॥
 फलस्वादपयःपानसुखसंसुप्तमार्गगाः । वनदेवीप्रपाकाराः द्राक्षाणां यत्र मंडपाः ॥ १८ ॥
 विलुप्यमानैः पथिकैः पिंडखर्जूरपादपैः । कपिभिश्च कृताचोटैर्मोचानां निचितः फलैः ॥ १९ ॥
 तुंगार्जुनवनाकीर्णतटदेशैर्महोदरैः । गोकुलाकलितादारस्वरत्कूलधारिभिः ॥ २० ॥
 विस्फुरच्छफरीनालैर्विकसह्योचनैरिव । हसद्भिरिव शुक्लानां पंकजानां कदंबकैः ॥ २१ ॥
 तुंगैस्तरंगसंघातैर्नतनप्रसृतैरिव । गार्ग्यद्भिरिव संसक्तः हंसानां मधुरस्वनैः ॥ २२ ॥ (त्रिभिविशेषकं)
 सामोदजनसंघातसमासितसरित्तैः । सरोर्मिसारसार्कीर्णैर्वनरंघ्रेषु भूषितः ॥ २३ ॥
 संक्रीडनैर्वपुष्मद्भिराविकोष्टकर्णकैः । कृतसंवाधसर्वाशा हितपालकपालकैः ॥ २४ ॥
 दिवाकररथाश्वानां लोभनार्थमिवोचितैः । पृष्टैः कुंकुमपंकेन चलत्प्रोथपुटैर्मुखैः ॥ २५ ॥

उदरस्थकिशोराणां जवायथ प्रमंजनं । स्वच्छन्दमापिवन्तीनां वडवानां गणैश्चितः ॥ ३६ ॥ (युग्मम्)
 चरद्दिहसंघातैर्धनजनगुणैरिव । स्येणाकृष्टचेतोभिरत्यंतधवलः कश्चित् ॥ ३७ ॥
 संगीतस्वनसंयुक्तैर्मयूरैश्च मिश्रितैः । यस्मिन्पुरजनिर्घोषमुखरं गगनं सदा ॥ ३८ ॥
 शरनिश्राकरस्वेतवृत्तैर्भुक्ताफलोपमैः । आनन्ददानंचतुरंगुणवाद्भिः प्रसाधितः ॥ ३९ ॥
 तर्पिताच्चगसंघातैः फलैर्वैतररूपमैः । महाकुटुंबिमिनित्यं प्राप्तोभिगमनीयतां ॥ ३० ॥
 सारंगभृगसद्वंघमृगरोमभिरायुतैः । हिमयत्पाददेशीयैः कृतस्थैर्यो महत्तरैः ॥ ३१ ॥
 हताः कुदृष्टयो यस्मिन् जिनप्रवचनांजनैः । पापकथं च निर्दग्धं महामुनितपोभिः ॥ ३२ ॥
 तत्रास्ति सर्वतः कांतं नाम्ना राजगृहं पुरं । कुसुमामोदसुभ्रगं भुवनस्यैव यौवनं ॥ ३३ ॥
 महिषीणां सहस्रैर्यत्कुंकुमांचितविग्रहैः । घर्मातःपुरनिर्मासं धरो मानसकर्षणं ॥ ३४ ॥
 मरुद्भुतचर्मैर्षालव्यजनशोभितैः । प्रांतैरमराजस्य छायां यदवलंबते ॥ ३५ ॥
 संत्वापसर्पैः प्राप्तैः कृतंभीश्वरमार्गणैः । मनुजैर्यत्करोतीव त्रिपुरस्य जिगीषुतां ॥ ३६ ॥
 सुधारससमासंगर्पाद्दुरागारयंक्तिभिः । टंककल्पितगीतांशुशिलाभिरिवकल्पितं ॥ ३७ ॥
 मंदिरममवबन्दिताभूयणस्वनसंभृतं । कुबेरनगरस्यैव द्वितीयं सन्निवेशनं ॥ ३८ ॥

तपोवनं मुनिश्रेष्ठैर्वेश्याभिः काममन्दिरं । लासकैर्नृत्तभवनं शत्रुभिर्यमपत्तनं ॥ ३९ ॥
 शस्त्रिभिर्वीरनिलयोऽभिलाषमणिरार्थिभिः । विद्यार्थिभिर्गुरोः सन्न वंदिभिर्भूतपत्तनं ॥ ४० ॥
 गंधर्वनगरं गीतशास्त्रकौशलकोविदैः । विज्ञानग्रहणोद्युक्तैर्मदिरं विश्वकर्मणः ॥ ४१ ॥
 साधूनां संगमः सद्भिर्भूमिलाभस्य वाणिजैः । पंजरं शरणप्राप्ते वज्रदारुविनिर्मितं ॥ ४२ ॥
 वार्तिकैरसुरच्छिद्रं विदग्धैर्विटमंडली । परिणामो मनोज्ञस्य कर्मणो मार्गवार्त्तिभिः ॥ ४३ ॥
 चारणैरुत्सवावासः कामुकैरप्सरः पुरं । सर्वलोकश्च विदितं यत्सदा सुखिभिर्जनैः ॥ ४४ ॥
 यत्र मातंगगामिन्यः शीलवत्यश्च योषितः । श्यामाश्च पद्मरागिण्यो गौर्यश्च विभवाश्रयाः ॥ ४५ ॥
 चंद्रकांतशरीराश्च शिरीषसुकुमारिकाः । भुजंगानामगम्याश्च कंचुकावृतविग्रहाः ॥ ४६ ॥
 महालावण्ययुक्ताश्च मथुरालापतत्पराः । प्रसन्नोज्ज्वलवक्त्राश्च प्रमादरहितेहिताः ॥ ४७ ॥
 कलत्रस्य पृथोर्लक्ष्मीं दधतेथचतुर्विधाः । मनोज्ञा नितरां मध्ये सुदृत्ताश्चायतिं गताः ॥ ४८ ॥
 लोकांतपर्वताकारं यत्र प्राकारमंडलं । समुद्रोदरनिर्मासपरिखाकृतवेष्टनं ॥ ४९ ॥
 आसीत्तत्र पुरे राजा श्रेणिको नाम विश्रुतः । देवेंद्र इव विश्राणः सर्ववर्णधरं धनुः ॥ ५० ॥
 कल्याणप्रकृतित्वेन यश्च पर्वतराजवत् । समुद्र इव मर्यादालंघनत्रस्तचेतसा ॥ ५१ ॥

पद्मपुराणम् ।

कलानां ग्रहणे चंद्रो लोकभृत्या धरामयः । दिवाकरः प्रतापेन कुर्वो धनसंपदा ॥ ५२ ॥
 शीर्षरक्षितलोकोपि तयानुगतमानसः । लक्ष्म्यापि कृतसंबंधो न गर्वग्रहद्रूपितः ॥ ५३ ॥
 जितजंयोपि नो अन्नव्यायामेषु पराङ्मुखः । विश्वेष्वप्यसंभ्रांतः प्रणतेष्वपि पूजकः ॥ ५४ ॥
 रत्नभूतिरभूद्यस्य मलमुक्तेषु साधुषु । श्रद्धेयैर्दक्षिणानं पापाणश्चकलेषु तु ॥ ५५ ॥
 क्रियासु दानयुक्तासु महासाधनदर्शनं । बृहत्कीटपरिज्ञानं मदीत्कटगलेषु तु ॥ ५६ ॥
 सर्वस्याग्रेसरे श्रीतिर्यग्स्थत्यंतुन्नता । जरतृणसमावृद्धिर्जीविते तु विनश्चरे ॥ ५७ ॥
 प्रसाधनमतिः प्राप्तकराश्चासासु संततं । आत्मीयासु तु मार्यासु विवोधाश्चान्यपुत्रिका ॥ ५८ ॥
 गुणावनमिते चापे प्रतिपत्तिमहायजा । न पिंडमात्रसंतुष्टे भृत्यवर्गपचारिणि ॥ ५९ ॥
 चातोपि नाहरत्किंचिद्यत्र रक्षति मेदिनीं । प्रार्थितं न हिंसायां क्रूरा पशुगणा अपि ॥ ६० ॥
 नृपथावीनि नो यस्य चारत्वानि हरेरिव । नैर्धर्मचेष्टितं दक्षवर्गितापि पिनाकिन्वत् ॥ ६१ ॥
 गोत्रनाशकरी चेष्टा नामराधिपतेरिव । नातिदंडग्रहप्रीतिर्दक्षिणाशाचिमोरिव ॥ ६२ ॥
 वरुणस्येव न द्रव्यं निस्त्रिंशद्ग्राहरक्षितं । निःफला सन्निधिप्राप्तिर्नोचराशापतेरिव ॥ ६३ ॥
 बुद्धस्येव न निर्मुक्तमर्थवादेन दर्शनं । न श्री बहुलदोषोपघातिनी शीतगोरिव ॥ ६४ ॥

त्यागस्य नार्थिनो यस्य पर्याप्तिं समुपागताः । प्रज्ञायाञ्च न शास्त्राणि कवित्वस्य न भारती ६५
 साहसानि महिम्नो न नोत्साहस्य च चेष्टितं । दिगाननानि नो कीर्तिर्न संख्यागुणसंपदः ॥ ६६ ॥
 चित्तानि नानुरागस्य जनस्याखिलभूतले । कला न कुशलत्वस्य न प्रतापस्य शात्रवः ॥ ६७ ॥
 कथमस्मद्विधेस्तस्य शक्यंते गदितुं गुणाः । यस्यैद्रसदसि ज्ञातं सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥ ६८ ॥
 उद्धतेषु सता तेन वज्रदंडेन शत्रुषु । तपोधनसमृद्धेषु न मता चेतसायति ॥ ६९ ॥
 रक्षिता बाहुदंडेन सकला तस्य मेदिनी । पुरस्य स्थितिमात्रं तु प्राकारपरिखादिकं ॥ ७० ॥
 तत्पत्नी चेलनानामा शीलांबरविभूषणा । सम्यग्दर्शनसंशुद्धा श्रावकाचारवेदिनी ॥ ७१ ॥
 एकदा तु पुरस्यास्य समीपं जिनसत्तमः । श्रीमान्प्राप्तो महावीरः सुरासुरनतक्रमः ॥ ७२ ॥
 मातुरप्युदरे यस्य दिक्कुमारी विशोधिते । ज्ञानत्रयसमेतस्य सुखमासीत्सुरेंद्रजं ॥ ७३ ॥
 जन्मनोर्वाक्पुरस्ताच्च यस्य शक्रनिदेशतः । अशयत्पितुःसन्न धनदो रत्नवृष्टिभिः ॥ ७४ ॥
 जननाभिषवे यस्य नगराजस्य मूर्धनि । चक्रे महोत्सवो देवैराखंडलसमन्वितैः ॥ ७५ ॥
 पादांगुष्ठेन यो मेरुमनायासेन कंपयत । लेभे नाम महावीर इति नाकालयाधिपात् ॥ ७६ ॥
 अमृतेन निषिक्तेन यस्यांगुष्ठेऽपरेशिना । वृत्तिरासीच्छरीरस्य बालस्यावालकर्मणः ॥ ७७ ॥

युवामाप्रहर्षिर्वस्य कांतः सुरकुमारकः । कुमारचेष्टितथास्वधिनतीतिव सेवितं ॥ ७८ ॥
 आनंदः परमां वृद्धिं येन सार्थमुपागतः । पित्रोर्विधुयमूहस्य त्रयस्य धुवनस्य च ॥ ७९ ॥
 यत्र जाते पितुः सर्वे नृपाश्चिरविरोधिनः । महाप्रभावसंपन्नाः जाताः प्रणतमस्तकाः ॥ ८० ॥
 र्षर्मचगजैर्द्रेश्वायुर्वेगश्च वाजिभिः । प्राभूतद्रव्यसंयुक्तः क्रमेलककुलस्तथा ॥ ८१ ॥
 उद्दृष्टचामरच्छत्रवाहनादिपरिच्छदेः । कांक्षद्भिः प्रतिसामंतराजैर्द्रालोकनोत्सवं ॥ ८२ ॥
 नानादेशसमाधातर्महचारगणस्तया । पितुर्यस्यानुभावेन बुधोम भवनाजिरं ॥ ८३ ॥
 अल्पकर्मकलंकत्वाद्यस्य भोगेषु ह्यारिषु । चित्तं न संगमायांतः पयःस्विच सरोरुहं ॥ ८४ ॥
 विद्युद्विलसिताकारं ज्ञात्वा यः सर्वसंपदं । प्रवत्राज स्वयंबुद्धः कृतलौकांतिकागमः ॥ ८५ ॥
 सम्यग्दर्शनसंवाधचारित्रितयं प्रभुः । यः समाराध्य चिच्छेद्द धातिकर्मचतुष्टयं ॥ ८६ ॥
 संप्राप्य केवलज्ञानं लोकलोकावलोककं । धर्मवीर्यं कृतं येन लोकार्थं कृतिना मत्ता ॥ ८७ ॥
 अवाप्तप्राणीयस्य कृतनिष्ठुत्तमकर्मणः । भास्करस्यैव यस्याभूत्परकृत्याय चेष्टितं ॥ ८८ ॥
 मलस्वेदविनिर्मुक्तं धीरसप्रभक्षोणितं । स्वाकारसंधसंधातं शयत्या युक्तमनंतया ॥ ८९ ॥
 चारुक्षणसंपूण हितसंभवंभाषणं । अग्रमेयगुणाधारं यो वभार परं वपुः ॥ ९० ॥

यस्मिन् विहरणप्राप्ते योजनानां शतद्वये । दुर्भिक्षपरपीडानामीतीनां च न संभवः ॥ ९१ ॥
 विधानां यः समस्तानां परमेश्वरतां गतः । विशुद्धस्फटिकच्छायं छायामपनयद्भुः ॥ ९२ ॥
 पद्मस्पंदविनिर्मुक्ते प्रशंते यस्य लोचने । समा नखा महानीलस्निग्धच्छायाश्च मूर्द्धजाः ॥ ९३ ॥
 भैत्री समस्तविषया विहारानुगवायुना । विभूतिश्च प्रभोर्यस्य भुवनानंदकारणं ॥ ९४ ॥
 सर्वर्तुफलपुष्पाणि धारयति महीरुहाः । यस्मिन्नासन्नमायाते धरणी दर्पणायते ॥ ९५ ॥
 सुगंधिमरुतो यत्र योजनानंतरभूतलं । कुर्वते पांसुपापाणकंदकादिभिरुत्थितं ॥ ९६ ॥
 विद्युन्माला कृताभिख्यैस्तदेवस्तनितामरैः । सुगंधिसलिलैः सितकं सोत्साहैर्यस्य सादरैः ॥ ९७ ॥
 अप्रमेयमृदुत्वानि यस्य पद्मानि गच्छतः । धरण्यामुपजायंते यस्य व्योमविहारिणः ॥ ९८ ॥
 अत्यंतफलसंपत्तिनम्रशाल्यादिभूषिता । धरिणी जायते तस्मिन्समेते सस्यकारणं ॥ ९९ ॥
 शरत्सरःसमाकारं जायते विमलं नभः । धूमकादिविनिर्मुक्ता दिशस्तु सुखदर्शना ॥ १०० ॥
 स्फुरितारसहस्रेण प्रभामंडलचारुणा । यत्पुरो धर्मचक्रेण स्थीयते जिनभानुना ॥ १०१ ॥
 अवस्थानं चकारासौ विपुले चिपुलाह्वये । नानानिर्ज्वरनिस्पंदमधुरारावहारिणि ॥ १०२ ॥
 पुष्पोपशोभितोद्देशे लतालिङ्गितपादपे । अधित्यका सुविस्रब्धानिर्वैरव्यालसेविते ॥ १०३ ॥

नमतीव सद्रा यातघूर्णितादरपादपः । हसतीव समुत्सर्पन्निर्भरामलञ्चीकरैः ॥ १०४ ॥
 कृजितैः पधिसंधानां जल्पतीव मनोहरं । अमरणां निनादेन गायतीव मदश्रितां ॥ १०५ ॥
 आलिंगतीव सर्वाशा समीरणमुगंधिना । नानाधातुप्रमाजालमंडितोलुंगश्रृंगकैः ॥ १०६ ॥
 गुहामुलसुखासीनं दृष्टाननमृगाधिपे । घनपादपखंडाधःस्थितयूथपतिद्विपे ॥ १०७ ॥
 महिम्ना सर्वमाकाशसंच्छाद्यैव ध्यवस्थिते । पर्वतेष्टापदे रम्ये भगवानिव नामिजः ॥ १०८ ॥
 तत्रास्य जगती जाता योजनं परिमाणतः । नाम्ना समघपूर्वण सरणेन प्रकीर्तिता ॥ १०९ ॥
 आसनमिष्टुखे तत्र जिने जितभवद्विपि । चुक्षोम त्रिदशैद्रस्य मृगैर्द्रूलद्रुमासनं ॥ ११० ॥
 प्रमावात्कस्य मे कंपं सिंहासनमिदं गतं । इत्यालोक्य विशुधोसी ज्ञानेनायधिना ततः ॥ १११ ॥
 अङ्घ्रापयदनुज्ञातधणायातं कृत्वाजलिं । सेनापतिं यथा देवाः क्रियंतामितिवेदिनः ॥ ११२ ॥
 जिनेन्द्रो भगवान् धीरः स्थितो विशुलभूधरे । तद्वदनाय युष्माभिः समर्तैर्मम्यतामिति ॥ ११३ ॥
 ततः शारदजीमूतमहानिचयसन्निभं । जञ्चूदतदाघातपिंगकोटिमहारदं ॥ ११४ ॥
 सुवर्णकच्छया युक्तं कलाश्रमिव जंगमं । सरितारसजाञ्जानां पिंजरांतं ततो यथा ॥ ११५ ॥
 मदांधमधुपथ्रेणीश्रितगंडविराजितं । ध्रुलीकंदपसंवादिस्तारस्यव्याप्तविष्टपं ॥ ११६ ॥

कर्णतालसमासक्तसमीपालक्ष्यशंखकं । वमंतमिव पद्मानां वनान्यरुणतालुना ॥ ११७ ॥
 दलंतमिव दर्पेण श्वसंतमिव शौर्यतः । मदान्मूर्च्छामिवायातं मुधंतमिव यौवनात् ॥ ११८ ॥
 स्निग्धं नखप्रदेशेषु परुषं रामगोचरे । सच्छिष्यं विनयावाप्तौ परमं गुरुमानने ॥ ११९ ॥
 मृदुमूर्च्छानिमल्यंतदृढं परिचयग्रहे । दीर्घमायुषि ह्रस्वत्यं दधंतं स्कंधबंधने ॥ १२० ॥
 दरिद्रमुदरे नित्यं प्रवृत्तं दानवर्त्मनि । नारदं कलहपीतौ गरुडं नागशासने ॥ १२१ ॥
 प्रदोषमिव राजंतं चारुनक्षत्रमालया । महाघंटाकृतारावं रक्तचामरमंडितं ॥ १२२ ॥
 सिंदूरारुणितोत्तुंगकुंभकूटमनोहरं । पारावतं समासाद्य प्रावर्तत सुराधिपः ॥ १२३ ॥
 प्राप्तश्च सहितो देवैरारूढानिजवाहनैः । जिनेन्द्रदर्शनोत्साहफुल्लाननसरोरुहैः ॥ १२४ ॥
 कमलायुधमुख्याश्च नभश्चरजनाधिपाः । संप्राप्ताः सहपत्नीकाः नानालंकारधारिणः ॥ १२५ ॥
 ततस्तुष्टाव देवेंद्रो वचसाश्चर्यमीयुषा । गुणैरवितथैर्दिव्यैर्यथतविमलैरिति ॥ १२६ ॥
 त्वया नाथ जगत्सुप्ते महामोहनिशागतं । ज्ञानभास्करविभेन बोधितं पुरुतेजसा ॥ १२७ ॥
 नमस्ते वीतरागाय सर्वज्ञाय महात्मने । यतोद्य दुर्गमं कूलं संसरोदन्वतः परं ॥ १२८ ॥
 भवता सार्थवाहेन भव्यचेतनवाणिजाः । यास्यंति वितनुस्थानं दोषचौरलुटिताः ॥ १२९ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रवर्तितस्त्वया पंथा विमलः सिद्धगामिनां । कर्मजालं च निर्दग्धं ज्वलितध्यानवन्धिना ॥ १३० ॥
 निर्बधूनामनाथानां दुःखाग्निपरिवर्तिनां । बंधुर्नाथश्च जगतां जातोसि परमादयः ॥ १३१ ॥
 कथं कुर्यास्त्वव स्तोत्रं यस्यांतपरिवर्जिताः । उपमानेन निर्मुक्ता गुणाः केवल्लिगोचराः ॥ १३२ ॥
 इति स्तुतिं प्रयुज्यासौ विधाय च नमस्कृतिं । मूर्द्धजातुकरांभोजमुकुलप्राप्तभूतलः ॥ १३३ ॥
 विस्मयं प्राप्तवान् दृष्ट्वा स्थानं तज्जनपुंगवं । इति यस्य समासेन कथ्यते रूपवर्णनं ॥ १३४ ॥
 इंद्रस्य पुरुरस्य प्राकारत्रितयं कृतं । नानावर्णमहारत्नसुवर्णमयमुत्तमं ॥ १३५ ॥
 प्रधानाद्यामुल्लुस्तुंगमहावापीसमान्वितः । चतुर्भिर्गोशुरैर्युक्तं रत्नछायापटवृत्तैः ॥ १३६ ॥
 आद्युतं तेन तत्स्थानमष्टमंगलकान्वितं । वचसां गोचरार्तीतामदधत्कामपि थियं ॥ १३७ ॥
 तत्र स्फटिकभिर्यथा विभागा द्वादशभवन । प्रादक्षिण्यपथत्यक्तपदेशसमवस्थिताः ॥ १३८ ॥
 तत्स्थुरेकत्र निर्ग्रथा गणनाथैरधिष्ठिताः । अन्यत्रसैद्रपत्नीकाः कल्पवासिसुरांगनाः ॥ १३९ ॥
 अपरत्राधिकांसंधो गणपालीसमन्वितः । ज्योतिषां योपितोन्यत्र वैयंतायाः परत्र च ॥ १४० ॥
 एकत्र भावनस्त्रीणामन्यत्र ज्योतिषां गणः । व्यंतराणां गणोन्यत्र गणोन्यत्र च भावनः ॥ १४१ ॥
 कल्पवासिन एकस्मिन्नपरत्र च मातुषाः । वैरातुभवनिर्मुक्तास्तिर्यचोन्यत्र सुस्थिताः ॥ १४२ ॥

ततो मगधराजापि निश्चक्राम महाबलः । संपतत्सुरसंघातजातविस्मयमानसः ॥ १४३ ॥
 दूरादेव हि संत्यज्य बाहनादिपरिच्छदं । स्तुतिपूर्वं जिने नत्वा स्वदेशे सप्तपाविशत् ॥ १४४ ॥
 अक्रूरो वारिपेणोथ कुमारोऽभयपूर्वकः । विजयवाह नामाच तथा न्यनुपसूत्रवः ॥ १४५ ॥
 स्तुतिं कृत्वा प्रणामं च मस्तकन्यस्तपाणयः । उपविष्टा यथादेशं दधाना विनयं परं ॥ १४६ ॥
 वैदूर्यविटपस्याधो मृदुपल्लवशोभिनः । पुष्पस्तवकभाजालव्याप्ताशस्य विलासिनः ॥ १४७ ॥
 कल्पपादपरम्यस्य जनशोकापहारिणः । हरिद्वनपलाशस्य नानारत्नगिरेरिव ॥ १४८ ॥
 अशोकपादपस्याधो निविष्टः सिंहविष्टरे । नानारत्नसमुद्योतजनितेन्द्रायुधोद्गमे ॥ १४९ ॥
 दिव्यांशुकपरिच्छन्ने मृदुस्पर्शमनोहरे । अमरेंद्रशिरोरत्नप्रभोत्सर्पिविधातिनि ॥ १५० ॥
 त्रिलोकेश्वरताचिन्हहृत्त्रयत्रितयराजिते । सुरपुष्पसमाकीर्णे भूमिमंडलवार्तिनि ॥ १५१ ॥
 यक्षराजकरासक्तचलच्चाभारचारुणि । दुंदुभिध्वनितोद्भूतप्रशांतप्रतिशब्दके ॥ १५२ ॥
 गतित्रयगतप्राणिभापारूपविवृतया । घनाघनघनध्वानधीरनिर्घोषया गिरा ॥ १५३ ॥
 परिभूतरविद्योतप्रभामंडलमध्यगः । लोका येत्य वदद्गर्भं पृष्टो गणभृता जिनः ॥ १५४ ॥
 सैतका प्रथमं तत्त्वं जीवाजीवौ ततः परं । सिद्धाः संसारवंतश्च जीवाश्च द्विविधाः स्मृताः १५५

पञ्चपुराणम् ।

पात्रयापाक्यतया मापसस्यवत्प्रविभागतः । भव्याभव्यद्वयेनात्र जीवार्थः परिकीर्तितः ॥ १५६ ॥
धर्माधर्मादिभिर्भेदैर्द्वितीयो भिद्यते पुनः । सेत्स्यतो गदिवा भव्या अभव्यास्तु ततोऽन्यथा १५७
जिनदेऽशिततत्त्वानां श्रद्धाश्रद्धानमेतयोः । लक्षणं तत्प्रभेदाश्च पुनरेकैद्रियादयः ॥ १५८ ॥
गत्या कायैस्तथा योगै वेदै लेश्याकषायतः । ज्ञानदर्शनचारिर्विगुणश्रेण्यधिरौहणैः ॥ १५९ ॥
निसर्गशास्त्रसम्भवत्त्वेनामादिन्यासभेदतः । सदाद्यष्टानुयोगैश्च भिद्यते चेतनः पुनः ॥ १६० ॥
तत्र संसारिजीवानां केवलं दुःखवेदिनां । सुखसंज्ञावमूढानां तत्रैव विषयोद्भवे ॥ १६१ ॥
चक्षुषः पुटसंकोचो यावन्मात्रेण जन्यते । तावन्तमपि नोकालं नारकाणां सुखासनं ॥ १६२ ॥
दमनैस्ताडनैर्दोहवाहादिभिरुपद्रवैः । तिरश्चां सततं दुःखं तथा शीततपादिभिः ॥ १६३ ॥
प्रियाणां विप्रयोगेन तथानिष्टसमागमात् । ईप्सितानामलाभाच्च दुःखं मानुषगोचरं ॥ १६४ ॥
यथोत्कृष्टसुराणां च द्रष्टु भागं महागुणं । च्यवनाच्च परं दुःखं देवानामुपजायते ॥ १६५ ॥
तत्र दुःखावनद्वेषु चतुर्गतिगतेऽप्यिति । कर्मभूमिं समासाद्य धर्मोपार्जनशुचमं ॥ १६६ ॥
मनुष्यभावमासाद्य सुकृतं ये न कुर्वते । तेषां करतलमाप्तममृतं नाशमागतं ॥ १६७ ॥
संसारंपर्यटन् जंतुर्बहुयोनिसमाकुलं । मनुष्यभावमायाति चिरणात्यंतदुःखतः ॥ १६८ ॥

तत्र लब्धेषु पापेषु शवरादिषु जायते । आर्यदेशेषु संप्राप्ते दुःकुलेषूपजायते ॥ १६९ ॥
 लब्धेषु सुकुले काणकुंठादितनुसंभवः । संपूर्णकायबंधेषु दुर्लभा हि निरोगता ॥ १७० ॥
 एवं सर्वमपि प्राप्य प्रशस्तानां समागमं । दुर्लभो धर्मसंवेगो विषयास्वादलोभतः ॥ १७१ ॥
 ततः केचिद्भृतिं कृत्वा जठरस्यापि पूरणं । कुर्वतेत्यंतदुःखेन दूरतो विभवोद्भवः ॥ १७२ ॥
 रक्तकर्दमवीभत्सं शस्त्रसंपातभीषणं । केचिद्विशंति संग्रामं जिह्वाकामवशीकृताः ॥ १७३ ॥
 अनंतजंतुसंबंधं कृत्वान्ये भूमिकर्षणं । कुटुंबभरणं क्लेशात्कुर्वति नृपपीडिताः ॥ १७४ ॥
 एवं यद्यत्प्रकुर्वति कर्मसौख्याभिलाषिणः । तत्र तत्र प्रपद्यते जंतवो दुःखमुन्नतं ॥ १७५ ॥
 अवाप्यापि धनं क्लेशाच्चौराधिजलराजतः । पालयन् परमं दुःखमवामोत्याकुलः सदा ॥ १७६ ॥
 संग्रामं रक्षितं द्रव्यं भुंजानस्यापि नो शमः । प्रतिवासरसं बृद्धगर्भाग्निपरिवर्तनात् ॥ १७७ ॥
 प्राप्नोति धर्मसंवेगं कथंचित्पूर्वकर्मतः । संसारपदवीमेव नीयतेत्यैर्दुरात्मभिः ॥ १७८ ॥
 अन्यैस्ते नाशिताः संतो नाशयंत्यपरान् जनान् । धर्मसामान्यशब्देन सेवमानाः परस्परं ॥ १७९ ॥
 कथं चेतोविशुद्धिः स्यात्परिश्रहवतां सतां । चेतो विशुद्धिमूलाच्च तेषां धर्मस्थितिः कुतः ॥ १८० ॥
 यावत्परिग्रहासक्तिस्तावत्प्राणिनिपीडनं । हिंसा च संसृतेर्मूलं दुःखं संसारसंज्ञकं ॥ १८१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परियहपरिख्यंगाद्भेषो रागश्च जायते । रागद्वेषौ च संसारदुःखस्योत्पत्तिकारणं ॥ १८२ ॥
 लब्ध्वापि दर्शनं सम्यक् प्रशमाद्दर्शनादृतेः । चारित्रं न प्रपद्यते चारित्रावरणाद्यताः ॥ १८३ ॥
 चारित्रमपि संग्रासाः कुर्वतः परमं तपः । परीपहैः पुनर्भगं नीयते दुरतिक्रमैः ॥ १८४ ॥
 अशुत्रतानि सेवते केचिद्रंगमुपागताः । केचिद्दर्शनमात्रेण भवंति परितोषिणः ॥ १८५ ॥
 केचिद्दंभीरभंसाररूपहस्ताम्लजनं । सम्यग्दर्शनमुत्सृज्य मिथ्यादृष्टियुपासते ॥ १८६ ॥
 मिथ्यादर्शनसंयुक्तास्ते पुनर्भयसंकटे । भ्राम्यंति सततं जीना दुःसाधिपरिवर्तिनः ॥ १८७ ॥
 केचिन्तु पुण्यकर्मणिश्चारित्रमपिलीपितं । निर्वहति महाशूरा यामत्प्राणविसर्जनं ॥ १८८ ॥
 ते समाधिं समासाद्य कृत्वा देहीविसर्जनं । वामुदेवादितां यांति निदानकृतदोषतः ॥ १८९ ॥
 ते पुनः परपीडायां रता निर्देयचेतसः । नरकेषु महादुःखे प्राप्नुवंति सुदुस्तरं ॥ १९० ॥
 केचिन्तु सुतपः कृत्वा यांति गीर्वाणनाथतां । अपरे बलदेवत्वमन्ये तूत्तरवासितां ॥ १९१ ॥
 केचित्प्राप्य महाभरत्ना जिनकर्मणि पीडन । तीर्थकृतं प्रपद्यते त्रैलोक्यपक्षोभकारणं ॥ १९२ ॥
 केचिन्निरंतरायेण प्रितयाराधने रताः । द्वित्रैर्मवैविमुच्यंते कर्माष्टककुलंकृतः ॥ १९३ ॥
 संग्रासा परमं स्थानं मुक्तानामुपमोज्झितं । अनंतं निःप्रविद्धं लभ्यंते सुखसुखमं ॥ १९४ ॥

ततस्ते निर्गतं धर्मं जिनवक्रारविंदतः । श्रुत्वा हर्षं परं जग्मुस्तिर्यक् त्रिदशमानवाः ॥ १९५ ॥
 अणुव्रतानि संप्राप्ताः क्वचिक्वेचिन्निर्वरं । तपश्चरितुमारब्धाः संसारोद्विगमानसाः ॥ १९६ ॥
 सम्यग्दर्शनमायाताः क्वचिक्वेचित्स्वशक्तिः । विरतिं जगृहुः पापसमुपार्जनकर्मतः ॥ १९७ ॥
 श्रुत्वा धर्मं जिनं स्तुत्वा प्रणम्य च यथाविधि । धर्मसुस्थितचित्तास्ते याताःस्थानं यथायथं १९८
 श्रेणिकोपि महाराजो राजमानो नृपश्रिया । धर्मश्रवणहृष्टात्सा प्रविवेश निजं पुरं ॥ १९९ ॥
 अथ तीर्थकरोदारतेजोमंडलदर्शनात् । विलक्ष इव तिग्मांशुरस्तमैच्छन्निषेवितुं ॥ २०० ॥
 अस्ताचलसमीपस्थसरोसहरुचामिव । मणीनां किरणैश्छन्नो जगामाल्यंतशोणतां ॥ २०१ ॥
 अमंदायंत किरणा नित्यमस्यानुयायिनः । कस्य वा तेजसो वृद्धिः स्वामिन्यापदमागते ॥ २०२ ॥
 ततो विलोचनैः साश्रिीक्षिताः कोकयोषितां । अदर्शनं ययौ मंदं कृपयेव विरोचनः ॥ २०३ ॥
 धर्मश्रवणतो मुक्तो यो रागः प्राणिनां गणैः । संध्याछलेन तेनैव ककुभां चक्रमाश्रितं ॥ २०४ ॥
 उपकारे प्रवृत्तोयमस्मान्स्वप्रार्थितः परं । इतीव चक्षुर्लोकस्य मित्रेणैव समं गतं ॥ २०५ ॥
 व्रजतो दिननाथस्य रागं प्रलयगामिनं । संकुचंत्यरविदानि कवलैरिवगृह्णते ॥ २०६ ॥
 समीकृतततोऽतुंगं निरूपणविवर्जितं । ततः प्रकटतामारदुर्जनस्यैव चेष्टितं ॥ २०७ ॥

पद्मपुराणम् ।

विदधे सांध्यमुद्योतं सकलं वहलं तमः । पटलं धूमसंबाधि प्रशाम्यंतमिवानलं ॥ २०८ ॥
 चंपकः कारिकाकारप्रदीपप्रकरोगमत् । कंषितो मंदघातेन यामिनी कर्णपूरतां ॥ २०९ ॥
 वृक्षा रसेनपद्मानां धृतपक्षा मृणालकैः । कृत्वा कंहयनं निद्रां राजहंसाः सिपेधिरे ॥ २१० ॥
 धम्मिहमल्लिकाचंधग्राही सायंतनो मरुत् । वातुं प्रववृते मंदं निशा निश्वाससन्निभः ॥ २११ ॥
 उच्चकेसरकोटीनां संकटेषु कदंबकैः । कुशेशयकुटीरेषु शिष्ये पट्पदसंहतिः ॥ २१२ ॥
 नितांतविमलंधक्रे रम्यं तारागणैर्नभः । त्रैलोक्यं जिननाथस्य सुभाषितचयैरिच ॥ २१३ ॥
 तमोय विमलैर्भिन्नं दशार्ककिरणांशुरैः । एकांतवादिनां चाक्यं नयैरिच जिनोदितैः ॥ २१४ ॥
 उज्जगाम च शीतांशुलोकनेत्राभिर्नंदितः । वयुर्विभ्रच्छुक्ताकंपध्वातकोपादिवारुणं ॥ २१५ ॥
 चंद्रालोके ततो लोककरग्राह्यत्वमागते । आरंभे तमसा खिन्नः क्षीरोदांक इवासितुं ॥ २१६ ॥
 आपृष्टानि करैरिदोर्वहत्या मोदयुत्तमं । सहसातीव यातानि कुमुदानि विकासतां ॥ २१७ ॥
 इति स्पष्टे समुद्रभूते प्रदोषे जनसौख्यदे । प्रवृत्तंदपतिप्रोतिमवृद्धमदनोत्सवे ॥ २१८ ॥
 तरंगभंगुराकारगंगालिनसन्निभे । रत्नच्छायापरिष्वक्तनिःशेषध्रुवनोदरे ॥ २१९ ॥
 गवाक्षमुखनिर्यातकुसुमोत्तमसौरभे । पार्श्वस्थवारवनिताकलगीतमनोरमे ॥ २२० ॥

ज्वलन्नातिसमीपस्थस्फटिकच्छन्नदीपके । अप्रमत्तशिरोरक्षिगणकल्पितरक्षणे ॥ २२१ ॥
 प्रसूनप्रकरावाप्तमंडनक्ष्मातलस्थिते । उप्रयातसुविन्यस्ततनुविस्तीर्णपट्टके ॥ २२२ ॥
 विधाय भूभुजः कृत्यं कृतजैर्नेद्रसंकथः । शयनीये सुखं शिष्ये कुशाग्रनगराधिपः ॥ २२३ ॥
 जिनेन्द्रमेव चापश्यत्स्वप्नेपि च पुनः पुनः । पर्यपृच्छच्च संदेहं पपाठ च जिनोदितं ॥ २२४ ॥
 ततो मदकलेभेन्द्रनिद्रां विद्रावकारिणा । गेहकक्षातिगंभीरसुहागोचरगामिना ॥ २२५ ॥
 महाजलदसंघातधीरघोषानुहारिणा । प्रभाततूर्यनादेन विबुद्धो मगधाधिपः ॥ २२६ ॥
 अचितयच्च वीरेण भाषितं धर्महेतुकं । चक्रवर्त्यादिवीराणां संभवं प्रणिधानतः ॥ २२७ ॥
 अथास्य चरिते पद्मसंवाधिनि गतं मनः । संबंध इव चेत्यासीद्रक्षस्तु प्लवगेषु च ॥ २२८ ॥
 कथं जिनेन्द्रधर्मेण जाता संतो नरोत्तमाः । महाकुलीना विद्वांसो विद्योद्योतितमानसाः ॥ २२९ ॥
 श्रूयंते लौकिके ग्रंथे राक्षसा रावणादयः । वसाशोणितमांसादिपानभक्षणकारिणः ॥ २३० ॥
 रावणस्य किल आता कुंभकर्णो महाबलः । घोरनिद्रापरीतः षण्मासान् शेते निरंतरं ॥ २३१ ॥
 मत्तैरपि गजैस्तस्य क्रियते मर्दनं यदि । तप्ततैलकटाहैश्च पूर्यते श्रवणौ यदि ॥ २३२ ॥
 भेरीशंखनिनादेपि सुमहानपि जन्यते । तथापि किल नायाति कालेऽपूर्णे त्रिबुद्धतां ॥ २३३ ॥

पद्मपुराणम् । १ । १० । २८ ॥ २५ ॥
 क्षुत्तप्याव्याकुलश्चासौ विबुधः सन्महोदरः । मधयत्यग्रतो दृष्ट्वा हस्त्यादीनपि दुर्दरः ॥ २३४ ॥
 तिर्यग्भिर्मानुषैर्देवैः कृत्वा तृप्तिं ततः पुनः । स्वपितृशेव विमुक्तान्यनिःशेषपुरुषस्थितिः ॥ २३५ ॥
 अहो कुरुविभिर्गुणैर्विद्याधरकुमारकः । अभ्याख्यानमिदं नीतो दुःकृतग्रंथकच्छकैः ॥ २३६ ॥
 एवंविधं किल ग्रंथं रामायणमुदाहृतं । शृण्वतां सकलं पापं शयमायाति तत्स्थणात् ॥ २३७ ॥
 तापश्च जनाचितस्य सोयमग्निसमागमः । सीतापनोदकासस्य तुषारानिलसंगमः ॥ २३८ ॥
 हृपंगवीनकामस्य तदिदं जलसंयनं । सिक्तापीडनं तैलमवाप्नुमभिवान्छतः ॥ २३९ ॥
 महापुरुषचारित्रहृद्दोषविभाषिषु । पापैर्धर्मशस्त्रेषु धर्मशास्त्रमतिः कृता ॥ २४० ॥
 अमराणां किलाधीशो रावणेन पराजितः । आकर्णाकृष्टनिमुक्तेर्वीणैर्मर्विदारिभिः ॥ २४१ ॥
 देवानामधिपः कामौ वराकः कैप्य मानुषः । तस्य चित्तिमात्रेण यायाद्यो भस्मराशिता ॥ २४२ ॥
 ऐरावतो गजो यस्य यस्य वज्रं महायुधं । समेरवारिधिं क्षोणीं योऽज्जायासात्समुद्धरेत् ॥ २४३ ॥
 सोयं मानुषमात्रेण विद्याभाजाल्पशक्तिना । आनीयते कथं भगं प्रभुः स्वर्गनिवासिनां ॥ २४४ ॥
 वंदीग्रहगृहीतोऽसौ प्रभुणा रक्षसां किल । लंकायां निवसन्काराग्रहे निगडसंयतः ॥ २४५ ॥
 पृगैः सिद्धवधः सोऽयं शिलानां पेषणं तिलैः । वधो गंग्रहपदेताहेर्गेजैर्द्रशासनं शुना ॥ २४६ ॥

व्रतप्राप्तने रामेण सौवर्णो रुरराहतः । सुग्रीवस्याग्रजः स्वार्थं जनकेन समस्तथा ॥ २४७ ॥
 अश्रद्धेयमिदं सर्वं विद्युक्तमुपपत्तिभिः । भगवंतं गणार्थीशं सोहं प्रष्टास्मि गौतमं ॥ २४८ ॥
 एवं चिन्तयतस्तस्य महाराजस्य धीमतः । वंदिभिस्त्वृथनादांते जयशब्दो महान् कृतः ॥ २४९ ॥
 कुलपुत्रेण चासन्नस्वामिना बोधमीशुपा । निसर्गेणैव पठितः श्लोकौयं जठरायुषा ॥ २५० ॥
 पृष्टव्या गुरवो नित्यमर्थं ज्ञातमपि स्वयं । स तैर्निश्चयमानीतो ददाति परमं सुखं ॥ २५१ ॥
 एतदानंदयंश्चारु निमित्तं मगधाधिपः । शयनीयात्समुत्तस्थौ स्वस्त्रीभिः कृतमंगलः ॥ २५२ ॥
 अथकुसुमपटांतः सुप्तनिःक्रांतभृंग । ग्रहितमधुरनादाभ्यंतरस्यैकदेशात् ॥

जडपवनविधूताकंपिता पांडुदीपात् । निरगमदवनीशः श्रीमतो वासगेहात् ॥ २५३ ॥

रदनशिखरदट्टस्पष्टविबोष्टुष्ट । प्रतिहतजयनाद् श्रीसमानद्युतीनां ॥

करमुकलनिवद्धव्यक्तपञ्चाकराणां । श्रवणपथमनैपीच्चैप वारागनानां ॥ २५४ ॥

अतिशयशुभचिन्तासंगनिष्कंपचेता । नरपतिरुपनीतांशेपतत्कालभावः ॥

धवलकमलभासो वासगेहादपेतो । रविरेवशरदश्रो दाखंडाद्भासीत् ॥ २५५ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते श्रेणिकचिन्ताभिधानं नाम द्वितीयं पर्व ।

अथ तृतीयं पर्वः ।

आस्थानमंडपेऽथासौ कृताशेषतनुस्थितिः । सर्वलंकारसम्पन्नो निविष्टो भद्रविष्टरे ॥ १ ॥
 सामंतैश्च प्रतीहारदत्तद्वारैरुपागतैः । केयूरकोटिमंघट्टपाटितप्रवरांशुकैः ॥ २ ॥
 पतद्भ्रमरमंगीतमौलिमालाचतंसकैः । कटकांशुचयैश्छन्नकराश्रस्पष्टभ्रूतलैः ॥ ३ ॥
 ललत्प्रालंबघतरलप्रभापटलसारिंसैः । प्रणतः सद्गुणग्रामसमावर्जितमानसैः ॥ ४ ॥
 ततस्त्वनुयातोसावाह्वदवस्वाहनैः । प्रष्टाहितकुथाशोभां भद्रामाकृह्य वासितां ॥ ५ ॥
 गृहीतमंडलाग्रेण वद्वसायकधेनुना । प्रकोटे दधता वामे कटकं हेमनिर्मिते ॥ ६ ॥
 दूरशृङ्गीयमानेन वायुमार्गे सुदुर्गुह्युः । मृगाणामिव यूथेन नमस्वदनुगामिना ॥ ७ ॥
 याहि याहि पुरोमार्गादर्पसर्पं ब्रज ब्रज । चल किं स्तंभितोसीति पादातेन कृतध्वनिः ॥ ८ ॥
 निश्चक्राम पुरो राजा वंदितः पठतोऽग्रतः । आकर्णयन्समाधानन्यस्तधिचतः सुभाषितं ॥ ९ ॥
 प्रासथ तमसो देशं यस्मिन्मुनिराहृतः । सर्वश्रुतजलस्नाननिर्मलीकृतचेतेनः ॥ १० ॥
 शुद्धध्यानशुभाविष्टस्तच्चारुख्यानपरायणः । उपविष्टःसुखस्पर्शे लब्धस्युत्पन्ने मस्त्ररेके ॥ ११ ॥

कात्या तारापतेस्तुल्यो दीप्त्या भास्करसन्निभः । अशोकपल्लवच्छायपाणिपादौबुजेक्षणः ॥ १२ ॥
 प्रशांतेन शरीरेण भुवनं शमयन्निव । पतिर्गणस्य साधूनां गौतमाल्योवतिष्ठते ॥ १३ ॥
 दूरादेवावतीर्णश्च करेणोत्थरणायनः । प्रमोदोत्फुल्लनयनो हृढौके विनयानतः ॥ १४ ॥
 ततस्तं त्रिपरीत्यासौ प्रणम्य च कृतांजलिः । दत्ताशीर्गणनाथेन धरायां समुपाविशत् ॥ १५ ॥
 अथ दंतप्रभाजालधवलीकृतभूतलः । पर्यपृच्छदिदं राजा कुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ १६ ॥
 भगवन्पद्मचरितं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः । उत्पादितान्यथैवास्मिन् प्रसिद्धिः कुमतानुगैः ॥ १७ ॥
 राक्षसोपि हि लंकेशो विद्यावान् मानवोपि वा । तिर्थग्निः परिभूतोसौ कथं क्षुद्रकवानरैः ॥ १८ ॥
 अतिचात्यंतदुर्गंधं कथं मानुषविग्रहं । कथं वा रामदेवेन बालिच्छिद्रेण नाशितः ॥ १९ ॥
 गत्वा वा देवनिलयं भंक्त्वापवनमुत्तमं । वंदीग्रहं कथं नीतो रावणेनामराधिपः ॥ २० ॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलो रोगवर्जितविग्रहः । शेते च स कथं मासान् पडेत्स्य वरोनुजः ॥ २१ ॥
 कथं चात्यंतगुरुभिः पर्वतैरलमुन्नतैः । सेतुः शाखासृगैर्विद्धो य सुरैरपि दुर्धटः ॥ २२ ॥
 प्रसीद् भगवन्नेतत्सर्वं कथयितुं मम । उत्तरय बहून् भव्यान् संशयोदारकर्दमात् ॥ २३ ॥
 एवमुक्तो गणेशस्य निर्गतैर्दशनांशुभिः । क्षालयन्निव निःशेषं कुसुमैर्मलिनं जगत् ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

लताभवनमः यस्थान्नर्तयत्पुरगद्विपः । गंभीरांभोदनिर्घोषं धीरयोदाहरद्गिरा ॥ २५ ॥
 शृण्वाद्युष्मन्महीपाल ! देवानां प्रिययत्नतः । मम वाक्यं जिनेद्रोक्तं तत्त्वशानतत्परं ॥ २६ ॥
 सवणो राक्षसो नैत्र तच्चापि मनुजाशनः । अलीकमेव तत्सर्वं यद्वदति कुवादिनः ॥ २७ ॥
 न विना पीठबंधेन विधातुं सद्य शक्यते । कथा प्रस्तावहीनं च वचनं छिन्नमूलकं ॥ २८ ॥
 यतः शृणु ततस्ताम्रक्षेत्रकालोपवर्णनं । महतां पुरुषाणां च चरितं पापनाशनं ॥ २९ ॥
 अनंतलोकनभसो मन्थे लोकस्त्रिधा स्थितः । तालोत्सूलसंकाशो बलिभिस्त्रिभिराश्रुतः ॥ ३० ॥
 तिर्यंग्लोकस्य मध्येस्मिन्संख्यातिकममागतैः । बोधितो बलयाकारैर्द्वीपरभोधिभिस्तथा ॥ ३१ ॥
 कुलालचक्रसंस्थानो जंघुद्वीपोयमुत्तमः । लवणांभोधिमध्यस्थः सर्वतो लक्ष्ययोजनः ॥ ३२ ॥
 तस्य मध्ये महामेरुमूले त्रजमयोऽक्षयः । ततो जायुनदमयो मणिरन्नमयस्ततः ॥ ३३ ॥
 संख्यातुरक्तमेधौयसद्व्योचुंगमृगकः । बालाग्रमात्रिवरास्पृष्टसार्धमभूमिकः ॥ ३४ ॥
 योजनानां सहस्राणि नगतिर्न चोच्छ्रितः । सहस्रमवगाढश्च स्थितो वज्रमयः क्षितौ ॥ ३५ ॥
 त्रिपुलः शिखरे चक्रं धरण्यां दश संगतं । राजते तिर्यगाकाशं मानदंड इवोच्छ्रितः ॥ ३६ ॥
 द्वी च तत्र कुल द्वीपे क्षेत्रैः सप्तभिरन्विते । पद्म क्षेत्राणां विभक्तारो राजते कुलपर्वताः ॥ ३७ ॥

द्वौ महापादपौ ज्ञेयौ विद्याधरपुरीशतं । अधिकं दशभिस्तत्र विजयार्द्धैश्चनैकशः ॥ ३८ ॥
 त्रिशच्चतस्रिभ्युक्ता राजधान्यः प्रकीर्तिताः । चतुर्दश महानद्यो जंबूवृक्षे जिनालयः ॥ ३९ ॥
 पद्भोगक्षितयः प्रोक्ता अष्टौ जिनगृहाणि च । अष्टषष्टिर्गुहामानं भवनानां च तत्स्मृतं ॥ ४० ॥
 सिंहासनानि चत्वारि त्रिंशच्च गदितानि तु । विजयार्द्धनगौ द्वौ च राजतौ परिकीर्तितौ ॥ ४१ ॥
 वक्षारगिरियुक्तेषु समस्तेषु नगेषु च । भवनानि जिनेन्द्राणां राजंते रत्नरश्मिभिः ॥ ४२ ॥
 जंबूभरतसंज्ञायां क्षोण्यां दक्षिणयाशया । सुमहान् राक्षसो द्वीपो जिनविंशसमन्वितः ॥ ४३ ॥
 महाविदेहवर्षस्य जगत्यां पश्चिमाशया । विशालः किन्नरद्वीपो जिनविंशोज्ज्वलः शुभः ॥ ४४ ॥
 तथैरावतवर्षस्य क्षित्यामुत्तरया दिशा । गंधर्वो नामतो द्वीपः सचैत्यालयभूपितः ॥ ४५ ॥
 मेरोः पूर्वविदेहस्य जगत्यां पूर्वयाशया । रराज धरणद्वीपो जिनायतनसंकुलः ॥ ४६ ॥
 भरतैरावतक्षेत्रे वृद्धिहानिसमन्विते । शेषास्तु भूमयः प्रोक्तास्तुल्यकालव्यवस्थिताः ॥ ४७ ॥
 जंबूवृक्षस्य भवने सुरोऽनावृतशब्दितः । शतैः क्लिविषिकाख्यानामास्ते बहुभिरावृतः ॥ ४८ ॥
 अस्मिन् च भरतक्षेत्रं पुरोत्तरकुरूपमं । कल्पपादपसंकीर्णं सुखमायां विराजते ॥ ४९ ॥
 तरुणादित्यसंकाशा गव्यूतित्रयमुच्छ्रिताः । सर्वलक्षणसंपूर्णाः प्रजा यत्र विरेजिरे ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

युग्मद्युत्पद्यते तत्र पत्न्यानां त्रयमायुषा । प्रेमबंधनबंधं च त्रियते युगलं समं ॥ ५१ ॥

कांचनेन चिता भूमीरत्नैश्च मणिभिस्तथा । कालानुभावतथित्रैः सर्वकामफलप्रदा ॥ ५२ ॥

चतुर्गुलमानैश्च चित्रैर्गंधेन चारुभिः । विमलातिमृदुस्पर्शैस्तृणैश्छन्ना विराजते ॥ ५३ ॥

सर्वदुःफलपुष्पैश्च तरवो रेजुरुज्ज्वलाः । स्वतंत्राश्च सुखेनास्युः गोमहिष्याविकादयः ॥ ५४ ॥

कल्पवृक्षसमुत्पन्नं भक्षयंतो यथेच्छितं । अन्नं सिंहादयः सौम्या हिंसां तत्र न चक्रिरे ॥ ५५ ॥

पद्मादिजलजच्छन्नाः सौवर्णमणिरोधसः । संपूर्णा रेजिरे वाप्यो मधुक्षीरघृतादिभिः ॥ ५६ ॥

गिरयोऽत्यंतमुत्तंगाः पंचवर्णसमुज्ज्वलाः । नानारत्नाकरच्छन्नाः सर्वप्राणिसुखावहाः ॥ ५७ ॥

नद्यो निर्जंतुका रम्याः क्षीरसर्पिर्मधूदकाः । अत्यंतसुरसास्वादा रत्नोद्योतितरोधसः ॥ ५८ ॥

नातिशीतं नचात्युष्णं वीत्रमारुतवर्जितं । सर्वप्रतिभयैर्मुक्तं नित्योद्भूतसमुत्सवं ॥ ५९ ॥

ज्योतिःकमप्रभाजालच्छिन्नैर्दुरविमंडलं । सर्वैर्द्रियसुखाश्वाद्यदप्रदकल्पमहातरुः ॥ ६० ॥

प्रासादास्तत्र वृक्षेषु विपुलोद्यानभूमयः । शयनासनमेण्वेव स्वादुपानाशनानि च ॥ ६१ ॥

यस्मान्नुलेपनादीनि तुर्यशब्दा मनोहराः । आमोदिनस्तथागन्धः सर्वं चान्यतरुद्भवं ॥ ६२ ॥

दश भेदेषु तेण्वेवं कल्पवृक्षेषु चारुषु । रेभिरे तत्र युग्मानि सुरलोकं ह्यवानिशं ॥ ६३ ॥

एवं प्रोक्तं गणेशेन पुनः श्रेणिकभूपतिः । भोगभूमौ समुत्पत्तेः कारणं परिशृष्टवान् ॥ ६४ ॥
 कथितं च गणेशेन तत्र ये प्रगुणा जनाः । साधुदानसमायुक्ता भवंत्येते सुमानुषाः ॥ ६५ ॥
 ये पुनः कुत्सिते दानं ददते भोगतृष्णया । तेपि हस्त्यादितां गत्वा भुञ्जते दानजं फलं ॥ ६६ ॥
 नितान्तं मृदुनि क्षेत्रे दूरं कृष्टे हलाननैः । क्षिप्तं वीजं यथानंतगुणं शस्यं प्रयच्छति ॥ ६७ ॥
 यथा चेक्षुषु निक्षिप्तं माधुर्यं वारि गच्छति । पीतं च धेनुभिस्तोयं क्षीरत्वेन निवर्तते ॥ ६८ ॥
 एवं साधौ तपोगारे व्रतालंकृतविग्रहे । सर्वग्रथविनिर्मुक्ते दत्तं दानं महाफलं ॥ ६९ ॥
 खले गतं यथा क्षेत्रे वीजमल्पफलं भवेत् । निवेशु च तथा क्षिप्तं कटुत्वं वारि गच्छति ॥ ७० ॥
 यथा च पन्नगैः पीतं क्षीरं संजायते विषं । कुपात्रेषु तथा दत्तं दानं कुफलदं भवेत् ॥ ७१ ॥
 एवं दानस्य सदृशो धरौद्र फलसंभवः । यद्यदा धीयते वस्तु दर्पणे तस्य दर्शनं ॥ ७२ ॥
 यथा शुक्लं च कृष्णं च पक्षद्वयमन्तरं । उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योरेवं क्रमसमुद्भवः ॥ ७३ ॥
 अथ कालान्तरोत्पत्या हानिं यातेष्वनुक्रमात् । कल्पपादपखंडेषु शृणु कौलकरीं स्थितिं ॥ ७४ ॥
 प्रतिश्रुतिरिति श्रेयः आद्यः कुलकरो महान् । श्रुत्वा तस्य वचः सर्वाः प्रजाः सौस्थित्यमागताः ॥
 जन्मत्रयमतीतं यो जानाति स निजं विभुः । शुभचेष्टासमुद्युक्तो व्यवस्थानां प्रदेशकः ॥ ७६ ॥

ततो वर्षसहस्राणामतिक्रान्तानु कोटिषु । यद्द्वीषु स मनुः प्रातो जन्म सन्मत्तिसंज्ञितः ॥ ७७ ॥
 ततः क्षेमकरो जातः क्षेमभृत्तदनंतरं । अप्रृत्सीमंकरस्तस्मात्सीमभृच्च ततः परं ॥ ७८ ॥
 चक्षुष्मानपरस्तस्मानं गत्या सभयाः प्रजाः । अपृच्छन्नाथ कर्षितौ दृश्येते गगनार्णवे ॥ ७९ ॥
 ततो जगाद् चक्षुष्मान् विदेहे यच्छतं जिनात् । युक्तो जन्मांतरस्पृत्या यथाकालपरिक्षये ॥ ८० ॥
 क्षीणेषु द्युतिवृक्षेषु समुद्रभूतप्रभाचिमौ । चंद्रावित्याविति ख्यातौ ज्योतिर्देवौ स्फुटौ स्थितौ ८१
 ज्योतिषो भावनाः कल्पाः व्यंतराथ चतुर्विधाः । देवा भवंति योग्येन कर्मणा जेतवो भवे ॥ ८२ ॥
 तत्रायं चंद्रमाः शीतस्तीव्रगुरेप भास्करः । एतौ कालस्वभावेन दृश्येते गगनानामरौ ॥ ८३ ॥
 मानाद्यस्तंगते तीव्रे कांतिर्भवति शीतगोः । व्योम्नि नक्षत्रचक्रं च प्रकटत्वं प्रपद्यते ॥ ८४ ॥
 स्वभाद्यमिति कालस्य ज्ञात्वा त्यजत भीतितां । इत्युक्तास्तं समाभ्यर्च्य प्रजा याता यथागतं ८५
 चक्षुष्मति ततोऽतीते यद्यस्वीति समुद्रगतः । विज्ञेयो विपुलस्तस्मादभिचंद्रः परस्ततः ॥ ८६ ॥
 चंद्रामः परतस्त्वस्मान्मर्त्येवस्त्वदुत्तरः । ततः प्रसेनजिज्जातो नाभिरंत्यस्त्वतोऽभवत् ॥ ८७ ॥
 एते पितृसमा प्रोक्ताः प्रजानां कुलकारिणः शुभैः कर्मभिरुत्पन्नाः चतुर्दश समाधिपः ॥ ८८ ॥
 अथ कल्पद्रुमो नामेरस्य क्षेत्रस्य मध्यगः । स्थितः प्रासादरूपेण विभात्यत्यंतमुन्नतः ॥ ८९ ॥

मुक्तादामचितो हेमरत्नकल्पितभित्तिकः । श्वितौ स एक एवासीद्वाप्युद्यानविभूषितः ॥ ९० ॥
 गृहीतहृदया तस्य बभूव वनितोत्तमा । प्रचलत्तारका भार्या रोहिणीव कलावतः ॥ ९१ ॥
 गंगेव वाहिनीशस्य महाभूभृत्कुलोद्भृता । हंसीव राजहंसस्य मानसानुगमक्षमा ॥ ९२ ॥
 अरुन्धतीव नाथस्य नित्यं पार्श्वानुवर्तिनी । हंसीव गमने वाचि परपुष्टवधूसमा ॥ ९३ ॥
 चक्राद्वेव पतिप्रीतावित्यादिसमुदाहृतं । यां प्रति प्रतिपद्येत सर्वं हीनोपमानतां ॥ ९४ ॥
 पूजिता सर्वलोकस्य मरुदेवीति विश्रुता । यथा त्रिलोकबंधस्य धर्मस्य श्रुतदेवता ॥ ९५ ॥
 ऊष्माभावेन या चंद्रकलाभिरिव निर्मिता । दर्पणश्रीजिगीषेव प्रतिप्राणिगृहीतिषु ॥ ९६ ॥
 निर्मितात्मस्वरूपेव परचित्तप्रतीतिषु । सिद्धजीवस्वभावेव त्रिलोकव्याप्तकर्मणि ॥ ९७ ॥
 पुण्यवृत्तितया जैन्या श्रुत्येव परिकल्पिता । अमृतात्मेव तृष्यत्सु भृत्येषु वसुवृष्टिवत् ॥ ९८ ॥
 सखीषु निर्वृतेस्तुल्या विलासान्मदिरात्मिका । रूपस्य परमावस्था रतेरिव तनुस्थितिः ॥ ९९ ॥
 मंडनं मुंडमालाया यस्याश्चक्षुरभूद्वरं । असितोत्पलदामानि केवलं भारमात्रकं ॥ १०० ॥
 अलकत्रमरा एव भूषा भालांतयोः सदा । दलानि तु तमालस्य पुनरुक्तानि केवलं ॥ १०१ ॥
 प्राणेशंसंकथा एव सुभगं कर्णभूषणं । डंवरो रत्नकनककुंडलादिपरिग्रहः ॥ १०२ ॥

कपोलविव सततं स्फुटालोकस्य कारणं । रत्नप्रभाप्रदीपास्तु विभवायैव केवलं ॥ १०३ ॥
 हासा एव च सद्रंध्राः पटवासाः सितत्विपः । कर्पूरपांशुवः कांतिव्याघातायैव केवलं ॥ १०४ ॥
 वाण्येव मधुरा वीणा वाद्यश्रुतिकुतूहलं । कृतं तु परिवर्गेण तंत्रीनिकरताडनं ॥ १०५ ॥
 कांतिरेवाधरोद्भूता रागोगस्य समुज्ज्वलः । निर्गुणः कौंकुमः फंको लावण्यस्य कलंकनं ॥ १०६ ॥
 परिहासप्रहाराय भुजाविव युक्तौसली । प्रयोजनमतीतानि मृणालशकलानि तु ॥ १०७ ॥
 यौवनौष्मसमुद्भूता मंडनं स्वेतविदवः । कुचयो हारभारस्तु दृथैव परिकल्पितः ॥ १०८ ॥
 शिलातलविशाला च शोणी विस्मयकारणं । निर्मितेन विना जाता भवने मणिवेदिका ॥ १०९ ॥
 भ्रूषणं अमरा एव निलीनाः कमलाशया । पादयोरैद्वनीले च नूपुरे निःप्रयोजने ॥ ११० ॥
 तस्या नाभिसंमेताया भोगं कल्पतरुद्वयं । भुञ्जाना या दुराख्यानं ग्रंथक्रोष्टिशतैरपि ॥ १११ ॥
 इंद्राज्ञापयितुष्टाभिर्दिक्रुमारीभिरादरात् । कस्मिंश्चित्समये प्राप्ते परिचर्यां प्रवर्तिता ॥ ११२ ॥
 नंदाज्ञापय जीवति कृतशब्दाः संसंभ्रमं । प्रतीयुः शासनं तस्या लक्ष्मीश्रीश्रुतिकीर्तयः ॥ ११३ ॥
 स्तुवंति काश्चित्तरकाले तां गुणैर्हृदयंगमैः । काश्चित्परमधिज्ञाना उपगायंति वीणया ॥ ११४ ॥
 अत्यंतमद्भुतं काश्चिद्गायंति श्रवणामृतं । पादयोर्लोटनं काश्चित्कुर्वते मृदुपाणिकाः ॥ ११५ ॥

पद्मपुराणम् ।

तांबूलदायिनी काचित्काचिदासनदायिनी । मंडलाग्रकरा काचित्सततं पालनोद्यताः ॥ ११६ ॥
 काश्चिद्भ्यंतरद्वारे बाह्यद्वारे तथापरा । गृहीतकुंतसौवर्णवेत्रदंडासिंहतयः ॥ ११७ ॥
 चामरग्रहिणी काचित्काचिच्छत्रस्य धारिका । आनेत्री वाससां काचिद्भूषणानां ततः परा ११८
 शयनीयविधौ काचित्सक्त्या सन्मार्जने परा । पुष्पप्रकरणे काचित्काचिद्गंधानुलेपने ॥ ११९ ॥
 पानाशनविधौ काचित्काचिदाह्वानकर्मणि । एवं कर्तव्यतां तस्याः सर्वाः कुर्वति देवताः ॥ १२० ॥
 चिंताया अपि न क्लेशं प्रपेदे नृपवल्लभा । अन्यदा शयनीये स्वे सुप्ता सात्यंतकोमले ॥ १२१ ॥
 पद्मांशुकपरिच्छन्ने प्रांतयोः सोपधानके । तस्या मध्ये सुखं लब्धा स्वपुण्यपरिपाकतः ॥ १२२ ॥
 गृहीतामलशस्त्राभिर्देवीभिः पर्युपासिता । अद्राक्षीत्षोडश स्वस्मानिति श्रेयोविधायिनः ॥ १२३ ॥
 वृषभं दुंदुभिस्क्रंधं दधतं ककुभं शुभं । नदंतं शरदंभोदंसंघाताकारधारिणं ॥ १२४ ॥
 करटच्युतदानांबुगंधं संबंधपट्पदं । वारणं चंद्रधवलं मंद्रगर्जितकारणं ॥ १२५ ॥
 शीतांशुकिरणस्वेतकेशरालीविराजितं । शशिशिखासदृष्ट्वाद्भृद्भुक्तं मृगाधिपं ॥ १२६ ॥
 सिच्यमानां श्रियं नागैः कुंभैः सौवर्णराजितैः । उत्फुल्लपुंडरीकस्य स्थितामुपरिनिश्चलां ॥ १२७ ॥
 पुनागमालतीकुंदचंपकादिप्रकल्पिते । नितांतं दामिनीदीर्घे सौरभाकृष्टपट्पदे ॥ १२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

उदयाचलमूर्द्धस्थं प्रध्वस्तातिमिरोद्भवं । विश्रब्धदर्शनं मानुं मुक्तं मेघाद्युपद्रवैः ॥ १२९ ॥

बंधुं कुमुदसैदानां धंडनं रात्रियोपितः । धवलीकृतसर्वशो किरणैस्तारकापतिं ॥ १३० ॥

अन्योन्यप्रेमसंबंधं प्रस्फुरद्विमले जले । विद्युद्दंडसमाकारं मीनयोर्धुगलं शुभं ॥ १३१ ॥

हारोपशोभितग्रीवं पुष्पमालापरिष्कृतं । मणिभिः कलगं पूर्णं पंचवर्णैः समुज्ज्वलं ॥ १३२ ॥

पद्मेदीवरसंच्छन्नं विमलंभुमहासरः । नानापक्षिगणाकीर्णं चारुसोपानमंडितं ॥ १३३ ॥

चलन्मीनमहानक्रज्जनितोलुंगवीचिकं । मेघपंक्तिसमासक्तं नभस्तुल्यं नदीपतिं ॥ १३४ ॥

साटोपहारिभिर्युक्तं नानारत्नसमुज्ज्वलं । चामीकरमयं चारु विष्टरं दूरमुन्नतं ॥ १३५ ॥

सुमेरुशिखाराकारं सुमानं, रत्नराजितं । विमानं बुद्बुदादर्शं चामरादिविभूषितं ॥ १३६ ॥

करपद्ममृहाकारं भावनं बहुभूमिकं । मुक्तादामकृतच्छायं रत्नांशुपटलायृतं ॥ १३७ ॥

पंचवर्णमहारत्नराशिमत्यंतमुन्नतं । अन्योन्यकिरणोद्योतजनितैर्गारासनं ॥ १३८ ॥

ज्वालाजटालमनलं धूमसंभववर्जितं । प्रदक्षिणकृतावर्तमनिधनसमुद्भवं ॥ १३९ ॥

अनंतरं च स्वप्नानां दर्शनाच्चारुदर्शना । सा प्रबोधं समायाता जयमंगलानिश्चनैः ॥ १४० ॥

त्वद्भवकांतिसंभूतत्रपेयव निशाकरः । एष संप्रति संजातः छायाया परिवर्जितः ॥ १४१ ॥

अयं भाति सहस्रांशुरुदयाचलमस्तके । कलशो मंगलार्थं च सिंदूरैव गुंठितः ॥ १४२ ॥
संप्रति त्वत्सितेनैव तिमिरं यास्यति क्षयं । इतीव स्वस्य वैथर्व्यात्प्रदीपाः पांडुतां गताः ॥ १४३ ॥
कुलमेतच्छकुंतानां कलकोलाहलाकुलं । मंगलं ते करोतीव निजनीडमुखस्थितं ॥ १४४ ॥
अमी प्रभातवातेन जडमंदेन संगताः । निद्राशेषादिवेदानीं घूर्णते गृहपादपाः ॥ १४५ ॥
एषा त्वद्गृहवाप्यं ते भानुविंबविलोकनात् । हृष्टाह्वयति जीवेशं चक्रवाकी कलस्वनेः ॥ १४६ ॥
त्वद्गतिप्रेक्षणेनैते कृतोत्कंठा इवाधुना । कुर्वति क्लृप्तं हंसा निद्रानिर्वासकारणं ॥ १४७ ॥
उल्लिख्यमानकंसोत्थनिःस्वनप्रतिमो महान् । अलं सारसचक्राणां झंकारोयं विराजितः ॥ १४८ ॥
निशांत इत्ययं स्पष्टो ज्योतिर्निर्मलचेष्टितं । देवि मुंचाधुना निद्रामितिवंदिकृतस्तवा ॥ १४९ ॥
अमुंचच्छयनीर्यं च समुद्भूततरंगकं । सुमनोभिः समाकीर्णं साभ्रतारानभःसमं ॥ १५० ॥
वासगेहाच्च निष्क्रांता प्रत्यात्मकृतकर्मिका । यथौ नाभिसमीपं सा दिनश्रीरिव भास्करं ॥ १५१ ॥
भद्रासननिविष्टाय तस्मै खर्वासनास्थिता । कराभ्यां कुड्मलं कृत्वा क्रमात्स्वमान्यवेदयत् ॥ १५२ ॥
इति चिंताप्रमोदेन परायत्तीकृतः पतिः । जगाद त्वयि संभूतल्लोकत्रयस्य गुरुः शुभे ॥ १५३ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्त्वा सा परं इषं जगाम कमलक्षणा । मूर्तिरिदोखिवोदारा दधती क्रांतिसंहतीः ॥ १५४ ॥
 संमविष्यति पण्मासाज्जिने शक्रालयापुचत् । रत्नवृष्टिं घनाधीशो मासात्पंचदशदितः ॥ १५५ ॥
 तस्मिन्गर्भस्थिते यस्माज्जाना वृष्टिर्हिरण्मयी । हिरण्यगर्भनाम्नासौ स्तुतस्तस्मात्सुरेश्वरैः ॥ १५६ ॥
 शनैर्जिनस्त्रिभिर्युक्तः कुक्षौ तस्याश्चचाल न । माभूत्संचलनादस्याः पीडितिकृतमानसः ॥ १५७ ॥
 यथा दर्पणसंक्रांतछायामात्रेण पावकः । आघाता न विकारस्य तथा तस्या बभूव सः ॥ १५८ ॥
 निश्चक्राम ततो गर्भात् पूर्णं काले जिनोचमः । मलस्पृशविनिर्मुक्तः स्फटिकादिव सन्नतः ॥ १५९ ॥
 ततो महोत्सवश्चक्रे नाभिना सुतजन्मनि । समानंदितनिःशेषजनो युक्त्या यथोक्त्या ॥ १६० ॥
 त्रैलोक्यं क्षोभयायातर्मंद्रं कंपितमासनं । सुरासुराश्च संजाताः किं किमेतदितिस्वनाः ॥ १६१ ॥
 अनाध्मातस्ततः शंखो दध्वान भवनश्रितां । व्यंतराधिपतेर्गेहे रराट पटहः स्वयं ॥ १६२ ॥
 ज्योतिषां निलये जातमकस्मात्सिंहद्वंहितं । कल्पाधिपट्टेहे स्पष्टं घटारलं रराण च ॥ १६३ ॥
 एवंविधशुभोत्पातः ज्ञाततीर्थकरोद्भवः । प्रचलद्भिः किरीटैश्च प्रयुक्तावधयस्ततः ॥ १६४ ॥
 प्रातिघृत महोत्साहा इंद्रा नाभीयमालयं । चारुणेंद्रसमालुढाः कृतमंडनविग्रहाः ॥ १६५ ॥
 ततः कंदर्पिणः केचित्सुरा नृत्यं प्रचक्रिरे । चतुरासकोटनं केचिद्वलानं केचिदुन्नतं ॥ १६६ ॥

केचित्केसरिणो नादां सुसुखव्याप्तविष्टपान् । विकुर्वति बहून् वेपान् केचित्केचिज्जगुर्वरां ॥ १६७ ॥
 उत्पतद्भिः पतद्भिश्च ततो देवैरिदं जगत् । महारावसमापूर्णे स्थानभ्रंशमिवागतं ॥ १६८ ॥
 ततः साकेतनगरं धनदेन विनिमित्तं । विजयार्द्धनगाकारप्राकारेण समावृतं ॥ १६९ ॥
 पातालोदरगंभीरपरिखाकृतवेष्टनं । तुंगगोपुरकूटाग्रदूरनष्टांतरिक्षकं ॥ १७० ॥
 नानारत्नकरोधोतपटप्रावृतसन्नकं । इंद्राःक्षणेन संप्राप्तुर्महाभूतिसमन्विताः ॥ १७१ ॥
 पुरं प्रदक्षिणीकृत्य त्रिः शक्रः सहितोमरैः । शक्रः प्रसवागारात्पौलोम्यानापयज्जिनं ॥ १७२ ॥
 जिनमातुस्ततः कृत्वा मायाबालं प्रणामिनी । बालमानीय शक्रस्य शची चक्रे करद्वये ॥ १७३ ॥
 रूपं पश्यन् जिनस्यासौ सहस्रनयनोपि सन् । तृप्तिमिंद्रो नसंप्राप त्रैलोक्यातिशयस्थितं ॥ १७४ ॥
 ततस्तमंकमारोप्य समारूढ गजाधिपं । गृहीतचामरच्छत्रो भक्त्या परमया स्वयं ॥ १७५ ॥
 अवाप मेरुशिखरं सैवदेवैः समन्वितः । वैदूर्यादिमहारत्नमरीचिनिचयोज्ज्वलं ॥ १७६ ॥
 पांडुकंवलसंज्ञायां शिलायां सिंहविष्टरे । ततो जिनः सुरेशेन स्थापितः पृष्टवर्तिना ॥ १७७ ॥
 ततः समाहिता भेर्यः क्षुब्धसागरनिःस्वनाः । मृदंगशंखशब्दाश्च सादृहासाः कृताः सुरैः ॥ १७८ ॥
 यक्षकिन्नरगंधर्वाः सह तुंबरनारदाः । विश्वावसुसमा युक्ताः कुर्वाणा मूर्च्छना वराः ॥ १७९ ॥

गांयन्ति सह पत्नीभिः मनःश्रोत्ररं तदा । वीणावादनमारब्धा कर्तुं लक्ष्मींश्च सादराः ॥ १८० ॥
 हागभावसमेताश्च नृत्यत्यस्मरसां वरं । अंगहारं यथा वस्तु कुर्वाणाः कृत्वभूषणाः ॥ १८१ ॥
 एवं तत्र महावायं जनितेऽप्रत्मसमैः । अभियेकाय देवेन्द्रो जग्राह कलशं गुणं ॥ १८२ ॥
 ततः धीरार्णवींशोभिः पूर्णैः कुर्ममहोदरैः । चापीकरसमैः पद्मच्छन्दनवक्रैः सपल्लवैः ॥ १८३ ॥
 अभिनेकं जिनेन्द्रस्य चकार त्रिदशधिपः । कृत्वा वैक्रियसामर्थ्योदात्मानं बहुविग्रहं ॥ १८४ ॥
 यमो वैश्रवणः गोमो वरुणोऽन्ये च नाक्तिनः । मेघवक्रादयः गर्वं चकुर्मवत्याभिपेचनं ॥ १८५ ॥
 इन्द्राणीप्रसुरा देव्यः सद्गैर्धनुलेपनैः । चक्रुश्चूर्तनं भवत्या करैः पल्लवक्रोमलैः ॥ १८६ ॥
 सहीत्रपित्र तं नायं कुर्मर्जलधरोरिव । अभिपिच्य समारब्धाः कर्तुमस्य विभूषणं ॥ १८७ ॥
 नन्द्रादित्यसंशतस्य कर्णयोः कुडले कृते । वरद्वयं सुरनाथेन वचनमूचीविभिन्नयोः ॥ १८८ ॥
 पद्मरागमणिः शुद्धः चूडायां विनिवेशितः । त्रयालपित्र संपन्नं शिरो यस्य मरीचिभिः ॥ १८९ ॥
 अर्धचंद्राकृतिर्यस्ता नंदनेन तलाटिका । चाद्रुमूले कृते जात्यहेमकयूरमंडिते ॥ १९० ॥
 नद्यत्रशूलमुक्तामैः कल्पितेन मयूरिना । हारेण भूषितं वक्षः श्रीवत्सकृतभूषकं ॥ १९१ ॥
 हरिन्मणिसरोजश्रीरत्नशूलमरीचिभिः । संजातपल्लवेनैव प्रालंबेन विराजितः ॥ १९२ ॥

लक्षणाभरणश्रेणौ प्रकोटौ दधतुः श्रियं । मणिवंधनचारुभ्यां कटकभ्यां सुसंहती ॥ १९३ ॥
पद्मशुकोपरिन्यस्तकटिस्त्रेण राजितं । नितंबफलकं संध्यादास्रेव्रावनिभृत्तटं ॥ १९४ ॥
सर्वांगुलीषु विन्यस्तं मुद्रिकाभूषणं वरं । नानारत्नपरिष्वक्तचामीकरविनिमित्तं ॥ १९५ ॥
भक्त्या कृतमिदं देवैः सर्वमंडनयोजनं । त्रैलोक्यमंडनस्यास्य कुतोन्यन्मंडनं परं ॥ १९६ ॥
चंदनेन समालभ्य रोचनाः स्थासकाः कृताः । रेजुस्ते स्फटिकक्षोण्यां कनकांवूद्गमा ह्व ॥ १९७ ॥
उत्तरीयं च विन्यस्तमंशुकं कृतपुष्पकं । अत्यंतनिर्मलं रेजे सतारमिव तन्मभः ॥ १९८ ॥
पारिजातकसंतानकुसुमैः परिकल्पितं । पट्टपदालीपरिष्वक्तं पिनद्धं स्थूलशेखरं ॥ १९९ ॥
तिलकेन सुवोर्मध्यं सद्गन्धेन विभूषितं । तिलकत्वं त्रिलोकस्य विभ्रतश्चारुचेष्टिनः ॥ २०० ॥
ततस्तं भूषितं संतं त्रिलोकस्य विभूषणं । तुष्टास्तुष्टुश्रुतिस्थं ते देवाः शक्रपुरस्सराः ॥ २०१ ॥
नष्टधर्मं जगत्यस्मिन्नज्ञानतमसावृते । भ्राम्यतां भव्यसत्त्वानामुदितस्त्वं दिवाकरः ॥ २०२ ॥
किरणैर्लिनचंद्रस्य विमलैस्तव वाङ्मयैः । प्रबोधं यास्यतीदानीं भव्यसत्त्वकुसुद्वती ॥ २०३ ॥
भव्यानां तत्त्वदृष्ट्यर्थं केवलानलसंभवः । ज्वलितस्त्वं प्रदीपोसि स्वयमेव जगद्गृहे ॥ २०४ ॥
पापशत्रुनिघाताय जातस्त्वं सितसायकः । कर्ता भवाटवी दाहं त्वमेवध्यानवन्दिना ॥ २०५ ॥

दुष्टैर्द्रियमहानागदमनाय त्वमुद्गतः । वैनतेयो महावायुः संदेहघनसंपदा ॥ २०६ ॥

धर्मावृद्धिदुःसंप्राप्तिवृषिता मध्यचातकाः । उन्मुखास्त्वाद्युदीक्षते नाथामृतमहाघनं ॥ २०७ ॥

नमस्ते त्रिजगद्गीतनितांतामलकीर्तये । नमस्ते गुणपुष्पाय तरेवे कामदायिने ॥ २०८ ॥

कर्मकाष्ठकुठाराय तीक्ष्णधाराय ते नमः । नमस्ते मोहतुंगाद्रिसंगवज्रात्मने सदा ॥ २०९ ॥

विध्यापकाय दुःखाग्निर्मस्ते सलिलात्मने । रजःसंगविहीनाय नमस्ते गगनात्मने ॥ २१० ॥

इति स्तुत्या विधानेन प्रणम्य च पुनः पुनः । तमारोप्य गजं जगुरयोध्याभिमुखाः सुराः २११

मातुरिके ततोलेखः कृत्वा शुच्या जिनाभेकं । विधाय परमानंदं स्वस्थानं ससुरोगमत् ॥ २१२ ॥

ततस्तमंबरैर्दिव्यैरलंकारैश्च भूषितं । लिप्तं च परमामोदघ्राणहार्याञ्जुलेपनैः ॥ २१३ ॥

तुष्टाः संवीक्ष्य तनयमंकस्थं जननी तदा । निजच्छायापरिव्रिंगर्पिजरीकृतदिग्मुखं ॥ २१४ ॥

आलिङ्गती मृदुस्पर्शे कौतुकव्याप्तमानसा । दुराल्यानपरावस्थाभाववीर्णा सुखार्णवे ॥ २१५ ॥

अक्रमासेन सा तेन रराज प्रमदोत्तमा । नवोदितेन पूर्वोद्या विघ्नेन सवितुर्यथा ॥ २१६ ॥

नाभिश्च तत्सुतं दृष्ट्वा दिव्यालंकारधारिणं । त्रैलोक्यैश्वर्यसंयुक्तं मेने स्वं परमद्युतिं ॥ २१७ ॥

सुतगत्यसमासंगसंजातसुखसंपदः । मीलितार्धत्रिभागस्य मनोस्य द्रवतां गतं ॥ २१८ ॥

सुरेंद्रपूजया प्राप्तः प्रधानत्वं जिनो यतः । ततस्तमृषभाभिरुष्यां निन्यतुः पितरौ सुतं ॥ २१९ ॥
 तयोरन्योन्यसंबद्धं भ्रम यद्बुद्धिमागतं । तज्जातमधुना बाले पूर्ववच्च तयोरपि ॥ २२० ॥
 करांगुष्टे ततो न्यस्तममृतं वज्रपाणिना । पिबन् क्रमेण संग्राप देहस्थोपशयं जिनः ॥ २२१ ॥
 ततः कुमारैर्कथुक्तो वयस्यैरिन्द्रनोदितेः । अनवद्यां चकारासौ क्रीडां पित्रोः सुखावहां ॥ २२२ ॥
 आसनं शयनं यानं भोजनं वसनानि च । चारणादिकमन्यच्च सकलं तस्य शक्रजं ॥ २२३ ॥
 कनीयसैव कालेन परां वृद्धिमवाप सः । मेरुभित्तिसमाकारं विभ्रद्दक्षः समुन्नतं ॥ २२४ ॥
 आशास्तेरमालानस्तंभसंस्थानतां गतौ । बाहू तस्य समस्तस्य जगतः कल्पपादपौ ॥ २२५ ॥
 उरुदंडद्वयं दध्रे स्वकांतिकृतवर्चनं । त्रैलोक्यगृहदृष्ट्यर्थं स्तंभद्वयसमुच्छ्रितं ॥ २२६ ॥
 द्वयं बभार तद्वज्रमन्योन्यस्य विरोधकं । कांत्या जितनिशानाथं दीप्त्या च जितभास्करं २२७
 करौ तस्यारुणच्छायौ पल्लवादापि कौमलौ । धूलीकारे समस्तानां भृशतामथ च क्षमौ ॥ २२८ ॥
 निविडःकेशसंघातः स्त्रियोत्थं बभूव च । नीलांजनशिलाकारो मूर्द्धि हेमगिरेरिव ॥ २२९ ॥
 धर्मात्मनापि लोकस्य तेन सर्वस्य लोचने । उपमानमतीतेन हृते रूपेण शम्भुना ॥ २३० ॥
 तस्मिन्काले ग्रनष्टेषु कल्पवृक्षेष्वशेषतः । अकृष्टपच्यशस्येन मही सर्वा विराजते ॥ २३१ ॥

वाणिज्यव्यवहारेण शिल्पैश्च रहिताः प्रजाः । असावद्धर्मज्ञायाः पाखंडैश्च विवर्जिताः ॥ २३२ ॥
 आसीदिक्षुरसस्वासासाहारः पद्मसान्वितः । स्वयं छिन्नच्युतः कांतिवीर्यादिकरणक्षमः ॥ २३३ ॥
 सोपि कालानुभावेन स्वयं गलति नो यदा । यंत्रनिष्पीडनद्वयश्च न लोकोनुपदेशतः ॥ २३४ ॥
 पश्यंतोपि तदा सस्यं तत्संस्कारविधौ जडाः । धुधा संतापिताः सद्यः प्रजाः व्याकुलतां गताः ॥
 ततः शरणमीयुस्ताः नाभिं संघातमागताः । उद्धृते वचः स्तुत्वा प्रणम्य च महार्तयः ॥ २३६ ॥
 नाथ ! याताः समस्तास्ते प्रथयं कल्पपादपाः । धुघासंतापितानस्मांस्त्रायस्य श्रणागतान् २३७
 भूमिजं फलसंपन्नं किमप्येतच्च दृश्यते । विधिमस्य न जानीमः संस्कारे भक्षणोचितं ॥ २३८ ॥
 स्वच्छंदचारिणामेतद्रोकुलानां स्तनांतरात् । क्षरन् मक्ष्यममक्ष्यं किं कथं चेति वद प्रभो ॥ २३९ ॥
 व्याघ्रसिंहादयः पूर्वं क्रीडास्वालिंगनोचिताः । अधुना त्रासयंत्येते प्रजाः कलहत्तराः ॥ २४० ॥
 मनोहराणि दिव्यानि स्थलानि जलजानि च । दृश्यंते न तु जानीमः सुखमेभिर्यथा भवेत् २४१
 अतः संस्करणोपायमेतेषां वद देव नः । यतः सुखेन जीवामस्वत्प्रसादेन रक्षिताः ॥ २४२ ॥
 एवमुक्तः प्रजाभिः सत्राभिः कारुण्यसंगतः । जगाद वचनं धीरो वृत्तेर्दर्शनकारणं ॥ २४३ ॥
 उत्पत्तिसमये यस्य रत्नवृष्टिरभूच्चिरं । आगमथ सुरेंद्राणां लोकक्षोभनकारणं ॥ २४४ ॥

महातिशयसंपन्नं तमुपेत्य समं वयं । ऋषभं परिपृच्छामः कारणं जीवनप्रदं ॥ २४५ ॥
 तस्य देवस्य लोकस्मिन्सदृशो नास्ति मानवः । सर्वेषां तमसामंते तस्यात्मा संप्रतिष्ठितः ॥ २४६ ॥
 इत्युक्तास्तेन साकं ते नाभेयस्यातिकं गताः । दृष्ट्वा च पितरं देवो विधिं चक्रे यथोचितं ॥ २४७ ॥
 उपविष्टस्ततो नाभिर्नाभेयश्च यथासनं । अथैनं स्तोतुमारब्धाः प्रजाःप्रणतिपूर्वकं ॥ २४८ ॥
 लोकं सर्वमतिकम्य तेजसा ज्वलितं वपुः । सर्वलक्षणसंपूर्णं तैवैतन्नाथ शोभते ॥ २४९ ॥
 गुणैस्तत्र जगत्सर्वं व्याप्तमत्यंतनिर्मलैः । प्रव्हादकरणोद्भूतैः शशांककिरणैरिव ॥ २५० ॥
 वयं प्रभुं समायाता पितरं तत्र कार्शिनः । गुणान् ज्ञानसमुद्भूतान् स चैप तव भाषते ॥ २५१ ॥
 सत्त्वं कोपि महासत्त्वो महात्मातिशयान्वितः । एवंविधोपि यं गत्वा निश्चयार्थं निषेवते ॥ २५२ ॥
 स त्वमेवंविधो भूत्वा रक्ष नः क्षुत्पीडितान् । उपायस्योपदेशेन सिंहादिभयतस्तथा ॥ २५३ ॥
 ततः कृपासमासक्तहृदयो नाभिनंदनः । शशास चरणग्राप्ता बद्धांजलिपुटाः प्रजाः ॥ २५४ ॥
 शिल्पानां शतमुद्दिष्टं नगराणां च कल्पनं । ग्रामादिसन्निवेशश्च तथा वेदमादिकारणं ॥ २५५ ॥
 क्षत्रित्राणे नियुक्ता ये तेन नाथेन मानवाः । क्षत्रिया इति ते लोके प्रसिद्धिं गुणतो गताः २५६
 चाणिज्यकृषिगोरक्षाम्रभूतौ ये निवेशिताः । व्यापारे वैश्यशब्देन ते लोके परिकीर्तिताः ॥ २५७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ये तु श्रुत्वा हतिं प्राप्ता नीचकर्मविधायिनः । शूद्रसंज्ञामवाप्तुस्ते भेदैः प्रेष्यादिभिस्तथा ॥२५८॥
युगं तेन कृतं यस्मादित्यमेतत्सुखादहं । तस्मात्कृतयुगं प्रोक्तं प्रजाभिः प्राप्तसंमदं ॥ २५९ ॥
नाभेयस्य सुनंदाभूद्वंदाच वनिताद्वयं । भरतादय उत्पन्नास्त्वयोः पुत्रा महोजसः ॥ २६० ॥
श्रुतेन तस्य पुत्राणां गुणसंबंधचारुणा । अभूदलंकृवा धोणी नित्यप्राप्तसमृत्सवा ॥ २६१ ॥
तस्यानुपममैश्वर्यं भुंजानस्य जगद्गुरोः । प्रयातः सुमहान् कालो नाभेयस्यामितत्त्वियः ॥२६२॥
अथ नीलांजनाख्यायां नृत्यंत्यां सुरयोषिति । इयं तस्य समृत्पन्ना बुद्धिर्वैराग्यकारणं ॥२६३॥
अहो जना विडम्ब्यंते परितोषणचेष्टितैः । उन्मत्तचरित्वाकारैः स्ववपुःखेदकारणैः ॥ २६४ ॥
अत्र कश्चित्पराधीनो लोके मृत्यत्वमापवः । आज्ञां ददाति कश्चिच्च तस्मै गर्वस्खलद्वचः ॥२६५॥
एवं धिगस्तु संसारं यस्मिन्ब्रुत्पाद्यते परैः । दुःखमेव सुखाभिर्य्या नीतं संभूढमानसैः ॥ २६६ ॥
तस्मादिदं परित्यज्य कृत्रिमं क्षयवत्सुखं । सिद्धसौख्यसमाचाप्यै करोम्याद्यु विचेष्टितं ॥२६७॥
यावदेवं मनस्तस्य प्रवृत्तं शुभचिंतने । तावल्लीकांतिकेद्वैरिदमागत्य भाषितं ॥ २६८ ॥
साधु नाथावबुद्धं ते त्रैलोक्ये हितकारणं । विच्छिन्नस्य महाकालो मोक्षमार्गस्य वर्तते ॥२६९॥
एते विपरिवर्तते मवदुःखमहार्णवे । उपदेशस्य दातारमंतरेणासुधारिणः ॥ २७० ॥

ब्रजंतु सांप्रतं जीवा देशितेन यथा त्वया । युक्तमक्षयसौख्येन लोकाग्रव स्थितं पदं ॥ २७१ ॥
 इति तस्य प्रबुद्धस्य स्वयमेव महात्मनः । सुरैरुदाहृता वाचः प्रयाताः पुनरुक्ततां ॥ २७२ ॥
 इति निष्क्रमणे तेन चितिते तदनंतरं । आगताः पूर्ववद्देवाः पुंरंदरपुरस्सराः ॥ २७३ ॥
 आगत्य च सुरैः सर्वैस्तुतः प्रणतिपूर्वकं । चितितं साधु नाथेति भाषितं च पुनः पुनः ॥२७४॥
 ततो रत्नप्रभाजालजटिलीकृतदिग्भुखां । चंद्रांशुनिकराकारप्रचलच्चारुचामरां ॥ २७५ ॥
 पूर्णचंद्रनिभादर्शकृतशोभां सुबुद्धदां । अर्द्धचंद्रकसंयुक्तामंशुकध्वजभूषितां ॥ २७६ ॥
 दिव्यसृग्भिः कृतामोदां मुक्ताहारविराजितां । सुदर्शनां विमानाभां किंकिणीभिःकृतस्वनां २७७
 सुरनाथार्पितस्कंधां देवशिल्पिविनिर्मितां । आरुह्य शिविकां नाथो निर्जगाम निजालयात् ॥२७८॥
 ततः शब्देन तूर्याणां नृत्यतां च दिवौकसां । त्रिलोकविवरापूरश्चक्रे प्रतिनिनादिना ॥ २७९ ॥
 ततोऽत्यंतमहाभूत्या भक्त्या देवैः समन्वितः । तिलकाह्वयमुद्यानं संप्राप जिनपुंगवः ॥ २८० ॥
 प्रयाग इति देशोसौ प्रजाभ्योस्मिन् गतो यतः । प्रकृष्टो वा कृतस्त्यागः प्रयागस्तेन कीर्तितः ॥
 आपृच्छनं ततः कृत्वा पित्रोर्विधुजनस्य च । नमः सिद्धेभ्य इत्युक्त्वा श्रामण्यं प्रतिपद्यत ॥२८२॥
 कारैः समं त्यक्त्वा वसनानि महासुनिः । चकारासौ परित्यागं केशानां पंचस्रष्टिभिः २८३

पञ्चपुराणम् ।

ततो रवपटं केशान् प्रक्षिपद्य सुराधिपः । चिक्षेप मस्तके कृत्वा क्षीरकूपास्वारिणि ॥ २८४ ॥
 महिमानं ततः कृत्वा जिनदीशानिमित्तकं । यथा यातं सुरा जग्मुर्मनुष्याश्च विचेतसः ॥ २८५ ॥
 सहस्राणि च चत्वारि नृपाणां स्वामिभक्तितः । तदाकृतमजानंति शक्तिपन्नानि नम्रतां ॥ २८६ ॥
 ततो वर्षाद्धिमात्रं स कार्योत्सर्गेण निश्चलः । धराधरद्रवस्थौ कूर्तेद्रियसमास्थितिः ॥ २८७ ॥
 वातोद्भूता जटास्तस्य रेखुराकुलमूर्तयः । धूमाल्य इव सद्बधानवह्निशक्तस्य कर्मणः ॥ २८८ ॥
 ततः पडपि नो याचन्मासा गच्छति भ्रूयतां । भग्नस्तावदसौ संघः परीपहमहामैटः ॥ २८९ ॥
 केचिन्निपतिता भूमौ दुःखानिलसमाह्वयः । केचित्सरसवीर्यत्यादुपविष्टा महीतले ॥ २९० ॥
 कार्योत्सर्गं परित्यज्य गताः केचित्फलाशनं । संतसमूर्तयः केचित्प्रविष्टाः शीतलं जलं ॥ २९१ ॥
 केचिन्नागा ह्योद्धृता त्रिविशुगिरिगह्वरं । परावृत्यमनाः केचित्प्राग्वा जिनमीक्षितुं ॥ २९२ ॥
 मानी तत्र मरीचिस्तु दधत्कापायथाससी । परिव्राद्शासनं चक्रं वल्किभिः प्रत्यवस्थितः ॥ २९३ ॥
 ततः फलादिकं तेषां नम्ररूपेण गृह्णतां । विचैरुगेने वाचो दर्शनानां सुधाभुजां ॥ २९४ ॥
 अनेन नम्ररूपेण न वर्तत इदं नृपाः । समाचरितुमत्यर्थं दुःखहेतुरयं हि वः ॥ २९५ ॥
 ततः परिदधुः केचित्पत्राण्यन्यै तु वल्कलं । चर्माणि केचिदन्यै तु वासः प्रथममुच्चितं ॥ २९६ ॥

लज्जिताः स्वेन रूपेण केचिच्च कुशचीवरं । प्राप्यामीभिस्ततस्त्वसिं फलैः शीतजलेन च ॥२९७॥
 संभूय ते ततो भग्नाः दुर्दशाचारवर्तिनः । विश्रब्धाः कर्तुमारब्धा दूरं कृत्वा प्रधारणं ॥ २९८ ॥
 तेषां केनचिदित्युक्तास्ततो भूपेन ते नृपाः । एतेन कथितं किञ्चित्कस्मैचिद्भवतामिति ॥ २९९ ॥
 नैतेन कथितं किञ्चिदस्मभ्यमिति ते ध्रुवं । ततोऽन्येनोदितं वाक्यमिति भोगाभिलाषिणः ॥३००॥
 उत्तिष्ठत निजान्देशान् ब्रजामोत्र स्थितेन किं । प्राप्नुमः पुत्रदारादिवक्त्रालोकनजं सुखं ॥३०१॥
 अपरेणेति तत्रोक्तं ब्रजामो विह्वला वयं । नहि किञ्चिदकर्तव्यं विद्यतेस्माकमार्तितः ॥ ३०२ ॥
 नाथेन तु विना यातान्निरीक्ष्य भरतो रुपा । मारयिष्यति नोऽवश्यं देशान्वापहरिष्यति ॥३०३॥
 नाभेयो वा पुनर्यस्मिन्काले राज्यं प्रपत्स्यते । तदास्य दर्शयिष्यामो निरुपाः कथमाननं ३०४
 तस्मादत्रैव तिष्ठामो भक्षयंतः फलादिकं । सेवामस्यैव कुर्वाणा भ्राम्यंतः सुखमिच्छया ॥३०५॥
 प्रतिमास्थस्य तस्याथ नमिश्च विनमिस्तथा । तस्थुतः पादयोर्नत्वा भोगयाचनतत्परौ ॥३०६॥
 याच्यमानौ विदित्वा तावासनस्य प्रकंपनात् । आयातो धरणो नाम्ना नागराजस्त्वरान्वितः३०७
 विकृत्य जिनरूपं स ताभ्यां विद्ये वरे ददौ । प्राप्य विद्ये वरे यातौ विजयार्द्धनगे क्षणात् ॥३०८॥
 योजनानि दशासु तत्र विद्या मृदालयाः । नानादेशपुराकीर्णाः भोगैर्भोगक्षितैः समाः ॥३०९॥

पद्मपुराणम् ।

उपर्यथ समारूढ्य योजनानि पुनर्देश । गंधर्वकिन्नरादीनां नगराणि सहस्रशः ॥ ३१० ॥
 अतोपि समतिक्रम्य पंचयोजनमंतरं । अर्हन्नवनसंछन्नो भाति नंदीश्वराद्रिवत् ॥ ३११ ॥
 भवनेष्वर्हतां तेषु स्वाध्यायगतचेतसः । मुनयश्चाराणा नित्यं त्रिष्टिति परमौजसः ॥ ३१२ ॥
 दक्षिणं विजयार्द्रस्य भागे पंचाशदाहिताः । रथनूपुरसंध्याभ्रभृतीनां पुरां ततः ॥ ३१३ ॥
 उत्तरेण तथा षष्टिर्नगराणां निवेशिता । आकाशवल्लभादीनि यानि नामानि चिभ्रति ॥ ३१४ ॥
 देशग्रामसमाकीर्णं मंडवाकारसंकुलं । सखेटकर्षटाटोपं तत्रैकैकं पुरोत्तमं ॥ ३१५ ॥
 उदारगोपुराहालं हेमप्राकारतोरणं । वायुधानसमाकीर्णं सर्वकामप्रसादनं ॥ ३१६ ॥
 अकृष्टसर्वसस्याब्जं सर्वपुष्पफलद्रुमं । सर्वोपधिसमाकीर्णं सर्वकामप्रसादनं ॥ ३१७ ॥
 भोगभूमिसमं शश्वद्राजते यत्र भूतलं । मधुक्षीरशृतादीनि चर्हते तत्र निर्वृत्तराः ॥ ३१८ ॥
 सरोसि पद्मयुक्तानि हंसादिकलितानि च । मणिक्वांचनसोपानाः स्वच्छमिष्टमधुदकाः ॥ ३१९ ॥
 सरोरुहरजम्बुना विरेजुस्त्वत्र दीर्घिकाः । सवत्सकामधेनूनां संपूर्णदुसमत्विषां ॥ ३२० ॥
 सुवर्णसुरश्रृंगाणां संघाः शालासु तत्र च । नेत्रानंदकरीणां च वसंति यत्र धेनवः ॥ ३२१ ॥
 यासां वचश्च मूत्रं च सुगंधं तु सरुष्कवत् । कांतिवीर्यप्रदं तासां पयः केनोपमीयते ॥ ३२२ ॥

नीलनीरजवर्णानां तथा पद्मसमत्विषां । महिषीणां सपुत्राणां सर्वासामत्र पंत्यः ॥ ३२३ ॥
 धान्यानां पर्वताकाराः पत्यौघाः क्षयवर्जिताः । वायुद्वानपरिक्षिप्ताः प्रासादाश्च महाप्रभाः ३२४
 रेणुकंठकनिर्मृक्ताः रथ्यामार्गाः सुखावहाः । महातरुकृतच्छायाः प्रयाः सर्वरसान्विताः ॥ ३२५ ॥
 मासांश्च चतुरस्तत्र श्रोत्रानंदकरध्वनिः । देशे काले च पर्जन्यः कुरतेऽमृतवर्षणं ॥ ३२६ ॥
 हिमानिलविनिर्मृक्तो हेमंतः सुखभागिनां । यथेप्सितपरिप्राप्तवाससां साधु वर्तते ॥ ३२७ ॥
 मृदुतापो निदाघेपि शंकावानिव भास्करः । नानारत्नः प्रभाक्रांतो बोधकः पद्मसंपदां ॥ ३२८ ॥
 ऋतवोन्येपि चेतःस्थवस्तुसंप्रापणोचिताः । नीहारादिविनिर्मृक्ताः शोभंते निर्मला दिशः ॥ ३२९ ॥
 न कश्चिदेकदेशोपि तस्मिन्नस्त्यसुखालयः । रमंतं सततं सर्वा भोगभूमिष्विव प्रजाः ॥ ३३० ॥
 योषितः सुकुमारांगाः सर्वाभरणभूषिताः । इंगितज्ञानकुशलाः कीर्तिश्रीहीद्युतिप्रभाः ॥ ३३१ ॥
 काचित्कमलगर्भाभा काचिदिदीवरप्रभा । काचिच्छिरीषसंकाशा काचिद्विद्युत्समद्भुतिः ॥ ३३२ ॥
 नंदनस्येव वातेन निर्मितास्ताः सुगंधतः । वसंतादिव संभूताश्चारुष्पविभूषणात् ॥ ३३३ ॥
 चंद्रकांतिविनिर्माणशरीरा इव चापराः । कुर्वन्ति सततं रामा निजज्योत्स्ना सरस्तरं ॥ ३३४ ॥
 त्रिवर्णनेत्रशोभिन्न्यो गत्या हंसधूसमाः । पीनस्तन्यः कृशोदर्यः सुरस्त्रीसमविभ्रमाः ॥ ३३५ ॥

पुण्याणां पंचवर्णाणां वृष्टीश्च प्रमथाधिपाः । अहोदानमहोदानमित्युक्त्वा वष्टुमुदा ॥ १८ ॥
 अनिलोत्सुखस्पर्शो दिशः सुरभयन् ववी । पूरयंती नभोभागं बहुधारा पपात च ॥ १९ ॥
 संप्राप्तः सुरसन्मानं त्रिजगद्भिस्मयप्रदं । दृजितो भरतस्यापि श्रेयान् ग्रीतिसमुत्कटं ॥ २० ॥
 अथ प्रवर्तनं कृत्वा पाणिपात्रगतस्य सः । शुभधानं समाविष्टो भूयोपि विजितेन्द्रियः ॥ २१ ॥
 व्रतस्तस्य सितध्यानावृगते मोहे परिश्रयं । उत्पन्नं केवलज्ञानं लोकालोकावलोकनं ॥ २२ ॥
 तेनैव च समं जातं तेजसो मंडलं महत् । कालस्य विक्रमैर्देवं रात्रिचाससंभवं ॥ २३ ॥
 तद्देशे विपुलस्कंधो रत्नपुष्पैरलंकृतः । अशोकपादपोभूच विकसद्रक्तपल्लवः ॥ २४ ॥
 प्रकीर्णो सुमनोवृष्टिरामोदाकृष्टपट्टपदा । नभस्थैरमूर्तेर्नानारूपसंभवगामिनी ॥ २५ ॥
 महादंडुभयो नेदुः क्षुब्धसागरनिःस्वनाः । अदृष्टविग्रहैर्देवैराहताः कल्पलवैः ॥ २६ ॥
 यक्षौ पद्मपलाशाक्षौ सर्वालंकारभूषितौ । चालयांचक्रतुः स्वैरं चामरे चंद्रहासिनी ॥ २७ ॥
 मेरुमस्तकसंकाशं मुकुटं भूमियोपितः । सिंहासनं समुत्पन्नं कराहतदिवकरं ॥ २८ ॥
 त्रिलोकीविश्रुताचिन्हं मुक्ताजालकभूषितं । छत्रत्रयं समुद्रभृतं तस्यैव विमलं यशः ॥ २९ ॥
 सिंहासनस्थितस्यास्य सरणं समवान्वितं । ग्राप्तस्य गदितुं शोभां केवली केवलं प्रभुः ॥ ३० ॥

ततस्तमवाधिज्ञानादवगम्य सुराधिपाः । वंदितुं सपदि प्राप्ताः परिवारसमन्विताः ॥ ३१ ॥
 ख्यातो वृषभसेनोस्य संजातो गणभृत्ततः । अन्ये च श्रमणा जाता महावैराग्ययोगिनः ॥ ३२ ॥
 यथास्थानं ततस्तेषु सरणे समवान्विते । यत्यादिषु निविष्टेषु गणेशेन प्रचोदितः ॥ ३३ ॥
 छादयंतीं स्वनादेन देवदुंदुभिनिःस्वनां । जगाद भगवान् वाचं तत्त्वार्थपरिशिसिनीं ॥ ३४ ॥
 अस्मिन्निशुवने कृत्स्ने जीवानां हितमिच्छतां । शरणं परमो धर्मस्तस्माच्च परमं सुखं ॥ ३५ ॥
 सुखार्थं चेष्टितं सर्वं तच्च धर्मनिमित्तकं । एवं ज्ञात्वा जना यत्नात्कुरुध्वं धर्मसंग्रहं ॥ ३६ ॥
 वृष्टिर्विना कुतो मेधैः क्व सस्यं वीजवर्जितं । जीवानां च विना धर्मात्सुखमुत्पद्यते कुतः ॥ ३७ ॥
 गंतुकामो यथा पंगुर्मूको वक्तुं समुद्यतः । अंधो दर्शनकामश्च तथा धर्मादृते सुखं ॥ ३८ ॥
 परमाणोः परं स्वल्पं न चान्यन्नभसो महत् । धर्मादन्यश्च लोकेस्मिन्सुहृन्नास्ति शरीरिणः ॥ ३९ ॥
 मनुष्यभोगः स्वर्गश्च सिद्धसौख्यं च धर्मतः । प्राप्यते यत्तदन्येन व्यापारेण कृतेन किं ॥ ४० ॥
 अहिंसा निर्मलं धर्मं सेवंते ये विपश्चितः । तेषामेवोद्धृगमनं यांति तिर्यगधोन्यथा ॥ ४१ ॥
 यद्यप्युर्ध्वं तपःशक्त्या ब्रजेयुः परलिगिनः । तथापि किंकरा भूत्वा ते देवान्समुपासते ॥ ४२ ॥
 देवदुर्गतिदुःखानि प्राप्य कर्मवशात्ततः । स्वर्गच्युताः पुनस्तिर्यग्योनिमायांति दुःखिनः ॥ ४३ ॥

सम्यग्दर्शनसंपन्नाः स्वभ्यस्तजिनशासनाः । दिवं गत्वा च्युता बोधि प्राप्य यांति परं शिवं ४४
सागराणां यतीनां च धर्मोमी द्विविधः स्मृतः । तृतीयं ये तु मन्यन्ते दग्धास्ते मोहवन्दिना ४५
अणुव्रतानि पंच स्युः त्रिप्रकारं गुणव्रतं । शिक्षाव्रतानि चत्वारि धर्मोयं गृहसेविनां ॥ ४६ ॥
सर्वारंभपरित्यागं कृत्वा देहेपि निःस्पृहाः । कालधर्मेण संयुक्ता गतिं ते यांति शोभतां ॥ ४७ ॥
महाव्रतानि पंच स्युस्तथा समितयो मताः । गुप्तयस्तिस्त्र उद्दिष्टा धर्मोयं व्योमवाससां ॥ ४८ ॥
धर्मोणानेन संयुक्ताः शुभध्यानपरायणाः । यांति नाकं च मोक्षं च हित्वा पूतिकल्लवरं ॥ ४९ ॥
येषु ज्ञातस्वरूपाणां परमब्रह्मचारिणां । स्तुतिं कुर्वन्ति भावेन तेषु धर्ममवाप्नुयुः ॥ ५० ॥
तेन धर्मप्रभावेन कुर्वन्ति न व्रजन्ति ते । लभन्ते बोधिलाभं च मुच्यन्ते येन किल्बिषात् ॥ ५१ ॥
इत्यादि देवदेवेन भाषितं धर्ममुत्तमं । श्रुत्वा देवमनुष्याश्च परमं मोदमागताः ॥ ५२ ॥
केचित्सम्यग्मतिं भेजुर्गृह्णन्ति धर्ममथापरं । अनगारव्रतं केचित्स्वयत्केरतुगामिनः ॥ ५३ ॥
ततः समुद्यताः गंतुं जिन्नं नत्वा सुरासुराः । स्तुत्वा च निजधामानि गता धर्मविभूषिताः ॥ ५४ ॥
यं यं देशं स सर्वज्ञः प्रयाति गतियोगतः । योजनानां शतं तत्र जायते स्वर्गविभ्रमं ॥ ५५ ॥
स भ्रमन् बहुदेशेषु भव्यराशीनुपागतान् । रत्नत्रितयदानेन संसारादुदतीतरन् ॥ ५६ ॥

तस्यासीद्गणपालानामशीतिश्चतुरस्ररा । सहस्राणि च तावन्ति साधूनां च तपोभृतां ॥ ५७ ॥
 अत्यंतशुद्धचित्तास्ते रविचंद्रसमप्रभाः । एभिः परिवृतः सर्वां जिनो विहरते महीं ॥ ५८ ॥
 चक्रवर्तिश्रियं तावत्प्राप्तो भरतभूपतिः । यस्य क्षेत्रमिदं नाम्ना जगत्प्रकटतां गतं ॥ ५९ ॥
 ऋषभस्य शतं पुत्रास्तेजस्कांतिसमन्विताः । भ्रमणत्रतमास्थाय संग्राप्ताः परमं पदं ॥ ६० ॥
 तन्मध्ये भरतश्चक्री बभूव प्रथमो भुवि । विनीतानगरे रम्ये साधुलोकनिषेविते ॥ ६१ ॥
 अक्षया निधयस्तस्य नवस्तनादिसंभृताः । आकराणां सहस्राणि नवतिर्नवसंयुताः ॥ ६२ ॥
 त्रयं सुरभिकोटीनां हलकोटिस्तथोदिताः । चतुर्भिरधिकाशीतिलक्षाणां वरदंतिनां ॥ ६३ ॥
 कोट्यश्चाष्टौदशोद्दिष्टा वाजिनां वातरंहसां । द्वात्रिंशच्च सहस्राणि पार्थिवानां महौजसां ॥ ६४ ॥
 तावन्त्येव सहस्राणि देशानां पुरसंपदां । चतुर्दश च रत्नानि रक्षितानि सदा सुरैः ॥ ६५ ॥
 पुरंश्रीणां सहस्राणि नवतिः पद्भिरन्विताः । ऐश्वर्यं तस्य निःशेषं गदितुं नैव शक्यते ॥ ६६ ॥
 पौतनाख्ये पुरे तस्य स्थितो बाहुवली नृपः । प्रतिकूलो महासत्त्वस्तुल्योत्पादकमानसः ॥ ६७ ॥
 तस्य युद्धाय संग्राप्तो भरतश्चक्रगर्वितः । सैन्येन चतुरंगेण छादयन्धरणीतलं ॥ ६८ ॥
 तयोर्गजघटाटोपसंधहरसंकुलं । संजातं प्रथमं युद्धं बहुसत्त्वक्षयावहं ॥ ६९ ॥

अयोषाच विहस्यैवं भरतं चाहुलिक्रमी । किं वराकेन लोकेन निहतेनामुनावयोः ॥ ७० ॥
 यदि निःस्पन्दया दृष्टया भवताहं पराजितः । ततो निजितपद्मास्मि दृष्टियुद्धे प्रवर्त्यतां ॥ ७१ ॥
 दृष्टियुद्धे ततो भग्नस्तथा बाहुरणादिषु । वधार्थं भरतो अतुश्रकरलं विष्टष्टवान् ॥ ७२ ॥
 तत्तस्यांत्यशरीरत्वादक्षमं विनिपातने । तस्यैव पुनरायातं ममीपं विफलक्रियं ॥ ७३ ॥
 ततो आत्रा समं वैरसवबुध्य महामनाः । संप्राप्तो भोगवैराग्यं परमं भुजविक्रमी ॥ ७४ ॥
 संत्यज्य सततो भोगान् भूत्वा निर्वस्त्रभूषणः । वर्षं प्रतिमया तस्यो मेरुवन्निःप्रकंपकः ॥ ७५ ॥
 बल्मीकविधरोघातैरत्युग्रैः समहोरगैः । न्यामादीनां च बह्वीभिः वेष्टितः प्राप केवलं ॥ ७६ ॥
 ततः त्रिवपदं प्रापदायुषः कर्मणः क्षये । प्रथमं गोत्रसर्पिण्यां मुक्तिमार्गं व्यशोधयत् ॥ ७७ ॥
 भरतस्त्वकरोद्राज्यं कंटकैः परित्रजितं । पद्मभिर्मार्गेण भिक्षायां सर्वस्यां भरतक्षितौ ॥ ७८ ॥
 विधाधरपुराकारा ग्रामाः सर्वमुखाग्रहाः । देवलोकप्रकाराश्च पुरःपरमसंपदः ॥ ७९ ॥
 देवा इव जनास्तेषु रेभुः कृतयुगे सदा । मनोविषयसंप्राप्तविचित्रांबरभूषणाः ॥ ८० ॥
 देशा भोगश्च ता तुल्या लोकपालोपमा नृपाः । अप्वरः सद्यो नार्यो मदनावासभूमयः ॥ ८१ ॥
 एवमेकावपत्रायार्थं पृथिव्यां भरताधिपः । आर्बुडल इव स्वर्गे भुंक्ते कर्मफलं शुभं ॥ ८२ ॥

रक्षितं यस्य यक्षाणां सहस्रेण प्रयत्नतः । सर्वद्रियसुखं रत्नं सुभद्राख्यं विराजते ॥ ८३ ॥
 पंचपुत्रशतान्यस्य धैरिदं भरताढ्यं । क्षेत्रं विभागतो भुक्तं पित्रा दत्तमकंटकं ॥ ८४ ॥
 अथैवं कथितं तेन गौतमेन महात्मना । श्रेणिकः पुनरप्याह वाक्यमेतत्कुतूहली ॥ ८५ ॥
 वर्णत्रयस्य भगवन्संभवो मे त्वयोदितः । उत्पत्तिं स्रक्कंठानां ज्ञातुमिच्छामि सांप्रतं ॥ ८६ ॥
 प्राणिघातादिकं कृत्वा कर्म साधु जुगुप्सितं । परं वहंत्यमी गर्वं धर्मप्राप्तिनिमित्तकं ॥ ८७ ॥
 तदेषां विपरीतानां उत्पत्तिं वक्तुमर्हसि । कथं चैषां गृहस्थानां भक्तो लोकः प्रवर्तते ॥ ८८ ॥
 एवं प्रष्टो गणेशोसाविदं वचनमब्रवीत् । कृपांगनापरिष्वक्तहृदयोद्गतमत्सरः ॥ ८९ ॥
 श्रेणिक श्रूयतामेषां यथा जातः समुद्भवः । विपरीतप्रवृत्तीनां मोहावष्टब्धचेतसां ॥ ९० ॥
 साकेतनगरसन्ने प्रदेशे प्रथमो जिनः । आसांचक्रेऽन्यदा देवस्तिर्यग्मानववेष्टितः ॥ ९१ ॥
 ज्ञात्वा तं भरतस्तुष्टो ग्राहयित्वा सुसंस्कृतं । अन्नं जगाम यत्पर्यं बहुभेदप्रकल्पितं ॥ ९२ ॥
 प्रणम्य च जिनं भक्त्या समस्तांश्च दिग्गरान् । भ्रमौ करद्भयं कृत्वा वाणीमेतां प्रभाषत ॥ ९३ ॥
 प्रसादं भगवंतो मे कर्तुमर्हथ याचिताः । प्रतीच्छत मया भिक्षां शोभनामुपपादितां ॥ ९४ ॥
 इत्युक्ते भगवानाह भरतेयं न कल्पते । साधूनामीदृशी भिक्षा या तदुद्देशसंस्कृता ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

एते हि तृष्णया मुक्तां निजितेन्द्रियशत्रवः । विधायापि बहून्मासानुपवासं महागुणाः ॥ ९६ ॥
 भिक्षां परगृहे लब्धां निर्दोषां मौनमास्थिताः । भुञ्जते प्राणधुर्यर्थं प्राणा धर्मस्य हेतवः ॥ ९७ ॥
 धर्मं चरंति मोक्षार्थं यत्र पीडा न विद्यते । कथंचिदपि सत्त्वानां सर्वेषां सुखच्छितां ॥ ९८ ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं सम्राड्चित्तयदिदं चिरं । अहो वत महाकष्टं जनेश्वरमिदं व्रतं ॥ ९९ ॥
 तिष्ठति सुनयो यत्र स्वस्मिन् देहेपि निःस्पृहाः । जातरूपधरा धीराः शान्तप्रशममूर्तयः ॥ १०० ॥
 इदानीं भोजयाम्येतान्सागारव्रतमाश्रितान् । लक्ष्यं हेमब्रह्मैण कृत्वतेनमहांधसा ॥ १०१ ॥
 प्रकामसन्त्यदप्येभ्यो दानं यच्छामि भक्तितः । कनीयान्मुनिधर्मस्य धर्मोऽमीभिः समाश्रितः १०२
 सम्यग्दृष्टिजनं सर्वं ततोसौ धरणीतले । न्यमंत्रयन्महावैगंः पुल्यैः स्वस्य सस्मृतैः ॥ १०३ ॥
 महान्कलकलो जातः सर्वस्यामन्ननां ततः । भो भो नरा महादानं भरतः कर्तुमुद्यतः ॥ १०४ ॥
 उत्तिष्ठताशु गच्छामो वस्त्ररत्नादिकं घनं । आनयामो नरा ह्येते प्रेषितास्तेन सादराः ॥ १०५ ॥
 उक्तमन्यरिदं तत्र पूजयत्येव सम्मतान् । सम्यग्दृष्टिजनान् राजा गमनं तत्र नो वृथा ॥ १०६ ॥
 ततः सम्पग्दृष्टो याता हर्षं परममागताः । समं पुत्रैः कलत्रैश्च पुरुषा विनयस्थिताः ॥ १०७ ॥
 मिथ्यादृशोपि संयाता मायया वसुतृष्णया । भयनं राजराजस्य शक्रप्रासादसन्निभं ॥ १०८ ॥

अगणोपयवत्रीहिमुद्रमापाङ्कुरादिभिः । उच्चित्यलक्षणैः सर्वांस्वम्यग्दर्शनसंस्कृतान् ॥ १०९ ॥
 अलक्षयत्सरत्नेन ह्यत्रचिन्हेन चारुणा । चामीकरमयेनासौ प्रावेशयदथो गृहं ॥ ११० ॥
 मिथ्यादृशोपि तृष्णात्तार्त्तश्चितया व्याकुलीकृताः । जल्पतो दीनवाक्यानि प्रविष्टाः दुःखसागरं १११
 ततो यथेप्सितं दानं श्रावकेभ्यो ददौ नृपः । पूजितानां च चित्तं तेषां जाता दुरात्मनां ॥ ११२ ॥
 वयं केपि महापूता जगते हितकारिणः । पूजिता यन्नरेद्रेण श्रद्धयात्यंततुंगया ॥ ११३ ॥
 ततस्ते तेन गर्वेण समस्ते धरणीतले । प्रवृत्ता याचितुं लोकं दृष्ट्वा द्रव्यसमन्वितं ॥ ११४ ॥
 ततो मतिसमुद्रेण भरताय निवेदितं । यथाद्येति मया जैने वचनं सदसि श्रुतं ॥ ११५ ॥
 वर्द्धमानजिनस्यांते भविष्यति कलौ युगे । एते ये भवता सृष्टाः पाखंडिनो महोद्धताः ॥ ११६ ॥
 प्राणिनो मारयिष्यंति धर्मबुध्या विमोहिताः । महाकषायसंयुक्ताः सदा पापक्रियोद्यताः ॥ ११७ ॥
 कुग्रंथं वेदसंज्ञं च हिंसाभाषणतत्परं । वक्ष्यति कर्तुर्निर्मुक्तं मोहयंतोखिलाः प्रजाः ॥ ११८ ॥
 महारंभेषु संसक्ताः प्रतिग्रहपरायणाः । करिष्यंति सदा निंदां जिनभाषितशासने ॥ ११९ ॥
 निर्ग्रथमग्रतो दृष्ट्वा क्रोधं यास्यंति पापिनः । उपद्रवाय लोकस्य विषष्टाङ्कुरा इव ॥ १२० ॥
 तच्छ्रुत्वा भरतः क्रुद्धः तान्सर्वांन् हंतुमुद्यतः । त्रासितास्ते ततस्तेन नाभेयं शरणं गताः ॥ १२१ ॥

पद्मपुराणम् ।

यस्मान्मा हननं पुत्र कापीरिति निवारितः । ऋषभेण ततो याता 'माहना' इति ते श्रुति ॥ १२२ ॥
 रथिवारसे यतस्तेन जिनेन शरणगतः । त्रातरमिन्द्रमित्युच्चस्तत्तं विबुधा जगुः ॥ १२३ ॥
 ये च ते प्रथमं भद्रा नृपा नाथानुगामिनः । व्रतांतरममी चक्रुः स्वबुद्धिपरिकल्पितं ॥ १२४ ॥
 तेषां शिष्याः प्रशिक्ष्याथ मोहयंतः कुरुतेभिः । जगद्गर्वपरायचाः कुशास्त्राणि प्रचक्रिरे ॥ १२५ ॥
 भ्रूणुरंगीगरा बन्धिः कपिलोत्रिविंदस्तथा । अन्ये च बहवोऽज्ञानाज्जाता वत्कलतापसाः १२६
 स्त्रियं दृष्ट्वा कुचिचास्ते पुल्लिंगं प्राप्तविक्रियं । पिदयुर्मोहसंछन्नाः कोपीनेन नराधमाः ॥ १२७ ॥
 सूत्रकंठाः पुरा तेन ये सृष्टाश्चक्रवर्तिना । वीजवत्यमृतास्तेत्र संतानेन महीतले ॥ १२८ ॥
 प्रस्तावगतमेव ते कथितं द्विजकल्पनं । इदानीं प्रकृतं वक्ष्ये राजन् शृणु समाहितः ॥ १२९ ॥
 अथासां लोकमुत्तार्य प्रभूतं भवमागारात् । कैलाशशिखरे प्राप निर्धृतिं नाभिनंदनः ॥ १३० ॥
 ततो भरतराजोपि प्रदग्ध्यां प्रतिपन्नवान् । साम्राज्यं तृणवत्यन्त्या लोकविस्मयकारणं ॥ १३१ ॥
 सित्यधिकारोयं ते, श्रेणिक गदितः समाप्ततस्त्वेन । वंशाधिकारमधुना पुरुषरवे विद्धि सादरं वच्मि ॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्तं पद्मचरिते ऋषभमाहात्म्याभिधानं नाम चतुर्थं पर्व ।

अथ पंचमं पर्व ।

जगत्पस्मिन्महावंशाश्चत्वारः प्रथिता नृप । एषां रहस्यसंयुक्ताः प्रभेदा बहुधोदिताः ॥ १ ॥
इक्ष्वाकुः प्रथमस्तेपासुन्नतो लोकभूषणः । ऋषिवंशो द्वितीयस्तु शशांकरनिर्मलः ॥ २ ॥
विद्याभृतां तृतीयस्तु वंशोत्थंतमनोहरः । हरिवंशो जगत्ख्यातश्चतुर्थः परिकीर्तितः ॥ ३ ॥
तस्यादित्ययशाः पुत्रो भरतस्योदपद्यत । ततः सितयशा जातो वलांकस्तस्य चाभवत् ॥ ४ ॥
जज्ञे च सुचलस्तस्मात्ततश्चापि महाचलः । तस्मादतिबलो जातस्ततश्चामृतशब्दितः ॥ ५ ॥
सुभद्रः सागरो भद्रो रवितेजास्तथा शशी । प्रभूततेजाः तेजस्वी तपनोथ प्रतापवान् ॥ ६ ॥
अतिवीर्यः सुवीर्यश्च तथोदितपराक्रमः । महेंद्रविक्रमः सूर्य इंद्रद्युम्नो महेंद्रजित् ॥ ७ ॥
प्रभुर्विभुरविध्वंसो वीतभीष्टिषमध्वजः । गरुडांको मृगांकश्च तथान्ये पृथिवीभृतः ॥ ८ ॥
राज्यं सुतेषु निक्षिप्य संसारार्णवभरिवः । शरीरेष्वपि निःसंगा निर्ग्रथव्रतमाश्रिताः ॥ ९ ॥
अथमादित्यवंशस्ते कथितः क्रमतो नृपः । उत्पत्तिः सोमवंशस्य सांप्रतं परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
ऋषभस्याभवत्पुत्रो नाम्ना बाहुबलीति यः । ततः सोमयशा नाम सौम्यःसूनुर्जायत ॥ ११ ॥
ततो महाबलो जातस्ततोस्य सुबलोभवत् । स्मृतो भुजवली तस्मादेवमाद्या नृपाधिपाः ॥ १२ ॥

पद्मपुराणम् ।

शशिवंशसमुत्पन्नाः क्रमेण सितचेष्टिताः । श्रामण्यमशुभूषाशु संश्राप्ताः परमं पदं ॥ १३ ॥
 केचित्तु तनुकर्माणो भुजानास्तपसः फले । स्वर्गे चक्षुरवस्थानमासन्नभवनिर्गमाः ॥ १४ ॥
 एष ते सोमबंधोपि कथितः पृथिवीपते । वैद्याधरमतो बंशं कथयामि समासतः ॥ १५ ॥
 नमेर्विद्याधरद्रस्य रत्नमाली सुतोभवत् । रत्नवज्रस्ततो जातस्ततो रत्नरथोभवत् ॥ १६ ॥
 रत्नचित्रोभवत्साम्जातधंद्ररथस्ततः । जज्ञेऽतो वज्रसंघाल्यो वज्रमेनश्रुतिस्ततः ॥ १७ ॥
 उद्भूतो वज्रदंष्ट्रोतस्ततो वज्रवज्रजोभवत् । वज्रायुधश्च वज्रश्च सुवज्रो वज्रभृत्तथा ॥ १८ ॥
 वज्राम्बो वज्रवाहूश्च वज्रांको वज्रसंज्ञकः । वज्रास्यो वज्रपाणिश्च वज्रजातुश्च वज्रवान् ॥ १९ ॥
 विद्युन्मुखः सुवक्रश्च विद्युद्दंष्ट्रश्च तत्सुतः । विद्युत्वान् विद्युदात्मश्च विद्युद्वेगोथ वैद्युतः ॥ २० ॥
 इत्याद्या बहवः शूरा विद्याधरपुराधिपाः । गता दीर्घेण कालेन चेष्टितोचितमांथ्रमं ॥ २१ ॥
 सुतेषु प्रभुतां न्यस्य जिनदीक्षापुपाश्रिताः । हित्वा द्वेषं च रागं च केचित्सिद्धिमुपागताः ॥ २२ ॥
 केचिद्विनाशमप्राप्ते समस्ते कर्मबंधने । संकल्पकृतसान्निध्यं सुरभोगमभुञ्जत ॥ २३ ॥
 केचित्तु कर्मपाशेन बद्धाः स्नेहगरीयसा । तत्रैव निधनं याता वागुरायां मृगा इव ॥ २४ ॥
 अथ विद्युद्दंष्ट्रो नाम्ना प्रभुः श्रेण्योर्द्वयोरपि । विद्यावलसमुन्नद्धो बभूवोन्नतविक्रमः ॥ २५ ॥

अन्यदा स गतोऽपश्यद्विदेहं गगनस्थितः । निर्ग्रथं योगमारूढं शैलनिश्चलविग्रहं ॥ २६ ॥
 स्थापितस्तेन नीत्वासौ नाम्ना पंचगिरौ गिरौ । कुरुध्वं बधमस्येति विद्यावंतश्च चोदिताः ॥ २७ ॥
 तस्य लोष्टुभिरन्यैश्चहन्यमानस्य योगिनः । बभूव समचित्तस्य संक्लेशो न मनांगपि ॥ २८ ॥
 ततोस्य सहमानस्य संजयंतस्य दुःसहं । उपसर्गं, समुत्पन्नं केवलं सर्वभासनं ॥ २९ ॥
 धरणेन ततो विद्या हुता विद्युद्दृढस्थिताः । ततोसौ हुतविद्युः सन् ययावुपशमं परं ॥ ३० ॥
 ततो नया पुनर्लब्धा विद्यानेन व्यवस्थया । प्रणतेनांजलिं कृत्वा संजयंतस्य पादयोः ॥ ३१ ॥
 तपः क्लेशेन भवतां विद्याः सेत्स्यंति भूरिणा । सिद्धा अपि तथासत्यः छेदं यास्यंति दुःकृतात् ॥
 अर्हद्विबसनाथस्य चैतस्योपरि गच्छतां । साधूनां च प्रमादेपि विद्या नक्ष्यंति वः क्षणात् ॥ ३३ ॥
 धरणेन ततः पृष्टः संजयंतः कुतूहलात् । विद्युद्दृढेन भगवन् कस्मादेवं विचेष्टितं ॥ ३४ ॥
 उवाच भगवानेवं संसारोस्मिन् चतुर्गतौ । आम्यन्नहं समुत्पन्नो ग्रामे शकटनामनि ॥ ३५ ॥
 वणिग्घितकरो नाम्ना प्रियवादी दयान्वितः । स्वभावाज्जिवसंपन्नः साधुसेवापरायणः ॥ ३६ ॥
 कालधर्मं ततः कृत्वा राजा श्रीवर्द्धनाह्वयः । अभवत्कुमुदावत्यां व्यवस्थापालनोद्यतः ॥ ३७ ॥
 ग्रामे तत्रैव विप्रोभूत्स कृत्वा कुत्सितं तपः । कुदेवोत्र ततश्चुत्वा राज्ञः श्रीवर्द्धनस्य तु ॥ ३८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ख्यातो चन्दिशिगो नाम्ना सत्ययादीति विथुतः । अधृतुरोहितो रौद्रो गुप्ताकार्यकरो महान् ३९
 यणियिमदत्तस्य स च द्रव्यमपान्दुत । राज्ञा घृतं ततः कृत्वा निजितः सौगुलीयकं ॥ ४० ॥
 तेनाभिज्ञानदानेन दास्या गत्वा तदालयं । उपनीत्वानि रत्नानि चाणिजे दुःखवर्तिने ॥ ४१ ॥
 ततो गृहीतमर्वस्यः सलीकृत्य द्विजाधमः । पुत्रो निर्वोगितो दीनस्त्वपः परममाचरन् ॥ ४२ ॥
 मृत्वा कलयं स माहेंद्रं प्राप्तस्त्वस्मान्परिव्युतः । सेचराणामधीशोयमभृद्विद्युद्दृढध्वनिः ॥ ४३ ॥
 श्रीवर्द्धनस्तपः कृत्वा मृत्वा कलयमुपागतः । संजयंतश्रुतिजाता विदेहेहं ततश्च्युतः ॥ ४४ ॥
 तेन दोषानुबंधेन दृष्ट्वा मां क्रोधमूर्छितः । उपसर्गे व्याधादेप कर्मणां वधनां गतः ॥ ४५ ॥
 योसौ नियमदत्तोभूरस कृत्वा तपसोर्जनं । राजा नागकुमाराणां जातस्त्वं शुभमानसः ॥ ४६ ॥
 अथ विद्युद्दृढस्याभून्नाम्ना दृढरथः सुतः । तत्र राज्यं स निक्षिप्य तपः कृत्वा गतो दिवं ॥ ४७ ॥
 अश्वधर्मोभवत्स्माद्दथायुरभवत्ततः । अश्वध्वजस्ततो जातस्ततो पवनभोमवत् ॥ ४८ ॥
 पद्ममाली ततोभूतोऽभवत्समरथस्ततः । सिंहयानो मृगधर्मा मेघास्रः सिंहसप्तप्रभुः ॥ ४९ ॥
 सिंहकेतुः शशांकास्यभ्रंद्राह्वंशंद्रशेखरः । इंद्रचंद्रस्यामिष्यौ चक्रधर्मो तदापुधः ॥ ५० ॥
 चक्रध्वजो मणिप्रीयो मण्यंको मणिसासुरः । मणिस्यंदनमण्यास्यौ विद्योष्ठो लविताधरः ॥ ५१ ॥

रक्तोष्णो हरिचंद्रश्च पूश्चंद्रः पूर्णचंद्रमाः । बालेंदुश्चंद्रमश्चूडो व्योमेंदुरुडुपातनः ॥ ५२ ॥
 एकचूडो द्विचूडश्च त्रिचूडश्च ततोभवत् । वज्रचूडस्ततस्तस्माद्भूरिचूडार्कचूडकौ ॥ ५३ ॥
 तस्माद्बृहज्जटीजातो बृहतेजास्ततोभवत् । बृहवश्चैवमन्येपि कालेन क्षयमागताः ॥ ५४ ॥
 पालभित्वा श्रियं केचिन्न्यस्य पुत्रेषु तां पुनः । कृत्वा कर्मक्षयं याताः सिद्धैरध्यासितां महीं ५५
 एवं वैत्राधरोयं ते राजन् वंशः प्रकीर्तितः । अवतारो द्वितीयस्य युगस्यातः प्रचक्ष्यते ॥ ५६ ॥
 अस्य नाभेयचिन्हस्य युगस्य विनिवर्तते । हीनाः पुरातना भावाः प्रशस्ता अत्र भूतले ॥ ५७ ॥
 शिथिलायितुमारब्धाः परलोकक्रियारतिः । कामार्थयोः समुत्पन्ना जनस्य परमा मतिः ॥ ५८ ॥
 अथेक्ष्वाकुकुलोत्थेषु तेष्वतीतेषु राजसु । पुत्रश्रियं समुत्पन्नो धरणीधरनामतः ॥ ५९ ॥
 अयोध्यानगरे श्रीमान् प्रख्यातस्त्रिदशंजयः । इंदुरेखा प्रिया तस्य जितशत्रुस्तयोः सुतः ॥ ६० ॥
 पुरे पोदनसंज्ञेय व्यानंदस्य महीपतेः । जातामंभोजमालायां नामतो विजयां सुतां ॥ ६१ ॥
 जितशत्रोः समायोज्य प्रव्रज्यस्त्रिदशंजयः । निर्वाणं च परिप्राप्तः कैलाशधरणीधरे ॥ ६२ ॥
 अथाजितजिनो जातस्तयोः पूर्वविधानतः । अभिषेकादि देवैर्द्रुः कृतं नाभेयवर्णितं ॥ ६३ ॥
 तस्य पित्रा जिताः सर्वे तज्जन्मनि यतो द्विषः । ततोसावजिताभिख्यां संप्राप्तो धरणीतले ॥ ६४ ॥

पद्मपुराणम् ।

आसन्नुनयनानंदेत्यादयस्यस्य योषितः । यासां शच्यपि रूपेण शक्ता नावुक्कति प्रति ॥ ६५ ॥
 अन्यदा रम्यमुद्यानं गतः शतः पुरोजितः । पूर्वाह्ने फुल्लमैक्षिष्ट पंकजानां वनं महत् ॥ ६६ ॥
 तदेव संकुचद्वीक्ष्य भास्करेस्तं गियासति । अनित्यतां श्रियो मत्वा निर्वेदं परमंगतः ॥ ६७ ॥
 ततः पितरमापृच्छ्य भातरंस्वांधवान् । नाथः पूर्वविधानेन प्रत्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ ६८ ॥
 क्षत्रियाणां सहस्राणि दद्यानेन समं ततः । निष्क्रांतानि परित्यज्य राज्यबंधुपरिग्रहं ॥ ६९ ॥
 यष्टोपवासयुक्ताय तस्मै नाथाय पारणं । ब्रह्मदत्तो ददौ भक्त्या साकेतनगरोद्भवः ॥ ७० ॥
 चतुर्दशस्वर्तितेषु वर्षेष्वस्य ततोभवत् । केवलज्ञानमार्हत्यं तथा विश्वस्य पूजितं ॥ ७१ ॥
 ततश्चातिशयास्तस्य चतुस्त्रिंशत्समुत्थिताः । अष्टौ च प्रातिहार्याणि दृष्टव्यानीह पूर्ववत् ॥ ७२ ॥
 नयतिस्त्वस्य संजाता गणेशाः पादसंश्रिताः । साधूनां चोदितं लक्षं दिवाकरसमत्विषां ॥ ७३ ॥
 कनीयान् जितशत्रोस्तु ख्यातो विजयसागरः । पत्नीं सुमंगला तस्य तत्सुतः सगरोभवत् ॥ ७४ ॥
 बभूवासौ शुभाकारो द्वितीयश्चक्रवर्तिनां । निर्धानैर्नवाभिः ख्यातिं यो गतो बसुधातले ॥ ७५ ॥
 अस्मिन्यदंतरे वृत्तं श्रेणिकेदं निशम्यतां । अस्तीह चक्रवालाल्यं पुरं दक्षिणगोचरं ॥ ७६ ॥
 तत्र पूर्णघनो नाम विभुर्व्योमविचारिणां । महाप्रभावसंपन्नो विद्यावलसमुद्भवतः ॥ ७७ ॥

विहाय तिलकेशं स ययाचे वरकन्यकां । नैमित्तकाज्ञया दत्ता सगराय तु तेन सा ॥ ७८ ॥
 युद्धं सुलोचनस्योम्रं यावत्पूर्णघनस्य च । गृहीत्वा भगिनीं तावत्सहस्रनयनोगमत् ॥ ७९ ॥
 निषूद्य च सुनेत्रं स पुरं पूर्णघनोविशत् । अदृष्ट्वा च स तां कन्यां स्वपुरं पुनरागतः ॥ ८० ॥
 ततः पितृवधाक्रुद्धः सहस्रनयनो बलः । अरण्ये शरभाक्रांति स्थितः छिद्रेक्षणादृतः ॥ ८१ ॥
 ततश्चक्रधरोऽश्वेन हृतस्तं देशमागतः । दिष्ट्या चोत्पलमत्यासौ दृष्ट्वा भ्रात्रे निवेदितः ॥ ८२ ॥
 तुष्टेन तेन सा तस्मै दत्ता सगरचक्रिणे । चक्रिणाप्ययमानीतो विद्याधरमहीशतां ॥ ८३ ॥
 स्त्रीरत्नं तदसौ लब्ध्वा परं तोषमुपागतः । पद्मखंडाधिपतिः सर्वैः पार्थिवैः कृतशासनः ॥ ८४ ॥
 प्राप्तविद्याभृद्देश्येन पुरं पौर्णघनं ततः । रुद्धं सहस्रनेत्रेण प्राकारेणैव सर्वतः ॥ ८५ ॥
 ततो महति संग्रामे प्रवृत्ते जनसंक्षये । नीतः सहस्रनेत्रेण पूर्णमेघः परासुतां ॥ ८६ ॥
 पुत्रः पूर्णघनस्याथ नाम्ना तोयदवाहनः । परैरुद्धासितश्चक्रवालद्भ्राभ्यन्नभोगणे ॥ ८७ ॥
 खेचरैर्वहुभिः क्रुद्धैरनुयातः सदुःखितः । अजितं शरणं यातस्त्रैलोक्यसुखकारणं ॥ ८८ ॥
 ततो वज्रधरेणासौ पृष्टस्त्रासककारणं । अब्रवीत्सगरं प्राप्य मम बंधुः क्षयं कृतः ॥ ८९ ॥
 अस्मत्पित्रोरभूद्वरं नैकजीवविनाशनं । तेनानुबंधदोषेण निर्तातकूरचेतसा ॥ ९० ॥

गङ्गपुराणम् ।

सहस्रनयनेनाहं त्रास्तिः गृष्टुणा भृशं । हंसेः समं समुत्पत्य प्रासादादागतो द्रुवं ॥ ९१ ॥
 ततो जिनमभीपे तं गृहीतुमतर्हर्षुषैः । निवेदिते सहस्राक्षः संप्रतस्थे स्वयं रुपा ॥ ९२ ॥
 कोपरेस्ति मदुद्दीर्यो येनासौ परिरस्यते । इति संचितयन् प्राप्नो जिनस्य धरणीमसौ ॥ ९३ ॥
 प्रमामंडलमेवासौ दृष्ट्वा दूरे जिनोद्भवम् । सर्वे गर्व परित्यज्य प्रणानामाजितं विभुं ॥ ९४ ॥
 जिनपादसमीपे तौ मुक्तवैरी ततः स्थितौ । तत्पित्रोश्चरितं पृष्टो गणिना च जिनाधिपः ॥ ९५ ॥
 इदं प्रोवाच भगवान् जंघूद्वीपस्य भारते । पुरे सहस्रसंज्ञके भावनो नाम वाणिजः ॥ ९६ ॥
 आतकीत्यंगना तस्य हरिदासश्च तत्सुतः । चतुःकोटीश्वरो भूत्वा यात्रोद्युक्तः स भावनः ॥ ९७ ॥
 पुत्राय सकलं द्रव्यं न्यासत्त्वेन समर्पयन् । द्यूतादिवर्जनार्थं च शिक्षामस्मै ददौ परं ॥ ९८ ॥
 सहस्रसर्वदोषेभ्यः उपदिश्य निवर्तनं । पुत्राय वणिजो यातः पोतेन धनवृष्याया ॥ ९९ ॥
 उपचारेण वेदयाया मासया न्यूनमंडले । सुरायामभिमानेन चतुःकोट्योपि नाशिताः ॥ १०० ॥
 यदासौ निर्जितो द्यूते तदा राज्ञो गृहं गतः । हरिदासो दुराचारो द्रविणार्थं सुरंगया ॥ १०१ ॥
 आनीयासौ ततो द्रव्यं क्रियाः सर्वोश्चकार सः । भावनोन्यदा गेहमायातो नक्षते सुतं ॥ १०२ ॥
 हरिदासः गतः क्वेति तेन पृष्टा कुटुंबिनी । साऽवोचदनया यातश्चीर्यार्थं च सुरंगया ॥ १०३ ॥

ततोसौ तस्य मरणं शंकरमानः सुरंगया । प्रस्थितश्चौर्यशांत्यर्थं गृहाभ्यन्तरदत्तया ॥ १०४ ॥
 आगच्छता च पुत्रेण कोपि वैरी ममेत्यसौ । मंडलाग्रेण पापेन वराको विनिपातितः ॥ १०५ ॥
 विज्ञातोसौ ततस्तेन नखस्मश्रुसटादिभिः । स्पृष्ट्वा मम पितेत्येप प्राप्तो दुःखं च दुस्सहं ॥ १०६ ॥
 जनकस्य ततो मृत्युं कृत्वा सोऽभयविद्वृतः । पर्यटन्दुःखतो देशान् यातः कालेन पंचतां ॥ १०७ ॥
 कौल्यकौ शृगालौ च वृषदंशौ वृषौ तथा । नकुलौ महिषावेतौ जातौ च वृषभौ पुनः ॥ १०८ ॥
 अन्योन्यस्य ततो घातं कृत्वा तौ भवसंकटे । विदेहे पुष्कलावत्यां मनुष्यत्वमुपागतौ ॥ १०९ ॥
 उग्रं कृत्वा तपस्तस्मिन्नुत्तरानुत्तराद्वयौ । गत्वा सतारमायातौ जनकौ भवतोरिमौ ॥ ११० ॥
 योसौ भावननामासीज्जातोसौ पूर्णतोयदः । आसीत्तस्य तु यः पुत्रः संजातः स सुलोचनः १११
 पित्रोरेवं परिज्ञाय भवदुःखविवर्तनं । भजतः शममुञ्चित्वा वैरं संसारकारणं ॥ ११२ ॥
 चक्रवर्ती ततोपृच्छदेतयोः पूर्वजन्मनि । वैरकारणमेवं च भाषितं धर्मचक्रिणा ॥ ११३ ॥
 जंबूद्वीपस्य भरते पुरे पद्मकनामनि । शंखिकोरंभनामासीद्विषये ग्रथितो धनी ॥ ११४ ॥
 शश्यावलिस्माहानौ तस्य मैत्रीसमन्वितौ । शिष्यावत्यंतविख्यातौ धनवंतौ गुणोत्कटौ ॥ ११५ ॥
 माभूदाभ्यां ममोद्धतः संहताभ्यामिति द्रुतं । तयो संभेदमकरोन्नयशास्त्रिविचक्षणः ॥ ११६ ॥

पद्मपुराणम् ।

सहस्रनयनेनाहं श्रासितः शशुणा भृशं । हंसैः समं समुत्पत्य प्रासादादागतो द्रुतं ॥ ९१ ॥
 ततो जिनसमीपे तं गृहीतुमसहैर्नृपैः । निवेदिते सहस्राक्षः संप्रतस्थे स्वयं रुपा ॥ ९२ ॥
 कोपरेस्ति मद्बुद्धीर्यो येनासौ परिरक्ष्यते । इति संचिंतयन् प्राप्तो जिनस्य धरणीमसौ ॥ ९३ ॥
 प्रमामंडलमेवासौ दृष्ट्वा दूरे जिनाद्भवम् । सर्वं गर्वं परित्यज्य प्रणनामजितं त्रिभुं ॥ ९४ ॥
 जिनपादसमीपे तौ मुक्तचरी ततः स्थितौ । तत्पित्रोश्चरितं पृष्टो गणिना च जिनाधिपः ॥ ९५ ॥
 इदं प्रोवाच भगवान् जंबूद्वीपस्य भारते । पुरे सद्वसुसंज्ञाके सावनो नाम वाणिजः ॥ ९६ ॥
 आतर्क्यत्यंगना तस्य हरिदासश्च तत्सुतः । चतुःकोटीश्वरो भूत्वा यात्रोद्युक्तः स भावनः ॥ ९७ ॥
 पुत्राय सकलं द्रव्यं न्यासत्वेन समर्पयन् । द्यूतादिवर्जनार्थं च शिक्षामस्मै ददौ परं ॥ ९८ ॥
 सहेतुसर्वादेश्चः उपदिश्य निवर्तनं । पुत्राय वणिजो यातः पोतेन धनवृष्ण्याया ॥ ९९ ॥
 उपचारेण वेक्षयाया मासया चूतमंडले । सुरायामभिमानेन चतुःकोट्योपि नाशिताः ॥ १०० ॥
 यदासौ निजितो द्यूते तदां राक्षो गृहं गतः । हरिदासो दुराचारो द्रविणार्थं सुरंगया ॥ १०१ ॥
 आनीयासौ ततो द्रव्यं क्रियाः सर्वाश्चकार सः । भावनेन्यदा गेहमायातो नेक्षते सुतं ॥ १०२ ॥
 हरिदासः गतः क्वेति तेन पृष्टा कुंडुचिनी । साऽथोचदनया यातश्चौपर्यार्थं च सुरंगया ॥ १०३ ॥

ततोसौ तस्य मरणं शंकरमानः सुरंगया । प्रस्थितश्चौर्यशांत्यर्थं गृहाभ्यंतरदत्तया ॥ १०४ ॥
 आगच्छता च पुत्रेण कोपि वैरी ममेत्यसौ । मंडलाग्रेण पापेन वराको विनिपातितः ॥ १०५ ॥
 विज्ञातोसौ ततस्तेन नखस्मश्रुसटादिभिः । स्पृष्ट्वा मम पितेत्येप प्राप्तो दुःखं च दुस्सहं ॥ १०६ ॥
 जनकस्य ततो मृत्युं कृत्वा सोऽभयविद्रुतः । पर्यटन्दुःखतो देशान् यातः कालेन पंचतां ॥ १०७ ॥
 कौलेयकौ शृगालौ च वृषदंशौ वृषौ तथा । नकुलौ महिषावेतौ जातौ च वृषभौ पुनः ॥ १०८ ॥
 अन्योन्यस्य ततो घातं कृत्वा तौ भवसंकटे । विदेहे पुष्कलावत्यां मनुष्यत्वमुपागतौ ॥ १०९ ॥
 उग्रं कृत्वा तपस्तस्मिन्नुत्तरानुत्तराद्वयौ । गत्वा सतारमायातौ जनकौ भवतोरिमौ ॥ ११० ॥
 योसौ भावननामासीज्जातोसौ पूर्णतोयदः । आसीत्तस्य तु यः पुत्रः संजातः स सुलोचनः १११
 पित्रोरेवं परिज्ञाय भवदुःखविवर्तनं । भजतः शमभृञ्चित्वा वैरं संसारकारणं ॥ ११२ ॥
 चंक्रवर्ती ततोपृच्छदेतयोः पूर्वजन्मनि । वैरकारणमेवं च भाषितं धर्मचक्रिणा ॥ ११३ ॥
 जंबूद्वीपस्य भरते पुरे पद्मकनामनि । शंखिकोरंभनामासीद्विपये प्रथितो धनी ॥ ११४ ॥
 शंशयावलिसमाह्वानौ तस्य मैत्रीसमन्वितौ । शिष्यावत्यंतविख्यातौ धनवंतौ गुणोत्कटौ ॥ ११५ ॥
 माभूदाभ्यां ममोद्धतः संहताभ्यामिति द्रुतं । तयो संभेदमकरोन्नयशास्त्रिविचक्षणः ॥ ११६ ॥

गोपालकेन सन्मंथ्य शशी मूल्यार्थमन्यदा । चिक्रीर्णुर्णी गृहं यावदायातो निजलीलया ॥११७॥
 क्रीत्वा देवनियोगात्तामगच्छन्नायली पुरं । गच्छता शशिना क्रोधाच्चिहतो म्लेच्छतामितः ११८
 मृतः शशी बलीवर्दी जातो म्लेच्छेन तेन च । हत्वा वैरासुबंधेन भक्ष्यतासुपपादितः ॥ ११९ ॥
 तिर्यगरक्षपांथः मन्म्लेच्छो मूपकतां गतः । अभूच्छश्यपि मार्जारस्तेन हत्वा स मक्षितः ॥१२०॥
 पापकर्मनियोगेन प्राप्नो नरकभूमिषु । प्राप्यते सुमहद्दुःखं जंतुभिर्भवसागरे ॥ १२१ ॥
 भूयः संसृत्य काश्यां तौ दासौ जातौ सहोदरौ । दास्याः संध्रमदेवस्य कूटकार्पटिकाह्वयो १२२
 जिनचेदमनि तौ तेन नियुक्तौ प्रेल्यपुण्यतः । रूपानंदसुरपुत्रश्च जातौ भूतगणाधिपौ ॥ १२३ ॥
 शशिपूर्वोरजोअल्यां च्युत्वाभूत्कुलपुत्रकः । कुलंधरो परः पुष्पभूतिः पुत्रः पुरोधसः ॥ १२४ ॥
 मित्रौ तौ सैरिकास्यार्थं प्राप्तौ वैरं ततः स्थितौ । पुण्यभूतिं ततो हंतुं प्रायवत् कुलंधरः ॥१२५॥
 वृधमूलस्थसाधोश्च धर्मश्रुत्वा प्रश्नांतवान् । राज्ञा परीक्षितथाभूत्सामंतः पुण्ययोगतः ॥ १२६ ॥
 पुष्पभूतिरिमं दृष्ट्वा धर्माद्विभवमागतं । जैनो भूत्वा मृतो जातस्तृतीये सुरविष्टपे ॥ १२७ ॥
 कुलंधरोपि तत्रैव च्युती वा मंदराधरे । विदेहे धातकीखंडे जयावत्यामरिजये ॥ १२८ ॥
 सहस्राशिरसो भृत्यौ क्रूरामरथनश्रुती । जातावत्यंतविक्रांतावतरंगौ सुविश्रुतौ ॥ १२९ ॥

अन्यदपः समं ताभ्यां बद्धुं प्रातिष्ठत द्विपं । प्रीतिर्मैक्षिष्ट सत्त्वानां जन्मनैव विरोधिनां ॥ १३० ॥
 शमिनोमी कथं व्याला इति विस्मयमागतः । अविशत्स महारण्यमपश्यच्च महासुनि ॥ १३१ ॥
 ततो राजा समं ताभ्यां तस्य केवलिनोतिके । प्रत्रज्य निर्वृतिं प्रापच्छतारं तु गताविमौ ॥ १३२ ॥
 अग्निपूर्वस्ततश्च्युत्वा जातोयं मेघवाहनः । आवली तु सहस्राक्षो वैरं तेनानयो रिदं ॥ १३३ ॥
 प्रीतिर्ममाधिका कस्मात्सहस्रनयने विमो । इति पृष्ठो जिनोवोचत्सगरेण ततः पुनः ॥ १३४ ॥
 भिक्षादानेन साधूनां रंभोमरकुरंगतः । सौधर्मं च ततश्च्युत्वा जातश्चंद्रपुरे हेरः ॥ १३५ ॥
 नरेन्द्रस्य धंरादेव्या दयितव्रतकीर्तनः । आमण्यान्नाकमारुह्य विदेहेत्वधरे च्युतः ॥ १३६ ॥
 महाघोषेण चंद्रिण्यामुत्पन्नो रत्नसंचये । पयोवलो सुनीभूय प्राणतं कल्पमाश्रितः ॥ १३७ ॥
 प्रच्युत्य भरते जातो नगरे पृथिवीपुरे । यशोधरनरेन्द्रेण जयायां जयकीर्तनः ॥ १३८ ॥
 प्रत्रज्य च पितुः पार्थे मृत्वा विजयमाश्रितः । च्युत्वा ततो भवान् जातः समरश्चकलाच्छनः ॥
 रंभस्य भवतो यस्मादावली दयितोभवत् । तत्पूर्वोयं प्रियोद्यापि सहस्राक्षस्ततस्तव ॥ १४० ॥
 अवगम्य जिनेन्द्रास्यादात्मपित्रोर्मवांतरं । उत्पन्नो धर्मसंवेगस्तयोरत्यंतमुन्नतः ॥ १४१ ॥
 महतो धर्मसंवेगाज्जातौ जातिस्मृतौ ततः । श्रद्धाभंतौ समारब्धौ स्तोतुं तावजितं जिने ॥ १४२ ॥

पद्मपुराणम् ।

बालिशानामनाथानां सत्त्वानां कारणादिना । उपकारं करोपि त्वं आश्रयं किमतः परं ॥१४३॥
 उपमाशुक्तरूपस्य धीर्यं वाप्रमित्तस्य ते । निरीक्षणं कस्तुभो विद्यतेस्मिन् जगत्त्रये ॥ १४४ ॥
 लब्धार्थः कृतकृत्योपि सर्वदर्शी सुखात्मकः । अचिंत्यो ज्ञातविज्ञेयस्तथापि जगते हितः ॥१४५॥
 सारधर्मोपदेशाख्यं जीवानां त्वं जिनोत्तम । पततां भवपाताले हस्तालंघं प्रयच्छसि ॥ १४६ ॥
 इति तौ गद्गदालापौ वाष्पविच्छुतलोचनौ । परमं हर्षमायातौ प्रणम्य विधिवत्स्थितौ ॥ १४७ ॥
 शक्राद्या देववृषभाः सगराद्या नृपपथिपाः । साधवः सिंहवीर्योद्या ययुः परममद्भुतं ॥ १४८ ॥
 सदस्यथ जिनैर्द्रस्य रक्षसामधिपविदं । ऊचतुर्वचनं भीमभुभीमाविति विद्युतौ ॥ १४९ ॥
 खेचरार्भकं घन्योसि यस्त्वं शरणमागतः । सर्वज्ञमजिनं नाथं तुष्टावावाभतस्तव ॥ १५० ॥
 शृणु संप्रति ते स्थास्थ्यं यथा भवति सर्वतः । तं प्रकारं प्रवक्ष्यावः पालनीयस्त्वभावयोः १५१
 संत्यत्र लवणांभोधावत्पुप्रग्राहसंकटे । अत्यंतदुर्गमारम्या मही द्वीपा सहस्रशुः ॥ १५२ ॥
 क्वचिच्छ्रीडंति गंधर्वाः किन्नराणां क्वचिद्रणाः । क्वचिच्च यक्षसंघाताः क्वचिक्त्तुलुपामराः ॥१५३॥
 तत्रमध्यंस्ति मद्बीपो रक्षसां क्रीडनः शुभः । योजनानां शतान्येवः सर्वतः सप्त कीर्तितः ॥१५४॥
 तन्मध्ये मेरुवद्भ्रान्ति त्रिकूटारुख्यो महागिरिः । अत्यंतदुःप्रवेशो यः शरणः सद्व्युहायुहः ॥१५५॥

पद्मपुराणम् ।

शिखरं तस्य शैलद्रचूडाकारं मनोहरं । योजनानि नवोत्तुंगं पंचाशद्विपुलत्वतः ॥ १५६ ॥
 नानारत्नप्रभाजालच्छन्नेमहातटं । चित्रवल्लीपरिष्वक्तकल्पद्रुमसमाकुलं ॥ १५७ ॥
 त्रिशयोजनमानाधः सर्वतस्तस्य राक्षसी । लंकेति नगरी भाति रत्नजांबूनदालया ॥ १५८ ॥
 मनोहारिभिरुद्यानैः सरोभिश्च सवारिजैः । महद्भिश्चैथ्यगैहैश्च सा महद्रपुरीसमा ॥ १५९ ॥
 गच्छतां दक्षिणाशारां मंडनत्वसुपागतां । समं बांधववर्गेण विद्याधर सुखी भव ॥ १६० ॥
 एवमुक्त्वा ददावस्मै हारं राक्षसपुंगवः । देवताधिष्ठितं ज्योत्स्नां कुर्वाणं करकोटिभिः ॥ १६१ ॥
 जन्मांतरसुतप्रीत्या भीमश्चैवं तमव्रवीत् । हारोयं तैत्यदेहस्य युगश्रेष्ठस्य चोदितः ॥ १६२ ॥
 धरण्यतर्गतं चान्यद्दत्तं स्वामाधिकं पुरं । विस्तीर्णभरताद्धर्द्धिमधः पड्योजनीगतं ॥ १६३ ॥
 दुःप्रवेशमरातीनां मनसापि महद्गुहं । अलंकारो दयाभिर्यं स्वर्गतुल्यमभिर्यया ॥ १६४ ॥
 परचक्रसमाक्रांतः कदाचिच्चन्द्रवेरसि । आश्रित्य तत्तदा तिष्ठरहस्यं वंशतंतः ॥ १६५ ॥
 इत्युक्तो राक्षसेशाभ्यां प्राप पूर्णघनात्मजः । प्रमोदं परमं देवं प्रणनाम च सोऽर्जित ॥ १६६ ॥
 लब्ध्वा च राक्षसीं विद्यां आरुह्येऽसितगत्वरं । विमानं कामगं नाम प्रस्थितस्तां पुरीमसौ ॥ १६७ ॥
 ब्रूत्वा लब्धवरं चैतं रक्षोभ्यां सर्वबांधवाः । याता विकाशमंभोजसंधा इव दिवानने ॥ १६८ ॥

विमलमलकांत्याद्या विद्याभाजस्तप्तुद्विभिः । सुप्रीता शीघ्रमायाता नन्दयतः सुभाषितैः ॥१६९॥
 वेष्टितोमी ततस्तुष्टैः पार्श्वतः पृष्टतोन्नतः । कैश्चिद्द्विरदपृष्टस्थैः कैश्चिदुरगयायिभिः ॥ १७० ॥
 जयशब्दकृतारविः प्राप्तुदुभिनिःस्वनैः । श्वेतच्छन्नकृतच्छायैश्चजमालाविभूषितैः ॥ १७१ ॥
 विद्याधराणां संघातैः कृतांशीर्नमनाक्रियाः । गच्छन्नभस्तले पश्यंछवर्णवर्णवमाकुलं ॥ १७२ ॥
 आकाशमिव विस्तीर्णं पातालमिव निस्त्वंलं । तमालवनसंकाशं ऊर्मिमालासमाकुलं ॥ १७३ ॥
 अयं जलगतः शैलो ग्राह्येयं प्रकटो महान् । चलितोपं महामीनः समीपैरिति भाषितः ॥१७४॥
 त्रिकूटशिखराधस्तान्महाप्राकारगोपुरं । संघ्यामिव विलपंती छाययारुणया नभः ॥ १७५ ॥
 कुन्दशुभ्रैः समुत्तुंगैः वैजयंत्युपशोभितैः । मंडितां चैत्यसंघातैः सप्राकारैः सतोरणैः ॥ १७६ ॥
 प्रविष्टो नगरौ लंकां प्रविश्य च जिनालयं । वंदित्वा स्वोचितागारमधुवास समंगलं ॥ १७७ ॥
 इतरेपि यथासन्नं निविष्टास्तस्य वांधवाः । रत्नशोभारामाकृष्टमनोनयनपंक्तयः ॥ १७८ ॥
 अथ किन्नरगीतांख्ये पुरे रतिसम्यूततः । अनुमत्यां समुत्पन्नां सुप्रभानामकन्यकां ॥ १७९ ॥
 चक्षुर्मनसयोश्चैरीं वसन्ति पुष्पधन्वनः । कौमुदीं श्रीकृष्णद्वत्यां लाघण्यजलददीधिकां ॥ १८० ॥
 संपदा परयोवाह भूषणानां विभूषणीं । हृषीकणामधोपाणां प्रसोदस्य विधायिक्तां ॥ विशेषकम् ॥

ततः खेचलोकैः मस्तकोपाचशासनः । पुरंदर इव स्वर्गे तत्रासावन्नसच्चिरं ॥ १८२ ॥
 अथ तस्याभवत्पुत्रः पुत्रजन्माभिकांक्षिणः । महाराक्ष इति ख्यातिं योगतः कौलदेवर्तौ ॥ १८३ ॥
 वंदनायान्यदा यातो जितं तोयदवाहनः । वंदित्वा च निजस्थाने स्थितो विनयसन्नतः ॥ १८४ ॥
 तावदन्यकथाच्छेदे प्रणम्य सगरोऽजितं । पृच्छतीदं शिरः कृत्वा पाणिपंकजदंतुरं ॥ १८५ ॥
 भगवन्नवसर्पिण्यां भवद्विधजिनेश्वराः । स्वामिनो धर्मचक्रस्य भविष्यंत्यपरे कति ॥ १८६ ॥
 कति वा समतिक्रांता जगन्नयमुखप्रदा । भवद्विधनरोत्पत्तिरार्थं युवनत्रये ॥ १८७ ॥
 कति वा रत्नचक्रांका लक्ष्मीभाजः प्रकीर्तिताः । हलिनो वासुदेवाश्च कियंतस्तद्विपस्तथा ॥ १८८ ॥
 एवं पृष्टो जिनो वाच्यमुवाच सुरदुंदुभेः । निरस्कुर्वन्महाध्यानं जनितश्रवणोत्सवं ॥ १८९ ॥
 भाषार्द्धमागधी तस्य मापमाणस्य नाधरौ । चकार स्पंदसंयुक्तावहो चित्रमिदं परं ॥ १९० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योर्धर्मतीर्थप्रवर्तिनः । चतुर्विंशतिसंस्थानाः प्रत्येकं सगरोदिताः ॥ १९१ ॥
 मोहांधध्वांतसंछन्नं कृत्स्नमासीदिदं जगत् । धर्मसंचेतनामुक्तं निष्पाखंडमरजकं ॥ १९२ ॥
 यदा तदा समुत्पन्नो नाभयो जिनपुंगवः । राजन् तेन कृतः पूर्वः कालः कृतयुगाभिधः ॥ १९३ ॥
 कल्पिताश्च त्रयो वर्णाः क्रियामेदविधानतः । शस्यानां च समुत्पत्तिर्नायवे कल्पतोयतः ॥ १९४ ॥

पद्मपुराणम् ।

स्रष्टाः काले च तस्यैव माहनाः सूत्रधारिणः । सुतेन भरतार्षेण तस्य तत्समतेजसा ॥ १९५ ॥

आश्रमश्च समुत्पन्नाः सागारैतरमेदतः । विज्ञानानि कलाश्चैव नाभेयैरेव देशिताः ॥ १९६ ॥

दीक्षामास्थाय तेनैव जन्मदुःखानलाहताः । भव्याः कृतात्मकृत्सेन नीताः सौख्यं शर्मानुना १९७

त्रेलोक्यमपि संभूय यस्यौपम्यादपेयुषां । गुणानामशकं गंतुमतात्मसमुद्यतेः ॥ १९८ ॥

अष्टापदनगारूढो यः शरीरविसृष्टये । दृष्टः सुरासुरैर्महूटाकारः सविस्मयैः ॥ १९९ ॥

शरणं प्राप्य तं नार्थं मुनयो भरतादयः । महाव्रतधरा यावाः पदं सिद्धेः समाश्रिताः ॥ २०० ॥

पुष्पं केचिद्रूपदाय स्वर्गसौख्यमुपागताः । स्वमात्रार्जवसंपन्नाः केचिन्मानुष्यकं परं ॥ २०१ ॥

नितान्तेज्ज्वलमप्यन्ये दृष्ट्युस्तस्य नो मतं । कुट्टिटागसंयुक्ताः कौशिका इव भास्करं ॥ २०२ ॥

ते कुधर्म समास्थाय कुदेवत्यं प्रपद्य च । पुनस्तिर्यक्षु दुश्चेष्टा भ्रमति नरेकेषु च ॥ २०३ ॥

अनेकेत्र ततोतीते काले रत्नालयोपमे । नाभेययुगविच्छेदे जाते नष्टसमुत्सवे ॥ २०४ ॥

अवतीर्य दिवो मूर्द्ध्भेः कर्तुं कृतयुगं पुनः । उद्भूतोसि हिताधार्यो जगतामजितो जिनः ॥ २०५ ॥

आचाराणां विधातेन कुट्टपीनां च संपदा । धर्मं ग्लानिपरिप्रासमुच्छ्रयते जिनोत्तमाः ॥ २०६ ॥

ते तं प्राप्य पुनर्धर्मं जीवा वांधवमुत्तमं । अप्रधंतं पुनर्मार्गी सिद्धस्थानाभिगमिनः ॥ २०७ ॥

ततो मयि गते मोक्षमुत्पत्स्यंते जिनाधिपाः । द्वाविंशति क्रमादन्ये त्रिलोकोधोतकारिणः २०८
ते च मत्सदृशाः सर्वे कांतिवीर्यादिभूयिताः । त्रैलोक्यपूजनप्राप्तिज्ञानदर्शनरूपतः ॥ २०९ ॥
चक्राकितां श्रियं भुक्त्वा तेषां मध्ये त्रयो जिनाः । प्राप्स्यंति ज्ञातसाम्राज्यमनंतसुखकारणं २१०
तेषां नामानि सर्वेषां मंगलानि जगत्त्रये । महात्मनामहं वक्ष्ये मनःशुद्धिकराणि ते ॥ २११ ॥
ऋषभो ह्यपमः पुंसामतीतः प्रथमो जिनः । वर्तमानोजितश्चाहं परिशेषा सु भागिनः ॥ २१२ ॥
संभवः संभवो मुक्तेः भव्यानंघाभिर्नंदनः । सुमतिः पद्मतेजाश्च सुपार्श्वध्वंद्रसंनिभः ॥ २१३ ॥
पुण्ड्रदंतोत्कर्मतः शीतलः शीलसागरः । श्रेयान् श्रेयान्सुचेष्टासु वासुपूज्योचितः सतां ॥ २१४ ॥
विमलानंतधर्माश्च शान्तिकुण्ड्वरकीर्तिताः । महिसुव्रतनामानौ नभिनेमी च विश्रुतौ ॥ २१५ ॥
पार्श्वो वीरजिनेन्द्रश्च जिनशैली धुरंधरः । देवाधिदेवता एते जीवस्वात्मव्यवस्थिताः ॥ २१६ ॥
जन्मावतारः सर्वेषां रत्नवृष्टयाभिर्निंदितः । मेरौ जन्मरिपोलोकं विध्वंसनविधायिनः ॥ २१७ ॥
उपमानविनिर्मुक्तं तेजोरूपं सुखं बलं । सर्वे जन्मरिपोलोकं विध्वंसनविधायिनः ॥ २१८ ॥
अस्तं याते महावीरजिनतिग्मांशुमालिनि । लोके पाखंडखधोतास्तेजः प्राप्स्यंति भूरयः ॥ २१९ ॥
चतुर्गतिकसंसाररूपे ते पतिताः स्वयं । पातयिष्यंति मोहांधानन्यानप्यसुधासिणः ॥ २२० ॥

पञ्चपुराणम् ।

एकस्मत्सदृशोऽस्तीत्यक्रचिन्हश्रियःपतिः । भवानेको महावीर्यो जनिष्यति दशापरे ॥ २२१ ॥
 प्रथमो भरतोतीतस्सगरस्त्वं च वर्तते । चक्रलाञ्छितभोगेद्या भग्निष्यति परे नृपाः ॥ २२२ ॥
 सनत्कुमारत्रिल्यातिर्मघवा नामतो परः । शान्तिं कुञ्चरनामानः सुभूमधनिकीर्तितः ॥ २२३ ॥
 महापद्मः प्रसिद्धश्च हरिपेणधनिस्त्वथा । जयसेननृपश्चान्यो ब्रह्मदत्तो भविष्यति ॥ २२४ ॥
 वासुदेवा भविष्यति नव सार्धे प्रतीर्थारः । बलदेवाश्च तांस्तो धर्मेविन्यस्तचेतसः ॥ २२५ ॥
 प्रोक्ता ऐतेवसपिण्यां जिनप्रभृतयस्तथा । तथैवात्सर्पिणीकाले भरतेरावताख्ययोः ॥ २२६ ॥
 एवं कर्मवगं श्रुत्वा जीवानां भवसकटं । महापुरुषभूर्तिं च कालस्य च त्रिवर्तेन ॥ २२७ ॥
 अष्टकर्मविमुक्तानां सुखं चोपमयोञ्छितं । जीमूतनाहनथक्रे चेतसीदं विचक्षणः ॥ २२८ ॥
 कष्टं वैरेव जीवोयं कर्मभिः परितप्यते । तान्येवोत्सहते कर्तुं मोहितः कर्ममाथया ॥ २२९ ॥
 आपातमात्रस्येषु विपवद्दुःखदायिषु । विषयेषु रतिः का वा दुःखोत्पादनवृत्तिषु ॥ २३० ॥
 कृत्वापि हि चिरं संगं धने कांतासु वंधुषु । एकाकिनैव कर्तव्यं संसारे परिवर्तेन ॥ २३१ ॥
 तावदेव जनः सर्वः प्रियत्वेनानुवर्तते । दानेन गृहते यावत्सारेमेयशिशुर्यथा ॥ २३२ ॥
 इयता चापि कालेन को गतः सह वंधुभिः । परलोकं कलत्रैर्वा सुहृद्भिर्वाधेन वा ॥ २३३ ॥

नागभोगोपमा भोगा भीमा नरकपातिनः । तेषु कुर्यान्नरः संगं को वा यः स्यात्सचेतनः ॥ २३४ ॥
 अहो परमिदं चित्रं सद्भावेन पदाश्रितान् । लक्ष्मी प्रतारयत्येव द्रुष्टव्यं किमतः परं ॥ २३५ ॥
 स्वप्ने समागमो यद्दत्तद्वंद्युत्समागमः । इंद्रचापसमानं च क्षणमात्रं च तैः सुखं ॥ २३६ ॥
 जलबुद्बुदवत्कायः सारेण परिवर्जितः । विद्युल्लताविलासेन सदृशं जीवितं चलं ॥ २३७ ॥
 तस्मात्सर्वमिदं हित्वा संसारावासकारणं । सहायं परिगृह्णामि धर्ममव्यभिचारिणं ॥ २३८ ॥
 महारक्षसि निक्षिप्य राज्यभारं ततः कृती । प्रात्रजत्सोजितस्यांते महावैराग्यकंकटः ॥ २३९ ॥
 दशाधिकं शतं तेन साकं खेचरभोगिनां । निर्वेदमाप्य निष्क्रान्तं गेहचारकवासतः ॥ २४० ॥
 महारक्षः शशांकोपि विश्राणनकरोत्करैः । पूरयन्वांधवांभोधिं रेजे लंक्रानभोगेण ॥ २४१ ॥
 प्राप्य स्वप्नेपि तस्याज्ञां महाविद्याधराधिपाः । संभ्रमाद्बोधमायांति कृतमस्तकपाणयः ॥ २४२ ॥
 प्रथिता विमलामस्य जाता प्राणसमप्रिया । यस्यानुवर्तनं चक्रे छापैव सततानुगा ॥ २४३ ॥
 अमरोदधिभानुभ्य परां रक्षःश्रुतिं श्रिता । तस्य तस्यां समुत्पन्नाः पुत्रा सर्वार्थसम्मिताः ॥ २४४ ॥
 विचित्र कर्मसंपूर्णाः तुंगा विस्तारमाजिनः । प्रसिद्धास्तस्य ते पुत्रास्त्रयो लोका इवाभवन् ॥ २४५ ॥
 प्रवृत्याजितनाथोपि भव्यानां सुक्तिगाभिनां । पंथानं प्राप्य सम्भेदे निजां प्रकृतिमात्मनः ॥ २४६ ॥

पद्मपुराणम् ।

सगरस्य च पत्नीनां सहस्राणां पङ्क्तयः । नवतिः शक्रपत्नीनामभान् तुल्यतेजसां ॥ २४७ ॥
सुपुत्राणां च पुत्राणां विभ्रतां शक्तिमुत्तमां । जाताः पृथिव्यहस्राणां रत्नस्त्वंससमन्विषां ॥ २४८ ॥
ते कदाचिदथो याताः कैलाशं वंदनार्थिनः । कपयतां पदन्यासैर्वसुधां पर्वता इव ॥ २४९ ॥
विधाय सिद्धनिदानं वंदनां प्रथयान्विताः । गिरेस्ते दंडरत्नेन परिक्षेपं प्रचक्रिरे ॥ २५० ॥
आरसातलमूलांतां दृष्ट्वा सातां वसुधरां । तेषामालोचनं चैक नागैर्द्रः क्रोधदीपितः ॥ २५१ ॥
क्रोधवन्देस्ततस्तस्य ज्वालाभिलीढविग्रहाः । भस्मसाद्भ्राजमाघाताः सुतास्ते चक्रमर्तिनः ॥ २५२ ॥
तेषां मध्ये न दग्धौ द्वौ कथमप्यनु रूपया । जीवितारत्नरूपा शुकत्या विपतो जातया यथा ॥ २५३ ॥
सागरीणामिमं मृत्युं दृष्ट्वा युगपदागतं । दुःखितौ सगरस्यांतं यातौ भीमभगीरथौ ॥ २५४ ॥
अकस्मात्कथितेनायं प्राणास्त्याधीर्दृष्ट्वाणदिति । पंडितैरिति संचित्य निषिद्धौ तौ निवेदने ॥ २५५ ॥
ततः संभूय राजानो मंत्रिणश्च कुलागताः । नानाशस्त्रविबुद्धाश्च विनोदशा मनीषिणः ॥ २५६ ॥
अनिभिनसुरच्छायाः पूर्ववेषसमन्विताः । विनयेन यथा पूर्वं सगरं समुपागताः ॥ २५७ ॥
नमस्कृत्योपनिष्टैस्त्वैथास्थानं प्रचोदितौ । संज्ञया प्रमयाः कश्चिदिदं वचनमब्रवीत् ॥ २५८ ॥
राजन् सगर पश्य त्वं जगतीमामनित्यतां । संसारं प्रति यां दृष्ट्वा मानसं न प्रवर्तते ॥ २५९ ॥

राजासीद्भरतो नाम्ना त्वया समपराक्रमः । दासीव येन पद्मखंडा कृता वक्ष्या वसुधरा ॥ २६० ॥
 तस्यादित्ययशाः पुत्रो बभूवोन्नतविक्रमः । प्रसिद्धो यस्य नाम्नायं वंशः संप्रति वर्तते ॥ २६१ ॥
 एवं तस्याप्यभूत्पुत्रस्त्वस्याप्यन्योपरस्ततः । गतास्ते चाधुना सर्वे दर्शनानामगोचरं ॥ २६२ ॥
 आसतां तान्देवै वा नाकलोकैश्चरा अपि । ज्वलिता विभैर्वर्याताः क्षणाद्दुःखेन भस्मतां ॥ २६३ ॥
 येपि तीर्थकरा नाम त्रैलोक्यस्याभिनंदकाः । शरीरं तेपि संत्यज्य गच्छंत्यायुःपरिस्रये ॥ २६४ ॥
 महातरौ यथैकासिन्धुपित्वा रजनीं पुनः । प्रभाते प्रतिपद्यंते ककुभो दश पक्षिणः ॥ २६५ ॥
 एवं कुट्टव एकस्मिन् संगमं प्राप्य जंतवः । पुनः स्वां स्वां प्रपद्यंते गतिं कर्मवशानुगाः ॥ २६६ ॥
 कैश्चित्चोष्टितं तेषां वपुश्चात्यंतशोभनं । विपर्यक्तमधिभ्यामस्माकं तु कथागतं ॥ २६७ ॥
 बलवद्भ्यो हि सर्वेभ्यो मृत्युरेव महाबलः । आनीता निधनं येन बलवंतो बलीयसा ॥ २६८ ॥
 कथं स्फुटति नो वक्षः स्मृत्वा तेषां महात्मनां । विनाशं भरतादीनामहो चित्रमिदं परं ॥ २६९ ॥
 फेनोर्माद्रधनुःस्वप्नविद्युद्बहुदसन्निभाः । संपदः त्रियसंपर्का विग्रहाश्च शरीरिणां ॥ २७० ॥
 नास्ति काश्चिन्नरो लोके यो ब्रजेदुपमानतां । यथायमभस्तद्वद्वयं मृत्यूज्झिता इति ॥ २७१ ॥
 येपि शोपयिषुं शक्ताः समुद्रं ग्राहसंकुलं । कुर्यां करयुग्मेन चूर्णं मेरुमहीधरं ॥ २७२ ॥

उद्धर्तुं धरणीं शक्ताः त्रसितुं चंद्रमास्करा । प्रविष्टास्तौपि कालेन कृतांतवदनं नराः ॥ २७३ ॥
 मृत्योर्दुर्लभितस्यास्य त्रैलोक्ये वयतां गते । केवलं व्युच्छिताः सिद्धाः जिनधर्मसमुद्भवाः ॥ २७४ ॥
 यथा ते बहवो याताः कालेन निधनं नृपाः । यास्यामो वयमप्येवं सामन्धं जगतामिदं ॥ २७५ ॥
 तत्र त्रिलोकसामान्ये वस्तुन्यास्मिन् समागते । शोकं कुर्याद्विबुद्धात्मा को नरो भवकारणं २७६ ॥
 कथायामिति जातायां वीक्ष्यापत्यद्वयं पुनः । मानसे चक्रवर्तिदं चकारैगितकोविदः ॥ २७७ ॥
 सर्वदा युगपत्सर्वे मां नमंति स्म देहजाः । अथ द्वौ दनिवदनौ नूनं शेषा गताः क्षयं ॥ २७८ ॥
 एते चान्यापदेशेन कथयंति समागताः । नृपाः कथयितुं साक्षाद्दुदारं दुःखमक्षमाः ॥ २७९ ॥
 ततः शोकोरगेणासौ ददौपि न समत्यजत् । प्राणान् सभ्यवचोमंत्रैः प्रतिपद्य प्रतिक्रियां ॥ २८० ॥
 कदलीगर्भनिःसारमवेत्य भवजं सुखं । भगीरथे श्रियं न्यस्य दीक्षां स समशिश्रियत् ॥ २८१ ॥
 त्यजतोस्य धरित्रीयं नगराकरमंडिता । मनस्तुदात्तलीलस्य चरतृणसमाभवत् ॥ २८२ ॥
 सार्द्धं भीमरथेनासौ प्रतिपद्याजितं विशुं । केवलज्ञानमुत्पाद्य सिद्धानां पदमाश्रयत् ॥ २८३ ॥
 तनयः सागेरजन्धोः कुर्वन् राज्यं भगीरथः । श्रुतसागरस्योगीन्द्रं पृष्टवानेवमन्यदा ॥ २८४ ॥
 पितामहस्य मे नाथ तनया युगपत्क्षुतः । कर्मणो मरणं प्राप्ता मध्ये तेषामहं तु न ॥ २८५ ॥

अयोचन्द्रगवान्संधो वंदनार्थं चतुर्विधः । सम्पदं प्रस्थितोवापदंतिकग्रामदर्शनं ॥ २८६ ॥
 दृष्ट्वा तमंतिकग्रामो दुर्वन्धाः सकलोऽहसत् । कुंभकारस्तु तत्रैको निपिध्य कृतवान् स्तुतिं ॥ २८७ ॥
 तद्ग्रामवासिनैकेन कृते चौर्ये स भ्रूयता । परिवेष्टयाखिलो दग्धो ग्रामो भूर्यपराधकः ॥ २८८ ॥
 भस्मसाद्भावमापन्नो यस्मिन् ग्रामोत्र वासरे । कुंभकारो गतः कापि मध्यचेता निर्मत्रितः २८९
 कुंभकारोभवन्मृत्वा वाणिजः सुमहाधनः । वराटकसमूहस्तु ग्रामः प्राप्तश्च तेन सः ॥ २९० ॥
 कुंभकारोभवद्राजा ग्रामोसौ मातृवाहकाः । हस्तिना चूर्णितास्तस्य ते चिरं भवमभ्रमन् ॥ २९१ ॥
 राजा च श्रमणो भूत्वा देवीभूय च्युतो भवान् । भगीरथः समुत्पन्नो ग्रामस्तु सगरांगजाः ॥ २९२ ॥
 संघस्य निंदनं कृत्वा देवीभूय मृत्युमेति भवे भवे । तेनासौ युगपद्ग्रामो जातः स्तुत्या त्वमीदृशः ॥ २९३ ॥
 श्रुत्वा पूर्वभवानेवमुपशंतो भगीरथः । वभूव मुनिमुख्यश्च तपोयोग्यं पदं ययौ ॥ २९४ ॥
 वृचांतागतमेतत्ते चरितं सगराश्रितं । कथितं प्रस्तुतं वक्ष्ये श्रुणु श्रेणिक सांप्रतं ॥ २९५ ॥
 योऽसौ तत्र महारथो नाम विद्याधराधिपः । लंकायां कुरुते राज्यं कंटकैः परिवर्जितं ॥ २९६ ॥
 सोन्यदा कमलच्छन्नदीर्घिकाकृतमंडनं । नानारत्नप्रभोचुंगकीडापर्वतकारितं ॥ २९७ ॥
 आमोदिक्कुसुमोद्भासितहलंडधिराजितं । कलकूजितविभ्रातशकुंतगणसंकुलं ॥ २९८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

रत्नभूमिपरिशिक्तं विक्राशिविबिधद्युतिं । धनपल्लवसञ्छायलतामंडपमंडितं ॥ ३९९ ॥

अगमत्प्रमदोधानमंतःपुरसमन्वितः । महत्या संपदा युक्तो विद्याबलसमुच्छ्रयः ॥ ३०० ॥

तत्र क्रीडितुमारेभे वनिताभिरसौ समं । कुसुमैः ताड्यमानश्च ताडयंश्च यथोचितं ॥ ३०१ ॥

कांचित्पादप्रणामेन कुपितामीरपया स्त्रियं । सांत्वयन्नन्यथातेन सांत्वमानः सुलीलाया ॥ ३०२ ॥

उरसा प्रेरयन् कांचित्त्रिकूटतटशोभिना । पीवरस्तनरम्येण प्रेर्यमाणस्तथान्यया ॥ ३०३ ॥

पश्यन्प्रच्छन्नगात्राणि क्रीडाव्याकुलयोपितां । रतिसागरमध्वस्थो नंदनेऽमरराजवत् ॥ ३०४ ॥

अथ वक्त्रे त्रियामायाः परं संकोचमीयुषि । राजीवसंपुटे पश्यद्द्विरफं स निपीडितं ॥ ३०५ ॥

दृष्ट्वा चास्य समुरपन्ना चित्तयं भवनाशिनो । कर्मणो मोहनीयस्य योतं शिथिलतां गुणे ॥ ३०६ ॥

मकरंदरसासक्तो मृदुस्त्वृप्तिमनागतः । मृतिं मधुकरः प्राप्तो धिगिच्छामंतवर्जितां ॥ ३०७ ॥

यथायमत्र संशक्तः प्राप्तो मृदुं मधुव्रतः । प्राप्स्यामो वयमप्येवं शक्ताः स्त्रीमुखपंकजे ॥ ३०८ ॥

यदि तावदयं ध्वस्तो प्राणेन रसनेन च । कैत्र वार्ता तदासासु पचेंद्रियवशात्मसु ॥ ३०९ ॥

तिर्यग्जातिसमेतस्य युक्तं वास्येदमीहिंसुं । त्रयं तु ज्ञानसंपन्नाः संगमत्र कथं गताः ॥ ३१० ॥

मधुदग्धासिधाराया लेहने कीदृशं सुखं । रसनं प्रत्युत्तायाति शतधा यत्र खंडनं ॥ ३११ ॥

विपयेषु तथा सौख्यं कीदृशं नाम जायते । यत्र प्रत्युत दुःखानां उपर्युपरिसंततिः ॥ ३१२ ॥
 किंपाकलतुल्येभ्यो विपयेभ्यः पराद्दुःखाः । ये नरास्त्रान्नमस्यामि कायेन वचसा धिया ३१३
 हा कष्टं वंचितः पापो दीर्यकालमहं खलः । विषयैर्विपमासंगैर्विषवन्मारणात्मकैः ॥ ३१४ ॥
 अथात्र समये प्राप्तस्तमुद्यानं महाशुनिः । अर्थानुगतया युक्तः श्रुतसागरसंज्ञया ॥ ३१५ ॥
 पूर्णः परमरूपेण श्रेयसन् कान्तितो विधुं । विरस्कुर्वन् रविं दीप्त्या जयं स्थैर्येण मंदरं ॥ ३१६ ॥
 धर्मध्यानप्रशक्तत्मा रागद्वेषाधिवर्जितः । भग्नस्त्रिदंडसंपर्कः कपायाणां समे रतः ॥ ३१७ ॥
 यज्ञीकृतो हृषीकाणां षड्वायप्राणिवत्सलः । भीतिभिः सप्तभिर्मुक्तो मदाष्टकाविवर्जितः ॥ ३१८ ॥
 साक्षादिव शरीरेण धर्मसंबंधमागताः । सहितो यतिसंधेन महता चारुचेष्टिना ॥ ३१९ ॥
 स तत्र विपुले शुद्धे भूतले जंतुवर्जिते । उपविष्टस्तनुच्छायास्थगिताशेषदिगुलः ॥ ३२० ॥
 तत्रासीनं विदित्वेनं मुनेभ्यो वनरक्षिणां । अभीयाय महारथो विभ्रदुत्कंठितं मनः ॥ ३२१ ॥
 अथास्वाप्तिप्रसन्नास्यकान्तितोयेन पादयोः । कुर्वन् प्रक्षालनं राजा पपात शिवदायिनोः ॥ ३२२ ॥
 प्रणम्य श्रेयसंधं च पृष्ठा धेमं च धर्मगे । अवस्थाय धूणं धर्मं पर्यपृच्छत्समक्तितः ॥ ३२३ ॥
 अथोपशमचंद्रस्य चित्तस्थस्येव निर्मलैः । दंतांशुपटलैः कुर्वन् ज्योत्स्नां मुनिरभापत ॥ ३२४ ॥

अहिंसा नृप सद्भावो धर्मस्योक्तो जिनेश्वरः । परिवारोऽस्तु श्रेयोस्य सत्यमापादिरिष्यते ॥३२५॥
 यां यां जीवाः श्रपयन्ते गतिं कर्मानुभावतः । तत्र तत्र रतिं यांति जीवनं प्रतिमोहितः ॥३२६॥
 त्रैलोक्यं परित्यज्य लाभं मरणभीरवः । इच्छन्ति जीवनं जीवा नान्यदस्ति तवः प्रियं ॥३२७॥
 किमत्र बहुमोक्तेन स्वसंवेद्यमिदं नतु । यथा स्वजीवितं कातं सर्वेषां प्राणिनां तथा ॥ ३२८ ॥
 तस्मादेवविधं भूदा जीवितं ये शरीरिणां । हरन्ति रौद्रकर्माणः पाप तैर्न च किं कृतं ॥ ३२९ ॥
 जंतूनां जीवितं नीत्वा कर्मभ्रातुरुच्छ्रिताः । पतन्ति नरके जीवा लोहपिंडचंद्रभसि ॥ ३३० ॥
 मधु श्रवन्ति ये वाचा हृदये विपदारुणाः । वशे स्थिता हृपीकाणां त्रिसंध्यादग्धमानसाः ॥३३१॥
 साध्वाचारविनिर्मुक्ता यथाकामविधायिनः । ते श्रमन्ति दुरात्मानस्तिर्गमर्भपरंपरां ॥ ३३२ ॥
 दुर्लभं सति जंतुत्वे मनुष्यत्वं शरीरिणां तस्मादपि सुरूपत्वं ततो धनसमुद्धृता ॥ ३३३ ॥
 ततोऽप्यर्थत्वसंभूतिस्ततो विद्यासमागमः । ततोऽप्यर्थज्ञता तस्माद्दुर्लभो धर्मसंगमः ॥ ३३४ ॥
 कृत्वा धर्मं ततः केचित्सुखं प्राप्य सुरालये । देव्यादिपरिवारेण कृतं मानसगोचरं ॥ ३३५ ॥
 च्युत्वा गर्भशुद्धे भूयोविद्भूत्रकृतलेपने । चलत्कामिकुलाकीर्णे दुर्गधेत्यंतदुस्वहे ॥ ३३६ ॥
 चर्मजालकसंछन्नाः पित्तश्लेष्मादिमध्यगाः । जनन्याहारनिसंपदं लिहंतो नाडिकाच्युतं ॥३३७॥

पिंडीकृतसमस्तांगा दुःखभारसमादिताः । उषित्वा निर्गता लब्ध्वा मनुष्यत्वमनिदितं ॥३३८॥
 जन्मनः प्रभृति क्रूरा नियमाचारवर्जिताः । सदष्टिरहिताः पापा विषयान्समुपासते ॥ ३३९ ॥
 ये कामवशतां याताः सम्यक्त्वपरिवर्जिताः । प्राप्नुवंतो महादुःखं ते अमंति भवार्णवे ॥३४०॥
 परंपीडाकरं वाक्यं वर्जनीयं प्रयत्नतः । हिंसायाः कारणं तद्धि सा च संसारकारणं ॥ ३४१ ॥
 तथास्तेयं स्त्रियाः संगं महाद्रविणवाञ्छनं । सर्वमेतत्परित्याज्यं पीडाकरणतां गतं ॥ ३४२ ॥
 श्रुत्वा धर्मं समाधिष्टो वैराग्यं खेचराधिपः । पप्रच्छ प्रणतिं कृत्वा व्यतीतं भवमात्मनः ॥३४३॥
 चतुर्शानोपगृढात्मा धिनयेनेपसेदुषे । इति तस्मै समासेन जगाद श्रुतसागरः ॥ ३४४ ॥
 भरते पोदनस्थाने हितो नाम नरोभवत् । माधवीति च भार्यास्य प्रीत्यारूपस्त्वं तयोः सुतः ३४५
 अथ तत्रैव नगरे वृषोऽभूदुदयाचलात् । अर्हच्छ्रियां सद्युत्पन्नो नाम्ना हेमरथो महान् ॥ ३४६ ॥
 ग्रासादे सोन्यदा जैनैः श्रद्धया परयान्वितः । चकार महतीं पूजां लोकविस्मयकारिणीं ॥३४७॥
 तस्मादुत्थितमाकर्ण्य जयशब्दं जैनैः कृतं । जयेत्यानंदपूर्णेन त्वयापि परिघोषितं ॥ ३४८ ॥
 अमाते च ततस्त्वस्मिन् गृहाभ्यंतरतो मुदा । शिखिनेव घनध्वानान्नर्तनं कृतमंगणे ॥ ३४९ ॥
 तस्मादुपात्तकुशलो गतः कालेन पंचतां । अजायत महान् यक्षो यक्षनेत्रसमुत्सवः ॥ ३५० ॥

पद्मपुराणम् ।

अथस्मिन् विदेहेथ पुरे कांचननामनि । साधूनां शत्रुभिः कर्तुमुपसर्गः प्रयत्नितः ॥ ३५१ ॥
निर्घण्ट्य तान् त्वया शूनू मुनीनां धर्मसाधनं । शरीरं रक्षितं तस्मात्पुण्यराशिरुपाजितः ३५२
विजयाद्धं ततश्च्युत्वा तडिदंगदखेचरात् । श्रीप्रसायां समुद्भूत उदितो नाम विश्रुतः ॥ ३५३ ॥
बंधनाय समायातं नाम्ना चामरविक्रमं । दृष्टवानसि विधेशं निदानमकरोत्ततः ॥ ३५४ ॥
ततो महचपस्तप्त्वा कल्पमैशानमुत्थितः । एष प्रच्युत्य भूतोसि सांप्रतं धानवाहनः ॥ ३५५ ॥
भास्करस्यंदनस्यैव चक्रेण परिवर्तनं । कृतं त्वया तु संसारं खोजिहायश्रवतिना ॥ ३५६ ॥
यावंतः समतिक्रान्तास्तत्र देहा भवांतरे । पिब्यंते यदि ते लोके संभवेयुर्न जातुचित् ॥ ३५७ ॥
कल्पानां कोटिभिस्त्वसि सुरभोगैर्न योगतः । खेचराणां च भोगेन स्वैच्छाकल्पितवृत्तिना ३५८
अष्टभिर्दिवसैः स त्वं कथं प्राप्स्यसि तर्ष्यणं । स्वमजालोपमभोगैर्युना भज्यतां शमः ॥ ३५९ ॥
ततस्तस्य विषादोऽभून्नायुःधयसमुत्थितः । किंतु संसारचक्रस्थजन्मांतरविवर्तनात् ॥ ३६० ॥
स्थापयित्वा ततो राज्यं तनयं देवरक्षसं । युवराजप्रतिष्ठायां तथा भास्कररक्षसं ॥ ३६१ ॥
त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं परमार्थपरायणः । स्तंभतुल्यो महारथलोभिनाभवदुज्जितः ॥ ३६२ ॥
पानाहाररदिकं त्यक्त्वा सर्वं देहस्य पालनं । समः शत्रौ च मित्रे च मनः कृत्वा मुनिश्रुलं ॥ ३६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

मीनव्रतं समास्थाय जिनप्रासादमध्यगः । कृत्वा सुमहतीं पूजामर्हतामभियेकिणीं ॥ ३६४ ॥
 अर्हत्पदपरिध्यानपवित्रीकृतचेतनः । कृत्वा समाधिना कालं स चभूव सुरोत्तमः ॥ ३६५ ॥
 अथ किन्नरनादाख्ये पुरे श्रीघरनामतः । विद्याजातामरिजायां देवरक्षः प्रपन्नवान् ॥ ३६६ ॥
 गंधर्वगीतनगरे सुरसन्निभनामतः । गांधारी गर्भसंभूतां गंधर्वीं मासुरुढवान् ॥ ३६७ ॥
 सुता दश समुत्पन्ना मनोज्ञा देवरक्षसः । देवांगनासुरूपाश्च पट्कन्या गुणभूषणाः ॥ ३६८ ॥
 तावंतएव चोत्पन्ना सुताःकन्याश्च तत्समाः । आदित्यरक्षतो राज्ञः कीर्तिव्यासदिगंतराः ॥ ३६९ ॥
 स्वनामसहनानामानि महांति नगराणि तैः । निवेशितानि रम्याणि श्रेणिकैतानि जित्वरैः ॥ ३७० ॥
 संध्याकारः सुवेलथ मनोव्हादो मनोहरः । हंसद्वीपो हरिर्योधः समुद्रः कांचनस्तथा ॥ ३७१ ॥
 अर्धस्वर्गोदिशश्चापि निवेशा स्वर्गसन्निभाः । गीर्वाणरक्षसः पुत्रैर्महाबुद्धिपराक्रमैः ॥ ३७२ ॥
 आवर्तेविघटांभोदा उत्कटस्फुटदुर्ग्रहाः । तटतोयावलीरत्नद्वीपाश्चाभांति राक्षसैः ॥ ३७३ ॥
 नानारत्नकृतोद्योता हेमभित्तिप्रभा सुराः । राक्षसानां चभूवुस्ते निवासाः क्रीडनार्थिनां ॥ ३७४ ॥
 तत्रैव खेचरैरेभिर्द्वािपांतरसमाश्रितैः । सन्निवेशा महोत्साहेनगराणां प्रकल्पिताः ॥ ३७५ ॥
 ततस्तौ पुत्रयोः राज्यं दत्त्वा दीक्षां समाश्रितौ । महातपोधनौ भूत्वा पदं यातौ सनातनं ॥ ३७६ ॥

एवं महानि संताने प्रवृत्ते घानवाहने । महापुरुषनिव्यूढराज्यप्रात्राज्यवस्तुनि ॥ ३७७ ॥
 राक्षमस्तनयो जातो मनोवैगांगधारिणः । राक्षसो नाम यस्यायं नाम्ना वंशः प्रकीर्त्यते ॥ ३७८ ॥
 तस्वादित्यगतिर्यतो बृहत्कीर्तिश्च नन्दनः । योगार्था मुप्रभाल्याथां रविचन्द्रसपप्रभो ॥ ३७९ ॥
 वृषभो वा समासञ्च राज्यस्यन्दनञ्च भरे ! अमणत्वं समाराध्य देवलोकं समश्रितः ॥ ३८० ॥
 जाता सदनपद्याख्या मार्यादित्यगतिर्वरा । बृहत्कीर्तिस्त्वथापुण्यनयेति परिकीर्तिता ॥ ३८१ ॥
 अथादित्यगतेः पुत्रो नाम्ना भीमप्रभोऽभवत् । सहस्रं यस्य पत्नीनामभूद्देवांगनारुचा ॥ ३८२ ॥
 आसीदष्टोत्तरं तस्य पुत्राणां द्रुतमूर्जितं । स्वर्भरिव निजं राज्यं धारितं यः समंततः ॥ ३८३ ॥
 आत्मजाय ततो राज्यं वितीर्य ज्यायसे प्रभुः । भीमप्रभः प्रवत्राज प्राप्तश्च परमं पदं ॥ ३८४ ॥
 देवेन राक्षसेन्द्रेण राक्षसद्वीपमंडले । कृतातुङ्कपना ऊयुः सुखेनावरगामिनः ॥ ३८५ ॥
 रक्षन्ति रक्षसां द्वीपं पुण्येन परिरक्षिताः । राक्षसानामनो द्वीपं प्रसिद्धिं तदुपागतं ॥ ३८६ ॥
 एष राक्षमवंशस्य संभवः परिकीर्तितः । वंशप्रधानपुरुषपत्न्यकीर्तियिष्याम्यतः परं ॥ ३८७ ॥
 पुत्रो भीमप्रमस्याद्यः पूजार्हो नाम विश्रुतः । प्रवत्राज श्रियं न्यस्य तनये जितमास्करे ॥ ३८८ ॥
 सोऽपि संपरिकीर्त्याख्ये स्वापयित्वा श्रियं सुते । प्रावजत्सोऽपि सुश्रिये निधाय प्राप दीक्षणं ॥ ३८९ ॥

सुग्रीवोपि हरिग्रीवं सन्निवेश्य निजे पदे । उग्रं तपः समाराध्य बभूव सुरसत्तमः ॥ ३९० ॥
हरिग्रीवोपि निक्षिप्य श्रीग्रीवे राज्यसंपदं । गृहीतश्रमणाचारोः वनांतरमशिश्रियत् ॥ ३९१ ॥
आरोप्य सुमुले राज्यं श्रीग्रीवो जनकाश्रितं । मार्गमाश्रितवान् वीरः सुव्यक्ते सुमुखस्तथा ३९२
सुव्यक्तोमृतवेगाल्ये न्यस्तवान् राक्षसीं श्रियं । स चापि भानुगत्याहं स च चितागतौ मुते ३९३
इंद्र इंद्रप्रभो मेघो मृगारिदमनः पविः । इंद्रजिह्मानुवर्मा च भानुर्भानुसमप्रभः ॥ ३९४ ॥
सुरारिखिजटो भीमो मोहनोद्वारको रविः । चकारो वज्रमध्यश्च प्रमोदः सिंहविक्रमः ॥ ३९५ ॥
चांभुडो मारणो भीष्मो द्विपवाहोरिर्मदनः । निर्वाणभक्तिरुथ्रथीरहर्द्भक्तिरनुत्तरः ॥ ३९६ ॥
गतभूमोनिलशंभो लंकाशोको मयूरवान् । महाबाहुर्मनोरम्यो भास्कराभो बृहद्गतिः ॥ ३९७ ॥
बृहत्कांतोरिसंत्रासश्चंद्रावर्तो महारथः । मेघध्यान ग्रहशोभ नक्षत्रदमनादयः ॥ ३९८ ॥
संख्यैवं कोटिशस्तेषां दृष्टव्यांश्चारिणां । मायावीर्यसेतानां विद्यावलमहारूपां ॥ ३९९ ॥
विद्यानुयोगकुशलाः सर्वे श्रीशक्तवक्षसः । लंकायां स्वामिनः कांताः प्रायशः स्वर्गतश्च्युताः ४००
स्वेषु पुत्रेषु निक्षिप्य लक्ष्मीं वंशक्रमागतां । संवित्रा राक्षसाधीशा महाप्रात्राज्यमाश्रिताः ॥ ४०१ ॥
कोचित्कर्माविशेषेण त्रिलोकाशिखरं गताः । दिवसीयुः परे केचित्पुण्यपाकानुभावतः ॥ ४०२ ॥

एवं महति संतानि प्रवृत्ते घानवाहने । महापुरुषनिर्व्यूढराज्यप्राप्ताव्यवस्तुनि ॥ ३७७ ॥
 राक्षसस्तनयो जातो मनोवेगांगधारिणः । राक्षसो नाम यस्यायं नाम्ना वंशः प्रकीर्त्यते ॥ ३७८ ॥
 तस्यादित्यगतिर्यातो बृहत्कीर्तिश्च नन्दनः । योपायां सुप्रभाख्यायां रविचंद्रसमप्रभौ ॥ ३७९ ॥
 वृषभौ तौ समासज्य राज्यस्यंदनजे भरे । अमणत्वं समाराध्य देवलोकं समाश्रितः ॥ ३८० ॥
 जाता सदनपद्माख्या भार्यादित्यगतेर्वरा । बृहत्कीर्तिस्तथापुष्पनखेति परिकीर्तिता ॥ ३८१ ॥
 अथादित्यगतेः पुत्रो नाम्ना भीमप्रभोऽभवत् । सहस्रं यस्य पत्नीनामभूद्देवांगनारुचां ॥ ३८२ ॥
 आसीदष्टोत्तरं तस्य पुत्राणां शतमूर्जितं । स्तंभैरिव निजं राज्यं धारितं येः समंततः ॥ ३८३ ॥
 आत्मजाय तनो राज्यं वित्तैर्ये ज्ञायसे प्रभुः । भीमप्रभः प्रवत्राज प्राप्तश्च परमं पदं ॥ ३८४ ॥
 देवेन राक्षसेन्द्रेण राक्षसद्वीपमंडले । कृतानुर्कंपना ऊपुः सुखेनांबरगामिनः ॥ ३८५ ॥
 रक्षंति रक्षसां द्वीपं पुण्येन परिरक्षिताः । राक्षसानामतो द्वीपं प्रसिद्धिं तदुपगतं ॥ ३८६ ॥
 एष राक्षसवंशस्य संभवः परिकीर्तितः । वंशमथानपुरुषान्कीर्तिविख्याम्यतः परं ॥ ३८७ ॥
 पुत्रो भीमप्रभस्याद्यः पूजार्हो नाम विश्रुतः । प्रवत्राज श्रियं न्यस्य तनये जितभास्करे ॥ ३८८ ॥
 सोऽपि संपरिकीर्त्याख्ये स्थापयित्वा श्रियं सुते । प्राव्रजत्सोऽपि सुग्रीवे निधाय प्राप दीक्षणं ३८९

सुग्रीवोपि हरिग्रीवं सन्निवेश्य निजे पदे । उग्रं तपः समाराध्य बभूव सुरसत्तमः ॥ ३९० ॥
 हरिग्रीवोपि निक्षिप्य श्रीग्रीवे राज्यसंपदं । गृहीतश्रमणाचारोः वनांतरमशिश्रियत् ॥ ३९१ ॥
 आरोग्य सुमुखे राज्यं श्रीग्रीवो जनकाश्रितं । मार्गमाश्रितवान् वीरः सुव्यक्ते सुमुखस्तथा ३९२
 सुव्यक्तोपृतवेगाख्ये न्यस्तवान् राक्षसीं श्रियं । स चापि भानुगत्याह्ने स च चितागतौ सुते ३९३
 इंद्र इंद्रप्रभो मेघो मृगारिदमनः पविः । इंद्रजिह्वानुवर्मा च भानुर्भानुसमप्रभः ॥ ३९४ ॥
 सुरारिखिजटो भीमो मोहनोद्वारको रविः । चकारो वज्रमध्यश्च प्रमोदः सिंहविक्रमः ॥ ३९५ ॥
 चांसुडो मारणो भीष्मो द्विपवाहोरिमर्दनः । निर्वाणभक्तिरुग्रश्रीर्हृद्भक्तिरनुत्तरः ॥ ३९६ ॥
 गतभूमोनिलशंढो लंकाशोको मयूरवान् । महाबाहुर्मनोरम्यो भास्कराभो बृहद्गतिः ॥ ३९७ ॥
 बृहत्कांतोरिसंत्रासश्चंद्रावर्तो महारवः । मेघध्वान ग्रहक्षोभ नक्षत्रदमनादयः ॥ ३९८ ॥
 संख्यैवं कोटिशस्तेषां दृष्टव्यांबरचारिणां । मायावीर्यसेतानां विद्यावलमहारूचां ॥ ३९९ ॥
 विद्यानुयोगकुशलाः सर्वे श्रीशक्तवक्षसः । लंकायां स्वामिनः कांताः प्रायशः स्वर्गतश्च्युताः ४००
 स्वेषु पुत्रेषु निक्षिप्य लक्ष्मीं वंशक्रमागतां । संविद्या राक्षसाधीशा महाप्रात्राज्यमाश्रिताः ॥ ४०१ ॥
 कोचित्कर्मावेशेण त्रिलोकशिखरं गताः । दिवमीयुः परे केचित्पुण्यपाकानुभावतः ॥ ४०२ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवं तेष्वप्यतीतेषु घनप्रमसुतोभवत् । लंकायामधिपः कीर्तिधवलो नाम विश्रुतः ॥ ४०३ ॥

पद्मागर्भे समुद्भूतः खैरैः कृतशासनः । संसुक्ते परमैश्वर्यं सुनासीरो यथा दिवि ॥ ४०४ ॥

एवं भवांतरकृतेन तपोबलेन । संप्राप्नुवंति पुरुषा मनुजेषु भोगान् ॥

देवेषु चोत्तमगुणागुणभूषितांशुः । निर्दग्धकर्मपटलाश्च भवंति सिद्धाः ॥ ४०५ ॥

दुष्कर्मशक्तमतयः परमां लभन्ते । निर्दां जना इहभवे मरणात्परं च ॥

दुःखानि यांति बहुधा पतिताः कुर्यान्तौ । ज्ञात्वेति पापतमसो रवितां भजध्वं ॥ ४०६ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते राक्षसबंधाधिकारः पंचमं पर्व ।

अथ षष्ठं पर्व ।

बंशो रक्षोनभोगानां मया ते परिकीर्तितः । शृणु वानरकेतूनां संतानमधुना नृप ॥ १ ॥

विजयाद्द्विगिरिर्मागे दक्षिणे स्वर्गसन्निभे । पुरं भेषपुरं नाम्ना तुंगप्रसादशोभितं ॥ २ ॥

विद्यामृतां पतिस्त्वस्मिन्नतींद्रो नाम विश्रुतः । अतिक्रम्य च यः शंक्रं स्थितो भोगादिसंपदा ॥ ३ ॥

श्रीमती नाम तस्यातीर्त्कांवा श्रीसमविभ्रमा । यस्याः सति झले पक्षो ज्योत्स्नयेव सदाभवत् ४

तयोः श्रीकंठनामाभूत्सुतः श्रुतिविशारदः । यस्य तान्नि गते कर्णं हर्षमीयुर्विचक्षणाः ॥ ५ ॥
 स्वसा तस्याभवच्चावीं देवी नाम कनीयसी । वाणतां नयने यस्या गते कुसुमधन्विनः ॥ ६ ॥
 अथ रत्नपुरं नाम पुरं तत्र पुष्पोत्तरो नाम विधाधारी महाबलः ॥ ७ ॥
 पद्माभासीत्सुता तस्य मनोल्हादनकारिणी । देवकन्येव सर्वेषां रूपलावण्यसंपदा ॥ ८ ॥
 तस्य पद्मोत्तराभिख्यः सुतो येन विलोचने । विषयांतरसंबंधाज्जनानां विनिवर्तते ॥ ९ ॥
 तस्मै पुष्पोत्तरः कन्यां बहुशस्तामयाचत । श्रीकंठेन न सा तस्मै दत्ता कर्माभुभावतः ॥ १० ॥
 सा तेन कीर्तिशुभ्राय दत्ता बांधवत्राक्यतः । विवाहं च परेणास्थाः विधिर्न निरवर्तयत् ॥ ११ ॥
 न मेऽभिजनतो दोषो न मे दारिद्र्यसंभवः । न च पुत्रस्य वैरूप्यं न किञ्चिद्वैरकारणं ॥ १२ ॥
 तथापि मम पुत्राय वितीर्णा तेन न स्वसा । इति पुष्पोत्तरो ध्यात्वा कोपावेशं परं गतः ॥ १३ ॥
 चत्थानां वृंदानां कर्तुं श्रीकंठः सुरपर्वतं । गतो यदा विमानेन वायुवेगेन चारुणा ॥ १४ ॥
 तस्मान्निवर्तमानोऽसौ चेतःश्रोत्रापहारिणं । भृंगाराणाभिव हंकारमशृणोद्गीतनिःस्वनं ॥ १५ ॥
 रम्यप्रकृष्णमिश्रेण तेन गीतस्वनेन सः । धृतो ऋजुगुणेनैव बध्वा निश्चलविग्रहः ॥ १६ ॥

पद्मपुराणम् ।

आलोकनमथो चक्रे ततोऽपश्यत्स कन्यकां । गुरुणाधिष्ठितां कांतां संगीतकण्ठगणने ॥ १७ ॥
 तस्या रूपसमुद्रेऽसौ निमग्नं मानसं द्रुतं । न दश्याक समुद्रजुं धर्तुं नांगानि च प्रभुः ॥ १८ ॥
 स्थितश्चैपोतिकव्योम्नि तथा नीलोत्पलाभया । वध्नेव पीवरस्कंधो दृष्टयाकृष्टो मनोमुषा ॥१९॥
 ततो दर्शनमन्योन्यं तयोर्माधुर्यैपदलं । चकार वरणं प्रेमबद्धमात्रस्य घृत्ननं ॥ २० ॥
 ततस्तामिगिताभिज्ञौ भुजंपंजरमध्यगां । कृत्वा नमस्तले यातः स्पशोर्मलितलोचनः ॥ २१ ॥
 परिचर्मस्ततस्तस्याः प्रलापमुखरीकृतः । पुष्योत्तराय कन्यायाः श्रीकंठेन हृति जगौ ॥ २२ ॥
 सर्वोद्योगेन संनद्य ततः पुष्पोचरो रूपा । तस्यासुपदवीं यातो दंतदष्टरदच्छुदः ॥ २३ ॥
 तेनानुधावमानेन व्रजता मुनभस्तले । शशीव घनदृंदेन श्रीकंठःशुभेगधिकं ॥ २४ ॥
 आयांतं पृष्टवो दृष्ट्वा शकंठस्तं महाबलं । त्वरितं प्रस्थितो लंकां नीतिशाल्विशारदः ॥ २५ ॥
 तत्र स्वमुःपतिं गत्वा शरणं स समाश्रयत् । कालप्राप्तं नयं संतो युंजना याति तुंगतां ॥ २६ ॥
 सोदरो मम कांताया इति सस्नेहनिर्भरं । संग्रमेण परिष्वज्य तं चकारासपूजनं ॥ २७ ॥
 तयोः कुशलदृवांतप्रश्नौ यावत्प्रवर्तते । तावत्पुष्पोत्तरः प्राप्नो महाबलसमन्वितः ॥ २८ ॥
 कीर्तिशुक्लस्ततोऽपश्यद्गगनं सर्वतथितं । विद्याधरसमूहेन प्रदीप्तपुरुस्तेजसा ॥ २९ ॥

असिक्तुतादिभिः शस्त्रैर्विकरालं महारथं । स्थानभ्रंशभिवागच्छद्दलं खेचरसंगमात् ॥ ३० ॥
 वाजिभिर्वायुरंहोमिर्गजैश्च जलदोषमैः । विमानैश्च महामानैः सिंहैश्च प्रचलत्सटैः ॥ ३१ ॥
 दृष्टोत्तरां दिशं व्याप्तां विहस्य क्रोधमिश्रितं । सचिवानां समादेशं कीर्तिशुक्लो युधे ददौ ॥ ३२ ॥
 अकार्येण ततः स्वेन श्रीकण्ठो यंत्रपानतः । कीर्तिशुभ्रमिदं वाक्यं जगाद त्वरयान्वितं ॥ ३३ ॥
 एतं वंधुजनं रथ त्वं मदीयमिहायुना । करोमि निजितं यावत् प्रतिपक्षं तवाश्रयात् ॥ ३४ ॥
 एवमुक्तो जगादासौ वचनं नयसंगतं । तवायुक्तमिदं वक्तुं प्राप्य मां भीतिभेदनं ॥ ३५ ॥
 यदि नामैष नो साम्ना शमं यास्यति दुर्जनः । ततः पश्य प्रविष्टायं मृत्योर्वक्त्रं मदीरितः ॥ ३६ ॥
 स्थापयित्सेति विश्रब्धं प्रियायाः सोदरं नृपः । उत्कृष्टवयसो धीरो द्रुतान् द्रुतमजीगमत् ॥ ३७ ॥
 उपर्युपरि ते गत्वा क्रमेणैदं वभाषिरे । पुष्पोत्तरं महाप्राज्ञा मधुरालापकोविदाः ॥ ३८ ॥
 पुष्पोत्तर वदत्येतद्भवंतं कीर्तिनिर्मलः । अस्मद्भदनचिन्यस्तैः पदैरादरसंगतैः ॥ ३९ ॥
 महाकुलसमुत्पन्नो भवान् विमलचेष्टितः । सर्वसिन् जगति ख्यातिं गतः शास्त्रार्थकोविदः ॥ ४० ॥
 आगता गोचरं का ते न मर्यादा महामते । कर्णजाहे निधीयेत यास्माभिरयुना तव ॥ ४१ ॥
 श्रीकण्ठोपि कुले जातः शशांककरनिर्मले । विचवान् विनयोपेतः क्रांतः सर्वकलान्वितः ॥ ४२ ॥

वैरिणो बहवः संति विजयाद्भिर्गिरौ तव । अग्रमत्ततया कालं कियंतं गमिष्यिष्यसि ॥ ५६ ॥
 अतस्तिष्ठ त्वमत्रैव रम्ये रत्नालयांतरे । निजाभिरुचिते स्थाने स्वेच्छया कृतचेष्टितः ॥ ५७ ॥
 पर्याप्तोतिपरित्यक्तुं न च त्वां मम मानसं । मत्प्रीतिवागुरां छित्त्वा कथं वा त्वं गमिष्यसि ॥ ५८ ॥
 श्रीकंठमभिधायैवं सचिवं निजमब्रवीत् । पितामह क्रमायातमानंदारुख्यं महामतिं ॥ ५९ ॥
 सारासारं त्वया दृष्टं मदीयानां चिरं पुरां । उद्विश्यतामतः सारं श्रीकंठायात्र यत्पुरं ॥ ६० ॥
 इत्युक्तः सचिवः प्राह सितेन हृदयस्थितं । कूर्चेन स्वामिनं भक्त्या चामरेणेव वीजयन् ॥ ६१ ॥
 नरेन्द्र तव नास्त्येव पुरं यन्न मनोहरं । तथापि स्वयमन्विष्य गृह्णातु रुचिदर्शनं ॥ ६२ ॥
 मध्येसागरमेतस्मिन् द्वीपाः संत्यतिभूरथः । कल्पद्रुमसमाकारैः पादपैर्व्याप्तदिग्मुखाः ॥ ६३ ॥
 आचिंता विधिधैरत्नैस्तुंगश्रृंगा महौजसः । गिरयो येषु देवानां संति क्रीडनहेतवः ॥ ६४ ॥
 भीममतिभीमदाक्षिण्याचे चान्यैरपि वः कुले । अनुज्ञाताः सुरैः सर्वैः पूर्वमित्येवमागमः ॥ ६५ ॥
 पुराणि तेषु रम्याणि संति कांचनसद्मभिः । संपूर्णानि महारत्नैः करदष्टदिवाकरैः ॥ ६६ ॥
 संख्याकारो मनोल्हादः सुवेलः कांचनो हरिः । योधनो जलधिध्वानो हंसद्वीपो भरक्षमः ॥ ६७ ॥
 अर्द्धस्वर्गोत्कटावर्तो वैषटो रोधनो मलः । कांतः स्फुटचरोरत्नद्वीपस्तोयावलीसरः ॥ ६८ ॥

अलं धनो नभो भानुः क्षेममित्येवमादयः । आसन् ये रमणोद्देशा देवानां निरुपद्रवाः ॥ ६९ ॥
 त एव सांप्रतं जाता भूरिपुण्यैरुपाञ्जिताः । पुराणां सन्निवेशा वो नानारत्नवसुंधराः ॥ ७० ॥
 इतो धरोत्तरं भागे समुद्रपरिवेष्टिते । शतत्रयमतिक्रम्य योजनानामले पृथुः ॥ ७१ ॥
 अस्ति शास्त्रामृगद्वीपः प्रसिद्धो भुवनत्रये । यस्मिन्नर्वांतरद्वीपाः संति रम्याः सहस्रशः ॥ ७२ ॥
 पुष्परागमंथिमाभिः क्वचित्प्रञ्चलतीव यः । सस्यैरिव क्वचिच्छन्नो हरिन्मणिमरीचिमिः ॥ ७३ ॥
 ईद्रनीलप्रमाजालैस्त्वमसौ चितः क्वचित् । पद्माकरथियं घृते पद्मरागचर्यैः क्वचित् ॥ ७४ ॥
 भ्रमता यत्र चातेन रगतेन गंधचारुणा । हृता जानंति नो यस्मिन्पताम इति पथिणः ॥ ७५ ॥
 स्फटिकांतरविन्यस्तैः पद्मरागैः समत्विपः । ज्ञायंते चलनाद्यत्र सरःसुकमलाकराः ॥ ७६ ॥
 मयैर्मध्वासवास्वादच्छकुंतैः कलनादिभिः । संभापत इति द्वीपान् यः समीपव्यवस्थितान् ॥ ७७ ॥
 यत्रौपधप्रमाजालैस्तमो दूरं निराकृतं । चक्रे बहुलपक्षेपि समावेशं न रात्रिषु ॥ ७८ ॥
 यत्र छत्रसमाकाराः फलपुंसमन्विताः । पादपा विपुलस्कंधाः कलस्वनशुकंतयः ॥ ७९ ॥
 सस्यैः स्वभाषसंपन्नैर्धीर्यकारिवित्तारिभिः । चलद्दिग्मंदातेन मही यत्र सकुंतुका ॥ ८० ॥
 विकर्चदीवरैर्यत्र पद्मदौषसमन्वितैः । नयनैरिव वीक्ष्यंते दीर्घिका भ्रूविलासिभिः ॥ ८१ ॥

पवनाकंपनाद्यस्मिन् सीत्कारश्रोत्रहारिभिः । पुंदेशोर्विपुलैर्वटैः प्रदेशः पवनोज्झिताः ॥ ८२ ॥
 रत्नकांचनविस्तीर्णशिलासंधातशोभनः । मध्ये तस्य महानस्ति किञ्चुर्नाम महीधरः ॥ ८३ ॥
 त्रिकूटेनेव तेनासौ शृंगवाहुभिरायतैः । आलिंगता दिशः कांता श्रियमारोपितः परां ॥ ८४ ॥
 आनंदवचनादेवमानंदं परमं गतः । श्रीकंठः कीर्तिधवलं प्राहैवमिति भारती ॥ ८५ ॥
 ततश्चैत्रस्य दिवसे प्रथमे मंगलाचिंते । ययौ सपरिवारोसौ द्वीपं वानरलंछितं ॥ ८६ ॥
 पश्यन्नीलमणिच्छायं गतं नभ इव क्षितिं । महाग्राहकृताकंपं समुद्रं विस्मयाकुलः ॥ ८७ ॥
 ततश्च तं वरद्वीपं प्राप्तस्वर्गमिवापरं । व्याहरंतमिवात्युच्चैः स्वागतं निर्झरस्वनेः ॥ ८८ ॥
 निर्झराणामतिस्थूलैः शीकरैर्व्योमगामिभिः । हसंतमिव तोषेण श्रीकंठागमजन्मना ॥ ८९ ॥
 विचित्रमणिसंभूतप्रभाजालेन चारुणा । इच्छिता इव संधातास्तोरणानां समुन्नताः ॥ ९० ॥
 ततस्तमवतीर्णोसौ द्वीपमाथर्थसंकुलं । चिक्षिपन् दिशु सर्वासु दृष्टिं नीलोत्पलद्युतिं ॥ ९१ ॥
 खर्जूरामलकीनीपकपित्थागुरुचंदनैः । पुष्पार्जुनकंदवाप्रियालकदलीधवैः ॥ ९२ ॥
 दाडिमीपूराकंकोलवंगवकुलैस्तथा । रम्यैरन्यैश्च विविधैः पादपैरुपशोभितं ॥ ९३ ॥
 मणिवृक्षा इवोद्भिद्य क्षितिं ते तत्र निःसृताः । स्वस्मिन्निपतितां दृष्टिं नेतुमन्यत्र नो ददुः ॥ ९४ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रगुणाः कांडदेशेषु विस्तीर्णाः स्कंधबंधने । उपरिच्छत्रसंकाशा घनपल्लवराशयः ॥ ९५ ॥
 शाखाभिः सुप्रकाशाभिर्नताभिः कुसुमात्करैः । फलैश्च सरसाः स्वादैः प्राप्ताः संतानमुत्तमं ॥ ९६ ॥
 नात्यंतमुन्नतिं याता न च याता निखर्वतां । अनायासांगनाप्राप्यप्रयत्नफलपल्लवाः ॥ ९७ ॥
 स्तवकस्तनरम्याभिर्भृगुनेत्राभिरादरात् । आलिंगिताः सुगह्रीभिश्चलपल्लवपाणिभिः ॥ ९८ ॥
 परस्परसमुच्छ्रापं कुर्वोणा इव पक्षिणां । मनोहरेण नादेन गार्थत इव पट्टपदैः ॥ ९९ ॥
 केचिच्छंखदलच्छायाः केचिद्धेमसमत्विपः । केचित्पंकजसंकाशाः केचिद्द्वैतसन्निभाः ॥ १०० ॥
 एवं नानाविधास्तिस्मिन् देशा विविधपादपैः । मंडिता यान्समालोक्य स्वर्गभूरपि नेक्ष्यते १०१
 जीवं जीवकयुग्मानां व्यक्त्याचां समं शुक्रैः । आलापः सारिकाभिश्च तस्मिन्नद्भुतकारणं ॥ १०२ ॥
 ततो नानातरुच्छायामंडलस्थेषु हारिषु । रत्नकांचनदेहेषु पुष्पामोदलुलेपिषु ॥ १०३ ॥
 शिलातलेषु विश्रब्धं निविष्टः सेनया समं । करणीयं च निःशेषं स चक्रे वपुषः सुखं ॥ १०४ ॥
 ततो नानाप्रयत्नानां हंससारसनदिनां । विमलोदकपूर्णानां सरसां मीनकंपिनां ॥ १०५ ॥
 किरतां पुष्पनिकरं तरुणां च महत्त्वेषां । जयशब्दभियोद्गतं कुर्वतां पक्षिनिःस्वनैः ॥ १०६ ॥
 नानारत्नचितानां च भूभागानां सुशोभया । युक्तं भ्रमति सद्वापमितथैतद्य तं सुखी ॥ १०७ ॥

ततः स विहरंस्तस्मिन्वने नन्दनसन्निभे । यथेच्छं क्रीडतो पश्यद्भानरान् बहुविभ्रमान् ॥ १०८ ॥
 अचितयच्च द्रष्टृतां सृष्टेरतिविचित्रतां । तिर्यग्योनिगता ह्येते कथं मानुससन्निभाः ॥ १०९ ॥
 वदनं पाणिपादं च शेषांश्चावयवानमी । दधते मानुपाकारां चेष्टां तेषां च सन्निभां ॥ ११० ॥
 ततस्तैर्महती रंतुं प्रीतिरस्य समुत्थिता । यथास्थिरोप्यसौ राजा नितान्तं प्रवणीकृतः ॥ १११ ॥
 जगाद च समासन्नाः पुरुरान् वदनेक्षणः । एतानानयतक्षिप्रमितिस्मितमानसः ॥ ११२ ॥
 इत्युक्तैः श्रुतशस्तस्य पुवंगा गगनार्यनैः । उपनीताः प्रमोदेन कृतकेलिकलस्वनाः ॥ ११३ ॥
 सुशीलैस्तरसौ साकं रंतुं प्रववृते नृपः । नर्तयन् तालशब्देन बाहुभ्यां च परामृशन् ॥ ११४ ॥
 वीक्ष्यमाणः सितान् दंतान् दाडिमीपुष्पलोहिते । अवटीटे मुखे तेषां भास्वत्कांचनतारके ११५
 यूकापयननं पश्यन्चिनयेन परस्परं । प्रेम्णा च कलहं रम्यं कृतरथोत्कारनिःस्वनं ॥ ११६ ॥
 शालिशूकसमच्छायान् मृदिमातिशयान्निवतान् । विधूतान् मृदुवातेन केशान् सीमंतभाजिनः ११७
 कर्णांश्च विदूषकासक्तश्रवणाकारधारिणः । नितान्तकोमलश्लक्ष्णानचलद्भ्रुवां स्पृशन् ॥ ११८ ॥
 विलांसानि नयल्लोमान्युदरे मुष्टिमायिनि । उत्क्षिपंश्च भ्रुवोपांग देशान् रेखावतस्तथा ॥ ११९ ॥
 ततस्ते तेन बहवः पुरुषाणां समर्पिताः । मुष्टाशनादिभिः कर्तुं पोषणं रतिहेतवः ॥ १२० ॥

पद्मप्रकरणम् ।

ग्राहयित्वा च तान् किष्कुमारोहद्वर्तमानसः । ग्राधकूटलताभिश्च निज्झरैस्तरुभिस्तथा ॥ १२१ ॥
 तत्रापश्यत्स विस्तीर्णा वैषम्यरहितां भुवं । गुप्तां प्राप्ते महामानैः ग्रावभिः सोन्नतद्भुमैः ॥ १२२ ॥
 पुरं तत्र मेहच्छेन ख्यातं किष्कुपुराख्यया । निवेशितमरातीनां मानसस्यापि दुर्गमं ॥ १२३ ॥
 प्रमाणं योजनान्यस्य चतुर्दश समन्ततः । त्रिगुणं परिवेषेण लेख्यतश्चाधिकं भवेत् ॥ १२४ ॥
 संमुखद्वारविन्यासा मणिकान्चनभित्तयः । प्रग्रीवकसमायुक्ता रत्नस्तंभममुच्चिद्रताः ॥ १२५ ॥
 कपोलपाल्युपांतपु महानीलविनिर्मिताः । रत्नभाभिर्निरस्तस्य ध्वांतस्येवाद्युर्कपिताः ॥ १२६ ॥
 देहलीपिंडिकाभागं पद्मरागविनिर्मितं । तांबूलेनवच्छायं धारयंत्यो रदच्छदं ॥ १२७ ॥
 द्वारोपरि समायुक्ता मुक्तादामांशुसंपदाः । हंसस्य इव शेषाणां भवनानां मुरूपतां ॥ १२८ ॥
 शशांकसदृशाकारैर्मणिभिः शिखराहितैः । रजनीष्वपि कुर्वाणा संदेहं रजनीकरे ॥ १२९ ॥
 चंद्रकांतमणिच्छाया कल्पितोदारचंद्रिका । नानारत्नप्रभापंक्तिसंदिग्धोत्तुंगतोरणा ॥ १३० ॥
 मणिकुट्टिमविन्यस्तरत्नप्रभावलिंकियाः । पंक्तयस्तत्र गेहानां खेचरैर्विनियोजिताः ॥ १३१ ॥
 शुष्कसागरविस्तीर्णा मणिकान्चनवालुकाः । राजमार्गाः कृतास्तास्मिन्कौटिल्यपरिवर्जिताः ॥ १३२ ॥
 प्राकारस्तत्र विन्यस्तो रत्नच्छायाकृतावृत्तिः । शिखराग्रैः श्रिया दर्पात् सौधममिव ताडयन् ॥ १३३ ॥

गोपुराणि च तुंगानि न्यस्तान्यत्र मरीचिभिः । मणीनां यानि लक्ष्यन्ते स्थगितानीव सर्वदा ? ३४
 पुरंदरपुराकारे पुरे तस्मिन् चिराय सः । पन्नया सहितो रेभे शब्देव विबुधाधिपः ॥ १३५ ॥
 भद्रशालवने याति तथा सौमनसे वने । नन्दने वा न तान्यस्य द्रव्याण्यापुर्दुरापतां ॥ १३६ ॥
 कदाचिदथ तत्रासौ तिष्ठन् प्रासादमूर्द्धनि । व्रजन्तं वन्दनां भक्त्या द्वीपं नन्दीश्वरश्रुतिं ॥ १३७ ॥
 पाकशासनमैक्षिष्ट सत्रा देवैश्चतुर्विधैः । मुकुटानां प्रभाजालैः पिशंगितनभस्तलं ॥ १३८ ॥
 कुर्वन्तं बधिरं लोकं समस्तं तूर्यनिःस्वनैः । हस्तिभिर्वाजिमिहसंभैर्षष्टैर्वृकैर्मृगैः ॥ १३९ ॥
 अन्यैश्च विविधैर्यानैः परिवर्गैराधिष्ठितैः । अन्वीयमानं दिव्येन गन्धेन व्याप्तविष्टपं ॥ १४० ॥
 ततस्तेन श्रुतं पूर्वं मुनिभिः संकथागतं । स्मृतं नन्दीश्वरद्वीपं वन्दनं स्वर्गवासिनां ॥ १४१ ॥
 स्मृत्वा च विबुधैः सार्द्धमकरोद्गमने मतिं । खेचरैश्च समं सर्वैः समालढो मस्तपथं ॥ १४२ ॥
 स गच्छन्कौचयुक्तेन विमानेन सहांगनः । मानुषोत्तरशैलेन निवारितगतिः कृतः ॥ १४३ ॥
 अतिक्रान्तांस्ततोः दृष्ट्वा मानुषोत्तरपर्वतं । गीर्वाणनिवहान् सर्वान्परमं शोकमागतः ॥ १४४ ॥
 परिदेवमथो चक्रे भग्नोत्साहो गतद्युतिः । हा कष्टं क्षुद्रशक्तीनां मनुष्याणां धिगुन्नतिं ॥ १४५ ॥
 नन्दीश्वरं जिनेन्द्राणां प्रतिमानां महश्चिपां । अकृत्रिमाणां भावेन कारिण्यामीति दर्शनं ॥ १४६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ग्राहयित्वा च तान् किष्कुमारो हृद्धतमानसः । ग्रावकूर्दलताभिश्च निर्वह्नीस्तरुभिस्तथा ॥ १२१ ॥
 तत्रापश्यत्स विस्तीर्णां वैषम्यरहितां भुवं । गुप्तां प्रांते महामानैः प्रावभिः सोन्नतद्रुमैः ॥ १२२ ॥
 पुरं तत्र महच्छेत्न ख्यातं किष्कुपुरारूपया । निवेशितमरातीनां मानसस्यापि दुर्गमं ॥ १२३ ॥
 प्रमाणं योजनान्यस्य चतुर्दश समंततः । त्रिगुणं परिवेषेण लेयत्थाधिकं भवेत् ॥ १२४ ॥
 संमुखद्वारविन्यासा मणिकांचनभित्तयः । प्रग्रीवकसमायुक्ता रत्नस्तंभसमुच्छ्रिताः ॥ १२५ ॥
 कपोलपात्युपतिष्ठु महानीलविनिर्मिताः । रत्नभाभिर्निरस्तस्य व्यांतस्येवाबुक्कंपिताः ॥ १२६ ॥
 देहलीपिंडिकाभागं पद्मरागविनिर्मितं । तांबूलेनेवच्छायं धारयंत्यो रदच्छदं ॥ १२७ ॥
 द्वारोपरि समायुक्ता मुक्तादामांशुसंपदाः । हस्तस्य इव शेषाणां भवनानां सुरूपतां ॥ १२८ ॥
 शशांकसदृशकारैर्मणिभिः शिखराहितैः । रजनीष्वपि कुर्वाणा संदेहं रजनीकरे ॥ १२९ ॥
 चंद्रकांतमणिच्छाया कल्पितोदारचंद्रिका । नानारत्नप्रभापंक्तिंसंदिग्धोत्तुंगतोरणा ॥ १३० ॥
 मणिकुट्टिमविन्यस्तरत्नपद्मावलिक्रियाः । पंक्तयस्तत्र गेहानां खेचरैर्विनिवेशिताः ॥ १३१ ॥
 शुष्कसागरविस्तीर्णा मणिकांचनवालुकाः । राजमार्गाः कृतास्तास्मिन्कौटिल्यपरिवर्जिताः ॥ १३२ ॥
 प्राक्कारस्तत्र विन्यस्तो रत्नच्छायाकृतावृत्तिः । शिखराग्रेः श्रिया दर्पात् सौधर्ममिव ताडयन् ॥ १३३ ॥

पूजां च विविधैः पुष्पैर्धूपैर्गन्धैश्च हारिभिः । नमस्कारं च शिरसा धरासंसक्तमौलिना ॥ १४७ ॥
ये कृता पदंभागेन मया चारुमनोरथाः । कथं ते कर्मभिर्भ्रा अशुभः पूर्वसंचितैः ॥ १४८ ॥
अथवा श्रुतमेवासीन्मया मानुषपर्वतं । अतिक्रम्य न गच्छति मानुषा इत्यनेकशः ॥ १४९ ॥
तथापि श्रद्धया तन्मे निवातं वृद्धियुक्तया । विस्मृतं गंतुमुद्युक्तो यतोऽस्मिन् स्वल्पशुक्तिः १५०
तस्मात्करोमि कर्माणि तानि येरन्यजन्मनि । यातुं नदीधरं द्वीपं गतिर्मे न विहन्यते ॥ १५१ ॥
इति निश्चित्य मनसा न्यस्य राज्यभरं मुते । अभून्महायुनिर्धीरस्त्यक्तसर्वपरिश्रहः ॥ १५२ ॥
वज्रकंठस्ततः सार्द्धं चारुणयाथयमुत्तमां । भुक्त्वा किष्कुपुरे रम्ये श्रुत्वोपाख्यानकं पितुः ॥ १५३ ॥
ऐश्वर्यं तनयं क्षिप्त्वा प्राप दैर्गंधरीं क्रियां । कीदृशं तदुपाख्यानमित्युक्तो गणभुज्जगौ ॥ १५४ ॥
वणिजो आतरावास्तां ग्रीतेः स्त्रीभ्यां वियोजितो । कनीयान्दुर्विधो ज्येष्ठः स्वापतेयी गृहीत्वाक्
श्रेष्ठिनः संगमादेव प्राप्तः आवक्तां परां । मृगयाजीविना भ्रात्रा परमं दुःखितोऽभवत् ॥ १५६ ॥
अलीकस्नाहृतस्वामिपुरुषस्य विसर्जनं । परीक्ष्य भ्रातरं ग्रीतं ददावस्मै महद्वनं ॥ १५७ ॥
दुष्टांततः स्त्रियं त्यक्त्वा संगीर्यानुजबोधनं । प्रवज्यायासयुद्धिद्रः कनीयांस्तु शर्मा मृतः ॥ १५८ ॥
देवीभूयस्व्युतो जातः श्रीकंठस्तत्प्रबुद्धये । आत्मानं दर्शयन्निद्रः श्रीमानंदीश्वरं गतः ॥ १५९ ॥

सुरेन्द्रं वीक्ष्य पित्रा ते जातस्मरणमीशुषा । इदं कथितमस्माकमिति वृद्धास्तमूचिरि ॥ १६० ॥
 एतमाख्यानकं श्रुत्वा वज्रकण्ठोऽभवन्मुनिः । इंद्रायुधप्रभोष्येवं न्यस्य राज्यं शरीरजे ॥ १६१ ॥
 तव इंद्रमतो जातो मेरुस्तस्माच्च मंदरः । समीरणगतिस्तस्मात्तस्मादपि रविप्रभः ॥ १६२ ॥
 ततोमरुभो जातस्त्रिङ्कुटद्रुतास्य च । परिणेतुं समानीता नाम्ना गुणवती शुभा ॥ १६३ ॥
 अथासौ दर्पणच्छाये वेदीसंबंधिभूतले । मणिभिः कल्पितं चित्रं पश्यन्नाश्चर्यकारणं ॥ १६४ ॥
 भ्रमरालीपरिष्वक्तमरविंदं क्वचिद्धनं । ऐंद्रीवरं वनं चार्द्धपद्मेदीवरकं तथा ॥ १६५ ॥
 चंचूपाचमृणालानां हंसानां युगलानि च । क्रौचानां सारसानां च तथान्येषां पतत्रिणां ॥ १६६ ॥
 रत्नचूर्णरतिश्लक्ष्णैः पंचवर्णसमन्वितैः । रचितान्खेचरस्त्रीभिः तत्रापश्यत्सुखंगमान् ॥ १६७ ॥
 स तान् दृष्ट्वा परं तोयं जगामांशरगाधिपः । मनोह्रं प्रायशो रूपं धीरस्यापि मनोहरं ॥ १६८ ॥
 अथ पाणिगृहीतास्य दृष्ट्वा तान् विकृताननान् । मलयंगवेषधुं प्राप्ता प्रचलत्सर्वभूषणा ॥ १६९ ॥
 निःशेषदृश्यविभ्रान्ततारकाकुललोचना । दर्शयतीव रोमांचप्रोद्भृगमादेहवद्भयं ॥ १७० ॥
 स्वंदोदविंदुसंबद्धविसर्पचिलकालिका । भीरुरप्यति सचेष्टा प्राविशद्भुजपंजरं ॥ १७१ ॥
 दृष्ट्वा यान् मुदितः पूर्वं तेभ्योऽकुप्यत्पुनर्वरः । कांताभिप्रायसामर्थ्यास्तुरूपमपि नेष्यते ॥ १७२ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततोऽसायत्रतीक्ष्णेन विवाहे मम चित्रिताः । कपयो विविधाकारा अमी वित्रासकारिणः ॥ १७३ ॥
 नूनं कथिन्ममास्तेस्मिन् जनेन मत्सरसंगतः । क्षिप्रमन्विष्यतामप करोम्यस्य बधं स्वयं ॥ १७४ ॥
 ततस्तं कोपगंभीरगुहागह्वरधर्तिनं । वर्षीयांशो महाप्राज्ञो मधुरं मंत्रिणोऽद्युधन् ॥ १७५ ॥
 तात नास्मिन् जनः कोपि विद्वेषा तव विद्यते । त्वयि वा यस्य विद्वेषः कुतस्तस्यास्ति जीवितं ॥
 स त्वं भव प्रसन्नात्मा श्रूयतामत्र कारणं । विवाहमंगले न्यस्ता यतः पृथगपंक्तयः ॥ १७७ ॥
 अन्वये भवतामाधीच्छ्रीकण्ठो नाम विश्रुतः । येनेदं नाकसंकाशं मृष्टं किष्कुपुरोत्तमं ॥ १७८ ॥
 सकलस्यास्य देशस्य विविधाकारभाजिनः । अभवत्स नृपः स्रष्टा प्रपंचः कर्मणामिव ॥ १७९ ॥
 यस्याद्यापि वनतिषु लतागृहसुखस्थिताः । गुणान् गायंति किन्नर्यः स्थानकं ग्राप्य किन्नरात् १८०
 चंचलत्वसमुद्भूतमयशो येन शोधितं । स्थिरकृतिना लक्ष्म्या वासधोपमशक्तिना ॥ १८१ ॥
 स एतान् प्रथमं दृष्ट्वा वानरानत्र रूपिणः । मानुषाकारसंयुक्तान् जगाम किल विस्मयं ॥ १८२ ॥
 रेमे च मुदितोमीभिः समं विविधचेष्टितैः । मृष्टाग्रनादिभिश्चामी नितान्तं मुस्थिताः कृताः १८३
 ततः प्रभृति ये जाताः कुले तस्य महाद्युतेः । तस्य भक्त्या रतं तेऽपि चक्रुरेभिर्नरेचमाः ॥ १८४ ॥
 युष्माकं पूर्वैर्नर्यस्मादमी मंगलवस्तुषु । प्रकल्पिताः ततस्तेऽपि मंगले सन्निधापिता ॥ १८५ ॥

भंगलं यस्य यत्पूर्वं पुरुषः सेवितं कुले । प्रत्यवायेन संबधो निराशे तस्य जायते ॥ १८६ ॥
 क्रियमाणं तु तद्भक्त्या करोति शुभसंपदं । तस्मादासेव्यतामेतद्भवतापि सुचेतसा ॥ १८७ ॥
 इत्युक्ते मंत्रिभिः सांत्वन् प्रत्युवाचाऽमस्रभः । त्यजन् क्षणेन कोपोत्थविकारं वदनापितं ॥ १८८ ॥
 भंगलं सेविता पूर्वैः यद्यस्माकममी ततः । क्रिमित्यालिखिता भूमौ यस्यां पादादिसंगमः ॥ १८९ ॥
 नमस्कृत्य वह्नाभ्येतान् शिरसा गुरुगौरयात् । रत्नादिघटितान् कृत्वा लक्षणान्मौलिकोटिषु ॥ १९० ॥
 ध्वजेषु गृहशृंगेषु तोरणानां च मूर्द्धसु । शिरस्सु चातपत्राणामेतानाशु प्रयच्छत ॥ १९१ ॥
 ततस्तेस्तत्प्रतिज्ञाय तथासर्वमनुष्ठितं । यथा दिगीक्ष्यते या या तत्र तत्र प्लयंगमाः ॥ १९२ ॥
 अथैतस्य समं देव्या भुञ्जानस्य परं सुखं । विजयाद्भिजिगीपायामकरोन्मानसं पदं ॥ १९३ ॥
 प्रतस्थे च ततो युक्तः सेनया चतुरंगया । कृपिध्वजः कपिच्छत्रः कपिमौलिः कपिस्तुतः ॥ १९४ ॥
 श्रेणिद्वयं विजित्वासौ रणे सत्त्वविमर्दिनि । आस्थापयद्दशे राजा जग्राह न धनं तयोः ॥ १९५ ॥
 अभिमानेन तुंगानां पुरुषाणाभिदं व्रतं । नमस्येव यच्छत्रुं द्रविणे विगताशया ॥ १९६ ॥
 ततोसौ पुनरागच्छसुरं किष्कुप्रकीर्तितं । विजयाद्भिप्रधानेन जनेनानुगतायनः ॥ १९७ ॥
 आधिपत्यं समस्तानां प्राप्य विद्याभृतामसौ । निधलां बुभुजे लक्ष्मीं निगडैरिव संयुतां ॥ १९८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ततस्त्वस्य सुतो जातः कपिकेतुरभिरुधया । श्रीप्रभा कामिनी यस्य चभूव गुणधारिणी ॥ १९९ ॥
 ततो विक्रमसंपन्नं स तं वीक्ष्य क्षुरिरञ्जं । राज्यलक्ष्म्यां समायोज्य निरगाद् गृहबंधनात् ॥ २०० ॥
 दत्त्वा प्रतिबलाख्याय लक्ष्मीं सौपि विनिर्यया । प्रायशो विपवल्लीय दृष्ट्वा पूर्ववैपद्युतिः ॥ २०१ ॥
 पूर्वोपाजितपुण्यानां पुरुषाणां प्रयत्नतः । संजातासु न लक्ष्मीषु भावः संजायते महान् ॥ २०२ ॥
 यथैव ताः समुत्पन्नास्त्वियामल्पप्रयत्नतः । तथैव त्यजतामेषां पीडा तासु न जायते ॥ २०३ ॥
 तथा कथंचिदासाद्य संतो विपयजं सुखं । तेषु निवेदमागत्य वाञ्छति परमं पदं ॥ २०४ ॥
 यत्नोपकर्णैः साध्यमात्यायत्तं निरंतरं । महदं तेन निर्मुक्तं सुखं तत्को न वाञ्छति ॥ २०५ ॥
 सुतः प्रतिबलस्यापि गगनानंदसंज्ञितः । तस्यापि खेचरानंदस्त्वस्यापि गिरिनंदनः ॥ २०६ ॥
 एवं बानरकेतूनां वंशे संख्याविधजिताः । आत्मीयैः कर्मभिः प्राप्ताः स्वर्गं मोक्षं च मानवाः २०७ ॥
 वंशानुसरणच्छायामात्रमेतत्प्रकीर्त्यते । नामान्येषां समस्तानां शक्तः कः परिकीर्तितुं ॥ २०८ ॥
 लक्षुणं यस्य यद्धोके स तेन परिकीर्त्यते । सेवकः सेवया युक्तः कर्षकः कर्षणात्तथा ॥ २०९ ॥
 धातुष्को धनुषो योगाद्दार्मिको धर्मसेवनात् । क्षत्रियः क्षततस्त्राणाद्ब्राह्मणो ब्रह्मचर्यतः ॥ २१० ॥
 इक्ष्वाकनो यथा वृते नमेश्च विनमेस्तथा । कुले विद्याधरा जाता विद्याधरणयोगतः ॥ २११ ॥

परित्यज्य नृपो राज्यं श्रमणो जायते महान् । तपसा प्राप्य संबंधं तपो हि श्रम उच्यते ॥२१२॥
 अयं तु व्यक्त एवास्ति शुद्धोऽन्यत्र प्रयोगवान् । यष्टिहस्तो यथा यष्टिः कुंतः कुंतकरस्तथा २१३
 मंत्रस्थाः पुराणा मंत्रा यथा च परिकीर्तिताः । साहचर्यादिभिर्धर्मैरेवमाद्या उदाहृताः ॥ २१४ ॥
 तथा चानरचिन्द्रेण छत्रादिविनिवेदिना । विद्याधरा गता ख्यातिं चानरा इति विष्टये ॥ २१५ ॥
 श्रेयसो देवदेवस्य चासुपूज्यस्य चांतरे । अमरमसंज्ञेन कृतं चानरलक्षणं ॥ २१६ ॥
 तत्कृतात्संघनाज्जाता श्रेया अपि तथा क्रिया । परां हि कुरुते प्रीतिं पूर्वोचरितसेवनं ॥ २१७ ॥
 प्यं संधेपतः प्रोक्तः कृपिवंशमशुद्रवः । प्रवक्ष्यामि परां चार्तामिमां श्रेणिक तेऽधुना ॥ २१८ ॥
 महोदाधिरवो नाम खेचराणामभूत्पतिः । कुले चानरकेतूनां किञ्चुनाम्नि पुरोत्तमे ॥ २१९ ॥
 विद्युत्प्रकाशा नामास्य पत्नी स्त्रीगुणसंपदां । निधानमभवद्भावगृहीतपतिमानसा ॥ २२० ॥
 रामाणामभिरामाणां शतशो योपरि स्थिता । सामाग्येन तु रूपेण विज्ञानेन तु कर्मभिः ॥२२१॥
 पुत्राणां शतमेतस्य साष्टकं धीर्यशालिनां । येषु राज्यभरं न्यस्य स भोगान् बुभुजे सुखं ॥२२२॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य तीर्थे यः परिकीर्तितः । व्यापाररुद्धैर्नित्यमनुरांजितखेचरः ॥ २२३ ॥
 लंकायां च तदा स्वामी रक्षोबंधे नभोविधुः । विद्युत्केय इति ख्यातो बभूव जनताप्रियः २२४

पञ्चपुराणम् ।

गत्यागमनसंबृद्धमभूत्त्रेम परं तयोः । यतश्चित्तमभूदेकं पृथक्त्वं देहमात्रतः ॥ २२५ ॥

तदित्केशस्य चिन्नाम श्रामण्यसुदधिस्वनः । श्रमणत्वं परिप्राप्तः परमार्थविशारदः ॥ २२६ ॥

तदित्केशः कुतो हेतोरश्रितो दुर्द्धराकृति । संपृष्टः श्रेणिकैत्रमुवाच गणनायकः ॥ २२७ ॥

तदित्केशः कुतो हेतोरश्रितो दुर्द्धराकृति । संपृष्टः श्रेणिकैत्रमुवाच गणनायकः ॥ २२८ ॥

अन्यदाथ तदित्केशः प्रमदाख्यं मनोहरं । निष्कांतो रंतुमुद्यानं कृतक्रीडनकाल्यं ॥ २२८ ॥

पद्मेदीवरम्येषु सरःसु स्वच्छवारिषु । उद्यत्तरंगभंगेषु द्रोणीसंचारचारुषु ॥ २२९ ॥

दोलासु च महाहासि रचित्तासनभूमिषु । तुंगपादपशक्तासु दूरंग्रैखप्रवद्विषु ॥ २३० ॥

ततः सोपानमार्गेषु रत्नरंजितसानुषु । द्रुमखंडपरीतेषु हेमपर्वतकेषु च ॥ २३१ ॥

फलपुष्पमनोक्षेपु चलत्पल्लवशालिषु । लतालिगितदेहेषु महीरुहचयेषु च ॥ २३२ ॥

मुनिक्षोभनसामर्थ्ययुक्तविभ्रमसंपदां । पुण्यादिप्रचयाशक्तपाणिपल्लवशोभिनां ॥ २३३ ॥

नितंबवहनाथासजातस्वेदांबुविप्रपां । कुचकंपोज्वलत्स्थूलशुक्ताहारपुरत्विपां ॥ २३४ ॥

निमब्जदुद्भवत्सूत्रमलिमध्यविराजिनां । निःश्वासाकृष्टमत्तालिवाणकुलचेतसां ॥ २३५ ॥

स्रस्तांघरसमालंकिकराणां चलचक्षुषां । मध्यमास्थाय दाराणां स रेमे राक्षसाधिपः ॥ २३६ ॥

अथ क्रीडनशक्ताया देव्यास्तस्य पयोधरौ । श्रीचंद्राख्यं दधानायाः कपिना नखकोटिभिः २३७

विपाटितौ स्वभावेन धिनयग्रच्युतात्मना । निवातं विद्यमानेन रूपा विकृतचक्षुषा ॥ २३८ ॥
 समाधास्य ततः क्रांतां प्रगलत्स्तनशोणितां । निहतौ वाणमाकृष्टय तडित्केशेन वानरः ॥ २३९ ॥
 वेगेन स ततो गत्वा पतितस्तत्र भूतले । तिष्ठति मुनयो यत्र विहायस्तलचारिणः ॥ २४० ॥
 ततस्तं वेपथुग्रस्तं स वाणं वीक्ष्य वानरं । मुनीनामकुंभाभूत्संसारस्थितिवेदिनां ॥ २४१ ॥
 तस्यै पंचनमस्कारः सर्वत्यागसमन्वितः । धर्मदानसमुद्युक्तैरुपदिष्टस्तपोधनैः ॥ २४२ ॥
 ततः स विकृतां त्यक्त्वा तनुं वानरयोनिर्जा । महोदधिकुमारोभूत्क्षणेनोत्तमविग्रहः ॥ २४३ ॥
 ततो यावदसौ हंतुं खेचरोन्यान्समुद्यतः । कर्पास्तावदयं प्राप्तः कृतस्वतनुपूजनः ॥ २४४ ॥
 हन्यमानां नरैः क्रूरदृष्ट्या वानरसंहति । चक्रे वैक्रियसमर्थ्यात्कपीनां महतीं चमूं ॥ २४५ ॥
 दंष्ट्रांकुरकरालैस्तैर्वदनैर्भ्रूविकारिभिः । सिंह्रसदृशच्छायैः कृतभीपणनिःस्वनैः ॥ २४६ ॥
 उत्क्षिप्य पर्वतान्केचित्केचिदुन्मूल्य पादपान् । आहत्य धरणीं केचित्पाणिना स्फाल्य चांपरे २४७
 क्रोधसंभारारौद्रांगा दूरोत्प्लवनकारिणः । वमणुर्वानराब्धक्षं खेचरं भिन्नचेतसं ॥ २४८ ॥
 तिष्ठ तिष्ठ दुराचार मृत्योः संप्रति गोचरे । निहत्य वानरं पाप तवाद्य शरणं कुतः ॥ २४९ ॥
 अभिधायेति तैः सर्वे व्योम पर्वतपाणिभिः । व्याप्तं तथा यथाऽस्मिंश्च सूचीभेदोपि नेक्ष्यते २५०

पद्यपुराणम् ।

ततो विस्मयमापन्नस्त्वडित्केशो व्यचिंतयत् । नेदं वलं प्लवंगणां किमप्यन्यदिदं भवेत् ॥२५१॥

ततो निरीहदेहोसौ माधुर्योमितया गिरा । वानरात्विनयेनेदमन्नधीन्नप्रपंडितः ॥ २५२ ॥

संतो वदत के यूयं महाभासुरविग्रहाः । न प्रकृत्या प्लवंगणां शक्तिरेषा समीक्ष्यते ॥ २५३ ॥

ततस्तं विनयोपेतं दृष्ट्वा खेचरपुंगवं । महोदधिकुमारेण वाक्यमेतदुदाहृतं ॥ २५४ ॥

तिर्यग्जातिस्वभावेन नितातं चपलस्त्वया । अपराधः स्वजायार्यां हतो योसौ प्लवंगमः ॥२५५॥

सोहं साधुप्रसादनं संप्राप्तो देवतामिसां । महाशक्तिसमायुक्तं यथेच्छावाप्तसंपदां ॥ २५६ ॥

चिभूतिं मम पश्य त्वमिति चोक्तवा परां श्रियं । स तस्मै प्रकटीचक्रे महोदधिः सुरोचितां ॥२५७॥

ततौसौ वेपथुं प्राप्तो मयात्सर्वशरीरंगं । विदर्णिहृदयो दृष्टरोमाविघ्नांतलोचनः ॥ २५८ ॥

महोदधिकुमारेण माभूमीरिति चोदितः । जगाद गद्गदं वाक्यं किं करोमीति दुःस्वितः ॥२५९॥

ततस्तेन सुरेणासौ गुर्वतिकमुपाहृतः । ताभ्यां प्रदक्षिणीकृत्य कृतं तस्यां द्विवदनं ॥ २६० ॥

वानरेण सत्वा प्राप्तं मया देवत्वमीदृशं । गुहं भवंतमासाद्य वत्सलं सर्वदेहिनां ॥ २६१ ॥

देवनेत्यभिधायासौ स्तुतो वाग्भिः पुनः पुनः । अचिंतय महासृग्भिः पादयोः प्रणतस्तथा २६२

तदाश्रयं ततो दृष्ट्वा खेचरेण तपोधनः । संपृष्टः किं करोमीति जगाद वचनं हितं ॥ २६३ ॥

चतुर्शीनोपगृढात्मा ममास्त्यत्र समीपगः । गुरुस्तस्यातिकं याम एष धर्मः सनातनः ॥ २६४ ॥
 आचार्ये ध्रियमाणे यस्तिष्ठत्यतिक्रमोचरे । करोत्याचार्यकं मूढः शिष्यतां दूरमुत्सृजन् ॥ २६५ ॥
 नासौ शिष्यो नचाचार्यो निर्धमः स कुमारगः । सर्वतो अंशमायातः स्वाचारात्साधुनिन्दितः ॥
 इत्युक्ते विस्मयोपेतौ जातौ देवनभश्चरौ । चक्रतुश्चेतसीदं च परिवारसमन्वितौ ॥ २६७ ॥
 अहो परममाहात्म्यं तपसो भुवनातिगं । मुनेर्येविधस्यापि यदन्यो विद्यते गुरुः ॥ २६८ ॥
 ततस्तस्योपकंठे ते साधुनाधिष्ठिता ययुः । देवाश्च व्योमयानाश्च धर्मोत्कंठितचेतसः ॥ २६९ ॥
 गत्वा प्रदक्षिणीकृत्य अणन्यादरतो मुनिं । नातिदूरे नचात्यंतसमीपे स्थितिमाश्रिताः ॥ २७० ॥
 ततस्तां परमां मूर्तिं तपोराशिमुत्थया । प्रज्वलंतीं मुनेदीप्ता दृष्ट्वा देवनभश्चराः ॥ २७१ ॥
 चितां कामपि संग्राप्ता धर्माचारसमुद्भवां । प्रफुल्लनयनांभोजा महाविनयसंगताः ॥ २७२ ॥
 ततो देवनभोयानाञ्जलिं न्यस्य मस्तके । पप्रच्छतुर्मुनिं धर्मं फलं चास्य यथोचितं ॥ २७३ ॥
 ततो जंतुहितासंगनित्यप्रस्थितमानसः । संसारकारणासंगदूरीकृतसर्मोहितः ॥ २७४ ॥
 सजलंभोदगंभीरधीरया श्रमणो गिरा । जगाद परमं धर्मं जगतोऽयुदयावहं ॥ २७५ ॥
 तस्मिन् गदति तद्देशे लतामंडपसंश्रिताः । ननृतुः शिखिसंघाता मेघनादविशंकिताः ॥ २७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

समाधाय मनो धर्मः श्रूयतां सुरलेचरौ । यथा जिनैः समृद्धिष्टो भुम्नानन्दकारिभिः ॥ २७७ ॥
 धर्मशब्दनमात्रेण बह्व्यः प्राणिनोऽधमाः । अधर्ममेव सेवंते विचारजडचेतसः ॥ २७८ ॥
 मार्गोऽयमिति यो गच्छेत् दिशमज्ञाय मोहवान् । द्वाधीयसापि कालेन नेष्टं स्थानं स गच्छति ॥
 कथाकल्पितधर्मोऽल्पधर्मं मदमानसाः । प्राणिघातादिभिर्जातं सेवंते विपयाश्रिताः ॥ २८० ॥
 ते ते भावेन संसेव्य भिष्यादर्शनदूषिताः । तिर्यग्नरऋःसानां प्रपद्यंते निधानतां ॥ २८१ ॥
 कुहेतुजालसंपूर्णग्रथार्थगुरुदंडकैः । धर्मोऽपलिप्सया मूढास्ताडयंति नभस्तलं ॥ २८२ ॥
 यद्यपि स्यात्कचिद्विकचिद्धर्मं प्रति कुशासने । हिंसादिरहिताचारे शरीरश्रमदेशिने ॥ २८३ ॥
 सम्यग्दर्शनहीनत्वान्मूलच्छिन्नं तथापि च । न ज्ञानं क्षुद्रचारियं तेषां भवति युक्तये ॥ २८४ ॥
 पार्थिवो लोष्टुलेशोऽपि वैदूर्यमपि पार्थिवं । न पार्थिवत्तसमान्यात्तयोऽस्तुल्यं गुणादिकं ॥ २८५ ॥
 लोष्टुलेशसमो धर्मो मिथ्यादग्निः प्रकीर्तितः । वैदूर्यसदृशो जैनो धर्मसंज्ञा तु सर्वा ॥ २८६ ॥
 धर्मस्य हि दया मूलं तस्या मूलमहिसनं । परिग्रहतां पुंसां हिंसनं स तदोद्भवं ॥ २८७ ॥
 तथा सत्यवचो धर्मस्तच्च यन्न परं सुखं । अदत्तादानशुक्तिश्च परनार्थोऽथ वर्जनं ॥ २८८ ॥
 द्रविणसिप्यु संतोषो हृषीकाणां निवारणं । तन्मूर्खतः कयायाणां विनयो ज्ञानसेविनां ॥ २८९ ॥

त्रतमेदृहस्थानां सम्यग्दर्शनचारिणां । आगाररहितानां तु शृणु धर्मं यथाविधिं ॥ २९० ॥
 पंचोदारत्रतोत्तुंगमांतंगस्कंधवर्तिनः । त्रिगुप्तदृढनीरंभ्रकंककच्छन्नविग्रहाः ॥ २९१ ॥
 पादात्तेन समायुक्ताः समित्या पंचभेदया । नानातपोमहीतीक्ष्णशस्त्रयुक्तमनस्कराः ॥ २९२ ॥
 ध्रुवं कपायसामंतैर्मोहवारणवर्तिनं । भवारातिं विनिमंति निरंतरमहानृपाः ॥ २९३ ॥
 सर्वारमपरित्यागे सम्यग्दर्शनसंगते । धर्मस्थितानगाराणांमेष धर्मः समासतः ॥ २९४ ॥
 त्रिलोकश्रीपरिप्राप्ते धर्मोपयं हेतुतां गतः । एष एव परं प्रोक्तो मंगलं पुरुषोत्तमः ॥ २९५ ॥
 अन्यः कस्तस्य कथ्येत धर्मस्य परमो गुणः । त्रिलोकशिखरं येन प्राप्यते सुमहामुखं ॥ २९६ ॥
 सागारेण जनः स्वर्गे भुंक्ते भोगान्महागुणान् । देवीनिवहमध्यस्थो मानसेन समाह्वतान् ॥ २९७ ॥
 निर्वाससां तु धर्मेण मोक्षं प्राप्नोति मानवः । अनौपम्यमनावाधं सुखं यत्रांतवर्जितं ॥ २९८ ॥
 स्वर्गगास्तु पुनश्च्युत्वा प्राप्य दैगवरीं क्रियां । द्वित्रैर्भवेः प्रपद्यंते प्रकृष्टाः परमं पदं ॥ २९९ ॥
 काकतालीययोगेन प्राप्ता अपि सुरालयं । कुयोनिषु पुनः पापां भ्रमंत्येव कुतीर्थिनः ॥ ३०० ॥
 जैनमेवोत्तमं वाक्यं जैनमेवोत्तमं तपः । जैन एव परो धर्मो जैनमेव परं मतं ॥ ३०१ ॥
 नगरं व्रजतः पुंसो वृक्षमूलादिसंगमः । नांतरीयकत्वामेति यथाखेदनिवारिणः ॥ ३०२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

प्रस्थितस्य तथा मोक्षं जिनशासनवर्त्मना । देवविद्याधरादिश्रीस्तुपंगेण ज्ञायते ॥ ३०३ ॥
 विबुधैर्द्रादिभोगानां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । जिनवर्मो न तच्चित्रं ते ह्यस्मात्सुकृतादपि ॥ ३०४ ॥
 विपरीतं यदेतस्माद्बुद्धिश्रमणधर्मतः । चरितं तस्य संज्ञा न धर्म इति कीर्तितं ॥ ३०५ ॥
 भ्रमंति येन तिर्यक्षु नानादुःखप्रदायिषु । बाहनात्ताडनाच्छेदद्वेदाच्छीतोष्णसंगमात् ॥ ३०६ ॥
 नित्यांधकारयुक्तेषु नरेकेषु च भूरिषु । तुषारपवनाघातकृतकंपेषु केषुचित् ॥ ३०७ ॥
 स्फुरन्स्फुल्लिगरीद्राग्निज्वालालीढेषु केषुचित् । नानाकारमहारावयत्रव्यासेषु केषुचित् ॥ ३०८ ॥
 सिंहव्याघ्रवृकश्वेनगृध्ररुद्धेषु केषुचित् । चक्रककचकुंतासिमोचिवृथेषु केषुचित् ॥ ३०९ ॥
 विलीनत्रिपुसीसादिपानदायिषु केषुचित् । तीक्ष्णतुंडस्फुरत्कूरमाक्षिकादिषु केषुचित् ॥ ३१० ॥
 कृमिप्रकारसन्मिथ रक्तपंकेषु केषुचित् । परस्परसमुद्भूतवाधाहैतुषु केषुचित् ॥ ३११ ॥
 एवंविधेषु जीवानां सदा दुःखविधायिषु । दुःखं यद्वरेकेषु स्यात्कः शक्तस्तत्रकीर्तितुं ॥ ३१२ ॥
 यतो यथा पुरा भ्रांतौ युवां दुःखासु योनिषु । तथा पर्यटनं भूयः प्राप्स्यतो धर्मवर्जितौ ॥ ३१३ ॥
 इत्युक्त्वाभ्यां परिपृष्टस्वाभ्यां श्रमणसत्तमः । कथं कुयोनिषु भ्रांतावावामिति मुने वद ॥ ३१४ ॥
 जन्मान्तरं ततोऽवोचत्तयोः संयममंडनः । मनो निधीयतां वत्सावित्युक्त्वा मधुरं वचः ॥ ३१५ ॥

पर्यन्तौ युवामत्र संसारे दुःखदायिनि । परस्परस्य कुर्वोणौ वधं मोहपरायणौ ॥ ३१६ ॥
 मानुष्यमावमायातौ कथंचित्कर्मयोगतः । अयं हि दुर्लभो लोके धर्मोपादानकारणं ॥ ३१७ ॥
 व्याघस्तयोर्भूद्वेदो विषये क्वायिनामनि । श्रावस्त्यामपरोमात्यपदे स्थैर्यमुपागतः ॥ ३१८ ॥
 गुणशोदरानामामौ प्रव्रज्यामाश्रितः क्षितौ । चचार तपसा युक्तो महतात्यंतरूपवान् ॥ ३१९ ॥
 ततस्त्वं सुस्थितं देशे काश्यां प्राणिविचरिते । पूजनार्थं समायाताः सम्यग्दृष्टिकुर्लागनाः ॥ ३२० ॥
 स्त्रीभिस्तनः परीतं तं व्याधोर्सा वीक्ष्य योगिनं । अत्यक्ष्णोद्वाग्भिरुग्राभिः शस्त्रैः कुर्यन् विभीतिकां
 निर्लज्जो वदमुक्तोयं स्नानवर्जितविग्रहः । मृगयायां प्रवृत्तस्य जातो मेऽमंगलं महत् ॥ ३२२ ॥
 वदत्येवं ततो व्याधे घनुर्भीषणकारिणि । युनेः कक्षुयतां प्राप्तं ध्यानं दुःखेन संभृतं ॥ ३२३ ॥
 इति वा नित्यरक्रोधान्धुष्टियतेन पापिनं । कणश्चूर्णयाम्येनं व्याधं रूक्षवचोमुचं ॥ ३२४ ॥
 ततः कापिष्टमनं मुनिना यदुपाजितं । तदस्य क्रोधसंभारात् क्षणाद्भस्ममुपागनं ॥ ३२५ ॥
 ततोमौ कालधर्मेण युक्तो ज्योतिःपुरोऽभवत् । ततः प्रच्युत्य जातस्त्वं विद्युत्केशो नभश्चरः ३२६
 व्याधोपि मुचिरं भ्रांत्वा भवद्भुममहावने । लंकायां प्रमदोद्याने शाखाभृगगतिं गतः ॥ ३२७ ॥
 ततोमौ निहतःस्थथं त्वया वाणेन चापलात् । प्राप्य पंचनमस्कारं जातोयं सागरामरः ॥ ३२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

पयं ब्राल्वा पुनर्यैरं मुंनतं देवयेचरौ । माभूदूयोपि सुंसारे भवतोः परिहिडनं ॥ ३२९ ॥
 वाञ्छन् नरसात्रेण शक्यं यत्र प्रदोमितुं । भिद्वानां तत्सुखं भद्रो भद्राचारपरायणां ॥ ३३० ॥
 नमतं प्रणतं देवैराखंडलपुरस्परः । भक्त्या परमया युक्ता मुनिमुन्नतभीश्वरं ॥ ३३१ ॥
 शरणं प्राप्य तं नार्थं निष्ठितान्मप्रतिक्रियं । परकृत्यममुद्युक्तं प्राप्स्यथः परमं सुखं ॥ ३३२ ॥
 ततो मुनिमुखादित्यात्रिगतेन वचोयुता । परं प्रयोधमानीतस्त्वडिल्लेगः सरोजवत् ॥ ३३३ ॥
 सुकेतवंगङ्गे पुत्रे संक्रमय्य निजं पदं । शिष्यतामगमद्भारो पुनरंवरचारिणः ॥ ३३४ ॥
 मय्यग्दग्दीनसंज्ञानमचारित्रयं ततः । समाराध्य गतः कालं वभूषामरमत्तमः ॥ ३३५ ॥
 ततः किष्कुपुरस्वामी महोदधिरवाभिधः । कांताभिः सहितांस्तपुन् विद्युत्सदृशदीप्तिभिः ॥ ३३६ ॥
 चंद्रपादाश्रये रम्ये महाप्रासादमूर्द्धनि । चारु गोष्ठीमुघास्वादं विदन् देवैद्रवसुखं ॥ ३३७ ॥
 वेगेन महतागत्य धवलांबरधारिणा । खेचरेणाश्रतो भूत्वा कृत्वा प्रणतिमादरात् ॥ ३३८ ॥
 निवेदितस्त्वडिल्लेगः प्रवज्यां कारणाच्चितां । प्राप्य भोगेषु निषेदं दीधुणे मतिमादधे ॥ ३३९ ॥
 प्रवज्यामीति चानेन गदितैतः पुरान्महान् । उदत्तिष्ठशृङ्खलैषु विलापः प्रतिनादयान् ॥ ३४० ॥
 तंत्रीयशादितसन्मिश्रमृदंगध्वनितोपमः । प्रविलापः युतारीणां मुनेरप्यहरन्मनः ॥ ३४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततस्तावुद्यतौ कृत्यं भ्रातरौ भुवि चक्रतुः । अन्योन्याक्रांततेजस्कौ सूर्धोचंद्रमसाविव ॥ ३५५ ॥
 अत्रांतरे नभोगानां पर्वते दक्षिणे स्थितौ । रथनूपुरनमास्ति पुरं सुरपुराकृतिः ॥ ३५६ ॥
 आसीच्चक्रोमयोः श्रेण्योः स्वामी भूरिपराक्रमः । दधवश्चनिवेगाख्यां यः शत्रुव्रासकारिणीं ॥ ३५७ ॥
 पुत्रो विजयसिंहश्चनान्नादित्यपुरं परं । बांछन् रूपावलेपेन प्रयातांथ स्वयंवरं ॥ ३५८ ॥
 विद्यामंदरसंज्ञस्य सुतामंत्रचरिणः । वेगवत्यां समुत्पन्नां कांतिदिग्धनमस्तलां ॥ ३५९ ॥
 अयासौ यौवनप्राप्तौ वीक्ष्य पुत्रीं मनोहराम् । स्वजनानुमतोसोहास्तस्वयंवरमरीरुचत् ॥ ३६० ॥
 अपरेपि खगाः सर्वे विमानैर्मणिशालिभिः । पूर्यंतो नभः शीघ्रं गताः भूपितविग्रहाः ॥ ३६१ ॥
 ततो मंचेषु रम्येषु रत्नस्तंभमृतात्मसु । तुंगासनसमृद्धेषु स्फुरन्मणिमरीचिषु ॥ ३६२ ॥
 मितेन परिवारेण युक्ता देहोपयोगिना । उपविष्टा यथास्थानं प्रधाना व्योमचारिणः ॥ ३६३ ॥
 श्रीमालायां ततस्तेषां सर्वेषां व्योमचारिणां । मधुस्थाषां समं पेतुर्दृष्टदीवरपंकयः ॥ ३६४ ॥
 अथ स्वयंवरशाशनां प्रवृत्ता व्योमचारिणां । मदनाश्लिष्टचिचानां इति सुंदरविभ्रमा ॥ ३६५ ॥
 निष्कंपमपि मूर्द्धस्थं मुकुटं कश्चिदुन्नतं । अकरोत्किल निष्कंपं रत्नांशुच्छन्नपाणिना ॥ ३६६ ॥
 कश्चित्कर्परमाधाय कटिपार्श्वे सजुंभणः । चक्रे देहस्य बलनं स्फुटत्संधिकृतस्वनं ॥ ३६७ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रदेशेपि स्थितां कश्चिदुज्ज्वलामसिपुत्रिकां । असारयत्कराग्रेण कटाक्षकृतवीक्षणां ॥ ३६८ ॥
 पार्श्वगे पुरेपे कश्चिच्चलयत्येव चामरं । सलीलमंशुकृतेन चक्रे वीजनमानने ॥ ३६९ ॥
 सव्येन वक्रमाच्छाद्य कश्चिदुत्तलपाणिना । संकोच्य दक्षिणं बाहुं व्याक्षिपद्भ्रमुष्टिकं ॥ ३७० ॥
 पादासनस्थितं कश्चिदुद्यम्य चरणं शूनैः । वामोरुफलके चक्रे दक्षिणं रतिदक्षिणः ॥ ३७१ ॥
 पादांगुष्ठेन कश्चिच्च नेत्रांतक्षितकन्यकः । कृत्वा पाणितले गंडं लिलेख चरणशूनं ॥ ३७२ ॥
 गाढमप्यपरो बद्धमुन्मुच्य कटिसूत्रकं । वंध्य शूनकैर्भूयः शेषाभमणिचक्रकं ॥ ३७३ ॥
 स्फुटदन्योन्यसंदष्टः श्रोतानचिक्रांगुलिः । वक्षः कश्चित्समुद्यम्य बाहुतोरणमूर्द्धयत् ॥ ३७४ ॥
 पार्श्वस्थस्यापरो हस्तं सत्पुरास्फाल्य सस्मितं । कथां चक्रे विना हेतोः कन्याक्षिसचलेक्षणः ३७५ ॥
 कृतचंदनचर्चन्यः कुंकुमस्थासकाचिते । चक्षुर्वक्षसि चिक्षेप विशाले कृतहस्तके ॥ ३७६ ॥
 कश्चित्कुंतलभालस्थां गृहीत्वा केशवच्छरीं । कुटिलामपि वामायां प्रदेशिन्यामयोजयत् ॥ ३७७ ॥
 अधरं कश्चिदाकृष्य वामहस्तेन मंथरं । स्वच्छतां वूलसच्छायमैक्षिष्टभ्रुवमुत्थयन् ॥ ३७८ ॥
 अपरो भ्रमयत्पद्मं बद्धभ्रमरमंडलं । सव्येतरेण हस्तेन विसर्पन् कर्णिकारजः ॥ ३७९ ॥
 वीणाभिर्वेषुभिः शंखैर्मृदंगैर्हृष्टैरस्तथा । जनितोथ महानादः काहलानकमंडकैः ॥ ३८० ॥

पद्मपराणम् ।

मंगलानि प्रयुक्तानि चंद्रिभिवृद्धवृंदकैः । महापुरुषचेष्टाभिनिवृद्धानि प्रमोदिभिः ॥ ३८१ ॥
 महानादस्य तस्योत्ते धात्री नाम्ना सुमंगला । वामेतरकरेपाचेहेमेवत्रलता ततः ॥ ३८२ ॥
 जगाद वचनं कन्यां विनयादानताननां । प्राप्तकल्पलताकारां मणिहेमविभूषणैः ॥ ३८३ ॥
 सरुयां सन्यस्त्विसंसिमृदुपाणिसरोरुहां । ऊर्ध्वस्थिता स्थितामूर्द्धं मकरध्वजवर्णनीं ॥ ३८४ ॥
 नभस्त्वलकनाम्नोयं नगरस्य पतिः सुते । उत्पन्नो विमलायां च चंद्रकुंडलभ्रूपतेः ॥ ३८५ ॥
 मार्तंडकुंडलो नाम्ना मार्तंडविजयी रुचा । प्रकांडतां परां प्राप्तो मंडलाद्यो गुणात्मकात् ॥ ३८६ ॥
 गुणचिताम्रवृत्तारु गोष्ठीष्वस्यादितो बुधाः । नाम गच्छति रोमांचकंटकव्याप्तग्रहाः ॥ ३८७ ॥
 साकमेतेन रंतुं चेदस्ति ते मनसः स्पृहा । वृणीष्वेनं ततो दृष्टसमस्तग्रंथगर्भकं ॥ ३८८ ॥
 ततस्तं यौवनादीपत्रच्युतं खेचराधिपं । आननानतितमात्रेण प्रत्याख्ययावती शुभा ॥ ३८९ ॥
 भूयोऽवदत्ततो धात्री तनये यच्छ लोचने । पुराणामर्धशोस्मिन् कांतिदीप्तिविभूतिभिः ॥ ३९० ॥
 अयं रत्नपुरार्धशो लक्ष्मीविद्यांगयोः सुतः । नाम्ना विद्यासमुद्घातो बहुविद्याधराधिपः ॥ ३९१ ॥
 अस्य नाम्नि गते कर्णजाहं वीरप्रकीर्तने । शत्रवो गृह्णते वातधृताश्चस्थदलस्थितिं ॥ ३९२ ॥
 अस्य वक्षसि विस्तीर्णं कृतहारोपधानके । कुट्टपत्रांतिभिः खिन्ना लक्ष्मी विश्रान्तिमागता ३९३

अस्यांके यदि ते प्रीतिः स्थातुमस्ति मनोहरे । गृहार्णनं तडिन्माला युज्यतां मंदराद्रिणा ३९४
 ततः प्रत्याचचक्षे तं चक्षुषैवर्जुदर्शनात् । वाञ्छिते हि वरत्वेन दृष्टिश्चंचलतां व्रजेत् ॥ ३९५ ॥
 ततोसौ तदभिप्रायेवदिनी तां सुमंगला । अपरं दर्शयन्ती न-रेशमिति चावदत् ॥ ३९६ ॥
 वज्राधुस्य पुत्रोयं वज्रशीलांगसंभवः । वज्रपंजरनामानमधितिष्ठति पत्ननं ॥ ३९७ ॥
 अस्य बाहुद्वये लक्ष्मीदिनेशकरभासुरे । चंचलापि स्वभावेन संयतेवावतिष्ठते ॥ ३९८ ॥
 संत्यमन्येपि विधत्ते नाममात्रेण खेचराः । तेषां खद्योततुल्यानामयं भास्करतां गतः ॥ ३९९ ॥
 मानेन तुंगतामस्य प्राप्तस्य शिरसः परां । संप्राप्तुं पुनरुत्कर्षं शुकुटं स्फुटरत्नकं ॥ ४०० ॥
 स्वरूपे प्रतिपद्यस्व पतिं विद्याभृतामिमं । विषयांश्चेत्समान् श्रुच्या भोक्तुं धीस्तव विद्यते ॥ ४०१ ॥
 ततः खेचरभानुं तं दृष्ट्वा कन्या कुमुद्वती । संकोचं परमं याता धान्येति गदिता पुनः ॥ ४०२ ॥
 चित्रांवरस्य पुत्रोयं पद्मश्रीकुक्षिसंभवः । नित्यं चंद्रपुराधीशो नाम्ना चंद्राननो नृपः ॥ ४०३ ॥
 पश्य वक्षोस्य विस्तीर्णं चारुचंदनचंचितं । चंद्रशक्तिपरिष्वक्तं कैलाशतटसन्निभं ॥ ४०४ ॥
 उच्छूलत्करभारोस्य हारो वक्षसि राजते । उत्सर्पत्सीकरो दूरं कैलाश इव निज्झरः ॥ ४०५ ॥
 नामाधरकरैरस्य मनश्छिष्टमेररपि । प्रयाति परमं ब्रह्मदं दुःखतापविवर्जितं ॥ ४०६ ॥

पद्मपुराणम् ।

याति चेदिह ते चेतः प्रसादं सौम्यदर्शने । रजनीव शशांकेन लभस्वेतेन संगमं ॥ ४०७ ॥
 ततस्त्वसिन्नपि प्रीतिं न मनोस्याः समागतं । कमलिन्या यथा चंद्रे नयनानंदकारिणि ॥४०८॥
 पुनराह ततो धात्री कन्ये पश्य पुरंदरं । अथतीर्ण महीमेवं भवतीसंगलालसं ॥ ४०९ ॥
 सुतोयं मेरुकांतस्य श्रीरंभारमसंभवः । स्वामी मंदरकुंजस्य पुरस्यांमोधरध्वनिः ॥ ४१० ॥
 शक्ता यस्य न संग्रामे दृष्टिं सम्मुखमागतां । प्रतिपद्युं कुतो वाणान् शत्रवो भयदारिताः ४११
 संभावयामि देवानां नाथोप्यस्माद् व्रजेद्रथं । अभयशरो ह्यस्य प्रतापो भ्रमति धिति ॥४१२॥
 उन्नतं चरणेनास्य शिरस्ताडय सुस्वने । प्रस्तावे प्रेमयुक्तेषु कलहेषु नितंबिनि ॥ ४१३ ॥
 असावपि ततस्तस्या न लेभे मानसे पदं । चित्रा हि चेतसो वृत्तिः प्रजानां कर्महेतुका ॥४१४॥
 अभाषयदिमां बालां ततोऽन्यं व्योमचारिणं । धात्री सदःसरस्यब्जं हंसीशुक्लिका यथा ॥४१५॥
 उवाच च सुते पश्य नृपमेतं महाबलं । मनोजेवेन वेगिन्यां संभूतं त्रायुंरहसं ॥ ४१६ ॥
 नाकार्दंशकस्यायं पुरस्य परिरक्षिता । अतिक्रम्य स्थिता यस्य गणतां विमला गुणाः ॥४१७॥
 भ्रूसृष्टक्षेपमात्रेण सर्वे यः धितिमंडलं । आम्रयति स्वांगेगोरथथातपातितभूधरः ॥ ४१८ ॥
 विद्याबलेन यः कुर्याद् भूमिं गगनमध्यगां । दर्शयेद्वा प्रहान्सर्वान् धरणीतलचारिणः ॥ ४१९॥

तुरीयं वा सृजेल्लोकं सूर्यं वा चंद्रशीतलं । चूर्णयेद्वा धराधीशं स्थापयेद्भानिलं स्थिरं ॥ ४२० ॥
 शोषयेद्वांमसां नाथं मूर्त्तं कुर्वीत वा नभः । मापितेनोरुणां किं वा भवेद्यस्य यथेप्सितं ॥ ४२१ ॥
 तत्रापि न मनस्तस्याश्चक्रे स्थानमयुक्तिकं । वदत्येपि चान्नासीत्सर्वशास्त्रकृतश्रमा ॥ ४२२ ॥
 अन्यानपि बहूनेवं धात्रीदक्षितसंपदः । विद्यात्रलसमायुक्ताः कन्या तत्याज खेचरान् ॥ ४२३ ॥
 ततोऽसौ चंद्रलेखेव व्यतीयाय नभश्चरान् । पर्वता इव ते प्राप्ताः श्यामतां शोकवाहिनः ॥ ४२४ ॥
 खेचराणां त्रिलक्षणां दृष्ट्वान्योन्यं गतत्विषां । प्रवेष्टुं धरणीमासीदभिप्रायल्लपावतः ॥ ४२५ ॥
 अपकर्ष्य ततो धात्रीं खेचरदृष्टिवर्णिनीं । तस्याः पपात किष्कंधकुमारे दृष्टिरादरात् ॥ ४२६ ॥
 ततो मालागुणः कंठे दृष्टिरेवास्य संगतः । अन्योन्यं च समालापः स्निग्धया रचितोनया ॥ ४२७ ॥
 ततो विजयसिंहस्य किष्कंधांघ्रकयोगता । दृष्टिराहूय तावेवं विद्यावीर्येण गर्वितः ॥ ४२८ ॥
 विद्याधरसमाजोयं क भवंताविहागतौ । विरूपदर्शनी क्षुद्रौ वानरौ विनयच्युतौ ॥ ४२९ ॥
 नेह देशे वनं रम्यं फलैरस्ति कृतानतिः । नवा निर्झरधारिण्यः सुंदरा गिरिकंदराः ॥ ४३० ॥
 बृंदानि वानरीणां वा कुर्वति कुविचेष्टितं । मांसलोहितवक्राणां प्रवृत्तानां यथेप्सितं ॥ ४३१ ॥
 आहूत्वाविह केनैतौ पशुकपिनिशाचरौ । दूताधमस्य तस्याद्य करोमि विनिपातनं ॥ ४३२ ॥

पद्यपूर्वणम् ।

निर्घोषितामिमांस्माद्देशाच्छाखाश्रुगौ खलौ । वृथाविद्याधरीश्रद्धां दूरं नयत चानयोः ॥ ४३३ ॥
 ह्यौ तवो वचोभिस्तौ परैर्यानरध्वजौ । महान्तं क्षोभमायातौ सिंहाविव गजान्प्रति ॥ ४३४ ॥
 ततः स्वामिपरीवादमहावाताहता सती । गता क्षोभं चमूवेला रौद्रेचेष्टाविधायिनी ॥ ४३५ ॥
 कश्चिदास्फालयद्रामभंसं दक्षिणपाणिना । वेगाघातसमुत्सर्पद्रक्तशीकरजालकं ॥ ४३६ ॥
 कश्चिद् दृष्टिं विचिक्षेप क्षेपीयः धुब्धमानसः । कोपावेशाहणां भीमां प्रलयोक्तामिवारियु ॥ ४३७ ॥
 कश्चिद्दक्षिणहस्तेन वक्षः केंप्रेण कोपतः । असृक्षतसकलं क्रूरकर्म वाञ्छन् महास्पदं ॥ ४३८ ॥
 करं करेण कश्चिच्च स्मितयुक्तमताडयत् । तथा यथा गतः पांथः श्रुतेः वधिरतां चिरं ॥ ४३९ ॥
 मूलजालदृढावद्धमहापीठस्य शालिनः । कश्चिदुन्मूलं चक्रे चलत्सल्लवधारिणः ॥ ४४० ॥
 मंचस्य स्तंभमादाय बभंजसि परः कपिः । धुद्रभंगैर्नभस्तस्य व्याप्तमंतरवर्जितैः ॥ ४४१ ॥
 गात्रं वलितभ्रंकेन स्फुटद्र दृढवृणांकितं । शोणितोदारधाराम्भिल्लयातघनसन्निभं ॥ ४४२ ॥
 कृवाद्द्राहासमन्येन हसितं विवृताननं । शब्दात्मिकमिवाशेषं कुर्वता भुवनान्तरं ॥ ४४३ ॥
 धृतोन्येन जटाभारच्छन्नाशेषदिगाननः । छायाया तस्य संज्ञाता शर्वरीव तदा चिरं ॥ ४४४ ॥
 संकोचिते भुजे कश्चिद्रामे दक्षिणपाणिना । चकार ताडनं धोरं निर्घातापातभीषणं ॥ ४४५ ॥

सहस्रं सांप्रतं वाचः परुषायाः फलं खलाः । दुःखगा इति तोरेण ध्वनिना सुखराननाः ॥४४६॥
 अपूर्वायाः पराभूते स्ततस्ते सहनाद्भ्रशं । कपयोभिमूर्खीभूता हंतुं खेचरवाहिनं ॥ ४४७ ॥
 गजा गजैस्त्वतः सार्द्धं रथाल्ढा रथस्थितः । पदातयश्च पादातैः चक्रुर्बुद्धं सुदारुणं ॥ ४४८ ॥
 सेनयोरुभयोर्जीतस्ततस्तत्र रणो महान् । दूरस्थितामरत्रातंजनितोदारविस्मयः ॥ ४४९ ॥
 श्रुत्वा च तत्क्षणं युद्धं सुकेशो राक्षसाधिपः । मनोरथ इवायातः किंक्रंधात्रकयोः सुहृत् ॥४५०॥
 अंकपनसुताहेतोर्यथा युद्धमभूत्परं । तथेदमपि संबृत्तं वीजं युद्धस्य योषितः ॥ ४५१ ॥
 यावच्च तुमुलं तेषां वर्तते खगरक्षसां । तावदादाय तां कन्यां किष्किधः कृतितां गतः ॥४५२॥
 आहूय चाभियातस्य तावदंश्रकभृश्रुता । कृषाणेन शिरस्तुंगं जयसिंहस्य पातितं ॥ ४५३ ॥
 तैकेन विना सैन्यमितथेतश्च तद्गतं । आत्मनेव विना देहे हृषीकाणां कुलं बलं ॥ ४५४ ॥
 ततः सुतवधं श्रुत्वा वज्रैरेव समाहतः । शोकेनाशनिवेगोभून्मूर्च्छीधतमसावृतः ॥ ४५५ ॥
 ततः स्वदारनेत्रांशुसिक्तवक्षःस्थलश्चिरात् । गतः प्रबोधमाकारं वभार क्रोधभीषणं ॥ ४५६ ॥
 ततस्त्वस्य समाकारं परिधर्गोपि नेक्षितुं । शशक प्रलयोत्पातभास्कराकारसन्निभं ॥ ४५७ ॥
 सर्वविधाधरैः सार्द्धं ततोसौ शस्त्रभासुरैः । गत्वा किष्कुरस्याभूत्तुंगशाल इवापरः ॥ ४५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

विदित्वा नगरं रुद्रं ततस्तौ वानरध्वजौ । तडित्केशिसमायुक्तौ निष्क्रांतौ रणलालसौ ॥४५९॥
 गदाभिः शक्तिमिर्वाणः पाशैः प्राशैर्महासिभिः । ततो दानवसैन्यं तद्व्यस्तं वानरराक्षसैः ४६०
 दिशा यथात्रको यातः किष्किधो वा मद्याह्वये । सुकेशो वा तथा जाता मार्गाश्चूर्णितखेचराः ॥
 तत्रपुत्रबधकोधवन्हिज्वालाप्रदीपितः । अत्रकाभिमुखो जातो वज्रवेगः कृतध्वनिः ॥ ४६२ ॥
 बालोयमंध्रकः पापोशानियोगोयमुद्धतः । इति शाल्वोत्थितो योद्धुं किष्किधोशनिरंहसा ॥४६३॥
 त्रिद्व्युद्वाहननाम्नासौ तत्सुतेन पुरस्कृतः । अभवच्च तयोर्पुंद्धं दारजातं परामर्षं ॥ ४६४ ॥
 यावच्च तत्तयोर्पुंद्धं वर्ततेत्यंतभीषणं । निहृतोशनियेगेन तावदंध्रकवानरः ॥ ४६५ ॥
 ततोसां पतितो बालः क्षितौ तेजोविध्वजितः । प्रत्यूयशगिनश्छायां वभार गतचेतनः ॥ ४६६ ॥
 किष्किधेनापि निशिसा विद्वुद्वाहनवधसि । शिला स ताडितो मूर्च्छां प्राप्य बोधं पुनर्गतः ४६७
 आदायतां शिलां तेन ततो बधसि ताडितः । किष्किधोपि गतो मूर्च्छां घूर्णितेश्शणमानसः ४६८
 लंकेद्रेण ततो नीतः प्रेम संसक्तचेतसा । किष्कुं प्रमोदमुत्थिष्य चिरत्प्राप्तश्च चेतनां ॥ ४६९ ॥
 उन्मीलय स ततो नेत्रे यदा नापश्यदंध्रकं । तदादृच्छन्मम भ्राता वर्तते केति पार्श्वगान् ॥४७०॥
 ततः प्रलयवातेन क्षोभितस्यांबुधेः समं । शुश्रावांतःपुराक्रंदमंध्रकध्वंसहेतुकं ॥ ४७१ ॥

विप्रलापं ततश्चक्रं प्रतप्तः शोकचन्दिना । चिरं भ्रातृगुणध्यानकृतदुःखोर्मिसंततिः ॥ ४७२ ॥
 हा भ्रातर्मयि सत्येवं कथं प्राप्तोसि पंचतां । दक्षिणः पतितो चाहस्त्वयि मे पातमागते ॥ ४७३ ॥
 दुरात्मना कथं तेन पापेन विनिपातितं । शत्रुं बाले त्वयि क्रूरं धिक्कृतमन्यायं चर्तिनं ॥ ४७४ ॥
 अशयन्नाकुलोऽभूवं यो भवंतं निमेषतः । सोहं वद कथं प्राणान् धारयिष्यामि सांप्रतं ॥ ४७५ ॥
 अथवा निर्मितं चेतो वज्रेण मम दारुणं । यज्ज्ञात्वापि भवन्मृत्युं शरीरं न विमुंचति ॥ ४७६ ॥
 बाल ते स्मितसंयुक्तं वीरगोष्ठीसमुद्भवं । स्मरन्स्फुटसमुच्छ्रासं दुःखं ग्रामोमि दुस्सहं ॥ ४७७ ॥
 यद्यद्विचेष्टितं सार्द्धं क्रियमाणं त्वया पुरा । प्रसेकममृतेनैव कृतवत्सर्वगात्रकं ॥ ४७८ ॥
 स्मर्यमाणं तदेवेदमधुना मरणं कथं । प्रयच्छति विपणैव संकं ममविदारणं ॥ ४७९ ॥
 ततोसौ विलपन् भूरि भ्रातृस्नेहातिविक्रवः । सुकेशादिभिरानीतः प्रबोधमिति भाषणात् ४८०
 युक्तमेतन्न धीराणां कर्तुं क्षुद्रविचेष्टितं । शोको हि पंडितैर्दष्टः पिशाचो भिन्ननामकः ॥ ४८१ ॥
 कर्मणां विनियोगेन वियोगः सह चंधुना । प्राप्ते तत्रापारं दुःखं शोको यच्छति संततं ॥ ४८२ ॥
 भ्रक्षार्पूर्वप्रवृत्तेन जंतुना सप्रयोजनः । व्यापारः संततं कृत्यः शोकश्चायमनर्थकः ॥ ४८३ ॥
 प्रत्यागमः कृते शोके प्रेतस्य यदि जायते । ततोऽन्यानपि संगृह्य विदधीत जनः शुचं ॥ ४८४ ॥

शोकः प्रत्युत देहस्य शोपीकणमृत्तमं । पापानामयष्ट्रेकः महामोहप्रवेशनः ॥ ४८५ ॥
 तदेवं वैशिणं शोकं परित्यज्य प्रसन्नधीः । कृत्यं कुरु मतिन्यासं नानुबंधं त्यजत्यरिः ॥ ४८६ ॥
 मूढाः शोकमहापंके मग्नाः शोयामपि क्रियां । नाशयंति तदायत्तजीवितैर्वीक्षिता जर्नैः ॥ ४८७ ॥
 बलीयान् ब्रह्मवेगोयमस्मन्नाशस्य चित्तकः । प्रतिकर्तव्यमस्माभिश्चित्तनीयमिहायुता ॥ ४८८ ॥
 बलीयसि रिसौ मुक्तिं प्राप्य कालं नयंद्बुधः । तत्र तावदद्यान्वोति न विकारस्मरात्तिर्जकं ४८९
 प्राप्य तत्र स्थितः कालं कुतश्चिद् द्विगुणं रिपुं । साधयेन्नहि भूवीनां एकस्मिन्सर्वदा रतिः ॥ ४९० ॥
 अतः परंपरायातमस्माकं कुलगोचरं । अलंकारपुरं नाम, स्थानं मे स्मृतिमागतं ॥ ४९१ ॥
 कुलवृद्धास्त्वमस्माकं शंसंत्यविदितं परैः । प्राप्य तत्संगोलोकं न कुर्वीत पदं मनः ॥ ४९२ ॥
 तस्मादुत्तिष्ठ गच्छामस्तत्पुरं रिपुदुर्गम् । अनयो हि महानेप यत्कालस्यातिपातनं ॥ ४९३ ॥
 एवमन्विष्य न(निः)शोको यदा तीव्रो नि(न)वर्तते । श्रीमालादर्शनादस्य ततोसौ विनिवर्तितः ॥
 ततस्तौ परिवर्गेण समस्तेन समन्वितौ । प्रस्थितौ दर्शनं प्राप्तौ विद्युद्वाहनविद्विषः ॥ ४९५ ॥
 ततोसौ पृष्ठतो गंतुं प्रवृत्तौ धावतोस्त्वयोः । भ्रातृघातेन संकुद्धः शुभुनिर्मूलनोद्यतः ॥ ४९६ ॥
 मग्नाः किलानुसर्तव्याः शत्रवो नेति भाषितं । नीतिशास्त्रशरीरज्ञैः पुरुषैः शुद्धशुद्धिभिः ॥ ४९७ ॥

पद्यपुराणम् ।

निहतश्च तव भ्राता येन पापेन वैरिणा । प्रापितोसौ महोनिद्रा विशिखैरध्रको मया ॥ ४९८ ॥
 तस्मात्पुत्र निवर्तस्व नैतेस्माकं कृतागसः । अनुकंपा हि कर्तव्या महता दुःखिते जने ॥ ४९९ ॥
 पृष्ठस्य दर्शने येन कारितं कातरात्मना । जीवन्मृतस्य तस्यान्यतिक्रयतां किं मनस्विना ॥ ५०० ॥
 यावदेवं सुते शास्ति वज्रवेगो वशस्थितिं । अलंकारपुरं प्राप्तास्तावद्दानराक्षसाः ॥ ५०१ ॥
 पातालवासिधते तत्र रत्नालोकश्चिते पुरे । तस्युः शोकं प्रमोदं च ब्रंहते मयवर्जिताः ॥ ५०२ ॥
 अन्यदाशनिवेगोथ द्रष्टुं शरदि तोयंदं । क्षणाद्विलयमायातं विरक्तो राज्यसंपदि ॥ ५०३ ॥
 सुखं विषययोगेन विज्ञाय क्षणमंगुरं । मनुष्यजन्म चार्त्यतदुल्लेभं भवसंकटे ॥ ५०४ ॥
 सहस्रारं सुते राज्ये स्थापयित्वा विधानतः । समं विद्युत्कुमारेण बभूव श्रमणो महान् ॥ ५०५ ॥
 शशासात्रांतरं लंकां निर्धातो नाम खेचरः । नियुक्तोऽनिर्वेगेन महाविद्यापराक्रमः ॥ ५०६ ॥
 एकदोत्थाय बलिवत्पातालनगरोदरात् । स वनश्मार्धरं पश्यन् शनैरवनिमंडलं ॥ ५०७ ॥
 विदित्वापशमप्राप्तान् शत्रून् मयविवर्जितः । स श्रीमालो गतो मेरुं किंकिच्यो वंदितुं जिने ५०८
 प्रत्यागच्छंस्ततोपश्यद्दक्षिणोदन्तस्तटे । अटवीं सुरकुर्वाभां पृथ्वीकर्णतटाभिधां ॥ ५०९ ॥
 श्रीमालां चाब्रवीदेवं वीणामिव सुखस्वरां । वक्षःस्थलस्थितां वामबाहुना कृतधारणां ॥ ५१० ॥

पद्मपुराणम् ।

देवि पद्मयाटवीं रम्यां कुसुमांचितपादपां । सीमंतिनीमिव स्वच्छमंदगत्यापगांमसां ॥ ५११ ॥
 शरज्जलधराकारो राजतेयं महीधरः । मध्येस्याः शिखरैस्तुर्गैरणीमौलिसंज्ञितः ॥ ५१२ ॥
 कुंदशुभ्रसमावर्तकनमंडलमंडितः । निर्झरेद्देसतीवायमदृष्टासेन भायुरः ॥ ५१३ ॥
 पुष्पांजलिं प्रकीर्यायं तरुशालाभिरादरात् । अभ्युत्थानं करोतीव चलत्तरुवेनेन नौ ॥ ५१४ ॥
 पुष्पामोदसमृद्धेन वायुना घ्राणलेपिना । प्रत्युद्धतीं करोतीव नमनं च नमत्तरुः ॥ ५१५ ॥
 बध्वेव धृतवान् गाढं व्रजंतं सामयं गुणैः । अतिक्रम्य न शक्नोमि गंतुमेतुं महीधरं ॥ ५१६ ॥
 आलयं कल्पयाम्यत्र भूचरैरतिदुर्गमं । प्रसादं मानसं गच्छत्त्वचयत्यत्र मे श्रुभं ॥ ५१७ ॥
 अलंकारपुरावासे पातालोदरवर्तिने । खिन्नं खिन्नं मम स्वांतं रत्तिमत्र प्रयास्यति ॥ ५१८ ॥
 इत्युक्त्वानुमतालापः प्रियया विस्मयाकुलः । उत्सारायन् घनव्रातमवतीर्णो धराधरं ॥ ५१९ ॥
 सर्ववांघवयुक्तेन तेन स्वर्गसमं पुरं । क्षणाशुंगप्रमोदेन रचितं गिरिसूद्धनि ॥ ५२० ॥
 अभिधानं कृतं चास्य निजमेव यशस्विना । यतोद्यापि पृथिव्यां तत्किर्द्विक्कधपुरश्रुच्यते ॥ ५२१ ॥
 पर्वतोपि स किष्किधः प्रख्यातस्तस्य संगमात् । पूषं तु मधुरित्यासीन्नाम तस्य जगद्भवं ॥ ५२२ ॥
 सम्यग्दर्शनयुक्तोसौ जिनपूजासमुद्यतः । भुंजानः परमान्भोगान्भुवेन न्यवसच्चिरं ॥ ५२३ ॥

तस्माच्च संभवं प्राप श्रीमालार्यां सुतद्वयं । ज्येष्ठः सूर्यरजा नाम ख्यातोऽध्वरजास्तथा ॥ ५२४ ॥
 सुता च सूर्यकमला जाता कमलकामला । यया विद्याधराः सर्वे शोभया विक्रवीकृताः ॥ ५२५ ॥
 अथ मेघपुरे राजा मेरुर्नाम नभश्चरः । मयोन्त्यां तेन संप्रुतो मृगारिदमनः सुतः ॥ ५२६ ॥
 तेन पर्यटता दृष्टा किष्किधतनयान्यदा । तस्यासुक्तंठितो लेभे न स नक्तं दिवा सुखं ॥ ५२७ ॥
 अभ्यर्थिता सुहृद्भिः सा तदर्थं सादरस्ततः । संप्रधार्य समं देव्या दत्ता किष्किधभृमृता ॥ ५२८ ॥
 निर्वृत्तं च विधानेन तयोर्विवाहसंगलं । किष्किधनगरे रम्ये ध्वजादिकृतभूषणं ॥ ५२९ ॥
 प्रतिगच्छन् स तामूढा न्यवसत्कर्णपर्वते । कर्णकुंडलमेतेन नगरं तत्र निर्मितं ॥ ५३० ॥
 अलंकारपुरेशस्य सुकेशस्याथ सूनवः । इंद्राण्याः जन्म संप्रापुः क्रमेण पुरुविक्रमाः ॥ ५३१ ॥
 अमीयां प्रथमो माली सुमाली चेति मध्यगाः । कनीयान्माल्यवान् ख्यातो विद्वानगुणभूषणः ॥
 अहरन्मानसं पित्रोर्वधूनां द्विपतां तथा । तेषां क्रीडाकुमाराणां देवानामित्र चाद्भुता ॥ ५३३ ॥
 सिद्धविद्यासमुद्भूतवीर्योद्भूतक्रियास्ततः । निवारिताः पितृभ्यां ते यत्नादिति पुनः पुनः ॥ ५३४ ॥
 रंतुं चेद्यात् किष्किधं पुत्रा कौमारचापलात् । मात्रजिष्टं समीप त्वं जातुचिदधिणांबुधेः ॥ ५३५ ॥
 ततः प्रणम्य तौ पृष्टौ पितरौ तत्र कारणं । कुतूहलस्य बाहुल्याद्वीर्यशैशवसंभूतात् ॥ ५३६ ॥

अनाख्येयमिदं वत्सा इति तौ विहितोचरो । सुतरामनुबंधेन सुतैः पृष्टौ सचाडुभिः ॥ ५३७ ॥
 ततस्त्वैभ्यः सुकेशेन कथितं शृणुवात्मजाः । हेतुना विदितेनात्र यद्यवश्यं प्रयोजनं ॥ ५३८ ॥
 पुर्यामशनिवेगेन लंकार्यां स्थापितः पुट । निर्घोतो नामतः क्रूरः खेचरो बलवानलं ॥ ५३९ ॥
 कुलक्रमेण सास्माकमागता नगरी शुभा । रिपोस्तस्माद्भयास्यस्त्वा निवांतमसुवत्प्रिया ॥ ५४० ॥
 देशे देशे चरास्तेन नियुक्ताः पापकर्मणा । दत्तात्रधानाः सततमस्मच्छिद्रगोधेषणे ॥ ५४१ ॥
 यंत्राणि च प्रयुक्तानि यानि कुर्वति मारणं । विदित्वा रमणाञ्जक्तान्भवतो गगनांगणे ॥ ५४२ ॥
 निम्नति तानि रंश्रेषु कृत्वा रूपेण लोभनं । प्रसादाचरणानीवाशक्तं तपसि योगिनं ॥ ५४३ ॥
 एवं निगदितं श्रुत्वा पितृदुःखानुचितनात् । निःश्वस्य मालिना दीर्घं समुद्रसूताश्रुचक्षुया ॥ ५४४ ॥
 क्रोधसंपूर्णचित्तेन कृत्वा गर्वस्मितं चिरं । निरीक्ष्य बाहुयुगलं प्रगल्भमिति भाषितं ॥ ५४५ ॥
 इयंतं समयं वात कसात्रो न निधेदितं । अहो स्नेहापदेशेन गुरुणा वंचिता वयं ॥ ५४६ ॥
 अविधाय नराः कार्यं ये गीति निरर्थकं । महान्तं लाघवं लोकं शक्तिमंतोपि यांति ते ॥ ५४७ ॥
 आस्तां ततः फले नैव श्रमतां तात यास्यसि । तन्मर्यादं कृतं चेदं मया चूडाविमोक्षणं ॥ ५४८ ॥
 अथामंगलभीताभ्यां वाचा ते न निवारिताः । पितृभ्यां तनया यात मिग्धदृष्टयानुवीक्षिताः ॥

पातालादथ निर्गत्य यथा भवनवासिनः । जग्मुः प्रत्यरि सोत्साहा भ्रातरः शस्त्रभासुराः ॥५५०॥
तेषामनुपदं लग्ना ततो राक्षसवाहिनी । चलदायुधधरोर्मिमालाव्याप्यनभस्तले ॥ ५५१ ॥
निरीक्षिताः पितृभ्यां ते यावल्लोचनगोचरं । व्रजंतः स्नेहसंपूर्णमानसाभ्यां समंगलं ॥ ५५२ ॥
त्रिकूटशिखरेणासौ ततस्तैरुपलक्षिताः । दृष्टयैव प्रौढ्या ज्ञाता गृह्णतेति पुरी वरा ॥ ५५३ ॥
वृजद्भिरेव तैः केचिद्वैत्या मृत्युवशीकृताः । केचित्प्रणवतां नीताः केचित्स्थानान्निमोचिताः ५५४
विशद्भिः सैन्यमागत्य प्रणतैः शत्रुगोचरैः । ते सामंतैरलं जाता महंतः पृथुकीर्तयः ॥ ५५५ ॥
शत्रूणामागमं श्रुत्वा निर्घातो निर्ययौ ततः । युद्धशौडश्चलच्छत्रछायाछन्नदिवीकरः ॥ ५५६ ॥
ततोभवन्महायुद्धं सेनयोः सत्त्वदारणं । वाजिभिर्वारुणैर्मच्चिर्विमनैः स्वंदनैस्तथा ॥ ५५७ ॥
महीमयमिवोत्पन्नं गगनं दंतिनां कुलैः । तथा जलात्मकं जातं तेषां गंडच्युतांभसा ॥ ५५८ ॥
वातात्मकं च तत्कर्णवालसंजातवायुना । तेजोमयं तथान्योन्यशस्त्राघातोत्थवन्दिना ॥ ५५९ ॥
दीनैः किमपरंरत्र निहतैः क्षुद्रखेचरैः । कासौ कासौ गतः पापो निर्घात इति चोदयन् ॥५६०॥
दृष्ट्वा माली सितैर्बाणैः कृत्वा स्वंदनवर्जितं । निर्घातमसिनिर्घाताच्चक्रे संप्राप्तपंचतां ॥ ५६१ ॥
निर्घातं निहतं ज्ञात्वा दानवा भ्रष्टचेतसः । यथास्वं निलयं याता विजयार्द्धनगाश्रितं ॥५६२॥

केचित्कंठे समासाद्य कृपाणं कृपणोद्यताः । मालिनं त्वरया याताः शरणं रणकातराः ॥ ५६३ ॥
 प्रविष्टास्ते तवो लंकां भ्रातरौ मंगलाचिन्ता । समागमं च संप्राप्ताः पितृप्रभृतिर्वाधवैः ॥ ५६४ ॥
 ततो हेमपुरेशस्य सुतां हेमसूचारिणः । भोगवत्यां समुत्पन्नां नाम्ना चंद्रवतीं शुभां ॥ ५६५ ॥
 उवाह विधिना माली मानसोत्सवकारिणी । स्वभाय चपलस्वांतहृपीकमुग्वागुरां ॥ ५६६ ॥
 प्रीतिकृटपुरेशस्य प्रीतिका तस्य चात्मजा । प्रीतिमत्यंजजां लेभे सुमाली प्रीतिसंज्ञितां ॥ ५६७ ॥
 कनकाभपुरेशस्य कनकस्य सुतां तथा । उवाह कनकश्रीजां माल्यवान्कनकावलीं ॥ ५६८ ॥
 एतेषां प्रथमं जाया एता हृदयसंश्रयाः । अंगनानां सहस्रं तु प्रत्येकमाधिकं स्मृतं ॥ ५६९ ॥
 श्रेणीद्वयं ततस्तेषां पराकमवशीकृतं । शेषामिव वभाराज्ञां शिरसा रचितांजलिं ॥ ५७० ॥
 दृढद्वयदापत्यनियुक्तनिजसंपदा । जाती सुकेशकिङ्किर्या निर्गधी शोतचेतसौ ॥ ५७१ ॥
 भुक्त्वा भुक्त्वा विषयजनितं सौख्यमेवं महातो । लब्ध्वा जैनं भवशतमलध्वंसनं सुक्तिमार्गं ॥
 याताः प्रायः प्रियजनगुणस्नेहपाशादपेताः । सिद्धिस्थानं निरुपमसुखं राक्षसा वानराश्च ॥ ५७२ ॥
 कृत्वाप्येवं सुबहुदुरितं ध्यानयोगेन दूरध्वा । सिद्धावासे विदधितपदं योगिनस्त्यक्तसंगाः ॥
 एवं ज्ञात्वा सुचरितगुणं प्राणिनो यात शान्तं । मोहोच्छेदरत्नरुतजपरविः प्राप्नुत ज्ञानराज्यं ५७३

इत्यार्षे रक्षिषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते बानरवंशभिधानं नाम षष्ठं पर्व ।

अथ सप्तमं पर्व ।

अत्रान्तरे पुरे राजा रथनूपुरनामनि । सहश्रार इति ख्यातो चभूवात्यंतमुद्धतः ॥ १ ॥
 तस्य भार्या चभूवेष्टा नाम्ना मानससुंदरी । सुंदरी मानसेनालं शरीरेण च सदगुणा ॥ २ ॥
 अतर्त्वीं सतीभेतामस्थंतकृशविग्रहां । भर्तापृच्छत् श्लथशेषभूषणां वीक्ष्य सादरं ॥ ३ ॥
 विभ्रंत्यंगानि ते कस्मान्नितांतं तनुतां प्रिये । किं तवाक्कांक्षितं राज्ये मम जायेत दुर्लभं ॥ ४ ॥
 गत्वा प्रगल्भतां ब्रूहि तवाधैव समीहितं । संपादयामि निःशेषं देवि प्राणगरीयसि ॥ ५ ॥
 कर्तुं शक्नोस्मि ते कांते सुरस्त्रीकृतशासनां । शचीमपि करग्राभ्यां पादसंवाहकारिणीं ॥ ६ ॥
 इत्युक्त्वा सा ततस्तेन वरारोहांकसंश्रिता । जगद् विनयादेवं वचनं लीलयान्वितं ॥ ७ ॥
 यस्मादारभ्य मे गर्भे संभवं कोप्ययं गतः । ततः प्रथति वांच्छामि भोक्तुमिद्रस्य संपदं ॥ ८ ॥
 इमे मनोरथा नाथ परित्यज्य मया त्रपां । परायत्तयात्यंतं भवतो धिनिवेदिताः ॥ ९ ॥
 इत्युक्ते कल्पिता भोगसंपत्तस्याः सुरेंद्रजा । विद्याचलसमृद्धेन सहस्रारेण तत्क्षणात् ॥ १० ॥
 संपूर्णदोहदा जाता सा ततः पूर्णविग्रहा । धारयती दुराख्यानां द्युतिं कांतिं च भामिनी ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

व्रजवा रविणापूङ्क्षे खेदं जग्राह तेजसा । अभ्यर्थाच्छ सर्वसां दातुमाज्ञां दिशामपि ॥ १२ ॥
 काले पूर्णे च सपूर्णलक्षणांगमद्भ्रतसा । दारकं बाधवानंदसंपदुत्तमकारणं ॥ १३ ॥
 ततो महोत्सवं चक्रे सहस्रारः प्रमोदवान् । शंखतूर्यनिनादेन बधरीकृतदिग्मुखं ॥ १४ ॥
 सन्पुररणत्कारचरणन्यासकुट्टिनः । नृत्यंतीभिः पुरस्त्रीभिः कृतभूतलकंपनः ॥ १५ ॥
 यथेच्छं द्रविणं दत्तं विचारपरिवर्जितं । प्रचलोद्भूकरैर्नृत्तं गजैरपि संश्रुहितं ॥ १६ ॥
 उत्पाताः शृङ्गुगेहेषु संजाताः शोकरूसूचिनः । चंयुगेहेषु चेत्सन्नाः सूचिका भूरिसंपदः ॥ १७ ॥
 अभिल्लायो यतस्तस्मिन्मातुर्गर्भस्थितेऽभवत् । इन्द्रभोगे ततः पित्रा कृतं तस्यैद्रशब्दनं ॥ १८ ॥
 बालक्रीडा बभूवास्य शक्त्या यूनोपि जित्वरी । भिदुरा रिपुदर्याणां सत्त्वरी त्वात्कर्मणि ॥ १९ ॥
 क्रमात्स यौवनं प्राप्तस्तेजोनिर्जितमास्करं । कात्तिनिर्जितरात्रीशं स्थैर्यनिर्जितपर्वतं ॥ २० ॥
 ग्रस्ता इव दिशस्तेन सुधिस्तीर्णिन बधसा । दिग्गङ्गकुम्भतुंगांसस्थवीर्योवृत्तबाहुना ॥ २१ ॥
 उदस्तंमदयं तस्य सुवृत्तं गूढजानुकं । जगाम परमस्थैर्यं बधोऽथवनधारणात् ॥ २२ ॥
 धिजयाद्धैगिरी तेन सर्वं विद्याधराधिपाः । ग्राहिता वैतसी वृत्ति महाविद्यात्रलद्धिना ॥ २३ ॥
 इंद्रमंदिरसंकाशं मवनं तस्य निर्मितं । चत्वारिंशत्सहाष्टाभिः सहस्राणि च योषितां ॥ २४ ॥

पद्मिंशतिसहस्राणि नटुतुर्नाटकानि च । दंतिनां व्योममार्गणां वाजिनां च निरंहसां ॥ २५ ॥
 शशांकधवलस्तुंगो गगनांगणरोचरः । दुर्निवार्यो महावीर्यो दंष्ट्राष्टकविराजितः ॥ २६ ॥
 दंतिराजो महावृत्तकरगर्जितदिग्मुखः । ऐरावताभिधानेन गुणैश्च प्रथितो भुवि ॥ २७ ॥
 शक्त्या परमया युक्तं लोकपालचतुष्टयं । शची च महिषी रम्या सुधर्माख्या तथा समा ॥ २८ ॥
 वज्रं ग्रहरणं त्रीणि सदांस्यप्सरसां गणाः । नाम्ना हरिणकेशी च सेनायास्तस्य चाधिपः ॥ २९ ॥
 अश्विनौ वसवश्चाष्टौ चतुर्भेदा दिवौकसः । नारदस्तुतुरोविश्वानुप्रभृतिगायकाः ॥ ३० ॥
 उर्वशी मेनका मञ्जु स्वल्पाद्यप्सरसो वराः । मंत्री बृहस्पतिः सर्वमेवं तस्य सुदृद्यत् ॥ ३१ ॥
 ततोऽसौ नमिवज्जातः सर्वविद्याभृतां पतिः । ऐश्वर्यं सुरनाथस्य विभ्राणः पुण्यसंभृतं ॥ ३२ ॥
 अत्रांतरे महामानो माली लंकापुरीपतिः । पूर्वैवैव धिया सर्वाच्च शास्ति खेचरपुंगवान् ॥ ३३ ॥
 विजयाद्धनगस्थेषु समस्तेषु पुरेषु वा । लंकागतः करोत्यैक्यं स्वभातुवलगर्वितः ॥ ३४ ॥
 वेदया यानं विमानं वा कन्या वासांसि भूषणं । यद्यच्छ्रेणीद्वये सारं वस्तुचारिर्निवेद्यते ॥ ३५ ॥
 तत्तत्सर्वं बलाद्धीरः क्षिप्रमानापयत्यसौ । पश्यन्नात्मानमेवैकं बलविद्याविभूतिभिः ॥ ३६ ॥
 इंद्राश्रयात्खैराशां भग्नां श्रुत्वास्य चान्यदा । प्रस्थितो आतृक्किष्किधसुतैः साकं महाबलः ३७

विमानेष्विधिच्छायैः संध्यामघैरिवोत्तैः । महाप्रासादसकाशैः स्पन्दनैः काञ्चनाचितैः ॥ ३८ ॥
 गजैर्यनायनाकारैः सन्निभिश्चित्रगामिभिः । शार्दूलैश्चरैर्योभिर्मृगराजैः क्रमेलकैः ॥ ३९ ॥
 वालेयैर्महिएर्यैर्वैकुण्ठैर्वैद्यैश्च वाहनैः । खांगणं छादयन्सर्वं महाभासुरविग्रहैः ॥ ४० ॥
 अथ मालिनमित्यूचे सुमाली आनुवत्सलः । प्रदेशेत्रैव विद्यामो भ्रातरघ न गम्यते ॥ ४१ ॥
 लंकां वा प्रतिगच्छामः शृणु कारणमत्र मे । अनिमित्तानि दृश्यंते पुनः पुनरिहायने ॥ ४२ ॥
 एकं संकोच्य चरणमर्थताकुलमानसः । स्थितः शुष्कदुमस्याग्रे धुन्वन्पथान् पुनः पुनः ॥ ४३ ॥
 शुष्ककाष्ठं दधञ्चञ्चा वीक्ष्यमाणो दिवाकरं । रसकूरमयं ध्वाक्षो निवारयति नो गतिं ॥ ४४ ॥
 ज्वालारीद्रमुखी चेयं शिवा नो भुजदक्षिणे । घोरं विरौति रोमाणि हृष्टया निदधती मुहुः ॥ ४५ ॥
 अयं पतंगद्विजे च परिवेषिणि दृश्यते । कबंधो भीषणो मुञ्चत्कीलालवज्रालकः ॥ ४६ ॥
 घोराः पतंगि निर्घाताः कपिताखिलपर्वताः । दृश्यंते इनिताः कृत्वा मुक्तकेश्यो नभस्तले ॥ ४७ ॥
 खरं खरः खसुद्विष्य सुखं सुखरयन्त्रमः । क्षितिं खनन्पुराग्रेण दक्षिणः कुरुते स्वरं ॥ ४८ ॥
 प्रत्युवाच ततो माली मुमालिनमिति स्फुटं । कृत्वा स्मितं दृढं ब्राह्म केशराभ्यां निपीडयन् ॥ ४९ ॥
 अभिप्रेत्य बधं शत्रोराख्य जयिनं द्विपं । प्रस्थितः पौलपं विभ्रत्कथं भूपो निवर्तते ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

दंष्ट्रयोः प्रेक्षणं कुर्वन्धरदानस्य दंतिनः । चक्षुर्वित्रासितारातिस्तर्यमाणः शितैः शरैः ॥ ५१ ॥
 दंतदष्टाधरो चद्धमृकुटी कुटिलाननः । विस्मितैरमरैर्दृष्टो भटः किं विनिवर्तते ॥ ५२ ॥
 कंदरासु रवं मेरोर्नदने चारुनंदिने । चैत्यालया जिनेन्द्राणां कारिता गगनसृशः ॥ ५३ ॥
 दत्तं किमिच्छकं दानं युक्ता भोगा महागुणाः । यशोधवलिताशेषभुवनं सद्युपाजितं ॥ ५४ ॥
 जन्मनेतृं कृतार्थोस्मि यदि प्राणान्महाहवे । परित्यजामि कियता कृतमन्येन वस्तुना ॥ ५५ ॥
 असौ पलायितो भीतो वराक इति भाषितं । कथमाकर्णयेद्धीरो जनतायाः सुचेतसः ॥ ५६ ॥
 इति संभाषमाणोसौ भ्रातरं भासुराननः । विजयार्द्धस्य मूर्द्धानं क्षणादविदितं ययौ ॥ ५७ ॥
 ततोपमानितं यैयैः शासनं खेचराधिपैः । तत्पुराणि ससामंतैर्ध्वंसयामास दाल्लैः ॥ ५८ ॥
 उद्यानानां महाध्वंसो जनितः क्रोधिभिः खगैः । यथा कमलखंडानां मातंगमदमंधरैः ॥ ५९ ॥
 ततः संवाह्यमाना सा प्रजा गंगनचारिणां जगाम शरणं त्रस्ता सहस्रारं सेवपशुः ॥ ६० ॥
 पादयोश्च प्रणम्योच्चैवचो दीनमिदं धृशं । सुकेशस्य सुतैर्ध्वस्तां समस्तां नाथ पालय ॥ ६१ ॥
 सहस्रारस्ततोद्योचत्खगा गच्छत मत्सुतं । विज्ञापयत युष्माकं सपरित्राणकारणं ॥ ६२ ॥
 त्रिविष्टपं यथा शक्रो रथस्यूजितशासनः । एवं लोकमिमं पाति स सर्वं वृचसूदनः ॥ ६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

एवमुक्त्वा स्वतो जग्मुर्दिद्राभ्यासं नमश्चराः । कृत्वाञ्जलिं प्रणमुश्च वृचातं च न्यवेदयन् ॥ ६४ ॥
 इंद्रस्ततो वदत्सुद्धो दर्पस्मितसिताननः । पार्श्वे व्यग्रस्थिते वज्रे दत्त्वा लोहितलोचने ॥ ६५ ॥
 यत्नेन महतान्विष्य हंतव्या लोककण्ठकाः । किं पुनः स्वयमायाताः समीपं लोकपालिनः ॥ ६६ ॥
 ततो मत्तद्विपालानस्तंभंगस्य कारणं । एणसंज्ञाविधानार्थं विषमं तूर्यमाहृतं ॥ ६७ ॥
 सन्नाहंमंडनोपता निरीयुश्च नमश्चराः । होतिहस्ताः परं हर्षं वित्राणा एणसंभ्रमं ॥ ६८ ॥
 रथैरश्वैर्जैरुद्रैः सिंहेव्याघ्रिर्वृकैर्मृगैः । हंसच्छार्ग्वैर्षर्पैर्विमानैर्वह्निः खैरः ॥ ६९ ॥
 लोकपालाश्च निर्जग्मुर्निजवर्गसमन्विताः । नावाहतिप्रभाश्छिष्टाभ्रुमंगविपमाननाः ॥ ७० ॥
 पौरावतं समारुह्य कंकटच्छत्रविग्रहः । समुच्छ्रितसितच्छत्रोऽनिरैर्दिद्रः समं सुरैः ॥ ७१ ॥
 युर्गातधनभीमानां ततः प्रचवृते एणः । देवानां राक्षसानां च दुःप्रेक्ष्यः क्रूरचेष्टितः ॥ ७२ ॥
 सक्षिप्त्वा पाल्यते बाजी रथेन क्षोद्यते रथः । मज्यते दंतिना दंती पादातं च पदातिभिः ॥ ७३ ॥
 प्रासमुद्रगरचक्रासिधुपंडीशुशलेषुभिः । गदा कनकपाशैश्च छत्रं कृत्स्नं नमस्तलं ॥ ७४ ॥
 महोत्साहमथो सैन्यं पुरस्सरणदक्षिणं । दक्षिणं चलितोद्योगं देवानां निवहैः कृतं ॥ ७५ ॥
 विद्युत्वान् चारुयानश्च चन्द्रो नित्यगतिस्तथा । चलद्योति प्रभाढयश्च राक्षसामथणोमलं ॥ ७६ ॥

यज्ञपुराणम् ।

अथर्क्षसूर्यरजसाबुधुंगकपिकेतुकौ । सीदतो राक्षसान् वीक्ष्य दुर्दुरौ योद्धुमुद्यतो ॥ ७७ ॥
 दक्षिताः पृष्ठमेताभ्यां सर्वे ते सुरपुंगवाः । क्षणादन्यत्र दृष्टाभ्यां ददभ्यां वेद्युतं जत्रं ॥ ७८ ॥
 यातुधाना अपि प्राप्य बलं ताभ्यां समुद्यताः । योद्धुं शस्त्रसमूहेन कुर्वाणा ध्वातमंघरे ॥ ७९ ॥
 ध्वंसमानं ततः सैन्यं दैवं जालु कपिध्वजैः । दृष्ट्वा क्रुद्धः समुत्तस्थौ स्वयं योद्धुं सुराधिपः ॥ ८० ॥
 कपियातुर्धनव्याप्तस्त्वतो देवेंद्रभूधरः । शस्त्रवर्षं विमुञ्चन्न्रिस्तारगजनकारिभिः ॥ ८१ ॥
 निजगाद ततः शक्रः पालयन् लोकपालिनः । सर्वतो विशिखैर्मुक्तैर्भुञ्ज कपिराक्षसान् ॥ ८२ ॥
 अथ माली समुत्तस्थौ सैन्यं दृष्ट्वा समाकुलं । तेजसा क्रोधजातेन दीपयन् सकलं नमः ॥ ८३ ॥
 अभवच्च ततो युद्धं मालीन्द्रमतिदारुणं । विस्मयव्याप्तचित्ताभ्यां सेनाभ्यां क्रुतदर्शनं ॥ ८४ ॥
 मालिनो भालदेशेऽथ स्वकनामांकितं शरं । आकर्णाच्छृणुनिर्मुक्तं निचखान सुराधिपः ॥ ८५ ॥
 संस्तंभ्य वेदनां क्रोधान्मालिनाप्यमरोत्तमः । ललाटस्य तटे शस्त्या हतो वेगविमुक्तया ॥ ८६ ॥
 रक्ताक्षिणितदेहं च माली द्राक्कमुपागतः । क्रोधारुणः सहस्रांशुर्यथास्तधरणीधरं ॥ ८७ ॥
 भानुविचसमानेन चक्रेणास्य ततः शिरः । आभिमुरुर्यमुपेतस्य लूनं पत्या दिवौकसां ॥ ८८ ॥
 भ्रातरं निहतं दृष्ट्वा नितातं दुःखितस्ततः । चित्तयित्वा महावीर्यं चक्रिणां व्योमगामिनां ॥ ८९ ॥

पद्मपुराणम् ।

परित्रारेण सर्वेण निजिन सहितः क्षणात् । रणात्पलायनं चक्रे सुमाली नयपेशलः ॥ ९० ॥
 तद्व्यर्थं गतं शक्रमनुमोर्गेण गत्वरं । उवाच प्रणतः सोमः स्वामिभक्तिपरायणः ॥ ९१ ॥
 विद्यमाने प्रभो भृत्ये मादृशे शत्रुघारणे । प्रथनं कुलेपे कस्मात्स्वयं मे यच्छ शस्ततं ॥ ९२ ॥
 एवमस्त्विति चेत्केसावचुमार्गे रियोगतः । वाणपूजं विभुञ्च करौघमिव शत्रुगं ॥ ९३ ॥
 ततस्तदाहृतं सैन्यं मिश्रितैः कपिरक्षसां । धाराहृतं गवां यद्वत्कुलमाकुलतां गतं ॥ ९४ ॥
 याप न क्षत्रमर्यादां त्वं जानासि मनागपि । जडमर्गपरिक्षिप्त इत्युक्तः प्राप्तकारिणा ॥ ९५ ॥
 निमृत्स्य क्रोधदीप्तेन ततो माल्यवता शशी । गाढं स्तनांतरं भिक्षो भिडिमालेन मूर्छितः ॥ ९६ ॥
 अयं त्वाश्वास्यते यावन्मूर्च्छामीलितलोचनः । अंतर्द्वानं गतास्तावधातुघानश्रुवंगमाः ॥ ९७ ॥
 पुनर्जन्मेन ते प्राप्ता अलंकाराद्भुयं पुरं । सिंहस्यैव त्रिनिःक्रांता जठरादागता सुखं ॥ ९८ ॥
 प्रतिबुद्धःशशांकोपि दिग्गो वीक्ष्य रिपूञ्जितः । स्तूयमानो जयेनारैर्यथौ मयवर्तौतिकं ॥ ९९ ॥
 ध्वस्तशत्रुश्च सुज्ञामा वंदिनां निर्यहः स्तुतः । अन्वितो लोरुपालानां चक्रवलेन तोषिणा ॥ १०० ॥
 ऐरावतं समारूढधामरानिलवीजितः । सितच्छत्रकृतच्छाथो नृत्यत्पुरपुरस्सरः ॥ १०१ ॥
 रत्नांशुकष्वजन्यस्त्वशोमशुचिद्रततोरणं । आयुल्कपुष्पविशिखं सिकंछुंभुववारिणा ॥ १०२ ॥

गवाक्ष्यन्त्यस्तसन्नरीनयनालीनिरीक्षितः । युक्तः परमया भूत्या विवेश रथनूपुरं ॥ १०३ ॥
 पित्रोश्च प्रिनयात्पादौ प्रणनाम कृताञ्जलिः । तौ च परपृशतुर्गात्रं कंपिना तस्य पाणिना १०४,
 शत्रून्वं स निर्जित्य परमानंदमागतः । आस्वादयन्परं भोगं प्रजापालनतत्परः ॥ १०५ ॥
 सुतरां स ततो लोके प्रसिद्धिं शक्रतां गतः । प्राप्तः स्वर्गप्रसिद्धिं च विजयाद्धैश्च भूधरः ॥ १०६ ॥
 उत्पत्तिं लोकपालानां तस्य वक्ष्यामि सांप्रतं । एकाग्रं मानसं कृत्वा श्रेणिकैषां निबुध्यतां १०७
 स्वर्गलोकाच्च्युतो जातो मकरध्वजखेचरात् । संभूतो जठरे दित्या लोकपालोऽभनच्छयी १०८
 कांतिमानेप शक्रेण द्योतिःसंगे पुरोत्तमे । पूर्वस्यां ककुभि न्यस्तो मुमुदे परमद्विक्रः ॥ १०९ ॥
 जातो मेघरथाभिख्याद्दरुणार्यां महाबलः । खेचरो वरुणो नाम संग्राप्तो लोकपालतां ॥ ११० ॥
 पुरे मेघपुरे न्यस्तः पश्चिमायामसौ दिशि । पाशं प्रहरणं श्रुत्वा यस्य विभ्यति शत्रवः ॥ १११ ॥
 संभूतः कनकावल्यां किंशुर्वेण महात्मना । कुवराख्यो नमोगामी विभूत्या परयान्वितः ॥ ११२ ॥
 कांचनाख्ये पुरे चायमुदीच्यां दिशि योजितः । संग्राप परम भोगं प्रख्यातो जगति श्रिया ११३
 संभूतः श्रीप्रभागर्भे कालाप्रिव्योन्नचारिणः । चंडकर्मा यमो नाम तेजस्वी परमोभवत् ॥ ११४ ॥
 दक्षिणोदन्वतो द्वीपे किंशुनाम्नि पुरोत्तमे । स्थापितोसौ स्वपुण्यानां प्राप्नुवन्वृजितं फलं ११५

पुरस्य यस्य यन्नाम पृथिव्यां रूपातिमागतं । तेनैव रूपापिता नाम्ना पौरास्तत्र सुरेशिना ११६
 असुराख्ये नभोगानां नगरे निवसंति ये । असुरारूपा इमे जाताः सकले धरणीतले ॥ ११७ ॥
 यद्यगीते पुरे यक्षाः किन्नरादे च किन्नराः । गंधर्वसंज्ञया रूपाताः पुरे गंधर्वनामनि ॥ ११८ ॥
 अध्विनी यतयो विश्वे वैश्वानरपुरस्सराः । कुर्वति त्रिदशक्रीडां विद्याबलसमन्विताः ॥ ११९ ॥
 अवाप्य संभवं योनां प्राप्यश्रीविस्तरं भुवि । प्रणतो भूरिलोकेन मन्यते स्वं सुरेश्वरं ॥ १२० ॥
 इंद्रः स्वर्गः सुराश्चान्ये समस्तास्तस्य विस्मृताः । संपद्भिरतिमेतस्य नित्योत्सवाविधायिनः १२१
 स्वर्भिद्रं पर्वतं स्वर्गं लोकपालान् खगेश्वरान् । निवांश्च सकलान्देवान्स मेने भूतिगर्वितः ॥ १२२ ॥
 मचोस्ति न महान्कथित्पुरुषो भुवनत्रये । अहमेवास्य विश्वस्य प्रणेता विदिताखिलः ॥ १२३ ॥
 विद्याभृच्चक्रवर्चित्वमिति प्राप्य स गर्वितः । फलमन्वभवत्पूर्वजन्मोपात्तसुकर्मणः ॥ १२४ ॥
 भागेत्र यो व्यतिक्रातस्तं वृत्तांतमतः शृणु । धनदस्य समुत्पत्तिः श्रेणिक ह्ययते यथा ॥ १२५ ॥
 द्योमविदुरिति रूपातः पुरे कौतुकमंगले । भार्यानिंदवती तस्यापुत्पन्नं दुहित्वाद्यं ॥ १२६ ॥
 कौशिकी ज्यायसी तत्र केकसी च कनीयसी । ज्येष्ठा विश्रवसे दत्ता पुरे यश्चविनिर्मिते ॥ १२७ ॥
 तस्यां वैश्रवणो जातः शुभलक्षणविग्रहः । शतपत्रेश्चणः श्रीमानंगनानयनोत्सवः ॥ १२८ ॥

एवमुक्तः सचाहूय शक्रेण कृतपूजनः । ब्रज लंकापुरीं शशि प्रियस्त्वं मम खेचरान् ॥ १२९ ॥
चतुर्णां लोकपालानामद्य प्रभृतिपंचमः । लोकपालो भव त्वं मे मत्प्रसादान्महापलः ॥ १३० ॥
यदाज्ञापयसीत्युक्त्वा कृत्वा चरणवंदनां । आपृच्छ्य पितरौ नत्वा निर्गतासौ सुमंगलं ॥ १३१ ॥
अर्घ्यतिष्ठच्च मुदिवो लंकां शंकाविवर्जितः । विद्याधरसमूहेन शिरसा धृतशासनः ॥ १३२ ॥
प्रीतिमत्यां समुत्पन्नः सुमालितनयस्तु यः । नाम्ना रत्नश्रवाःशूरस्त्यागी भुवनवत्सलः ॥ १३३ ॥
मित्रोपकरणं यस्य जीवितं तुंगचेतसः । भृत्यानामुपकाराय प्रभुत्वं भूरि तेजसः ॥ १३४ ॥
लब्धवर्णोपकाराय वैदग्ध्यं दग्धदुर्मतेः । बंधूनामुपकाराय लक्ष्म्याश्च परिपालनं ॥ १३५ ॥
ईधरत्वं दरिद्राणामुपकारार्थमुन्नतं । साधूनामुपकारार्थं सर्वस्वं सर्वपालिनः ॥ १३६ ॥
सुकृतस्मरणार्थं च मानसं मानशालिनः । धर्मोपकरणं चायुः वीर्योपकृतये वपुः ॥ १३७ ॥
पितेव प्राणिवर्गस्य यो बभूवालुकंपकः । सुकाल इव चातीतः स्मर्यतेद्यापि जंतुभिः ॥ १३८ ॥
परस्त्रीमानुष्यस्य शीलभूषणधारिणः । परद्रव्यं तृणवत्परश्च स्वशरीरवत् ॥ १३९ ॥
गुणिनां गणनायां यः प्रथमं गणितो बुधैः । दोषिणां च समुह्यापे स स्मृतो नैव जंतुभिः १४०
अन्यैरिव महाभूतैः शरीरं तस्य निर्मितं । अन्यथा सा कुतः शोभा बभूवास्य तथाविधा ॥ १४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रसेकममृतैश्च चक्रे संभाषणेषु सः । महादानमिवोदात्तचरितो विततार च ॥ १४२ ॥
 धर्मार्थकामकार्याणां मध्ये तस्य महामतेः । धर्म एव महान्यत्नो जन्मांतरगतावभूत् ॥ १४३ ॥
 यथो विभूषणं तस्य भूषणानां सुभूषणं । गुणाः कीर्त्या समं तस्मिन्सकुंडुया इव स्थिताः ॥ १४४ ॥
 स भूतिं परमां वाञ्छन् क्रमाद्ग्रोत्रसमागतां । संत्याजितो निजं स्थानं पत्या स्वर्गनिवासिनां ॥
 परित्यज्य भयं धीरो विद्यां साधयितुं क्षमः । रौद्रं भूतपिशाचादिनादि पुष्पांतकं वनं ॥ १४६ ॥
 विद्याया विदितां पूर्वमथो तद्भामिनीं सुतां । व्योमविदुर्ददावस्मै तपसे परिचारिकां ॥ १४७ ॥
 तस्य सा योगिनः पार्श्वे विनीता, समवस्थिता । कृतांजलिपुटादेशं वाञ्छंती तन्मुखोद्गता ॥ १४८ ॥
 ततः समाप्तनियमः कृतसिद्धनमस्कृतिः । एकाकिनीं सुतां बालां दृष्ट्वा सरललोचनां ॥ १४९ ॥
 नीलोत्पलेश्वर्यां पद्मवंकां कुंददलद्विजां । शिरीषमालिकावाहं पाटलादववासासां ॥ १५० ॥
 बहुलामोदनिःश्वासां चम्पकत्वक्समत्विपं । कुमुदैरिव निःशेषां निर्मितां दधवीं तनुं ॥ १५१ ॥
 मुक्तपद्मालयां पद्मां रूपैणैव दग्धीकृतां । परमोत्कंठयानीतां पादविन्यस्तलोचनां ॥ १५२ ॥
 अपूर्वपुरुपालोकलज्जितानतविग्रहां । ससाध्वसविनिक्षिप्तनिःश्वासोत्कंपितस्तनीं ॥ १५३ ॥
 लावण्येन विलंपतीं पल्लवानंतिकीगतान् । निःश्वासाकृष्टमत्तालिकुलव्याकुलिताननां ॥ १५४ ॥

पद्मपुराणम् ।

सौकुमार्यादिवोदाराद्विभ्यतानतिनिभं । यौवनेन कृताश्लेषां संभृति योषितः परां ॥ १५५ ॥
 गृहीत्वेवाखिलल्लैषं लावण्यं त्रिजगद्गतं । कर्मभिर्निर्मितां कर्तुमद्भुतं सार्वलौकिकं ॥ १५६ ॥
 शरीरेणैव संयुक्तां साधाद्विद्यामुपागतां । वशीकृतासुरदारेण तपसा कांतिशालिनीं ॥ १५७ ॥
 पप्रच्छ प्रियया वाचा करुणावान् स्वभागतः । प्रमदासु विशेषेण कन्यकासु ततोधिकं ॥ १५८ ॥
 कस्यासि दुहितां बाले किमर्थं त्वमिहावनौ । एकाकिनी गृगीवास्मिन्मृगद्वभ्रष्टावतिष्ठमे ॥ १५९ ॥
 के वा भजंति ते वर्णा नाम पुण्यमनोरथैः । पक्षपातो भगत्येव योगिनामपि मज्जने ॥ १६० ॥
 तस्मै साकथयद्वाचा गद्गदत्वमुपेतया । दधत्यात्थं तमाधुर्यं चेतश्चौराणदक्षया ॥ १६१ ॥
 उत्पन्ना नंदवत्यंगे व्योमर्विदोरहं सुता । कैकसीति भवत्सेवां कर्तुं पित्रा निरूपिता ॥ १६२ ॥
 तत्रैव समये तस्य सिद्धा विद्या महौजसः । मानसस्तंभनी नाम्ना क्षणदधितविग्रहा ॥ १६३ ॥
 ततो विद्याप्रभावेण तस्मिन्नेत्र महावने । पुरं पुण्यांतकं नाम क्षणात्तेन निवेशितं ॥ १६४ ॥
 कृत्वा पाणिगृहीतां च कैकसीं विधिना ततः । रमे तत्र पुरे प्राप्य भोगान्मानसकल्पितान् १६५
 बभूव च तयोःश्रीतिजायापत्योरनुत्तरा । क्षणार्द्धमपि नो सेहे वियोगं या सुचेतसोः ॥ १६६ ॥
 मृतामिव स तां मेने लोचनागोचरस्थितां । निमेषादर्शनम्लानि व्रजंता मृदुमानसां ॥ १६७ ॥

वक्रचंद्रेधिणी तस्या तस्य नित्यं व्यवस्थिते । सर्वेषां वा हृषीकृष्णां सा वभ्रुवास्य बंधनं ॥ १६८ ॥
 अनन्यजैकरूपेण यौवनेन धनश्रिया । विद्याबलेन धर्मेण शुक्तिरासीत्परं तयोः ॥ १६९ ॥
 ब्रजंती ब्रजयायुक्ते विष्टंती स्थितिमागते । छायेष साभवत्पत्यावनुवर्तनकारिणी ॥ १७० ॥
 अथासौ विपुले कान्ते क्षीराकूपारपांडुरे । स्वद्वीपकृत्वालोके दुकूलपटकोमले ॥ १७१ ॥
 यथेष्टदेहविन्यस्तनानावर्णोपधानके । निःश्वासाभोदनिर्निद्रद्विरेफसमुपासते ॥ १७२ ॥
 परितः स्थितयामश्रीविनिद्रनयनेक्षिते । तत्र दंतविनिर्माणपट्टके शयनोत्तमे ॥ १७३ ॥
 चितयंती गुणान्पत्युर्मनोबंधनकारिणः । वाञ्छंती च सुतोत्पत्तिं सुखं निद्रायुपागता ॥ १७४ ॥
 ईक्षांचके परान्स्वमान्महाविस्मयकारिणः । अव्यक्तचलनादायिसखीवीक्षितविग्रहा ॥ १७५ ॥
 ततः प्रभाततूर्येण शंखशब्दानुकारिणा । मागधानां च वाणीभिः सापि प्रबोधमागता ॥ १७६ ॥
 कृतमंगलकार्यार्थं नेपथ्यं दधती शुभं । सखीभिरान्विताऽऽगच्छन्मनोज्ञा भर्तुरंतिकं ॥ १७७ ॥
 आसीना चांजलिं कृत्वा पत्युः पार्श्वे सुविभ्रमा । भद्रासनेंशुकच्छन्ने क्रमात्स्वप्नान्न्यवेदयत् १७८
 अद्य रात्रौ मया यामे चरमे नाथ वीक्षिताः । त्रयः स्वप्नाः श्रुतौ तेषां प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ १७९ ॥
 बृहद्वृंदं गजेन्द्राणां धंसयन्परमौजसां । कुक्षिमास्येन मे सिंहः प्रविष्टो नभसस्तलात् ॥ १८० ॥

पद्मपुराणम् ।

विद्राघयन्मयूखैश्च ध्वातं गजकुलासितं । स्थितो विहायसो मध्यादंके कमलनाथवः ॥ १८१ ॥
 कुर्वन्मनोहरां लीलां दूरयन् तिमिरं करैः । अखण्डमण्डलो दृष्टः पुरः कुमुदनेदनः ॥ १८२ ॥
 दृष्टमात्रेषु चैतेषु विस्मयाक्रांतमानसा । प्रभातवर्षनादेन गताहं वीतनिद्रतां ॥ १८३ ॥
 किमेतदिति नाथ त्वं ज्ञातुमर्हसि सांप्रतं । ज्ञातव्येषु हि नारीणां प्रमाणं प्रियमानसं ॥ १८४ ॥
 ततोष्टांगनिमिच्छः कुशलो जिनशासने । रत्नश्रवाः प्रमोदेन स्वभार्थान् व्यवृणोत्कृमात् १८५
 उत्पत्स्यंते त्रयः पुत्राः त्रिजगद्रतकीर्तयः । तत्र देवि महासत्त्वाः कुलवृद्धिविधायिनः ॥ १८६ ॥
 भवांतरनिचन्द्रेण सुकृतेनोत्तमक्रियाः । बह्वमत्वं प्रपत्स्यंते सुरेष्वपि सुरैः समाः ॥ १८७ ॥
 कांत्युत्सारिततारेणाः दीप्त्युत्सारितमास्कराः । गांभीर्यजिततोयेशा स्थैर्यात्सारितभूधराः ॥ १८८ ॥
 चारुकर्मफलं युक्त्वा स्वर्गे शेषस्य कर्मणः । परिपाकमवाप्स्यंति सुरैरप्यपराजिताः ॥ १८९ ॥
 दानेन कामजलदाः चक्रवर्तिसमर्द्धयः । वरसीमंतिनीचेतोलोचनालीमलिन्मुखाः ॥ १९० ॥
 श्रीवत्सलक्षणात्यंतराजितोत्तुंगवक्षसः । नाममात्रश्रुतिध्वस्तमहासाधनशत्रवः ॥ १९१ ॥
 भविता प्रथमस्तेषां नितातं जगते हितः । साहसैकरसासक्तः शत्रुपद्मक्षपाकरः ॥ १९२ ॥
 संग्रामागमनासस्य भविष्यति समंततः । शरीरं निश्चितं चारोरुचरोमांचकंठकैः ॥ १९३ ॥

निधानं कर्मणां प्रेप दारुणानां भविष्यति । वस्तुन्युरीकृते तस्य न शक्रोऽपि निर्वर्तकः ॥ १९४ ॥
 कृत्वा स्मितं ततो देवी परमप्रमदाञ्जिता । भर्तुराननमालोक्य विनयादित्यभाषत ॥ १९५ ॥
 अहंमतामृतास्थादसुचित्ताभ्यां कथं प्रभो । आवाभ्यां प्राप्यजन्मायं क्रूरकर्मा भविष्यति १९६
 आवयोरननु मञ्जापि जिनवाक्येन भाषिता । भवेदमृतवल्लीतो विषस्य प्रसवः कथं ॥ १९७ ॥
 प्रत्युवाच च तामेवं त्रिये श्रुणु वरानने । कर्माणि कारणं तस्य न वयं कृत्यवस्तुनि ॥ १९८ ॥
 मूलं हि कारणं कर्म स्वरूपविनियोजने । निमित्तमात्रमेवास्य जगतः पितरा स्मृतौ ॥ १९९ ॥
 भविष्यतेऽनुजावस्य जिनमार्गविशारदौ । गुणग्रामसमाकीर्णौ सुचेष्टौ शीलसागरौ ॥ २०० ॥
 सुदृढं सुकृते लग्नौ भवस्खलनभीतिवः । सत्यवाक्यरतौ सर्वसत्त्वकारुण्यकारिणौ ॥ २०१ ॥
 तपोरपि पुरोपाचं सौम्यकर्म मृदुस्वने । कारणं करुणोपेतं यतो हेतुसमं फलं ॥ २०२ ॥
 एवमुक्त्वा जिनद्वाराणां ताभ्यां पूजा प्रवर्तिता । मनसापि प्रतीतेन प्रयाताभ्यामहर्दिवं ॥ २०३ ॥
 ततो गर्भस्थिते सत्त्वे प्रथमे मातुरीहितं । बभूव क्रूरमृत्युतं हठनिजितपोषं ॥ २०४ ॥
 अभ्यावाञ्छत्पदं न्यासं कर्तुं मूर्द्धसु विद्विषां । रक्तकन्दमदिग्धेषु परिस्फुरणकारिषु ॥ २०५ ॥
 आज्ञां दातुमभिप्रायः सुरराज्येष्वजायत । हुंकारमुखरं चास्यमंतरेणापि कारणं ॥ २०६ ॥

पद्मपुराणम् ।

निष्ठुरत्वं शरीरस्य निर्जितश्रमवत्तरा । कठोरा घर्षरा वाणी दृष्टिपाताः परिस्पृष्टाः ॥ २०७ ॥
 दर्पणे विद्यमानेपि सायकेऽपश्यदाननं । कथमप्यानमन्मूर्च्छा गुरुणामपि वंदने ॥ २०८ ॥
 प्रतिपक्षासनाकंपं कुर्वन्नथ विनिर्गतः । संपूर्णे समये तस्याः कुक्षेः प्राणी सुदारुणः ॥ २०९ ॥
 प्रमया तस्य जातस्य दिवाकद्रुरीक्षया । परिवर्गस्य नेत्रौघाः सघनस्थगिता इव ॥ २१० ॥
 भूतैश्च ताडनाद्भूतो दुन्दुभेरुद्धतो ध्वनिः । कंत्रधैः शत्रुगेहेषु कृतश्रुत्पातनर्तनं ॥ २११ ॥
 ततो जन्मोत्सवस्तस्य महान्पित्रा प्रवर्तितः । उन्मत्तिकेन यत्रासीत्प्रजा स्वेच्छाविधायिनी २१२
 अथ मेरुगुहाकोरं तस्मिन्मूर्तिगृहोदरे । शयने सस्मितस्तिष्ठन् रक्तपादतलश्चलः ॥ २१३ ॥
 उत्तानः कंपयन् भूमिं लीलया शयनार्तिकां । सद्यः संश्रुच्छितादित्यमंडलोपमदर्शनः ॥ २१४ ॥
 दत्तं राक्षसनाथेन मेघवाहनरूढये । पुरा नागसहस्रेण रक्षितं त्रस्फुरत्करं ॥ २१५ ॥
 पिनद्धं रक्षसां भीत्या न केनचिदिहांतरे । आदरेण विना हारं करणाकर्षदभक्तः ॥ २१६ ॥
 हारश्रुष्टिं ततो बालं दृष्ट्वा माता संसंत्रमा । चकारांके महालिहात्समाजघ्नौ च मूर्द्धनि ॥ २१७ ॥
 दृष्ट्वा पिता च तं बालं सहारं परमाद्भुतं । महानेप नरः कोपि भवितेति व्यचिंतयत् ॥ २१८ ॥
 नागैर्द्रुकृतरक्षेण हारेण रमतेमुना । कोन्यथा यस्य नो शक्तिर्भविष्यति जनातिगा ॥ २१९ ॥

चरणेन समादिष्टं साधुना यद्वचः पुरा । इदं तद्विदित्यर्थं नैव जायते यतिभाषितं ॥ २२० ॥
 दृष्ट्वाश्चर्यं सहारोस्य जनन्या भीतिमुक्त्या । पिनद्धो भाषयन्नाशा दशजालेन रोचिषां ॥ २२१ ॥
 स्थूलस्वच्छेषु रत्नेषु नवान्यानि मुखानि यत् । हारं दृष्टानि यातोसौ तद्दशाननसंज्ञितां ॥ २२२ ॥
 भानुकर्णस्ततो जातः कालेतीते कियत्यपि । यस्य मानुरिव न्यस्तः कर्णयोगेण्डशोभया ॥ २२३ ॥
 ततश्चन्द्रनखा जाता पूर्णचंद्रसमानना । उद्यदद्दशशंकाभनखभासितदिग्मुखा ॥ २२४ ॥
 ततो विभीषणी जातः कृतं येन विभीषणं । जातमात्रेण पापानां सीम्याकारेण साधुना ॥ २२५ ॥
 देहयत्त्वं जगामासौ साथाद्धर्म इवोरामः । अद्यापि गुणज्ञा यस्य कीर्तिर्जगति निर्मल ॥ २२६ ॥
 बालक्रीडापि भीमाभूद्दशग्रीवस्य भास्वतः । कनीयसोस्तु सानंदं विदधे विद्वियामपि ॥ २२७ ॥
 शशुभे भ्रान्तृमध्ये सा कन्या सुंदरविग्रहा । दिवसार्कशशांकानां मध्ये संध्येव सत्क्रिया ॥ २२८ ॥
 मातुरंके स्थितोथासौ धृतचूडः कुमारकः । दशाननो दशशानां कुर्वन् ज्योत्स्नां द्विजत्विषा २२९
 नमसा प्रस्थितं कापि द्योतयंतं दिशः त्विषा । युक्तं खेचरचक्रेण विभूतिवलद्यालिना ॥ २३० ॥
 कक्षाचिद्युक्तोद्योतैर्मदधाराधिसर्जिभिः । वेष्टितं दंतिजामृतैः कर्णशंखबलाहकैः ॥ २३१ ॥
 महता तूर्यनादेन श्रुतिवार्धिर्यकारिणा । कुर्याणं मुखरं चक्रं दिशां सुरपराक्रमं ॥ २३२ ॥

पद्मपुराणम् ॥

असित्वेव विभुर्चतं बलेन पुरतो नमः । धीरो वैश्वर्षणं वीक्ष्याञ्चक्रे दृष्ट्या प्रगल्भया ॥ २३३ ॥
 महिमानं च दृष्ट्वास्य पप्रच्छीति स मातरं । निघ्नश्चपलभावश्च बालभावेन सस्मितः ॥ २३४ ॥
 अत्र कोयमितो याति मन्यमानो निजौजसा । जगत्पुण्यमिवाशेषं बलेन महतादृतः ॥ २३५ ॥
 ततः साकथयत्तस्य मातृस्वस्तीय एष ते । सिद्धविधयः श्रिया युक्तो महत्या लोककीर्तितः ॥ २३६ ॥
 अत्रूणां जनप्रस्कंपं पर्यटलेप विष्टपं । महाविभवसंपन्नो द्वितीय इव भास्करः ॥ २३७ ॥
 भवत्कुलक्रमायातां तवोद्धास्य पितामहं । अयं प्राति पुरीं लंकां दत्ताभिद्रेण वैरिणा ॥ २३८ ॥
 मत्तोरथशतान्येप जनकस्तत्र चितयन् । तदर्थं न दिवा निद्रां न च नक्तमवाप्नुते ॥ २३९ ॥
 अहमप्यनया पुत्र चितया शोपमागता । अचासं मरणं पुंसां स्वस्थानभ्रंशतो वरं ॥ २४० ॥
 पुत्र लक्ष्मीं कदा तु त्वं प्राप्स्यसि स्रकुलोचितां । विशल्यमिव यां दृष्ट्वा भविष्यत्यावयोर्मनः २४१
 कदा तु भ्रातरावेतौ विभूत्या तव संगता । दृश्यामि विहितच्छंदौ विष्टपे वीतकंठके ॥ २४२ ॥
 मातुर्दानवत्तः श्रुत्वा कृत्वा गर्वसितं ततः । विभीषणो ब्रमाणेदमुद्गच्छकोधि विपाङ्कुरः ॥ २४३ ॥
 धनदो वामवल्प देवो वा कोस्य वीक्षितः । प्रमावो येन मातस्त्वं करोपि परिदेवनं ॥ २४४ ॥
 वीरप्रसविनी वीरा विज्ञातजनचेष्टिता । एवंविधा सती कस्माद्ददसि त्वं यथेतरा ॥ २४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

श्रीधत्समंडितोरस्कौ ध्यायिता ततविग्रहं । अद्भुतैकरसासिक्तनित्यचेष्टो महाबलः ॥ २४६ ॥
 भस्मच्छन्नाश्रिवद्भस्मीकृतैः शक्तोखिलं जगत् । न मनो गोचरं प्राप्तो दशग्रीवः किमंब ते ॥ २४७ ॥
 गत्या जयेदयं चित्तमनादरसमुच्छया । तदानि गिरिराजस्य पादयेच्च चपेटया ॥ २४८ ॥
 राजमागौ प्रतापस्य स्तंभौ भुवनवेगमनः । अंकुरौ दर्पदक्षस्य न ज्ञातावस्य ते भुजौ ॥ २४९ ॥
 एवं कृतस्तवोऽथासौ भ्रात्रागुणकलाविदा । तेजो बहुतरं प्राप सर्पिपेव तनूनपाव् ॥ २५० ॥
 जगाद चेति किं मातरात्मनोऽतिचिकथया । वदामि शृणु यत्सत्यं वाक्यमेतदनुत्तरं ॥ २५१ ॥
 गर्विता अपि विद्याभिः संभूय मम लेचराः । एकस्यापि न पर्याप्ता भुजस्य रणमूर्द्धनि ॥ २५२ ॥
 कुलोचितं तथापीदं विद्याराधनसंज्ञकं । कर्मकर्तव्यमस्माभिस्तत्पुत्रोर्नैर्न लज्यते ॥ २५३ ॥
 कुर्वन्त्याराधनं यत्नात्साधवस्तपसो यथा । आराधनं तथा कृत्यं विद्यायाः खगोत्रजैः ॥ २५४ ॥
 इत्युक्त्वा धारयन्मानमनुजाभ्यां समन्वितः । पितृभ्यां बुधितो मूर्द्धि कृतसिद्धनमस्कृतिः २५५
 प्राप्तमंगलसंस्कारो निश्चयस्थिरमानसः । निर्गत्य मुदितो गेहादुत्पपात नमस्तलं ॥ २५६ ॥
 क्षणात्प्राप्तं प्रविष्टश्च भीमं नाम महाबनं । दंष्ट्राकरालवदनैः क्रूरसत्त्वैर्विदारितं ॥ २५७ ॥
 सुप्ताजगरनिश्वासप्रैखितोदारपादपं । नृत्यञ्चंतरसंधातपादशोभितभूतलं ॥ २५८ ॥

महागह्वरेदेशस्य ब्रुव्यमेघतमश्रयं । कालेनैव स्वयं क्लिप्तं सन्निधानं सुमीपणं ॥ २५९ ॥
 यस्योपरि न गच्छंति सुराश्चापि भयादिताः । यच्च भीमतया प्राप प्रसिद्धिं भुवनत्रये ॥२६०॥
 गिरयो दुर्गमा यत्र ध्वांतव्याप्तगुहाननाः । साराश्रय तस्यो लोकं प्रसितुं श्रोयतां इव ॥ २६१ ॥
 अभिन्नचेतस्तत्र गृहीत्वा शममुत्तमं । दुराशादूरितात्मानो धवलांबरधारिणः ॥ २६२ ॥
 पूर्णदुसौम्यवदनाः शिखामणिविराजिताः । तपश्चरितुमारब्धास्त्रयोपि आतरो महत् ॥ २६३ ॥
 विद्याश्चाष्टाक्षरी नीता वश्यतां जपलक्षया । सर्वकामान्नदा नाम दिवसाद्धेन तैस्ततः ॥ २६४ ॥
 अन्नं यथेप्सितं तेभ्यः सौपनित्ये यतस्ततः । क्षुधाजनिमतेषां संवभूव न पीडनं ॥ २६५ ॥
 ततो जपितुमारब्धाः सुचिन्ता षोडशाक्षरं । मंत्रकोटिसहस्राणि यस्या बृत्तिर्दशोदिताः ॥२६६॥
 जंबूद्वीपपतिर्यक्षस्तमथ त्रीभिराहतः । अनावृत इति ख्यातः प्राप्तः क्रीडितुमिच्छयां ॥ २६७ ॥
 अंगनानां तवस्तस्य क्रीडंतीनां सुविभ्रमं । ते तपोनिहितात्मानः स्थिता लोचनगोचरे ॥२६८॥
 रूपेण तास्ततस्तेषां समाहूय क्रचेन्विव । देव्यः समीपमानीताः कौतुकाकुलचेतसः ॥ २६९ ॥
 ऊडुस्तासामिदं काश्चित्कुचितालकलासिना । वक्रेण सद्विरेफेण पद्मस्य श्रियमाश्रिताः ॥२७०॥
 निनातं सुकुमारांगा विसर्पत्कांतितेजसः । तपश्चरत किं कार्यमपरित्यक्त्वाससः ॥ २७१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

मौर्विना न गात्राणामीदृशी जायते रुचिः । ईदृग्देशतया नापि शक्यते परतो भयं ॥ २७२ ॥
 जटासुकुटमारः क क चेदं प्रथमं वयः । विरुद्रसंप्रयोगस्य स्रष्टारो वृषभुद्भृगताः ॥ २७३ ॥
 पीतस्वनतटास्फालमुखुसंगमनोचिती । करी शिलादिंसंगेत किमर्थं प्रापितो व्यथा ॥ २७४ ॥
 अहो ह्रस्वीयसी बुद्धियुष्माकं रूपशालिनां । भोगोचितस्य देहस्य यदृहतं दुःखयोजनं ॥ २७५ ॥
 उत्तिष्ठत गृहं यामः किमद्यापि गतं बुधाः । सहास्माभिर्महाभोगान् प्राप्नुत प्रियदर्शनान् २७६
 तामिरित्युदिवं तेषां न चक्रे मानसं पदं । यथा सरोजिनीपत्रे पयसो विदुजालकं ॥ २७७ ॥
 एवमृत्तुस्ततश्चान्धाः सख्यः काष्ठमया इमे । निश्चलत्वं तयाद्योषां सर्वेष्वंगेषु दृश्यते ॥ २७८ ॥
 अभिधायेति संकुण्ठ्य रमसादुपसृत्य च । विशाले हृदये चक्रुस्त्वतंसिन-वादनं ॥ २७९ ॥
 तथापि ते गताः क्षोभं नैवं प्रवर्णयन्तसः । यतः कापुरुष्या एव स्वलंति प्रस्तुताश्रयात् ॥ २८० ॥
 देवी निवेदनाद्दृष्ट्वा जंबूद्वीपेधिना ततः । कृत्वा न्न स्मितमित्युक्ताः प्राप्तविस्मयनेत्रसा ॥ २८१ ॥
 मो मो सुपुलाः कस्माच्चपन्नरत दुष्करं । आराधयत वा देवं क्वरं क्वद्वताचिरात् ॥ २८२ ॥
 इत्युक्तास्ते यदा तस्युः पुस्तकर्मगवा इव । तदा कोपेन यथाणां पतिरेवमभापत ॥ २८३ ॥
 विस्मृत्य माभिमे देवं कमन्यं घ्यातुमुद्यताः । अहो चपलताऽमीषां परमेयमभेषसा ॥ २८४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

उपद्रवार्थमेतेषां तत्क्षणं च प्रचंडवाक् । किकराणामदाज्ञामज्ञानप्रतीक्षिणां ॥ २८५ ॥
 स्वभावैवेव ते क्रूराः प्राप्य त्वाज्ञां ततोधिकीं । नानाल्पधराश्चक्रुः पुरस्तेषामिति क्रियाः ॥ २८६ ॥
 कश्चिदुत्प्लुत्य वेगेन गृहीत्वा पर्वतोन्नतिं । पुरः पपात निर्घोतान् घातयन्निद्र सर्वतः ॥ २८७ ॥
 सर्पेण वेष्टनं कश्चिच्चक्रे सर्वेशरीरगं । भूत्वा च केशरीं कश्चिद्ब्यादायास्यं समागतः ॥ २८८ ॥
 चक्षुरन्ये रवं कर्णे बधिरीकृतदिग्मुखं । दंशहस्तिमरुदात्तसमुद्रवं गतास्तथा ॥ २८९ ॥
 एवंविधैरुपायैस्ते यदा जग्मुर्न विक्रियां । ध्यानस्वभसमासक्तनिश्चलस्वांतधारणाः ॥ २९० ॥
 तदा म्लच्छवलं भीमं चंडचंडालसंकुलं । करालमायुधैरुग्रैर्विकृतं तैस्त्वमोनिर्भं ॥ २९१ ॥
 कृत्वा पुष्पांतकं ध्वस्तं विजित्य च किलाहवे । चध्वा रत्नश्रवास्तेषां दशितो बांधवैः समां ॥ २९२ ॥
 अंतःपुरं च कुर्वाणं विप्रलापं मनश्छिदं । युष्मासु सत्सु पुत्रेषु दुःखप्राप्तमिति ध्वनन् ॥ २९३ ॥
 पुत्रा रक्षतः मां म्लच्छैर्हन्यमानं महावने । तेषामिति पुरः पित्रा प्रयुक्तो भूरिविप्लवः ॥ २९४ ॥
 ताड्यमाना च चंडालमौता निगडसंयुता । कचाकृष्टा विभुंचंती धाराः नयनवारिणः ॥ २९५ ॥
 जगाद पश्यतावस्थामीदृशीं मे सुता वने । नीताहं शर्वरैः पल्लीं कथं युष्माकमग्रतः ॥ २९६ ॥
 संभूय मम सर्वेपि लब्धविधावलाः अपि । एकस्यापि न पर्याप्ता भुजस्य व्योमचारिणः ॥ २९७ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्तं वितथं पूर्वमेकस्यापि यतोऽधुना । यूयं म्लेच्छस्य पर्याप्ता न त्रयोपि हतौजसः ॥ २९८ ॥
दशग्रीव वृथा स्तोत्रमकरोत्ते विभीषणः । एकापि नास्ति ते ग्रीवा जननीं यो न रक्षति ॥ २९९ ॥
कालेन यावता यातस्त्वं मे मानेन वञ्चितः । निष्क्रान्तो जठरादस्माद्दुच्चारस्तावता वरं ॥ ३०० ॥
भानुकर्णोऽप्ययं मुक्तः कर्णाभ्यां यो न मे स्वरं । आर्तं शृणोति कुर्वत्या विगतक्रियविग्रहः ३०१
विभीषणोऽप्ययं व्यर्थं नाम धत्ते विभीषणः । शक्तो यो नैककस्यापि शबरस्य मृताकृतिः ॥ ३०२ ॥
म्लेच्छैर्विधर्मसाणायो दयां कुरुत नो कथं । स्वंसरि प्रेम हि प्रायः पितृभ्यां सादरे परं ॥ ३०३ ॥
विधा हि साध्यते पुत्राः स्वजनानां समृद्धये । तेषां च पितरो श्रेष्ठो तथोऽथैषा व्यवस्थितिः ३०४
भ्रूक्षेपमात्रतोष्येते शबरा यांति भस्मतां । भवतां हृग्निषण्ड्यालचक्षुःपातादिव द्रुमाः ॥ ३०५ ॥
जठरेण मया यूयं धारिताः सुखलिप्सया । पुत्रा हि गदिताः पित्रोः प्रारोहा इव धारकाः ३०६
यदेवमपि न ध्यानभंगस्तेषामजायत । तदेति तैः समारब्धं मायाकर्मातिदारुणं ॥ ३०७ ॥
छिन्नं पित्रोः शिरस्तेषां पुरः सायकधारया । पुरो दशाननस्यापि मूर्द्धा भ्रात्रोर्निपातितः ॥ ३०८ ॥
तयोरापि पुरो मूर्द्धा दशग्रीवस्य पातितः । येन तौ कोपतः प्रासावीपद्भ्यान्नविकंपनं ॥ ३०९ ॥
दशग्रीवस्तु भावस्य दधानोत्पंतशुद्धतां । महावीर्यो दधत्स्थैर्यं मंदरस्य महारुचिः ॥ ३१० ॥

पद्मपुराणम् ।

अवमज्य हृषीकाणां प्रसरं निजगोचरे । अचिराभाचलं चित्तं कृत्वा दासमिवाश्रयं ॥ ३११ ॥
 कंठकेन कृतघ्राणः शर्वरेण समं ततः । ध्यानवक्तव्यताहीनो दध्यौ मंत्रं प्रयत्नतः ॥ ३१२ ॥
 यदि नाम तथा ध्यानमाविशच्छ्रमणोचमः । अष्टकर्मसमुच्छेदं ततः कुर्वति तत्क्षणात् ॥ ३१३ ॥
 अत्रांतरे सदेहानां कृतांजलिपुटस्थितं । सहस्रं तस्य विद्यानामनेकं वशतामितं ॥ ३१४ ॥
 समाप्तिमेति नोयावत्संख्यामंत्रविवर्तने । तावदेवास्य ताःसिद्धा निश्चयात्किं न लभ्यते ॥ ३१५ ॥
 निश्चयोपि पुरोपाचाच्छ्रयते कर्मणः सितात् । कर्मण्येव हि यच्छंति विघ्नं दुःखानुभावनिः ३१६
 काले दानत्रिधिं पात्रे क्षेत्रे चायुःस्थितिक्षयं । सम्यग्योगोधिफलां विद्यां नाभव्यो लब्धुमर्हति ३१७
 कस्यचिद्दशभिधैर्विद्या मासेन कस्यचित् । क्षणेन कस्यचित्सिद्धिं यांति कर्मानुभावतः ॥ ३१८ ॥
 धरण्यां स्वपितु त्यागं करोतु चिरमंधसः । मज्जत्वप्सु दिवानक्तं गिरेःपततु मस्तकात् ॥ ३१९ ॥
 विघत्तां पंचतारोग्यां क्रियां विग्रहशोपिणीं । पुण्यैर्विरहितो जंतुस्तथापि न कृती भवेत् ॥ ३२० ॥
 अंगमात्रं क्रियाः पुंसां सिद्धेः सुकृतकर्मणां । अकृतोत्तमकर्मणो यांति मृत्युं निरर्थकाः ॥ ३२१ ॥
 सर्वादरान्मनुष्येण तस्मादाचार्यसेवया । पुण्यमेव सदा कार्यं सिद्धिः पुण्यैर्विना कृतः ॥ ३२२ ॥
 पश्य श्रेणिक पुण्यानां प्रभावं यद्दशाननः । असंपूर्णे गतः काले विद्यासिद्धिं महामनाः ॥ ३२३ ॥

सद्येषु कर्तव्यानि विद्यानां नामकीर्तनं । अर्थसापर्ययतो लब्धं भवाद्यहितमानसः ॥ ३२४ ॥
 नमःसंचारिणीं, कामदारिणीं, कायगामिनीं । दुर्निचारा, जगत्कम्पा, प्रज्ञातिं, भानुमालिनीं, ३२५
 अणिमां, लघिमा, क्षोभ्या, मनःस्तम्भनकारिणी, । संवाहिनी, सुरब्धंसी, कामारी, वधकारिणी ॥
 सुविधाना, तपोरूपा, दहनी, विपुलोदरी । शुभप्रदा, रजोरूपा, दिनरात्रिविधायिनी ॥ ३२७ ॥
 वज्रोदरी, समाकृष्टिरदर्शन्यज्रामरा । अनलस्तम्बनी, तोयस्तम्बनी, गिरिदारणी ॥ ३२८ ॥
 अवलोकन्यरिध्वंसी, घोरा, धीरा, पुञ्जगिनी । चारुणी, भुवनावध्या, दारुणा, मदनाशिनी ३२९
 भास्करी, भयसंभूतिरयानी, विजया, जया । बंधनी, मोचनी, चान्या वाराही, कुटिलाकृतिः ३३०
 चितोद्भवकरी, शान्तिः, कौर्वरी, वृशकारिणी । योगेश्वरी, बल्लोत्सादी, चंडा, भीतिः, प्रवर्षिणी ॥
 एवमाद्या महाविद्या पुरा सुकृतकमेणा । स्वल्पैस्व दिनैः प्राप दशग्रीवः सुनिद्रयः ॥ ३३३ ॥
 सर्वोद्वा, रतिसंवृद्धिर्दृग्भिणी, न्योमगामिनी । निद्राणी, चैति पंचिता भाचुकर्णं समाश्रिताः ३३३
 सिद्धार्थी, शुभदुसनी, निर्व्याघाता, खगाभिनी । विद्या विभीषणं प्राप्ता चतस्रो दधिता इव ३३४
 ईश्वरत्वं ततः प्राप्ता विधायां वै सुविश्रमाः । जन्मान्यदिवसं प्रापुर्महासंसदकारणं ॥ ३३५ ॥
 तंतः पत्न्योपि यक्षाणां दृष्ट्वा विद्याः समागताः । पूजितास्ते महाभूत्या दिव्यालंकारभूषिताः ३३६ ॥

स्वयंप्रभमिति, ख्यातं नगरं च निवेशितं । मेरुशृंगसमुच्छ्रायं सन्नपत्किविराजितं ॥ ३३७ ॥

मुक्ताजालपरिक्षिप्तगन्नाधैर्दुःसुन्नतैः । रत्नजांबूनदस्तभैरचितं चैत्यवेक्षममिः ॥ ३३८ ॥

अन्यान्यकरसंबंधजनितैर्द्रशरासनैः । रत्नैः कृतसमुद्योतं नित्यविद्युत्समप्रभैः ॥ ३३९ ॥

भ्रातृभ्यां संहितस्त्रत्र प्रासादं गगनस्थुश्चि । विद्यावलेन संपन्नः सुखं तस्थौ दशाननः ॥ ३४० ॥

जंबूद्वीपपतिः प्राह तत एव दशाननं । विस्मितस्तव वीर्येण प्रसन्नोहं महामते ॥ ३४१ ॥

चतुःसमुद्रपर्यते नागव्यतरसंकुले । तिष्ठन्नत्र यथाछंदं जंबूद्वीपतले भवान् ॥ ३४२ ॥

द्वीपस्यास्य समस्तस्य वसिताहमकंठकः । यथेष्यितं चैस्तस्मिन्नुद्धरन् शुभ्रसंहति ॥ ३४३ ॥

प्रसन्नं मयि ते वत्स स्मृतिमात्रपुरस्थिते । ईप्सितव्याहतां शक्तौ न शक्नोपि कुतोऽपरे ॥ ३४४ ॥

द्राधिष्टं जीव कालं त्वं भ्रातृभ्यां सहितः सुधी । वर्द्धतां भृतयो दिव्या बंधुमेव्या सदा तव ३४५

इत्याशीभिः समान्ध, सत्याभिस्तान् पुनः पुनः । जगाम स्वार्थं यक्षः परिवारसमन्वितः ३४६

ते रत्नश्वजं श्रुत्वा विद्यालिङ्गितविग्रहं । सर्वतो रक्षसां संघाः प्राप्ताः कृतमहोत्सवाः ॥ ३४७ ॥

उन्नतं ननुतुः क्वचित् चकुरास्फोटनं तथा । केचित्प्रमदसंपूर्णाः प्रशंशुश्च रावणं ॥ ३४८ ॥

कांतिं तिरस्कुर्वत् शुभ्रपक्षमयंकरं । सुधयेव नमः कैश्चलिपिभिर्हसितं चिरं ॥ ३४९ ॥

सुमाली माल्यवत्स्यैरजाऋक्षुरजास्तथा । आगता नितरां प्रीताः समारुह्योचमान् रथान् ॥ ३५० ॥
 अन्ये च स्वजनाः सर्वे विमानैर्वाजिभिर्गजैः । स्वदेशेभ्यो विनिष्क्रान्ता त्रासेन परिवर्जिताः ॥ ३५१ ॥
 अथ रत्नश्रवाः पुत्रस्नेह संपूर्णमानसः । वैजयंतीभिराक्रान्द्यं शुचलकुर्वन्निरंतरं ॥ ३५२ ॥
 विभूत्या परया युक्तो वंदिवृंदैरभिष्टुतः । संप्राप्तो रथमारुढो महाप्रसादसन्निभं ॥ ३५३ ॥
 एकीभूय ब्रजंतोमी पंचसंगमपर्वते । दुःखेन रजनीं निन्युररातिभययोगतः ॥ ३५४ ॥
 ततो गुरुन्प्रणामेन समाश्लेषणतः सर्वात् । स्निग्धेन चक्षुषा भृत्यान् जगृहूः कैकसीमुताः ॥ ३५५ ॥
 शरीरधिमपृच्छदिसिद्धिवृत्तांतसंकथा । न तेषामवगीतत्वं प्राप्साव्या पुनः पुनः ॥ ३५६ ॥
 ददशुर्विस्मयापन्नाः स्वयंप्रभपुरोचमं देवलोकप्रतिच्छंदं यातुधानल्लवंगमाः ॥ ३५७ ॥
 सवेपथुकरेण्यं गात्रमस्पृशत्वं चिरं । पितरौ सप्रणामानामानंदाच्चकुलेक्षणौ ॥ ३५८ ॥
 नभोमध्ये गते भर्ता तेषां स्नानविधिस्ततः । दिव्याभिः कर्तुमारुह्यो वनितामिर्महोत्सवः ॥ ३५९ ॥
 शुक्ताजालपरीतेषु स्नानपीठेषु ते स्थिताः । नानारत्नसमृद्धेषु जात्यज्ञां बुनदात्मसु ॥ ३६० ॥
 पाठपीठेषु चरणौ निहितौ पृष्ठवच्छवी । उदयाद्रिशिरोवर्तिदिवाकरसमाकृती ॥ ३६१ ॥
 ततो रत्नविनिर्मोर्णः सौवर्णैराजतात्मकैः । कुंभैः पृष्ठवसंछन्नवक्रैर्हारोविराजितैः ॥ ३६२ ॥

चन्द्रादित्यप्रतिस्पृद्धिछायावच्छादितात्माभिः । आमोदवासिताशेषादिकृचक्रजलपूरितैः ॥ ३६३ ॥
 एकानेकमुखैः प्रातःप्रातःभ्रमरमण्डलैः । गर्जद्भिर्जलपतेन गंभीरजलदैरिव ॥ ३६४ ॥
 गंधच्छर्तनैः कांतिविधानकुशलैस्तथा । अभिषेकः कृतस्तेषां तूर्यनादादिर्नदितः ॥ ३६५ ॥
 अलंक्रवस्ततो देहो दिव्यवस्त्रविभूषणैः । मंगलानि प्रयुक्तानि कुलनारीभिरादरात् ॥ ३६६ ॥
 ततो देवकुमारैः स्वजनानंददायिभिः । गुह्याणां विनयादैतैः कृतं चरणवंदनं ॥ ३६७ ॥
 अत्याशिपस्ततो दृष्ट्वा तेषां विद्योत्यसंपदः । जीवतातिचिरं कालमिति तान् गुरवोऽब्रुवन् ३६८
 सुमाली माल्यमान्दूर्यरजा रक्षरजास्तथा । रत्नश्रवाश्च तान्स्नेहादाल्लिंग पुनः पुनः ॥ ३६९ ॥
 समं बांधवलोकेन भृत्ववर्गेण चावृताः । चकुरभ्यवहारं ते स्वेच्छाकल्पितसंपदः ॥ ३७० ॥
 गुरुषु प्राप्तपूजेषु ततो ब्रह्मादिदानतः । यथाहं भृत्यवर्गे च संग्राहप्रतिमानने ॥ ३७१ ॥
 विश्वध्या गुरवोऽपृच्छंस्तान् प्रीतिविकचेक्षणाः । दिवसानियतो वत्साः सुखेन सुस्थिता इति ३७२
 ततस्ते मस्तके कृत्वा करयुगं प्रणामिनः । ऊचुर्नः कुशलं नित्यं प्रसादाद्भवतामिति ॥ ३७३ ॥
 मालिनः संकथाप्राप्तं कथयन्मरणं ततः । सुमाली शोकभारेण सद्यो मूच्छां समागतः ॥ ३७४ ॥
 रत्नश्रवसुतेनासौ ततः शीतलपाणिना । संस्पृश्य पुनरानीतो ज्येष्ठेन व्यक्तचेतनां ॥ ३७५ ॥

पद्मपुराणम् ।

आनन्दितश्च तद्वाक्यं कृजितैर्हिमशीतलैः । समस्तशुभसंघातघातघातवीजाङ्कुरोद्भिः ॥ ३७६ ॥

पुंडरीकेशुणं पश्यन्सुमाली तं ततो भक्तं । शोकं क्षणात्समुत्सृज्य पुनरानन्दमागतः ॥ ३७७ ॥

इति चोवाच ते हृद्यैर्वचोभिविंतयेतरैः । अहो वरस तवोदारं सत्त्वं तोषितदेवंतं ॥ ३७८ ॥

अहो द्युतिरियं जित्वा स्थिता तव दिवाकरं । अहो गार्भयिसुसुप्तसार्थः स्थितमेतन्नदीपति ॥ ३७९ ॥

अहो पराक्रमः कांत्या सहितोयं जिनातिगः । अहो रक्षःकुलस्यासि जातस्तवविशेषकः ॥ ३८० ॥

मंदरेण यथा जंबूद्वीपः कृत्रविभूषणः । नभस्त्वं शशाकिन यथा तिगमकरणे च ॥ ३८१ ॥

सुपुत्रेण तथा रक्षःकुलमेतद्दानन । त्वया लोकमहाश्वर्षकारिचेष्टेन भूषितं ॥ ३८२ ॥

आसंस्तोयद्गद्गाहाद्या नरास्त्वत्कुलपूर्वजाः । शुक्त्वा लंकापुरी कृत्वा सुकृतं ये गता शिवं ॥ ३८३ ॥

अस्मद्भयसनविच्छेदः पुण्यैर्जातोसि सांप्रतं । वक्रैर्गणैकेन ते तोपालकथयामि कथं कथी ॥ ३८४ ॥

नभश्चरणैरेभिः प्रत्याशा जीवितं प्रति । मुक्ता सती पुनर्बद्धा त्वद्युत्साहपरायणे ॥ ३८५ ॥

कैलाशमन्यदायांतरस्माभिर्वदितुं जिनं । प्रणम्यातिशयज्ञानः पृष्टः श्रमणसत्तमः ॥ ३८६ ॥

भविता पुनरस्माकं कदा नाथ समाश्रयः । लंकायामिति सद्वाक्यमेवमाहातुकंपकः ॥ ३८७ ॥

लप्स्यते भवतः पुत्राज्जन्म यः पुरुषोत्तमः । संभूतायां विद्यद्विदोः स लंकायां प्रवेशकः ॥ ३८८ ॥

मरुतस्य स खंडांक्षीन् मोक्षयते चलविक्रमः । सत्त्वप्रतापचित्तयश्रीकीर्तिरुचिसमाश्रयः ॥ ३८९ ॥
 गृहीता रिपुणा लक्ष्मीं मोक्षयिष्यत्यसावपि । नैतच्चित्रं यतस्तस्यां संप्रास्यति परां श्रियं ॥ ३९० ॥
 स त्वं महोन्नतधो जातः कुलस्य शुभलक्षणः ॥ उपमानविमुक्तैः रूपेण हृतलोचनः ॥ ३९१ ॥
 इत्युक्तोऽसौ जगादैवमस्त्विति प्रणततनयः । शिरस्यंजलिमाघाय कृतसिद्धनमस्कृतिः ॥ ३९२ ॥
 प्रमावात्तस्य बालस्य बंधुवर्गस्ततः सुखं । अब्युवास यथास्थानमरातिभयवर्जितः ॥ ३९३ ॥
 एवं पूर्वभवार्जितेन पुरुषाः पुण्येन यांति श्रियं । कीर्तिञ्छत्रादिगंतरालभुवना नास्मिन्वयः कारणं ॥
 अग्नेः किन्न कणः करोति विपुलं भस्म क्षणात्काननोमत्तानां करिणां भिनत्ति निवहं सिंहस्थावानाभकः
 बोधं द्वाशु कुमुदतीपु कुर्वते शीतांशुरोर्चलयः । संतापं प्रशुदन् दिवाकारकैरुत्पादितं प्राणिनां ॥
 निद्राविद्वृतहेतुमिथ्य समये जीमूतमालानिमं । ध्वान्तं दूरमपाकरोति किरणैरुद्योतमात्रो रविः ३९५

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रश्नाभिधानं नाम सप्तमं पर्व ।

अथाष्टमं पर्व ।

अथासीद्दक्षिणश्रेण्यां भास्वरप्रतिमो द्युती । सुवीरोऽसुरसंगीतिपुरे मयखगेध्वरः ॥ १ ॥
 दंत्यत्वेन प्रसिद्धस्य समस्ति तस्य भूतले । नाम्ना हेमवती भार्या योषिद्गुणसमन्विता ॥ २ ॥
 सुता मंदोदरी नाम सर्वावयंघुंदरी । तन्दूरी विशालाक्षी लावण्यजलवेणिका ॥ ३ ॥
 नवयौवनसंपूर्णा दृष्ट्वा तामन्यदा पिता । चिताव्याकुलितः प्राह दयितामिति सादरं ॥ ४ ॥
 आरूढा नवतारुण्यं वत्सा मंदोदरी प्रिये । गुणिते वै तदीया मे चिता मानसमाश्रिता ॥ ५ ॥
 कन्धानां यौवनारंभे संतापाग्निसमुद्भवे । ईधनत्वं प्रपद्यते पितरौ स्वजनैः समं ॥ ६ ॥
 एवमर्थे ददत्यस्या जन्मनोऽनंतरं बुधाः । लोचनांजलिभिस्तोयं दुःखाकुलितचेतसः ॥ ७ ॥
 अहो भिनत्ति मर्माणि धियोगो देहनिःसृतेः । अपत्यैर्जनिता नीतिरागत्यासंस्तुतेर्जनैः ॥ ८ ॥
 तद्व्यूहि तरुणीं कस्मै ददाम्येतां प्रिये वयं । गुणैः कुलेन कांत्या च क एतस्याः समो भवेत् ॥ ९ ॥
 इत्युक्त्वा प्राह ते देवी कन्यानां देहपालने । जनन्य उपयुज्येते पितरो दानकर्मणि ॥ १० ॥
 यत्र ते रुचितं दानं मह्यं तत्रैव रोचते । भर्तृच्छंदासुवर्तिन्यो भवंति कुलवालिकाः ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

इत्युक्तो मंत्रिभिः सार्धं चकारासौ प्रघारणं । केनचिन्मंत्रिणा कश्चिदुद्दिष्टः खेचरस्ततः ॥ १२ ॥
 अन्येनेद्रः समुद्दिष्टः सर्वविद्याधराधिपः । तस्माद्धि खेचराः सर्वे विभ्यति प्रतिकूलने ॥ १३ ॥
 ततः स्वयं मयेनोक्तं युष्माकं वेद्वि नो मनः । मह्यं तु रुचितः ख्यातः सिद्धविद्यो दशाननः १४
 भवितासौ महान् कोऽपि जगतोऽद्भुतकारणं । अन्यथा जायते सिद्धिविद्यानामाशु नाल्पके १५
 ततोऽनुमेनिरे तस्य तद्वाक्यं प्रमदान्विताः । मारीचप्रमुखाः सर्वे मंत्रिणो मंत्रकोविदाः ॥ १६ ॥
 ततोऽनुमेनिरे तस्य तद्वाक्यं प्रमदान्विताः । मारीचश्च ततश्चक्रे मानसं त्वरयान्वितं ॥ १७ ॥
 मंत्रिणो भ्रातरश्चास्य मारीचाद्या महायलाः । मारीचश्च ततश्चक्रे कुशलतावहे ॥ १८ ॥
 ग्रहेष्वभिमुखस्थेषु सौम्येषु दिवसे शुभे । क्रूरग्रहेष्वपश्यत्सु लभ्रे कुशलतावहे ॥ १९ ॥
 कृत्यं कालातिपातेन नेति ज्ञात्वा ततो मयः । पुण्यांतकविमानेन ग्रस्थितः कन्ययान्वितः ॥ २० ॥
 ततो मंगलगीतेन प्रमदानां नमस्तलं । तूर्यनादस्य विच्छेदशब्दात्मकमिवाभवत् ॥ २० ॥
 पुण्यांतकाद्विनिष्क्रम्य भीमारण्ये स्थिता इति । युवभिः कथितं तस्य निर्बृत्स्य प्रथमा गतिः ॥ २१ ॥
 तद्देशेदिभिश्चरैः कथितं तद्वनं ततः । चलिताऽसावपश्यच्च मेधानामित्र संचयं ॥ २२ ॥
 चारः कश्चिदुवाचेति पश्येदं देव सद्दनं । स्निग्धधांतचयाकारं निविडोऽहं गपादपं ॥ २३ ॥
 अर्ध्रैर्बलाहकारूपस्य संख्यावर्तस्य चांतरं । मंदारुणमित्रारण्यं समेदाष्टापदागयोः ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

वनस्य पश्य मध्येऽस्य शंखशुभ्रमहागृहं । नगरं शारदंभोदमहातृदसमद्युति ॥ २५ ॥
 समीपे च पुरस्यास्य पश्य प्रासादपुञ्जं । सौधसंसिव यः स्पष्टुमीहते शृंगकोटिभिः ॥ २६ ॥
 अचतीर्थं नमोभागालसमीपे तस्य वैश्वसनः । सानीकिनी चित्रश्राम चकार च यथोचितं ॥ २७ ॥
 तूर्पादि डंबरं त्यक्त्यादैत्यानामधिपस्ततः । आसौः कतिपर्ययुक्तो त्रिनीलाकलयोभितः ॥ २८ ॥
 अभिमानोदयं मुक्त्वा सकन्यः प्राप्तविस्मयः । तं प्रासादं समारुह्य प्रतीहारनिवेदितः ॥ २९ ॥
 सममं च तले प्रासः क्रमेण निश्चुतक्रमः । वनदेवीमिवैधिष्ट सुतोषुचमकन्यकां ॥ ३० ॥
 अर्थदुनखपा तस्य कृताभ्यासमसत्क्रिया । प्रपद्यंतपरिभ्रंशं कुलजतोपचारतः ॥ ३१ ॥
 ततः स चासनासीनः स्थितो कन्योचितासने । अष्टच्छत्यश्यादेवं त्रां मयो विनयान्वितां ॥ ३२ ॥
 वस्ते कांसि कुतो वासि कस्माद्वा कारणादिह । वससि प्रमयेऽरण्ये कस्य चेदं महागृहं ॥ ३३ ॥
 एकाकिन्या कथं चास्मिन् धृतिरुत्पद्यते तव । वपुरुच्छृष्टमेतत्रे पीडानां नैव भाजनं ॥ ३४ ॥
 एवं पुष्टां सती बाला स्त्रीणां स्वामात्रिकी त्रया । मंदं वनमृगी मुग्धा जगदेति नतानना ॥ ३५ ॥
 पृष्ठमत्तेन संसाध्य चंद्रहासमिमं मम । शैलराजं गतो भ्राता वंदितुं जिनपुंगवाच्च ॥ ३६ ॥
 दशत्रक्रेण तेनाहं पालनाथं निरूपिता । आर्यं विद्यामि चेत्येस्मिन् चंद्रप्रभविराजिते ॥ ३७ ॥

पद्मपुराणम् ।

यदि च स्युर्भवन्तोऽपि द्दुष्टमिव समागताः । क्षणमात्रं ततोऽत्रैव स्थानं कुर्वतु सज्जनाः ॥ ३८ ॥
यावदेवं समालापो वर्तते मधुरस्तयोः । तेजसां मंडलं तावद्दृश्याते नमस्त्वले ॥ ३९ ॥
उक्तं च कन्यया नूनमागतोऽयं दशाननः । सहस्रकिरणं कुर्वन् प्रमया विगतप्रभं ॥ ४० ॥
विद्युद्दंडेन संयुक्तं मेघानामिव तं चयं । अवलोक्य समासन्नमुत्तस्थौ संभ्रमान्मयः ॥ ४१ ॥
कृत्वा यथोचितचारमासेनसु पुनः स्थितः । मंडलाग्रप्रभाजालश्यामलीकृतचिग्रहः ॥ ४२ ॥
मारीचो वज्रमध्यस्थ वज्रनेत्रो नमस्तडित् । उग्रनको मरुद्वक्रो मेघावी सारणः शुक्रः ॥ ४३ ॥
एवमाद्या गतास्तोपं परं दृष्ट्वा दशाननं । इद्यूचुर्मगलं वाक्यं दैत्यनाथस्य मंत्रिणः ॥ ४४ ॥
अस्मभ्यं तव दैत्यस्य धिष्णोतिगरीयसी । नराणासुत्तमो येन मनस्येप निवेदितः ॥ ४५ ॥
इति चाह दशग्रीवमहो ते रूपमुज्वलं । अहो प्रश्रयसंभारो वीर्यं चातिशयान्वितं ॥ ४६ ॥
दक्षिणस्यामयं श्रेण्यामसुरग्रथिते पुरे । दैत्यानामधिपो नाम्ना मयो भुवनविश्रुतः ॥ ४७ ॥
गुणैरेपं समाकृष्टः कुमार तव निर्मलः । आयातः कं न कुर्वति सज्जना दर्शनात्सुकं ॥ ४८ ॥
स्वांगतादिकमित्याह ततो रत्नश्रवस्सुतः । सतो हि कुलविद्येयं यन्मनोहरभाषणम् ॥ ४९ ॥
साधुना दैत्यनाथेन प्रेमदर्शनकारिणा । उचितेन नियोगेन जनोऽयमनुगृह्यतां ॥ ५० ॥

पञ्चपुराणम् ।

इदं मयसुतः प्राह तात पुक्तमिदं तव । प्रतिहूलसमाचारा न भवंत्येव साधवः ॥ ५१ ॥
दृष्टोऽसौ सचिवस्तस्य कांतुकाक्रांतमानसैः । कृतानंदश्च सद्वाक्यैः पुनरुक्तैः समाकुलैः ॥ ५२ ॥
ततो गर्भगृहं रम्यं प्रविष्टोऽयं स्वभावतः । चकार महतीं पूजां जिनेन्द्राणां विशेषतः ॥ ५३ ॥
स्त्रवांश्च विविधानुवत्त्वा रोमहर्षेणकारिणः । मस्तकैस्जलिमास्थाय चूडामणिविभूषिते ॥ ५४ ॥
स्पृशंश्छलाटपद्मेन जानुभ्यां च महीतलं । पावनो स जिनेन्द्राणां ननाम चरणौ चिरं ॥ ५५ ॥
ततो गेहाज्जिनेन्द्राणां निष्क्रांतः परमोदयः । सहितौ दैत्यनाथेन निविष्टः सुखमासने ॥ ५६ ॥
विजयार्धगिरिस्थानां पृच्छन् वार्तां खगामितां । चक्षुषो गोचरीभावं निन्ये मंदोदरीमती ॥ ५७ ॥
चारुलक्षणसंपूर्णां सौभाग्यमणिभूमिकां । तनुस्निग्धनखोलुंगुणपृष्टपादसरोरुहां ॥ ५८ ॥
रभास्वंभसमानांभ्यां तूष्णाभ्यां पुष्पधन्यनः । लावण्यांभःप्रवाहाभ्यासुखभ्यामविराजितां ॥ ५९ ॥
पुक्तविस्तारधुतुंगं मन्मथास्थानमंडपं । नितंबं दधतीमग्रकुंडंरसनोहरं ॥ ६० ॥
वज्रसंघ्यामधोवक्त्रां ह्रमकुभनिभस्तनीं । शिरीषसुमनोमालां मृदुबाहुलंतायुगां ॥ ६१ ॥
कंबुरेखानवत्रीनां पूर्णचंद्रसमाननां । नेत्रकांतिनीसितुबंधसत्रिमनासिकां ॥ ६२ ॥
रक्तदंठवच्छदच्छायाक्षुरिताच्छकपोलकां । वीणाप्रमरसोन्मादपरिपुष्टसमस्वनां ॥ ६३ ॥

इंदीवरारविदानां कुमुदानां च संहतीः । विभुचतीमिवाशासु दृष्ट्या मनोश्रुवः ॥ ६४ ॥
 अष्टमीशुर्वरीनाथसमानालिकपट्टिकां । संगतश्रवणां स्निग्धनीलद्वक्षमशिरोरुहां ॥ ६५ ॥
 शोभयाऽऽस्यांहिहस्तानां जंघानामिव पद्मिनीं । जयंतौ करिणीं हंसीं सिंहीं च गतिविभ्रमैः ॥ ६६ ॥
 विद्यालिंगनजामीप्यां धारयन्तीं दृशानने । पद्मालयं परित्यज्य लक्ष्मीमिव समागतां ॥ ६७ ॥
 अंगनाविषयां सृष्टिमसर्वामिव कर्मणा । आहत्य जगताशेषं लावण्यमिव निर्मितां ॥ ६८ ॥
 दिवाकरकरस्पृशस्वर्मांनुग्रहभीतिवः । तारापतिं परित्यज्य क्षितिं कांतिमिवागतां ॥ ६९ ॥
 सीमंतमणिभाजालराचितास्यावगुंठनां । हारेण वक्त्रलावण्यसेतुनेव त्रिभूषितां ॥ ७० ॥
 कर्णयोर्वालिकालोकाम् मुक्ताफलसमुत्थिताम् । सितस्य सिंदुवारस्य मंजरीमिव विभ्रतीं ॥ ७१ ॥
 कंदर्पदपसंशोभं सहते जघनं न यत् । इतीव वेष्टितं काञ्च्या मणिचक्रककांतया ॥ ७२ ॥
 मनोज्ञामपि तां दृष्ट्वा दुःखितोऽभूत्सचिंतया । नीयंते विषयैः प्रायः सत्त्ववंतोऽपि वश्यतां ॥ ७३ ॥
 तस्यां माधुर्ययुक्तायां दृष्टिस्तस्य गता सती । अभवन्मधुमत्तेव प्रत्यानीतापि घूर्णिता ॥ ७४ ॥
 अचिंतयत्तदा नाम स्यादियं वनितोत्तमा । द्वीः श्रीलक्ष्मीर्धृतिः कीर्तिः प्राप्तमूर्तिः सरस्वती ७५
 किमूद्देयमुतानूढा माया वा केनचित्कृता । अहो सृष्टिरियं मूर्ध्नि स्थिता निखिलयोषितां ॥ ७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

सुरसुंदरतो जावा नाम्ना पद्मवती शुभा । सर्वश्रीयोपिति स्तीतनीलोत्पलदलेक्षणा ॥ १०३ ॥
 कन्याऽशोकलता नाम बुधस्य दुहिता वरा । मनोवेगासमुत्पन्ना नवाऽशोकलतासमा ॥ १०४ ॥
 संध्यायां कनकाज्जाता नाम्ना विद्युत्प्रभा परा । विद्युतं प्रमया लज्जां या नयेच्छास्त्रदर्शना १०५ ॥
 महाकुलसमुद्भूता ज्येष्ठा तासामिमा श्रिया । त्रिमूत्या च त्रिलोकस्य मूर्तो सुंदरता इव ॥ १०६ ॥
 आंकल्पकं च संग्रामास्त्वं ययुस्ताः सहेतराः । सख्येत्तापत्रपा तावद्दुस्सहा स्मरवेदनाः ॥ १०७ ॥
 गांधर्वविधिना सर्वा निराशंकेन तेन ताः । परिणीताः शशांकेन ताराणामिव संहतीः ॥ १०८ ॥
 दशग्रीवेण सार्धं ताः पुनः क्रीडां प्रचक्रिरे । अन्योऽन्याहंयुतां प्राप्य प्रथमोपगमाकुलाः ॥ १०९ ॥
 संप्रत्येव हि सा क्रीडा क्रियते तेन या समं । शशांकेन विद्युक्तानां ताराणां काभिरूपता ११० ॥
 ततः कंबुकिभिस्तासामाशु गत्वा निवेदितं । जनकेभ्य इदं वृत्तं रत्नश्रवससंभवं ॥ १११ ॥
 ततस्तैः प्रहिताः शूराः पुरथास्तद्विनाशने । संदशोष्ठुटा वद्धभ्रुकुटीकोटिसंकटाः ॥ ११२ ॥
 विधिघाति विमुंचंतस्ते शस्त्राणि समं ततः । श्रुक्षेपमात्रैर्कणव कैकसेयेन निर्जिताः ॥ ११३ ॥
 भयवेपितसर्वांगा ततस्त्वैऽमरसुंदरं । व्यज्ञापयन् समागत्य शस्त्रनिर्मुक्तपाणयः ॥ ११४ ॥
 गृहाण जीवेनं नाथ हर वा नः कुलांगनाः । छिधि वा चरणौ पाणी ग्रीवां वा न वयं क्षमाः ११५ ॥

कन्यानिवहमध्यस्थः कोऽपि धीरो विराजते । सुद्वंद्वसुंदरः कांत्या समानो रजनीपतेः ॥११६॥
 क्षुद्रस्य तस्य नो दृष्टिं देवाः शक्रपुरस्तराः । सहेरन् किमुत धुद्रा अस्मत्तुल्याः शुरारिणिः ॥११७॥
 रथनूपुरनाथेन्द्रप्रभृत्युत्तममानवाः । वीथिता बहवोऽस्माभिरयं तु परमादृतः ॥ ११८ ॥
 एवं श्रुत्वा महाक्रोधरक्तास्योऽमरसुंदरः । निरस्सन्नह्यसंधुक्तो बुधेन कनकेन च ॥ ११९ ॥
 अन्ये च बहवः शूराः पतयो व्योमगामिनां । निश्चक्रमुर्विण्डीसं कुर्वाणाः शस्त्ररश्मिभिः ॥१२०॥
 ततस्तानायतो दृष्ट्वा ता भयाकुलमानसाः । विद्याधरसुता ऊचुरिदं रत्नश्रवःसुतं ॥ १२१ ॥
 अस्मत्प्रयोजनान्नाथ ! ग्राहोऽस्यत्यंतसंशयं । पुण्यहीना वयं कष्टं सर्वा अप्यपलक्षणाः ॥ १२२ ॥
 उत्तिष्ठ शरणं गच्छ कं च नाथ प्रसीद नः । उत्पत्य गमनं धिप्रं रक्ष प्राणान् सुदुर्लभान् ॥१२३॥
 अस्मिन्वा भवने जने भूत्वा प्रच्छन्नविग्रहः । तिष्ठ यावदिमे क्रूरा नेधंते भवतस्तनुं ॥ १२४ ॥
 श्रुत्वा वाक्यमिदं दीनं दृष्ट्वा च निकटं बलं । सिते क्षुद्रवचेन नेत्रे पद्मनिभे तते ॥ १२५ ॥
 उवाच च न मां नूनं विच्छ यद्बद्धेदृशं । किमेभिः क्रियते काकैः संभूयापि गरुत्मतः ॥१२६॥
 एकाकी पृथुकः सिंहः प्रस्फुराच्छितकेसरः । किंवा नानयते ध्वंसं यूयं समददंतिनां ॥ १२७ ॥
 इदं ताः पुनरुचुस्तं यदेवं नाथ मन्यसे । ततोऽस्माकं पितृन् रक्ष भ्रातृन् स्वजनांस्तथा १२८

एवमस्तु प्रिया गूयं मां प्रीतिं स सात्वनं । कुरुते प्रावेदेतासां तावद्वल्लभुपागतं ॥ १३९ ॥
 ततो विमानमारुह्य क्षणाद्विद्याविनिर्मितं । सुमारुह्य दशग्रीवो देवदेष्टदच्छन्दः ॥ १३० ॥
 त एवावयवास्तस्य प्राप्य युद्धमहोत्सवं । दुःखेन मानमाकाशे ग्राप्ता रोमांचकर्कशाः ॥ १३१ ॥
 तस्योपरि ततो योधाश्चिक्षिपुः शस्त्रसंहतीः । धारा इव धनस्थूलाः पर्वतस्य धनाघनाः ॥ १३२ ॥
 ततोऽसौ शस्त्रसंघातं क्वाभिश्चिद्विन्यवारयत् । काभिश्चितु रिपुघातं शिलाभिर्भयमानयत् ॥ १३३ ॥
 वराकैर्निहतैरेभिः खचैरः किं मसेत्यसौ । चित्तमित्या प्रधानां स्त्रीं तां चक्रे नेत्रगोचरां ॥ १३४ ॥
 तामसेन ततोऽस्त्रेण मोहयित्वा गतक्रियाः । नागपादौह्वयोऽप्येते बद्ध्वा त्रासाद्युपाहृताः ॥ १३५ ॥
 मोक्षितास्ते तत्रं स्वाभिः पूजां च परिलंभिताः । शूरस्वजनसंप्राप्ते संमदं च समागताः ॥ १३६ ॥
 तवः पाणिग्रहश्चक्रे तस्य तासां च तैः पुनः । दिवसानां त्रयं विद्याजनितश्च महोत्सवः ॥ १३७ ॥
 गताश्चानुमतास्तेन यथास्वं निलयानमी । मंदोदरीगुणाकृष्टः स च यावः स्वयंप्रभं ॥ १३८ ॥
 तदस्त्वं परसां ह्युत्सा युक्तं दृष्ट्वा सरोपितं । बांधवाः परमं हर्षं जग्मुर्विस्तारितेक्षणः ॥ १३९ ॥
 दूरादेव च तं दृष्ट्वा मानुर्कर्णविभीषणी । अभिगत्या विनिष्क्रान्तौ सुहृदोऽन्ये च बांधवाः ॥ १४० ॥
 चेष्टिताश्च प्रथिष्टास्ते स्वयंप्रमपुरोत्तमं । रसे च स्वेच्छया तेऽत्र प्राप्नुवन् सुखमुत्तमं ॥ १४१ ॥

अथ कुम्भपुरे राजमहोदरसुतां वरां । सुरुपाक्षीसमुद्धृतां तडिन्मालाभिधानकां ॥ १४२ ॥
 भास्करथवणो लेभे सुग्रीतः स तथा समं । चारुविभ्रमकारिण्या निमग्नो रतिसागरे ॥ १४३ ॥
 तत्र कुम्भपुरे तस्य केनचित्कृतशब्दने । श्वसुरत्सेहतः कर्णो सततं पेततुर्यतः ॥ १४४ ॥
 कुम्भकर्णो इति ख्यातिं ततोऽसौ भुवने गतः । धर्मसक्तमत्विवीरः कलागुणत्रिशादः ॥ १४५ ॥
 अथ स प्रखलैः ख्यातिमन्यथा गमितो जनैः । मांसासृज्जीवनत्वेन तथा यम्यासनिद्रया १४६
 आहारोऽस्य शुचिः स्वादुर्यथाकामप्रकल्पितः । सुरभिर्भयुक्तस्य प्रथमं तर्पितातिथिः ॥ १४७ ॥
 संध्यासिंघनेत्यानमध्यकालप्रवर्तिनी । निद्रास्य शेषकालस्तु धर्मव्यासक्तचेतसः ॥ १४८ ॥
 परमार्थोऽवबोधेन वियुक्ताः पापचेतसः । कल्पयंत्यन्यथाऽसाधून् धित्तान् दुर्गतिगामिनः १४९
 अथास्तिदक्षिणश्रेण्यां नाम्ना ज्योतिःप्रभं पुरं । विशुद्धकमलस्तत्र राजा मयमहासुहृन् ॥ १५० ॥
 तस्य नंदनमालायामुत्पन्ना वरकन्यका । राजीवसरसीनाम्ना पतिं प्राप्ताविभीषणं ॥ १५१ ॥
 कांतया कांतया साकं न स प्राप रतिं कृती । देववत्परमाकारः पद्मया पद्मयातया ॥ १५२ ॥
 अथ मंदोदरीं गर्भं कालयोगाददीधरत् । सद्यः कल्पितचित्तस्थदोहदाहारि विभ्रमा ॥ १५३ ॥
 नीता च जनकागारं ग्रहता चालकंदलं । इंद्रजित्ख्यातिमायातो यः समस्तमहीवले ॥ १५४ ॥

मातामहगृहे वृद्धिं प्राप्तश्च जननन्दनः । सत्सर्वैश्च निर्भरक्रीडां सिंहशाव इवोचमां ॥ १५५ ॥
 ततोऽसौ पुनरानीता सपुत्रा मर्तुरंतिकं । दत्तदुःखा पितुः स्वस्य पुत्रस्य च वियोगतः ॥ १५६ ॥
 दृश्यग्रीवोऽथ पुत्रास्त्र्यं दृष्ट्वा परममागतः । आनंदं पुत्रतो नान्यं श्रीतिरायतनं परं ॥ १५७ ॥
 कालक्रमान्पुनर्गर्भं दधाना पितुरंतिकं । नीता स्वयं प्रसूता च मधवाहनयालकं ॥ १५८ ॥
 मर्तुरंतिकमानीता पुनः सा भोगसागरे । पतिता स्वेच्छया तिष्ठन् गृहीता पतिमानसा ॥ १५९ ॥
 दारको स्वजनानंदं कुर्वाणो चारुविभ्रमां । तौ युवत्वं परिप्राप्तौ महोक्षत्रिपुलेक्षणी ॥ १६० ॥
 अथ वैश्रवणो यासां कुरुते स्वाभितां पुरा । व्यध्वंसयदिमा गत्वा कुंभकर्णः सहस्रशः ॥ १६१ ॥
 तामु रत्नानि च्छाणि कन्यकाश्च मनोहरा । गणिकाश्चानयद्वीरः स्वयंप्रमपुरोत्तमं ॥ १६२ ॥
 अथ वैश्रवणः क्रुद्धो ज्ञात्वा पृथुकचेष्टितं । सुमालिनोऽतिकं दूतं प्रजिघायातिगर्धितः ॥ १६३ ॥
 प्रविशेश ततो दूतः प्रतिहारनिवेदितः । उपचारं च संप्राप्तः कृतकं लोकमार्गतः ॥ १६४ ॥
 उवाचेदं तथा दूतो वाक्यालंकारसंज्ञितः । समक्षं दशवक्त्रस्य सुमालिनमिति क्रमात् ॥ १६५ ॥
 समस्तपुत्रवन्व्यापिकीर्तिविश्रमणश्रुतिः । चरतीदं महाराजो भवंतं कुरु चेतसि ॥ १६६ ॥
 यंढितोऽसि कुलीनोऽसि लोकज्ञोऽसि महानसि । अकार्यसंगभीवोऽसि देशकोऽसि सुवर्त्मसु १६७

एवंविधस्य ते युक्तं कुर्वते शिशुचापलं । प्रसत्तचेतसं पौत्रं निवारयितुमात्मनः ॥ १६८ ॥
 तिरथां मानुषाणां च प्रायो भेदोऽयमेव हि । कृत्याकृत्यं न जानति यदेकेऽन्यतु तद्विदः ॥ १६९ ॥
 विस्मरंति च नो पूर्वं दृष्टांते दृढमानसाः । जातायामपि कस्यांचिद्भूतौ विद्युत्समद्युतौ ॥ १७० ॥
 शान्तिर्मास्तिवधैर्न शेषस्य स्यात्कुलस्य ते । कोहि स्वकुलनिर्मूलञ्चसहेतुक्रियां भजेत् ॥ १७१ ॥
 समुद्रधीचिसंसक्तशक्रस्य ध्वस्तविद्वियः । प्रतापो विस्मृतः किं ते यतोऽन्युचितमीहते ॥ १७२ ॥
 स त्वं क्रीडसि मंहको दंष्ट्राकण्ठकसंकटे । वक्त्ररेत्रे युजंगस्य विपाशिकणमोचिनि ॥ १७३ ॥
 निर्यतुमथ शक्रोऽपि नैतं तस्करदारकं । ततो ममार्याद्यैव करोम्यस्य नियंत्रणं ॥ १७४ ॥
 नैत्रं चेतकुले पश्य ततश्चारकवेदमनि । निर्गडः संयुतं पौत्रं याल्यमानमनेकथा ॥ १७५ ॥
 अलंकारोदयं त्यक्त्वा चिरं कालमवस्थितः । तदेवविवरं भूयः प्रवेष्टुमभिवाञ्छसि ॥ १७६ ॥
 कुपिते मयि शक्रे वा न तेऽस्ति शरण भुवि । जल्युद्धुद्वद्रातादाचिरादेव नश्यसि ॥ १७७ ॥
 ततः परुषवाग्धातवेगाहतमनोजलः । क्षोभं परममायातो दशाननमहार्णवः ॥ १७८ ॥
 प्रतीकग्राहवचास्य तस्फुरस्वेदमोचिनः । चक्षुषात्यंतरक्तेन दिग्धं सकलमम्बरं ॥ १७९ ॥
 ततो वधिरयन्नाशाः स्वरेणांबरगामिना । करिणो निर्भेदीकुर्वन् वभाण प्रतिनादिना ॥ १८० ॥

पञ्चपुराणम् ।

कोऽसौ वैश्रवणो नाम को वैद्रः परिभाष्यते । अस्मद्गोत्रकमायाता नगरी येन गृह्यते ॥१८१॥
 सोयं श्येनायते काकः शृगालः करमायते । इंद्रायते स्वमृत्यानां निक्षपः पुरुषायमः ॥१८२॥
 आः कुडूत पुरोऽस्माकं गदत परुषं वचः । निशंक्रस्य शिरस्तावत्पातयामि रूपे बलिं ॥१८३॥
 इत्युत्तथा कोऽशुतः खड्गमाचकृत्प्लुतं वियत् । इंदीयरवनेनेय येन व्याप्तं महासरः ॥ १८४ ॥
 कुर्वाणं कृणनं चाताद्रोयादिव सकंपनं । नीतकालमिवासन्नं हिंसाया इव शार्कं ॥ १८५ ॥
 उदूर्णधायमेतेन वेगादागत्य चांतरं । विभीषणेन संरुद्धः सांतियतश्चेति सादरं ॥ १८६ ॥
 भृत्यस्यास्यापराधः कः क्लीबस्यापहतात्मनः । विक्रीवनिजदेहस्य शुक्लैवानुभाषिणः ॥ १८७ ॥
 हृदयस्थेन नाथेन पिशाचेनेत्र चोदिताः । द्यूता वाचि प्रवर्तते यत्र देहा इवावशाः ॥ १८८ ॥
 तत्रप्रसीद दयामार्यं कुरु प्राणिनि दुःखिते । अर्कतिलद्रवत्पूर्वालिके शुद्रवधे कृते ॥ १८९ ॥
 शिरस्तु विद्वियामेव तव खड्गः पतिष्यति । नहि गंडूपदान् हंतुं वैनतेयः प्रवर्तते ॥ १९० ॥
 एवं कोपानलस्तस्य यावत्सद्वाक्यधारिणा । शममानीयते तेन साधुना न्यायवादिना ॥ १९१ ॥
 पादयोस्तावदाकृष्य दूतोऽर्प्यमुंखलक्षितः । क्षिप्रं निष्कासितो गेहाद्विगभृत्यं दुःखनिर्मितं ॥ १९२ ॥
 गत्वा वैश्रवणायैयमवस्था तेन वेदिता । दशग्रीवाद्विनिष्कांता वाणी चात्यंतदुःकथा ॥ १९३ ॥

पद्मपुराणम् ।

तयधनविभूत्यास्य कोपत्रन्दिः समुत्थितः । अमात इव सोत्तेन भृत्यचेतःसुवन्धितः ॥ १९४ ॥
 अचीकरच्च संग्रामसंज्ञां परुषदूर्यतः । रणसज्जा यथा सद्यो मणिभद्रादयः कृताः ॥ १९५ ॥
 निरैद्विश्रवणो योद्धुं यक्षयोधैस्ततो वृतः । विलसत्सायकग्रासचक्राद्यायुधपाणिभिः ॥ १९६ ॥
 स निर्मरांजनशोणीधराकारैर्मतंगजैः । संध्यारागसमाश्रितमेवाकारैर्महारथैः ॥ १९७ ॥
 प्रस्फुरच्चामैरश्वैर्जयद्विजयतोऽनिलं । सुरावाससमाकारैर्विमानैर्दूरमुच्चैतैः ॥ १९८ ॥
 लंघिताश्च विमानेन स्यंदनेनोरुतेजसा । पादातेन च संघट्टमीयुषाणवराविणा ॥ १९९ ॥
 पूर्वमेव च निष्क्रान्तो दशग्रीवो महाबलः । भानुकर्णादिभिः सार्द्धं स्थितो रणमहोत्सवः ॥ २०० ॥
 गुंजाल्पस्य ततो मूर्ध्नि पर्वतस्य तयोरभूत् । संपातः सेनयोः शस्त्रसंपातोद्गतपावकः ॥ २०१ ॥
 कणनेन ततोऽसीनां सप्तीनां हेपितेन च । पदातीनां च नादेन गजानां गर्जितेन च ॥ २०२ ॥
 अन्योऽन्यसंगमोद्भूतरथशब्देन चारुणा । तूर्यस्थरेण चोत्रेण शीत्कारेण च पत्रिणां ॥ २०३ ॥
 ध्वनिः कोऽपि विमिश्रोऽभूत् प्रतिनादेन शोधितः । व्याप्नुवन् रोदसीर्धुवन् भटानां मदमुत्तमं ॥
 कृतांतवदनाकारैश्चक्रैः स्फुरितधारकैः । खड्गैस्तद्रसनाकारैः रक्तसीकराद्यैर्विभिः ॥ २०५ ॥
 तद्रोमसन्निभैः कुंभैस्तत्तर्जन्योपमैः शरैः । परिधैस्तद्भुजाकारैस्तनुमुष्टिभिः सुहरैः ॥ २०६ ॥

यभूय सुमहज्जन्यं कृतविक्रांतसंमदं । कातरोत्पादितत्रासं शिरःक्रीतयद्योधनं ॥ २०७ ॥
 ततो निजं बलं नीलं खेदं यक्षभट्टेश्वरात् । साधारणयितुमारब्धो दशास्यो रणमस्तकं ॥ २०८ ॥
 अभ्यायांतं च तं दृष्ट्वा सितातपत्रवारणं । कालमेघमित्रोद्भृत्स्थरजनीकरसंडलं ॥ २०९ ॥
 सचापं तमिवासक्तशचीपतिशरासनं । हेमकंटकसंघीतं विद्युतातमिवाधितं ॥ २१० ॥
 किरीटं विभ्रतं नानारत्नसंगविराजितं । युक्तं तमिव यज्ञेण छादयंतं नभस्त्विषा ॥ २११ ॥
 विलयाथाभमन्नं यत्ना विपण्णाक्षाः क्षतौजसः । परामुद्युक्तियायुक्ताः क्षणात्क्षीणरणाशयाः २१२
 त्रासकुलितचित्तेषु ततो यक्षपदातिषु । आचर्तमिव यातेषु भ्रमत्सु सुमहारवं ॥ २१३ ॥
 स्वमेनामुलतां जग्मुर्गंधाणां बहवोऽधिपाः । पुनरेभिः कृतं सैन्यं रणस्याभिसुखं तथा ॥ २१४ ॥
 तत उच्छेत्तुमारब्धो यक्षनाथान् दशाननः । उत्पत्योत्पत्य गगने सिंहो मत्तगजानिव ॥ २१५ ॥
 प्रेरितः कोपवातेन दशाननतनूनपात् । शस्त्रज्वालाकुलः शत्रुसैन्यकक्षे व्यजृम्भत ॥ २१६ ॥
 न सोऽस्ति पुर्यो भूमौ रथे वाजिनि वारणे । विमाने वा न यच्छिद्रः कृतो दाशाननैः शरैः
 ततोभिमुखमायांतं दृष्ट्वा दशमुखं रणे । अभजद्वांशवस्नेहं परं वैश्रवणः क्षणात् ॥ २१८ ॥
 विषादमतुलं चागात्रिर्वेदं च नृपश्रियः । यथा बाहुवली पूर्वं शमकर्मणि संगते ॥ २१९ ॥

पद्मपुराणम् ।

विवेदति च धिक्कष्टं संसारं दुःखभाजनं । चक्रवर्परिवर्तते प्राणिनो यत्र योनिषु ॥ २२० ॥

पश्यैश्वर्यभूटेन किं वस्तु प्रस्तुतं मया । बंधुविध्वंसनं यत्र क्रियते गर्भवत्तया ॥ २२१ ॥

उदात्तमिति चावोचद् भो भो शृणु दशानन । किमिदं क्रियते पापं क्षणिकश्रीप्रचोदितं ॥ २२२ ॥

माश्वस्युः सुतोऽहं ते सोदरप्रीतिसंगतः । ततो बंधुषु नो युक्तं व्यवहर्तुमसांप्रतं ॥ २२३ ॥

कृत्वा प्राणीवधं जंतुर्मनोहाविषयाशया । प्रयाति नरकं भीमं सुमहादुःखसंकुलं ॥ २२४ ॥

यैकदिवसं राज्यं प्राप्तं संवत्सस्वधं । प्राप्नोति सदृशं तेन निश्चये विषयी सुखं ॥ २२५ ॥

चक्षुःपद्मपुटासंगद्यणिकं ननु जीवितं । न वेत्सि किं यतः कर्म कुरुते भोगकारणं ॥ २२६ ॥

ततो हसन्नुवाचेंदं दशास्यः करुणोद्भ्रतः । धर्मश्रवणकालोऽयं न वैश्रवण ! वर्तते ॥ २२७ ॥

मत्तस्त्वेरमारुढमंडलाग्रकरैरैः । क्रियते मारणं शत्रोर्नतु धर्मनिवेदनं ॥ २२८ ॥

मार्गे तिष्ठ कृपाणस्य किं व्यर्थं बहुभापसे । कुरु वा प्रणिपातं ये वृतीयास्ति न ते गतिः ॥ २२९ ॥

अथवा धनपालस्त्वं द्रविणं मम पालय । कुर्वाणो हि निजं कर्म कुरुषो नैव लज्जते ॥ २३० ॥

ततो वैश्रवणो भूय उवाचेति दशाननं । नूनमायुस्तव स्वल्पं क्रूरं येनेतिभापसे ॥ २३१ ॥

भूयोऽपि मानसं विभ्रत्ततो रोपणरूपितं । अस्ति चेत्तव सामर्थ्यं जहीत्याह दशाननः ॥ २३२ ॥

जगाद स ततो ज्येष्ठस्त्रं मां प्रथममाजहि । वीर्यमश्वतकायानां शूराणां नहि वर्धते ॥ २३३ ॥
 ऊर्ध्वं ततो दशास्यस्य शरान् वैश्रवणोऽमुचत् । करानिवाघनेर्मूर्ध्नि मध्याद्दे द्योत्तिषां पतिः २३४
 निच्छेद् सायकान् तस्य ततो वार्ष्णेयदाननः । मंडपं च घनं चक्रे क्षणमात्रादनकुलः ॥ २३५ ॥
 रंघ्रं वैश्रवणः प्राप्य शशांकार्धपुंजा ततः । दशास्यस्याच्छिन्नत्रापं चक्रे चैतं रथच्युतं ॥ २३६ ॥
 ततोऽन्यं रथमारुह्य वेगादभोदनिस्वनं । तथासन्नो दशग्रीवो दुर्बोके पुण्यकांतिकं ॥ २३७ ॥
 उल्काकारैस्त्वतस्तेन वन्नदंडैर्धनेरितः । कणशः कवचं कीर्णं धनदस्य महाध्या ॥ २३८ ॥
 हृदये शुक्लमालेऽथभिडिमालेन वेगिना । जघान कैकसेयस्तं तथा मूर्च्छीमितो यतः ॥ २३९ ॥
 ततो जातो महाक्रंदः सैन्ये वैश्रवणाश्रिते । तोषाच्च रक्षसां सैन्ये जातः कलकलो महान् ॥ २४० ॥
 ततो मृत्ये समुद्भूत्स वीरशय्याप्रतिष्ठितः । क्षिप्रं यद्यपुरं नीतो धनदो भृशदुःखितः ॥ २४१ ॥
 दशास्योऽपि जितं शत्रुं ज्ञात्वा निवृत्ते रणात् । वीराणां शत्रुभंगेन कृतत्वं न धनादिना ॥ २४२ ॥
 अथ प्रतिक्रिया चक्रे धनदस्य चिकित्सकैः । प्राप्तश्च पूर्ववदेहमिति चक्रे स चेत्तमि ॥ २४३ ॥
 द्रुमस्य मुक्तपुष्पस्य भग्नस्य वृषभस्य च । सरसश्चाप्यपन्नस्य वर्तेऽहं सदृशोऽधुना ॥ २४४ ॥
 मानमुद्ब्रहतः पुंसो जीवतः संसृतौ सुखं । तच्च मे सांप्रतं नास्ति तस्मान्मुक्त्यर्थमापते ॥ २४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

एतदर्थं न बांछन्ति संतो विपयजं सुखं । यदेतदद्युवं स्तोत्रं सांतायं सदुःखकं ॥ २४६ ॥
 नागः कस्यचिदप्यस्य कर्मणामिदमीहितं । समस्तं प्राणिजातस्य कृतानामन्यजन्मनि ॥ २४७ ॥
 निमित्तमात्रताऽन्येषामसुखस्य सुखस्य वा । बुधास्तेभ्यो न कुप्यंति संसारास्थितिवेदिनः ॥ २४८ ॥
 कल्याणमित्रतां यातः कैकसीतनयो मम । गृहावासमहापाशाधेनाहं मोचितोऽमतिः ॥ २४९ ॥
 बांधवोभानुकरणोऽपि संवृतः सांप्रतं मम । संग्रामकारणं येन कृतं परमसंविदे ॥ २५० ॥
 इति संचित्य जग्राह दीक्षां दैंगवरीमसौ । आराध्य च तपः सम्यक् क्रमाद्धाम परं गतः ॥ २५१ ॥
 प्रक्षाल्य दशवक्त्रोऽपि पराभवमलं कुले । सुखासिकामगादुर्व्यां वंधुभिः शेखरीकृतः ॥ २५२ ॥
 अथापवर्तितं तस्य मनोऽं धानदाधिपं । प्रत्युत्तरत्नशिखरं वातायनविलोचनं ॥ २५३ ॥
 मुक्ताजालप्रमुक्तेन समृद्धेनामलत्त्रिपा । समुत्सृजदिवाजस्रमश्रु स्वामिवियोगतः ॥ २५४ ॥
 पद्मरागविनिर्माणमग्रदेशे दधच्छुचा । ताडनादिव संग्राप्तं हृदयं रक्ततां परं ॥ २५५ ॥
 इंद्रनीलप्रभाजालकृतं प्रावरणं क्वचित् । शोकादिव परिग्राप्तं श्यामलत्वमुदारतः ॥ २५६ ॥
 चैत्यकाननवाहालीवाप्यंतर्भवनादिभिः । सहितं नगराकारं नानाशस्त्रकृततश्चतं ॥ २५७ ॥
 भूत्यैरुपाहृतं तुंगं सुरप्रासादसन्निभं । विमानं पुष्पकं नाम विहायस्तलमंडनं ॥ २५८ ॥

अथासावन्यदापृच्छत् सुमालिनमुदद्भुतः । उच्चैर्गगनमारुहो विनयानतविग्रहः ॥ २७२ ॥
 सरसीरहितेऽमुष्मिन् पूज्यपर्वतमूर्धनि । वनानि पश्य पद्मानां जातान्येतन्महाद्भुतं ॥ २७३ ॥
 त्रिष्टुति निश्चलाश्रामी कथमत्र महींतले । पतिता विविधच्छायाः सुमहांतः पयोमुचः ॥ २७४ ॥
 नमः सिद्धेभ्य इत्युत्त्वा सुमाली तमथागदत् । नामूनि शतपत्राणि नचैते वत्स तोयदाः ॥ २७५ ॥
 सितकेतुकृतच्छायाः सहस्राकारतोरणाः । शृंगेषु पर्वतस्यामी विराजंते जिनालयाः ॥ २७६ ॥
 कारिता हरिषेणेन सज्जनेन महात्मना । एतान् वत्स नमस्य त्वं भव पूतमनाः क्षणात् ॥ २७७ ॥
 ततस्तत्रस्थ एवासौ नमस्कृत्य जिनालयान् । उवाच विस्मयापन्नो धनदस्य विसर्दकः ॥ २७८ ॥
 आसीत्किं तस्य माहात्म्यं हरिषेणस्य कथ्यतां । प्रतीक्ष्यतम येनासौ भवद्भिरिति कीर्तितः ॥ २७९ ॥
 सुमाली न्यगदचैवं साधु पृष्टं दशानन । चरितं हरिषेणस्य शृणु पापविदारणं ॥ २८० ॥
 कांपिल्यनगरे राजा नाम्ना मृगपतिध्वजः । बभूव यशसा व्याप्तसमस्तभुवनो महान् ॥ २८१ ॥
 महिषी तस्य वप्राहा प्रमदा गुणशालिनी । अभूत्सौभाग्यतः प्राप्ता पत्नी सा ललामतां ॥ २८२ ॥
 हरिषेणः समुत्पन्नस्स ताभ्यां परमोदयः । चतुःपष्टिगुर्भैरुको लक्षणैः क्षतदुष्कृतः ॥ २८३ ॥
 वप्रया चान्यदा जैनै मते भ्रमयितुं रथं । अष्टान्हिकमहानंदे नगरे धर्मशीलया ॥ २८४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

महालक्ष्मीरिति ख्याता सौभाग्यमदधिहला । अनृतमवदत्तस्याः सपत्नी दुर्विचिष्टता ॥ २८५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्थो यातु मदीयः पुरवर्त्मनि । अभिम्यति ततः पश्चाद्भ्रमया कारितो रथः ॥ २८६ ॥
 इति श्रुत्वा ततो वप्रा कुलशेनेव ताडिता । हृदये दुःखसंतप्ता प्रतिज्ञामकरोदिमां ॥ २८७ ॥
 अभिम्यति रथोऽयं मे ग्रथमं नगरे यदि । पूर्ववत्पुनराहारं करिष्येऽतोऽन्यथा तु न ॥ २८८ ॥
 इत्युक्त्वा च बन्ध्यासौ प्रतिज्ञां लक्ष्मवेणिकां । व्यापाररहितावस्था शोकम्लानास्वयंपंकजा ॥ २८९ ॥
 ततश्चासान्विमुञ्चतीमश्रुविदून्नास्तं । हारिषेणः समालोक्य जननीमित्यवोचत ॥ २९० ॥
 मातः कस्मादिदं पूर्वं स्वमेऽपि न निषेवितं । त्वया रोदनमारब्धममंगलमलं वद ॥ २९१ ॥
 तयोक्तं स ततः श्रुत्वा हेतुमेवं व्यचिंतयत् । किं करोमि गुरोः पीडा प्राप्तेयं कथमीरिता ॥ २९२ ॥
 पितायं जननी चैषा द्वावप्येतौ महागुरु । क्तोमि कं प्रति द्वेषमहो मयोऽस्मि संकटे ॥ २९३ ॥
 असमर्थस्त्वतो दृष्टुं मातरं साशुलोचनां । निष्क्रम्य मवनाघातो वनं व्यालशमाकुलं ॥ २९४ ॥
 तत्र मूलफलादीनि मक्षयन्विजने वने । सरस्तु च पिबन्मो विजहार भयोऽद्भितः ॥ २९५ ॥
 रूपमेतस्य तं दृष्ट्वा पशवोऽपि सुनिर्दयाः । क्षणेनोपशमं जग्मुर्भव्यः कस्य न सम्मतः ॥ २९६ ॥
 तत्रापि स्मर्यमाणं तत्कृतं मात्रा प्ररोदनं । चर्वाधत्तं प्रलापश्च कृतो गद्गदकंठया ॥ २९७ ॥

रम्येष्वपि प्रदेशेषु वने तत्रास्य नो धृतिः । चभूव कुर्वतो नित्यं भ्रमणं मृदुचेतसा ॥ २९८ ॥
 वनदेव इति भ्राति कुर्वाणोऽसाधनारतं । दूरिविस्तारित्वाक्षीभिर्मृगीभिः कृतवीक्षणः ॥ २९९ ॥
 स इयायांगिरःशिव्यशतमन्युवनाश्रमं । विरोधं दूरमुञ्जित्वा वनप्राणिभिराश्रितं ॥ ३०० ॥
 चंपायामथ रुद्धायां कालकल्पाख्यभ्रूभृता । रुद्रेण साधनं भूरि विञ्चता पुलतेजसा ॥ ३०१ ॥
 यावत्तेन समं युद्धं चकार जनमेजयः । पूर्वं रचितया तावत्सूदूरगसुरंगया ॥ ३०२ ॥
 नाम्ना नागमती तस्या माता तनुजया समं । पूर्वमेव गता देशे शतमन्युयतिश्रितं ॥ ३०३ ॥
 नागवत्याः सुता तस्मिन् दृष्ट्वा तं रूपशालिनं । मन्मथस्य शरैर्विद्धा तनुविवलवताकरैः ॥ ३०४ ॥
 ततस्तामन्यथाभूतां दृष्ट्वा नागवती जगौ । सुते ! भव विनीता त्वं स्मर वाक्यं महामुनेः ॥ ३०५ ॥
 पूर्वं हि मुनिना प्रोक्तं यथा त्वं चक्रवर्तिनः । भविता वनितारत्नमिति संज्ञानचक्षुषा ॥ ३०६ ॥
 रक्तां च तस्य तां ज्ञात्वा भृशं भीतैरकीर्तितः । आश्रमात्तापसैर्मूढैर्हरिषेणो निराकृतः ॥ ३०७ ॥
 ततो दग्धोपमानेन कन्यामादाय चेतसा । वभ्राम सततं श्लिष्टो भ्रामर्येव स विद्यया ॥ ३०८ ॥
 नाशने शयनीयेन पुष्पपल्लवकल्पिते । फलानां भोजने नैव पाने वा सरसोऽभसः ॥ ३०९ ॥
 न ग्रामे नगरे नोपवने रम्यलताग्रहे । धृतिं लेभे समुत्कंठभराक्रांतः सशोकवान् ॥ ३१० ॥

दावाग्निप्रदद्यास्वेन पद्मखंडा निरीक्षिताः । वज्रसूचीसमास्तस्य वभूथुंध्ररश्मयः ॥ ३११ ॥
 विशालघुलिनाथास्य स्वच्छतोयाः समुद्रगाः । मनो वहति चाकृष्य कन्याजयनसाम्यतः ॥ ३१२ ॥
 मनोऽस्य केतकीसूचीकुंतयष्टिरिवमिनत् । चक्रवच्च कर्दवानां पुष्पं सुरभि चिच्छिद्ये ॥ ३१३ ॥
 कुटजानां विभूतानि कुडुमानि नमस्वजा । मर्माणि चिच्छिद्युस्तस्य मन्मथस्यैव सायकाः ॥ ३१४ ॥
 यदि चाचितयष्टुष्ये क्षीरत्नं यदि नाम तत् । ततः शोकमहं मातुरपनेष्याम्यसंशयं ॥ ३१५ ॥
 प्राप्तमेव तवो मन्ये पतित्यं भरतेऽखिले । आकृतिर्नेहि सा तस्याः स्तोकभोगविधायिनी ॥ ३१६ ॥
 नदीकूलेष्वरण्येषु श्रमेषु नगरेषु च । पर्वतेषु च चेत्यानि कारयिष्याम्यहं ततः ॥ ३१७ ॥
 मातुः शोकं न संतप्तो मृतः स्यां यदि तामहं । न पश्येयं धृतो जीवो मम तत्संगमाशया ॥ ३१८ ॥
 चिंतयन्निति चान्यच्च बहुदुःखितमानसः । विस्मृतो जननीशोकं स वश्राम गृही यथा ॥ ३१९ ॥
 पर्यटंश्च बहून् देशान् प्राप्तः सिन्धुनदं पुरं । तदवस्थोऽपि कीर्षण तेजसा चारुणान्वितः ॥ ३२० ॥
 बहिः क्रीडा विनिष्क्रान्तास्तत्र तं वीक्ष्य योषितः । स्तंभिता इव निश्चेष्टाःस्पष्टाक्षाःशतशोऽभवन्
 पुंडरीकक्षणं मेरुकटकौदारवक्षसं । दिव्यतंगजकुंभोसामिभस्तंभसमीरुहं ॥ ३२२ ॥
 कल्पसत्त्वेषुपेतानामनन्यगतचेतसां । पश्यन्तीनां न तं वृत्तिर्बभूव पुरयोषिता ॥ ३२३ ॥

अथाञ्जनगिरिच्छायः प्रगलद्दाननिर्भरः । आजगाम गजस्तासां क्षीणानभिमुखो बलात् ॥३२४॥
 न शक्नोमि गजं धर्तुं कुरुताशु पलायनं । यदि शक्नुवतो नार्य इत्यारोहेण चोदितं ॥ ३२५ ॥
 नरवृन्दारकासक्तचेतनास्ता न तद्वचः । चक्रुः श्रवणयोर्नोपि समर्थाः प्रपलायितुं ॥ ३२६ ॥
 मुहुः प्रचंडमारोहे ततो रटति चेतितं । वनिताभिर्धूम्रुश्व भयव्याकुलचेतसः ॥ ३२७ ॥
 ततस्ताः शरणं जग्मुस्तं नरं कृतकंपनाः । भयोनोपकृतं तासां तत्समागमचेतसां ॥ ३२८ ॥
 ततः स करुणायुक्तो हरिषेणो व्यचिंतयत् । संभ्रांतौचमरामांगसंगमात्पुलकांचितः ॥ ३२९ ॥
 इतः सिंधुर्गभीरोज्यमितः शालो गजोऽन्यतः । संकटे तु परिग्राप्ते करोमि प्राणिपालनं ॥३३०॥
 वृषः खनति वल्मीकं श्रृंगाभ्यां नतु भूधरं । पुरुषः कदलीं छित्ते सायकेन शिलां तु न ॥३३१॥
 मर्दुं परामवश्येप लोकः प्रखलचेष्टितः । उद्धत्याप्यसुखं कर्तुं नाभिवांछति कर्कशे ॥ ३३२ ॥
 क्लीवास्ते तापसा येन क्षमा तेषां मया कृता । सारंगसमवृत्तीनां निर्वासिन कृतागसां ॥३३३॥
 वसतां गुरुगोहेषु क्षमात्यंतगरीयसी । कृता सा हि हितात्यंतं संजाता परमोदया ॥ ३३४ ॥
 उक्तमेवं ततस्तेन तारनिष्ठुरया गिरा । भो भो हस्तिपकान्येन नय देशेन वारणं ॥ ३३५ ॥
 ततो हस्तिपकेनोक्तमहो ते धृष्टता परा । यन्मनुष्यं गजं वेत्ति स्वं च वेत्ति मतंगजं ॥३३६॥

नूनं मृत्युसमीपोऽसि यन्मदं बहसे गजे । गृहेण वा गृहीतोऽसि ब्रजासादाशुगोचरात् ॥ ३३७ ॥
 विहस्य स ततः कोपाह्लिलाया कृतनर्तनः । सांतयित्वांगनाः कृत्वा पृष्टतो गजमभ्यगात् ॥ ३३८ ॥
 विद्युद्विलम्बितेनासौ करुणेन ततो जमः । उत्पत्य दशने पादं कृत्वाऽरुक्षन्मतंगजे ॥ ३३९ ॥
 ततः क्रीडितुमारोभे गजेन सह लीलया । दृष्टनष्टसमस्तेषु गात्रेष्वस्य पुनर्भुवि ॥ ३४० ॥
 पारंपर्यतः श्रुत्वा कृत्वा कलकलं महत् । विनिष्क्रांतं पुरं सर्वं दृष्टुमेतन्महाद्भुतं ॥ ३४१ ॥
 वातायनगताश्चेक्षां चक्रिरे तं महांगनाः । चक्रुर्मनोरथान् कन्यास्तत्समागमसंगतान् ॥ ३४२ ॥
 आस्फालनैर्महाशब्दैर्मुहुर्गात्रविघ्ननैः । कृतोऽसौ निर्मदस्तेन क्षणमात्रेण कारणः ॥ ३४३ ॥
 हर्म्यपृष्ठगतो दृष्ट्वा तदाश्रयं पुराधिपः । सिन्धुनामाऽखिलं तस्मै प्रजिघाय परिच्छदं ॥ ३४४ ॥
 तथा कृथाकृतच्छाये नानावर्णकभासुरे । आरूढः स गजे तस्मिन् विभूत्या परयान्वितः ॥ ३४५ ॥
 मनांसि पौरनारीणामुच्चिन्वन् रूपपाणिना । प्रविवेश पुरं स्वदधिदुमुक्ताफलान्वितः ॥ ३४६ ॥
 नराधिपस्य कन्यानां परिणीतं तवः शृतं । तेन सर्वत्र चासक्ता हरियेणमयी कथा ॥ ३४७ ॥
 महातमपि संयासः सन्मानं स नरेश्वरात् । स्त्रीरत्नेन विना मेने तां वर्षमिब शर्वरी ॥ ३४८ ॥
 अचित्तयच नूनं सा मया विरहितायुना । मृगीवाकुलतां प्राप्ता परमां विषमे वने ॥ ३४९ ॥

पद्मपुराणम् ।

सङ्घेदेया कथंचिच्चैव त्रियामा क्षयमेत्यति । गमिष्यामि ततो वालामेतां द्रागनुचितनं ॥ ३५० ॥
 विचिंतयत्येवमेतस्मिन् शयनीयेतिशोभने । चिरेण निद्रया लब्धं पदमत्यंतकृच्छ्रतः ॥ ३५१ ॥
 स्वमेऽपि च स तामेव ददशांभोजलोचनां । प्रायो हि मानसस्यास्य सेव गोचरतामगात् ॥ ३५२ ॥
 अथ वेगवती नाम्ना कलागुणविशारदा । खेचराधिपकन्यायाः सखी तमहरत्क्षणात् ॥ ३५३ ॥
 ततो निद्राक्षये दृष्ट्वा द्वियमाणं स्वमंत्रे । पापे हरसि मां कस्मादितिव्याहृत्य कोपतः ॥ ३५४ ॥
 दृष्टनिश्चयेपताराक्षः संदष्टरदनच्छदः । मुष्टि वन्ध वां हंतुं वज्रमुद्गरसन्निभां ॥ ३५५ ॥
 ततस्तं कुपितं दृष्ट्वा पुरुषं चारुलक्षणं । विद्यावलसमृद्धापि शंकिता सेत्यभापत ॥ ३५६ ॥
 आरूढस्तर्हशास्वार्थां छिन्ने तस्या यथा नरः । मूलं तथा करोपि त्वं ममायुष्मन् विहंसनं ॥ ३५७ ॥
 यदर्थं नीयते तात त्वं मया तद्रतो भवान् । सत्यं ज्ञास्यसि नह्यस्य वपुस्तव दुःखिता ॥ ३५८ ॥
 अचित्तयच्च भद्रेयं वनिता चारुभाषिणी । आकृतिः कथयत्यस्याः परपीडानिवृत्तां ॥ ३५९ ॥
 यथेदं स्पंदते चक्षुर्दक्षिणं मम सांग्रतं । तथा च कल्पयाम्येपा प्रियसंगमकारिणी ॥ ३६० ॥
 पुनश्चानेन सा पृष्टा भद्रे ! वेदय कारणं । ललामसंकथासंगात् कर्णौ तावत्प्रतर्पय ॥ ३६१ ॥
 जगाद चेति राजास्ति पुरे ह्ययोदये वरे । नाम्ना शकधनुस्तस्य भार्या धीरिति कीर्तिता ॥ ३६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

गुणरूपमदग्रस्ता जयचंद्रा तयोः सुता । पुरुषद्वेषिणी जाता पितृवाक्यापकर्षिणी ॥ ३६३ ॥
 यो यस्तस्या मयाऽऽल्लिख्य पट्टके दर्शितः पुरा । सकले भरतक्षेत्रे नासौ तस्या रुचौ स्थितः ३६४
 ततो भवान् मया तस्या दर्शितः पट्टकस्थितः । गाढाकल्पकशिल्पेन शल्यता चेदमब्रवीत् ३६५
 कामभोगोपमानेन समं यदि न युज्यते । मृत्युं ततः प्रपत्स्येऽहं नत्वन्यमधमं नरं ॥ ३६६ ॥
 यदि तं नानयेच्छीघ्रं त्वन्मानसमल्लिख्यं । ज्वालाजटालमनलं प्रविशामि ततः सखि ॥ ३६७ ॥
 प्रतिज्ञा च पुरस्तस्या मयेयं दुष्करा कृता । शोकमत्युत्कटं दृष्ट्वा तद्गुणाच्छिचिच्छया ॥ ३६८ ॥
 प्रतिज्ञोयति पुण्येन प्राप्तेति महता मया । त्वत्प्रसादात्कारिष्यामि प्रतिज्ञां फलसंगतां ॥ ३६९ ॥
 स्वयोदयपुरं चैषा प्राप्ता स च निवेदितः । अानीतः शक्रचापाय कन्यार्यं च मनोहरः ॥ ३७० ॥
 ततः पाणिग्रहश्चक्रे तयोरद्भुतरूपयोः । विस्मयापन्नचेतोभिः स्वजनैरभिनांदितः ॥ ३७१ ॥
 संपादितप्रतिज्ञा चं प्राप्ता वेगवतो परं । सन्मानं राजकन्याभ्यां प्रमदं च तथा यशः ॥ ३७२ ॥
 त्यक्त्वा नौ धरणीवासो गृहीतः पुरुषोऽनया । इति संचित्य कुपितौ तस्या मैथुनिकोचितौ ॥ ३७३ ॥
 अवाञ्छतां रणं कर्तुं महासाधनसंयुतौ । दूषितावपमानेन गंगाधरमहीधरौ ॥ ३७४ ॥
 ततः शक्रश्चतुः साकं सुचापाल्येन मृतुना । हरिषेणं जगादैवं करुणासक्तचेतनः ॥ ३७५ ॥

तिष्ठ त्वमिह जामातः सख्यं कर्तुं ब्रजाम्यहं । त्वन्निमित्तं रिपुकुद्धौ दुर्वृतौ दुःखचारणौ ॥ ३७६ ॥
 स्मिन्वा ततो जगादासौ परकार्येषु यो रतः । कार्ये तस्य कथं स्वामिन्नौदासीन्यं भविष्यति ३७७
 कुरु पूज्यप्रसादं मे यच्छ युद्धाय शासनं । भृत्यं मत्सदृशं प्राप्य स्वयं किमिति युध्यसे ॥ ३७८ ॥
 ततोऽमंगलभीतेन वांछताप्यनिवारितः । श्वसुरेण कृतासंगमधैः पवनगामिभिः ॥ ३७९ ॥
 अखिनीनाविधैः पूर्णं सूरिसाराधिनेतृकं । वेष्टितं योधचक्रेण हरिषेणो रथं ययौ ॥ ३८० ॥
 तस्य चानुपदं जगमुर्ध्वनिगैश्च खेचराः । कृत्वा कलकलं तुंगं शत्रुमानसदुस्सहं ॥ ३८१ ॥
 ततो महति संजाते संयुगे शूरधारिते । भग्नं शकधनुःसैन्यं दृष्टा चाप्रेय उत्थितः ॥ ३८२ ॥
 ततो यया दिशां तस्य प्रावर्तत रथोत्तमः । तस्य नाश्वो न मातंगो न मनुष्यो रथो न च ॥ ३८३ ॥
 शूरस्तेन समं युक्तररातिबलमाहतं । जगाम काप्यनालोक्य पुष्टं स्वलतिज्जतिकं ॥ ३८४ ॥
 पृथुवेषथवः केचिदिदमृच्चुर्भयादिताः । कृतं गंगाधरेणदं भूधरेण च दुर्मते ॥ ३८५ ॥
 अयं कोऽपि रणे भाति सूर्यवत्पुरुषोत्तमः । करानिव शरान्मुञ्चन् सधोशासु समं बहून् ॥ ३८६ ॥
 ध्वंस्यमानं ततः सैन्यं दृष्ट्वा तेन महात्मना । गतौ क्वापि भयग्रस्तौ गंगाधरस्महीधरौ ॥ ३८७ ॥
 ततो जातेषु रत्नेषु तत्क्षणं सुकृतोदयाद् । दशमो हरिषेणोऽभूच्चक्रवर्ती महोदयः ॥ ३८८ ॥

पद्मपुराणम् ।

तथापि परया युक्तश्चक्रलाञ्छनया त्रिषा । रहितं मदनावल्याः स्वं स मेने तृणोपमं ॥ ३८९ ॥
 ततः मंत्राह्वयन् प्राप्तो बलं द्वादशयोजनं । स तापमवनीद्वेशं नमयन् सर्वविद्विषः ॥ ३९० ॥
 ततः स तापमर्भतीर्दिज्ञाय फलपाणिभिः । दत्तार्थः पूजितो वाक्यैराग्नीर्दानिपुरस्तरैः ॥ ३९१ ॥
 शतमन्योश्च पुत्रेण जनेमेजयत्सुदिना । नृपया नागवत्या च स कन्यासमै समर्पिता ॥ ३९२ ॥
 विधिना च ततो वृत्तं तथोर्विवाहमंगलं । प्राप्य चैतौ पुनर्जन्म प्राप्तं मेने नृपोत्तमः ॥ ३९३ ॥
 ततः कांपिल्यमागत्य युक्तश्चक्रधरश्रिया । द्वात्रिंशता नरैर्द्राणं सहस्राणां समन्वितः ॥ ३९४ ॥
 शिरसा श्शुश्रुत्यस्तमणिप्रकरभासिना । ननाम चरणौ मानुर्विनीतो रचिताञ्जलिः ॥ ३९५ ॥
 ततस्तं तद्विधं दृष्ट्वा पुत्रं यत्रा दद्यान्न । संभूता न स्वगत्रियु तौगाश्रुव्याप्तलोचना ॥ ३९६ ॥
 ततो भ्रामयता तेन दूर्यवर्णान् महारथान् । कांपिल्यनगरे मातुः कृतं सफलमीक्षितं ॥ ३९७ ॥
 श्रमणश्चावकाणां च जातः परमसंमदः । बहवश्च परिभ्राप्ता शासनं जिनदेशितं ॥ ३९८ ॥
 तेनामी कारिता भाति नानावर्णजिनालयाः । भूपर्वतनदीसंगपुरश्रामादिपूजताः ॥ ३९९ ॥
 कृत्वा चिरमसौ राज्यं प्रवृज्य सुमहात्मनाः । तपः कृत्वा परं प्राप्तस्त्रिलोकशिखरं विभुः ॥ ४०० ॥
 हरिषेयस्य चरितं श्रुत्वा विस्मयमागतः । कृत्वा जिननमस्कारं दद्यात्पः प्रस्थितः पुनः ॥ ४०१ ॥

पद्मपुराणम् ।

अथ विज्ञाय जयिनं दशवक्त्रं दिवाकरः । नेत्रयोगीचरीभायं भयादिव समत्यजत् ॥ ४०२ ॥
 संध्यारोगेण चञ्छन्नं समस्तं भुवनांतरं । संजातेनानुरागेण कैकसेयादिवोरुणा ॥ ४०३ ॥
 ध्वस्तसंधेन च व्याप्तं ध्वातेन क्रमतो नमः । दशास्थस्यैव कालेन कर्तुमेतेन सेवनं ॥ ४०४ ॥
 सम्मेदभूधरस्याते ततः संस्थलिभूभूतः । चकार शिविरं कक्षावतीर्य नभस्तलात् ॥ ४०५ ॥
 धनौथादिव निर्याताः प्रावृषण्यादथ ध्वानिः । येन तत्सकलं सैन्यं कृतं साध्वत्पूरितं ॥ ४०६ ॥
 भंगमालानष्टक्षणां चकुस्तवेरभोत्तमाः । द्वेषितं सप्तयशोच्चरुत्कर्णाः स्फुरत्त्वचः ॥ ४०७ ॥
 किं किमेतदिति क्षिप्रं जगाद च दशाननः । अपराधमिषेणायं मर्तुं कोऽद्य समुद्यतः ॥ ४०८ ॥
 नूनं वैश्रवणः प्राप्तः सोमो वा रिपुचोदितः । विश्रब्धं वा स्थितं मत्वा ममान्यःशत्रुगोचरः ४०९
 तदादिष्टः प्रहस्तोऽथ तं देशं समुपागतः । अपश्यत्पर्वताकारं लीलयायुक्तमनेकपं ॥ ४१० ॥
 निवेदितं ततस्तेन दशस्थाय सचिसयं । महाराशिभिर्वाब्दानां देव ! पश्य मत्तंगजं ॥ ४११ ॥
 ईक्षितः पूर्वमन्येष दत्तिट्टंदारको मया । इंद्रेणाप्युञ्जितो धर्तुमसमर्थेन वारणः ॥ ४१२ ॥
 मन्ये पुरंदरस्यापि दुर्ग्रहोऽयं सुदुस्तहः । गजः किमुत तुंगीजाः शेषाणां प्राणधारिणां ॥ ४१३ ॥
 ततः प्रहस्य विश्रब्धं जगाद धनदारदनः । आत्मनो युज्यते कर्तुं न प्रहस्त ! प्रशंसनं ॥ ४१४ ॥

एतावतु अवीम्येती भुजा केयूरपीडितौ । छिनन्नि न क्षणादेनं यदि गृह्णाम्यनेकपं ॥ ४१५ ॥
 ततः कामगमारुह्य विमानं पुष्पकाभिधं । गत्वा पश्यति तं नागं सच्छक्षणसमन्वितं ॥ ४१६ ॥
 स्निग्धेन्द्रनीलसंकाशं राजीवप्रभतालुकं । दीर्घपृथ्वी सुधाफेनवलक्षी विभ्रतं रदौ ॥ ४१७ ॥
 हस्तानां सप्तकं तुंगं दशकं परिणाहतः । आयामतश्च नवकं मधुपिगललोचनं ॥ ४१८ ॥
 निमदवंशमशंगतुंगसपायतयालधि । द्राघिष्टकस्मत्यंतस्निग्धपिगमश्रांक्षुरं ॥ ४१९ ॥
 बृत्तं पीनमहाकुंभं सुप्रतिष्ठांघ्रिमूर्जितं । अंतर्मधुरधीरोरुगर्जितं विनयस्थितं ॥ ४२० ॥
 गलद्रंडस्थलामोदसमाकृष्टालिवेणिकं । कुर्वतं दुदुभिध्वानं कर्णतालांतताडनैः ॥ ४२१ ॥
 भमावकाशमाकाशं कुर्वीणमिव पार्थवां । लीलां विदधतं चित्तचक्षुथोरणकारिणीं ॥ ४२२ ॥
 दृष्ट्वा च तं परां प्रीतिं प्राप रत्नश्रवःसुतः । कृतार्थमिव चात्मानं मेने हृष्टतनूरुहः ॥ ४२३ ॥
 ततो विमानमृच्छित्वा बद्ध्वा परिकरं ददं । शंखं तस्य पुरो दध्मौ शब्दपूरितविष्टपं ॥ ४२४ ॥
 ततः शंखस्वनोद्भूतचित्तक्षोभः स गर्जितः । करी दशमुखोद्देशं चलितो बलगर्वितः ॥ ४२५ ॥
 वेगाद्भ्यायतस्थास्य पिंडीकृत्य सितांशुकं । उत्तरायं च चिक्षेप क्षिप्रं विभ्रमदक्षिणः ॥ ४२६ ॥
 दंती जिघ्रति तं यात्रतावद्भूत्स्य गंडयोः । अस्पृशद्यक्षमर्दस्तं भृंगौघध्वनिचंडयोः ॥ ४२७ ॥

कोण वेष्टितुं यावच्चक्रे बांछां मंतंगलः । तावद्दंष्ट्रांतरेणासौ निस्सृतो लाघवान्वितः ॥ ४२८ ॥
 अंगेषु च चतुर्ध्वस्य स्पृशन् दंततले मुहुः । भ्रांतिविद्युच्चलश्चक्रे प्रेखणं रदनाग्रयोः ॥ ४२९ ॥
 अथास्य पृष्ठमारुह्य सविलासं दशाननः । विनीतश्च स्थितो दंती सच्छिष्य इव तत्क्षणात् ॥ ४३० ॥
 ततः सकुसुमा मुक्ताः साधुवादा मुहुः सुरैः । सशब्दा च महामोदं प्राप्ता खेचरवाहिनी ॥ ४३१ ॥
 त्रिलोकमंडनाभिल्यां प्रापायं दशवक्त्रतः । त्रैलोक्यं मंडितं तेन यतो मेने स मोदवान् ॥ ४३२ ॥
 महोत्सवः कृतस्तस्य लाभे परमदंतिनः । नृत्यद्भिः पर्वत्ते रम्ये खेचरैः पुष्पसंकुले ॥ ४३३ ॥
 तथैषां जाग्रतामप मर्यादामात्रकारणं । कृतः प्रभातद्यूषेण नादो गह्वरपेशलः ॥ ४३४ ॥
 दिवसेन ततो विम्यं रवेः कलशमंगलं । उपनीतं दशास्याय सेवाकौशलवेदिना ॥ ४३५ ॥
 ततः सुखासनासीने विहितस्वांगकर्माणि । स्थिते दशमुखे दंतिकथया खेचरावृते ॥ ४३६ ॥
 सहसा वियतः प्राप्तः पुष्पः पुल्वेपथुः । स्वेदविंदुसमाकीर्णः संभ्रांतः खेदमुद्ग्रहन् ॥ ४३७ ॥
 संप्रहारग्रणः साधुर्दशयज्जर्जरां तनुं । व्यज्ञापयच्च कुच्छ्रेण ललाटे धारयन् करौ ॥ ४३८ ॥
 दशमेहि दिनादस्माच्चित्ते कृत्वा भवद्गलं । अलंकारपुरावासाभिष्क्रम्योत्साहतोऽधिकान् ॥ ४३९ ॥
 निजगोत्रक्रमायातं नगरं किंकुसंज्ञकं । गृहीतुं भ्रातरौ यातौ धर्म्यैर्धरजसाधुभौ ॥ ४४० ॥

महाभिमानमंपथौ महाबलसमन्वितौ । विश्रब्धौ भवतो गर्वान्मन्यमानौ तृणं जगत् ॥ ४४१ ॥
 एताभ्यां चोदितः शुब्धो नितान्तं विपुलो जनः । अवस्कंदेन संपत्य ब्रचक्रे किंकुलुंटनं ॥ ४४२ ॥
 कृतांतस्य तनो योद्धुमुच्छ्रिता भटसत्तमाः । स्वमवद्यसुरो दृष्टा हेतिव्यापृतपाणयः ॥ ४४३ ॥
 ततस्तेषां महान् जातो मध्येगुर्वरि संयुगः । अन्योन्यग्राह्यसंपातकृतभूरिजनधयः ॥ ४४४ ॥
 श्रुत्वा कलकलध्यानं स्वयं योद्धुमयादरात् । यमः क्रोधेन निष्क्रान्तः संशुब्धार्षणवदारुणः ॥ ४४५ ॥
 आयातमात्रं कर्णैव तेन दुस्सहतेजसा । अस्मदीयं बलं ममं, विधिघायुधविधत्तं ॥ ४४६ ॥
 अथामो कथयन्नयं दूगो मूर्छामुपागतः । वीजितश्च पदातिन प्रबोधं पुनरागतः ॥ ४४७ ॥
 किमेतदिति पृष्टश्च हृदयस्थकरोऽवदत् । जानामि देव, तत्रैव वर्तेहमिति मूर्छितः ॥ ४४८ ॥
 ततस्तव इति प्राक्ते ततो विस्मयवाहिना । रत्नश्रयःसुतेनासौ, विश्रम्य पुनरब्रवीत् ॥ ४४९ ॥
 ततो नाथ बलं दृष्ट्वा नितान्तार्तस्वाकुलं । निजमृक्षरजा भग्नं वत्सलो, योद्धुमुच्छ्रितः ॥ ४५० ॥
 निरं च, कृतसंग्रामो यमेनातिबलीयसा । चेतसा, भेदसप्राप्तो गृहीतः शत्रुबंधचित्तः ॥ ४५१ ॥
 उच्छ्रितो शुध्यमानेऽस्मिन्नथ सूर्यरजा अपि । चिरं कृतरणो गाढप्रहारो मूर्छितो भूय ॥ ४५२ ॥
 उद्यम्य क्षिप्रमास्मीयः सामर्तेर्मेखलावनं । नीत्वाश्वासनमानीतः शीतचंदनचारिणा ॥ ४५३ ॥

यमेन स्वयमात्मानं सत्यमेवागच्छता । कारितं यातनास्थानं वैतरण्यादिपूर्वकं ॥ ४५४ ॥
 ततो ये निजितास्तेन संयतीद्रेण वा जिताः । प्रेषिता दुःखमरणं प्राप्यते तत्र ते नराः ॥ ४५५ ॥
 वृत्तान्तं तमहं दृष्ट्वा कथमप्याकुलाकुलः । संभूतो दयितो भृत्यः क्रमादक्षरजःकुले ॥ ४५६ ॥
 नाम्ना शखावलीपुत्रः सुश्रेणीरणदक्षयोः । कृत्वा पलायनं प्राप्तो भवतस्त्रातुरतिकं ॥ ४५७ ॥
 इति स्वपक्षदौस्थ्यत्वमवगम्य मयोदितं । देवः प्रमाणमत्रार्थे कृत्योऽहं त्वन्निवेदनात् ॥ ४५८ ॥
 व्रणभंगं ततस्तस्य कर्तुमादिश्य सादरं । उच्चाल महाक्रोधः स्मितं कृत्वा दशाननः ॥ ४५९ ॥
 जगाद चोद्यतान् क्लेशमहार्णवमुपागतान् । वैतरण्यादिनिक्षिप्तान् वारयाम्यमुधारिणः ॥ ४६० ॥
 अप्रसंख्येन चोदाराः प्रहस्तप्रमुखा नृपाः । प्रवृत्ताः शस्त्रतेजोभिः कुर्वाणा ज्वलितं नमः ॥ ४६१ ॥
 विचित्रवाहनारूढाश्चत्रध्वजसमाकुलाः । तूयनादसमुद्भूतमहोत्साहा महोजसः ॥ ४६२ ॥
 तथा गगनयात्राणां क्षितिं प्राप्ताः पुरातिकां । शोभया गृहपंक्तानां परमं विस्मयं गताः ॥ ४६३ ॥
 दिशि किङ्कपुरस्याथ दक्षिणास्यां दशाननः । ददर्श नरकावासगर्ताक्षिप्ता नृसंहतीः ॥ ४६४ ॥
 कृत्वा नरकपालानां ध्वसनं दुःखसागरात् । उच्चारितास्ततः सर्वे बंधुनेवामुना जनाः ॥ ४६५ ॥
 श्रुत्वा परचलं प्राप्तं साटोपो नाम वीर्यवान् । निर्ययौ सर्वसैन्येन प्रक्षुब्ध इव सागरः ॥ ४६६ ॥

द्विपैरिनिर्देशीमैदानधारंथकारिभिः । तुरंगैश्च चलाधारुचामप्राप्तभ्रूयणैः ॥ ४६७ ॥
 रथैरादित्यसंकाशैर्वज्रपंक्तिविभ्रूयितैः । पिनद्धकवचैः शस्त्रैर्मर्दवैरैराधिष्ठितैः ॥ ४६८ ॥
 ततस्तं स्पन्दनाल्हो हंसनैः सुभटं क्षणाद् । मंगं विभीषणो निन्ये वाणैरणविशारदः ॥ ४६९ ॥
 यमस्य किंकरा दीना कुर्वाणा खमायतं । बाणैः समाहताथक्नुः क्षिप्रं क्वापि पलायनं ॥ ४७० ॥
 मोचितान् नारकान् ध्रुत्वा साटोपं चावसादितं । यमो यम इव क्रूरो महाशस्त्राटवी गतः ४७१
 रथोत्साहःसमारुह्य चार्पं कोपं च धारयन् । उच्छ्रितेन प्रतापेन ध्वजेन च महाबलः ॥ ४७२ ॥
 आकुलासितसर्पाभभृकुटीकुटिलालकः । चक्षुषार्थ्यतरक्तेन दहन्निव जगद्धनं ॥ ४७३ ॥
 प्रतिविम्बैरिवात्मभयैः सामंतैः कृतयेष्टनः । योद्धुं वेगान्निचक्राम छादयन् तेजसानमः ॥ ४७४ ॥
 ततस्तं निर्गतं दृष्ट्वा विनिवार्यविभीषणं । दशाननो रणं कर्तुमुत्थितः क्रोपमुद्धहन् ॥ ४७५ ॥
 साटोपव्यसेनेनातिदीपितोऽथ यमः समं । दशस्येन रणं कर्तुमारमे भीषणाननः ॥ ४७६ ॥
 दृष्टुं तं ततो भीता जाता राक्षसवाहिनी । दशाननसमीपं सा हुढीकै मंदचेष्टिता ॥ ४७७ ॥
 रथाल्लङ्घस्ततस्तस्य दशस्योऽभिमुखं ययौ । विधुं च्च दशसंघातं मुंचतः शरसंहतीः ॥ ४७८ ॥
 ततस्तयोः शरैश्छन्नं भीमनिधलकारिभिः । नभो घनैरिवाशेषं धनवद्धकदंबकैः ॥ ४७९ ॥

कैकसीनन्देनाथ शेरण कृतताडनः । भूमौ ग्रह इवापुण्यः पपात यमसारथिः ॥ ४८० ॥
 ताडितस्वीक्ष्णवाणेन कृतांतोऽप्यरथीकृतः । उत्पपात रवेर्भागंमंतहिततनुः क्षणात् ॥ ४८१ ॥
 ततः सांतःपुरः पुत्रसहितोऽमात्यसंयुतः । कंपमानतनुर्भीत्या यातोऽसौ रथनूपुरं ॥ ४८२ ॥
 नमस्कृत्य च संभ्रांत इदमेवमभापत । शृणु विज्ञापनं देव कृतं मे यमलीलया ॥ ४८३ ॥
 मसीद ब्रज वा कोपं हर वा जीवनं विभो । कुरु वा वांछितं यत्ते यमतां न करोम्यहं ॥ ४८४ ॥
 युद्धे वैश्रवणो येन निर्जितः पुरुतेजसा । अहमप्यमुना नीतो भंगं कृतरणधिरं ॥ ४८५ ॥
 सृष्टं वीरसेनेव बहुस्तस्य महात्मनः । दुरीक्षो व्योममध्यस्थसंचितेव निदाघजः ॥ ४८६ ॥
 इति श्रुत्वा सुराधीनः संग्रामाय कृतोद्यतिः । निरुद्धो मंत्रिवर्गेण नययाथात्म्यवेदिना ॥ ४८७ ॥
 जगाद च स्मितं श्रुत्वा मातुलं क्व स यास्यति । भयं मुंच सुविश्रब्धो भवास्मिन्नासने सुखं ॥ ४८८ ॥
 जामातुरथ वाक्येन परित्यज्य रिपोर्भयं । पुरं सुरचरोद्रीतमभ्युवास यमः सुखी ॥ ४८९ ॥
 विधापांतकसन्मानं सुरेशोऽतःपुरं ययौ । कामभोगसमुद्रेऽसौ तत्र मग्नो महामदः ॥ ४९० ॥

पञ्चपुराणम् ।

कृतोपलभं स्वप्नेऽपि ज्ञायते वस्तुलेशतः । निरन्वयं तु तस्येदं विस्मृतं पूर्वचोदितं ॥ ४९३ ॥
 प्राप्य वा सुरसंगीतपुरस्य पतितां यमः । विसस्मार परिप्राप्तां परिभृतिं दृशाननाम् ॥ ४९४ ॥
 मेने च मम सर्वश्रीदुहिता रूपशालिनी । सा च गीर्वाणनाथस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ ४९५ ॥
 अत्यन्तमंतरंगोयं संवेधो महता सह । अतो जन्म कृतार्थं मे प्राप्य शक्रप्रतीक्ष्यतां ॥ ४९६ ॥
 ततो महोदयोत्साहः श्रीमानुद्धासितांतकः । नगरं छर्यरजसे ददौ किष्किथसंश्लुकं ॥ ४९७ ॥
 तथाक्षरजसे किष्कुरं परमसंपदं । प्राप्य गोत्रकृमायाते नगरे तौ सुखं स्थितौ ॥ ४९८ ॥
 ते शक्रनगरामिख्ये पुरे कांचनसन्ननि । उचितस्वामिसंयुक्ते जग्मतुः परमां श्रियं ॥ ४९९ ॥
 सौमालिरपि विभ्राणः श्रियं कीर्तिं च भूयसी । प्रत्यवस्थित सामंतेः प्रणमद्भिः समुत्तमः ॥ ५०० ॥
 पूर्वमाणः सदासेव्यैर्विभवैः प्रतिवासरं । वंधः कुमुदखंडानां सितपथे करैरिव ॥ ५०१ ॥
 रत्नदामाकुलं तुंगं शृंगपंक्तिविराजितं । आरुह्य गुण्यकं चारुविमानं कामगत्वरं ॥ ५०२ ॥
 युक्तः परमधैर्येण शासपुण्यफलोदयः । त्रिंशुटशिखरं भूत्या परया प्रस्थितः कृती ॥ ५०३ ॥
 ततो रक्षोगणास्तस्य प्रमोदं परमं श्रिताः चित्रालंकारसंपन्ना वरीयोधस्रधारिणः ॥ ५०४ ॥
 जय नंद चिरं जीव वर्धस्वोदेहि संततं । इति मंगलवाक्यानि प्रयुजाना महारथाः ॥ ५०५ ॥

सिंहादलमातंगवाजिहंसादि संश्रिताः । नानाविभ्रमसंयुक्ताः प्रमोदविकचेक्षणाः ॥ ५०६ ॥
 विभ्राणस्त्रिदशाकारं तेजोव्याप्तविहायसः । आलोकितसमस्ताशाः काननाद्रिसमुद्रगाः ॥ ५०७ ॥
 अदृष्टपारंगभीरं महाग्राहसमाकुलं । तमालवनसंकाशं गिरितुंगोमिसंहतिं ॥ ५०८ ॥
 रसातलभिवानेकनागनायकभीषणं । नानारत्नकरत्रातरंजितोद्देशरजितं ॥ ५०९ ॥
 पश्यंतो विस्मयापूर्णाः समुद्रं विविधाद्भुतं । अनुजगद्गुरहो हीतिमुहुर्धुखरिताननाः ॥ ५१० ॥
 अथ भास्वन्महाशालां गंभीरपरिखावृतां । कुंदशुभ्रैर्महानीलनीलजालककुक्षिषु ॥ ५११ ॥
 पद्मरागारुणैरुदैः क्वचिद्युष्पमणिप्रभैः । गरुत्ममणिसंकाशैरन्यत्र निचितां गृहैः ॥ ५१२ ॥
 शोभमानां निसर्गेण पुनश्च कृतभूषणां । रक्षोनाथागमे भक्तैः पौरैरद्भुतसम्मदैः ॥ ५१३ ॥
 अत्यंतमाधिकां कुर्वन् शोभां गिरिनिभैर्गजैः । महाप्रासादसंकाशैः स्यंदनैः रत्नरंजितैः ॥ ५१४ ॥
 अश्ववृंदैः क्वणद्धेमचक्रैश्चलचामरैः । विमानैः शिखरारूढदुराकाशैर्वह्नुप्रभैः ॥ ५१५ ॥
 छत्रैः शशांकसंकाशैर्ध्वजैरुद्धूतकोटिभिः । वंदिवृदारकौषेण कृतमंगलनिस्वनः ॥ ५१६ ॥
 वीणाचेणुविमिश्रेण शंखनादानुगामिना । तूर्यनादेन निशेषं दिङ्मनोविदितात्मना ॥ ५१७ ॥
 प्रविवेश निजामीशो लंकां शंकाविवर्जितः । त्रिदशेश ह्रवोदारो दशस्यः शशिता ह्रिताः ॥ ५१८ ॥

पेन्द्रपुराणम् ।

ततो गोत्रक्रमायतनायदर्शनलालसा । गृहीतार्घ फलैः पुण्यैः पत्रैरलैश्च कल्पितं ॥ ५१९ ॥
 गृहीतभूषणत्पंतचारुत्रादिसंपदः । नृत्यद्विर्गणिकासंधैरन्विता नेत्रहारिभिः ॥ ५२० ॥
 सर्वे पीराः समागत्य प्रयुक्ताशीर्गिरो मुहुः । आनतुः सनमस्कारा यथावृद्धपुरस्सराः ॥ ५२१ ॥
 विसर्जिताश्च ते तेन संग्राप्तप्रतिमानवाः । यथास्वं निलयं जग्मुस्तद्गुणोक्तिगताननाः ॥ ५२२ ॥
 अथ तद्भवनं तस्य कौतुकव्याप्तबुद्धिभिः । नारीभिः कृतभूषाभिः पूरितं तद्विद्वशुभिः ॥ ५२३ ॥
 गवाक्षाभिश्चूखाः काश्चित्चरां विश्रस्तवाससः । अन्योन्यवाघविच्छिन्नमुक्ताहारविभूषणाः ॥ ५२४ ॥
 पीनस्वनकृतान्योन्यपीडनाचलकुंडलाः । रणत्कारितुलाकोटिवाचालचरणद्रयाः ॥ ५२५ ॥
 किं न पश्यसि ह्य मातः पार्श्वतो भव दुर्भगे । देहि मागे ब्रजाशुष्मादीपि नारि न शोभसे ५२६
 निगदंत्येवमादीनि विक्रचांबुरुहाननाः । सुक्त्वा व्यापारजातानि तमसंत पुरांगनाः ॥ ५२७ ॥
 पुरे चूडामणौ गेहे स्वस्मिन् सत्कृतभूषणे । सुखं सांतःपुरस्त्वथौ कृतातस्थ विमर्दकः ॥ ५२८ ॥
 श्रेयाश्चापि यथास्थानं स्थिता विधाधराधिपाः । प्रानुवंतो महानंदं सतवं त्रिदशा इव ॥ ५२९ ॥

विविधरत्नसमागमसंपदः । प्रबलशुभमूलविमर्दनं ॥

सकलविष्टपगामि यशः सितं । मयति निर्मितनिर्भलकर्मणां ॥ ५३० ॥

रिपव उग्रतरा विपयाह्वयाः । अपनयति सुवस्तुनये स्मृतिं ॥
 वहिरवास्थितशुगणः पुनः । सततमानयते यततं नरं ॥ ५३१ ॥
 इति विचित्र्य न युक्तमुपासितुं । विपयशुगणं पुरुचेतसः ॥
 अवटमेति जनस्तमसा ततं । नतु रवेः किरणैरवभासितं ॥ ५३२ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रतीवाभिधानं नामाष्टमं पर्वम् ।

नवमं पर्वम् ।

अथ सूर्यरजा पुत्रं वालिसंज्ञमजीजनत् । चंद्रमालिन्यभिख्यायां गुणसंपूर्णयोपिति ॥ १ ॥
 परोपकारिणं नित्यं दयाशीलयुतं बुधं । दक्षं धीरं श्रिया युक्तं संम्यग्दृष्टिं महाबलं ॥ २ ॥
 कलाकलापसंयुक्तं शूरं ज्ञानसमन्वितं । राजनीतिविदं धीरं कृपाद्रीकृतचेतसं ॥ ३ ॥
 विद्यासमूहसंपन्नं कांतिमंतं सुतेजसं । विरलस्तादृशो लोके पुरुषार्णां च समुद्भवः ॥ ४ ॥
 चंदनानामिषोदारः प्रभावः प्रथितात्मनां । समस्तजिनविवानां नमस्कारार्थमुद्यतः ॥ ५ ॥

पद्मपुराणम् ।

त्रिकालवीर्णसंदेहो भक्त्या युक्तोऽत्युदारया । चतुःसमुद्रपर्यन्तं जंबूद्वीपं क्षणेन यः ॥

त्रिः परीत्य किष्किंधं नगरं पुनरागमत् ॥ ६ ॥

ईदृक् पराक्रमाधारः शत्रुपथस्य मर्दकः । पौरनेत्रकुमुद्वत्याः शशांकः शंकायोज्जिमतः ॥ ७ ॥

किष्किंधनगरे रम्ये चित्रासादतोरणे । विद्वज्जनसमाकीर्णे द्विपवाजिवराकुले ॥ ८ ॥

नानासंब्यवहाराभिरापणालीभिराकुले । रमे कल्पे यथैशाने रत्नमालः सुरोत्तमः ॥ ९ ॥

अनुक्रमाच्च तस्याभूत् सुग्रीवामिष्ययाशुजः । वीरो धीरो मनोज्ञेन युक्तो रूपेण सन्नयः ॥ १० ॥

विज्ञेयौ बालिसुग्रीवौ किष्किंधकुलभूषणौ । तयोस्तु भूपणीभूता विनयप्रमुखा गुणाः ॥ ११ ॥

सुग्रीवानंतरा कन्या रूपेण प्रतिमा युवि । श्रीप्रभेति समुद्भूता क्रमशः श्रीरिव स्वयं ॥ १२ ॥

किष्कुप्रमोदनगरे हरिकांताख्ययोषिता । क्रमाद्रक्षजाः पुत्रौ नलनीलावज्जिनत् ॥ १३ ॥

त्रितीर्णस्वजनानंदौ रिपुशंकावितारिणौ । उदात्तगुणसंभारौ भूतौ तौ किष्कुमंडनौ ॥ १४ ॥

यावन्नश्रियमालोक्य सुतस्य स्थितिपालिनौ । विपमिश्रान्नसद्दशान्विदत्वा विषयान् बुधः ॥ १५ ॥

वितीर्थे बाल्ये राज्यं धर्मपालनकारणं । सुग्रीवाय च सचेष्टो सुवराजपदं कृता ॥ १६ ॥

अवगम्य परं स्वं च जनं साम्येन सज्जनः । चतुर्गति जगज्ज्ञात्वा महादुःखनिपीडितं ॥ १७ ॥

मुनेः पिहितमोहस्य शिव्यः सूर्यराजा अमृत । यथोक्तचरणायारः शरीरेऽपि गतस्पृहः ॥ १८ ॥
 नभोवदमलस्वातः संगमुक्तः समीरवत् । विजहार स निष्क्रोधो धरण्यां मुक्तिलालसः ॥ १९ ॥
 अथ बालेर्ध्रुवा नाम्ना साञ्ची पाणिगृहीत्यभूत् । अंगनानां शतस्थाप प्राधान्यं या गुणोदयात् २०
 तथा सह महेश्वरं सोऽन्वभूच्चासविभ्रमः । श्रीवानरांकमुकुटः पूजिताज्ञः खगाधिपैः ॥ २१ ॥
 अत्रांतरे छलान्वेषी मेघप्रभशरीरजः । हर्तुमिच्छति तां कन्यां लक्ष्मस्य सहोदरां ॥ २२ ॥
 यदैव तेन सा दृष्टा सर्वगात्रमनोहरा । तदाप्रभृत्ययं देहमधचानंगपीडितं ॥ २३ ॥
 आवल्यां प्रवराज्जातां कन्यां नाम्ना तन्दूरी । गतस्ते नयितुं यावद्यमस्य परिमर्दकः ॥ २४ ॥
 ज्ञात्वाथ निप्रभिस्तावच्छंकां वीतदशाननां । सुखं चंद्रनखां जह्ने विद्यामायाप्रवीणधीः ॥ २५ ॥
 शूरी किं कुरुतामत्र भानुकर्णविभीषणौ । यत्रारिच्छिद्रमासाद्य कन्यां हरति मायया ॥ २६ ॥
 पृष्ठतश्च गतं सैन्यं गच्छताभ्यां निवर्तितं । जीवन्नेप रणे शक्तो गृहीतुं नेति चेतसा ॥ २७ ॥
 शुश्राव चागतो वातां तादृशीं कैकसीसुतः । जगाम च दुरीक्षत्वं कोपावेशस्तुभीषणात् ॥ २८ ॥
 तत आगमनोद्भूत श्रमप्रस्वेदविंदुषु । स्थितेन्वेव पुनर्गतुमुद्यतो मानचोदितः ॥ २९ ॥
 सहायं खड्गमेकं च जग्राहान्यपराङ्मुखः । अंतरंग स एवैकः संग्रामे वीर्यशालिनां ॥ ३० ॥

पद्मपुराणम् ।

तावन्मंदोदरी बद्धा करद्वयसरोरुहं । व्यज्ञापयदिति व्यक्तज्ञातलौकिकसंस्थितिः ॥ ३१ ॥
 कन्या नाम ग्रभो ! देया परस्मायेव निथयात् । उपत्तिरेव तासां हि तादृशी सार्वलौकिकी ३२
 खेचराणां सहस्राणि संति तस्य चतुर्दश । ये वीर्यकृतसन्नाहाः समसादनिवर्तिनः ॥ ३३ ॥
 बहून्यस्य सहस्राणि विद्यानां दर्पशालिनः । सिद्धानीति न किं लोकाद्भवता श्रवणे कृतं ॥ ३४ ॥
 प्रवृत्ते दारुणे युद्धे भवतोः समशौर्ययोः । संदेह एव जायेत जयस्यान्यतरं प्रति ॥ ३५ ॥
 कथांचिच्च हतेष्यस्मिन् कन्या हरणदूषिता । अन्यस्मै नैव विश्राण्या केवलं विधवा भवेत् ॥ ३६ ॥
 किं च सूर्यरजोमुक्ते त्वत्पुरे प्रत्यवस्थितं । अलंकारोदये नाशा चंद्रोदरनमथरं ॥ ३७ ॥
 निर्वास्यासौ स्थितः सार्धं तव स्वस्ता महाबलः । उपकारित्वमेतस्मात्संप्राप्तः स्वजनः स ते ॥ ३८ ॥
 ततो दशाननोऽवादीत् प्रिये ! युद्धाद्दिभेमि न । स्थितस्त्वद्वचने किंतु शैपेरेवास्मि कारणैः ॥ ३९ ॥
 अथ चंद्रोदरे कालं प्राप्ते कर्मनियोगतः । वनितास्यानुरोधाल्या वराक्षी शरणोज्जिमता ॥ ४० ॥
 इतश्चेतश्च विद्याया बलेनाथ विवर्जिता । अंतर्वन्निवने भीमे विभ्राम हरिणी यथा ॥ ४१ ॥
 अमृत च सुतं कांतं मणिकांतमहीधरे । मृदुपल्लवपुष्पाघच्छन्ने समशिलातले ॥ ४२ ॥
 ततोऽसौ क्रमतो वृद्धं नीतो विपिनवासया । उद्विग्नचित्तया मात्रा तदाशस्थितजीवया ॥ ४३ ॥

अतोऽयं प्रतिपक्षेण गर्भ एव विराधितः । ततो विराधिताभिल्यां प्रापितो भोगवर्जितः ॥४४॥
 न तस्य गौरवं चक्रे कश्चिदप्यवनौ नरः । प्रच्युतस्य निजस्थानात्केशस्येवोचमांगतः ॥ ४५ ॥
 प्रतिकर्तुमशक्तोऽसौ वैरं चित्तेन धारयन् । आचारागतवृत्तिस्थो देशान् पर्याटवांधितान् ॥४६॥
 रसे वर्षधराश्रेषु काननेषु च चारुषु । तथातिशयदेशेषु गीर्वाणागामनेषु च ॥ ४७ ॥
 ध्वजछत्रादिरम्येषु संकुलेषु गजादिभिः । वीराणां विभ्रमं पश्यन् संग्रामेषु समं सुरैः ॥ ४८ ॥
 नगर्यामथ लंकायां सुरेशस्येव तिष्ठतः । परान् प्राप्नुवतो भोगान् दशवक्रस्य भास्वतः ॥ ४९ ॥
 प्रतिक्लितवानाज्ञां वाल्मिर्बलसमन्वितः । विद्याभिरद्भुतं कर्म कुर्वतीभिरुपासितः ॥ ५० ॥
 दशस्येन ततो दूतः प्रेषितोऽस्मै महामतिः । जगद् वानराधीशं स्वामिनो मानमुद्बहन् ॥५१॥
 अनन्यसदृशे क्षेत्रे भरतेऽस्मिन् प्रतापवान् । महाबलो महातेजा श्रीमान्प्रयविशारदः ॥ ५२ ॥
 महासाधनसंपन्न उग्रदंडो महोदयः । आज्ञापयति देवस्त्वां शत्रुमर्दो दशाननः ॥ ५३ ॥
 यमारारतिं समुद्धास्य भवतोऽर्करजाः पिता । मया किष्किधनाथत्वे स्थापितो वानरान्वये ॥५४॥
 चिस्मृत्य सुकृतं कृत्यं स त्वं जनयितुः परं । कुरुते प्रत्यवस्थानमिति साधोर्न युज्यते ॥ ५५ ॥
 पितुस्ते सदृशीं प्रीतिमधिकां वा करोम्यहं । अध्याप्येहि प्रणामं मे कुरु स्थातुं यथा सुखं ॥५६॥

पद्मपुराणम् ।

स्वसारं च प्रपच्छेमां श्रीप्रभाख्यां मया सह । संबंधं प्राप्य ते सर्वं भविष्यति सुखावहं ॥ ५७ ॥
 इत्युक्ते विमुखं ज्ञात्वा चालिं श्रणमनं प्रति । आननस्य विकारेण दूतः पुनरुदाह्रात् ॥ ५८ ॥
 किमत्र बहुनोक्तेन कुरु शाखासृगक्षुती । मदीयं निश्चितं वाक्यमल्पलक्ष्मीविडंबितम् ॥ ५९ ॥
 कुरु सज्जौ करं दातुमादातुं वा युधं करो । गृहाण चापरं शीघ्रं ककुभां वा कदंबकं ॥ ६० ॥
 शिरो नमय चार्पं वा नयाज्ञां कर्णपूर्ता । मोर्वीं वा दुस्सहारावानात्मजीवितदायिनीं ॥ ६१ ॥
 मत्पादजं रजो मूर्ध्नि शिरस्त्रमथवा कुरु । घटयांजलिमुद्वृत्य करिणां वा महाचयं ॥ ६२ ॥
 विमुखेषु धीरित्रीं वा भर्जकं वेत्रकुंतयोः । पश्य मूर्ध्नितखे वक्रमथवा खुद्रुदर्पणे ॥ ६३ ॥
 ततः पश्यवाक्येन दूतस्योद्धृतमानसः । नास्त्रा व्याघ्रविलंबीति व्रमाण भटसत्तमः ॥ ६४ ॥
 समस्तघरणीव्यापिपराक्रमगुणोदयः । चालिदेवो न किं यातः कर्णजाहं कुरक्षसः ॥ ६५ ॥
 यद्यत्र भापसे व्यक्तं गृहीतो वा ग्रहेण सः । त्वं तु स्वस्थः किमित्येवं दूताग्रम विकत्यसे ॥ ६६ ॥
 क्रोधमूर्च्छित इत्युक्त्वा दुःश्रेक्षः स्पष्टवेषधुः । गृहाण सायकं रुद्धो बलिनेति च चोदितः ॥ ६७ ॥
 किं दूतेन वराक्रेण हतेन प्रेपकारिणा । कुर्वसेते हि नार्थीयवचसः प्रतिशब्दकं ॥ ६८ ॥
 दशास्यस्यैव कर्तव्यं यदभिप्रायमाश्रितं । आधुर्नतमियत्तस्य कुरुते यत्कुभापितं ॥ ६९ ॥

ततो भीती भृशं दूतो गत्वा वृत्तांतवेदनात् । दशास्यस्य परं क्रोधो चक्र दुस्सहतेजसः ॥७०॥
 सैन्यावृतश्च सन्नह्य प्रस्थितस्त्वरया पुरं । परमाणुभिरारब्धः सहि दर्पमयैरिव ॥ ७१ ॥
 ततः परचलध्वानं श्रुत्वा व्योमपिधायिनं । निर्गतुं मानसं चक्रे वालिः संग्रामदक्षिणः ॥ ७२ ॥
 तावत्सागरवृद्ध्यादिमंत्रिभिनयशालिभिः । ज्वलत्क्रोधेन नीतोऽसाविति वागंबुभिः शमं ॥७३॥
 अकारणेन देवालं चित्रहेण क्षमां कुरु । अनेके हि क्षयं याताः स्वच्छंदं संयुगप्रियाः ॥ ७४ ॥
 अर्ककीर्तिभुजाधारा रक्षमाणः सुरैरपि । अष्टचंद्राः क्षयं प्राप्ता मेघस्वरशरोत्कारैः ॥ ७५ ॥
 बहुसैन्यं दुरालोकमसिरत्नगदाधरं । अतुलां संशयतुलां ततो नारोदुमहसि ॥ ७६ ॥
 जगादेति ततो वाल्ययुक्तं नात्मप्रशंसनं । तथापि परमार्थं वो मंत्रिणः कथयाम्यहं ॥ ७७ ॥
 भ्रूलताक्षेपमात्रेण दशवक्त्रं ससैन्यकं । शक्तोऽस्मि कणशः कर्तुं वामपाणितलाहतं ॥ ७८ ॥
 किं तर्हि दारुणं कृत्वा क्रोधाग्निं ज्वलितं मनः । कर्मणा येन लभ्यते भोगाः क्षणचिन्ध्वराः ॥७९॥
 प्राप्य तान्कदलीस्तंभनिस्सारान्मोहवाहिताः । पतंति नरके जीवा महादुःखमहाकुले ॥ ८० ॥
 हिंसित्वा जंतुसंघातं नितातं प्रियजीवितं । दुःखं कृतसुखाभिर्यं प्राप्यते तेन को गुणः ॥८१॥
 अरधदृघटीयंनसदृशाः प्राणधारिणः । शश्वद्भवमहाक्षये भ्रमंस्त्यंतं दुःखिताः ॥ ८२ ॥

पद्मपुराणम् ।

पादद्वयं जिनेन्द्राणां भवनिर्गमकारणं । प्रणम्य कथमन्यस्य क्रियते प्रणतिर्मया ॥ ८३ ॥

प्रयुद्धेन सता चेयं कृता संस्था मया पुरा । अन्यं न प्रणमामीति जिनपादाब्जयुग्मतः ॥ ८४ ॥

भगं करोमि नास्थाया न च प्राणिनिपातनं । गृह्णामि संगनिमुक्तां प्रत्रज्यां मुक्तिदायिनीं ॥ ८५ ॥

यो करौ वरनारीणां कृतौ स्तनतटोचिती । भुञ्जी चालिगिनौ चारुत्नकेयूरलक्षणी ॥ ८६ ॥

अरातेर्यः प्रयुक्ते तौ पुरुषोऽञ्जलिबंधने । ऐश्वर्यं कीदृशे तस्य जीषितं वा हृत्तात्मनः ॥ ८७ ॥

इत्युत्त्वाह्वयं सुग्रीवसुवाच शृणु बालक । कुरु तस्य नमस्कारं मा वा राज्यप्रतिष्ठितः ॥ ८८ ॥

स्वसारं यच्छ मा वास्मै न ममानेन कारणं । एषोऽस्मि निर्गतोऽद्यैव पथ्यं यच्च वृत्कुरु ॥ ८९ ॥

इत्युत्त्वा निर्गतो गेहाढ्रध्रुव च निरंबरः । पार्श्वे गगनचंद्रस्य गुरोर्गुणगरीयसः ॥ ९० ॥

परमार्थहितस्वांतः संग्राहपरमोदयः । एकभाववतो वीरः सम्यग्दर्शननिर्मलः ॥ ९१ ॥

सम्यग्ज्ञानाभियुक्तात्मा सम्यक्चरित्रतत्परः । अनुप्रेक्षाभिरात्मानं भावयन्मोहवर्जितः ॥ ९२ ॥

सूक्ष्मासुमद्वियुक्तासु धर्माद्युगुणधूमिषु । सुनिभिविमलाचारैः सेवितासु महात्मभिः ॥ ९३ ॥

विहरन् सर्वजीवानां दयमानः पिता यथा । बाह्येन तपसांतस्थं चर्द्धयन् संततं तपः ॥ ९४ ॥

आवासतां महर्द्दीनां परिप्राप्तः प्रशांतधीः । तपःश्रिया परिश्रुक्तः परया कांतदर्शनः ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

उच्चैश्चैर्गुणस्थानसोपानारोहणोद्यतः । भिन्नाध्यात्माखिलग्रंथग्रंथिग्रंथविवर्जितः ॥ ९६ ॥
 श्रुतेन सकलं पश्यन् कृत्पाकृत्यं महागुणः । महासंवरसंपन्नः शातयन्कर्मसंततिं ॥ ९७ ॥
 प्राणधारणमात्रार्थं भुंजानः स्रत्रदेशितं । धर्मार्थं धारयन्प्राणान् धर्मं मोक्षार्थमर्जयन् ॥ ९८ ॥
 आनंदं भव्यलोकस्य कुर्वन्नुत्तमविक्रमः । चरितेनोपमानत्वं जगामासौ तपस्विनां ॥ ९९ ॥
 दशग्रीवाय सुग्रीवो वितीर्य श्रीप्रभां सुखी । चकारानुमतस्तेन राज्यमागतमन्वयात् ॥ १०० ॥
 विद्याधरकुमार्यो या द्यावाभूमौ मनोहरा । दशाननः समस्तास्ता परिणिन्ये परिक्रमात् ॥ १०१ ॥
 नित्यालोकेश्य नगरे नित्यालोकस्य देहजां । श्रीदेवीलब्धजन्मानं नाम्ना रंभावलीं सुतां ॥ १०२ ॥
 उपयम्य पुरीं यातो निजां परमसंमदः । नभसा मुकुटन्यस्तरत्नरश्मिचिराजितां ॥ १०३ ॥
 सहसा पुष्पकं स्तंभमारमानसचंचलं । मेरोरिव तटं प्राप्य सुमहद्वायुमंडलं ॥ १०४ ॥
 तस्योच्छिन्नगतेः शब्दभग्ने घंटादिजन्मनि । वैलक्ष्यादिव संजातं मौनं पिंडिततेजसः ॥ १०५ ॥
 भग्नवृत्तिमालोक्य विमानं कैकसीसुतः । कः कोऽत्र भो इति क्षिप्रं वभाण क्रोधदीपितः ॥ १०६ ॥
 मारीचस्तत आचक्षौ सर्ववृत्तांतकोविदः । मृशु देवैष कैलाशे स्थितः प्रतिमया मुनिः ॥ १०७ ॥
 आदित्याभिमुखस्तस्य करानात्मकरैः किरन् । समे शिलावले रत्नस्तंभाकारोऽवतिष्ठते ॥ १०८ ॥

पद्मपुराणम् ।

कोऽप्ययं सुमहान्वीरः सुयोरं धारयंस्तपः । मुक्तिमाकांक्षति क्षिप्रं वृत्ततोऽयमतोऽभवत् ॥ १०९ ॥
 निर्वर्तयाम्यतोदेऽद्विमानं निर्विलिप्तं । मुनेरस्य प्रभावेन याम्नायाति संदशः ॥ ११० ॥
 श्रुत्वा मारीचमचनमथ कलाशभूधरं । ईर्ष्यायुक्ते यमध्वंसः स्वपराक्रमगर्भितः ॥ १११ ॥
 नानाधातुसमाकीर्णं गणैर्युक्तं सहस्रशः । सुवर्णघटनारम्यं पदपंक्तिभिराचितं ॥ ११२ ॥
 प्रकृत्यनुगतयुक्तं विकारैः विलसंयुतं । स्वर्नैर्द्विभिधैः पूर्णं लब्धव्याकरणोपमं ॥ ११३ ॥
 तीक्ष्णैः शिखरसंघातैः संदयंतमिवाधरं । उच्छूर्पच्छीकरैः स्पष्टं हंसंतमिव निर्झरैः ॥ ११४ ॥
 मकरंदसुरामचमधुमत्तपरिधिं । शालीघवितताकाशं नानानोरुहसंकुलं ॥ ११५ ॥
 मर्मर्तुजमनोहारिकुसुमादिभिराचितं । चरत्प्रमोदवत्सत्वसहस्रसदुपत्यकं ॥ ११६ ॥
 औपधनासदूरस्थव्यालजालसमाकुलं । मनोहरेण गंधेन दधंतं यौवनं सदा ॥ ११७ ॥
 शिलाविस्तीर्णहृदयं स्थूलवृथमहाभुजं । गुहागंभीरवदनमधूमण्डुल्याकृति ॥ ११८ ॥
 शरत्पयोधराकारतटसंघातसंकटं । क्षीरेणैव जगत्सर्गं क्षालयंतं करोत्करैः ॥ ११९ ॥
 क्वचिद्विन्नव्यसंसुप्तमृगाधिपदरीमुसं । वनचित्रसुप्तमधुश्यामनाताघूर्णितपादपं ॥ १२० ॥
 क्वचिचित्रपरिसरत्कीडन् कुरंगककंदनक । क्वचिन्मत्तद्विप्रनातकलितविधित्यकावनं ॥ १२१ ॥

क्वचित्पुलकिताकारं प्रध्वनप्रकराचितं । क्वचिद्वृक्षसटाभारं रुद्धतर्भाषणाकृतिं ॥ १२२ ॥
 क्वचित्पद्मत्रनेत्रं युक्तं शाखाभृगाननैः । क्वचित्रिखड्गिकृतस्यंदिशालादिसुरभीकृतं ॥ १२३ ॥
 क्वचिद्विद्वृहताश्लिष्टसंभवध्वनिंसंतति । क्वचिद्विवाकराकारशिखरघोर्तितांबरं ॥ १२४ ॥
 पांडुकस्येव कुर्वाणं विजिगीषां क्वचिद्वनैः । सुरभिप्रसवोऽनुंगविस्तीर्णधनपादपैः ॥ १२५ ॥
 अवतीर्णथ तत्रासावपश्यत्तं महामुनिं । ध्यानार्णवसमाविष्टं तेजसा वद्धमंडलं ॥ १२६ ॥
 आश्राकरिकराकारप्रलंबचितभुजद्वयं । पत्रगाभ्यामिधाश्लिष्टं महाचंदनपादपं ॥ १२७ ॥
 आतापनशिलापीठमस्तकस्थं सुनिश्चलं । कुर्वाणं प्राणिविषयं संशयं प्राणधारिणं ॥ १२८ ॥
 ततो बालिरसावेष इति ज्ञात्वा दधाननः । अतीतं संस्मरन् वरं जज्वाल कोधवह्निना ॥ १२९ ॥
 वद्वा च भृकुटीं भीमां दृष्टोष्ठः प्रखरस्वरः । वभाण भासुराकारो सुनिभेवं सुनिर्भयः ॥ १३० ॥
 अहो शोभनमारब्धं त्वया कर्तुमिदं तपः । यदघाप्यभिमानेन विमानं स्तंभ्यते मम ॥ १३१ ॥
 क्व धर्मः क्व च संक्रोधो ब्रूयाथा श्राम्यसि दुर्मते । इच्छस्येकत्वमाधातुममृतस्य विपस्य च ॥ १३२ ॥
 तस्मादपनयाम्येनं दर्पमद्य तवोद्धतं । कलाशनगमुन्मूल्य क्षिपाम्यब्धौ समं त्वया ॥ १३३ ॥
 ततोऽसौ सर्वविधाभिर्ध्याताभिस्तत्क्षणाद्भृतः । विकृत्य सुमहदूपं सुरेंद्र इव भीषणं ॥ १३४ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १३५ ॥

महावायुनेनाथ द्धावं कृत्वा समंततः । प्रविष्टो धरणीं भिक्ष्या पातालं पातकोद्यतः ॥ १३६ ॥

आरेमे च समुद्धर्तुं भुजैर्भूरिपराक्रमः । क्रोधप्रचंडरक्ताक्षो हुंकारमुखराननः ॥ १३७ ॥

ततो विपकण्ठेपिलंबमानोरगाधारः । केसरिक्रमसंप्राप्तभ्रम्यन्मतमंगजः ॥ १३८ ॥

संत्रांतनिश्चलोकर्णसारंगककुंदकः । स्फुटिवोद्देश्यनिष्पीतवृटिताखिलनिर्झरः ॥ १३९ ॥

पर्यस्पद्भुद्भुत्तारायमहानोकहसंहतिः । स्फुटीकृतशिलाजालसंधिसत्त्वैः सदुत्थरः ॥ १४० ॥

पतद्विक्रटपापाणरवापूरितविष्टपः । चलितश्चालयन्क्षोणीं भृशं कैलाशपर्वतः ॥ १४१ ॥

स्फुटितावनिर्यातांबुः प्राप शोषं नदीपतिः । ऊहुः स्वच्छतया भुक्त्वा विपरीतं समुद्रगाः ॥ १४२ ॥

त्रस्ता व्यलोक्यन्नाशाः प्रमथाः पृथुविस्मया । किं किमेतदहो हाहाहूंहीतिप्रसृतस्वराः ॥ १४३ ॥

जह्लरप्सरसो भीता लताप्रवरमंडपाद् । वयसां निवहाः प्राप्ताः कृतकौलाहलां नमः ॥ १४४ ॥

पातालादुत्थितैः क्रूरदृष्टहासैरनंतरैः । दशवक्त्रैः समं दिग्भिः पुस्कौटे च नमस्तले ॥ १४५ ॥

ततः संवर्तन्नाभिलयवायुनेवाकुलीकृते । भुवंतं मगयान्वालिरवधिज्ञातराक्षसः ॥ १४६ ॥

अत्राप्तः पीडनं स्वस्य धीरः कोपविवर्जितः । तथावस्थितसर्वांगश्रेतसीदं न्यवेद्ययत् ॥ १४७ ॥

कारितं भरेतेनंदं जिनायतनमृतमं । सर्वरत्नमयं तुषं चद्रूपविराजितं ॥ १४८ ॥

प्रत्यहं भक्तिसंयुक्तः कृत्तपूजं सुरासुरैः । मा विनाशि चलत्यस्मिन्पर्वते भिन्नपर्वणि ॥ १४८ ॥
 ध्यात्वैति चरणांगुष्ठपीडितं गिरिमस्तकं । चकार शोभनध्यानाददूरीकृतचेतनः ॥ १४९ ॥
 भग्नमालिनिरोगाग्निविष्टघरणीधरः । निमजद्भूतलन्यस्तजानुनिभुम्रजंयकः ॥ १५० ॥
 मयः प्रगलितस्वेदधारार्थौत्तरसातलः । बभूव संकुचद्गात्रः कूर्माकारो दशाननः ॥ १५१ ॥
 रथं च सर्वयत्नेन कृत्वा रावितवान् जगत् । यतस्ततो गतः पश्चाद्रावणाख्यां समस्तगां ॥ १५२ ॥
 श्रुत्वा तं दीनमाराधं स्वामिनः पूर्वमश्रुतं । विद्याधरवधूलोको विललाप समाकुलः ॥ १५३ ॥
 मूढाः सन्नद्धमारब्धाः संभ्रांताः सचिवा वृथा । पुनः पुनःस्खलद्वाचो गृहीतगलदायुधाः ॥ १५४ ॥
 मुनिवीर्यप्रभायेण सुदुन्दुभयोऽनदन् । पपात सुमनोऽष्टिः खमाच्छाद्य सपत्न्याः ॥ १५५ ॥
 नटतुर्गने क्रीडाशीला देवकुमारकाः । गीतध्वनिः सुरस्त्रीणां वंशानुगतमुधयौ ॥ १५६ ॥
 ततो मंदोदरी दोना ययाचेति सुनीधरं । प्रणम्य भर्तृभिक्षं मे प्रयच्छद्भुतविक्रम ॥ १५७ ॥
 ततोऽनुकंपयांगुष्ठं महामुनिरश्लथन् । रावणोऽपि विमुच्यद्रि क्लेशकांतरतो निरैत् ॥ १५८ ॥
 गत्वा च प्रणतिं कृत्वा क्षमयित्वा पुनः पुनः । योगेशं स्तोतुमारब्धः परिज्ञाततपोबलः ॥ १५९ ॥
 निन्दन्नचरणौ पुस्त्या करोमि न नमस्कृति । अन्यस्येति त्वयोक्तं यत्सामर्थ्यस्यास्य तत्फलं १६०

पञ्चपुराणम् ।

अहो निश्रयसंपन्नं तपसस्ते महद्भलं । भगवन् ! येन शक्तोऽमि त्रैलोक्यं कर्तुमन्यथा ॥ १६१ ॥
 अहो निश्रयसंपन्नं तपसस्ते महद्भलं । यादृक् तपःसमृद्धानां पुनीनामल्पयत्नजं ॥ १६२ ॥
 इंद्राणामपि मामर्थमीदृशं नाथ नेश्यते । यादृक् तपःसमृद्धानां पुनीनामल्पयत्नजं ॥ १६३ ॥
 अहो गुणा अहो रूपमहोकांतिरहो बलं । अहो दीप्तिरहो धैर्यमहो शीलमहो तपः ॥ १६४ ॥
 त्रैलोक्याद्य निशेषं वस्त्वाहृत्य मनोहरं । कर्मभिः सुकृताचारं शरीरं तम निर्मितं ॥ १६५ ॥
 सामर्थ्येनायुना युक्तस्यक्तानमि यद्विधिति । इदमत्यहुतं कर्म कृतं सुपुरुष त्वया ॥ १६६ ॥
 एवंविधस्य ते कर्तुं यदसायु मयोन्मितं । तदशक्तस्य संजातं पापबंधाय केवलं ॥ १६७ ॥
 धिर् शरीरमिदं चेतो वचश्च मम पापिनः । वृत्तावभियुजं जातं यदमत्यामलं पुरा ॥ १६८ ॥
 भरादृशां नृत्तानां मद्विधानां च दुर्विशां । अंतरं विगतद्वेष । मेरुमर्षपयोस्त्रिय ॥ १६९ ॥
 महं विपद्यमानाय दत्ताः प्राणास्त्वया युने । अपकारिणि वस्येयं मतिस्तस्य किमुच्यतां ॥ १७० ॥
 शृणोमि वेद्वि पश्यामि मंसारं दुःखभावकं । पापस्तथापि निवेदं विषयेभ्यो न याम्यहं ॥ १७१ ॥
 पुण्यवंतो महामत्वा मुक्तिलक्ष्मीसमीपगाः । तारुण्ये विषयान् त्यक्त्वा स्थिता ये मुक्तिवर्त्मनि ॥ १७२ ॥
 इति स्तुत्वा मुनि भूयः प्रणम्य त्रिःप्रदधिणं । निवातं स्वं च निदित्वा शूकारसुखराननः १७३ ॥
 उपकंठं मुनेश्वैत्यभवनं त्रपयान्वितः । विरक्तो विषयासंगे ग्रविष्टः कैकसीसुतः ॥ १७३ ॥

अनादरेण त्रिशिष्य चंद्रहासमसि भुवि । आवृतो निजनारीभिश्चक्रे जिनवराचनं ॥ १७४ ॥
 निष्कृष्य च स्नसातंश्री भुजे वीणामवीवहत् । भक्तिनिर्भरभावश्च जगौ स्तुतिशतैर्जिनं ॥ १७५ ॥
 नमस्ते देवदेवाय लोकालोकावलोकिते । तेजसातीतलोकाय कृतार्थाय महात्मने ॥ १७६ ॥
 त्रिलोककृतपूजाय नष्टमोहमहारये । द्वाणीगोचरतामुक्तगुणसंघातधारिणे ॥ १७७ ॥
 महैश्वर्यसमेताय विमुक्तपथदेशिने । सुखकाष्ठासमुद्भाय दूरीभूतकुवस्त्रवे ॥ १७८ ॥
 निश्रेयसस्य भूतानां हेतवेऽभ्युदयस्य च । महाकल्याणमूलाय वेधसे सर्वकर्मणां ॥ १७९ ॥
 ध्याननिर्दग्धपापाय जन्मविध्वंसकारिणे । गुरवे गुरुमुक्ताय प्रणतायानतात्मने ॥ १८० ॥
 आर्घ्यतपरिसुक्ताय संततार्घ्ययोगिने । अज्ञातपरमार्थाय परमार्थोवबोधिने ॥ १८१ ॥
 सर्वशून्यप्रतिज्ञाय सर्वास्तिक्योपदेशिने । सर्वक्षणिकपक्षाय कृत्स्ननित्यत्वदेशिने ॥ १८२ ॥
 पृथक्स्वैकत्ववादाय सर्वनिकांतदेशिने । जिनैश्वराय सर्वस्मै एकस्मै शिवदायिने ॥ १८३ ॥
 ऋषभाय नमो नित्यमजिताय नमोनमः । संभवाय नमो सक्तमभिनंदनरूढये ॥ १८४ ॥
 नमः सुमत्तये पद्मप्रभाय सततं नमः । सुपार्थाय नमः शश्वन्नमश्चंद्रसमल्पये ॥ १८५ ॥
 नमोस्तु पुष्पदंताय शीतलाय नमोनमः । श्रेयसे वासुपूज्याय नमो लब्धात्मतेजसे ॥ १८६ ॥

अपुराणम् ।

वेमलाय नमस्त्रेधा नमोऽनंताय संततं । नमो धर्माय सौख्यानां नमो मूलाय शतये ॥१८७॥
 नमः कुंभुजिनेद्राय नमोऽस्वामिने सदा । नमो मल्लिमहेशाय नमः सुव्रतदायिने ॥ १८८ ॥
 अन्येभ्यश्च भविष्यद्भ्यो भूतेभ्यश्च सुमाधतः । नमोऽस्तु जिननाथेभ्यः श्रवणेभ्यश्च सर्वदा ॥१८९॥
 नमः सम्यक्चतुष्काय ज्ञानार्थकान्तायिने । दर्शनाय नमोऽजस्रं सिद्धेभ्योऽनारतं नमः ॥१९०॥
 पवित्राण्यक्षराण्येव तंकास्थामिनि गायति । चलितं नागराजस्य विष्टरं धरणश्रुतेः ॥ १९१ ॥
 ततोऽधिकृतालोकस्तोत्रविस्तरितेक्षणः । स्फुरत्फणामणिच्छायादूर्ध्वस्ततमश्रयः ॥ १९२ ॥
 स कलामलतारेश्वरसन्नमुखशोभितः । पातालादुद्ययौ क्षिप्रं नागराजः सुमानसः ॥ १९३ ॥
 विधाय च नमस्कारं जिनेन्द्राणां विधानतः । पूजां च ध्यानसंजातसमस्तद्रव्यसंपदं ॥ १९४ ॥
 जगद् रावणं साधो ! साधु गीतमिदं त्वया । जिनेन्द्रस्तुतिसंबद्धं रोमहर्षणकारणं ॥ १९५ ॥
 पश्य तोषेण मे जातं पुलकं घनकर्कसं । पातालस्य यच्छांतिं नाद्यापि प्रतिपद्यते ॥ १९६ ॥
 राक्षसेश्वर ! धन्योऽसि यस्तोपि जिनपुंगवाच्च । बलादाकृष्य भावेन त्वदीयेनाहमाहृतः ॥१९७॥
 वरं वृणीष्व तुष्टोऽसि तव भक्त्या जिनान्प्रति । ददाम्यभीप्सितं वस्तु सद्यः कुनरदुर्लभं ॥१९८॥
 ततः कैलाशकंपन प्रोक्तोऽसौ विदितो मम । धरणो नागराजस्त्वं पृष्टस्तावन्निवेदय ॥ १९९ ॥

जिनवन्दनया तुल्यं किमन्यद्विद्यते शुभं । वस्तु यत्प्रार्थयिष्येऽहं भवंतं दातुमुद्यतं ॥ २०० ॥
 ततो निगदितं नागपतिना शृणु रावण ? । जिनेन्द्रवंदनातुल्यं कल्याणं नैव विद्यते ॥ २०१ ॥
 ददाति परिनिर्वाणसुखं या समुपासिता । जिननत्या तथा तुल्यं न भूतं न भविष्यति ॥ २०२ ॥
 ततो दशमुखेनोक्तं नास्ति चेज्जिनवंदनात् । अधिकं कित्तवतः प्राप्ते तस्मिन्याचे महामते ॥ २०३ ॥
 उक्तं च नागपतिना सत्यमेतत्सुचेष्टितं । असाध्यं जिनभक्तेर्यत्साधु तन्नैव विद्यते ॥ २०४ ॥
 त्वाहशा माहृशा ये च वासवाद्यैश्च सन्निभाः । संपद्यते सुखाधारा सर्वे ते जिनभक्तितः ॥ २०५ ॥
 आस्तां तावदिदं स्वल्पं व्याधाति भवजं सुखं । मोक्षजं लभ्यते भक्त्या जिनानामुत्तमं सुखं २०६ ॥
 नितातं यद्यपि त्यागी महाविनयसंगतः । वीर्यवानुत्तमैश्वर्यो भवान् गुणविभूषितः ॥ २०७ ॥
 मद्दर्शनं तथाप्येतच्च माभूदनर्थकं । अमोघमिति याचेऽहं भवंतं ग्रहणं प्रति ॥ २०८ ॥
 अमोघविजयानाम शक्तिं रूपविकारिणीं । विद्यां गृहाण लोकेऽश सावधीः प्रणयं मम ॥ २०९ ॥
 एकया दशया कस्य कालो गच्छति सज्जनः । विपदोज्ज्वलं संपत्संपदोऽज्ज्वलं विपत् ॥ २१० ॥
 अतो विपादि जातायामासन्नायां कुतोऽपि ते । कुर्वती परसंवाधं पालिकेयं भविष्यति ॥ २११ ॥
 आसती मानुषास्तावद्विभ्यत्यस्याः सुरा अपि । वन्दिज्ज्वालालापरीतायाः शक्तेर्विपुलशक्तयः ॥ २१२ ॥

अशक्यनुपेस्ततः कर्तुं प्रणयस्यास्य भाजनं । गृहीतुलायवं लेभे कृच्छ्रात्कैलासकंपनः ॥ २१३ ॥
 कृत्वांजलिं नमस्था च संभाषितदशाननः । जगाम धरणःस्थानं निजं प्रकटसमदः ॥ २१४ ॥
 मामस्मानं दशास्योऽपि स्थित्वा कैलाशमूर्धनि । प्रतिपत्य जिनं देशं प्रययायभिवाँछितं ॥२१५॥
 विज्ञाय मनसः क्षोभादात्मानं बद्धदुग्धतं । प्रायश्चित्तं गुरोर्देशं गत्वा वालिराशिश्चियत् ॥२१६॥
 निर्गतस्वांतशल्यस्य वभूव सुखितः पुनः । वालिनिधमनं कृत्वा यथा विष्णुर्महामुनिः ॥२१७॥
 चारित्राद्भुषितो धर्मादनुग्रयणतः सदा । समित्तिभ्यः पराभूतेः परीपहृगणस्य च ॥ २१८ ॥
 महासचरमासाद्य कर्मापूर्वमनिर्जयन् । नाशयंस्तपमा चाचप्रातःकेवलसंगमं ॥ २१९ ॥
 कर्माष्टकमिनिर्धुक्तो ययौ त्रैलोक्यमस्तकं । सुतुं निरुपमं यस्मिन्नवसानविवर्जितं ॥ २२० ॥
 इंद्रियाणां जये शक्तो यस्तेनास्मिं पराजितः । इति विज्ञाय लोकेशः साधुनां प्रणतोऽभवत् २२१
 सम्यग्दर्शेनसपत्नो दृढभक्तिजिनेश्वरे । अवुत्तः परमैर्भोगैरतिष्ठत् स यथेप्सितं ॥ २२२ ॥

“ वालिचेष्टितमिदं शृणोति यो । भावतत्परमतिः शुभो जनः ॥

“ नेप यान्ति परतः पराभयं । प्रान्नुते च रविभासुरं पदं ॥ २२३ ॥

इत्यार्ष रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वालिनिर्वाणाभिधानं नाम नवमं पर्व ।

दशमं पर्वम् ।

एवं तावदिदं पर्वं तव श्रेणिकम् । वेदितं । अतःपरं प्रवक्ष्यामि श्रृणु ते परमीहितं ॥ १ ॥
 हुताशनशिवस्वासीत्सुता द्योतिःपुरे वरा । द्वीसंज्ञायां समुत्पन्ना योषिति स्त्रीगुणान्विता ॥ २ ॥
 सुतारोति गता ख्यातिं शोभया सकलावनौ । पद्मवासं परित्यज्य लक्ष्मीरिव समागता ॥ ३ ॥
 चक्रांकतनयोऽपश्यत्पर्यटन् स्वच्छयान्यदा । तां साहसगतिर्नाम्ना दुष्टानुमतिसंभवः ॥ ४ ॥
 ततोऽस्मां कामशल्येन शल्यितोऽत्यंतदुःखितः । सुतारां मनसा नित्यमुवाहोऽन्मत्तविभ्रमः ॥ ५ ॥
 उपर्युपरि यातैश्च तां स दूतेरयाचत । सुग्रीवोऽपि तथैवतां याचतेस्म मनोहरां ॥ ६ ॥
 द्वेषीभावमुपेतं हुताशनशिखेन च । पृष्टो मुनिर्महाज्ञानो निश्चयव्याकुलात्मना ॥ ७ ॥
 युक्तं च मुनिचंद्रेण न साहसगतिश्चिरं । जीविव्यति चिरायुस्तु सुग्रीवः परमोदयः ॥ ८ ॥
 चक्रांकपक्षसंग्रीत्या हुताशनस्तु विनिश्चयः । दीपौ वृषौ गजैद्रौ च निमित्तमकरोद् दृढं ॥ ९ ॥
 ततो मुनिगिरं ज्ञात्वा नियतामप्रृतोपमां । सुग्रीवाय सुता दत्ता नीत्वा यित्रा समंगलं ॥ १० ॥
 कृत्वा पाणिगृहीतां तां सुग्रीवः पुण्यसंचयः । इयाय कामविषयं सारवचं सुसंसदं ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशक्यदुर्वस्ततः कर्तुं प्रणयस्यास्य भाजनं । गृहीत्वलाघवं लेभे कृच्छ्रात्कैलासकंपनः ॥ २१३ ॥
 कृत्यांजलिं नमस्यां च सभापितदशाननः । जगाम धरणःस्थानं निजं प्रकटसमदः ॥ २१४ ॥
 माममात्रं दशास्योऽपि स्थित्वा कैलाशमूर्धनि । प्रतिपत्य जिनें देशे प्रययावभिवार्छितं ॥ २१५ ॥
 विज्ञाय मनमः क्षोभादात्मानं बद्धदुष्कृतं । प्रायश्चित्तं गुरोर्देशं गत्वा वालिरशिश्रियत् ॥ २१६ ॥
 निर्गतस्यांतश्चल्यस्य नभूग सुखितः पुनः । वालिर्नियमनं कृत्वा यथा विष्णुर्महामुनिः ॥ २१७ ॥
 चारित्राद्भुसितो धर्मादनुप्रेषणतः सदा । समितिभ्यः पराभूतैः परीपहृगणस्य च ॥ २१८ ॥
 महासचरमासाद्य क्रमापूर्वमनिर्जयन् । नाशयंस्तपसा चात्प्रातःकेवलसंगमं ॥ २१९ ॥
 कर्माष्टकविनिर्मुक्तो ययौ त्रैलोक्यमस्तक । सुखं निलयं यस्मिन्नवसानविवर्जितं ॥ २२० ॥
 इंद्रियाणां जये शक्तो यस्तेनास्मिं पराजितः । इति विज्ञाय लंकेशः साधूनां ग्रणतोऽभवत् २२१
 सम्यग्दर्शनसपन्नो हृद्भक्तिजिनेश्वरं । अवुत्तः परमैर्भोगैरतिष्ठत् स यथेप्सितं ॥ २२२ ॥

वाल्लिचेष्टितमिदं शृणोति यो । भावतत्परमतिः शुभो जनः ॥

नेप याति परतः परामर्चं । प्राप्नुते च रविभासुरं पदं ॥ २२३ ॥

इत्यार्षे रवियेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते वालिनिर्वाणाभिधाने नाम नवमं पर्व ।

दशमं पर्वम् ।

एवं तावदिदं पर्वं तत्र श्रेणिक्र ! वेदितं । अतःपरं प्रवक्ष्यामि श्रृणु ते परमीहितं ॥ १ ॥
हुताग्रनिशिखस्थासीत्सुता द्योतिःपुरे वरा । द्वीसंज्ञायां समुत्पन्ना योषिति स्त्रीगुणान्विता ॥ २ ॥
सुतारोति गता ख्यातिं शोभया सकलावनी । पद्मनासं परित्यज्य लक्ष्मीरिव समागता ॥ ३ ॥
चक्राकृतनयोऽपश्यत्पर्यटन् स्वेच्छयान्यदा । तां माहसगतिर्नोम्ना दुष्टानुमतिसंभवः ॥ ४ ॥
ततोऽग्रा कामग्रह्येन शल्यितोऽस्त्यतदुःखितः । सुतारां मनमा नित्यपुद्गाहोन्मत्तविभ्रमः ॥ ५ ॥
उपर्युपरि यातैश्च तां स दूतैरयाचत । सुग्रीनोऽपि तथैवैतां याचतेस्म मनोहरां ॥ ६ ॥
द्वेधीभानमुपेतैर्न हुताग्रनिशितेन च । पृष्टो मुनिर्महाद्भानो निश्चयव्याकुलात्मना ॥ ७ ॥
युक्तं च मुनिचंद्रेण न साहसगतिश्चिरं । जीविव्यति चिरायुस्तु सुग्रीवः परमोदयः ॥ ८ ॥
चक्रांक्यधसंग्रीत्या हुताग्रस्तु विनिश्चयः । दीपौ वृषौ गजेंद्रौ च निमित्तमकरोद् दृढं ॥ ९ ॥
ततो मुनिगिरं ज्ञात्वा नियताममृतोपमां । सुग्रीवाय सुता दत्ता नीत्वा पित्रा संभंगलं ॥ १० ॥
कृत्वा पाणिगृहीतां तां सुग्रीवः पुण्यसंचयः । इयाय कामविषयं सारवत्तं मुसंभदं ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

ततः क्रमात्तयोः पुत्रौ जातौ रूपमहोत्सवौ । ज्यायानंगोनुजस्तस्य ग्रथितोऽगदसंज्ञया ॥ १२ ॥
 अद्यापि नैव निर्लज्जश्चक्रांकस्य शरीरजः । परित्यजति तत्राद्यां धिष्टमनोभवद्वृषितां ॥ १३ ॥
 दृष्ट्यौ चेतसि कामाग्निदग्धो निस्सारमानसः । केनोपायेन तां कन्यां लप्स्ये निर्वृतिदायिनीं १४
 कदा नु वदनं तस्या शोभाजितनियारं । चुंविष्यामि स्फुरच्छोणच्छविच्छक्रदच्छुदं ॥ १५ ॥
 क्रीडिष्यामि कदा सार्धं तया नंदनवक्षसि । कदा चास्यामि तत्पीनस्तनस्पर्शे सुशोत्सवम् ॥ १६ ॥
 इत्यभिधावतस्तस्य तासमागमकारणं । सस्मार शेमुखीविधामाकृतेः परियर्तिनीं ॥ १७ ॥
 हिमवंतं ततो गत्वा गुहामाश्रित्य दुर्गमां । आराधयितुमारेभे दुःखितं प्रियसित्रवत् ॥ १८ ॥
 अत्रांतरे विनिष्क्रांतो दिशो जेतुं दद्यान्ननः । वत्रास धरणीं पश्यन् गिरिकांतारभूषितां ॥ १९ ॥
 जित्वा विद्याधराधीशान् द्वीपांतरगतान्वशी । भूयोऽन्ययोजयत्स्वेषु राष्ट्रेषु पृथुशासनः ॥ २० ॥
 वशीकृतेषु तस्यासीत् खगसिंहेषु मानसं । पुत्रेष्विव महेच्छा हि तुष्यंत्यानतिमात्रतः ॥ २१ ॥
 रक्षसामन्वये योभूद्योवा शाखामृगान्वये । उद्वलः खेचराधीशः सर्वं तं वशमानयत् ॥ २२ ॥
 महासाधनयुक्तस्य व्रजतोऽस्य विहायसा । वेगमालतमप्यन्ये खेचराः सोढुमक्षसाः ॥ २३ ॥
 संभ्याकारा सुबलाश्च हेमापूर्णा सुयोधनाः । हंसद्वीपाः परिह्लादा इत्याद्या जनताधिपाः ॥ २४ ॥

गृहीतग्राभृताः गत्वा नेमुस्तं मूर्धपाणयः । आश्वासिताः सुवाणीभिस्तथावसितसंपदः ॥ २५ ॥
 थिता येऽपि सुदुर्गाणि स्थानान्यंवरगाधिपाः । नमितास्तेऽपि तत्यादौ शोभनैः पूर्वकर्मभिः ॥
 चलानां हि समस्तानां बलं कर्मकृतं परं । तस्योदये स कं जेतुं न समर्थो नरेश्वर ॥ २७ ॥
 अर्धेद्राजितये गंतुं प्रवृत्तेनामुना स्मृतः । स्वसात्यंतघनस्नेहात्पारंपर्याच्च तत्पतिः ॥ २८ ॥
 प्रस्थितश्च स तं देशं श्रुतः स्वस्त्वा समुत्कथा । प्राप्तः स्थितः समासन्ने देशे श्रीतिसमुत्कटः ॥ २९ ॥
 ततश्चरमयामादौ क्षपायाः शयितः सुखं । कैकसेय्या परश्रीत्या बोधितः खरदूषणः ॥ ३० ॥
 ततो निर्गत्य तेनासात्रलंकारोदयात्पुरात् । दशवक्रो महाभक्त्या पूजितः परमोत्सवैः ॥ ३१ ॥
 रावणोऽपि स्वसुः प्रीत्या चक्रेऽस्य प्रतिपूजनं । प्रायो हि सोदरस्नेहात्परः स्नेहो न विद्यते ॥
 चतुर्दशसहस्राणि कामरूपविकारिणां । दर्शितानि दशास्थाय तेन व्योमविचारिणां ॥ ३३ ॥
 दूषणाख्यश्च सेनायाः पतिरात्मसमःकृती । शूरो गुणसमाकृष्टसर्वसामंतमानसः ॥ ३४ ॥
 एतैश्च प्रस्थितः साकं कृतसर्वास्त्रकौशलैः । आद्यतो सुरसंघातैः पातालाच्चाभरो यथा ॥ ३५ ॥
 हिड्यो हैहि डोडिबो विकटस्त्रिजटो हयः । माकोटस्त्रिजटंकः किष्किधाधिपतिस्तथा ॥ ३६ ॥

१ उपचारैः परिस्राप्तो रत्नार्थादिभिरादरात्, पाठांतरमिदं ।

त्रिपुरो मलयो हेमपालकोलवसुंधराः । नानायानसमारूढा नानाशस्त्रविराजिताः ॥ ३७ ॥
 एवमाद्यैः त्वगाधीशैरापुरैः स निर्गतः । विद्युद्दिद्रधदुर्धुर्कधर्तार्षिः श्रावणो यथा ॥ ३८ ॥
 सहस्रमधिकं जातं विहायस्तलचारिणां । अक्षौहिणीप्रमाणानां कलाशोद्धासकारिणां ॥ ३९ ॥
 अमरारणां सहस्रेण प्रत्येकं कृतपालनैः । रत्नरत्नगतो नानागुणसंघातधारिभिः ॥ ४० ॥
 चंद्ररश्मिचयकारैश्चार्यैरुपवीजितः । समुच्चिन्नतथितच्छत्रश्चारुरूपमहायुजः ॥ ४१ ॥
 पुष्पकाग्रं समारूढो मंदरस्थिरविद्युतिः । तिग्मांगुमालिनो मार्गच्छादयन् यानसंपदा ॥ ४२ ॥
 इंद्रध्वंसनमाधाय मानसे पुरुविक्रमः । प्रयाणकैरभिप्रेतैः प्रयातिस्म दशाननः ॥ ४३ ॥
 नानारत्नकृतच्छापं चामरोर्मिसमाकुलं । तदंडमानसंघातं छत्रावर्तयताचितं ॥ ४४ ॥
 वाजिमातंगपादात्तग्रहसंघातभीषणं । उल्लसच्छस्त्रकल्लोलमकरोत्स त्वमर्षवं ॥ ४५ ॥
 तुर्गेर्वहिणपिच्छ्यौघशिरोभिर्भोसुरैर्ध्वजैः । वज्रैस्त्रिय क्वचिद्ब्याप्तं सुत्रामोपायनैर्नभः ॥ ४६ ॥
 नानारत्नकृतोद्योतैस्तुंगश्रृंगविराजितैः । सचरन्सुरलोकात् विमाननिवहैः क्वचित् ॥ ४७ ॥
 पृथ्व्या किं मगधाधीशं गिरात्र परिकीर्णया । मन्ये तत्सैन्यमालोक्य विभियुस्त्रिदशां अपि ॥ ४८ ॥
 इंद्रजिन्मेघवाहश्च कुंभकर्णो विभीषणः । खरवृषणनाभा च निकुंभः कुंभसंज्ञकः ॥ ४९ ॥

एते चान्ये च वह्यः स्वजना रणकोविदाः । सिद्धविद्यामहाभासः शल्लशाल्वकृतश्रमाः ॥ ५० ॥
 महात्माधनसंपन्ना द्वेषयंतः सुरार्थ्यः । अनुजमुरतिप्रीता रावणं पृथुकीर्तयः ॥ ५१ ॥
 ततो विंध्यतिके तस्य जगामास्तु दिवाकरः । वैलक्ष्यादिव, निच्छायो जितो रावणतेजसा ॥ ५२ ॥
 उचमांगेन विंध्यस्य तेन सैन्यं निवेशितं विद्यावलसमुद्भूतेनानाकृतसमाश्रय ॥ ५३ ॥
 प्रदीप इव चानीतः क्षपया तस्य भीतया । करदूरीकृतच्चातपटलो रोहिणीपतिः ॥ ५४ ॥
 तारागणशिरःपुण्या शशांकवदना निशा । प्राप्ता वरांगनेवैतं विमलांबरधारिणी ॥ ५५ ॥
 संकथाभिविचित्राभिव्योपारैश्च तथोचितैः । सुखेन राजनी नीता निद्रया च नमश्चरैः ॥ ५६ ॥
 ततः प्रभाततूर्येण मंगलैश्च प्रयोधितः । चकार रावणः कर्म सकलं तनुगोचरं ॥ ५७ ॥
 आत्वेव भुवनं सर्वमदृष्टान्यं समाश्रयं । पुनः शरणमायातो रावणं पद्मवाधवः ॥ ५८ ॥
 ततो नानाशकुंतौघैः कुर्वद्भिर्धुरस्वरं । संभाषणमिवात्रष्टमर्यादां कुर्वतीममू ॥ ५९ ॥
 ददर्श नर्मदां फेनपटलैः सस्मितामिव । शुद्धस्कटिकसंकाशसलिलां द्विभूषितां ॥ ६० ॥
 तरंगभ्रूविलासाल्याभावतोत्तमनाभिकां । विस्फुरच्छफरीनेत्रां पुलिनोरुकलत्रिकां ॥ ६१ ॥
 नानापुष्पसमाकीर्णां विमलोदकवाससं । वरांगनामिवालोचय महाप्रीतिमुपागतः ॥ ६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

उग्रनक्रकुलाक्रांतां गंभीरां वेगिनीं क्वचिद् । क्वचिच्च प्रस्थितां मंदं क्वचिच्छुङ्खलगाभिनीं ॥ ६३ ॥
 उग्रनक्रकुलाक्रांतां कौतुकक्याप्तमानसः । अवतीर्णः स तां भीमां रमणीयां च सादरः ॥ ६४ ॥
 नानाचेष्टितसंपूर्णां कौतुकक्याप्तमानसः । सहस्ररश्मिरप्येतामरतीर्णोऽन्यथा दिशा ॥ ६५ ॥
 माहिम्नतीपुरेशोऽथ बलेन प्रथितो भुवि । सहस्रं तस्य दाराणां यदस्यंतसुतेजसां ॥ ६६ ॥
 सहस्ररश्मिरप्येतामरतीर्णोऽन्यथा दिशा ॥ ६७ ॥
 जलयंत्राणि चित्राणि कृतानि वरशिल्पिभिः । समाश्रित्य स रमेऽस्यामद्भुतानां विधायकः ॥ ६८ ॥
 सागरस्यापि संरोद्धुमंसः शक्त्तैर्नर्घृतः । यंत्रसंवाहनाभिज्ञैः स्वेच्छयास्यां चचार सः ॥ ६९ ॥
 जले यंत्रश्रयोगेण ध्वनेन विधूते सति । भ्रमंति पुलिने नार्यो नानाक्रीडनकोविदाः ॥ ७० ॥
 कलत्रनिचिडाश्लिष्टसुक्ष्मविमलांशुकाः । बभूवुः सत्रपा दृष्ट्वा रमणेन वरोगनाः ॥ ७१ ॥
 विगतालेखना काचिकुचौ नखपदांकितौ । दर्शयंती चकारण्यां प्रतिपक्षस्य कामिनी ॥ ७२ ॥
 काचिद्दृश्यसमस्तांगा वरयोपित्रयावती । अभिप्रियं निचिक्षेप कराभ्यां जलमाकुला ॥ ७३ ॥
 प्रतिपक्षस्य दृष्टान्या जघने करजक्षतीः । लीलाकमलनालेन जघान प्रमदा प्रियं ॥ ७४ ॥
 काचित्कोपवती मीनं गृहीत्वा निश्चला स्थिता । पत्या पादप्रणामेन दयिता तोपमाहता ॥ ७५ ॥
 यावत्प्रसादयत्येकां तावदेत्य परा रूपं । यथाकथंचिदानिन्ये तोपं सर्वाः पुनर्नृपः ॥ ७६ ॥

दर्शनात्स्पर्शनात्कोपात् प्रसादाद्विचिधोदितात् ॥ ७६ ॥
 वंचनादंशुकक्षेपान्मेखलांदाभंधनात् । पलायनान्महारावात्संपर्कात्कुचकंपनात् ॥ ७७ ॥
 हासाद्भूषणनिक्षेपात्प्रेणाद्भ्रूविलासतः । अंतर्द्वानात्समुद्भूतेरन्यस्माच्च सुविभ्रमात् ॥ ७८ ॥
 रेमे बहुरसं तस्यां स मनोहरदर्शनः । आद्यतो वरनारीभिर्देवीभिरिव वासवः ॥ ७९ ॥
 पतितान् सिकतापृष्ठे नालंकारान्पुनः स्त्रियः । आचक्रांधुर्महाचिन्ता निर्माल्यस्रगुणानिव ॥ ८० ॥
 काचिच्चंदनलेपेन चकार धवलं जलं । अन्या कुंकुमंपकेन द्रुतचामीकरप्रभं ॥ ८१ ॥
 धौततांबूलरागाणामधराणां सुयोपितां । चक्षुषां व्यंजनानां च लक्ष्मीरभवदुत्तमा ॥ ८२ ॥
 पुनश्च यंत्रनिष्ठकं वारिमध्ये यथेप्सितं । रेमे समं वरस्त्रीभिर्नरेशस्तद्वेह्युभिः ॥ ८३ ॥
 क्रीडंतीभिर्जले स्त्रीभिर्भूषणानां वरो रवः । शकुंतेष्विव विन्यस्तः कूलकीलालचारिणु ॥ ८४ ॥
 रावणोऽपि सुखं स्नात्वा वसानो धौतवाससी । विधाय प्रयतो मूलं शुक्लकर्पटसंयुतं ॥ ८५ ॥
 निर्युक्तैः सर्वदा पुंभिर्ब्रह्मणानां प्रयत्नतः । प्रतिमामर्हेतोरत्नद्वेभ्योनिर्मितविग्रहां ॥ ८६ ॥
 तरंगिणीजवे रम्ये पुलिने शुभ्रभासुरे । सिकतारचितोचुंगपीठबंधविवराजिते ॥ ८७ ॥
 वैश्वर्यदंडिकासक्तशुक्ताफलवितानके । सर्वोपकरणव्यग्रपरिवर्गसमायुते ॥ ८८ ॥

पद्मपुराणम् ।

स्थापयित्वा घनामोदसमाकृष्टमधुत्रतैः । धूपरालेपनीः पुष्पमनोवैवर्धुभक्तिभिः ॥ ८९ ॥

त्रिधाय महतीं पूजां मन्त्रिप्रिष्टः पुरोधनौ । सगर्भेवदनं चक्रे पूतेःस्तुत्यधरोश्चिरं ॥ ९० ॥

अकस्मादथ पूरणं हत्वा पूजा समंततः । फेनदुद्धदुदयुक्तेन कलुषेण तरस्विना ॥ ९१ ॥

ततो दशाननः क्षिप्रं गृहीत्वा प्रतियातनां । कुद्रो जगाद क्रित्वेतदिति विज्ञायतामंरं ॥ ९२ ॥

ततोऽनुसृष्टय त्रेणेन नरैः प्रसन्नित्तुत्य च । निवेदितमिदं नाथ कोप्ययं पुरुषो महान् ॥ ९३ ॥

मध्ये ललामनारीणां ललामपरमोदयः । दूरस्थेन नृलोकेन वेष्टितः सद्धारिणा ॥ ९४ ॥

नानाकाराणि यत्राणि वृंहंति सुनहूनि च । विधत्ते तस्य नूनं तैः कृतमेतद्विचोष्टितं ॥ ९५ ॥

व्यग्रमथामात्रकं तस्य पुरुषा इति नो मतिः । अत्रष्टंभस्तु यस्तस्य स एवान्यस्य दुस्तहः ॥ ९६ ॥

वातया श्रूयते कोऽपि शक्तः स्वर्गे तथा गिरौ । अयं तु वीक्षितोऽस्माभिः शुनान्मीरः समथतः ९७

शुत्वा मंफुचितभ्रूश्च रं मुस्जसंभवं । चीणावंशादिभिर्भुक्तं जयशब्दत्रिमिथितं ॥ ९८ ॥

गजवाजिनराणा च ध्वनिप्राज्ञापयन्नुपान् । त्वरितं गृह्यतामेष दुरात्मेति दशाननः ॥ ९९ ॥

दत्त्वा चाज्ञां पुनश्चक्रे पूजां रोधयि सत्तमां । रत्नकांचननिर्माणैः पुष्यजिनवराकृतौ ॥ १०० ॥

शेषामिव दशास्याज्ञां कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । अभ्यमित्रे सुसन्नद्धाः प्रसन्नुष्योमगाधिपाः १०१

वत्स ! तावद्धनुर्वेदमधीष्य कुरु च श्रमं । ततो मया समं युद्धं करिष्यसि नयोज्झतः ॥ १२८ ॥
 ततः परुषवाक्येन प्राप्तः संरंभमुत्तमं । विभेद यक्षमर्दस्तं कुंतेनालिकपटके ॥ १२९ ॥
 गलद्बुधिरधारोसौ घूर्णमाननिरीक्षणः । मोहं गत्वा समास्वस्थो यावद्गृह्णति सायकं ॥ १३० ॥
 तावद्दुत्पत्य वेगेन तमष्टापदकंपनः । अनुञ्जितमहो धैर्यं जीवग्राहं गृहीतवान् ॥ १३१ ॥
 नीतः स्वनिलयं वद्धा खगैर्दृष्टः सविस्मयैः । यदि नामोत्पतेत्सोपि केन गृह्येत जंतुना ॥ १३२ ॥
 सहस्ररश्मिवृत्तादिव नीतिमुपागतः । सहस्ररश्मिर्दस्तं संध्याप्राकारवेष्टितः ॥ १३३ ॥
 दशवक्त्रविमुक्तेन कोपेनैव च भूरिणा । तमसा पिहितो लोकः सदसत्समताकृता ॥ १३४ ॥
 ततो रणादिव शासमत्यंतविमलं यशः । शशांक विवमुद्योतं तमोहरणपंडितं ॥ १३५ ॥
 व्रणभंगविधानेन भटानां वीर्यवर्णनैः । गवेषणैश्च भिन्नानां निद्रया चाक्षतात्मनां ॥ १३६ ॥
 गता राक्षससैन्यस्य रजनी सा यथायथं । विबुद्धश्च दशग्रीवः प्रभाताहृततूर्यतः ॥ १३७ ॥
 ततो वार्तामिव ज्ञातुं दशवक्त्रस्य भास्करः । विभ्राणं परसं रागं कंपमानः समागतः ॥ १३८ ॥
 शतबाहुरथ श्रुत्वा सुतं वद्धं निरंबरः । जंघाचारणलब्धीशो महाबाहुर्महातपाः ॥ १३९ ॥
 रजनीपतिवत्कांतो दीप्तस्तिग्ममरीचिवत् । मेरुवत्स्थैर्यसंपन्नो धीरो रत्नालयो यथा ॥ १४० ॥

पञ्चपुराणम् ।

कृतप्रदयंगकर्मणं समासध्ये सुखस्थितं । प्रशान्तमानसः प्राप रात्रणं लोकवत्सलः ॥ १४१ ॥
 दूरदेव ततो दृष्ट्वा मुनिं कैलाशकंपनः । अभ्युत्स्थौ प्रणामं च चक्रे भूमिस्थमस्तकः ॥ १४२ ॥
 वरासनोपविष्टे च यतौ भूमाभुपविद्यत् । करद्वयं समासाद्य विनयानतविग्रहः ॥ १४३ ॥
 जगाद चेति भगवन् ! कृतकृत्यस्य विद्यते । न तवागमने हेतुविहाय मम पावनं ॥ १४४ ॥
 ततः प्रशंसनं कृत्वा कुलवीर्यचिभूतिभिः । क्षरन्निवामृतं वाचा जगादेति दिगंबरः ॥ १४५ ॥
 आयुष्मन्निदमस्त्येव शुभसंकल्पतस्तत्र । नांतरीयकमेतत्तु वदामि यदिदं शृणु ॥ १४६ ॥
 पराभिभवमात्रेण क्षत्रियाणां कृतार्थता । यतः सहस्रकिरणं ततो मुंच समांगजं ॥ १४७ ॥
 संग्रथार्य ततः सार्धमिगितरेव मंत्रिभिः । उवाच कैकसीपुत्रः प्रणतो मुनिपुंगवं ॥ १४८ ॥
 विज्ञापयामि नाथाहं ग्रस्थितः खचराधिप । वगीकर्तुं श्रियापत्तं कृत्वास्मदपूर्वजागसं ॥ १४९ ॥
 तत्र जाते हि रेवायां रम्यायां जिनपूजनं । मया तदस्थचक्रेण कृतं विमलसंकेते ॥ १५० ॥
 महापकरणैश्चासौ नीता पूजा सुरंहसा । सहसा पयसा यंत्ररचितेनास्य भोगिनः ॥ १५१ ॥
 ततो मया जिनेन्द्रार्चीध्वंसोद्भूतमहालया । कृतं कर्मदमर्थेन न विना द्वेषि मानवान् ॥ १५२ ॥
 नवानेनोदितं मह्यं संप्राप्ताय प्रमादिना । यथा ज्ञातं मया नेदं क्षम्यतामिति मानिना ॥ १५३ ॥

भूचरान्मानुपाञ्जितुं यो न शक्तः स खेचगान् । कथं जेष्यामि विद्याभिः कृतनानाविचेष्टितान् ॥
 वशीकरोम्यतस्तावद्भूचरान्मानशालिनः । ततो विद्याधराधीशं सोपानक्रमयोगतः ॥ १५५ ॥
 ततो वशीकृतस्यास्य मुक्तिन्यायैव किं पुनः । भवत्स्वाद्यां प्रयच्छत्सु पुण्यवद्दश्यमूर्तिषु ॥ १५६ ॥
 अथेन्द्रजिदुवाचेदं साधु देवेन भाषितं । को वा नयविदं नाथं मुक्त्वा जानाति भाषितुं ॥ १५७ ॥
 ततो दशमुखादिष्टो मारीचोऽधिकृतेनरैः । आनाययत्सहस्रांशुं नगसायकपाणिभिः ॥ १५८ ॥
 तातस्य चरणौ नत्वा भूमौ चांसाबुपाविशत् । सम्मान्य च दशास्येन विरोषेणति भाषितः १५९
 अद्यप्रभृति मे भ्राता तुरीयस्त्वं महाबलः । जेष्यामि भवता साकं कृताखंडलविभ्रमं ॥ १६० ॥
 स्वयंप्रभां च ते दास्ये मंदोदर्याः कनीयसीं । कृतं यद्भवता तच्च प्रमाणं मे वराकृते ॥ १६१ ॥
 सहस्ररश्मिरूचे च धिङ् मे राज्यमशाश्वतं । आपातमात्रस्म्यांश्च विपयान् दुःखभूयसः ॥ १६२ ॥
 स्वर्गं धिग् द्युतियोगेन धिग्देहं दुःखभाजनं । धिङ् मां वंचितमत्यंतं चिरकालं कुकर्मभिः १६३
 तत्करोमि पुनर्येन न पतामिभवार्णवे । गतिष्वंत्यतदुःखासु निर्विण्णः पर्यटन्नहं ॥ १६४ ॥
 उवाचेति दशास्यश्च ननु प्रवयसां नृणां । प्रव्रज्यां शोभते भद्र ! त्वं च प्रंत्यग्रयौवनः ॥ १६५ ॥
 सहस्रांशुल्वाचेति नैव मृत्युर्विकेकवान् । शरद्घन इवाकस्माद्देहो नाशं प्रपद्यते ॥ १६६ ॥

यदि नाम भवेत्सारः कश्चिद्भागोऽपु रावण । ततो नैवनेमे त्यक्त्वास्तेस्युक्तमबुद्धिना ॥ १६७ ॥
 इत्युक्त्वा तनये न्यस्य राज्यं परमनिश्चयः । क्षमितो दयवक्ष्येण प्रात्रज्जित्पितुंरतिके ॥ १६८ ॥
 तेन चाभिहितः पूर्वमयोध्यायाः पतिः सुहृत् । अनरण्योऽनगारत्वं प्रपत्स्येहं यदा तदा ॥ १६९ ॥
 तुभ्यं वेदधित्वास्मीति तथायं तेन भाषितः । ज्ञापनार्थमतोऽनेन तस्मै संप्रेषिता नराः ॥ १७० ॥
 ततोऽर्सा कथिते वृंभिः श्रुत्वा वाप्याकुलेश्चणः । विललाप चिरं स्मृत्वा गुणांस्तस्य महात्मानः ॥
 विपादे च गते मांघमित्युवाच महाशुभः । वंघुस्तस्य समायातो रिपुर्वेषेण रावणः ॥ १७२ ॥
 एश्वर्यपंजरांतस्थो विषयेमाहितश्चिरं । येनास्यंताशुकूलेन नरपक्षी विमोचितः ॥ १७३ ॥
 माहिष्मतीपतिर्धन्यः सांप्रतं यो भवानेवं । तितीर्यति यमध्वंसवोधपोत समाश्रितः ॥ १७४ ॥
 कृतार्थः सांप्रतं जातो यदंतेऽस्यंतदुःखदं । पापं राज्याख्यमृद्धित्वा व्रतं जैनेश्वरं श्रितः ॥ १७५ ॥
 अभिनंदेति संविद्यः क्षिप्त्वा लक्ष्मीं शरीरजे । सुतेन ज्यायसा साकमनरण्योऽभवन्पुनिः ॥ १७६ ॥

येन केनचिदुदात्तकर्मणा कारणेन रिपुणेत्तरेण वा ॥

निमित्तेन समवाध्यते मतिः श्रेयसी न तु विकृष्टकर्मणा ॥ १७७ ॥

यः श्रयोऽजयति मानसं शुभं यस्य तस्य परमः स चांधवः ॥

भोगवस्तुनि तु यस्य मानसं यः करोति परमारिरस्य सः ॥ १७८ ॥

भावयन्निति सहस्रदीधितिं योऽनरण्यनृपतिं शृणोति च ॥

संयतं श्रवणशीलसंपदा स त्रजत्यमलतां यथा रविः ॥ १७९ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते दशप्रोचप्रस्थाने सहस्ररश्म्यनरण्यश्रामण्याभिधानं नाम दशमं पर्व ।

एकादशं पर्व ।

अथ कैलाशसंक्षोभो यान्यान्मानवतो नृपान् । शृणोति धरणीयातांतांस्तान्स्त्वानिनीनमत् ॥१॥

वशीकृतैश्च सन्मानं प्रापित्वैवेष्टितो नृपैः । पश्यन् स्फीतपुरामुर्वीं ह्यभूमश्चक्रवद्यथा ॥ २ ॥

नानादेशसमुत्पन्नैर्नानाकारैर्नैर्वृतः । नानाभूपाधैर्नानामार्पैर्विविधवाह्नैः ॥ ३ ॥

कारयन् शीर्णचित्त्यानां संस्कारान् परमां तथा । पूजां देवाधिदेवानां जिनेन्द्राणां सुभावितां ॥४॥

ध्वंसयन् जिनिविद्धिपकारिणः खलमानवान् । दुर्विधान् करुणायुक्तो धनेन परिपूरयन् ॥ ५ ॥

सम्यग्दर्शनसंशुद्धान्वत्सलः पूजयञ्जनान् । प्रणमन्-श्रमणान् भक्त्या रूपमात्रश्रितानपि ॥ ६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

यथोत्तरायणे मानुः पुण्यकर्मानुभावतः ॥ ७ ॥

उदीचिं प्रस्थितः काष्ठां प्रतापं दुस्तहं किन्तु । अभिमानं परं विभ्रत्परप्रणतिवर्जितः ॥ ८ ॥

यत्प्रतापं श्रुतस्तेन राजा राजपुराधिपः । अभिमानं परं विभ्रत्परप्रणतिवर्जितः ॥ ९ ॥

जन्मनः प्रभृतिदुश्चेता लोकिकोन्मार्गमोहितः । प्रविष्टः प्राणिविध्वंसं यज्ञदीध्याह्यपातकं ॥ १० ॥

अथ यज्ञध्वनिं श्रुत्वा श्रेणिको गणपालिनं । इत्यपृच्छद्विभो ! तावदास्तां रावणकीर्तनं ॥ ११ ॥

उत्पत्तिं भगवन्नस्य यज्ञस्येच्छामि वेदितुं । प्रवृत्तो दारुणो यस्मिन् जना जंतुविनाशने ॥ १२ ॥

उवाच च गणाधीशः शृणु श्रेणिक ! शोभनं । भवता पृष्टमेतेन बहवो मोहिता जनाः ॥ १३ ॥

विनीतायां महानासीदिक्ष्वाकुलभूषणः । ययातिर्नाम राजास्य सुरकंतिरिति भामिनी ॥ १४ ॥

वसुर्नामाभवत्तस्य सुरोर्योग्यः सचापितः । नाम्ना क्षीरकंदवस्य यस्य स्वस्तिमती प्रिया ॥ १५ ॥

अन्यदारण्यकं शास्त्रं सर्वशास्त्रविशारदं । अध्यापयत्यसौ शिष्यान्नादादीन्वनान्तरे ॥ १६ ॥

अथ चारणसाधूनां प्रथितानां विहायसा । एकेन यतिना प्रोक्तमेवं कारुण्यकीरणा ॥ १७ ॥

चतुर्णां प्राणिनामयामेको नरकभागिति । श्रुत्वा क्षीरकंदं वस्तद्वचो भीतोऽभवद्भृशं ॥ १८ ॥

तवोऽदेवाग्निस्तेन प्रेषिताः स्वस्वमालयं । यद्युस्तुष्टा यथा वत्सा युक्ता दामकबंधनान् ॥ १९ ॥

स्वस्तिमत्यथ पप्रच्छ पुत्रं पर्वतसंज्ञकं । क तवासौ पिता पुत्र ? येनैकाकी त्वमागतः ॥ १९ ॥

पश्चाद्वेधीति तेनोक्तमिति तस्यै जगाद सः । तदागमं च कांक्षत्यास्तस्या यातमहः क्षयं ॥२०॥
 नायातः स दिनातेऽपि यदा तिमिरगह्वरे । तदा शोकभराक्रांता पतितासौ महीतले ॥ २१ ॥
 चक्रवाकीव दुःखार्ता विलापं चाकरोदिति । हा हता मंदभागास्मि प्राणानां स्वामिनोऽभिभता ॥
 पापेन केनचिन्मासुं किमसौ प्रापितो भवेत् । किंवा देशांतरं यातः कांतः केनापि हेतुना ॥२३॥
 सर्वशास्त्रार्थकुशलः किंवा वैराग्यमाश्रितः । सर्वसंगान्परित्यज्य प्रव्रज्यां समशिश्रयत् ॥ २४ ॥
 विलापमिति कुंर्यत्यास्तस्यां सा रजनी गता । अन्वेष्टं पितरं चादावहः पर्वतको गतः ॥ २५ ॥
 दृष्ट्वा सरित्तटोद्याने दिनैः कश्चिद्गुरुं शुनिं । गुरोः संघसमेतस्य समीपे विनयस्थितं ॥ २६ ॥
 आरादेव निवृत्त्याख्यन्मातरं च पिता मम । विप्रलब्धोऽभवन्नमः श्रमणैस्तत्परापणैः ॥ २७ ॥
 ततोनिश्चयविज्ञाततदसंगमदुःखिता । कराभ्यां भृशमाद्याना स्तनावरुरुदत्स्वनं ॥ २८ ॥
 नारदस्तमथ श्रुत्वा वृत्तातं धर्मवत्सलः । दृष्टुमागादुपाध्यायीं क्षणं शोकसमाकुलः ॥ २९ ॥
 तं दृष्ट्वा सुतरां चक्रे स्तनताङ्गनरोदनं । निसर्गोयं यदाप्तस्य पुरः शोको विवर्धते ॥ ३० ॥
 जगाद नारदो मातः ! किं शोकं कुरूपे वृथा । कृते शोकेऽधुना, नाऽसावागच्छति विशुद्धधीः ॥
 कर्मणानुगृहीतोसौ चारुणा चारुचेष्टितः जीवितं चंचलं ज्ञात्वा यस्तपः कर्तुमुद्यतः ॥ ३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तनुतां बोध्यमानायाः शोकस्तस्या गतः क्रमात् । द्विपतीव स्तुवाना च भर्तारं सा स्थिता गृहे ३३
 एतस्मादेव चोदंताघयातिस्तत्त्वकोविदः । राज्यभारं वसोन्यस्य यभूव श्रमणो महान् ॥ ३४ ॥
 सुप्रतिष्ठोऽभवद्राजा पृथिव्यां प्रथितो ययुः । नमःस्फटिकविस्तीर्णशिलास्यहरिचिष्टरः ॥ ३५ ॥
 समं पर्वतकेनाथ नारदस्यान्यदाऽभवत् । कथयं शासतत्त्वार्थनिरूपणपरायणा ॥ ३६ ॥
 जगाद नारदो दृष्टिः सर्वज्ञैः सर्वदक्षिभिः । द्विविधो विहितो धर्मः दृक्षमो दारविशेषतः ॥ ३७ ॥
 हिंसया अनृतास्तेषा दारसंगारपरिग्रहात् । विरतेर्वैतमुद्दिष्टं भायनाभिः समन्वितं ॥ ३८ ॥
 विरतिं सर्वतः कर्तुं ये शक्तास्ते महाव्रतं । सेवंतेऽणुव्रतं शेषा जंतवो गृहसाश्रिताः ॥ ३९ ॥
 संविभागो तिथीनां च तेषामुक्तो जिनाधिपैः । यज्ञाल्यावस्थितास्तस्मिन् मैदः पात्रादिभिर्युतैः
 अत्रैर्यष्टव्यमित्यस्य वाक्यस्यार्थो दयोपरैः । अयं पुनिभिराल्यातो ग्रंधार्थे ग्रंधिभेदिभिः ॥ ४१ ॥
 अजास्ते जायते येषां नांकुर सति कारणे । सस्थानां यजनं कार्यभैरिति विनिश्चयः ॥ ४२ ॥
 अजा पश्यव उद्दिष्टा इति पर्वतकोऽवदत् । तेषामालंभनं कार्यं सच यागो विधीयते ॥ ४३ ॥
 नारदः कुपितोऽबोचत्ततः पर्वतकं खलं । मैवं बोचः पतस्येवं नरके घोरेवदेने ॥ ४४ ॥
 प्रतिज्ञां चाकरोदेवमावयोर्बोवसीदति । वसुं प्राश्निक्रमासाद्य तस्य जिह्वा निंकृत्यते ॥ ४५ ॥

अतिक्रान्ता वसुं दृष्टं वेलाद्य श्वो विमिश्रयः । भवितेत्यभिधायागात्पर्वतो मातुरंतिकं ॥ ४६ ॥
 तस्यै चाकथयन्मूलं कलहस्थामिमानवान् । ततो जगाद सा पुत्र ! त्वया निगदितं मृषा ॥४७॥
 कुर्वतोऽनेकशो व्याख्या मया तव पितुः श्रुतं । अजाः किलाभिधीयंते व्रीहयो ये प्ररोहकाः ४८
 देशांतरं प्रयातेनं मांसभक्षणकारिणा । मानाच्च वितथं प्रोक्तं तवेदं दुःखकारणं ॥ ४९ ॥
 रसनाच्छेदनं पुत्र नियतं ते भविष्यति । अपुण्या किं करिष्यामि पतिपुत्रविवर्जिता ॥ ५० ॥
 सस्मार पुरा प्रोक्तां वसुना गुरुदक्षिणां । न्यायभृतां गता चाशु वसोरंतिकमाकुला ॥ ५१ ॥
 उपाध्यायीति चोदारमादरं विदधे वसुः । प्रणम्य च सुखासीनां पप्रच्छ रचितंजलिः ॥ ५२ ॥
 उपाध्यायीति यच्छाज्ञामायाता येन हेतुना । सर्वं संपादयाम्याशु दुःखितेव च दृश्यते ॥ ५३ ॥
 उवाच स्वस्तिसत्येवं नित्यं पुत्रास्मि दुःखिता । प्राणनाथपरित्यक्ता का वा स्त्री सुखमृच्छति ५४
 संबंधो द्विविधो यौनः शास्त्रीपथ तयोः परं । शास्त्रीयमेव मन्येहमयं मलविवर्जितः ॥ ५५ ॥
 अतो नाथस्य मे शिष्यः पुत्र एव भवानपि । पश्यंतो भवतो लक्ष्मीं करोमि धृतिमात्मन ॥५६॥
 दक्षिणां च गृहीव्यामि पुरा प्रोक्तं च या सुत ! मया चोक्तं गृहीष्यामि कालेन्यऽस्मिन्निति स्मरं ॥
 सत्यं वदंति राजानः पृथिवीपालनोद्यताः । ऋपयस्नेहि भाष्यंते ये स्थिता जंतुपालने ॥ ५८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

सत्येव श्रावितः सत्त्वं मर्द्यं तां च्छ दक्षिणां । इत्युक्तंश्चायद्राजा विनयानतमस्तकः ॥ ५९ ॥
 अत्र । ते वचनादद्य क्रुरोग्यथ जुगुप्सितं । वद यत्ते स्थितं चित्ते मा कृथा मतिमन्यथा ॥ ६० ॥
 नष्टदंतं ततोऽश्रुपं निवेद्यास्मं जगाद सा । पुत्रस्यानृतमप्येतदनुमान्यं त्वया मम ॥ ६१ ॥
 जानतापि ततो राज्ञा नीतेन स्थिरतां पुनः । मूढसत्यगृहीतेन प्रतिपन्नं तयोदितं ॥ ६२ ॥
 पुनरुक्तं प्रियं भूरि भाषित्वाग्नीः पुरस्सरं । आनच्छं निलयं तुष्टा भृशं स्वस्तिमती ततः ॥ ६३ ॥
 अथान्यस्य दिनस्यादौ गतौ नारदपर्यतो । समीपं क्षितिपालस्य कुतूहलजनानुवृत्तौ ॥ ६४ ॥
 चतुर्विधो जनपदो नानाप्रकृतयस्तथा । सामंता मंत्रिणश्चाशु विविशुर्जल्पमंडलं ॥ ६५ ॥
 ततस्तयोः सतां मध्ये विवादः सुमहानभूत् । त्रीहयोऽज्ञा विबीजा ये पशवश्चेति वस्तुनि ॥ ६६ ॥
 ततस्ताभ्यां वसुः पृष्टो यदुपाध्याय उक्तवान् । तत्त्वं वद महाराज ! सत्येन श्रावितो भवान् ६७
 यदेतत्पर्यवतेनोक्तं तदुपाध्याय उक्तवान् । इत्युक्ते स्फुटिकं यातं वसोः क्षिप्रं महीतले ॥ ६८ ॥
 नाज्ञासीत्किल तल्लोकः स्फुटिकं गगने ततः । स्थितं सिंहासने तस्य विवेदेति ततोऽवदत् ॥ ६९ ॥
 वसो ! वितथसामर्थ्याच्च सिंहासनं गतं । भूमिमद्यापि ते युक्तं परमार्थनिवेदनं ॥ ७० ॥
 ततो मोहमदाविष्ट स्तदिव पुनरभ्यधात् । प्रविष्टो धरणीं सद्यः सिंहासनसमन्वितः ॥ ७१ ॥

पद्मपुराणम् ।

सौत्रामणिविधानेन सुरापानं न दृष्यति । अगम्यारामनं कार्यं यज्ञे गौसवनामनि ॥ ८५ ॥
 मातृमेधे यधो मलुः पितृमेधे यधः पितुः । अंतर्वेदि विधातव्यं दोषस्तत्र न विद्यते ॥ ८६ ॥
 आशुशुषिमादाय पृष्टकूर्मस्य तर्पयेत् । हविष्यशुहकाल्याय स्वाहेत्युक्त्वा प्रयत्नतः ॥ ८७ ॥
 यदा न प्राप्नुयात्कूर्मं तदा शुद्धद्विजन्मनः । खलतेः पिंगलाभस्य विकलवस्य शुची जले ॥ ८८ ॥
 आस्यदग्नेवतीर्णस्य मस्तके कूर्मसन्निभे । प्रज्वाल्य ज्वलनं दीप्तमाहुतिं निक्षिपेद्विजः ॥ ८९ ॥
 सर्वं पुलस एवेदं यद्भूतं यन्नविष्यति । ईशानो योमृतस्तस्य यदन्नेनातिरोहति ॥ ९० ॥
 एवमेकत्र पुरुषे किं केनात्र विपाद्यते । कुहतातो यथाभीष्टं यज्ञे प्राणिनिपातनं ॥ ९१ ॥
 मांसस्य भक्षणं तेषां कर्तव्यं यज्ञकर्मणि । याजकेन पूतं हि देवोद्देशेन तत्कृतं ॥ ९२ ॥
 एवंप्रकारमत्यंतपापकर्म प्रदर्शयन् । प्राणिनः प्रवर्णाधिक्रे राक्षसो धरणीतले ॥ ९३ ॥
 श्रद्धानस्ततो भूत्वा जंतवः सुखवांछया । हिंसायज्ञस्थलीं भूमिं दीक्षिताः प्रविशन्ति ये ॥ ९४ ॥
 क्राष्टुमारं यथा सर्वं प्राध्वंकृत्य स तान् ददं । मयोद्भूतमहाकंपान् चलचारकलोचनान् ॥ ९५ ॥
 पृष्टस्कंधशिरोजंघान् पादाग्रस्थान् विधाय खं । उत्पपात पतद्रक्षारानिकरदुःखितान् ॥ ९६ ॥
 तवस्ते विश्वरोदारं क्रोशंतोऽभिदधुः स्वरं । किमर्थं देव रष्टोऽसि येनास्मान् हंतुमुद्यतः ॥ ९७ ॥

प्रसीदं मुंच निर्दोषानस्मान्देव ! महाबल । भवदाज्ञां वयं सर्वां कुर्मः प्रणतमूर्तयः ॥ १८ ॥
 ततो वभाण तान् रक्षः यथैव पशवो हताः । भवद्भिरियति स्वर्गे तथा यूयं मया हताः ॥ १९ ॥
 इत्युक्त्वा विजने कांश्चिद्दहीपेऽन्यस्मिन्निरक्षिपेत् । महर्णवे परानन्यान् क्रूरप्राणिगणांतरां ॥ २० ॥
 एकानासफालयन् क्षोणीधरमूर्ध्नि शिलातले । कुर्वन्वह्नुविधं शब्दं वासांसि रजको यथा ॥ २१ ॥
 दुःखेन मरणावस्थां प्राप्तास्ते त्रस्तचेतसः । पितरो तनयान् भ्रातृन् स्मरंतो मृत्युभीयति ॥ २२ ॥
 तद्बव्यापादितशेषा ये मूढाः कुग्रंथकंधया । रक्षसा दशितोऽर्हिसायज्ञस्तैर्घृष्टिदमाहृतः ॥ २३ ॥
 हिंसायज्ञमिमं घोरमाचरंति न ये जनाः । दुर्गतिं ते न गच्छति महादुःखविधायिनी ॥ २४ ॥
 उदाहृतो मयापास्तर्हिंसायज्ञसमुद्भवः । श्रेणिकैनं पुराज्ञासीत् प्राज्ञो रत्नश्रवःसुतः ॥ २५ ॥
 अथ राजपुरं प्राप्तो रावणः स्वर्गसन्निभं । वह्निर्यस्य मरुत्वाल्यो यज्ञवाटे स्थितो नृपः ॥ २६ ॥
 हिंसाधर्मप्रवीणश्च संवर्तो नाम विथुतः । क्रत्विक् तस्मै ददौ कृत्स्नमुपदेशं यथाविधि ॥ २७ ॥
 स्रक्कंठा पृथिव्यां ये सर्वे तेव निमंत्रिताः । पुत्रदारादिभिः सार्धमागता लोकवाहिताः ॥ २८ ॥
 सा तैर्यज्ञमही सर्वा वेदमंगलनिस्वनैः । लाभाकांक्षाप्रसन्नास्यै घृता क्षुभ्यत्सुभूरिभिः ॥ २९ ॥
 उपनीताश्च तत्रैव पशवो दीनमानसाः । वराकाः शतशो चद्धाः श्वसत्कुक्षिपुट्टा भयात् ॥ ३० ॥

नारदोऽथांतरे यस्मिन्निच्छया नभसा ब्रजन् । अपश्यद्यानपृष्टस्यो जनं तं तत्र संगतं ॥ १११ ॥
 अचित्तयच्च दृष्ट्वेवं विस्मयाकुलमानसः । कुर्वन्विभ्रममंगस्य कुतूहलसमुद्भवं ॥ ११२ ॥
 एतत्सुनगरं कस्य कस्य चैयमनौकिनी । इयं च सागराकारा प्रजाः कस्मादिह स्थिताः ॥ ११३ ॥
 नगराणि जनौघाश्च वरूथिन्यथ यूरिशः । मयेक्षंश्चक्रिरे ज्ञातु नेदृग्दृष्टो जनोत्करः ॥ ११४ ॥
 कुतूह्लादिति ध्यात्वा वतीर्णोऽसौ विहायसः । कर्मतदेव तस्यासीद्यत्कुतूहलदर्शनं ॥ ११५ ॥
 पप्रच्छ मामधेशोऽथ भगवन् ! कः स नारदः । उत्पत्तिर्वा कुतस्तस्य गुणा वा तस्य कीदृशाः ॥
 जगाद च गणाधीशः श्रेणिक ! ब्राह्मणोऽभवत् । नाम्ना ब्रह्मरुचिस्तस्य कूर्मी नाम कुटुंबिनी ॥
 तापसेन सता तेन श्रितेन वनवासितां । एतस्यामाहितो गर्भः फलमूलादिवृत्तिना ॥ ११८ ॥
 वीतसंगास्तमुद्देशमथाजगमुर्महर्षयः । यांतो मार्गचशत्केऽपि संयमासकमानसाः ॥ ११९ ॥
 विश्वश्रुः क्षणं तस्मिन्नाश्रमे श्रमनोदिति । अपश्यं दंपती तौच स्वाकारौ कर्मगहितौ ॥ १२० ॥
 आपादुरशरीरां च दृष्ट्वा योषां पुथुस्तनीं । कृशां गर्भभरम्लानां श्वसंतौ पन्नगीमिव ॥ १२१ ॥
 संसारप्रकृतिज्ञानां श्रमणानां महात्मनां । कृपया संवभूवतौ धर्म बोधयितुं मतिः ॥ १२२ ॥
 तेषां मध्ये ततो ज्येष्ठो जगादमधुरं यतिः । कष्टं पश्यत नर्त्यते कर्मभिर्जंतवः कथं ॥ १२३ ॥

त्यक्त्वा धर्माधिया बंधून् संसारोत्तरणाश्रया । स्वयं खलीकृतोऽरण्ये किमात्मा तापस त्वया ? २४
 भद्र ? प्रव्रजितो जातः कस्ते भेदो गृहस्थतः । चारित्रं प्रतिघातस्य केवलं वेपसन्यथा ॥ २५ ॥
 यथाहि छर्दितं नान्नं भुज्यते मातृपैः पुनः । तथा त्यक्तेषु कामेषु न कुर्वति मतिं बुधाः ॥ २६ ॥
 त्यक्त्वा लिङ्गी पुनः पापो योषितं यो निषेधते । सुभीमायामरण्यान्यां वृकतां स समश्नुते १२७
 सर्वारंभस्थितः कुर्वन् न ब्रह्मप्रदनिर्भरः । दीक्षितोऽस्मीति यो वेचि स्वं नितान्तं स मोहवान् १२८
 ईर्ष्यामन्मथदग्धस्य द्रुष्टष्टेर्दुरात्मनः । आरंभे वर्तमानस्य प्रव्रज्या वद कीदृशी ? ॥ १२९ ॥
 कुष्टया गवितो लिङ्गी विषयांस्त्वमानसः । दुष्टबहं तपस्वीति मिथ्यावादी कथं व्रती ॥ १३० ॥
 सुखासनविहारः सन् सदा कश्चिपुस्तक्धीः । सिद्धमन्यो विमूढात्मा जनोयं स्वस्य वचकः १३१
 दहमाने यथागारे कथंचिदपि निःसृतः । तत्रैव पुनरात्मानं प्राक्षिपेन् मूढमानसः ॥ १३२ ॥
 यथा च विवरं प्राप्य निष्क्रान्तः पंजरात्खगः । निवृत्य प्रविशेद्भूपस्तत्रैव ज्ञानचोदितः ॥ १३३ ॥
 तथा प्रव्रजितो भूत्वा यो यातीन्द्रियव्रथतां । निदिनः स भवेच्छोकं न च स्वार्थं समश्नुते ॥ १३४ ॥
 ध्येयमेकाग्रचित्तेन सर्वग्रंथविवाजिना । मुनिना ध्यायते तत्त्वं सारंभेन भवद्विधैः ॥ १३५ ॥
 प्राणिनो ग्रंथसंगेन रागेद्वेषसमुद्भवः । रागात्संजायते कामो द्वेषाज्जंतुविनाशनं ॥ १३६ ॥

कामक्रोधाभिभूतस्य मोहेनाक्रम्य ते मनः । कृत्यकृत्येषु भूढस्य मतिर्नस्याद्विवेकिनी ॥ १३७ ॥
 यत्किञ्चित्कुर्वतस्तस्य कर्मोपार्जयतोऽशुभं । संसारसागरे घोरे भ्रमणं न निवर्तते ॥ १३८ ॥
 एतान्संसर्गजान् दोषान्निदित्वाशुविपश्चितः । वैराग्यमधिगच्छति नियम्यात्मानमात्मना ॥ १३९ ॥
 एवं संचोधितो वाक्यैः परमार्थोपदेशनैः । उपेतः श्रामणी दीक्षां मोहाद्ब्रह्मरुचिश्च्युतः ॥ १४० ॥
 निरपेक्षमतिः कूर्म्यां महावैराग्यसम्पदः । विजहार सुखं साधं गुरुणा गुरुवत्सलः ॥ १४१ ॥
 सापि शुद्धमतिः कूर्मी कर्मणः कृप्यातश्च्युता । झाल्या रागवशं जंतोः संसारपरिवर्तनं ॥ १४२ ॥
 कुमारसंगमनृज्य जिनभक्तिपरायणा । सिंहीय शोभतेऽरण्ये भर्त्रा विरहिवा सती ॥ १४३ ॥
 मासे च दशमे धीरा प्रसूता दारकं शुभम् । अर्चितयत्र वीर्यैर्न ज्ञातकर्मविचेष्टिता ॥ १४४ ॥
 संपर्कोपमनर्थोसौ कथितो यन्महर्षिभिः । तस्मान्मुक्त्वायुना संगं करोमि हितमात्मने ॥ १४५ ॥
 अनेनापि भवेद्यास्मिन् यः कर्मविधिरजितः । फलं तस्य शिशुर्भक्ता मनोज्ञमभवेत्तरं ॥ १४६ ॥
 अरण्यान्धां समुद्रे वा स्थितं चारातिपंजरे । स्वयंकृतानि कर्माणि रक्षति न परो जनः ॥ १४७ ॥
 यः स्वयं प्राप्तकालः स्याज्जन्मन्यंकगतोऽपि सः । क्षिपते मृत्युना जीवः स्वकर्मवशतो गतः १४८
 एवं विदिततत्त्वा सा बुद्धयतिनिरपेक्षया । बालकं विपिने त्यक्त्वा वापसी वीतमत्सरा ॥ १४९ ॥

आनर्छालोकनगरे कात्यायार्थमिन्दुमालिनी । शरणं भूरिसंवेगा भूतार्था चारुचेष्टिता ॥ १५० ॥
 सत्कर्मा बालकश्चासौ रोदनादिविचर्जितः । ब्रजद्विनेमसाष्टः सुरनृमकसंज्ञकैः ॥ १५१ ॥
 गृहीत्वा च कृपायुक्तैरादरात्परिपालितः । अध्यापितश्च शास्त्राणि सरहस्याण्यशेषतः ॥ १५२ ॥
 लेभे च लब्धवर्णः सन् विद्यामाकाशगामिनीं । यौवनं च परं प्राप्तः स्थितिं चायुव्रतीं वृढां १५३
 दृष्ट्वा च मातरं चिह्नैः प्रत्यभिज्ञानकारिणीं । तत्प्रीत्योपेत्य निर्ग्रथं सम्यग्दर्शनतत्परः ॥ १५४ ॥
 प्राप्य क्षुल्लकचारित्रं जटामुकुटमुद्धहन् । अवद्वारसमो जातो न गृहस्थो न संयतः ॥ १५५ ॥
 यश्च कांर्दपकौत्कुच्यमौखयोर्यंतवत्सलः । कलहत्रेक्षणाकांक्षी गीतचंचुः प्रभाववान् ॥ १५६ ॥
 पूजितो राजलोकस्य परैख्याहतायतिः । चचार रोदसीं नित्यं कुतूहलगतेक्षणः ॥ १५७ ॥
 देवैः संवर्धितत्वाच्च देवसन्निभमिन्नमः । देवयिः प्रथितः सोऽभूद्विद्याविधोतिताहुतः ॥ १५८ ॥
 कथंचित्संचरंश्चासाविच्छया तां मखावनीं । समीपगगनोद्देशस्थितोऽपश्यज्जनाकुलं ॥ १५९ ॥
 दृष्ट्वा च तान् पशून् वद्वान् समाश्लिष्टोऽनुकंपया । अवतीर्णो मखक्षेणीं जल्प्याकथयपंडितः १६०
 उवाचैति मरुते च किं प्रारब्धमिदं नृप ! । हिंसनं प्राणिवर्गस्य द्वारं दुर्गतिगामिनां ॥ १६१ ॥
 उवाचासावायं वेत्ति सर्वं शास्त्रार्थकोविदः । ऋत्विक्कृ मम यदेतेन कर्मणा प्राप्यते फलं ॥ १६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ १६३ ॥

अतिजीर्णं वनोन्मोदीदहो माणवक ? त्वया । किमिदं प्रस्तुतं दृष्टं सर्वज्ञैर्दुःखकारणं ॥ १६३ ॥

मंथनो बुधितोऽञ्जोचदहोऽन्यतविमृष्टता । यदत्यन्तमगमं वद्धं भाषसे हेतुवर्जितं ॥ १६४ ॥

भरतो यो मतः कोऽपि गमनो रागवर्जितः । वरकृत्वाधुपपत्तिभ्यो नासावेयं यथेतरः ॥ १६५ ॥

अशुद्धैः कर्तृभिः प्रोक्तं वचनं स्यान्मलीममं । अनीदृशश्च नो कश्चिदुपपत्तरस्मावतः ॥ १६६ ॥

तस्मादकर्तृज्ञो वेदः प्रमाणं स्यादतीन्द्रियैः । वर्णेत्रयस्य यो च कर्म तेन प्रकीर्तितं ॥ १६७ ॥

अपूगोऽस्यो ध्रुवो धर्मो यागेन प्रकटीकृतः । प्रपच्छति फलं स्वर्गं मनोऽघ्नविषयोरित्यतं ॥ १६८ ॥

अंतर्वेदिपशूनां च प्रत्यवायाय नो वधः । आग्नेण चोदितो यस्माद्यथा त्यागादिसंयतं ॥ १६९ ॥

पशूनां च वितानार्थं कृता गृष्टिः स्वयंपुत्रा । तस्मात्तदयमर्गाणां को दोषो विनिपातने ॥ १७० ॥

इत्युक्ते नारदोऽञ्जोचददधं निगिलं त्वया । माषिषं मृषु दुर्मयसायनादृषितात्मनां ॥ १७१ ॥

यदि मर्वप्रकारोऽपि सर्वज्ञो नास्ति न विद्या । शन्द्रायंशुद्धिमंदन स्वयाचा श्यानतो हताः ॥ १७२ ॥

अथ शब्दश्च बुद्धिश्च विद्यतेऽर्थस्तु नेष्यते । नैवमेतन्नयं दृष्टं यस्मात्तत्तवैगवादिषु ॥ १७३ ॥

असत्यर्थं नितानं च कुरुते क्व पदं मतिः । नृद्यो वा म तथाभूवो व्रजेद्रीवाभ्यतिक्रमं ॥ १७४ ॥

बुद्धेः सर्वज्ञ इत्येव व्यवहारो गुणागतः । मुख्यापेक्षो यथा चेत्रे सिंहश्चन्द्रश्चवर्तनं ॥ १७५ ॥

एतेन चानुमानेन प्रतिज्ञेयं विरोधिनी । अभावश्च समात्यतं ग्रंसिद्धिं न क्वचिद्व्रतः ॥ १७६ ॥
 सर्वज्ञः सर्वदृक् क्वासौ यस्यैय महिमा भुवि । दिव्यब्रह्मपुरे ह्येष व्योम्नात्मा सुप्रतिष्ठितः ॥ १७७ ॥
 आगमेन तवानेन विरोधं याति संगरः । अनेकांते च साध्येऽर्थे भवेत्सिद्धप्रसाधकं ॥ १७८ ॥
 वक्तृत्वं सर्वथा युक्तं न परं प्रति सिद्धयति । असिद्धं च भवेत्स्वस्य स्याद्वादेन समागतं ॥ १७९ ॥
 नासावभिमतोऽस्माकं वक्तृत्वाद्देवदत्तवत् । इत्याद्यपि भवेत्सिद्धं विरुद्धं साधनं यतः ॥ १८० ॥
 प्रजापत्यादिभिश्चायमुपदेशो न निश्चयः । तेष्वेवमिति चैतेभ्यो दोषवानागमो भवेत् ॥ १८१ ॥
 एकं यो वेदते न स्याज्जातं सत्तात्मनाखिलं । अतः साध्यविहीऽनोयं दृष्टांतो गदितस्त्वया ॥
 अथ चैकांतयुक्तोक्तिः दृष्टांतो नो यतस्ततः । साध्यसाधनवैकल्यमुदाहार्यं सधर्मिणि ॥ १८३ ॥
 श्रुत्वा वस्तुन्यदृष्टे च प्रमाणं वेदमागतं । न समाश्रयणं युक्तं हेतोः सर्वज्ञद्रूपणे ॥ १८४ ॥
 वक्तृत्वस्य विरोधो वा सर्वज्ञत्वेन कः समः । सति सर्वज्ञतायोगे वक्ताहि सुतरां भवेत् ॥ १८५ ॥
 यो न वेत्ति स किं वक्ति वराको मतिदुर्विधः । व्यतिरेकाविनाभावो भावाच्च स्यान्न साधनं ॥
 स्वपक्षोपमविधेयं तथा यागादिकं मलं । क्षीयतेऽलं क्वचिद्धेतोर्धातुहेममलं यथा ॥ १८७ ॥
 असदादिमते धर्मे आपेक्षितविपर्ययः । धर्मत्वादुत्पलद्रव्ये यथा नीलविशेषणं ॥ १८८ ॥

पंचपुराणम् ।

कर्त्रभावाश्च वेदस्य युक्त्यभावाच्च युज्यते । कर्तृमत्त्वे तु संसाध्ये दृश्ययद्देतुसंभवः ॥ १८९ ॥
युक्तेश्च कर्तृमान् वेदः पदवाक्ययदिरूपतः । विधेयप्रतिपेयार्थं युक्तत्वान्मैत्रकाव्यवत् ॥ १९० ॥
ब्रह्मप्रजापतिप्रायः पुरुषेभ्यश्च संभवः । श्रूयते वेदशास्त्रस्य नापनेतुं स शक्यते ॥ १९१ ॥
स्यात्ते मतिर्न कर्तारः प्रवक्तारः श्रुतेः स्मृताः । तथा नाम प्रवक्तारो रागेद्वेषादिभिर्युताः ॥ १९२ ॥
सुसर्वज्ञाश्च किं कुर्युरन्यथा ग्रंथदेशनं । अर्थस्य वान्यथाख्यानं प्रमाणं तन्मतं यतः ॥ १९३ ॥
चातुर्विध्यं च यज्जाल्या तत्र युक्तमहेतुकं । ज्ञानं देहविशेषस्य न च श्लोकाधिसंभवात् ॥ १९४ ॥
दृश्यते जातिभेदस्तु यत्र तत्रास्य संभवः । मनुष्यहास्तिवालेषुगोयाजिप्रभृतौ यथा ॥ १९५ ॥
नच जात्यंतरस्येन पुरोधेण स्त्रियां क्वचिच् । क्रियते गर्भसंभूतिविप्रादीनां तु जायते ॥ १९६ ॥
अध्वार्यां रासभेनास्ति संभवोऽस्येति चेन्न सः । नितांतमन्यजातिस्थशफ्रादितनुसाम्यतः ॥ १९७ ॥
यदि वा तद्देवस्यादृढयोर्विसदृशः सुतः । नात्र दृष्टं तथा तन्मादुर्यैर्धर्णेव्यवस्थितिः ॥ १९८ ॥
मुखादिसंभवश्चापि ब्रह्मणो योऽभिधीयते । निर्हेतुः स्वर्गेऽसौ शोभते भाष्यमाणकः ॥ १९९ ॥
ऋषिर्भृगादिकानां च मानवानां प्रकीर्त्यते । ब्राह्मण्यं गुणयोगेन न तु तद्योनिंसंभवात् ॥ २०० ॥
बृहत्वाद्भृगवान्ब्रह्मा नाभेयस्तस्य ये जनाः । मक्ताः संतस्तु पश्यंति ब्राह्मणास्ते प्रकीर्तिताः ॥

क्षत्रियास्तु क्षतव्राणाद्वैश्याः शिल्पयज्ञवेचनात् । श्रुतात्सदागमार्धेणु द्रुतास्ते शूद्रसंज्ञिताः ॥२०२॥
 न जातिगहिंताकाचिद्गुणाः कल्याणकारणं । व्रतस्थमपि चांडालं तं देवान्ब्राह्मणं चिदुः २०३
 विद्याचिनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि । शुनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥ २०४ ॥
 चातुर्वर्ण्यं यथान्यच्च चांडालादिविशेषणं । सर्वमाचारभेदेन प्रसिद्धिं श्रुवने गतं ॥ २०५ ॥
 अपूर्वील्यश्च धर्मो न व्यज्यते यागकर्मणा । नित्यत्वाद्बुध्यामवद्व्यक्तेरानित्यो वा घटादिवत् २०६
 फलं रूपपरिच्छेदः प्रदीपव्यक्त्यनंतरं । दृष्टं यथेह चापूर्वव्यक्तिकालं फलं भवेत् ॥ २०७ ॥
 शास्त्रेण चोदितत्वाच्च वेदीमध्ये पशोर्वधः । प्रत्यवायाय नेत्येतदयुक्तं येन तच्छृणु ॥ २०८ ॥
 वेदागमस्य शास्त्रत्वमसिद्धं शास्त्रमुच्यते । तद्वियन्मावृवच्छास्ति सर्वस्मै जगते हितं ॥ २०९ ॥
 प्रायश्चित्तं च निर्दोषे वक्तुं कर्मणि नोचितं । अत्र तूक्तं ततो दुष्टं तच्चेदमविधीयते ॥ २१० ॥
 राजानं हंत्यसौ सोमं वीरं वा नाकवासिनां । सोमेन योजेचस्य दक्षिणा द्वादशं शतं ॥२११॥
 शोधयत्यत्र देवानां शतं वीरं प्रतर्पणं । प्राणानां दश कुर्वति यैकादशान्मनस्तु सा ॥ २१२ ॥
 द्वादशी दक्षिणा या तु दक्षिणा सैव केवलं । इतरासां च दोषाणां व्यापारो विनिवर्तने ॥२१३॥
 तथा च यशुर्मायमृत्तरोदवाहना । पादाभ्यामेनसस्तस्माद्विश्वस्मान्मुंचतानलः ॥ २१४ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवमादि च बहेव गदितं दोषनोदनं । आग्नेन ततोऽग्नेन व्यभिचारोऽत्र विधते ॥ २१५ ॥
 पशोर्मध्ये वधो वैद्याः प्रत्यङ्गायाम् कल्प्यते । तस्य दुःखनिमित्तत्वाद्यथा व्याधकृतो वधः २१६
 स्वयंभुवा च लोकस्य सर्गो नेयति सत्यतां । विचार्यमाणमेतद्धि पुराणवृणदुर्बलं ॥ २१७ ॥
 कृताथो यद्यसौ मृष्टो तस्यां किं स्यात्प्रयोजनं । क्रीडति चेत्कृताथोऽसौ न भवत्यर्भको यथा ॥
 साक्षादेव रतिं कस्मान्न मृजेत्स विनेतारः । मृजतो वास्य के भाया व्रजेयुः करणादितां ॥ २१९ ॥
 किंचोपकारिणः केचित् केचिद्वास्यापकारिणः । सुखिनः कुरुते कौश्रिद्येन कौश्रिद्य दुःखिनः ॥
 अथ नैव कृताऽथोऽभावेयं तर्हि स नेश्वरः । कर्मणा परतंत्रत्वाद्यथा कश्चिद्भवद्द्विधः ॥ २२१ ॥
 सुदुद्धिनरयत्नोत्थसंस्थानाः कमलादयः । विशिष्टाकारयुक्तत्वाद्ब्रह्ममादयो यथा ॥ २२२ ॥
 यदुदुद्धिपूर्विका एते भविष्यति सं ईश्वरः । इत्येतच्च न सम्भक्तं व्रजत्येकांतवादिनः ॥ २२३ ॥
 सुदुद्धिनरयत्नोत्थाः सर्वथा न रथादयः । व्यवस्थितं यतस्वत्र द्रव्यं चैवोपजन्त्यते ॥ २२४ ॥
 क्लेशादियुक्ता चास्य व्यञ्जुते तक्षकादियत् । नामकर्म च मैव स्यादीश्वरो यस्वयेष्यते २२५
 विशिष्टाकारसंबद्धमीश्वरस्य पुनर्वपुः । ईश्वरांतरयत्नोत्थमिष्यते नो न निश्चयः ॥ २२६ ॥
 अपरेश्वरयत्नोत्थमथैतदपि कल्प्यते । सत्येवमनवस्था स्यान्नच स्तस्याभिसर्जनं ॥ २२७ ॥

शरीरमथ नैवास्य विद्यते नैप-सर्जकः । अमूर्तत्वाद्यथाकाशं तक्षवद्वा सविग्रहः ॥ २२८ ॥
यजन्तार्यं च सृष्टानां पशूनां वाहनादिकं । क्रियमाणं विरुद्धयेत तद्धि स्तेयं प्रकल्प्यते ॥ २२९ ॥
अतः कर्मभिरवेदं रागादिभिरुपाजितैः । वैचित्र्यं व्यञ्जते विश्वमनादौ भवसागरे ॥ २३० ॥
कर्म किं पूर्वमाहोधिच्छरीरमिति नेदृशः । युक्तः प्रश्नो भवेऽनादौ बीजपादपर्योर्यथा ॥ २३१ ॥
अतोऽपि तर्हि न स्वाचेत्तन्न बीजविनाशतः । दृष्ट्वा हि पादपोद्भूतेरसंभूतिरिदं तथा ॥ २३२ ॥
तस्माद्द्विष्टेन केनापि प्राणिना पापकर्मणा । कुग्रंथरचनां कृत्वा यज्ञकर्म प्रवर्तितं ॥ २३३ ॥
संप्राप्तोऽसि कुले जन्म बुद्धिमानसि मानवः । निवर्तस्व ततः पापादेतस्माद्ब्रव्याधकर्मणः २३४
यदि प्राणिवधः स्वर्गसंप्राप्तौ कारणं भवेत् । ततः शून्यो भवेदेप लोकोऽल्पेरेव वासैरः ॥ २३५ ॥
प्राप्तेन चापि किं तेन च्युतिर्यस्मात्पुनर्भवेत् । दुःखेन च समासक्तं सुखं स्वल्पं च बाह्वजं २३६
यदि प्राणिवधाद् ब्रह्मलोकं गच्छति मानवाः । तस्यानुमतनात्कस्मात्पतितो नरके वसुः ॥ २३७ ॥
उत्तिष्ठ भो वसो स्वर्गं त्रेजति कृत्तनिस्वनेनः । सूत्रकण्ठदुराचारैः स्वपराशुभेकारिभिः ॥ २३८ ॥
स्वपशानुमतप्रीतैरुपम्याद्यापि यद्ब्रह्मैः । आहुतिः क्षिप्यते वह्नीं नितांतं क्रूरमानसैः ॥ २३९ ॥
पिष्टेनापि पशुं कृत्वा निघ्नंतो नरकं गताः । संकल्पादशुभात्कैव कथेतरपशोर्विधेः ॥ २४० ॥

यज्ञकल्पनया नैव किञ्चिदस्ति प्रयोजनं । अथापि स्वात्तथाप्येवं न कर्तव्या बुधोत्तमः ॥ २४१ ॥
 यजमानो भवेदात्मा शरीरस्तु वितर्दिकः । पुरोडाशस्तु संतोषः परित्यागस्तथा हविः ॥२४२॥
 मूर्धजा एव दर्भाणि दक्षिणा प्राणिरक्षणं । प्राणायापः सितं ध्यानं यस्य सिद्धयदं कले ॥२४३॥
 सत्यं पूषस्ततो वह्निर्मानसं चकलं पशुः । सभिधश्च हृदीक्काणि धर्मयज्ञोयमुच्यते ॥ २४४ ॥
 यज्ञेन क्रियते तृप्तिर्दधानामिति चेन्मतिः । तत्र तोषां यतोऽस्त्येव दिव्यमन्नं मेधेक्षितं ॥ २४५ ॥
 स्यर्धतो रसतो रूपाहंथायेषां मनोहरं । अन्नमस्ति क्रिमेनेन तोषां मांसदिचस्तुना ॥ २४६ ॥
 शुक्रगोणितसंभृतममेध्यकमित्संभवं । दुर्गघदर्येन मांसं मध्ययति कथं सुराः ॥ २४७ ॥
 त्रयोऽग्रयो चपुष्यश्च ज्ञानदर्शनेनजाठराः । दक्षिणान्यादिविज्ञानं कार्यं तेज्ज्व घूरिभिः ॥ २४८ ॥
 सुरा यदि ह्रुतेनाश्री वृप्तिं यांति बुभुक्षिताः । श्वेतोनाम ततो देवस्तृप्तिं किमिति नागतः ॥२४९॥
 ब्रह्मलोकारिकलागत्य दुर्गंधं गोनिजं वपुः । चस्राद ध्वांशगोमायुसारमेयसमो भवेच्च ॥ २५० ॥
 लाताविलने म्रुले क्षिप्तं कथं वानं द्विजातिभिः । विदूर्युर्णकुक्षिसंप्राप्तं तर्पयेत्स्वर्गवासिनः ॥२५१॥
 एवं ततो गदंतं मनैर्कांतीदवाकरं । देवपिंते जसा दीप्तं शास्त्रार्थज्ञानजन्मना ॥ २५२ ॥
 ऋत्विक्पराजयोद्भूतक्रोधसंभारकंपिताः । वेदार्थाभ्यसनात्यंतदयान्त्रिसुक्तमानसाः ॥ २५३ ॥

आशीविषमशेषदृष्टतारकलोचनाः । आहत्य सर्वतः क्षुब्धाः कृत्वा कलकलं महत् ॥ २५४ ॥
 ब्रध्वा परिकरं पापाः स्रुतकंठाः समुद्धताः । हस्तपादादिभिर्हंतुं वायसा इव कौशिकं ॥ २५५ ॥
 नारदोऽपि ततः कांश्चिन्मुष्टिमुद्गरताडनैः । पाष्णिनिर्घातपातैश्च कांश्चिदन्यान्यथागतान् ॥ २५६ ॥
 शस्त्रायमाणैर्निर्देशैर्यात्रैरेव सुदुस्सहैः । द्विजान् जघान कुर्वाणो रेचकभ्रमणं बहून् ॥ २५७ ॥
 अथ प्रन् स चिरात्स्त्रिनः क्रूरबहुभिरावृतः । गृहीतः सर्वगतेषु भंजनाकुलतां परां ॥ २५८ ॥
 पक्षीव निविडं बद्धः पाशैरतिदुःखितः । वियदुत्पतनाशक्तः संप्राप्तः प्राणसंशयं ॥ २५९ ॥
 एतस्मिन्नंतरे दूतो दाशवक्रः समागतः ।हन्यमानामिमं दृष्ट्वा प्रत्यभिज्ञाय नारदं ॥ २६० ॥
 निवृत्य त्वरयात्यंतमेवं रावणमब्रवीत् । यस्यांतिकं महाराज ! दूतोहं प्रेषितस्त्वया ॥ २६१ ॥
 राज्ञः पश्यत एवास्य नारदो बहुभिर्द्विजैः । एकाक्री हन्यते क्रूरैः शलभैरिव पन्नगः ॥ २६२ ॥
 अशक्तस्तत्र राजानमहं दृष्ट्वा भयार्दितः । निवेदयितुमायातो वृचांतमिति दारुणं ॥ २६३ ॥
 तमुदंतं ततः श्रुत्वा रावणः क्रोपमागतः । वितानधरिणीं गंतुं प्रवृत्तो जविवाहनः ॥ २६४ ॥
 समीरंहंश्चास्य पुरःसंप्रस्थिता नराः । परिवारविनिर्मुक्तखड्गाः स्रुत्कारभासिनः ॥ २६५ ॥
 निर्मेपेण मखधोणीं प्राप्ता दर्शनमात्रतः । विमोचयन्दयायुक्तो नारदं शश्रुपंजरात् ॥ २६६ ॥

पद्मपुराणम् ।

निस्तृशनरवृद्धैश्च रक्षिताः पशुसंहतीः । मोचितास्तं सङ्कारं चक्षुर्निक्षेपमाश्रतः ॥ २६७ ॥
 मज्यमानेस्तवो यूपस्ताड्यमानेद्विजातिभिः । पशुभिर्भुज्यमानैश्च जातं सांराविणं महत् ॥ २६८ ॥
 अत्रलक्ष्यकृता रात्रास्ताड्यन्ते तवदेकशः । योवन्निपतिता भूमौ विप्रा निस्संदविग्रहाः ॥ २६९ ॥
 भट्टश्च पर्येचोद्यत यथा त्रौ दुःखमप्रियं । सुखं च दयितं तद्वत्पशूनामपि दृश्यतां ॥ २७० ॥
 यथाहि जीवितं कान्तं त्रलोक्यस्यापि भावतः । भवतां सर्वजेतूनामियमेव व्यवस्थितिः ॥ २७१ ॥
 भवतां ताड्यमानानां कष्टा तावदियं व्यथा । शृङ्खविंशस्यमानानां पशूनां तु किञ्च्युत्तां ॥ २७२ ॥
 दुष्कृतस्याधुना पापाः सहस्रं फलमागतं । येन नो पुनरप्येवं कुरुष्वं पुरुषाधमाः ॥ २७३ ॥
 सुत्रामापि समं देवैर्यथायाति तथापि न । अस्मत्स्वामिति वः कुद्धे जायते परिरक्षणं ॥ २७४ ॥
 अर्धैर्मतंगेनस्वस्थैः रथस्थैर्गगनस्थितैः । भूमिस्थैः पुरुपरैस्त्रैराहन्यैरे द्विजातयः ॥ २७५ ॥
 अत्रलक्ष्यमहो राजन् हा मातर्यज्ञपालये । जीवामि भुञ्च मां नैवं करिष्यामि पुनर्भटाः ॥ २७६ ॥
 एवंविधमलं दीनं विलपंतो विचेष्टितं । गंडूपदा इव ग्राप्ता समताड्यन्ते ते भट्टः ॥ २७७ ॥
 हन्यमानं तवो दृष्ट्वा मन्त्रकंठकंदं वकं । सहस्रकिरणग्राहमित्यवोचत नारदः ॥ २७८ ॥
 कल्याणमस्तु ते राजन् येनाहं मोचितस्त्वया । हन्यमान इमेर्ष्याधिः मन्त्रकंठैरुत्समभिः ॥ २७९ ॥

अवश्यमेवमेतेन भवितव्यं यतस्ततः । कुर्वतेषां दद्यां धुद्रा ज्जिंतु प्रियजीविताः ॥ २८० ॥
 ज्ञानं किंन तथोत्पन्नाः कुयाखंडा यथा नृप । शृण्वस्यामवसर्पिण्यां तुरीयसमयागमे ॥ २८१ ॥
 ऋषभो नाम विख्यातो वभूव त्रिजगत्तोन्नतः । कृत्वा कृतयुगं येन कलानां कल्पितं शतं ॥ २८२ ॥
 जातमात्रश्च यो देवनीत्या मंदिरमस्तक्रं । क्षीरोदवारिणा तुष्टैरभिपिक्तो महाद्युतिः ॥ २८३ ॥
 ऋषभस्य विभोर्दिव्यं चरितं पापनोदनं । स्थितं लोकत्रयं व्याप्य पुराणां न श्रुतं त्वया ॥ २८४ ॥
 भर्त्सो वभूव क्रौमारः स भुवो भूतवत्सलः । गुणांस्तस्य क्षमो वक्तुं न सुरैर्द्राऽपि विस्तरात् २८५
 उद्बहंतीं स्तनौ तुंगौ विंध्यग्रालेय पर्वतौ । आर्यदेशसुखीरम्यां नगरीं बलयैर्युतां ॥ २८६ ॥
 अधिकांचीगुणां नीलसत्काननशिरोरुहा । नानारत्नकृतच्छायामल्यंतप्रवर्णां सतीं ॥ २८७ ॥
 यः परित्यज्यभूमभार्यां सुमुखुर्भवसंकटं । प्रतिपेदे विशुद्धात्मा श्रामण्यं जगते हितं ॥ २८८ ॥
 स्थितो वर्षसहस्रं च वज्रगो स्थिरयोगभृत् । प्रलंबितमहाबाहुः प्राप्तभूमिजटाचयः ॥ २८९ ॥
 स्वामिनश्चानुरागेण गृहीतोऽग्रपरीपहः । कच्छाधनंशतांशुक्ता बल्कलादि समाश्रितं ॥ २९० ॥
 अज्ञातपरमाश्रितैः धुधादिपरिणीडितैः । फलाद्याहारसंतुष्टैः प्रणीतास्तापसादयः ॥ २९१ ॥
 ऋषभस्य तु संजातं केवलं सर्वभासनं । महान्यग्रोधवृक्षस्य स्थितस्यासन्नगोचरे ॥ २९२ ॥

पद्मपुराणम् ।

तत्रदेशे कृता देवैस्तस्मिन्काले विभोर्यतः । पूजास्तेनैव मार्गेण लोकोऽद्यापि प्रवर्तते ॥ २९३ ॥
 प्रतिमाश्च सुरैस्तस्य तस्मिन्देगे सुमानसः । स्थापिता रम्यैत्येषु मनुजैश्च महोत्सवैः ॥ २९४ ॥
 भर्तेनास्य पुत्रेण सृष्टा ये चक्रवर्तिना । पुरा मरीचिना ये च प्रमादस्मययोगतः ॥ २९५ ॥
 विसर्पणमिमं स्रष्टुकंठास्तु भुवने गताः । प्राणिनां दुःखदा यद्भ्रत्सलिले विपविद्ववः ॥ २९६ ॥
 उद्वृत्तकुहूकाचारैश्चन्द्रिमैः कुलिगर्कः । प्रचंडदंडस्त्रयंतं तैरिदं मोहितं जगत् ॥ २९७ ॥
 जातं शश्वत्प्रवृत्तातिकूलकर्मवमश्चितं । ग्रनष्टसुकृतालोकं साधुसत्कारतत्परं ॥ २९८ ॥
 एकत्रियतिवारान्ये नियनं प्रापिताः क्षितौ । सुभूमचक्रिणा प्राप्ता न नितातममावर्ता ॥ २९९ ॥
 ते कथं वद शाम्यंते त्वया विप्रा दशानन । उपशाम्यानया किञ्चिन्नकृत्यं प्राणिहिसया ॥ ३०० ॥
 जिन्नरीपि कृतं नैतत्सर्वज्ञेनिःकुमार्गिकं । जगत् किञ्चित् शक्यते कर्तुमस्माद्विधैर्जनैः ॥ ३०१ ॥
 इति देवयतेः श्रत्वा कैकसीकुधिसंभवः । पुराणकथया प्रीतो नमश्चक्रे जिनाधिपं ॥ ३०२ ॥
 संकथाभिश्च रम्याभिमर्दापुरुषजन्मभिः । स्थितः धर्णं विचित्राभिर्नारिदेन समं सुखी ॥ ३०३ ॥
 मरुतोऽथजलिं चद्या क्षितिसक्तशिरोरुहः । प्रणनाम यमोन्मादं नयविचैवमब्रवीत् ॥ ३०४ ॥
 भृत्योऽहं तव लंकेय ! भज नाथ ! प्रसन्नतां । अब्रानेन हि जंतूनां भवत्येव दुरीहितं ॥ ३०५ ॥

गृह्यतां कन्यका चेयं नाम्ना मे कनकप्रभा । वस्तूनां दर्शनीयानां भवानेव हि भाजनं ॥ ३०६ ॥
 ग्रणतेषु दयाशीलस्तां प्रतीयेष रावणः । उपयेमे च सात्यंतप्रवृत्तपरमोदयः ॥ ३०७ ॥
 तत्सामंताश्च तुष्टेन मरुतेन यथोचितं । भद्राश्च पूजिता कानवासांलंकरणादिभिः ॥ ३०८ ॥
 कनकप्रभया सार्धं रममाणस्य चाजनि । सुता संवत्सरस्यति कृतचित्रेति नामतः ॥ ३०९ ॥
 रूपेण हि कृतं चित्रं तथा लोकस्य पश्यतः । मूर्तियुक्तेव सा शोभा चक्रे चित्तस्य चोरणं ३१० ॥
 जयार्जितसमुत्साहाः धरास्तेजस्विग्रहाः । सामंता दशवक्त्रस्य रेमिरे धरणीतले ॥ ३११ ॥
 घृते यो नृपतिख्यातिं तान् दृष्ट्वा स बलीयसः । जगामाल्यतदीनत्वं स्वभोगभ्रंशकातरः ॥ ३१२ ॥
 मध्यभागं समालोक्य वर्षस्यांवरगोचराः । कनकाद्रिनदीरम्यं विस्मयं प्राप्पुरुत्तमं ॥ ३१३ ॥
 ऊचुः केचिद्धरं मद्रा अत्रैवावस्थिता वयं । नूनं स्वर्गोऽपि नैतस्माद्भजते रामणीयकं ॥ ३१४ ॥
 अन्येष्वदभिमं देशं दृष्ट्वा लंकानिवर्तने । कटुवदशनं शुद्धं कारणं नो भविष्यति ॥ ३१५ ॥
 एकेऽवोचन् गृहे वासो न मनागपि शोभते । दृश्यतामस्य देशस्य पार्थिवं चित्तहारिणः ॥ ३१६ ॥
 समुद्रविपुलं सैन्यं पश्यतात्र कथं स्थितं । मरुत्तमखभंगस्य यथान्योन्यं न दृश्यते ॥ ३१७ ॥
 अहो धैर्यमहोदारं लोकस्य क्षणहारिणः । एतस्य खेचराणां प्रशस्तोऽयं निरूप्यते ॥ ३१८ ॥

पन्नपुराणम् ।

मरुत्तमशुविध्वंसो यं यं देशमृपागतः । रम्यं तस्याकरोद्धोकः पंथानं तोरणादिभिः ॥ ३१९ ॥
 शशांकमौम्यवक्त्राभिर्नेत्रे सरसिजापसे । विभ्रतीभिः मुलावण्यपूर्णदेहाभिरादरात् ॥ ३२० ॥
 महीगोचरनारीभिर्विद्याधरकृवूहलात् । वीक्ष्यमाणा ययुर्ममथा खेचरास्तदिदृक्षया ॥ ३२१ ॥
 नगरस्य समीपेन व्रजंतं कंकसीसुते । निर्धूतसायकय्यामं पयत्राविधेफलाधरं ॥ ३२२ ॥
 मुहुटन्यस्वमुक्तांशुसलिलक्षालितालिकं । इंद्रनीलप्रभोदारस्फुरत्कुंतलतारकं ॥ ३२३ ॥
 सहस्रपत्रनयनं शुर्वरीतिलकाननं । सद्यचापानतन्किग्धनीलभ्रूयुगराजितं ॥ ३२४ ॥
 कंबुप्रीथं हरिस्कंधं पीनविस्तीर्णार्णवक्षसं । दिशगनाशिकावाहुं वन्नवन्मध्यदुर्विधं ॥ ३२५ ॥
 नागाभोगसमाकारप्रभृतं मयजानुकं । सरोजचरणां न्याय्यप्रमाणास्थितविग्रहं ॥ ३२६ ॥
 श्रीवत्सप्रभृतिस्तुत्यद्वाविग्रहशुर्णांचितं । रत्नरश्मिजलन्मौलिं विचित्रमणिकुण्डलं ॥ ३२७ ॥
 केयूरकरदीर्घांशं हारराजितदक्षसं । प्रत्यर्धचक्रभृद्भोगं दृष्टुमुत्सुकमानसाः ॥ ३२८ ॥
 आपूरयन् परित्यक्त समस्तप्रस्तुतक्रियाः । यातायनानि सद्देयाः स्त्रियोऽन्योन्यविषीडिताः ॥ ३२९ ॥
 निश्चिधिपुत्र पुष्पाणि समेधानि मधुव्रतैः । तुष्टाय विविधालापान्श्रुस्तद्वर्धनामिति ॥ ३३० ॥
 अयं स रावणो येन जितो मातृश्वसुः सुतः । यमथ यथ कैलाशं समुद्धेतुं समुद्यतः ॥ ३३१ ॥

नीतः सहस्ररश्मिश्च राज्यभारविमुक्ता । मरुतस्य च विध्वस्तो वितानः शौर्यशालिना ॥३३३॥
 अहो समागमः साधुः कृतोयं कर्मभिश्चिरात् । रूपस्य केकसीद्धनोर्गुणानां च जनोत्सवः ३३३
 योऽपिपुण्यवती सोयं दृते गभे ययोत्तमः । पिताप्यसौ कृतार्थत्वं प्राप्तः कृत्वास्य संभवं ३३४
 श्लाघ्यः स बंधुलोकोऽपि यस्यायं प्रेमगोचरः । अनेनोपयता यास्तु तासां स्त्रीणां किञ्चुच्यते ३३५
 आलापमिति कुर्वन्त्यस्तावदक्ष्यंत ताः स्त्रियः । गोचरत्वमवापायं यावद्विततचक्षुषां ॥ ३३६ ॥
 गते तस्मिन्मनशौरे चक्षुर्गोचरतात्ययं । सुहूर्तमभवन्नार्यः पुस्तकर्मगता इव ॥ ३३७ ॥
 तेनोपहृताचित्तानां वांछतीनां मनोगतं । कर्तुमन्यदभूत्कर्म कियताचिदनेहसा ॥ ३३८ ॥
 बभूवेति दशग्रीवे देशे तत्संगमोज्झिते । नारीणां पुरुषाणां च त्यक्तान्याशेषसंकथा ॥ ३३९ ॥
 विपये नगरे ग्रामे घोषे वा ये प्रधानतां । भजंते पुरुषस्ते तमुपायनमृतोऽगमन् ॥ ३४० ॥
 गत्वा जनपदाश्चैवमुपनीय यथोचितं । रचिताजलयो नत्वा परितुष्टा व्यजिज्ञपन् ॥ ३४१ ॥
 नंदनादिषु रम्याणि यानि द्रव्याणि पाथिव । सुलभत्वं प्रपन्नानि तव तान्यपि चिंतनात् ३४२
 महाविभवपात्रस्य किमपूर्वं भवेत्तव । उपनीय प्रमोदंते यत्सुभो द्रविणं वयं ॥ ३४३ ॥
 तथापि शुन्यहस्तानामस्माकं तव दर्शनं । न युक्तमिति यत्किञ्चिदुपादाय समागताः ॥३४४॥

जिनेन्द्रः प्रापितः पूजामभरः कनकांबुजैः । द्रुमपुष्पादिभिः किञ्च पूज्यतेऽस्मद्विधेर्जनैः ॥ ३४५ ॥
 नानाजनपदैरेव सामंतैश्च महद्भिः । पूजितः प्रतिसन्मानं तेषां चक्रे प्रियोदितैः ॥ ३४६ ॥
 परां श्रीतिमवायासौ पश्यन् रम्यां वसुंधरां । कांतामिव निजां नानारत्नालंकारशालिनीं ॥ ३४७ ॥
 संगं देशेन येनासौ ययौमार्गवशाद्बिभुः । अष्टपद्मच्यसस्याढ्यं तत्रासीद्बसुधातलं ॥ ३४८ ॥
 प्रमोदं परमं विभ्रज्जजोस्य धरणीतलं । अनुरागांमसा कीर्तिमभ्यसिचत्सुनिर्मलं ॥ ३४९ ॥
 कृषीचलजनाश्रैवमूचुः पुण्यजुषो वयं । येन देशमिमं प्राप्तो देवो रत्नश्रवःसुतः ॥ ३५० ॥
 अन्यदा कृपिसक्तानां रुधांगानां कुवाससां । वहतां कर्कशस्यशं पाण्ड्यादं संवेदनं ॥ ३५१ ॥
 नलेशात्कालो गतोऽस्माकं सुखस्वादविवर्जितः । प्रभावादस्यमन्वयस्य सांप्रतं वयमीश्वराः ३५२ ॥
 पुण्येनानुशुद्धीतास्ते देशाः संपत्समाश्रिताः । येषु कल्याणसंभारो विचरत्येव रावणः ॥ ३५३ ॥
 कृत्यं किं वांश्वर्ये न समर्या दुःखनोदने । अयमेव महाबंधुः सर्वेषां प्राणिनामभूत् ॥ ३५४ ॥
 अनुरागं गुणैरेवं स लोकस्य प्रवर्द्धयन् । चकार तस्य हेमंतं निदाघं च सुखप्रदं ॥ ३५५ ॥
 आसतो वैतनास्त्वावधेऽपि भावा विचेतना । तेऽपि भीता इयामुष्माद्भ्रूलोकिसौख्यदाः ॥ ३५६ ॥
 तावच्च व्रजतस्तस्य प्रादुरासीद्द्विनागमः । अभ्युत्थानं दशास्यस्य कुर्यान्निव ससंभ्रमः ॥ ३५७ ॥

बलाकाविद्युदिद्रास्त्रकृतभूषा घनाधनाः । महानीलागिरिच्छाया कुर्वतः पट्टनिस्वनं ॥ ३५८ ॥
 हेमकक्षाभृतः कंबुध्वजभूषितविग्रहाः । प्रहता भंति शक्रेण रावणस्य गजा इव ॥ ३५९ ॥
 दिशोधकारितासर्वा जीमूतपटलस्तथा । रात्रिदिवस्य न ज्ञातो भेद एव यथा जनैः ॥ ३६० ॥
 अथवा युक्तमेवदं कर्तुं मलिनताभृतां । यत्रकाशतमोयुक्तान् कुर्वति भुवने समान् ॥ ३६१ ॥
 भूमिजीमूतसंस्काः स्थूला विच्छेदवज्रिताः । नाज्ञायंत घनाधारा उत्पतंति पतंति नु ॥ ३६२ ॥
 मानसे मानसंभारोमानिनीभिश्चिरं धृतः । पट्टनोमेघरटितान् क्षणेन ध्वंसमागतः ॥ ३६३ ॥
 घनध्वनितत्रिभ्रस्ता मानिन्यो रमणं भृशं । आलिलिगू रणत्कारिवलयकुलबाहवः ॥ ३६४ ॥
 शीतला मृदवो धारा पथिकानां घनोज्झिता । द्रष्टृणां समतां जग्मुः कुर्वत्योर्ममदारणं ॥ ३६५ ॥
 भिन्नं धाराकदंबेन हृदयं दूर्वर्तिनः । चक्रेणैव सुतीक्ष्णेन पथिकस्याकुलात्मनः ॥ ३६६ ॥
 नीतो वनेन पीनेन मूढतां पथिको यथा । पुस्तकर्मसमोजातो वराकः क्षणमात्रकं ॥ ३६७ ॥
 क्षीरोदपायिनो मेघा प्रविष्टा इवधेनुषु । अन्यथा क्षीरधारास्ताश्चरुः सततं कथं ॥ ३६८ ॥
 वर्षाणां समये तस्मिन्न वभूवुः कृपीचला । समाकुलाः प्रभावेण रावणस्य महाधनाः ॥ ३६९ ॥
 अन्नेभकस्य हेतोर्थकुंडंघिन्या प्रसाधितं । भुज्यमानं कुंडंघेन तन्निष्ठां समुपागमत् ॥ ३७० ॥

पद्मपुराणम् ।

महोत्सवो दशग्रीवो बभूव प्राणधारिणां । पुण्यसंपूर्णदेहानां सौभाग्यं केन कथ्यते ॥ ३७१ ॥
 इंद्रिवरचयस्यासः क्षीणामौत्सुक्यमाहरत् । साक्षादिव बभूवामो वर्षाकालो महाच्चनिः ॥ ३७२ ॥
 गर्जितेन पयोदानां रावणस्येव शासनात् । घोषणेन कृता सर्वैः प्रणतिः पतिभिर्नृणां ॥ ३७३ ॥
 कन्या दृष्टिहराः प्रापुर्दशवक्त्रं स्वयंवराः । भृगोचराः परित्यक्तगगना इव विद्युतः ॥ ३७४ ॥
 रोमिरे तास्तमासाद्य महीधरणतत्परं । पयोधरभराक्रांताः सद्रपी इव भ्रूमृतं ॥ ३७५ ॥
 जिगीषोर्यक्षमर्दस्य दृष्ट्वेव परमां द्युतिं । भास्वान् पलायितः क्वापि त्रपात्राससमाकुलः ॥ ३७६ ॥
 दशाननस्य यद्वक्त्रं तदेव कुरुते क्रियां । मदीयामिति मत्वेव जगाम क्वापि चंद्रमाः ॥ ३७७ ॥
 दशवक्त्रस्य वक्त्रेण जितं ज्ञात्वा निजंपति । भयेनेव समाक्रांतास्ताराः क्वापि पलायिताः ३७८ ॥
 सुरक्तं पाणिचरणं कैकसेयस्य योषितां । विदित्वेव त्रपायुक्ता तिरोभूदब्जसंहतिः ॥ ३७९ ॥
 रसना विद्युता युक्ता रक्तांशुकुरायुधाः । नार्यः पयोधराक्रांता तस्य वर्षाद्वाभवन् ॥ ३८० ॥
 आसोदं रावणो जज्ञे केतकीनां न योषितां । विश्वासमस्ताच्छुष्टं गुंजद्भ्रमरंपत्किना ॥ ३८१ ॥
 भागीरथ्यास्तदमतितरां रम्यमासाद्य दूरं । प्रांतोद्भूतप्रचुरविलसत्कांतिशिब्यं विशालं ॥
 नानापुष्पप्रभवनिविडघ्राणसंरोधिगंधं । क्षोणीबंधुर्जलदसमयं सर्वसौख्येन निन्ये ॥ ३८२ ॥

नाम श्रुत्वा प्रणमति जनः पुण्यभाजां नराणां । चारुस्त्रीणां निखिलविषयप्राप्त्यसंघा भवति ॥
उत्पद्यन्ते परमविभवा विस्मयानां निवासा । शैल्यं यात्राद्रविरपि ततः पुण्यबंधे यतश्च ॥३८३॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते मरुत्तयज्ञध्वंसनपदानुगाभिधानं नाम एकादशं पर्व ।

द्वादशं पर्व ।

तत्राथ मंत्रिभिः सार्धं चक्रेऽसौ संग्रधारणं । कस्मै तु दीयतामेषा कन्येति रहसिस्थितः ॥ १ ॥
इंद्रेण सह संग्रामे जीविते नास्ति निधयः । अतो वरं कृतं बालपाणिग्रहणमंगलं ॥ २ ॥
तं च चितापरं ज्ञात्वा कन्यावरगवेषणे । हरिवाहनराजेन ह्यनुराढानित्तितकं ॥ ३ ॥
दृष्ट्वा तं सुंदराकारं प्रणतं तोपमागतः । दशाननः सुतां चास्मै दातुं चक्रे मनोरथं ॥ ४ ॥
उचिते चासने तस्मिन्नासीने सचिवान्विते । अचितयद्दशग्रीवो नयशास्त्रविशारदः ॥ ५ ॥
मथुरानगरीनाथः सुगोत्रो हरिवाहनः । अस्मद्गुणगणे कीर्तिसततासक्तमानसः ॥ ६ ॥
अस्य च प्राणभृतोऽयं बंधूनां च मधुः सुतः । श्लाघ्यो विनयसंपन्नो योग्यः प्रीत्यनुवर्तते ॥ ७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परिप्राप्तो मदतिकं ॥ ८ ॥

ज्ञात्वा चेतीव वृत्तानमथं सुंदरविभ्रमः । प्रख्यातगुणसंघातः परिप्राप्तो मदतिकं ॥ ९ ॥

ततो मधोरिदं प्राह मंत्री देव तवाग्रतः । अस्व दुःखेन वर्ण्यते गुणाविक्रमशालिनः ॥ १० ॥

तथापि भवतु ज्ञाता स्वामिनोस्य यथात्मना । इत्यावेदयितुं किंचित्कथ्यते प्रक्रमो मया ॥ ११ ॥

आमोदं परमं विभ्रत्सर्वलोकमनोहरः । मधुशब्दमयं घृते यथार्थं पृथिवीगतं ॥ १२ ॥

गुणा एतावतीनास्य गुणपर्याप्तवर्णना । अयुन्द्रेण यद्दत्तं शूलरत्नं महागुणं ॥ १३ ॥

यत्प्रत्यरिवलं क्षिप्तममोघं भासुरं भृशं । द्विपत्सहस्रं नीत्वा तं करं प्रति निवर्तते ॥ १४ ॥

क्रियंथव च देवोस्य गुणान् ज्ञास्यति वाचिरात् । वाचा हि प्रकटीकारस्तेषां हास्यस्य कारणं ॥

तदस्य युक्तये शुद्धिं करोतु परमेश्वरः । सम्यं भवतो लब्ध्वा कृतार्थोऽयं भविष्यति ॥ १५ ॥

इत्युक्ते निश्चितो बुद्ध्या जामातासां निरूपितः । समस्तं च यथार्योग्यं कृतांतस्य प्रकल्पितं १६

चिन्तितप्राप्तिनिश्चयकारणथ तयोरभूत् । विवाहविधिरत्यंतप्रीतलोकसमाकुलः ॥ १७ ॥

पुण्यलक्ष्मीमिव प्राप्य दुरारुधानां समागतः । आमोदं जगतो हृद्यं मधुस्तां नेत्रहारिणीं ॥ १८ ॥

इंद्रभृतिमिहोद्देशे प्रत्युत्पन्नकुतूहलः । अप्रच्छन्नमगधाधीशः कृत्वाभिनवमादरं ॥ १९ ॥

असुराणामधीशेन मधवे केन हेतुना । शूलरत्नं मुनिश्रेष्ठ दत्तं दुर्लभसंगमं ॥ २० ॥

इत्युक्तः पुरुषा युक्तस्तेजसा धर्मवत्सलः । शूलरत्नस्य संप्राप्तेः कारणं गौतमोऽवदत् ॥ २१ ॥
 घातकी लक्ष्मणि द्वीपे क्षेत्रे चैरावतशुनौ । शतद्वारपुरेऽभूतां मित्रे सुप्रमंत्रधने ॥ २२ ॥
 एकः सुमित्रनामासीदपरः प्रभवश्रुतिः । उपाध्यायकुले चैतौ जातावतिविचक्षणौ ॥ २३ ॥
 सुमित्रस्याभवद्राज्यं सर्वसामंतसेवितं । पुण्योपाजितसत्कर्मप्रभावात्परमोदयं ॥ २४ ॥
 दरिद्रकुलसंभूतः कर्मभिर्दुष्कुलैः पुरा । सुमित्रेण महालेहात्प्रभवोऽपि कृतः प्रभुः ॥ २५ ॥
 सुमित्रोऽथान्यदारण्ये हतो दुष्टेन वाजिना । दृष्टो द्विरददद्रेण म्लेच्छेन स्वैरचारिणा ॥ २६ ॥
 आनीयासौ ततः पल्लिं संप्राप्य समयं दृढं । पत्या म्लेच्छविरुधिन्यास्तनयां परिणायितः ॥ २७ ॥
 तां च कन्यां समासाद्य साक्षादिव वनश्रियं । वनमालाश्रुतिं तत्र स्थितोऽसौमासमात्रकं ॥ २८ ॥
 अनुज्ञातस्ततस्तैन शतद्वारपुरोत्तमं । प्रस्थितः कांतया साकं वृतः शवरसेनया ॥ २९ ॥
 गवेषणे विनिष्क्रांतः प्रभवोथ तदैक्षत । कांतया सहितं मित्रं स्मरस्येव पताकया ॥ ३० ॥
 चक्रे च मित्रभार्यायां मानसं पापकर्मण । उदयान्नष्टनिश्चेषकृत्याकृत्यविचेतनः ॥ ३१ ॥
 मनोभवशैरुत्रैस्ताड्यमानः समंततः । अवाप न क्वचित्सौख्यं मनसा भृशमाकुलः ॥ ३२ ॥
 ज्येष्ठो न्याधिसहस्राणां मदनो मतिमूढनः । येन संप्राप्यते दुःखं नरैरक्षतविग्रहैः ॥ ३३ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रधानं दिवसाधीशुः सर्वेषां ज्योतिषां यथा । तथा समस्तरोगाणां मदनो मूर्ध्नि वर्तते ॥ ३४ ॥
 विचित्रोऽसि किमित्येवमित्युक्तः सुहृदा च सः । जगाद सुंदरीं दृष्ट्वा विक्रवत्यस्य कारणं ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वा प्राणसमस्यास्य दुःखं स्वस्त्रीनिमित्तकं । तामाशु ग्राहिणोत्प्राज्ञः सुमित्रो भिव्रवत्सलः ३६
 प्रेक्ष्य च प्रभवागारं गवाक्षे गूढविग्रहः । सर्वोमधत किङ्कुर्योदियमस्येति तत्परः ॥ ३७ ॥
 अर्चितयच्च यद्येषा भवन्वास्यानुकूलिका । ततोनिग्रहमेतस्याः कर्तास्मि सुविनिश्चितं ॥ ३८ ॥
 अर्थतस्याश्रवा भूत्वा कामं संपादयिष्यति । ततो ग्रामसहस्रेण पूजयिष्यामि सुंदरीं ॥ ३९ ॥
 समीपं प्रभवस्थायि वनमाला च सोत्सुका । प्रदोषसमये स्पृष्टे ताराप्रकरमंडिते ॥ ४१ ॥
 आसीनो चासने रम्ये पुरोदोषविचर्जितः । तामपृच्छदहो भद्रे का त्वमित्युक्तटांदरः ॥ ४१ ॥
 ततो विवाहपर्यन्तं तस्याः श्रुत्वा विचेष्टितं । प्रभवो निष्प्रभो जातो निवेदं च गतः परं ॥ ४२ ॥
 अर्चितयच्च हा कष्टं मया मित्रस्य कामिनी । किमपि प्रार्थिता कर्तुं धिञ्चासुच्छिन्नचेतनं ॥ ४३ ॥
 पापादस्मान्न मुच्येहमृते स्वस्य त्रिपादनात् । किंवा कलंकयुक्तेन जीवितेन मयायुना ॥ ४४ ॥
 इति संचित्य मूर्धानं स्वल्लस्यं चकर्ष सः । कोशतः सायकं सांद्रच्छायादिग्धदिगंतरं ॥ ४५ ॥
 उपकंठं च कंठस्य यावदेनं चकार सः । निपत्य सहसा तावत्सुमित्रेण निरुध्यते ॥ ४६ ॥

जगाद च त्वरायुक्तं परिव्यज्य स तं सुहृत् । आत्मघातितया दोषः प्राज्ञः किं नाम बुध्यसे ४७
 आमर्गेषु दुःखानि प्राप्नुवंति चिरं जनाः । ये शरीरस्य कुर्वन्ति स्वस्याविधिनिपातनं ॥ ४८ ॥
 इत्युक्त्वा सुहृदः खड्गं कराचस्य सुचेतसा । सांत्वितश्च चिरं वाक्यैर्मनोहरणकारिभिः ॥ ४९ ॥
 ईदृशी च तयोः शीतिरन्योन्यगुणयोजिता । प्राप्स्यत्यंतमहो कष्टः संसारः सारवर्जितः ॥ ५० ॥
 पृथक् पृथक् प्रपद्यते सुखदुःखकरीं गतिं । जीवाः स्वकर्मसंपन्नाः कोत्र कस्य सुहृज्जनः ॥ ५१ ॥
 अन्यदाथ विबुद्धात्मा श्रमणत्वं समाश्रितः । ईशानकल्प ईशत्वं सुमित्रः प्राप्तवान् सुखी ॥ ५२ ॥
 ततश्च्युत्वेह संभूतो द्वीपे जंबूपदांतिके । हरिवाहनराजस्य मथुरार्यां सुरः पुरि ॥ ५३ ॥
 माधव्यास्तनयो नाम्ना मधुः स मधुमोहितः । नभसो हरिवंशस्य यश्चंद्रत्वमुपागतः ॥ ५४ ॥
 मिथ्यादृक्प्रभवो मृत्वा दुःखमासाद्य दुर्गते । विश्वावसोरभूत्सुत्रो ज्योतिष्मत्यां शिखिश्रुतिः ५५
 श्रवणत्वधरः कृत्वा तपः कष्टं निदानतः । दैत्यानामधिपो जातश्चमराख्योऽधमामरः ॥ ५६ ॥
 ततोऽधिष्ठितालोकः स्मृत्या पूर्वभवान् निजान् । गुणान् सुमित्रमित्रस्य चक्रे मनसि निर्मलान् ॥
 सुमित्रराजचरितं समयमाणं सुपेशलं । अमुरेंद्रस्य हृदयं चकर्त्त करपत्रवत् ॥ ५८ ॥
 दध्यौ चेति पुनर्मद्रः सुमित्रोऽसौ महागुणः । आसीन्मम महामित्रः सहायः सर्ववस्तुषु ॥ ५९ ॥

पद्मपुराणम् ।

तेन सार्धं मया विद्या गृहीता गुल्बेऽमनि । दरिद्रकुलसंपूतस्तेनाहं स्वसमः कृतः ॥ ६० ॥
 आत्मीया तेन मे पत्नी द्वेषयजितचेतसा । प्रेषिता पापचित्तस्य वितृष्णेन दयावता ॥ ६१ ॥
 ज्ञात्वा वयस्यपत्नीति परशुद्वेगमागतः । शिरः स्वमसिना छिंदस्तेनाहं परिरथितः ॥ ६२ ॥
 अश्रद्धयजिनेद्राणां शासनं पंचतो गतः । श्राप्तोऽस्मि दुर्गतो दुःखं स्मरणेनापि दुस्तहं ॥ ६३ ॥
 निन्दनं साधुव्रगस्य सिद्धिमागोऽनुवर्तिनः । यत्कृतं तस्य तत्रापि फलं दुःखायु योनिषु ॥ ६४ ॥
 स चापि चौरतं श्रुत्वा निर्मलं सुखमुचमं । ऐशाननिलये भुक्त्वा च्युतोयं वर्तते मधुः ॥ ६५ ॥
 उपकारसमाकृष्टस्ततोऽसौ भुवनाब्जिजात् । निर्जगामक्षणोद्भूतपरश्रेमाद्रैमानसः ॥ ६६ ॥
 दृष्ट्वादेरेण कृत्वा च महर्त्तनादिपूजनं । शूलरत्नं ददावस्मै सहस्रातिकसंज्ञितं ॥ ६७ ॥
 शूलरत्नं स तत्प्राप्य परां प्रीतिं गतः क्षितौ । अस्त्रविद्याधिराजश्च सिंहावाहनजोऽभवत् ॥ ६८ ॥
 एतन्मधोरुपारव्यानमधीते यः शृणोति वा । दीप्तिमर्थं परं चायुः सोऽधिगच्छति मानवः ॥ ६९ ॥
 सामंतानुगतोथासौ मरुत्तमखनाशकृत् । प्रभावं प्रलयं लोके प्रवर्णीकृतविद्विपं ॥ ७० ॥
 संवत्सरान् दशाष्टौ च विहरञ्जनितान्द्रभूतं । भुवने जनिताग्नेभिर्देवैर्द्विदिवे यथा ॥ ७१ ॥
 भुञ्चन्नासत्समुद्रस्य धरणी धरणीपतिः । चिरेण जिनचैत्याढ्यं प्रापाद्यापदभूधरं ॥ ७२ ॥

असन्नसलिला तत्र भाति मंदाकिनी भृशं । महिषी सिन्धुनाथस्य कनकाब्जराजस्तथा ॥ ७३ ॥
 सन्निवेश्य समीपेऽस्या वाहिनीं परमाप तां । मनोज्ञं रमणं चक्रे कैलाशस्य स कुक्षिषु ॥ ७४ ॥
 उज्जुहुः खेचराः खेदं भूचराश्च यथाक्रमं । मंदाकिन्याः सुखस्पर्शसलिले स्फटिकामले ॥ ७५ ॥
 नमरुपल्लवायास्तलोठनापात्तपांशवः । नमिताः संसयः पीतपयसोविनयास्थिताः ॥ ७६ ॥
 शीकरादितदेहत्वाद्ग्राहिताः सुघनं रजः । तटन्यस्तमहोभेदास्त्रपिताः कुंजराश्रिं ॥ ७७ ॥
 स्मृतवानु बालिवृत्तांतं नमस्कृतजिनालयः । यमध्वंसः स्थितः कुर्वथ्रेष्टां धर्मानुगामिनीं ॥ ७८ ॥
 अथ योसौ सुरेंद्रेण नियुक्तो नलकूवरः । लोकपालतयाख्यातः पुरे दुर्लभ्यसंज्ञके ॥ ७९ ॥
 उपशब्धं सविज्ञाय रावणं चरधर्मतः । जिगीषया समायातं सैन्यसागरवर्तिनं ॥ ८० ॥
 लेखारोपितवृत्तांतं ग्राहिणोदाशुगामिनं । खेचरं सुरनाथाय त्रासाध्यासितमानसः ॥ ८१ ॥
 मंदिरं प्रस्थितायास्मै वंदितुं जिनपुंगवान् । प्रणम्य लेखवाहेन लेखोऽवस्थापितः पुरः ॥ ८२ ॥
 वाचयित्वा च तं कृत्वा हृदयेऽर्थमशेषतः । आज्ञापयत्पुराधीशो वास्त्विदं लेखदानतः ॥ ८३ ॥
 यत्नात्तावदिहास्थ त्वममोघास्त्रस्य पालकः । जिनानां पांडुके कृत्वा वंदनां यावदेम्यहं ॥ ८४ ॥
 इति संदिश्य गर्वेण सेनामगणयन् द्विपः । गतो सौ पांडुकोद्यानं वंदनासक्तमानसः ॥ ८५ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ ८६ ॥

ममस्ताप्तसमेतश्च प्रयत्नान्नलक्ष्मरः । पुरस्थाचिंतयद्रशामितिकर्तव्यतत्परः ॥ ८७ ॥

योजनानां शतं तुंगप्राकारो विद्यया कृतः । वन्नशाल इतिल्यातः परिधिस्त्रिगुणान्वितः ॥ ८८ ॥

रावणेन च विज्ञाय नगरं शत्रुगोचरं । गृहीतं त्रेपितो दंडः प्रहस्तो नाकिनीपतिः ॥ ८९ ॥

निवृत्त्य रावणायासावाख्यदेव न शक्यते । गृहीतुं तत्पुरं तुंगप्राकारकृतवेष्टनं ॥ ९० ॥

पश्य दृश्यत एवायं दिक्षु सर्वासु दारुणः । शिखरी विवरी दंष्ट्राकरालास्यशयूपमः ॥ ९१ ॥

दहमानमिवोदारं कीचकानां धनं वनं । स्फुल्लिगराशिदुग्नेभ्यज्वालालसमाकुलं ॥ ९२ ॥

दंष्ट्राकरालवेतालरूपाण्यस्य नरान्वहन् । हस्त्युदारयंत्राणि योजनाभ्यंतरस्थितं ॥ ९३ ॥

तेषां वक्राणि ये प्राप्ता यंत्राणां प्राणिनां गणाः । तेषां जन्मांतरे भूयः शरीरेण संमागमः ॥ ९४ ॥

इति विज्ञाय कर्तव्यस्त्वया कुशलसंगमः । उपायो विजिगिषुत्वं क्रियते दीर्घदर्शिता ॥ ९५ ॥

निस्सर्षणामरं तावद्रस्माद्देशादिराजते । संशयः परमोप्यत्र दृश्यते दुर्निराकृतः ॥ ९६ ॥

ततः कैलाशकुशिस्था दशवक्त्रस्य मंत्रिणः । उपायं चिंतयांचकुर्नयशास्त्रविशारदाः ॥ ९७ ॥

अथ रंभागुणाकारा नलकूचरकामिनी । उपरंभेति विल्याता शुश्रावति दशाननं ॥ ९८ ॥

पूर्वमेवं गुणैरक्ता तत्रोत्कंठापरामर्सा । जगाम रजनीनाथे यथा कुमुदसंहतिः ॥ ९९ ॥

सखी विचित्रमालारुयामेकांते चेत्यभाषत । दृषु सुंदरि कास्त्वन्यसखी प्राणसमा मम ॥ १९९ ॥
समानं ख्यातिं येनातः सखिशब्दः प्रवर्तते । अतो न मे मतेभेदं कर्तुमर्हसि शोभने ॥ १०० ॥
नियमात्स्वरूपे यस्माद्देशे मत्कार्यसाधनं । ततो ब्रवीमि सख्यो हि जीवितालंघनं परं ॥ १०१ ॥
एवमुक्त्वा जगदासौ किमेवं देवि भाषसे । भृत्याहं विनियोक्तव्या त्वया वाञ्छितकर्मणि ॥ १०२ ॥
न करोमि स्तुतिं स्वस्य साहि लोकेऽतिनिदिताः । एवावचु ब्रवीम्येषा सिद्धिरेवास्मि रूपिणी ॥
वद विसृब्धिका भूत्वा यत्ते मनसि वर्तते । मयि सत्यां नृथा खेदः स्वामिन्या धार्यते त्वया ॥
उपरंभा ततोत्रादीन्निश्चस्याहितमंथरं । पद्माभे ? चंद्रमःकांते करे न्यस्य कपोलकम् ॥ १०५ ॥
निष्क्रांतस्तीभितान् वर्णान् प्रेरयंती पुनः पुनः । आरुढपतितं धार्ष्यं कृच्छान्निदधती मनः १०६
सखि बाल्यत आरभ्य रावणे मे मनोगतं । लोकावगामिनस्तस्य गुणाः कांता मया श्रुताः १०७
अग्रगल्भतया प्राप्ता साहसप्रियसंगमं । वहामि परमं श्रितेः पश्चात्तापमनारतं ॥ १०८ ॥
जानामि च तथा नैतत्प्रशस्यमिति रूपिणि । तथापि मरणं सोढुं नास्मि सक्ता सुभाषिते १०९
सोयमासन्नदेशस्थो वर्तते मे मनोहरः । कथंचिदमुना योगं प्रसीद कुरु मे सखि ॥ ११० ॥
एषा नमामि ते पादावित्युक्त्वा तावदुद्यता । शिरो नमयितं तावत्सख्या तत्संभमादृतं ॥ १११ ॥

पद्मपुराणम् ।

धरे स्वामिनि कामं ते माघयाभि क्षणादिति । गदित्वा निर्गता मेहाद्दूती ज्ञाताखिलास्थितिः ॥
 ११३ ॥

साम्भोजीपूजमंक्षाद्गुरुसमसायगुंठिता । समुत्पत्य क्षणात्प्राप वसति रथसां प्रभोः ॥ ११४ ॥

अंतःपुरं प्रविष्टा च प्रतीक्षार्या निवेदिता । कृत्वा प्रणतिमार्त्ताना दत्ते सविनयासने ॥ ११५ ॥

नतो जगाद् देवस्य भुवनं सरुलं गुणैः । दोषसंगोर्ज्ज्वितव्यसिं यत्प्रयुक्तं तवेदुःखः ॥ ११६ ॥

उदारो विभवो वस्ते याचकांस्पर्षयन् मुचि । कारणेनामुना त्रेद्वि सर्वेषां त्वां हि ते स्थितं ११६

आहारस्यास्य जानामि न ते प्रार्थनभंजनं । भूतिर्भवद्विधानां हि परोपकृतिकारणं ॥ ११७ ॥

म त्वसुरसारिनाशेयपरिवर्गो विभो धर्षणं । अवधानस्य दानेन प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ११८ ॥

तथा कृते नतः कर्षे दग्धवक्त्रस्य सा जर्गा । सरुलं पूर्ववृत्तान्तं सर्ववृत्तान्तवेदिनी ॥ ११९ ॥

ततः पिधाय पाणिभ्यां श्रवणौ पुरुषोत्तमः । धुन्वन् शिरशिरे चक्षुः संकोचं परमानपत् ॥ १२० ॥

विचित्रवनितावांछाचिंताखिन्नमतिः धर्षणं । चभूय केसमीक्षुः सदाचारपरायणः ॥ १२१ ॥

जगाद् च स्मितं कृत्वा भद्रे चेतसि ते कथं । स्थितमीदृगिदं वस्तु पापसंगमकारणं ॥ १२२ ॥

ईदृशे यांचित्तैस्त्यंतं दरिद्रः किं करोम्यहं । अभिमानं परित्यज्य तथैदमुदितं त्वया ॥ १२३ ॥

विधवा भर्तृसंयुक्ता प्रमदा कुलवालिका । वेभ्या च रूपयुक्तापि परिहार्यो प्रयत्नतः ॥ १२४ ॥

विरोधवदिदं कर्म परत्रेह च जन्मनि । लोकद्वयपरिश्रष्टः कीदृशो वद मानवः ॥ १२५ ॥
नरांतरमुखछेदपूर्णेज्यांगविमर्दिते । उच्छिष्टभोजने वक्तुं भद्रे बांछति को नरः ॥ १२६ ॥
मियो विभीषणायेंदं प्रीत्यानेनाथ वेदितं । नयज्ञः स जगादैवं सततं मंत्रिगणाग्रणीः ॥ १२७ ॥
देव प्रक्रम एवायमीदृशो वर्तते यतः । अलीकमपि वक्तव्यं राज्ञा नयवता सदा ॥ १२८ ॥
तुष्टाभ्युपगमाल्किचिदुपायं कथयिष्यति । उपरंमा परित्राप्तौ विथ्रंमं परमागता ॥ १२९ ॥
ततस्तद्वचनात्तेन द्यूती छद्मानुगामिना । इत्यभाष्यत तन्नाम भद्रे यदुचितं त्वया ॥ १३० ॥
वराकी मद्रतग्राणा वर्तते सा सुदुःखिता । रक्षणीया समोदारा भवंति हि दयापराः ॥ १३१ ॥
ततश्च नय तां गत्वा प्राणैर्यावन्न मुच्यते । प्राणिनां रक्षणे धर्मः श्रूयते प्रकटो भुवि ॥ १३२ ॥
इत्युक्त्वा परिश्रष्टा सा गत्वा तामानयत्क्षणात् । आदर्श महा तस्याःकृतो यमधिमर्दिनां ॥ १३३ ॥
ततो मदनसंप्राप्तौ सा तेनैवमभाष्यत । दुर्लब्धनगरे देवि रंतुं मम परा स्पृहा ॥ १३४ ॥
अटव्यामिह किं सौख्यं किंवा मदनकारणं । तथा कुरु यथैतस्मिन् त्वया सह पुरे रमे ॥ १३५ ॥
ततस्तत्तस्य कौटिल्यमविश्राय स्मरानुरा । स्त्रीणां स्वभावमुग्धत्वात्पुरस्यागमनाय सा ॥ १३६ ॥
ददावाशालिकां विद्यां प्राकारत्वेन कल्पितां । व्यंतरैः कृतरंक्षाणि नानाद्वाणि च सादरा १३७

अपयातश्च शालोऽसौ विद्यालामादान्तरं । स्थितं प्रकृतिशालेन केवलेनावृतं पुरं ॥ १३८ ॥
 द्यूव रावणः माक्रं सैन्येन महर्तातिकः । पुरस्य निन्दने श्रुत्वा युव्यश्च नलङ्कुरः ॥ १३९ ॥
 तमदृष्ट्वा ततः शालं लोकपालो विपादवाव । गृहीतमेव नगरं मेनं यथाविमर्दिना ॥ १४० ॥
 तथापि पौरुषं विश्रुत्वा योर्दुं समभ्रंशेण सः । विष्कांतोऽत्यंत विक्रांतः सामंतशतवेष्टितः ॥ १४१ ॥
 ततो महति संप्रामि प्रवृत्ते शस्त्रमंशुले । अदृष्टयधिर्नीनायाकिरणे क्रूरनिःस्यने ॥ १४२ ॥
 विभीषणेन वेगेन निपात्य नलङ्कुरः । गृहीतः कूर्वरं संकत्वा स्पंदनस्यांध्रिताडनात् ॥ १४३ ॥
 सहस्रकिरणे कर्म दञ्जवक्रं यत्कृतं । विभीषणेन कुद्रेन तत्कृतं नलङ्कुरे ॥ १४४ ॥
 देवापुरभयोत्पादे दधं चक्रं च रावणः । विदग्धाधिपसंवेधि प्रायन्नाम्ना सुदर्शनं ॥ १४५ ॥
 उपरंभा दशास्येन रहसीदसथोदिता । विद्यादानाद्गुस्त्वं मे वर्तते प्रवसंगने ॥ १४६ ॥
 जीवति प्राणनाथे ते न युक्तं कर्तुमीदृशं । मसपि सुतरामेव न्यायमार्गोपदेशिनः ॥ १४७ ॥
 समाश्वास्य ततो नीतो भार्या तां नलङ्कुरः । शस्त्रदारितसन्नाहदिएविश्रतविग्रहः ॥ १४८ ॥
 अवेदीव समं भर्त्रां सुस्थ भोगान् यथेप्सितात् । कामवस्तुनि कोभेदो मम चास्य च भोजने ॥
 मलीमसा च मे कीर्तिः कर्मेदं कुर्वतो भवेत् । अपरोऽपि जनः कर्म कुर्वतिदं मया कृतं ॥ १५० ॥

सुतोकाशेध्वजस्थासि संभूता विमले कुले । संजाता मृदुकांतायां शीलं रोधितुमर्हसि ॥ १५१ ॥
 उच्यमानेति सा तेन नितान्तं त्रपयान्विता । स्वभर्तारि समं चक्रं मानसं प्रतिबोधिनी ॥ १५२ ॥
 व्यभिचारमविद्याय कांताया नलक्ष्मरः । रेमे तथा समं प्राप्तः सन्मानं देशवक्त्रतः ॥ १५३ ॥
 रावणः संयुगे लब्ध्वा परध्वंसात्परं यशः । वर्धमानाश्रिया प्राप विजयाधार्गिरेर्मेहीं ॥ १५४ ॥
 अभयर्णं रावणं श्रुत्वा शक्रः प्रचलितं ततः । देवानास्थानसंप्राप्तान् समस्तानिदमभ्यधात् १५५
 विश्वाश्रमप्रमुखा देवोः संनेहंत किमासनं । विश्वार्थं कुरुतं प्राप्तः प्रभुरेष स रक्षसां ॥ १५६ ॥
 इत्युक्त्वा जनकादेशं संग्रधारयितुं ययौ । उपविष्टो नमस्कृत्य धरण्यां विनूयान्वितः ॥ १५७ ॥
 उवाच च विधातव्यं किमस्मिन्नंतरे मया । प्रवलोऽयंमरिः प्राप्तः बहुशो विजिताहितः ॥ १५८ ॥
 आत्मकार्यविरुद्धोऽयं तवाऽत्यंतं मया कृतः । अन्यैः स्वल्पं एवासां प्रलयं यन्न लंभितः ॥ १५९ ॥
 उचिष्ठतो मुखं भक्तुमधरेणापि शक्यते । कंटकस्यापि यत्नेन परिणाममुपैयुषः ॥ १६० ॥
 उत्पत्तायेव रोगस्य क्रियते ध्वंसनं सुखं । व्यापीतुं वेदमूलः स्याद्दूर्ध्वसं क्षत्रियोऽथवा ॥ १६१ ॥
 अनेकशः कृतोद्योगस्तस्यास्मि विनिपातने । निवारितस्त्वया व्यर्थं येन क्षांतिमया कृता १६२
 नयमार्गं प्रपन्नेन मयेदं तात भाष्यते । मर्यादैपेति पृष्टोऽसि नत्वशक्तोऽस्मि तद्वधे ॥ १६३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

समसरोपविमुक्तं तच्छ्रुत्वा वाक्यं सुतेरितं । सहसरोजगदत्तुत्र त्वरावानिति मास्मभूः ॥ १६४ ॥
 पञ्चपुराणम् ॥ १६५ ॥
 समसरोपविमुक्तं तच्छ्रुत्वा वाक्यं सुतेरितं । सहसरोजगदत्तुत्र त्वरावानिति मास्मभूः ॥ १६५ ॥
 तावद्विपुत्रय कार्याणि प्रवृत्तः मंत्रिभिः सह । जायते विफले कर्मप्रेशापूर्वकारिणां ॥ १६६ ॥
 तावद्विपुत्रय कार्याणि प्रवृत्तः मंत्रिभिः सह । जायते विफले कर्मप्रेशापूर्वकारिणां ॥ १६७ ॥
 भवत्यर्थस्य संसिद्धये केवलं च न वैरुचं । कर्मकस्य विना कृष्टया कासिद्धिः कर्मयोगिनः ॥ १६८ ॥
 भवत्यर्थस्य संसिद्धये केवलं च न वैरुचं । कर्मकस्य विना कृष्टया कासिद्धिः कर्मयोगिनः ॥ १६९ ॥
 समानमीहमानानां पठतां च समादरं । अर्थभाजोभ्रंत्स्येके नापरे कर्मणां वशात् ॥ १७० ॥
 समानमीहमानानां पठतां च समादरं । अर्थभाजोभ्रंत्स्येके नापरे कर्मणां वशात् ॥ १७१ ॥
 एवं गतेऽपि संघानं रावणेन संपं कुरु । तस्मिन् सति जगत्सर्वं विघत्स्वोद्भूतकंटकं ॥ १७२ ॥
 एवं गतेऽपि संघानं रावणेन संपं कुरु । तस्मिन् सति जगत्सर्वं विघत्स्वोद्भूतकंटकं ॥ १७३ ॥
 रूपिणीं च सुतां तस्मै यच्छ रूपवतीं सुतां । एवं सति न दोषोऽस्ति तथावस्था च राज्यता ॥ १७४ ॥
 रूपिणीं च सुतां तस्मै यच्छ रूपवतीं सुतां । एवं सति न दोषोऽस्ति तथावस्था च राज्यता ॥ १७५ ॥
 विविक्तधिषणेनासानिति पित्रा प्रयोधितः । रोषाग्निवशोदारशोणचक्षुः क्षणाद्भूत् ॥ १७६ ॥
 विविक्तधिषणेनासानिति पित्रा प्रयोधितः । रोषाग्निवशोदारशोणचक्षुः क्षणाद्भूत् ॥ १७७ ॥
 रोषज्वलनसंतापसंजातस्येदंसंततिः । वयाण भासुरः शुकः स्फोटयन्निव स्रं गिरा ॥ १७८ ॥
 रोषज्वलनसंतापसंजातस्येदंसंततिः । वयाण भासुरः शुकः स्फोटयन्निव स्रं गिरा ॥ १७९ ॥
 गघस्य दीपये कन्येत्येतत्तात क युज्यते । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया ॥ १८० ॥
 गघस्य दीपये कन्येत्येतत्तात क युज्यते । अत्यंतकातरं वाक्यं येनेदं भाषितं त्वया ॥ १८१ ॥
 वद केनाथरस्तस्माद्देहं जनक वस्तुना । प्रकृत्ययसां पुत्रां धीर्येत्येवाथया ध्यं ॥ १८२ ॥
 वद केनाथरस्तस्माद्देहं जनक वस्तुना । प्रकृत्ययसां पुत्रां धीर्येत्येवाथया ध्यं ॥ १८३ ॥
 स्वैरपि कृतसर्गैः पादैर्भूमिर्भूति खिद्यते । यो भेरुः कथमन्यस्य तुंगः प्रणतिमाचरेत् ॥ १८४ ॥
 स्वैरपि कृतसर्गैः पादैर्भूमिर्भूति खिद्यते । यो भेरुः कथमन्यस्य तुंगः प्रणतिमाचरेत् ॥ १८५ ॥
 श्रीरूपणाधिकस्तावेदतस्मान्नितरामहं । देवं तस्यानुकूलं ते कथं बुद्ध्वावस्थितं ॥ १८६ ॥
 श्रीरूपणाधिकस्तावेदतस्मान्नितरामहं । देवं तस्यानुकूलं ते कथं बुद्ध्वावस्थितं ॥ १८७ ॥
 विजिता बहुयोगेन विपक्षा इति चेन्मतिः । हतानेकशूरंगं किं शूरी हति नो हारि ॥ १८८ ॥
 विजिता बहुयोगेन विपक्षा इति चेन्मतिः । हतानेकशूरंगं किं शूरी हति नो हारि ॥ १८९ ॥

संग्रामे शस्त्रसंपातजातज्वलनजालके । वरंप्राणपरित्यागो ननुप्रतिनरानतिः ॥ १७७ ॥
 सोयमिद्रो दशास्यस्य राक्षसस्यानति गतः । इति लोके चहास्यत्वं न दृष्टं ते कथं मया १७८
 नमश्चरत्वसामान्यं नच संधानकारणं । वनगोचरसामान्यं यथा सिंहशृगालयोः ॥ १७९ ॥
 इति द्रुवत एवास्य शब्दः पूरितविष्टपः । प्रविष्टः श्रोत्रयोः शत्रुबलजो वासरानने ॥ १८० ॥
 ततोपकर्णामं कृत्वा पितुः सन्नाहमंडपं । गत्वा सन्नाहसंज्ञार्थं तूर्यं तारमचीवदत् ॥ १८१ ॥
 उपाहर गजं शीघ्रं सप्ति पर्याणय द्रुतं । मंडलाग्रमितो देहि पटु चाहर कंटकं ॥ १८२ ॥
 धनुराहर धावस्व शिरस्त्राणमितः कुरु । यच्छार्धवाहकां शिघ्रं देहि सायकपुत्रिकां ॥ १८३ ॥
 चेद यच्छ समायोगं सज्जमाशु रथं कुरु । एवमादि कृतारावं सुरलोकश्चलोऽभवत् ॥ १८४ ॥
 अथ क्षुब्धेषु वीरेषु रटत्सु पटहेषु च । तुंगरणत्सु शंखेषु सांद्रं गर्जत्सु दंतिषु ॥ १८५ ॥
 मुंचत्सु दीर्घहंकारं स्पष्टनेत्रेषु सप्तिषु । संक्रीडत्सु रथौघेषु ज्याजाले पटु गुंजति ॥ १८६ ॥
 भटानामदृहासन जयशब्देन वादिनां । अभूत्तदा जगत्सर्वं शब्देनैव विनिर्मितं ॥ १८७ ॥
 असिभिस्तोमैः पाशैर्ध्वजैश्छत्रैः शरासनैः । ककुभश्छादिताः सर्वा प्रभावोपहतो र्वेः ॥ १८८ ॥
 निष्क्रान्ताश्च सुसंनद्धाः सुरा रभसराणिणः । गोपुरे कृतसंध्या घंटाभिर्वर्दन्तिनां ॥ १८९ ॥

स्वर्गं परतो देहि प्राप्तोयं मन्वराणः । आधोरणजं देयादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९० ॥
 स्वर्गं परतो देहि प्राप्तोयं मन्वराणः । आधोरणजं देयादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९१ ॥
 स्वर्गं परतो देहि प्राप्तोयं मन्वराणः । आधोरणजं देयादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९२ ॥
 स्वर्गं परतो देहि प्राप्तोयं मन्वराणः । आधोरणजं देयादस्मात्सारथ सत्वरं ॥ १९३ ॥
 एवमादिसमालापाः मत्सरा मंदिरात्सुराः । निष्कांता गर्भनिष्कृतारभटगजिताः ॥ १९४ ॥
 आलीने च यथा जातप्रतिपक्षं चमूमुखे । विपमाहृत त्र्येणं परमुत्साहमाहृते ॥ १९५ ॥
 ततो राक्षससैन्यस्य मुखमंगः सुरैः कृतः । मुचद्भिः शस्त्रसंघातमैतहितनमस्तलं ॥ १९६ ॥
 मेवासुखावसादेन कुपिता राक्षसास्ततः । अघ्नूयुः पृतनावक्त्रं निजमूर्जितविक्रमाः ॥ १९७ ॥
 वन्नयेगः प्रहस्तोथ हस्तो मारीच उद्भवः । वज्रवक्रः शुक्रो घोरः सारणो गंगनोज्ज्वलः ॥ १९८ ॥
 महाजठरसंघ्यात्रकूरप्रभृतयस्तथा । सुमंभदा सुपानाश्च मुशालाश्च पुरस्थिताः ॥ १९९ ॥
 ततस्तैरुत्थितैः सैन्यं सुराणां क्षणमात्रतः । कृतं विहितविद्यस्तं शस्त्रसंघातशुद्धकं ॥ २०० ॥
 भज्यमानं ततः सैन्यवक्त्रं दृष्ट्वा महोरुराः । उत्थिता यद्विदुमत्युग्रकोपापूरितविग्रहाः ॥ २०१ ॥
 मेघमाली तडित्पिगो ज्वलिताक्षोरिसंज्ञरः । पात्रकंसंदनाघाश्च सुराः प्रकटतां ययुः ॥ २०२ ॥
 उत्थाय राक्षसास्तस्ते मुचद्भिः शस्त्रसंहतिं । अवष्टब्धाः समुद्भूततीव्रकोपातिमासुरः ॥ २०३ ॥
 ततो भर्गं परिप्राप्ताथिरं कृतमहाहयाः । प्रत्येकं राक्षसा देवर्षिभूभिः कृतवेष्टनाः ॥ २०४ ॥

आवर्तेष्विव निक्षिप्त्वा राक्षसा वेगशालिषु । वभ्रमुर्विगलच्छद्विशिथिलास्थितपाणयः ॥ २०३ ॥
 परावृत्ताथाप्यन्ये राक्षसा मानशालिनः । प्राणानभिमुखीभूता भुञ्चन्ति न तु सायकान् ॥ २०४ ॥
 ततो वसाद्गन्तार्द्रं दृष्ट्वा तद्रक्षसां बलं । सूनुमहेंद्रसेनस्य कपिकेतोमहाबलः ॥ २०५ ॥
 दक्षः प्रसन्नक्रीत्याब्ध्यां धारयन्नर्थसंगतां । त्रासयन् द्विपतां सैन्यं जन्यस्य शिरसि स्थितं ॥ २०६ ॥
 रक्षता बलमात्मीयं तेन तत्रेदृशं बलं । शरैः पराङ्मुखं चक्रे निक्रामद्भिरनन्तरं ॥ २०७ ॥
 अतिमानं ततो धूरिविजयाधिनिवासितां । सैन्यं प्राप्तं महोत्साहं नानाशस्त्रसमुज्ज्वलं ॥ २०८ ॥
 दृष्ट्वैव कपिलस्थ्यास्य छजे छत्रेण भीषणं । अवाप मानसे भेदं विजयाधाद्रिजंबलं ॥ २०९ ॥
 तत्तेन विशिखैः पश्चात्स्फुरत्तेजःशिखै क्षणात् । भिन्नं कुतीर्थहृदयं यथा मन्मथविभ्रमः ॥ २१० ॥
 ततोऽन्यदपि संप्राप्तं सैन्यं त्रिशगोचरं । कनकासिग्दाशक्तिचापमुद्गरसंकुलं ॥ २११ ॥
 ततोऽंतराल एवातिवीरो माह्वयवतः सुतः । श्रीमालीतिप्रतीतात्मा पुरोस्य समवस्थितः ॥ २१२ ॥
 तेन ते क्षणमात्रेण सुराः घृर्यसमन्वियः । कनीता इति न ज्ञाता भुञ्चता शरसंहतीः ॥ २१३ ॥
 दृष्ट्वा तमभ्रमित्रीणभनिवार्यरथं ततः । क्षोभयन्तं द्विपां सैन्यं महाग्राहमिवार्णवं ॥ २१४ ॥
 मच्चद्विपेंद्रसंघदृघटितारातिमंडलं । करवालकरोदार भटमंडलमध्यगं ॥ २१५ ॥

पद्मपुष्पम् ।

॥ २१६ ॥

अग्नी ममृच्यिता देवा निजं पालयितुं बलं । महाक्रोधपरितांगाः समुष्टासितहृत्तपः ॥ २१७ ॥

शिरिकेगारिदंडोप्ररुनक प्रवरादपः । छादयंतो नमो दूरं प्राग्ग्रेण्या इवांबुदाः ॥ २१८ ॥

स्वश्रीयाथ गुरेद्रस्य मृगानिह्लादयोऽधिकं । शीष्यमाना रणोद्भूततेजसा मुमहायलाः ॥ २१९ ॥

ततः श्रीमालिना तेषां शिरोभिः कमलैस्त्रि । संश्रवैर्मही ह्यत्रा चित्रचंद्रार्धसायकैः ॥ २२० ॥

अचिन्तयतनः शक्रो येनेते नरपुंगवाः । कुमाराः ध्रुवमानीताः सममेभिर्वैः सुरैः ॥ २२१ ॥

तस्यान्य को रणे स्यातुं पुरोवाञ्छिद्द्वीरुमा । राक्षसस्य मरुतेजो दुरीक्षस्यातिवीर्यवान् ॥ २२२ ॥

तस्मादस्य स्वयं युद्धश्रद्धाघ्नं करोम्यहं । अपरानमरान्यावद्ययते नैप पंचतां ॥ २२३ ॥

इति ज्वात्वा समायास्य बलं स त्रासकंपितं । शोदुं समुद्यतो यावत्त्रिदशानामधीश्वरः ॥ २२४ ॥

निपत्य पादयोस्तावज्जनसृष्ट महीतलः । तम्रुवाच महावीरो जयंत इति विद्युतः ॥ २२५ ॥

मत्स्येव मयि देवेन्द्र करोषि यदि संयुगं । ततो भवक्तुं जन्म त्वया मम निरर्थकं ॥ २२६ ॥

चालकौडके जनरकीडो पुष्पप्रीत्या यदीक्षितः । त्वयाहं फलमेतस्य जनयामि त्वयायुता ॥ २२७ ॥

मत्स्यं निराकुलो भूत्वा त्विष्ट ताव यथेक्षितं । शत्रून् धृणेत निरशेषतयं व्यापादयाम्यहं ॥ २२८ ॥

नक्षेत्रेन प्राप्यते छंदे वस्तु यत्स्वल्पपत्ततः । व्यापारः पश्योस्तत्र ननु ताव निरर्थकः ॥ २२९ ॥

वारयित्वेत्यसौ तातं संयुगाय समुद्यतः । कोपवेशच्छरीरेण ग्रसमान इवांबरं ॥ २३९ ॥
 प्रतिश्रीमालि चायासीदायासपरिवर्जितः । गुप्तः पवनवेगेन सैन्येनोज्वलहेतिना ॥ २३० ॥
 श्रीमाली चापि संग्राप्तं चिराद्योग्यं प्रतिद्विषं । दृष्ट्वा तुष्टो दवावास्य संमुखं सैन्यमध्यगः २३१
 अमुंचतां ततः क्रुद्धौ शरासारं परस्परं । कुमारौ स तदाकृष्ट दृष्टकोदंडमंडलौ ॥ २३२ ॥
 तयोः कुमारयोर्युद्धं निश्चलं पृतनीद्वयं । ददर्श विस्मयप्राप्तमानसं रेख्या स्थितं ॥ २३३ ॥
 कनेकेन ततो भित्वाजयंतो विरथीकृतः । श्रीमालिना स्वसैन्यस्य कुर्वता शुर्मदे परं ॥ २३४ ॥
 मूर्छया पतिते तस्मिन् स्ववर्गस्यापतन्मनः । मूर्छायाथ परित्यागादुत्थिते पुनरुत्थितं ॥ २३५ ॥
 आहत्य भिडिमालेन जयतेन ततः कृतः । श्रीमालिविंशो रोपात्प्रहारेणातिवर्धितान् ॥ २३६ ॥
 ततः परचले तोपनिर्घोषोनिर्गतो महान् । निजे च यालुधानस्य समाक्रंदध्वनिर्वभौ ॥ २३७ ॥
 गतमूर्च्छस्तु संक्रुद्धः श्रीमाली भृशभीषणः । किरन् ग्रहरणत्रातं जयंताभिमुखो ययौ ॥ २३८ ॥
 मुंचतां हेतिजालं तो कुमारौ रेजुस्तरां । सिंहाभकाविवोद्भूत दीप्तिकसरसंचयौ ॥ २३९ ॥
 ततो मात्यवतः पुत्रः सुरराजस्य ह्यनुना । स्तनार्तरे हतो गाढं गंदया पतितो शुचि ॥ २४० ॥
 वदनेन ततो रक्तं विमुंचन् धरणीं गतः । अस्तंगत इवाभाति कमलाकरवांधवः ॥ २४१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

हतः श्रीमालिकः प्राप्य रथे प्रासमनंदनः । दध्मां शंसं मुदा भीता राक्षसाथ विदुष्टुः ॥२४२॥
 मालयनत्तनयं दृष्ट्वा ततो निर्गतजीवितं । जयंतं च सुमन्नद्ध तोपमुक्तभटस्सनं ॥ २४३ ॥
 आश्वामथचिजं सन्यं पलायनपराथणं । इद्रजित्समुत्पीभूतो जयंतस्योत्कटो रुपा ॥ २४४ ॥
 ततोऽभिममने सक्त जनानां तं कलिं यथा । जयंतमिद्रजिचके जजरं वर्मवच्छरैः ॥ २४५ ॥
 दृष्ट्वा च छिन्नमर्माणं कृधिरारुणनिग्रह । जयंतं शरसंघातैः प्राप्तं सलिलतुल्यवर्ता ॥ २४६ ॥
 जमरेंद्रः स्वयं योद्धुमुत्थितश्छादयन्नभः । नीरेंद्रं बाहूनैर्यौरायुधैश्च चलत्करैः ॥ २४७ ॥
 अवादीत्मारथिश्चैनं रावणं सन्मतिश्रुतिः । अयं स देव संग्रामः स्वयं नाथो दिव्योक्तसां ॥२४८॥
 चक्रेण लोकपालानां परितः कृतपालनः । मंचैरावतपृष्टस्थो मौलिरत्नप्रभाद्युतः ॥ २४९ ॥
 पादुरेणोपरिस्थेन छेत्रेणावृतभास्वरः । शुब्धेन सागरेणैव सैन्येन कृतवेष्टनः ॥ २५० ॥
 महानलोपमेतस्य कुमारो नोचिंतो रणे । उद्यच्छस्वयमेतं तं जहि शत्रोरहंयुतां ॥ २५१ ॥
 ततोऽभिष्टुसमायातं दृष्ट्वासुंदलमूर्जितं । संस्मृत्य मालिमरणं श्रीमालिनधदीपितः ॥ २५२ ॥
 दृष्ट्वा च शत्रुभिः पुत्रं वेष्टयमानं समंततः । दद्याच्च रावणः क्रोधाद्रथेनानिलरंहसा ॥ २५३ ॥
 भटानामभवद्युद्धमेतयोरोपहर्यणं । तुमुलं शस्त्रसंघातघनच्यातसमाद्युतं ॥ २५४ ॥

ततः शङ्खकृतध्वान्ति रक्तनिहारवर्तिनि । अज्ञायंत भटाः शूरास्तरारारविण्य क्रेवलं ॥ २५५ ॥
 प्रेरिताः स्वामिनो भक्त्या पूर्वमाखचोदिताः । ग्रहरोत्थेन कोपेन भटा युयुधिरे भृशं ॥ २५६ ॥
 गदाभिः शक्तिभिः कुंतमुशूलरसिभिः शरैः । परिघैः क्रनकैश्चक्रैः करवालिभिराघ्नियैः ॥ २५७ ॥
 शूलैः पाशैर्भुषंडीभिः कुठारैर्मुद्गरैर्वनैः । ग्रावभिलार्गलैर्दंडैः कौणैः सायकवेणुभिः ॥ २५८ ॥
 अन्यथ विविधैः शस्त्रैर्न्योन्यच्छेदकारिभिः । करालममवद्व्योम तदाघातोत्थितानलं ॥ २५९ ॥
 वृत्रत्रिद्व्यग्रमदिगिं ध्वानो भवत्यन्यत्र शूदिति । क्वचिद्रणरणारात्रः क्वचित्रिकिणिक्किणिस्वनः २६०
 त्रपत्रपायतेन्यत्र तथा द्रुमदमायते । छमाछमायतेऽन्यत्र तथा पटपटायते ॥ २६१ ॥
 छल छलायतेऽन्यत्र ददददायते तथा । तटपटायतेऽन्यत्र तथा चटचटायते ॥ २६२ ॥
 धग्धग्धगायतेऽन्यत्र रणं शङ्खोत्थितैः स्वरैः । शब्दात्मकमिवोद्भूतं तदा त्वजिरमंडलं ॥ २६३ ॥
 हन्यते वाजिना वाजी वारणेन मतंगजः । तत्रस्थेन च तत्रस्थो रथेन ध्वस्यते रथः ॥ २६४ ॥
 पदातिभिः समं युद्धं कर्तुं प्रादात्तमुद्यतं । यथा पुरोगतैकभटपाटनत्त्परं ॥ २६५ ॥
 गजशृङ्गतनिस्सर्पच्छीकराकारसंहतिः । शङ्खापातसमुद्भूतधूमकेतुमशीशमत् ॥ २६६ ॥
 प्रतिमा गुरयो दंता भ्रष्टा अपि गजाननात् । पतंतः कुर्वते भेदं भटपंकेरथोमुखाः ॥ २६७ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रहारं शृच भो शूर माभूः पुरुष कातरः । प्रहारं भट सहासेः सहस्व मम सांप्रतं ॥ २६८ ॥
 अयं मृतोऽसि मां प्राप्य गतिस्त्वव कुतोऽयुना । दुःशिक्षित न जानासि गृहीतुमपि सायकं २६९
 रथात्मानं व्रजायुष्माद्रणकं हर्षुषा तव । कंहेरेव न मे भ्रष्टा क्षतं स्वल्पं त्वया कृतं ॥ २७० ॥
 मूर्धैव जीवनं युक्तं पांडुकेन प्रमोस्त्वया । किं गर्जसि फले व्यक्तिर्भटतायाः करोम्यहं ॥ २७१ ॥
 किं कंपसे भव स्थैर्ये गृहाण त्वरितं शरं । दृढमुष्टिं कुल्लंसं खड्गोयं तव यास्यति ॥ २७२ ॥
 एवमादि समालापाः परमोत्साहवर्तिनां । भटानामाहवे जाताः स्वामिनामप्रतो मुहुः ॥ २७३ ॥
 अलसः कस्यचिद्ब्राह्मुराहतो गदया द्विपः । वभूव विशदोत्यंतं क्षणनर्तनकारिणः ॥ २७४ ॥
 प्रयच्छत्प्रतिपक्षस्य सायुकारं मुहुः शिरः । पपात कस्यचिद्देगनिष्कामदूभूरिशोणितं ॥ २७५ ॥
 अभिघत शरैर्वक्षो भटानां नतु मानसं । शिरः पतात नो मानः कांतो मृत्युर्न जीवितं ॥ २७६ ॥
 कुर्वाणा यशसो रक्षां दक्षा वीरा महौजसः । भटाः संकटमायाता प्राणान् शस्त्रभृतोऽमुचन् ॥ २७७ ॥
 त्रियमाणो भटः कश्चिच्छत्रुमारणकांक्षया । पपात देहमाकम्य रिपोः कोपेन पूरितः ॥ २७८ ॥
 च्युते शब्दांतराघाताच्छस्त्रे कश्चिद्भटोत्तमः । मुष्टिमुद्गरघातेन चक्रे शत्रुं गतायुकं ॥ २७९ ॥
 आलिङ्ग्य मित्रवत्कश्चिदोभ्यां गाढं महाभटः । चकार विगलद्रक्तधारं शत्रुं विनीवितं ॥ २८० ॥

कश्चिच्चकार पंथानमृजुं निम्नभटावलि । समरे पुरैपरन्यैर्भयादकृतसंगमं ॥ २८१ ॥
 पतंतोऽपि न पृष्ठस्य दर्शनं भटसत्तमाः । चितेरुः प्रतिपक्षस्य गर्वोच्चानितवक्षसः ॥ २८२ ॥
 अथै रथैर्भटनौगैः पतन्धिरतिरंहसा । अथा रथा भटा नागा न्यपात्यंत सहस्रशः ॥ २८३ ॥
 रजोभिः शस्त्रनिक्षेपसमुद्भूतैः सशोणितैः । दानांभसा च संच्छन्नं शक्रचौपरयून्नमः ॥ २८४ ॥
 कश्चित्करेण संरुह्य वामेनांत्राणि सद्भटः । तरसा खड्गमुद्यस्य ययौ प्रत्यरिभीषणः ॥ २८५ ॥
 कश्चिन्निलैः पुरीतद्भिर्वद्गा परिकरं दृढं । दद्योऽष्टोभिययौ शृङ्गुं दृष्टाशेषकनीनिकाः ॥ २८६ ॥
 कश्चित्कीलालमादाय निजं रोपपरायणः । कराभ्यां द्विपतो मूर्ध्नि चिक्षेप गलितायुधः ॥ २८७ ॥
 गृहीत्वा कीकसं कश्चिन्निजं छन्नमरातिना । हुडौके तं गलद्भक्तधारांशुकविराजितः ॥ २८८ ॥
 पाशेन कश्चिदानीय रिपुं युद्धसमुत्सुकः । सुभोच दूरनिर्मुक्तं रणसंभवसंभ्रमः ॥ २८९ ॥
 कश्चिच्च्युतायुधं दृष्ट्वा प्रतिपक्षमनिच्छया । हुडौके शस्त्रमुज्जित्वा न्याय्यसंग्रामतत्परः ॥ २९० ॥
 पिनाकाननलश्रेण रिपून् कश्चित्प्रतिद्विषा । जघान घनकीलालधारानिकरवर्षिणा ॥ २९१ ॥
 कश्चित्कबंधतां प्राप्तः शिरसा स्फुटरंहसा । मुंचंस्तं दिशि कीलालं प्रतिपक्षमताऽयत् ॥ २९२ ॥
 कृतोऽपि कस्यचिन्मूर्ध्नी गर्वनिर्झरचेतसः । ददृदंतच्छदोपतद्गुंकारमुत्तराशिरं ॥ २९३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अन्येनाशीविषेणैव पततात्यंतमीपणा । दृष्टिहृत्कानिभाक्षेपि प्रतिपक्षस्य विग्रहे ॥ २९४ ॥
 अर्धकृतं शिरोऽन्येन धृत्वा वामेन पाणिना । पातितं प्रतिपक्षस्य शिरो विक्रमशालिना ॥ २९५ ॥
 कश्चिद्विश्वस्य कोपेन शस्त्रमप्राप्तशुक्रं । हंतुं परिषतुल्येन ब्राह्मणेन समुद्यतः ॥ २९६ ॥
 अरातिं मूर्च्छितं कश्चिस्सिपेच स्वासृजा भृशं । शीतीकृतेन ब्रह्मांतवायुना संभ्रमान्वितः ॥ २९७ ॥
 वित्रातं मूर्ध्या शूरेः शस्त्रघातैः सुखायितं । मरणेन कृतार्थत्वं मेने कोपेन कंपितः ॥ २९८ ॥
 एवं महति संग्रामे प्रह्वचे भीतिभीषणे । मृदानामुत्तमानंदसंपादनपरायणे ॥ २९९ ॥
 गजनासासमाकृष्टवीरकल्पिततकरे । ज्वनाश्वबुराघातपतचत्कृतनोद्यते ॥ ३०० ॥
 साराथिप्रैरणात्कृष्टरथवीथितवाजिनि । जघावष्टमसंक्रांतक्षतकुंभमहागले ॥ ३०१ ॥
 परस्परजवाघातदुल्लपादावविग्रहे । मटोत्तमकराकृष्टपुच्छनिस्स्यंदवाजिनि ॥ ३०२ ॥
 कराघातदुल्लकोभिकुंभनिष्ठपुत्रमात्तिके । पतन्मत्तंगनिर्भ्रमरथाहतपतद्भटे ॥ ३०३ ॥
 कीलालपटलच्छन्नगरनाशाकदंबके । गजकर्णसमुद्भूततीव्राकुलसमीरणे ॥ ३०४ ॥
 उवाच साराथि वीरः सुमतिं कुंकुमीसुतः । न किंचिदिद्यमन्वानो रणं रणकुतूहली ॥ ३०५ ॥
 तस्यैव शक्रसंज्ञस्य संमुखो ब्राह्मतां रथः । असमानः किमत्रान्यैः मामतैस्तस्यमारितैः ॥ ३०६ ॥

तृणतुल्येषु नामीषु मम शब्दं प्रवर्तते । मनश्च तुमहावीरश्रासग्रहणधरम् ॥ ३०७ ॥
 आखण्डित्वमस्याद्य कृतं क्षुद्राभिमानतः । करोमि मृत्युना दूरं स्वखण्डित्वनकारिणः ॥ ३०८ ॥
 अयं शक्रो महान्ते लोकपालाः प्रकल्पिताः । अन्ये च मानुषा देवा नाकश्च धरणीधरः ॥ ३०९ ॥
 अहो लोकापहासस्य मत्तस्य क्षुद्रया श्रिया । आत्मा विस्मृत एवास्य भ्रुकुशस्येव दुर्मतेः ॥ ३१० ॥
 शुक्रशोणितमांसास्थिमज्जादिघटिते चिरं । उपित्वा जठरेपापास्त्रिदशमन्यतां गतः ॥ ३११ ॥
 विद्याचलेन यत्किञ्चित्कुर्वाणोऽर्थदुर्विधः । एष देवायेत ध्वांक्षो वैनते यायेते यथा ॥ ३१२ ॥
 एवमुक्तेन शक्रस्य बलं सम्मतिना रथः । प्रवेशितो महेश्वरः सामंतः परिपालितः ॥ ३१३ ॥
 पर्यन्निद्रस्यै सामंतान् युद्धाशक्तपलायितान् । ऋजुना चक्षुषा राजा कीटकोपमचेष्टितान् ॥ ३१४ ॥
 अशक्यः शंभुभिर्धर्तुं कूलैः पूरो यथांभसः । चेतोवेगश्च सक्रोधो मिथ्याद्विप्रताश्रितैः ॥ ३१५ ॥
 दृष्ट्वातपत्रमेतस्य क्षीरादावर्तपांडुरं । नष्टं सुरबलं क्वापि तमश्चंद्रोदये यथा ॥ ३१६ ॥
 इंद्रोऽपि गजमारूढः कैलाशगिरिसन्निभं । शरं समुद्धरस्तूणादभीयाय दशाननं ॥ ३१७ ॥
 शरानाकर्णमाकृष्टान् चिक्षेप च यमद्विपि । महोधर इवांभदः स्थूलधारामहाचयं ॥ ३१८ ॥
 दशवक्त्रोऽपि तां बाणैराच्छिदंतवर्तिनः । ततस्तैर्गगनं चक्रे निखिलं मंडपाकृति ॥ ३१९ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आच्छिद्यंत शरा वाणैरभिधंत च भूरिशः । भ्रांता इव रथेः पादाः क्वापि नष्टा निरन्वयाः ॥ ३२० ॥
 अंतरेऽस्मिन्नवद्वारगतिनिस्सारणोचरं । ननर्त कलहमेक्षासंभृतपुरुसंसदः ॥ ३२१ ॥
 असाध्यं प्रकृतस्त्रिणां ततो ज्ञात्वा दशाननं । निक्षिप्तमह्यमाश्रयं नाथेन स्वर्गवासिनां ॥ ३२२ ॥
 इंधनत्वं गतं तस्य खमेव विततात्मनः । धनुरादौ तु किं शस्यं वक्तुं पुद्गलवस्तुनि ॥ ३२३ ॥
 कीचकानामिधोदारो दह्यमाने वने ध्वनिः । ज्वालावलीकारालस्य संभ्रूवाद्युशुक्षणेः ॥ ३२४ ॥
 ततस्तेनकुलं दृष्ट्वा स्ववलं कैकसीसुतः । चिक्षेप धेपनिर्मुक्तमस्त्रं वरुणलक्षितं ॥ ३२५ ॥
 तेन क्षणसमुद्भूत महाजीमूतराशिना । पर्वतस्थूलधारौघवर्षिणा रावशालिना ॥ ३२६ ॥
 रावणस्येव कौपेन विलीनेन विहायसा । क्षणात्क्षूलक्ष्मांसं विध्यापितमशेषतः ॥ ३२७ ॥
 सुरद्रेण ततोऽसर्जिं तामसास्त्रं समंततः । तेनांधकारिता चक्रे ककुभां नभसा समं ॥ ३२८ ॥
 ततस्तेन दशस्यस्य विततं सकलं बलं । स्वदेहमपि नापश्यत्कुतः शत्रोरनीकिर्नी ॥ ३२९ ॥
 ततो निजवलं मूढं दृष्ट्वा रत्नश्रवःसुतः । प्रभास्त्रमधुचत्कालवस्त्रयोजनकोविदः ॥ ३३० ॥
 तेन तन्निखिलं ध्वानं विन्ध्यस्तं-क्षुणमात्रतः । जिनशासनतत्त्वेन मंतं मिथ्यादृशामिबः ॥ ३३१ ॥
 ततोयमविर्मदेन कोपान्नागारस्त्रमुज्झितं । वितेने गगनं तेन भोगिनीरत्नभासुरैः ॥ ३३२ ॥

कामरूपभृतो वाणास्ते गत्वा वृत्रविद्धिपः । चेष्टया रहितं चक्रुः शरीरं कृतवेष्टनाः ॥ ३३३ ॥
 महानीलनिभैरनिर्वलयाकारधारिभिः । जगामाकुलतां शक्रश्चलद्रसनभीषणैः ॥ ३३४ ॥
 प्रयागवस्वतंत्रत्वं कुलिशी व्यालचेष्टितः । चेष्टितः कर्मजालेन यथाजंतुर्भोवोदधौ ॥ ३३५ ॥
 गरुडाक्षं ततो दध्यौ सुरेंद्रस्तदनंतरं । हेमपक्षग्रभाजालैः पिंगतां गगनं गतं ॥ ३३६ ॥
 पक्षवातेन तस्याभून्नितांतोदाररंहसा । दोलाहृढमिवाशेषं प्रेक्षणप्रवणं बलं ॥ ३३७ ॥
 स्पृष्टा गरुडवातेन न ज्ञाता नागसायकाः । क्व गता इति विस्पष्टबंधस्थानोपलक्षिताः ॥ ३३८ ॥
 गरुत्मता कृताश्लेषो बंधलक्षणवर्जितः । बभूव दारुणः शक्रो निदाघरविसन्निभः ॥ ३३९ ॥
 विद्युक्तं शक्रजालेन दृष्ट्वा शक्रं दशाननः । आरूढस्त्रिजगद्भूषं क्षरदानं जगद्ध्रिपं ॥ ३४० ॥
 शक्रोऽप्यैरावतं रोषादस्यात्यासन्नमानयत् । ततो महदभूद्धुदं दंतिनोः पुरदर्पयोः ॥ ३४१ ॥
 क्षरदानौ स्फुरद्धेमकक्षविद्युद्विशुणान्वितौ । दधतुस्तौ घनाकारं सांद्रगर्जितकारणौ ॥ ३४२ ॥
 परस्पररदाघातनिर्घातैरिव दारुणैः । पतद्भिर्भुवनं कंपं प्रययौ शब्दपूरितं ॥ ३४३ ॥
 पिंडयित्वा स्थवीयांसौ करौ चपलविग्रहौ । पुनः प्रसारयंतौ च ताडयंतौ महारथौ ॥ ३४४ ॥
 दंतिनौ दृष्टविस्पष्टतारकाऋवीक्षणौ । चक्रतुः सुमहदुद्धं स्तब्धकर्णौ महाबली ॥ ३४५ ॥

पद्मपुराणम् ।

तत् उत्पत्य त्रिन्यस्य पादभिर्द्रुमभूर्धनि । नितान्तं लाघवोपेतपादनिर्भूतसारथिः ॥ ३४६ ॥
 चन्द्रांशुकैर्न देवैर्द्रुमुङ्कराश्चासयद्विभुः । आरोपयद्यमघ्नसो निजं वाहनमूजितः ॥ ३४७ ॥
 राक्षसाधिपपुत्रोऽपि गृहीत्वा वासवात्मजं । समर्प्य किंकराघ्नस्य सुरसैन्यस्य संमुखं ॥ ३४८ ॥
 धावमानो जंघोद्भूतमहोत्साहपरं तपः । उक्तो द्विपतंपेनवं मरुत्तमखविद्विषा ॥ ३४९ ॥
 अलं वत्स प्रयत्नेन निर्वतस्व रणादरात् । शिरोगृहीतमतस्याः सेनाया गिरिवीसिनां ॥ ३५० ॥
 गृहीतेऽस्मिन् परिस्थंदमत्र कः कुलो परः । क्षुद्रा जीवतु सामंता गच्छतु स्थानभीप्सिता ॥ ३५१ ॥
 तंदुलेषु गृहीतेषु ननु शालिकलापतः । त्यागस्तुपलालस्य क्रियते कारणाद्विना ॥ ३५२ ॥
 इत्युक्तः समरोत्साहादिद्रुजिद्विनियतेन । चक्रे चक्रेण मंहता वृषाणी बद्धमंडलः ॥ ३५३ ॥
 ततः सुरवलं सर्वं विशीर्णं धणमांत्रतः । शारदानामिवाब्दानो वृद्धमत्यंतमायतं ॥ ३५४ ॥
 सैन्येन दशवक्त्रस्य जयशब्दो महान्कृतः । पटुभिः पटलः शंखैश्चरैर्वृदिनां गणैः ॥ ३५५ ॥
 शब्देन तेन विज्ञाय गृहीतममराधिपं । सैन्यं राक्षसनाथस्य बभूवाकुलितोज्ज्वलं ॥ ३५६ ॥
 ततः परमया युक्तो विभूत्या कैकसीमुतः । प्रतस्थे निर्वृतो लंकां साधनाच्छादितंबरः ॥ ३५७ ॥
 आदित्यरथसंकाशैर्यध्वजविराजितैः । नानारत्नकरोद्भवशुनासीशरासनैः ॥ ३५८ ॥

तुरंगैश्चलच्चारुचामरालीविभूषितैः । नृत्यद्भिरिव विस्रब्धकृतविभ्रमहारिभिः ॥ ३५९ ॥
 महानिनदसंधट्टैः श्रष्टत्तमदनिक्षैरैः । गर्जद्भिर्मधुरं नागैः पश्यद्दालीनिपेयितैः ॥ ३६० ॥
 अनुयानसमारूढैर्माहासाधनखैरैः । उपकण्ठं क्षणात्प्राप लंकायां राक्षसाधिपः ॥ ३६१ ॥
 ततो दृष्ट्वा समासन्नं गृहीतार्थो विनिर्ययुः । पुरस्य पालकाः पौरा वांधवाश्च समुत्सुकाः ॥ ३६२ ॥
 कृतपूजनस्ततः कैश्चित्केपांचित्कृतपूजनः । नम्यमानोपरैः कांश्चित्प्रणमन्मन्दयजितः ॥ ३६३ ॥
 दृष्ट्वा सन्मानयन् कांश्चित्स्निग्धया नतवत्सलः । स्मितेन कांश्चिद्वाचान्यान् परिज्ञातजनांतरः ३६४
 मनोहरां निसर्गेण विशेषणविभूषितां । समुच्छ्रितसमुद्रुंगरत्ननिर्मिततोरणां ॥ ३६५ ॥
 मंदानिलविधूनांतत्रहुवर्णध्वजाकुलां । कुंकुमादिमनोहांशुसिक्तनिश्चयेषुभूतलां ॥ ३६६ ॥
 सर्वतुङ्गसुमव्यासराजमार्गविराजितां । अनेकभक्तिभिः पंचवर्णैश्चूर्णैरलंकृतां ॥ ३६७ ॥
 द्वारदेशसुविन्यस्तपूर्णकुंभां महाद्युतिं । सरसैः पल्लवैर्दमालां वस्त्रविभूषितां ॥ ३६८ ॥
 वृतो विद्याधरैर्देवैर्धेन्द्रोऽत्यंतभूरिभिः । सुखमासादयन् प्राज्यं पूर्वोपाजितकर्मणा ॥ ३६९ ॥
 आरूढः परमे कान्ते पुण्यके कामगामिनि । स्फुरन्मौलिमहारत्नकैपूरुधरसद्भुजः ॥ ३७० ॥
 श्रुत्वा नो वक्षसा हारं प्रस्फुरद्भिर्मलप्रभं । वसंत इव संजातकुसुमौषधिविराजितः ॥ ३७१ ॥

ब्रह्मपुराणम् १

विश्वीतिर्दूर्पपूर्णाभिर्धर्मैर्धूमिः कृत्वीक्षणः । स्वयं मृदुसमुद्भूतवापराभिः ससंभ्रमं ॥ ३७२ ॥
 नानावादित्रशब्देन जयशब्देन चारुणा । आनन्दितसुखश्यामिर्नृत्यंतीभिः समन्वितः ॥ ३७३ ॥
 प्रविष्टो मुदितो लंकां समुद्भूतमहोत्सवां । भवनं च निजं वंप्रभृत्यवगाभिर्नन्दितः ॥ ३७४ ॥
 सुसन्नद्वान् जित्वा तृणामिव समस्तानरिगणान् । पुरोपात्तात्पुण्यात्समधिगतमुद्राज्यविभवो ॥
 धायं प्राप्ते तस्मिन्विगतरीचित्रभ्रष्टविभक्तो । वभूवासी शुक्रोधिगतिचपलं मानुषसुखं ॥ ३७५ ॥
 असौ प्राप्तो वृद्धिं दशमुखखगः पूर्वचरिता ब्युभानिर्धूयालं प्रबलमहितत्रातमखिलं ॥
 इति ज्ञात्वा भव्या जगति निखिलं कर्मजनितं । विमुक्तान्यासंगा रविरुचिकरं यातु सुकृतं ३७६

इत्यर्थे रवियेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रपराभवभिधानं नाम द्वादश पर्व ।

त्रयोदशं पर्व ।

ततः शक्रस्य सामंताः स्वामिदुःखसमाकुलाः । पुरस्कृतसहस्राराः प्राप्ता रावणमंदिरं ॥ १ ॥
 प्रविष्टाश्च प्रतीहारज्ञापिता विनयान्विताः । प्रणाम्य च स्थिता दत्तेव्यासनेषु यथोचितं ॥ २ ॥

दृष्टोऽथ गौरवेणोचे सहस्रारो दशाननं । जितस्तातस्त्वया शक्रो मुंचेदानीं गिरा मम ॥ ३ ॥
 बाहोः पुण्यस्य चोदात्तं सामर्थ्यं दर्शितं त्वया । परगर्वावसादं हि समीहते नराधिपाः ॥ ४ ॥
 इत्युक्ते लोकपालानां वदनेभ्यः समुत्थितः । शब्दोयमेव विस्पष्टः प्रतिनिस्चनसन्निभः ॥ ५ ॥
 लोकपालानथोवाच विहस्योद्वासितांतकः । समयोऽस्ति विमुंचामि येन नाथं दिवौकसां ॥ ६ ॥
 अद्यप्रभृति मे सर्वे यूयं कर्म यथोचितं । संमार्जनादि सेवध्वं सर्वमंतर्वाहःपुरः ॥ ७ ॥
 पुरीयं सांप्रतं कृत्वा भवद्भिः प्रतिवासरं । परागाशुचिपापणवृणकंटकवज्रिता ॥ ८ ॥
 गृहीत्वा कुंभभिद्रोऽपि वारिणामोदचारुणा । महीं सिंचतु कर्मोदमस्य लोकै प्रकीर्त्यते ॥ ९ ॥
 पंचवर्णैश्च कुर्वंतु पुण्यैर्गोधमनोहरैः । संभ्रांताः प्रकरं देव्यः सर्वालंकारभूषिताः ॥ १० ॥
 समयेनामुना युक्ता यदि तिष्ठंति सादराः । विमुंचामि ततः शक्रं कुतो निर्मुक्तिरन्यथा ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा वीक्षमाणोऽसौ लोकपालांस्त्रिपानतान् । जहास मुहुरासानां ताडयन्पाणिना करं ॥ १२ ॥
 ततो विनयनम्रः सन् सहस्रारमवोचत । सभाहृदयदारिण्या क्षरन्निवगिरापृतं ॥ १३ ॥
 यथा तात प्रतीक्ष्यस्त्वं वासवस्य तथा मम । अधिकं वा ततः कुर्यां कथमाज्ञामहं न ते ॥ १४ ॥
 सुखः परमार्थेन यदि न स्युर्भवाद्दशाः । अधस्ततो धरित्रीयं व्रजेन्मुक्ताधरैरिव ॥ १५ ॥

पंचपुराणम् ।

पुण्यवानस्मि यत्पूज्यो ददाति मम शासनं । भवद्विधिनियोगानां न पदं पुण्यवर्जितः ॥ १६ ॥
 तद्धारभ्य संचित्य मनोऽंशं क्रियता तथा । यथा शक्रस्य सौस्थित्यं जायते मम च प्रभो १७
 अयं शक्रो मम भ्राता तुरीयः संप्रतं बली । एवं प्राप्य करिष्यामि पृथिवीं वीतकंठकां ॥ १८ ॥
 लोकपालास्तथैवास्व तच्च राज्यं यथा पुरा । ततोऽधिकं वा गृह्णातु विवेकेन किमावयोः ॥ १९ ॥
 आज्ञा च मम शक्रे वा दातव्या भृत्यवस्तुनि । गुरुभिः सा हि शेषेव स्थालं कारकारणं ॥ २० ॥
 आस्यतामिहसछंदादथवा रथदूपुरे । यत्र वेच्छत का भूमिर्भृत्ययोरावधोर्नते ॥ २१ ॥
 इति प्रियवचोवारिसमाद्रीकृतमानसः । अत्रोचत सहस्रारस्तातोऽपि माधुरं वचः ॥ २२ ॥
 नूनं भद्रसमुत्पत्तिः सज्जनानां भवादृशां । सममेव गुणैः सर्वलोकाब्दाह्लादनकारिभिः ॥ २३ ॥
 आयुष्मन्नस्य शौर्यस्य विनयोयं तवोत्तमः । अलंकारसमस्तेऽस्मिन्भुवने श्लाघ्यतां गतः ॥ २४ ॥
 भवतो दर्शनेनैदं जन्म मे सार्थकं क्वचं । पितरौ पुण्यवंतौ तौ त्वया यौ कारणीकृतौ ॥ २५ ॥
 क्षमावता समर्थेन कुंदनिर्मलक्रीर्तिना । दोषाणां संमयाशंका त्वया दूरमपाकृता ॥ २६ ॥
 एवमेतद्यथा वक्षि सर्वं संपाद्यते त्वयि । ककुष्करिकराकारौ कुरुतः किंतु ते भुजो ॥ २७ ॥
 किंतु मातेव नो शक्या त्यक्तुं जन्मवसुंधरा । साहि क्षुणाद्वियोगेन कुरुते चित्तमाकुलं ॥ २८ ॥

अशक्ताः स्वभुगं त्यक्तुं तत्र नो मित्रबांधवाः । चातका इव सोत्कंठास्तिष्ठंत्यध्वावलोकिनः २९
 कुलक्रमसमायातां सेवमानो गुणालयः । लंकां यासि परां प्रीतिं जन्मभूमिः किमुच्यतां ॥ ३० ॥
 तस्मात्तामेव गच्छामो महाभागो भवावनि । देवानांप्रिय निर्विघ्नं रक्षताद्भुवनं चिरं ॥ ३१ ॥
 इत्युक्त्वानुगतो दूरं कैलाशक्षोभकारिणा । सहस्रारो गतः सेंद्रो लोकपालैः समं गिरिं ॥ ३२ ॥
 यथास्वं च स्थिताः सर्वे पूर्ववल्लोकपालिनः । भंगादसारतां प्राप्ताश्चलयंत्रमया इव ॥ ३३ ॥
 विजयार्धजलोकेन दृश्यमाना महात्रयाः । नाज्ञासिपुः क्व गच्छाम इति भोगद्विपः सुराः ॥ ३४ ॥
 इंद्रोऽपि न पुरे प्रीतिं लेभे नोद्यानभूमिषु । न दीर्घिकासु राजीवरजःपिंजरधारिषु ॥ ३५ ॥
 न दृष्टिमपि कांतासु चक्रे प्रगुणवर्तिनीं । तनौ तु संकथा क्व त्रयानिर्भरचेतसः ॥ ३६ ॥
 अथाप्युद्विजमानस्य तस्य लोकोनुवर्तनं । चकारान्यकथासंगैः कुर्वन् भंगस्य विस्मृतिं ॥ ३७ ॥
 अर्थकस्तंभमूर्धस्थे स्वसर्वांतरवर्तिनि । गंधमादनशृंगाम्भे स्थितो जिनवरालये ॥ ३८ ॥
 बुधैः परिवृतो दध्याविति शक्रो निरादरं । वदन्नंगं गतच्छायं स्मरन् भंगमनारतं ॥ ३९ ॥
 धिग्विघ्वागोचरैश्चर्यं विलीनं यदिति क्षणात् । शारदानामिवाब्दानां वृद्धमत्यंतमुन्नतं ॥ ४० ॥
 तानि शङ्खाणि ते नागास्ते भटास्ते तुरंगमाः । सर्वे वृणसमं जातं मम पूर्वं कृताद्भुतं ॥ ४१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अथवा कर्मणामेतद्विचित्र्यं कोन्यथा नरः । कर्तुं शक्नोति तेषां हि सर्वमन्यद्बलाधरं ॥ ४२ ॥
 नूनं पुराकृतं कर्म भोगसंपादनधर्मं । परिक्षयं मम प्राप्तं येनैषा वर्तते दशा ॥ ४३ ॥
 वरं समर एवास्मिन्पुत्रः स्याच्छुभसंकेतः । नाकीर्तिर्यत्र जायेत सर्वविष्टपगामिनी ॥ ४४ ॥
 चरणं शिरसि न्यस्य शृणुणां येन जीवितं । शृणुणानुमतां सोहं सेवे लक्ष्मीं कथं हरिः ॥ ४५ ॥
 परित्यज्य सुखे तस्मादपिलापं भवेद्भुवि । निश्रेयसः पदप्राप्तिकारणानि भजाम्यहं ॥ ४६ ॥
 रायणो मे महाबन्धुरागतः शृणुवेषुभृत् । येनासारसुखास्वादसक्तोऽस्मि परिशोधितः ॥ ४७ ॥
 अत्रांतरे मुनिः प्राप्तां नाम्नानिर्वाणसंगमः । विहरन् कापि योग्यानि स्थानानि गुणवाससां ४८
 सहस्रा व्रजतस्तस्य गतिस्तंभमुपागता । प्राणिधाय ततश्चक्षुरधोऽसौ चैत्यमैश्वर्यतः ॥ ४९ ॥
 प्रत्यक्षज्ञानसंपन्नस्तस्मिन् जिनपुंगवं । वंदितु नभसः शीघ्रमवतीर्णो सद्वायतिः ॥ ५० ॥
 संतोषेण च शक्रेण कृताभ्युत्थानपूजनं । चक्र जिननमस्कारं विधिना यतिसत्तमः ॥ ५१ ॥
 आसीनस्य ततो ज्ञापं वंदित्वा चरणौ मुनेः । पुरा स्थित्वा हरिशक्रे चिरमात्मनिर्गह्येणं ॥ ५२ ॥
 सर्वसंसारवृत्तांतयेदनात्यंतकोविदः । मुनिना परसर्वार्थैः परिसांत्वनमाहृतः ॥ ५३ ॥
 अष्टच्छत्स भवं पूर्वमात्मनो मुनिपुंगवं । स चैत्यकथयत्तस्मै गुणग्रामविभूषितः ॥ ५४ ॥

चतुर्गतिगतानेकयोनिदुःखमहावने । भ्राम्यन्, शिखापदाभिल्ये नगरे मानुषीं गतिं ॥ ५५ ॥
 प्राप्नो जीवं कुले जातो दरिद्रत्वैणसंगतः । कुलंक्रतिति विभ्राणो नामार्थेन समागतं ॥ ५६ ॥
 सा चिह्नाचिपिटाव्याधिगतसंकुलविग्रहा । कथंचित्कर्मसंयोगाह्लोकोच्छेदेन जीविता ॥ ५७ ॥
 दुधेला दुर्भगा रूक्षा स्फुटितांगा कुमूर्धजा । उल्तास्यमाना लेकेन लेभे सा शर्म न क्वचित् ५८
 मुहूर्ते परिवर्ज्यान्त्रं शरीरं च सुमानसा । जाता किंपुरुषस्य स्त्री धीरधारोति नाममतः ॥ ५९ ॥
 च्युता च रत्ननगरे धरणीगोमुखाल्ययोः । विभ्रत्सहस्रभागाल्यां तनयोभृत्कुंडविनोः ॥ ६० ॥
 लब्ध्वा परमसम्यक्त्वमशुव्रतसमन्वितः । पंचतां ग्राप्य शुक्राढे जातो विबुधसत्तमः ॥ ६१ ॥
 च्युतो महाविदेहेऽथ नगरे रत्नसंचये । गुणवल्यां मणोजातोऽमात्यात्सामंतवर्द्धनः ॥ ६२ ॥
 निष्क्रांतो विमुना सार्धं महाव्रतधरोऽभवत् । अतितीव्रतपा नित्यं तत्त्वार्थगतमानसः ॥ ६३ ॥
 परीपहगणस्थालं पोढा निर्मलदर्शनः । कषायरहितः प्रेत्य परं ग्रैवयकं गतः ॥ ६४ ॥
 अहर्मिद्रपरं सौख्यं तत्र भुक्त्वा चिरं च्युतः । जातो हृदयसुंदर्यां सहस्राराख्यखेचरात् ॥ ६५ ॥
 पूर्वाभ्यासेन शक्रस्य सुखे संसक्तमानसः । इंद्रस्त्वं खेचराधीशो नगरे रथनूपरे ॥ ६६ ॥
 स त्वमिंद्र विपण्णः किं वृथैव परितप्यसे । विद्याधिको जितोस्मीति बहन्नात्मन्यनादरं ॥ ६७ ॥

पञ्चपुराणम् ।

जायते प्राणिनां फले ॥६८॥

निर्बुद्धिकोद्रवानुप्त्वा शालीन् प्रार्थयसे वृथा । कर्मणाशुचितं तेषां जायते प्राणिनां फले ॥६८॥

क्षीणं पुराकृतं कर्म तव भोगस्य साधनं । हेतुना न विना कार्यं भवतीति किमद्भुतं ॥ ६९ ॥

निमित्तपात्रमेतस्मिन् रावणस्ते परामर्शे । जन्मन्यत्रैव यत्कर्म कृतं तेनैव लभितं ॥ ७० ॥

किं न स्मरसि यत्पूर्वं क्रीडता दुर्नयं कृतं । ऐश्वर्यजनितो भ्रष्टो मदस्ते स्मर सांप्रतं ॥ ७१ ॥

चिरवृत्ततया बुद्धौ वृत्तांतस्ते त्वयाकृतः । नारोहति यतस्तस्माच्छृण्वैकाग्रचेतसा ॥ ७२ ॥

अरिजयपुरे चक्षिष्याख्यः खंचरोऽभवत् । स्वयंवरार्थमहल्यां चक्रे वेगवतीसुतां ॥ ७३ ॥

तत्र विद्याधराः सर्वे यथाविभवयोभिताः । समागताः परित्यज्य श्रेण्यामत्यंतमुत्सुकाः ॥ ७४ ॥

भवानपि गतस्तत्र युक्तः परमसंपदा । अन्यश्चानंदमालाल्यथंद्रावर्तपुराधिपः ॥ ७५ ॥

संत्यज्य खंचरान् सर्वान् पूर्वकर्मानुभावतः । कन्ययानंदमालोऽसौ वृतः सर्वांगकांतया ॥ ७६ ॥

परिणीय स तां भोगान्याप चिंतितसंगता । यथामराधिपः स्वर्गे प्रतिवासरवर्द्धिनः ॥ ७७ ॥

ततः प्रभृति कोपेन त्वमीष्यां येन भूरिणा । गृहीतो वैरितामस्य संप्राप्तोति गरीयसीं ॥ ७८ ॥

ततोऽस्य सहसा बुद्धिरियं जाता स्वकर्मतः । देहेयमभ्युयः किंचित्कृत्यमेतेन नो मम ॥ ७९ ॥

तपः करोमि संसारदुःखं येन विनश्यति । का वा भोगेऽप्रत्याशा विप्रलंभनकारिषु ॥ ८० ॥

अवधार्येदमत्यंतं विबुद्धेनांतरात्मना । त्यक्त्वा परिग्रहं सर्वं चचार परमं तपः ॥ ८१ ॥
 हंसावलीनदीतीरे स्थितः प्रतिमयान्यदा । स त्वया प्रत्यभिज्ञातो रथावर्तमहीधरे ॥ ८२ ॥
 दशनेधनसंबृद्धपूर्वकोपाग्निना ततः । त्वयासौ कुर्वतां नर्मगर्वेण हसितो मुहुः ॥ ८३ ॥
 अहल्यारमणः स त्वं कामभोगातिवत्सलः । अधुना किं स्थितोस्येवमितिभाषणकारिणा ॥ ८४ ॥
 वेष्टितो रंजुभिः क्षोणीधरनिष्कंपविग्रहः । तत्त्वार्थचिंतनासंगनितान्तस्थिरमानसः ॥ ८५ ॥
 दृष्ट्वाभिभूयमानं तं त्वयास्य निकटस्थितः । कल्याणसंज्ञको भ्राता साधुः क्रोधेन दुःखितः ८६ ॥
 संहृत्य प्रतिमायोगमृद्धिग्राप्तः स ते ददौ । शापमेवमलं दीर्घं निश्चस्योष्णं च दुःखितः ॥ ८७ ॥
 अर्थं निरपराधःसंस्त्वया यन्मुनिपुंगवः । तिरस्कृतस्तदत्यंतं तिरस्कारमवाप्स्यसि ॥ ८८ ॥
 निश्वासेनाभितेनासीद्गुग्धुमेव निरूपितः । सर्वश्रीसंज्ञया किंतु शमितस्तव कांतया ॥ ८९ ॥
 सम्यग्दृष्टिरलं सा हि साधुपूजनकारिणी । मुनयोऽपि वचस्त्वस्या कुर्वते साधुचेतसः ॥ ९० ॥
 यदि नाम तथा साध्व्या नासौ नीतः शुभं भवेद् । ततस्तस्य स कोपाग्निः केन शक्येत वारितुं ॥
 लोकत्रयेऽपि तन्नास्ति तपसा यत्र साध्यते । बलानां हि समस्तानां स्थितं मूर्ध्नि तपोबलं ॥ ९२ ॥
 न सा त्रिदशनाथस्य शक्तिः कांतिर्द्युतिर्धृतिः । तपोधनस्य या साधौर्यथाभिमतकारिणः ॥ ९३ ॥

पञ्चपुराणम् ।

विधाय साधुलोकस्य निरस्कारं जना महत् । दुःखमत्र प्रपद्यते तिर्यक्षु नरकेषु च ॥ ९४ ॥
 मनसापि हि साधूनां पराभूतं करोति यः । तस्य सा परमं दुःखं परवैह च यच्छति ॥ ९५ ॥
 यस्त्याक्रोशति निग्रयं हति वा कूरमानसः । तत्र किं शक्यते वक्तुं जंतौ दुष्कृतकर्मणि ॥ ९६ ॥
 कायेन मनसा वाचा यानि कर्मणि सानवाः । कुर्वते तानि यच्छति निकयानि फलं ध्रुवं ॥ ९७ ॥
 कर्मणामिति विश्वाय पुण्यापुण्यात्मिकां गतिं । हृढां कृत्वा मतिं धर्मे स्वपुचारय दुःखतः ॥ ९८ ॥
 इत्युक्ते पूर्वजन्मानि स्मरन् विस्मयसंगतः । शक्रः प्रणम्य निर्ग्रथमिदमाह महादरः ॥ ९९ ॥
 भगवंस्त्वत्प्रसादेन लब्ध्वा बोधिननुत्तमां । सांप्रतं दुरितं सर्वं मन्ये त्यक्तमिव क्षणात् ॥ १०० ॥
 साधोःसंगमनाच्छोके न किञ्चिद्दुर्लभं भवेत् । बहु जन्मसु न प्राप्ता बोधिर्धेनाधिगम्यते ॥ १०१ ॥
 इत्युत्वा वंदितस्तेन धुनिर्यतो यथेप्सितं । शक्रोऽपि परमं प्राप्तो निर्वेदं गृह्णासतः ॥ १०२ ॥
 पुण्यकर्मोदयान् ज्ञात्वा रावणं परमोदयं । स्तुत्वा च वीर्यदंष्ट्राय महाभूभृत्तटधितौ ॥ १०३ ॥
 जलदुन्दुबनिस्ताराभयधुष्य मनुष्यतां । कृत्वा सुनिथलां धर्मे भति निदन् दुरीहितं ॥ १०४ ॥
 त्रिधमिन्द्रः सुते न्यस्य महात्मा रथचपुरे । तसुतो लोकपालानां समूहेन समन्वितः ॥ १०५ ॥
 दीक्षां कैनेश्वरी प्राप सर्वकर्मविनाशिनी । विशुद्धमानसोत्थं त्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ १०६ ॥

ततस्तत्रादशेनापि भोगेनाप्युपलालितं । वपुस्तस्य तपोभारमुत्राहोतरदुर्वहं ॥ १०७ ॥
 प्रायेण महतां शक्तिर्योदशी रौद्रकर्मणि । कर्मण्येवं विशुद्धेऽपि परमा चोपजायते ॥ १०८ ॥
 दीर्घकालं तपस्तप्त्वा विशुद्धध्यानसंगतः । कर्मणां प्रक्षयं कृत्वा निर्वाणं वासवोऽगमत् ॥ १०९ ॥

पश्यत चित्रभिदं पुरुषाणां चोद्धतमूर्जितवीर्यसमृद्धे ।

यच्चिरकालमुपाजितभोगा यांति पुनः पद्मुत्तमसौख्यं ॥ ११० ॥

स्तोकर्मपीह न चाद्भुतमस्ति न्यस्य समस्तपरिग्रहसंगं ।

यत्क्षणात्नो दुरितस्य विनाशं ध्यानबलाज्जनयंति बृहंतः ॥ १११ ॥

अजितमत्पुरुकालविधाना—दिधनराशियुदारमशेषं ।

प्राप्य परं क्षणतो महिमानं किं न ददंत्यदलः क्षणमात्रः ॥ ११२ ॥

इत्यवगम्य जनाः सुविशुद्धं यत्नपराः करणं बहतांतः ।

मृत्युदिनस्य न केचिदपेताः ज्ञानरवेः कुरुत प्रतिपत्तिं ॥ ११३ ॥

इत्यार्षे रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते इंद्रनिर्वाणाभिधानं नाम त्रयोदशं पर्व ।

अथ चतुर्दशं पर्व ।

अथ नाकाभिषयप्रणयो भोगसंभूढमानसः । यथाग्निमतनिवृत्तः परदललितक्रियः ॥ १ ॥
 त्रसौ देवाधिपग्राहो यातो मंदिरमन्यदा । त्रिनेत्रवंदनां कृत्वा प्रत्यागच्छन्निजेच्छया ॥ २ ॥
 विभक्तपर्वतान्यस्य च्चास्थानां विविधांघ्रिपान् । सरितश्चातिचक्षुष्याः स्फुटिकादपि निर्मला ३
 आदित्यभवनकारविमानस्य विभूषणः । संगतः परया लक्ष्म्या लंकासंगमनोत्सुकः ॥ ४ ॥
 सहसा निनदं तुंगं शुश्राव पर्येतरं । पप्रच्छ च महाभुब्धो मारीचमतिसत्वरः ॥ ५ ॥
 अथि मारीच मारीच कुतोयं निनदो महान् । एताश्च ककुभः कस्मान्महारजतलोद्धिताः ॥ ६ ॥
 ततो जगाद मारीचो देव ! देवागमो मुनेः । महाकल्याणसंश्राप्तवैप कस्यापि वर्तते ॥ ७ ॥
 देवानामेव तुष्टानां नानासंपातकारिणां । आकुलो भुवनव्यापी प्रशस्तःश्रूयते ध्वनिः ॥ ८ ॥
 एताश्च ककुभस्तेषां मुकुटादिमरीचिभिः । निचिता दधते भासं कौस्तुभीमिव भास्वरां ॥ ९ ॥
 सुवर्णपर्वितेश्चुम्बिन्ननंतवलसंज्ञया । कथितो मुनिरुत्पन्नं नूनं तस्याद्य केवलं ॥ १० ॥
 ततस्तद्वचनं श्रुत्वा सम्यग्दर्शनभाचितः । परं पुंन्दरग्राहः प्रमोदं प्रतिपन्नवान् ॥ ११ ॥

अवतीर्णश्च खादेशाद्विप्रकृष्टान्महाद्युतिः । द्वितीय इव देवेन्द्रो वन्दनाय महासुनेः ॥ १२ ॥
 वन्दित्वा तुष्टुषुः साधुमिन्द्रप्राग्रहस्ततः । आसीनाश्च यथास्थानं बद्धाञ्जलिपुटाः सुराः ॥ १३ ॥
 रावणोऽपि नमस्कृत्य स्तुत्वा चोदात्तभक्तिः । विद्याधरजनाकीर्णः स्थितः समुचितवनौ १४
 ततश्चतुर्विधैर्वैस्त्वियग्भिर्मनुजैस्तथा । कृतशंसं मुनिश्रेष्ठः शिव्येणैवमपृच्छयत् ॥ १५ ॥
 भगवान् ज्ञातुमिच्छंति धर्माधर्मफलं जनाः । समस्ता मुक्तिहेतुं च तत्सर्वं वक्तुमर्हथ ॥ १६ ॥
 ततः सुनिपुणं शुद्धं विपुलार्थं मिताक्षरं । अप्रमृष्यं जगौ वाक्यं यतिः सर्वहितप्रियं ॥ १७ ॥
 कर्मणाष्टप्रकारेण संततेन निरादिना । बद्धेनांतर्हितात्मीयशक्तिभ्राम्यति चेतनः ॥ १८ ॥
 सुभूरिलक्षसंख्यासु योनिष्वनुभवत्सदा । वेदनीयं यथोपाचं नानाकरणसंभवं ॥ १९ ॥
 रक्तो द्विष्टोऽथवा मूढो मंदमध्यविपाक्तः । कुलालचक्रवत्प्राप्तचतुर्गतिविवर्तनः ॥ २० ॥
 बुध्यते स्वहितात्नासौ ज्ञानावरणकर्मणा । मनुष्यतामपि प्राप्नोऽस्यंतदुर्लभसंज्ञकं ॥ २१ ॥
 रसस्पर्शपरिग्राहिहृषीकथशतां गतः । कृत्वातिनिन्दितं कर्म पापभागुरुकृतः ॥ २२ ॥
 अनेकोपायसंभूतमहादुःखविधायिनि । पतंति नरके जीवा ग्राघाण इव वारिणि ॥ २३ ॥
 मातरं पितरं भ्रातृन् सुतां पत्नीं सुहृज्जनान् । धनादिचोदिताः केचिद् द्रव्यंति निर्दयमानसाः ॥ २४ ॥

परशुराजस्य ।

गर्भस्थानमैतान् बुद्धोऽस्मिन्न्यान् गोपितोतराः । पतिं कोचिन्महाधूरा मानसाः पक्षिणो मृगान् २५
 स्वन्तान् जन्तान् धर्मगतचिगान् कृच्यन्तमः । मृत्वा पर्वानि ते सर्वं नरके पुच्छेदने ॥ २६ ॥
 मयुरानक्रनथामी चोडाल्य वनदाहिनः । हिमापरायणाः पापाः कैवलीधमदुष्कृताः ॥ २७ ॥
 विनथव्याहताश्रुक्ताः परस्वहस्योद्यताः । पतन्ति नरके घोरे प्राणिनः शरणोज्ज्वलाः ॥ २८ ॥
 येन येन प्रहारेण कृच्येते मामसद्यज्ञं । तेनैव ते विधानेन भक्ष्यन्ते नरके परैः ॥ २९ ॥
 महापरिग्रहोपैताः महारंभाश्च ये जनाः । प्रचंडाध्ययमायास्ते वसन्ति नरके निरं ॥ ३० ॥
 मातूनी देवकाः पापा मित्यादशूनमंगवाः । रोदध्यानमृता जीवा गच्छन्ति नरकं भुवं ॥ ३१ ॥
 कुठारैरभिभ्रयैकैः कल्पवृक्षैर्दारिताः । अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैस्तीक्ष्णतुंडैश्च पक्षिभिः ॥ ३२ ॥
 विह्वल्यधिः श्वभिः सर्पैः शरभैर्मृधिकर्षुकैः । अन्यैश्च प्राणिभिर्धित्रैः प्राप्यन्ते दुःखसुखं ॥ ३३ ॥
 नितान्तं ये तु कृच्यन्ति मंगं शब्दादिवन्तुनि । मायिनस्ते प्रपद्यन्ते तिर्यक्त्वं प्राणधारिणः ॥ ३४ ॥
 परस्परवथास्त्रात्तु अन्यैश्च विविधैः कृताः । प्रपद्यन्ते महादुःखं बाहा देहादिभिस्तथा ॥ ३५ ॥
 मुससेनेन जीविन स्यल्लैमपि गिरां तरां । गहनेषु च देशेषु भ्राम्यन्वा मवसंकेते ॥ ३६ ॥
 एकद्विविचतुःपंचदशीककृतमंगतिः । अनादिनियनो जंतुः संवतेन मृत्युजन्मनी ॥ ३७ ॥

तिलमात्रोऽपि देशोऽसौ नास्ति यत्र न जंतुना । प्राप्तं जन्म विनाशो वा संसारावर्तेपातिना ३८
 मादयेनान्निवृत्ताः केचिदाजर्वेन च जंतवः । स्वभावलब्धसंतोषाः प्रपद्यंते मनुष्यतां ॥ ३९ ॥
 क्षणमात्रसुखस्यार्थं हित्वा पापं प्रकुर्वते । श्रेयः परमसौख्यस्य कारणं मोहसंगताः ॥ ४० ॥
 आर्यो म्लेच्छाश्च तत्रापि जायंते पूर्वकर्मतः । तथा केचिद्वेननाद्याः केचिदत्यंतदुर्विधाः ॥ ४१ ॥
 मनोरथशतानन्ये कुर्वते कर्मचेष्टिताः । कालं नयंति कृच्छ्रेण प्राणिनः परवेश्मसु ॥ ४२ ॥
 विरूपा धनिनः केचिन्निर्धनाः रूपिणोऽपरे । केचिद्दीर्घायुषः केचिदत्यंतस्तोकजीविनः ॥ ४३ ॥
 इष्टा ययास्विनः केचित्केचिदत्यंतदुर्भगाः । केचिदाशां प्रयच्छंति तामन्ये कुर्वते जनाः ॥ ४४ ॥
 प्रधिगच्छंति रणं केचित्केचिद्दृच्छंति वारिणि । याति देशांतरं केचित्केचिच्छृण्व्यादि कुर्वते ॥ ४५ ॥
 एवं तत्रापि वैचित्र्यं जायते सुखदुःखयोः । सर्वे तु दुःखमेवात्र सुखं तत्रापि कल्पितं ॥ ४६ ॥
 सरागसंयमाः केचित्संयमासंयमास्तथा । अकामनिर्जरातश्च तपसश्च समोहतः ॥ ४७ ॥
 देवत्वं च प्रपद्यंते चतुर्भेदसमन्वितं । केचिन्महर्द्धयोऽत्रापि केचिदल्पपरिच्छदाः ॥ ४८ ॥
 स्थित्या द्युत्या प्रभावेण धिया सौख्येन लेश्यथा । अभिमानेन मानेन ते पुनः कर्मसंग्रहं ॥ ४९ ॥
 कृत्वा चतुर्गतां नित्यं भवे भ्राम्यंति जंतवः । अरधदृघदीयंत्रसमानत्वमुपागताः ॥ ५० ॥

पञ्चपुराणम् ।

संस्कारपादशुभाद्दुःखं प्राप्नोति शुभतःसुखं । कर्मणोऽष्टप्रकारस्य जीवो मोक्षमुपधृष्यात् ॥ ५१ ॥
दानेनापि प्रपद्यन्ते जंतवो मोगभूमिषु । योगान्पान्त्रविशेषेण वैश्वरूपमुपागतः ॥ ५२ ॥
प्राणातिपातविरतं परिग्रहविनाशितं । उत्तमाश्रयेते पात्रं रागद्वेषोऽभिमतं जिनः ॥ ५३ ॥
सम्यग्दर्शनसंशुद्धं तपसापि विचलितं । पात्रं प्रशस्यते मिथ्यादृष्टेः कायस्य शोधनात् ॥ ५४ ॥
आपन्नद्वयः पाति यस्तस्मात्पात्रमित्यभिधीयते । सम्यग्दर्शनशक्त्या च त्रायन्ते मुनयो ज्ञानान् ५५
दर्शनेन विशुद्धेन ज्ञानेन च यदन्वितं । चारित्र्येण च तत्पात्रं परमं परिकीर्तितं ॥ ५६ ॥
मानापमानयोस्तुल्यस्तथा यः सुखदुःखयोः । तृणकान्चनयोश्चैव साधुः पात्रं प्रशस्यते ॥ ५७ ॥
सर्वग्रंथविनिर्मुक्ता महातपसि ये रताः । श्रमणास्ते परं पात्रं तत्त्वध्यानपरायणाः ॥ ५८ ॥
तेभ्यो भावेन यद्दत्तं शक्त्या पानान्नभेषजं । यथोपयोगमन्यच्च तद्यच्छति महाफलं ॥ ५९ ॥
क्षिप्तं यथैव सत्क्षेत्रे बीजं तत्संपदं परां । प्रयच्छति तथा दत्तं सत्पात्रे शुद्धचेतसा ॥ ६० ॥
रागद्वेषादिभिर्युक्तं यत्तु पात्रं न उन्नतं । प्रयच्छति फलं दूरं तत्र लाभविचिंतनं ॥ ६१ ॥
क्षिप्तं यदि रणे बीजं न किञ्चिदुपजायते । मिथ्यादर्शनसंयुक्तं पापं पात्रोद्यतं तथा ॥ ६२ ॥
रूपपादुदृतमेकस्मात्सलिलं प्रतिपद्यते । माथुर्यमिथुभिः पीतं निब्रपीतं तु वित्ततां ॥ ६३ ॥

सरस्यां जलमेकस्यां गवात्तं पन्नगेन च । क्षीरभावमवाप्नोति विपतां च यथा तथा ॥ ६४ ॥
 विन्यस्तं भावतो दानं सम्यग्दर्शनमाविते । मिथ्यादर्शनयुक्ते तु शुभाशुभफलं भवेत् ॥ ६५ ॥
 दीनांघादिजनेभ्यस्तु करुणापरिचोदितं । दानमुक्तं फलं तस्माद्यद्यपि स्यान्न सत्तमं ॥ ६६ ॥
 वदति लिगिनः सर्वे स्वानुकूलं प्रयत्नतः । धर्मं स तु विशेषेण परीक्ष्यः शुभममानसैः ॥ ६७ ॥
 द्रव्यं यदात्मतुल्येषु गृहस्थेषु विसृज्यते । कामक्रोधादियुक्तेषु तत्र का फलभोगिता ॥ ६८ ॥
 अहो महानयं मोहः सर्वावस्थेषु यज्जनाः । स्वापतेयं विमुञ्चति विप्रलब्धाः कुशासनैः ॥ ६९ ॥
 धिगस्तु तान् खलानेष जनो यैर्विप्रतारितः । लोभात्कुग्रंथकंथाभिर्घराको नेयमानसः ॥ ७० ॥
 मृत्स्वाद्वलकारित्वान्मांसं भक्ष्यमुदाहृतं । पापैर्देमप्रसिद्धवर्धं परिसंख्या च कीर्तिता ॥ ७१ ॥
 क्रूरास्ते दापयित्वा तद्भक्षयित्वा च लोभिनः । गच्छति नरकं सार्धं दातृभिर्घोस्वेदनं ॥ ७२ ॥
 जीवदानं तु यत्प्रोक्तं गर्द्धावद्दैवैरात्मभिः । ऋपिमन्यैस्तदत्यंतं निर्दितं तत्त्ववेदिभिः ॥ ७३ ॥
 तस्मिन् हि दीयमानस्य वहनांकनताईनैः । संपद्यते महादुःखं तेनान्येषां च भूयसां ॥ ७४ ॥
 भूमिदानमपक्षिप्तं तद्गतं प्राणिपीडनात् । प्राणिघातनिमित्तेन पुण्यं पापाणतः पयः ॥ ७५ ॥
 सर्वेषामभयं तस्माद्देयं प्राणभृतां सदा । ज्ञानभेषजमन्नं च वस्त्रादि च गतासुकं ॥ ७६ ॥

तस्माद्दृष्ट्य यद्दानं दीयते जिनपुंगवं । सर्वदोषविनिमुक्तं तद्ददाति फलं महत् ॥ ९० ॥
 नाणिज्यसदृशो तत्रान्वेष्याल्पभूरिता । बहुना हि पराभूतिः क्रियतेऽल्पस्य वस्तुनः ॥ ९१ ॥
 यथा विपक्वणः प्राप्तः सरसीं नैव दुष्यति । जिनधर्मोद्यतस्यैवं हिंसालेशो वृथोद्भवः ॥ ९२ ॥
 प्रासादादि ततः कार्यं जिनानां भक्तितत्परैः । माल्यधूमप्रदीपादि सर्वं च कुशलैर्जनैः ॥ ९३ ॥
 स्वर्गे मनुष्यलोकै च भोगानत्यंतमुन्नतान् । जंतवः प्रतिपद्यंते जिनाबुद्धिश्य दानतः ॥ ९४ ॥
 तन्मार्गमस्थितानां च दत्तं दानं यथोचितं । करोति विपुलान् भोगान् गुणानामितिभाजनं ९५
 यथाशक्ति ततो भक्त्या सम्यग्दृष्टिषु यच्छतः । दानं तदेकमज्ञास्ति श्रेयं चौरैर्विद्वुषितं ॥ ९६ ॥
 स्थितं ज्ञानस्य साम्राज्ये केवलं परिकीर्त्यते । निर्वाणं तस्य संग्रामाबुपैति ध्यानयोगतः ॥ ९७ ॥
 विपुक्ताशेषकर्माणः सर्ववाधाविवर्जिताः । अनंतसुखसंपन्ना आनंदज्ञानदर्शनाः ॥ ९८ ॥
 अशरीराः स्वभावस्था लोकमूर्ध्नि प्रतिष्ठिताः । प्रत्यापत्तिविनिर्मुक्ताः सिद्धा वक्तव्यवर्जिताः ॥ ९९ ॥
 गृद्धा पवनसंतृद्धदुःखपावकमध्यगाः । विलक्ष्यंते पापिनो नित्यं विना सुकृतवाराणा ॥ १०० ॥
 पापांधकारमध्यस्थाः कुदर्शनवशीकृताः । बोधं केचित्प्रपद्यंते धर्मादित्यमरीचिभिः ॥ १०१ ॥
 अशुभाध्योमयात्यंतधर्मपंजरमध्यगाः । आशापाशवशा जीवा मुच्यंते धर्मबंधनाः ॥ १०२ ॥

पञ्चरात्रम् ।

मित्रो व्याकरणाहोऽरिदुर्मारकंदरुजः । धारणार्थो धृतो धर्मशब्दो वाचि परिस्थितः ॥१०३॥
 पतंतं द्रुगती यम्मात्मव्यगाचरितो भवेत् । प्राणिनं धारत्वस्माद्धर्मे इत्यमिथीयते ॥ १०४ ॥
 तभिर्थातुः स्युतः प्राप्ता प्राप्तिः संपत्कं उच्यते । तस्य धर्मस्य यो लाभो धर्मलाभः स उच्यते ॥
 त्रिनरभिहितं धर्मे कथयामि गमगन्तः । कश्चिच्चरुल्लभेदांश्च शृणुतेऽकाप्रमानसाः ॥ १०६ ॥
 द्विमातोऽलीकनस्तेयान्मैथुनाद्भूयसंगमात् । विरनिवैतमुद्दिष्टं विधेयं तस्य धारणं ॥१०८॥
 ईषांकारचैयणादाननियेषोत्तमोऽरुपिका । तमितिः पालनं तस्याः कार्यं यत्नेन साधुना ॥१०९ ॥
 ब्राह्मणः कायवृत्तीनाममायो अदिमाथया । पुष्टिराचरणं तस्यां विधेयं परमादरात् ॥ ११० ॥
 क्रोधो मानस्वया माया लोभयेति महाद्विषः । कथायाद्येयं लोकः संयारं परिवर्तते ॥ १११ ॥
 श्रुमातो मृदुतः संगोऽदुल्लाङ्घितयोगतः । विधेयो निग्रहस्त्वेषां मूत्रनिर्दिष्टकारिणा ॥ ११२ ॥
 धर्मसंग्रहिदे सवं वक्तादिपरिकीर्तितं । त्वय्यथोदितो धर्मो विज्ञेयोऽस्य नियेदितः ॥ ११३ ॥
 स्मनस्पर्यनप्राणचक्षुःश्रोत्राभिघायतः । प्रमिद्वान्तीन्द्रियाण्येषां निर्जयो धर्म उच्यते ॥ ११४ ॥
 उपवासावमौदये परिस्त्रयानवृत्तिता । स्थानं च परित्यागो विधिकं शयनासनं ॥ ११५ ॥
 कापचलेन इति श्लोकं बाह्यं पोढा तपःस्थितं । तपसोऽभ्यंतरस्यैतद्भूतिस्थानीयमिष्यते ॥११५॥

प्रायश्चितं विनीतिश्च वैद्यावृत्त्यकृतिस्तथा । स्वाध्यायेन च संबंधो व्युत्सर्गोऽध्यानसुचर्म ॥ ११६ ॥
 एतदभ्यंतरे षोढा तपश्चरणमिष्यते । तपः समस्तमप्येतद्धर्म इत्यभिधीयते ॥ ११७ ॥
 धर्मेणानेन कुर्वति भव्याः कर्मवियोजनं । कर्म चाद्भुतमत्यंतव्यवस्थापरिवर्तनं ॥ ११८ ॥
 शक्नोति वाधितुं सर्वान् मानुषानमरांस्तथा । लोकाकाशं च संरोद्धुं वपुषा विक्रियात्मना ॥ ११९ ॥
 एकप्रासत्त्वमानेतुं त्रैलोक्यं च महाबलः । अष्टमेदमहैश्वर्यं योगं चाप्नोतिदुर्लभं ॥ १२० ॥
 हंति तापं सहस्रांशोस्तुषारत्वमुहुग्रभोः । करोति पूरणं वृष्ट्या सर्वस्य जगतः क्षणात् ॥ १२१ ॥
 मस्मतां नयते लोकमाश्रीविपवदीक्षणात् । कुस्ते मंदरोत्क्षेपं विक्षेपणमुदन्वतां ॥ १२२ ॥
 ज्योतिश्चक्रं समुद्धर्तुमिद्ररुद्रादिसाध्वसं । रत्नकांचनवर्षं च ग्रावसंधातसर्जनं ॥ १२३ ॥
 व्याधीनामतितीव्राणां शमनं पादपांशुना । नृणामद्भुतेहेतूनां विभवानां समुद्भवं ॥ १२४ ॥
 जीवः करोति धर्मेण तथान्यदपि दुष्करं । नैव किञ्चिदसाव्यत्वं धर्मस्य प्रतिपद्यते ॥ १२५ ॥
 धर्मेण मरणं प्राप्ता ज्योतिश्चक्रतिरस्कृतिं । कृत्वा कल्पान् प्रपद्यते सौधर्मोदीन् गुणालयान् १२६
 सामानिकाः सुराः केचिद्भवंत्यन्ये सुराधिपाः । अहमिद्रस्तथान्ये च कृत्वा धर्मस्य संग्रहं १२७
 हेमस्कटिकवैहृयस्तंभसंभारनिर्मितान् । तद्भित्तिभासुरान् तुंगान् प्रासादान्वहुभूमिकान् ॥ १२८ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अंभोजधिमध्वादिविचित्रमणिशुद्धिमान् । मुक्ताकलापसंयुक्तान् वातायनविराजितान् ॥ १२९ ॥
 रुभिश्रमैः सिद्धैर्गैरन्यैश्च चालुभिः । रूपनिचितपार्श्वोभिवेदिकाभिरलंकृतान् ॥ १३० ॥
 चंद्रशालादिभिर्धुक्तान् ध्वजामालाविभूषितान् । सोपासनमनोहारि शयनासनसंगतान् ॥ १३१ ॥
 आतोयवरसंपूर्णानिच्छासंचारकारिणः । युक्तान् सस्यस्त्रियेण पुंडरीकादिलक्षितान् ॥ १३२ ॥
 विमानप्रभृतीन् जीवा निलयान् धर्मकारिणाः । प्रपद्यंतैकेशीतांशुदीप्तिकांत्यभिसाविनः ॥ १३३ ॥
 सुखनिद्राधये यद्बद्धिसुद्धं धिमलद्रियं । अचिरोदिततिग्मांशुदीप्तं कांत्या समं विधोः ॥ १३४ ॥
 रजःस्त्रैदरुजासुक्तं सामोदममलं मृदु । श्रिया परमया युक्तं बहुव्यसुपपादजै ॥ १३५ ॥
 शरीरं लभ्यते धर्मात्प्राणिभिः सुरसब्रह्म । अलंकाराश्च भावकतिरोहितादिगंतरं ॥ १३६ ॥
 सरोरुहदलस्पर्शचरणाः कांतिवन्मखाः । तुलाकोटिकसंदहरक्तांशुकदशाननाः ॥ १३७ ॥
 रंभास्तंभसमस्पर्शजघांतगतजानुकाः । कांचीगुणांचितोदारानितंबा द्विरदक्रमाः ॥ १३८ ॥
 अनुदारवलीभंगतनुमध्यधिराजिताः । नवोदितक्षपानाथप्रतिमस्तनमंडलाः ॥ १३९ ॥
 रत्नावलीप्रभाजालनिर्मुक्तघनचंद्रिकाः । मालवीमार्दवोपेततनुबाहुलताभृतः ॥ १४० ॥
 महार्धमणिवाचालवलयाकुलपाणयः । अशोकपल्लवस्पर्शकरांगुलिगलत्प्रभाः ॥ १४१ ॥

कंठुकंठारदच्छायापिहितद्विजवाससः । लावण्यलिप्तसर्वाशकपोलामलदर्पणाः ॥ १४२ ॥
 लोचनांतघनच्छायाकृतकर्णायंतसकाः । मुक्तापरीतपद्माभमणिसीमंतभूषणाः ॥ १४३ ॥
 अमरासितक्षुभ्रमातिमृदुकेशकलापिकाः । मृणालकोमलस्पर्शवपुो मधुरस्वराः ॥ १४४ ॥
 अत्यंतशुपचारज्ञा नितान्तशुभगाक्रियाः । नंदनप्रभवामोदसमनिश्चाससौरभाः ॥ १४५ ॥
 इंगितज्ञानकुशलाः पंचेंद्रियसुखावहाः । कामरूपधरा धर्मात्प्राप्यंतेऽप्सरसो दिवि ॥ १४६ ॥
 संकल्पमात्रसंभूतसर्वोपकरणं पुरु । विपयोत्थं सुखं ताभिः प्राप्नुवंति समं सुराः ॥ १४७ ॥
 सुखं यत्त्रिदशवासे यच्च मानुषविष्टे । फलं तद्गदितं सर्वं धर्मस्य जिनंगुणैः ॥ १४८ ॥
 ऊर्ध्वाधोमध्यलोकेषु यो नामसुखसंज्ञितः । भोक्तृणां जायते भावः स सर्वो धर्मसंभवः ॥ १४९ ॥
 दाता भोक्ता स्थितः कर्ता यो नरः प्रतिवासरं । रक्ष्यते नृसहस्रैर्धैः सर्वं तद्भर्मजं फलं ॥ १५० ॥
 यत्तत्सुरसहस्राणां हारिभूषणधारिणां । प्रभुत्वं कुरुते शक्रस्तत्फलं धर्मसंभवं ॥ १५१ ॥
 यन्मोहारिपुमुद्वांस्य रत्नत्रयसमन्विताः । सिद्धस्थानं प्रपद्यंते शुद्धधर्मस्य तत्फलं ॥ १५२ ॥
 अप्राप्य मानुषं जन्म सत्स्वधर्मो न लभ्यते । तस्मान्मनुष्यसंप्राप्तिः परमा सर्वजन्मसु ॥ १५३ ॥
 राजा श्रेष्ठो मनुष्याणां मृगाणां केसरी यथा । पक्षिणां विनतापुत्रो भवानां मानुषो भवः ॥ १५४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

॥ १५५ ॥

सारस्त्रियुवने धर्मः सर्वद्रियसुखप्रदः । क्रियते मानुषे देहे ततो मनुजता परा ॥ १५६ ॥
 वृणानां शालयः श्रेष्ठाः पादपानां च चंदनाः । उपलानां च रत्नानि भवानां मानुषो भवः ॥ १५६ ॥
 उत्सर्पिणीसहस्राणि परिभ्रम्य कथंचन । लभ्यते वा नवा जन्म मनुष्याणां शरीरिणा ॥ १५७ ॥
 अवाप्य दुर्लभं तद्यः क्लेशनिर्मोक्षकारणं । जनो न कुर्वते धर्मं यात्यसौ दुर्गतीः पुनः ॥ १५८ ॥
 पतितं तन्मनुष्यत्वं पुनर्दुर्लभसंगमं । समुद्रसलिले नष्टं यथा रत्नं महागुणं ॥ १५९ ॥
 इहैव मानुषे लोके कृत्वा धर्मं यथोचितं । स्वर्गादिषु प्रपद्यते सर्वप्राणश्रुतः फलं ॥ १६० ॥
 सर्वज्ञोक्तमिदं श्रुत्वा भानुर्कर्णः ससंमदः । मत्स्या ग्रणम्य पद्माक्षः पर्यपृच्छत्कृताञ्जलिः ॥ १६१ ॥
 भगवन्न ममाद्यापि जायते प्राप्तवृत्तिता । अतो विधानतो धर्मे निवेदयितुमर्हसि ॥ १६२ ॥
 ततोऽनंतवल्लोऽधोचिद्विशेषं सौकृत शृणु । संसाराद्येन मुच्यते प्राणिनो भव्यताश्रुतः ॥ १६३ ॥
 द्विविधो गदितो धर्मो महत्त्वादाणवाद्यथा । आद्योऽगारवियुक्तानामन्यथ भववर्तिनां ॥ १६४ ॥
 विष्टसर्वसंगानां श्रमणानां महात्मनां । कीर्तयामि समाचारं दुरितक्षोदनक्षमं ॥ १६५ ॥
 मते सुव्रतनाथस्य लीलानिखिलवेदिनः । मृत्युजन्मसमुद्भूतमहत्त्राससमन्विताः ॥ १६६ ॥
 एतदसदृशं ज्ञात्वा मनुष्यत्वमसारकं । संज्ञेनराहिता धन्या श्रवणत्वपुपाश्रिताः ॥ १६७ ॥

रता महत्त्वयुक्तेषु पंचसंख्येषु साधवः । व्रतेष्वविग्रहत्यागात्तत्त्वावगमत्तत्पराः ॥ १६८ ॥
 समितिष्वपि तत्संख्यासंगतासु सुचेतसः । अभियुक्ता महासत्त्वास्त्रिसंख्यासु च गुप्तिषु ॥ १६९ ॥
 अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं यथोदितं । येषामस्ति न तेषां स्यात्परिग्रहसमाश्रयः ॥ १७० ॥
 देहेऽपि ये न कुर्वन्ति निजे रागे मनीषिणः । कःस्यात्परिग्रहस्तेषां यत्रास्तमितशायिनां ॥ १७१ ॥
 अपि बालाग्रमात्रेण पापोपार्जनकारिणा । ग्रंथेन रहिता धीरा मुनयः सिंहविक्रमाः ॥ १७२ ॥
 समस्तप्रतिबंधेन समीरणवदुज्जिताः । खगानामपि संगः स्यान्नतु तेषां मनागपि ॥ १७३ ॥
 ब्योमवन्मलसंधरहिताः श्लाघ्यचेष्टिताः । रजनीनाथवत्साम्या दीप्ता दिवसनाथवत् ॥ १७४ ॥
 निम्नगानाथगंभीरा धीरा भूधरनाथवत् । भीतकूर्मवदत्यंतगुप्तैर्द्रियकदंबकाः ॥ १७५ ॥
 क्षमया क्षमया तुल्याः कर्पायोद्रेकवर्जिताः । अशीत्या गुणलक्षणां चतुःसहितयान्विताः १७६
 अष्टदशजिनोदिष्टशीलसहस्र (?) चान्विता । अत्यंताढ्यास्तपोभूत्या सिद्धयाकांक्षणतत्पराः ॥
 जिनोदिताथसंस्कृता विदितापरशासनाः । श्रुतसागरपारस्था मुनयो यमधारिणः ॥ १७८ ॥
 नियमानां विधातारः समुन्नद्धतयोज्जिताः । नानालब्धिक्लृतासंगा महामंगलमूर्तयः ॥ १७९ ॥
 एवंगुणाः समस्तस्य जगतः कृतमंडनाः । श्रमणास्तनुकर्मणः प्रयांत्युत्तमेवतां ॥ १८० ॥

पद्मपुराणम् ।

द्वित्रैर्भवेच्च निश्शेषं कल्पं ध्यानवन्दिना । निर्देहं प्रतिपद्यते सुखं सिद्धसमाश्रितं ॥ १८१ ॥
 स्नेहपंजररुद्रानां गृहाश्रमनिवासिनां । धर्मोपायं प्रवक्ष्यामि शृणु द्वादशधा स्थितं ॥ १८२ ॥
 ब्रतान्यभूनि पंचैषां शिखा चोक्ता चतुर्विधा । गुणास्त्रयो यथाशक्ति निर्यमास्तु सहस्रशः १८३
 प्राणान्तिपाततः स्थूलाद्विरतिर्वितथा तथा । ग्रहणात्परवित्तस्य परदारसंसागमात् ॥ १८४ ॥
 अनंतायाश्च गर्द्धायाः पंचसंख्यमिदं व्रतं । भावना चैयमेतेषां कथिता जिनपुंगवैः ॥ १८५ ॥
 इष्टो यथात्मनो देहः सर्वेषां प्राणिनां तथा । एवं ज्ञात्वा सदा कार्या दया सर्वोसुधारिणां १८६
 एषैव हि पराकाष्ठा धर्मस्योक्ता जिनाधिपैः । दयाराहितचित्तानां धर्मैः स्वल्पोऽपि नेष्यते १८७
 वचनं परपीडार्यां हेतुत्वं यत्प्रपद्यते । अलीकमेव तत्प्रोक्तं सत्यमस्माद्विपर्यये ॥ १८८ ॥
 वधादि कुरुते जन्मन्यस्मिस्तेयमनुष्ठितं । कर्तुः परत्र दुःखानि विविधानि कुयोनिषु ॥ १८९ ॥
 तस्मात्तत्सर्वयत्नेन मतिमान् वर्जयेन्नरः । लोकद्वयविरोधस्य निमित्तं क्रियते कथं ॥ १९० ॥
 परिवर्ज्यां भुजंगीव चनितान्यस्य दूरतः । सा हि लोभवन्धा पापा पुरुषस्य विनाशिका ॥ १९१ ॥
 यथा च जायते दुःखं रुद्रायामात्मन्योपिति । नरांतरेण सर्वेषामियमेव व्यवस्थितिः ॥ १९२ ॥
 उदारश्च तिरस्कारः प्राप्यतेऽत्रैव जन्मनि । तिर्यङ्मनरकयोर्दुःखं प्राप्यमेवातिदुस्सहं ॥ १९३ ॥

प्रमाणं कार्यमिच्छया सा हि दद्यान्निरंकुशा । महद्दुःखमिहाल्पेयौ भद्रकांचनसंज्ञकौ ॥ १९४ ॥
 विक्रता वदरादीनां भद्रो दीनारमात्रकं । द्रविणं प्रत्यजानीत द्यूतोवत्समि च्युते ॥ १९५ ॥
 प्रसेवकमितोज्ज्वलादीनारं तु कुतूहली । तत्र कांचननामा तु सर्वमेव प्रसेवकं ॥ १९६ ॥
 दीनारस्वामिना राज्ञा कांचनो वीक्ष्य नाशितः । स्वयमपिंतदीनारो भद्रस्तु परिपूजितः ॥ १९७ ॥
 विगमोज्ज्वलं द्विग्विदिक्रपरिवर्जनं । भोगोपभोगसंख्यानं त्रयमेतदुणव्रतं ॥ १९८ ॥
 सामाधिकं प्रपन्नेन प्रोपधानशनं तथा । सविभागोऽतिथीनांच संलेखत्रायुषः क्षये ॥ १९९ ॥
 संकृतो न त्थौ यस्य कृतो यथापरिग्रहः । गृहमेति गुणैर्युक्ताः श्रमणः सोऽतिथिः स्मृतः २०० ॥
 संविभागोऽस्य कर्तव्यो यथाविभवमादरात् । विधिना लोभयुक्तेन भिक्षोपकारणादिभिः २०१ ॥
 मधुनो मधतो मांसाद्द्यूततो रात्रिभोजनात् । वेद्यासंगमनाच्चास्य विरतिर्नियमः स्मृतः ॥ २०२ ॥
 गृहधर्ममिमं कृत्वा समाधिप्राप्तपंचतः । प्रपद्यते सुदेवत्वं च्युत्वा च सुमनुष्यतां ॥ २०३ ॥
 भवानामेवमष्टानामंतः कृत्वानुवर्तनं । खत्रयस्य निर्ग्रथो भूत्वा सिद्धिं समश्नुते ॥ २०४ ॥
 नरत्वं दुर्लभं प्राप्य यथोक्ताचरणक्षमः । श्रद्धयाति जिनेकं यः सोऽप्यासन्नशिवालयः ॥ २०५ ॥
 सम्यग्दर्शनलाभेन केवलेनापि मानवः । सर्वलाभवरिष्ठेन दुर्गतित्रासमुज्झति ॥ २०६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

कुरुते यो जिनैद्राणां नमस्कारं स्वभात्रतः । पुण्याधारः स पापस्य लवेनापि न युज्यते ॥२०७॥
 यःस्मरत्यपि मावेन जिनांस्तस्याशुभं क्षयं । सद्यः समस्तमायाति भवकोटिभिरजितं ॥ २०८ ॥
 प्रशस्ताः सततं तस्य गृहाः सर्वे शकुंतलयः । त्रैलोक्यं सारारवं यो दधाति हृदये जिनं ॥ २०९ ॥
 अर्हते नम इत्येतत्प्रयुक्ते यो वचो जनः । भावात्स्याचिरात्कृत्स्नकर्ममुक्तिरसंशया ॥ २१० ॥
 जिनचंद्रप्रथारक्षिमसंगमादेति शुद्धतां । सिद्धियोग्यामुमत्स्नांतः कुमुदं परमालयं ॥ २११ ॥
 अर्हत्सिद्धमुनिभ्यो यो नमस्यां कुरुते जनः । स परितभवो ज्ञेयः सुशासनजनप्रियः ॥ २१२ ॥
 जिनविधे जिनकारं जिनपूजां जिनस्तुतिं । यः करोति जनस्तस्य न किञ्चिद्दुर्लभं भवेत् ॥२१३॥
 नरनाथः कुंडुंजी वा धनाढ्यो दुर्विधोऽथवा । जनो धर्मेण यो युक्तः स पूज्यः सर्वविष्टये ॥२१४॥
 महाविनयसंपन्नाः कृत्याकृत्यविचक्षणाः । जना गृहाथमस्थानां प्रधाना धर्मसंगमात् ॥ २१५ ॥
 मधुमांससुरादीनामुपयोगं न कुर्वते । ये जनास्ते गृहस्थानां ललामत्वे प्रतिष्ठिताः ॥ २१६ ॥
 शंक्रया कांक्षया युक्ता तथा ये विचिकित्सया । सुदूररहितानः परदृष्टिप्रशंसया ॥ २१७ ॥
 अन्यशासनसंबद्धसंस्त्वेन विवर्जिताः । जंतवस्ते गृहस्थानां प्रधानपदमाश्रिताः ॥ २१८ ॥
 सुचारुवसनोऽन्यंतसुराभिः प्रियदर्शनः । शस्यमानः पुरस्त्रीभिर्याति यो वंदितु जिनं ॥ २१९ ॥

ईक्षमाणो महीं युक्तविकारत्वारुमाधनः । साद्युकृत्यसमुद्युक्तः पुण्यं तस्यांतवर्जितं ॥ २२० ॥
तृणोपमं परद्रव्यं पश्यति स्वसमं परं । परयोपां समां मातुर्ये ते धन्यतमा जनाः ॥ २२१ ॥
प्रतिपद्य कदा दीक्षां विहरिष्यामि मेदिनी । क्षपयित्वा कदा कर्म प्रपत्स्ये सिद्धसंश्रयं ॥ २२२ ॥
एवं प्रतिदिनं यस्य ध्यानं विमलचेतसः । भीतानीच न कुर्वति तेन कर्माणि संगतिं ॥ २२३ ॥
सप्ताष्टजन्मभिः केचिद्विसिद्धिं गच्छति जंतवः । केचिद्गुप्तपः कृत्वा द्वित्रैरेव सुचेतसः ॥ २२४ ॥
क्षिप्रं याति महानंदं मध्यमा भव्यजंतवः । असमर्थास्तु विश्राम्य मार्गस्य यदि वेदकाः ॥ २२५ ॥
अहोऽपि योजनशतमविद्वान्वत्सर्मयोजनः । भ्राम्यतीष्टभवामोति सपदं न चिरादपि ॥ २२६ ॥
तथोग्रमपि कुर्वाणास्तयो वितथदर्शनाः । प्राप्नुवंति पदं नैव जन्ममृत्युविवर्जितं ॥ २२७ ॥
मोदांधकारसंछन्ने कपायोरगसंकुले । ते भ्रमंति भवारण्ये नष्टयुक्तिपथा जनाः ॥ २२८ ॥
न शीलं न च सम्यक्त्वं न त्यागः साधुगोचरः । यस्य तस्य भवांबोधितरणं जायते कथं २२९
विन्ध्यस्य स्रोतसा नागा यत्रोहते नगोन्नताः । वराकाः शशकास्तत्र चिरं नीता विसंशयं ॥ २३० ॥
मृत्युजन्मजरावर्तभवस्रोतोविवर्तिनः । कुतीर्थ्या यत्र नीयंते तद्भक्तेष्वत्र का कथा ॥ २३१ ॥
यथा तरयितुं शक्ता न शिला सलिले शिलां । तथा परिग्रहासक्ता कुतीर्थ्याः शरणागतान् २३२

पञ्चपुराणम् ।

तपोनिर्दिग्धपापा, ये लघवस्तत्त्ववेदिनः । त, एव तारणे शुक्ता जनानामुपदेशतः ॥ २३३ ॥

संसारसागरे भीमे रत्नद्वीपोयमुत्तमः । षट्पतन्मानुषं क्षेत्रं तद्वि दुःखेन लभ्यते ॥ २३४ ॥

तस्मिन्नियमरत्नानि गृहीतान्यानि धीमता । अवश्यं देहमुत्सृज्य कर्तव्यो मयसंकमः ॥ २३५ ॥

अतो यथात्र सुद्वार्यं कश्चित्संचूर्णयेन्मर्षिन् । त्रिययार्थं, तथा धर्मरत्नानां चूर्णको जनः ॥ २३६ ॥

अनित्यत्वं शरीरादेरभावं शरणस्य च । अशुचित्वं, तथान्यत्वमात्मनो देहपंजरात् ॥ २३७ ॥

एकत्वमय, संसारो लोकस्य च विचित्रता । आस्रवः संवरः पूर्वकर्मणां निर्जरा, तथा ॥ २३८ ॥

बोधिदुर्लभतार्थमस्वाख्यातत्वं जिनैर्यैः । द्वादशैवमनुश्रेष्ठा कर्तव्या हृदये सदा ॥ २३९ ॥

आत्मनः शक्तियोगेन धर्म, यो यादृशं भजेत् । स, तस्य तादृशं पुंक्तं फलं देवादिभूमिषु ॥ २४० ॥

एवं वदन्नतोऽप्युो भानुकर्णेन केचली । सभेदं नियमं नाथ क्षातुमिच्छामि संप्रतं ॥ २४१ ॥

ततो जगाद भगवान् शानुकर्णविधारय । नियमश्च तपश्चेति द्वयमेतन्न भिद्यते ॥ २४२ ॥

तेन युक्तो जनः शुक्या तपस्वीति निगद्यते । तत्र सर्वप्रयत्नेन मतिः कार्यो सुमेधता ॥ २४३ ॥

स्वल्पं स्वल्पमपि प्राज्ञैः कर्तव्यं सुकृतार्जनं । पतन्निर्विदुभिर्जोता महानद्यः समुद्रगाः ॥ २४४ ॥

अहो सुहृत्मात्रं यः कुरुते श्रुक्तिवर्जनं । फलं तस्योपवासिन समं मासेन जायते ॥ २४५ ॥

तत्र स्वर्गे सहस्राणि समानां दश कीर्तितं । भुञ्जानस्य जनस्योर्ध्वभोगं चित्तोपपादितं ॥ २४६ ॥
 श्रद्धधानो मंतं जैनं यः करोति पुरोदितं । पत्न्यैस्तस्योपमानानीयकालः स्वर्गे महात्मनः ॥ २४७ ॥
 द्युत्वा तत्र मनुष्यत्वे लभते भोगसुखं । यथोपवनया लब्धं तापसान्वयजातया ॥ २४८ ॥
 दुःखिन्पुवनाञ्चधुर्वदराद्युपजीविनी । आदरादीक्षिता राज्ञा मुहूर्तव्रतसंभवात् ॥ २४९ ॥
 कुमारी व्रतकस्यापि परया द्रव्यसंपदा । योजिता सुतरां जाता धर्मसंविग्रमानसा ॥ २५० ॥
 जिनेन्द्रवचनं यस्तु कुर्वन्तैर्वर्जितं । अनंतरमसौ सौख्यं परलोके गतोऽश्नुते ॥ २५१ ॥
 मुहूर्तद्वितयं यस्तु न युक्ते प्रतिवासरं । पृष्ठोपवासिता तस्य जंतोर्मासेन जायते ॥ २५२ ॥
 मुहूर्तत्रिशतं कृत्वा काले यावति तावति । आहारवर्जनं जंतुरुपवासफलं भजेत् ॥ २५३ ॥
 मुहूर्तयोजनं कार्यमेवमेवाष्टमादिषु । अधिकं तु फलं वाच्यं हेतुदृढयत्नरूपतः ॥ २५४ ॥
 अवाप्यास्य फलं नाके नियमस्य शरीरिणः । मनुष्यतां समासाद्य जायतेऽद्भुतचेष्टिताः ॥ २५५ ॥
 लाघण्यपंकलिप्तानां हारिविभ्रमकारिणां । भवंति कुलदाराणां पतयो धर्मशेषतः ॥ २५६ ॥
 स्त्रियोऽपि स्वर्गतश्च्युत्वा मनुष्यभवमागताः । महापुरुषसंसेव्या यांति लक्ष्मीसमानतां ॥ २५७ ॥
 आदित्येऽस्तमनःप्राप्ते कुरुते योन्नवर्जनं । भवेदभ्युदयोस्यापि सम्यग्दृष्टेर्विशेषतः ॥ २५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अप्सरोमंडलांतस्थो विमाने रत्नमासुरे । बहुपत्व्योपमं कालं धर्मेणानेन तिष्ठति ॥ २५९ ॥
 मनुष्यत्वं समासाद्य दुर्लभं तत्परायणः । भवेद्यानस्य कर्तव्यं जिनस्य समुपासनं ॥ २६० ॥
 यस्य कांचननिर्मोणा योजनं जायते मही । आसने जायते देवतियगमानुपसेविता ॥ २६१ ॥
 प्रातिहार्याणि यस्माष्टौ चतुस्त्रिंशन्महाद्भुतं । सहस्रभास्कराकारं रूपं लोचनसौख्यदं ॥ २६२ ॥
 मन्व्यः प्रणाममेतस्य यः करोति विचक्षणः । समुत्तरति कालेन स स्तोकेन भवार्णवं ॥ २६३ ॥
 उपायमेतमुज्झित्वा शांतिप्राप्तौ शरीरिणां । नान्यः कश्चिदुपायोऽस्ति तस्मात्सेव्यः स यत्नतः ॥ २६४ ॥
 मार्गो गोदंडकाकाराः संत्यन्येऽपि सहस्रशः । कुतीर्थसंचिता येषु विमुह्यति प्रसादिनः ॥ २६५ ॥
 न सम्यक्कृत्वा तेषु मधुमांसादितेवनात् । जने तु कणिकाप्यस्ति न दोषस्य प्ररूपणे ॥ २६६ ॥
 त्याज्यमेतत्परं लोके यत्प्रपीड्य दिवा क्षुधा । आत्मानं रजनीमुक्त्या गमयत्यर्जितं शुभं ॥ २६७ ॥
 निश्चि शुक्तिरधर्मो धर्ममेत्वेन प्रकल्पितः । पापकर्मकठोराणां तेषां दुःखप्रबोधनं ॥ २६८ ॥
 दर्शनासोचरीभूते सर्वे परमलालसः । शुकं पापमना जंतुर्दुर्गतिं नावबुद्धयते ॥ २६९ ॥
 मधिकं क्रीटकेशादि भक्षयते पापजंतुना । तमः पटलसंछन्नचक्षुषा पापबुद्धिना ॥ २७० ॥
 डाकिनीप्रेतभृतादिकुत्सितप्राणिभिः समं । मक्तं तेन भवेद्येन क्रियते रात्रिभोजनं ॥ २७१ ॥

सारमेयाखुमार्जारप्रभृतिप्राणिभिः संमं । मांसाहारैर्भवेदुक्तं तेन यो निशि वल्गते ॥ २७२ ॥
 अथवा किं प्रपंचेन पुलकैर्नेह भाव्यते । क्षयायामश्रता सर्वं भवेदशुचिभक्षितं ॥ २७३ ॥
 विरोचनेऽस्तसंसर्गं गते ये भुंजते जनाः । ते मानुषतया बद्धा पशवो गदिता बुधैः ॥ २७४ ॥
 नक्तं दिवा च भुंजानो विमुखो जिनशासने । कथं सुखी परत्र स्यान्नित्तो नियमोज्झितः २७५
 दयायुक्तो जिनेन्द्राणां पापः कुत्साशुदाहरन् । अन्यदेहं गतो जंतुः पूतिगंधमुखो भवेत् ॥२७६॥
 मांसं मद्यं निशाशुक्तिं स्तेयमन्यस्य योपितं । सेवते यो जनस्तेन भवे जन्मद्वयं हतं ॥ २७७ ॥
 हृस्वायुर्विचमुक्तथ व्याधिपीडितचिग्रहः । परत्र सुखहीनः स्यान्नक्तं यः प्रत्यवश्यति ॥ २७८ ॥
 प्राप्नोति जन्ममृत्युं च दीर्घकालमनंतरं । पच्यते गर्भवासेषु दुखेन निशि भोजनात् ॥ २७९ ॥
 वराहवृकमार्जारहंसकाकादियोनिषु । जायते सुचिरं कालं रात्रिभोजी कुदर्शनः ॥ २८० ॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः सहस्राणि कुयोनिषु । आपनीपद्यते दुःखं कुधीर्यो निशि वल्गते ॥२८१॥
 अवाप्य यो मृतं जैनं नियमेष्ववतिष्ठते । अशेषकिल्बिषं दग्ध्वा सुस्थानं सोधिगच्छति ॥२८२॥
 रत्नत्रितयसंपूर्णां अणुव्रतपरायणाः । तरणाबुदिते भव्या भुंजते दोषवर्जितं ॥ २८३ ॥
 अपापास्तेऽधिगच्छंति चिभानेशास्त्रिविष्टपे । परं भोगं न ये रात्रौ भुंजते कल्याणराः ॥ २८४ ॥

पद्मपुराणम् ।

ततश्च्युत्वा मनुष्यत्वं प्राप्य निदाविबर्जितं । भुञ्जते चक्रवर्त्यादिविमवोपहृतं सुखं ॥ २८५ ॥

सौधमूर्तिद्वि कल्पेषु मातृपावीतकारणं । प्राप्तुवंत परं योगं सिद्धिं च शुभचेष्टिताः ॥ २८६ ॥

जगद्धिता महामात्या राजानः पीठमर्दिनः । संमताः सर्वलोकस्य भवंति दिनभोजनात् ॥ २८७ ॥

घनवंतो गुणोदाराः सुरूपा दीर्घजीविताः । जिनचोधिसमायुक्ताः प्रधानपदसंस्थिताः ॥ २८८ ॥

अमहत्तेजसः संख्ये पुरादीनामधीश्वराः । विचित्रवाहनोपेताः सामंतकृतपूजनाः ॥ २८९ ॥

मवनेशाः सुरेशाश्च चक्रांकविमवाश्रिताः । महालक्षणसंपन्ना भवंति दिनभोजनात् ॥ २९० ॥

आदित्यवत्प्रभावंतथं द्रवत्साम्यदर्शनाः । अनस्तामितभोगाढ्यास्ते येऽनस्तमितोद्यताः ॥ २९१ ॥

अनाथा दुर्मंगा मातृपितृभ्रातृविवर्जिताः । शोकदारिद्र्यसंपूर्णाः स्त्रियः स्युर्निशि भोजनात् २९२

रुधस्फुटितहस्तादिस्थांगीश्रिपिटनारिक्ताः । धीभस्तदर्शनाः क्लिन्नचक्षुषो दुष्टलक्षणाः ॥ २९३ ॥

दुर्गंधविग्रहा भद्रमुमहादशनच्छदाः । उल्बणथुतयः पिगस्फुटिताग्रशिरोरुहाः ॥ २९४ ॥

अलावृवीजसंस्थानदर्शनाः शुक्लविग्रहाः । क्राणकुंठगतच्छाया विधर्षा परपत्वचः ॥ २९५ ॥

अनेकरोगसंपूर्णमलिनाश्छिद्रवाससः । कुत्सितान्नजन्विन्यः परकर्मसमाश्रिताः ॥ २९६ ॥

वृत्कृतश्रवणं व्यग्रं धनबंधुविवर्जितं । प्राप्नुवंति पतिं नार्यो रात्रिभोजनतत्पराः ॥ २९७ ॥

दुःखभारसमाक्रान्ता बालवैधव्यसंगताः । अंबुकाष्ठादिवाहिन्यो दुःपुरोदरतत्पराः ॥ २९८ ॥
 सर्वलोकपराभूता वाग्वासीनष्टचेतसः । अंकत्रणशताधारा भवंति निशि भोजनात् ॥ २९९ ॥
 उपशांताशया यास्तु नार्यःशीलसमन्विताः । साधुवर्गहिता रात्रिभोजनाद्विरतात्मिका ॥ ३०० ॥
 लभंते ता यथाभीष्टं भोगं स्वर्गे समावृताः । परिवारेण मूर्धस्थपाणिना शासनैपिणाः ॥ ३०१ ॥
 ततश्च्युताः स्फुरंत्युच्चैः कुले विभवधारिणि । शुभलक्षणसंपूर्णा गुणैः सर्वैः समन्विताः ॥ ३०२ ॥
 कलाविशारदा नेत्रमानसलेहविग्रहाः । विमुंचंत्योमृतं वाचा ह्लादयंत्योऽखिलं जनं ॥ ३०३ ॥
 भवंत्युत्कंठया युक्तास्तासु विद्याधाराधिपाः । हरयो बलदेवांश्च तथा चक्रांकितश्रियः ॥ ३०४ ॥
 विद्युद्रक्तोत्पलच्छायाः स्फुरल्ललितकुंडलाः । नरैर्द्रुकृतसंबंधा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०५ ॥
 अन्नं यथेप्सितं तासां जायते भृत्यकल्पितं । निशासु या न कुर्वति भोजनं करुणापराः ॥ ३०६ ॥
 श्रीकांतासुप्रभातुल्याः सुभद्रासदृशस्तथा । लक्ष्मीसमस्त्विषो योषा भवंति दिनभोजनात् ॥ ३०७ ॥
 तसान्तरेण नार्या वा नियमस्तेन चेतसा । वर्जनीया निशाशुक्तिनेकापायसंगता ॥ ३०८ ॥
 अत्यल्पेन प्रयासेन शर्मवसुपलभ्यते । ततो भजत तं नित्यं स्वसुखं को न वांछति ॥ ३०९ ॥
 धर्मो मूलं सुखोत्पत्तये च र्धर्मो दुःखकारणं । इति ज्ञात्वा भजेद्धर्ममधर्मं च विवर्जयेत् ॥ ३१० ॥

पद्मपुराणम् ।

आगोपालांगना लोके प्रसिद्धामेदमागतं । यथा धर्मेण शुभेति विपरितेन दुःखिता ॥ ३११ ॥
 धर्मस्य पश्य माहात्म्यं येन नाकच्युता नराः । उत्पद्यंते महाभोगा मनुष्यस्य मनोहराः ॥ ३१२ ॥
 जलस्थलसमुद्रभूतत्त्वानां ते समाश्रयाः । औदासीन्यमपि प्राप्ता भवंति सुखिनः सदा ॥ ३१३ ॥
 सुवर्णचक्रसस्यादिमांडागाराणि मानवैः । रक्ष्यंते सततं तेषां विचित्रायुधपाणिभिः ॥ ३१४ ॥
 प्रभूतं गोमहिष्यादि वारणास्तुरगा रथा । भृत्या जनपदा ग्रामाः प्रासादा नगराणि च ॥ ३१५ ॥
 दासवर्गो विशाला श्रीविष्टरं हरिभिर्युतं । मानसस्यैन्द्रियाणां च विषयाहरणक्षमाः ॥ ३१६ ॥
 हंसीविभ्रमगामिन्यो घनलावण्यविग्रहाः । माधुर्ययुक्तनिस्वानाः पीनस्तन्यः सुलक्षणा ॥ ३१७ ॥
 चक्षुषां वागुरातुल्यास्तरुण्यो हारचेष्टिता । नानालंकारधारिण्यो दास्यः पुण्यफलात्मिकाः ३१८ ॥
 उपायं केचिदज्ञात्वा घर्माख्यं सुखसंततैः । मूढा तस्य समारभे न यतंतेऽसुधारिणः ॥ ३१९ ॥
 पापकर्मवशात्मानः केचिच्छ्रुत्वापि मानवाः । शर्मोपायं न सेवंते धर्मं दुष्कृततत्पराः ॥ ३२० ॥
 उपशान्तिं गते केचित् सचेष्टारोधिकर्मणि । अभिगम्य गुरुं धर्मं पृच्छंत्युद्यतचेतसः ॥ ३२१ ॥
 उपशान्तिरधर्मस्य कर्मणस्तद्गुरोर्वचः । अर्थवज्जायते तेषु श्रेष्ठानुष्ठानकारिषु ॥ ३२२ ॥
 इमं ये नियमं प्राज्ञाः कुर्वते द्युक्तदुष्कृताः । एके भवंति ते नाके द्वितीया वा महागुणाः ॥ ३२३ ॥

समयं येऽनगाराणां भुञ्जतेऽतीत्यभक्तितः । तेषां स्वर्गे सुखेऽप्रक्षामाकंक्षन्ति सुराः सदा ॥३२४॥
 इंद्रत्वं देवसंघानां ते प्रयाति सुतेजसः । जनाः सामानिकृत्वं वा संपादितयथेष्विप्सताः ॥३२५॥
 न्यग्रोधस्य यथा स्वल्पं बीजमुच्चैस्तरुर्भवेत् । तपोऽल्पमपि तद्भस्स्यान्महाभोगफलावहं ॥३२६॥
 समः कुबेरकांतस्य नेत्रबंधनविग्रहः । धर्मशक्तमतिर्नित्यं जायते पूर्वधर्मतः ॥३२७॥
 शुनिवेलाव्रतो दत्त्वा मुनेर्भिक्षां समागतः । रत्नदृष्टिं सहस्राक्षः कुबेरदयितो भवेत् ॥३२८॥
 महीमंडलचिख्यातो नामोदारपरारक्रमः । धनेन महता युक्तो भृत्यमंडलमध्यगः ॥३२९॥
 पूर्णिमास्यां यथा चंद्रकांतिदर्शनविग्रहः । भुञ्जानः परमं भोगं सर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥३३०॥
 पूर्वधर्मानुभावेन परं निर्वेदमागतः । अभियाति महादीक्षां जिनेन्द्रसुखनिर्गतां ॥३३१॥
 अनगारमहर्षीणां वेलामर्चति ये जनाः । भोगोत्सवं प्रपद्यंते परं ते हरिषेणवत् ॥३३२॥
 शुनिवेलाप्रतीक्ष्यत्वाद्गुणार्ज्यं सुकृतं महत् । हरिषेणः परिप्राप्तो लक्ष्मीमत्यंतमुन्नतां ॥३३३॥
 मुनेरंतिकमासाद्य समाधानप्रचोदिताः । एकभक्तं जना ये तु कुर्वन्ते शुद्धदर्शनाः ॥३३४॥
 एकभक्तेन ते कालं नीत्वा पंचत्वमागताः । उत्पद्यंते विमानेषु रत्नभाचक्रयतिषु ॥३३५॥
 नित्यालोकेषु ते तेषु विमानेषु सुचेतसः । रमंते सुचिरं कालं रमंते मध्यवर्तिनः ॥३३६॥

पद्मपुराणम् ।

हारिणः कटकाधाराः प्रकोष्टाः कटिसूत्रिणः । मालिमंतो भवंत्येते छत्रचामारिणोऽमराः ॥ ३३७ ॥

उचमत्रतसंस्तता ये चाणुत्रतधारिणः । शरीरमधुवं ज्ञात्वा प्रशांतहृदया जनाः ॥ ३३८ ॥

उपवासं चतुर्दश्यामष्टम्यां च सुमानसाः । सेवंते तेन बध्नति चिरमायुस्त्रिविष्टपे ॥ ३३९ ॥

सौधमोदितु कल्पेषु यांति केचित्समुद्भवं । अपरे त्वहर्मिद्वत्वं मुक्तिमन्ये विशुद्धितः ॥ ३४० ॥

विनयेन परिष्वक्त गुणशीलसप्तन्विताः तपःसंयोजितस्वांता यांति नाकमसंशयं ॥ ३४१ ॥

तत्र कामेन भुवंत्वासा मोगान्प्राप्तो मनुष्यतां । युंक्ते राज्यं महज्जीनं मतं च प्रतिपद्यते ॥ ३४२ ॥

जिनशासनमासाद्य स क्रमात्सायुचेष्टितः । सर्वकर्मविमुक्तानामालयं प्रतिपद्यते ॥ ३४३ ॥

स्तुत्वा कालत्रये यस्तु नमस्यति जिनं त्रिया । शैलराजयदधोम्यः कुतीर्थमतवायुभिः ॥ ३४४ ॥

गुणालंकारसंपन्नः सुशीलसुरभीकृतः । सर्वोद्विग्रहं भोगं भजते त्रिदशालये ॥ ३४५ ॥

ततः कतिचिदावृत्तीः कृत्वा शुभगतद्वये । त्रयाति परमं स्थानं सर्वकर्मविवर्जितः ॥ ३४६ ॥

विषया हि समभ्यस्ताश्चिरं संकलजंतुभिः । ततस्तैर्मोहिताः कर्तुं विरतिं विभवो न ते ॥ ३४७ ॥

इदं तत्र परं चित्रं ये तान् दृष्ट्वा विषान्नवत् । निर्वाणकारणं कर्म सेवंते पुरुषोत्तमाः ॥ ३४८ ॥

संसारे भ्रमतो जंतोरेकापि विरतिः कृता । सम्यग्दर्शनयुक्तस्य मुक्तेरायाति बीजतां ॥ ३४९ ॥

एकोऽपि नास्ति येषां तु नियमः प्राणधारिणां । पशवस्तेऽथवा भद्रकुंभा गुणविवर्जिता ॥३५०॥
 गुणवृत्तसमृद्धेन नियमस्तेन जंतुना । भाव्यं प्रमादमुक्तेन संसारतरणैपिणा ॥ ३५१ ॥
 दुष्कर्म ये न मुंचति मानवा मतिदुर्विधाः । अमंति भवकांतारं जात्यंथा इव ते चिरं ॥ ३५२ ॥
 ततस्तेऽनंतवर्षीयदुवाङ्मरीचिसमागमात् । प्रभोदं परमं प्राप्ता तिर्यङ्मानवनाकजाः ॥ ३५३ ॥
 सम्यग्दर्शनमाधाताः केचित्केचिदशुव्रतं । महाव्रतधराः केचिज्जाता विक्रमशालिनः ॥ ३५४ ॥
 अथ धर्मरथारुधेन युनिनाऽभाषि रावणः । गृहाण नियमं भव्यं कंचिदित्यात्मशक्तिः ॥३५५॥
 द्वीपेयं धर्मरत्नानामनगारमहेध्वरः । गृह्यतामेकमप्यस्माद्रत्नं नियमसंज्ञकं ॥ ३५६ ॥
 किमर्थमेवमारभे चिताभारवशीकृतः । महतां हि ननु त्यागो न मतेः खेदकारणं ॥ ३५७ ॥
 रत्नद्वीपं प्रचिष्टस्य यथा भ्रमति मानसं । इदं वृचं तथैवास्य परमाकुलतां गतं ॥ ३५८ ॥
 अथास्य मानसं चिंता समारूढेयमुत्कटा । भोगानुरक्तचित्तस्य व्याकुलत्वमुपेयुषः ॥ ३५९ ॥
 स्वभावेनैव मे शुद्धमंधो गंधमनोहरं । स्वादु वृष्यं परित्यक्त्वासादिमलसंगमं ॥ ३६० ॥
 स्थूलप्राणिवधादिभ्यो विरतिं गृहवासिनां । एकाभयं न शक्नोहं कर्तुं कान्यत्र संकथा ॥३६१॥
 मत्प्रेमसदृशं चेत्तस्त्वावत्सर्ववस्तुषु । हस्तेनैवात्मभावेन धर्तुं न प्रभवाम्यहं ॥ ३६२ ॥

पद्मपुराणम् ।

दृताद्यनशिखा पेया बद्धव्यो वायुरंशुके । उत्क्षेप्तव्यो धराधीशो निर्ग्रथत्वमभीप्सता ॥ ३६३ ॥
 शूरोऽपि न समर्थोऽहं सेवितुं यत्तपोव्रतं । अहो चित्रमिदं तद्ये धारयति नरोत्तमाः ॥ ३६४ ॥
 किमेकमाश्रयाम्येतं नियमं शोमनामपि । अवष्टंभामि नानिच्छामन्धयोपां बलादिभिः ॥ ३६५ ॥
 अथवा ननु न क्षुद्रे कुतः शक्तिरियं मयि । स्वस्याप्यस्य न शक्नोमि बोद्धुं चित्तस्य निश्चयं ३६६ ॥
 यद्वा लोकत्रये नासौ विद्यते प्रमदोत्तमा । दृष्ट्वा मां विकलत्वं या न ब्रजेन्मन्मथादिता ॥ ३६७ ॥
 का वा नरांतराश्लेषद्वेषितप्रमदा तनौ । उप्रचर्मदधातायां परदंतकृतव्रणं ॥ ३६८ ॥
 दुर्गंधार्यां स्वभावेन वचोराज्ञौ भवेद्रतिः । नरस्य दधतश्चित्तं मानसंस्कारभाजनं ॥ ३६९ ॥
 अवधार्येतिभावेन प्रणम्यानेतविक्रमं । देवासुरसमक्षं स प्रकाशमिदमम्यधात् ॥ ३७० ॥
 मगवन्न मया नारी परस्येच्छाविचजिता । गृहीतव्येति नियमो ममायं कृतनिश्चयः ॥ ३७१ ॥
 चतुःशरणमाश्रित्य मानुकर्णोऽपि कर्णवान् । इमं नियममातस्थे मंदरस्थिरमानसः ॥ ३७२ ॥
 करोमि प्रातरुत्थाय सांप्रतं प्रीतिवासरं । स्तुत्वा पूजां जिनेन्द्राणामभियेकसमन्वितां ॥ ३७३ ॥
 वरिवस्थामवस्त्राणामकृत्या विधितान्वितं । अद्यप्रभृति नाहारं करोमीति ससंमदः ॥ ३७४ ॥
 जानुभ्यां भुवमाक्रम्य प्रणम्य युनिमादरात् । अन्यानपि महाशक्तिनियमान् स समाज्जियत् ३७५ ॥

ततो देवा सुरा मक्ताः प्रणम्य मुनिपुंगवं । यथास्त्रं निलयं जग्मुर्हर्षविस्तरितेक्षणः ॥ ३७६ ॥
 अभिलंकां दद्यास्योऽपि प्रतस्ये पृथुविक्रमः । समुत्पत्य दधल्लीलां सुरनाथसमुद्भवां ॥ ३७७ ॥
 वरद्वीजनसंघातः कृत्वप्रणतिपूजनः । नगरीं स्वां विवेद्यासौ वस्त्रादिकृतभूषणां ॥ ३७८ ॥
 भविष्य चमतिं स्वां च समस्तविभवार्चितां । अनाद्यत इवातिष्ठहंभीरां मांदरीं गुहां ॥ ३७९ ॥

भवंति कर्माणि यदा शरीरिणां । प्रशांतियुक्तानि विमुक्तिभाविनां ॥
 तदोपदेशं परमं गुरोर्मुखा । दद्यान्नुवंति प्रभवं शुभस्य ते ॥ ३८० ॥
 इति प्रयुद्धोद्यतमानसा जनाः । जिनश्रुतौ सज्जत भो पुनः पुनः ॥
 परेण धर्मं चिन्तयेन शृण्वतां । भवत्यमंदोवगमो यथा रविः ॥ ३८१ ॥
 इत्यायं रधियेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते अनंतवलधर्मोभिधानं नाम चतुर्दशं पर्व ।

अथ पंचदशं पर्व ।

तस्यैव च मुनेः पार्श्वे हनूमान् गृहिणां व्रतं । विभीषणश्च जग्राह कृत्वा भावं सुनिश्चितं ॥ १ ॥
 न तथा गिरिराजस्य स्थिरत्वं शस्यते दुर्धैः । हृत्क्षमच्छीलसम्यक्त्वं यथा परमनिश्चलं ॥ २ ॥

पञ्चपुराणम् ।

सौभाग्यादिभिरत्यंतं हनूमति ततस्तुते । इत्युचे मगधाधीशो रोमांचं विभ्रदुल्लटं ॥ ३ ॥
 हनूमान् को गणाधीशु ! किंविशिष्टः कुतः क्वा । भगवन्नस्य तत्त्वेन ज्ञातुमिच्छामि चेष्टितं ॥ ४ ॥
 ततः सत्पुरुषाभिव्या । संजातपुरुसम्मदः । वाचाब्हादनकारिण्या गणप्राग्रहरोज्वदत् ॥ ५ ॥
 दक्षिणस्यां नृप श्रेण्यां विजयार्थस्य भ्रूयुतः । दशयोजनमध्वानमतिक्रम्य व्ययस्थितं ॥ ६ ॥
 आदित्यनगराभिव्यं पुरमस्ति मनोहरं । प्रल्हादस्तत्र राजास्य नाम्ना केतुमती मिया ॥ ७ ॥
 शुभो वायुगतिर्नाम बभूव तनयोजनयोः । लक्ष्म्या वक्षःस्थलं यस्य विपुलं निलयीकृतं ॥ ८ ॥
 संपूर्णयाचनं दृष्ट्वा तं तदारकियां प्रति । चकार जनकीश्रितां संतानच्छेदकातरः ॥ ९ ॥
 आस्तां तावदिदं राजन्निदमन्यन्मती कुरु । वचनं येन तदारसंभवः परिकीर्त्यते ॥ १० ॥
 वासस्य भरतस्यांति सान्निध्ये महोदधेः । पूर्वदक्षिणदिद्वागे दंतीत्यस्ति महीधरः ॥ ११ ॥
 विपुलात्रंलिहोदारतेजःशिखरसंकटः । नानाद्रुमौषधिव्यासः सुनिर्जरमहातटः ॥ १२ ॥
 यतः प्रभृति तत्रस्थात्सन्निवेश्य वरं पुरं । विद्याधरो महेंद्राख्यो महेंद्रोपमचिक्रमः ॥ १३ ॥
 तत आरभ्य संप्राप महेंद्राख्यां रसाधरः । महेंद्रनगरं तच्च पुरं तत्र प्रकीर्तितं ॥ १४ ॥
 नार्यां हृदयवेगयाभजायत महेंद्रतः । गुणवंतः द्युतं पुत्रा नामतोऽरिदमादयः ॥ १५ ॥

पद्मपुष्पणम् ।

अथर्वेद्रजिते यूने मेघनादाय वा नृप । दीपतामेवमप्येष रावणस्तव वांघवः ॥ २९ ॥
 अथ ते न तवाभीष्टं ततः कन्या स्वयंवरा । विमुच्यतां न वैरी ते तथासत्युपजायते ॥ ३० ॥
 इत्युक्त्वा विरति यानि मंत्रिण्यमरसागरे । विद्वान् सुमतिसंज्ञाको जगाद वचनं स्पृष्टं ॥ ३१ ॥
 दद्यात्स्योज्जेकपत्नीको महाहंकारगोचरः । इमां प्राप्यापि नो तस्य श्रीतिरस्मात्तु जायते ॥ ३२ ॥
 पौडशाब्दसमानेऽपि सत्याकारेऽस्य भोगिनः । उत्कृष्टमेव विज्ञेयं वयः परमतेजसः ॥ ३३ ॥
 इंद्रजिन्मेघवाहाय सति दाने प्रकृष्यति । मेघवाहस्तथा तस्मै तस्मात्तावपि नो वरौ ॥ ३४ ॥
 श्रीषेणसुतयोरारासीद्दणिकाथं तदा महत् । पितृदुःखकारं युद्धं स्त्रीहितोः किं न वेप्यते ॥ ३५ ॥
 वाक्यं ततोऽनुमन्यदं नाम्ना तारांघरायणः । जगाद वचनं स्वेन भावेन हृतमानसः ॥ ३६ ॥
 जयाद्रिदक्षिणं स्थानं कनकं नाम विद्यते । राजा तत्र हिरण्याभः सुमनास्तस्य भामिनी ॥ ३७ ॥
 अम्रचनयस्तस्य नाम्ना सौदामिनीप्रसः । महता यशसा कांत्या वयसा चाविशोभनः ॥ ३८ ॥
 सर्वविद्याकलापारो लोकनेत्रमहोत्सवः । गुणैरनुपमश्रेष्ठारंजिताखिलविष्टपः ॥ ३९ ॥
 सुरविद्यार्थैः सर्वैरेकीभूयापि यत्नतः । अजय्यद्विजगच्छक्तिसंग्रहेण विनिर्मितः ॥ ४० ॥
 कन्येयं दीयतां तस्मै भवतां यदि सम्मतं । चिरादुत्पद्यतां योगो दंपत्योरनुत्सुपयोः ॥ ४१ ॥

उत्तमांगं ततो वृत्त्वा संमीलय नयने चिरं । जगाद वचनं मंत्री नाम्ना संदेहपारगः ॥ ४२ ॥
 भव्योयं पूर्वजा याता मम केति विचितयन् । संसारप्रकृतिं बुद्धा निर्वेदं परमेष्ठ्यति ॥ ४३ ॥
 विषयेष्वप्रसक्तात्मा वर्षेष्टादशसंश्लेके । भुक्त्वा भोगमहालाभं गृहितां परिहास्यति ॥ ४४ ॥
 बहिरंतश्च स संगं परित्यज्य महामनाः । केवलज्ञानमुत्पाद्य किल निर्वाणमेष्ठ्यति ॥ ४५ ॥
 विद्युक्तानेन बालेयं भ्रष्टशोभा भविष्यति । शर्वरीत्र शशांकेन जगदालोककारिणा ॥ ४६ ॥
 शृणुतातोऽस्ति नगरमादित्यपुरसंज्ञकं । पुरंदरपुराकारं रत्नैरादित्यमामुरं ॥ ४७ ॥
 नभश्चशशांकोऽत्र प्रह्लादो नाम भोगवान् । तस्य केतुमती पत्नी केतुमानसवासिनः ॥ ४८ ॥
 तयोर्विक्रमसंभारो रूपशीलो गुणाबुधिः । पवनंजयनामास्ति तनयो नयमंडनः ॥ ४९ ॥
 शुभलक्षणसंछन्नविशालो तुंगविग्रहः । कलानां निलयो वीरो दूरीभूतदुरीहितः ॥ ५० ॥
 संवत्सरशतेनापि तस्य वक्तुं न शक्यते । गुणग्रामोऽखिलप्राप्तः समस्त्वजनचेतसः ॥ ५१ ॥
 अथवा वचनज्ञानमस्पष्टमुपजायते । अतो गत्वाैव वीश्वधमिमं देवसमद्युति ॥ ५२ ॥
 ततः केतुमतस्योद्यैर्गुणैः श्रोत्रपथं गतैः । सर्वे ते परमं प्राप्ताः प्रमोदं कृतसम्मदाः ॥ ५३ ॥
 श्रुत्वा कन्यापि तां वार्तां विचकास प्रमोदतः । निशाकरकरालोकमात्रादिव कुमुद्वती ॥ ५४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

अत्रांतरेत्ययं प्रासः कालो हिमकणान्वितः । कामिनीवदनांभोजलावण्यहरणोधतः ॥ ५५ ॥
नवं पटलमञ्जानां नलिनीनामजायत । चिरोतकंडितमध्वासससमूहकृतसंगमं ॥ ५६ ॥
घनः शाखाभृतां जज्ञे पत्रपुष्पांकुरोद्भवः । मधुलक्ष्मीपरिभ्रंगसंजातपुलकाकृतिः ॥ ५७ ॥
चूतस्य मंजरीजालं मधुत्रतकृतस्त्रनं । मनोलोकस्य विद्याध पटलं स्मरपत्रिणां ॥ ५८ ॥
कौकिलानां स्यनश्चक्रे मानिनीमानभंजनः । जनस्य व्याकुलीभावं वसंतालापतां गतः ॥ ५९ ॥
रमणद्विजदधानामोष्ठानां वेदनाभृतां । उपपद्यत वैशद्यं चिरेण वस्योपितां ॥ ६० ॥
स्नेहो बभूव चात्यंतमन्योन्यं जगतः परं । उपकारसमाधानपरेद्वा प्रकटीकृतः ॥ ६१ ॥
अमरीं भ्रमणश्रांतां रमणः पक्ष्वायुना । परितो भ्रमणं कुर्वथकार विगतश्रमां ॥ ६२ ॥
दूर्वाप्रवालमुद्धृत्य सारग्यै पृषतो ददौ । तस्यास्त्रेनामृतेनैव कापि त्रीतिरजायत ॥ ६३ ॥
करिकंइयितं रेजे वदनं भ्रंशपल्लवं । करिण्यां सुखसंभारनिर्मिलितविलोचनं ॥ ६४ ॥
स्तवकस्तननम्राभिश्चलत्पल्लवपाणिभिः । समल्लिप्यंत बह्वीभिर्भ्रमराक्षीभिरंग्रिपाः ॥ ६५ ॥
दक्षिणांशासुखोद्गीर्णाः प्रार्वर्तत समीरणः । प्रेर्यमाण इवानेन रविरासीद्दुदग्मातिः ॥ ६६ ॥
समीरणकृतांकपः केसरप्रकरः पतन् । मधुसिंहस्य पाथेन दृष्टो केसरोत्करः ॥ ६७ ॥

दंष्ट्रा वसंतसिंहस्य मानस्तंवेरमांकुशः । अक्रोटेकसरं रेजे प्रेषितस्त्रीभयंकरं ॥ ६८ ॥
 घनं कीरवकं जालं कृणद्धृगकंदंबकं । वियोगिनीमनांसीव मधुनाकृष्टमुद्भ्रतं ॥ ६९ ॥
 कुङ्कुमलोद्दीपितोऽशोकप्रचलन्नवपल्लवः । प्राचुर्याद्वनितोर्दीर्णरागराशिरिवावधौ ॥ ७० ॥
 किञ्चुकं घनमत्यंतं दिदीपे वनराजिषु । वियोगिनीमनस्थातिरिक्तदुःखानिलोपमं ॥ ७१ ॥
 व्याप्तदिकृचक्रचालेन रजसा पुष्पजन्मना । वसंतः पटवासेन चकारेव महोत्सवं ॥ ७२ ॥
 निभेषमपि सेहाते न स्त्रीपुंसावदर्शनं । कुत एवान्यदेशेन संगमं प्रेमबंधनौ ॥ ७३ ॥
 गंतुमारोभिरे देवा जिनभक्तिप्रचोदिताः । नंदीश्वरं महामोदाः फाल्गुनाष्टदिनोत्सवे ॥ ७४ ॥
 जगमुरष्टापदे तत्र काले विद्याधराधिपाः । पूजोपकरणव्यग्रकरभृत्यगणान्विताः ॥ ७५ ॥
 पूज्यं नाभेयनिर्यृत्या तमद्रि भक्तिनिर्भरः । समतो बंधुवर्गेण महेंद्रोऽपि समीयिवान् ॥ ७६ ॥
 स तत्र जिनमर्चित्वा स्तुत्या नत्वा च भावतः । रौक्म्ये शिलातले श्रीमानासांचक्रे यथासुखं ७७
 प्रह्लादोऽपि तदायासीच्चं गिरिं वंदितुं जिनं । कृताभीष्टं ब्रभन्नासीन्महेंद्रेण स्वर्गोचरः ॥ ७८ ॥
 महेंद्रस्य ततोभ्यासं सुतप्रीत्या महादरः । ससर्प निकसन्नेत्रः प्रह्लादः प्रीतिमानसः ॥ ७९ ॥
 अभ्युत्थाय महेंद्रोऽपि मुदितः पुरुसंभ्रमः । आलिगंतं समालिंगत्प्रह्लादं ह्लादकारणं ॥ ८० ॥

उपविष्टो च विश्रब्धो तौ मनोवृथिलालले । परस्परं शरीरादिकुशलं पर्यगृच्छतां ॥ ८१ ॥
 उवाचति महेशोऽथ सखे किं कुशलं मम । कन्यानुसुखसंधिचिन्ताव्याकुलिततमनः ॥ ८२ ॥
 अस्ति मे दुहित्वा योग्या वरं प्राप्तुं मनोहरा । कस्मै तां प्रददामीति मम भ्राम्भप्रति मानसं ॥ ८३ ॥
 रावणो बद्धपत्नीकस्तस्युतौ व्रजतां खं । दातेनान्यवरस्त्रातो न तेषु रुचिरस्ति मे ॥ ८४ ॥
 पुरे हेमपुरामिख्ये तनयः कनकद्युतेः । विद्युत्प्रभो दिनैस्त्वैर्निर्वाणं प्रतिपरस्यते ॥ ८५ ॥
 मध्येयं विदिता वार्ता प्रकटा सर्वविष्टये । केनापि कथितं नूनं संशानेनेति योगिना ॥ ८६ ॥
 मंत्रिमंडलयुक्तस्य ततो मम विनिश्चतः । पुत्रस्तव वरत्वेन निर्वाच्यः पवनजयः ॥ ८७ ॥
 मनोरथोपमायातस्त्वया प्रह्लाद पूरितः । समयेनास्मि संजातः क्षणेन परिनिर्वृतः ॥ ८८ ॥
 ततोऽयोचदलं श्रुतः प्रह्लादो लब्धवाञ्छितः । चिन्ता ममापि पुत्रस्य द्वितीयान्वेषणं प्रति ॥ ८९ ॥
 ततोऽहमपि वाक्येन त्वदीयेनासुना सुहृत् । शब्दगोचरतामुक्त्वा परिप्राप्तः सुखासिकां ॥ ९० ॥
 सरसो मानसारुषस्य तटैर्थात्यंतचारुणि । गुरुभ्यां वाञ्छितं कर्तुं तयोर्वैवाहसंगलं ॥ ९१ ॥
 स्थिते तत्रोमयोः सेने क्षणकल्पितसंश्रये । गजवाजिपदातीनामनुकूलरथाकुले ॥ ९२ ॥
 दिनेषु त्रिषु यावत्पु तयोः सांब्रतसरा जगुः । कल्याणदिवसं ज्ञातनिखिलज्योतिरोहितः ॥ ९३ ॥

श्रुत्वा परिजनादेतां सर्वावयवसुन्दरी । दिवसानां त्रयं सेहे न प्राल्हादिः प्रतीक्षितुं ॥ ९४ ॥
 संगमोत्कंठितः सोयमेभिर्मन्मथसंभवेः । पूरितो दशभिर्वैभेभटो बाणेस्वाहवे ॥ ९५ ॥
 आद्ये तद्विपया चिता वेगे समुपजायते । द्वितीये दृष्टुमाकारो बहिः समभिलष्यते ॥ ९६ ॥
 तृतीये मंददीर्घोष्णनिश्वासानां विनिर्गमः । चतुर्थे सज्वरो दृष्टज्वलनोपमचंदनः ॥ ९७ ॥
 चिबर्तः पंचमेषास्य कुसुमप्रस्तरादिषु । मन्यते विविधं स्वादु पष्टे भक्तं विषोपमं ॥ ९८ ॥
 सप्तमे तत्कथासक्त्या विप्रलापसमुद्भवः । उन्मत्तताष्टमे गीतनृत्यविभ्रमकारिणी ॥ ९९ ॥
 मदनोरगदष्टस्य नवमे मूर्छनोद्भवः । दशमे दुःखसंभारः स्वसंवेद्यः प्रवर्तते ॥ १०० ॥
 विवेकिनोऽपि तस्येदं तदा जातमनंकुशं । चरितं वायुवेगस्य हताशं धिगनंगकं ॥ १०१ ॥
 अथ चेतोभुवो वैगैरसौ धैर्यात्परिच्युतः । उद्धर्तितकरच्छन्ननिश्वासप्रचलाननः ॥ १०२ ॥
 करसंगारुणीभूतस्वेद्वहंडमंडलः । उष्णातिदीर्घनिश्वासगल्पितासनपल्लवः ॥ १०३ ॥
 जंभणं कंपनं जंभां मंदं कुर्वन्पुनः पुनः । निस्सहं धारयन्कायं गाढाकल्पकशल्यतः ॥ १०४ ॥
 रामाभिध्यानतो मोघं हृषीकं पटलं दधत् । मनोक्षेप्यपि देशेषु महतीमधृतिं व्रंजन् ॥ १०५ ॥
 दधानः शून्यमात्मानं परित्यक्ताखिलाक्रियः । क्षणमात्रधृतां भूयः परिसुंचन्नयत्रपां ॥ १०६ ॥

तनुभूतसमस्तांगः परिभ्रष्टविभूषणः । दध्याविति सचितेन परिवारेण वीक्षितः ॥ १०७ ॥
 कदा नु तामहं कान्ता वीक्षे स्वांकनिवेशिता । स्पृशे कमलतुल्यानि गात्राणि कृतसंकथः ॥ १०८ ॥
 कदा नु तामहं कान्ता वीक्षे स्वांकनिवेशिता । नोऽपश्यन्नृचंपं पंचतां गतः १०९
 भुत्वा तावदियं जाता ममावस्थातिदुःखदा । अलोक्य तां नु नोऽपश्यन्नृचंपं पंचतां गतः ११० ॥
 अहो महोददं चित्रं मनोह्राणि सखी मम । यदसौ दुःखमारस्य कारणत्वमुपागता ॥ १११ ॥
 अयि भद्रे कथं यस्मिन्तुष्यते हृदयं त्वया । दग्धं तदेव शक्तसि पंडिते दुःखवन्दिना ॥ ११२ ॥
 मृदुचिन्ताः स्वभावेन भवंति किल योषितः । मद्दुःखदानतो मातं विपरीतमिदं तव ॥ ११३ ॥
 अर्नगः सन् व्यथामेतामनंगत्वं करोषि मे । यदि नाम भवेत्सांगस्ततः कष्टतमं भवेत् ॥ ११४ ॥
 कृतं नचात्र मे देहे वेदना च गरीयसी । तिष्ठन्नेकत्र चोद्देशे भ्रमसि कापि संततं ॥ ११५ ॥
 दिवसानां त्रयं नैतन्मम क्षेमेण गच्छति । यदि तां विपयीभावमानयामि न चक्षुषः ॥ ११६ ॥
 अतस्तद्देशेनोपायः कतरो मे भविष्यति । यस्याधिगतमश्चितं प्रशांतिमधियास्यति ॥ ११७ ॥
 अथवा सर्वकार्येषु साधनीयेषु विष्टे । मित्रं परमधुञ्जित्वा काश्रुणं नान्यदीक्ष्यते ॥ ११८ ॥
 इति ध्यात्वा स्थितं पार्श्वे छायाविचमिवायुगं । विक्रियातः समुत्पन्नं शरीरं स्वमिवापरं ॥ ११९ ॥
 नाम्ना प्रहसितं मित्रं सर्वविश्रंभमाजनं । मंदगरुदया वाचा जगाद पवनंजयः ॥ १२० ॥

ज्ञानस्यैव ममाकृतमतः किं ते निवेद्यते । केवलं मुखस्त्वं ने करोत्यत्यंतदुःखिता ॥ १२० ॥
 सखे कस्य वदान्यस्य दुःखमेतन्निवेद्यते । मुक्त्वा त्वां विदिताशेषजगत्त्रयविचेष्टितं ॥ १२१ ॥
 कुटुंबी धितिपालाय, गुरवेतेषसन्, प्रिया । पत्यै, वैद्याय रोगार्तो, मात्रे शैशवसंगतः ॥ १२२ ॥
 निवेद्य मुच्यते दुःखाद्यथात्यंतपुरोरपि । मित्रायैवं नरः प्राज्ञस्ततस्ते कथयाम्यहं ॥ १२३ ॥
 श्रुत्वैव तामहं हृद्यां महद्व्रतनुसंभवां । मन्मथस्य शूरदूरं विकलत्वमुपागतः ॥ १२४ ॥
 तामदृष्ट्वातिचक्षुष्यां प्रियां मानसहारिणीं । अतिवाहयितुं नाहं प्रभवामि दिनत्रयं ॥ १२५ ॥
 अतो विघ्नस्व तं यत्नं येन पश्यामि तामहं । तदर्शनादहं स्वस्थो मयि स्वस्थे भवानपि १२६
 जीवितं ननु सर्वसादिष्टं सर्वशरीरिणां । सति तत्रान्यकार्याणामात्मलाभस्य संभवः ॥ १२७ ॥
 एवमुक्तस्ततोवोचदाशु ग्रहसितो हसन् । लब्धार्थमिव कुर्वाणः सद्यो मित्रस्य मानसं ॥ १२८ ॥
 सखे किं बहुनोक्तं कृत्यकालातिपातिना । वद किं करवाणीति ननु नान्यत्वमावयोः ॥ १२९ ॥
 यावत्तयोः समालापो वर्ततेऽयं सुचित्तयोः । तावच्चदुष्कारीव गतोऽस्तं धर्मदीधितिः ॥ १३० ॥
 प्राह्लादेरापि रागेण संध्यालोकेन भानुना । प्रेरितो ध्वांतसंभूतिमिच्छता प्रियकारिणा ॥ १३१ ॥
 कांतया रहितस्यास्य दुःखं दृष्ट्वैव संध्यया । करुणायुक्तया भर्त्ता तेजसामनुवर्तितः ॥ १३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

उतो भास्करनाथस्य वियोगादिय कृष्णता । आशा पौरंदरी प्राप तमसात्यंतभूरिणा ॥ १३३ ॥
 नीलनेत्र च ब्रह्मिण क्षणाद्धोकास्तिरस्कृतः । रजो नीलांजनस्येव प्रवृत्तं पतितुं घनं ॥ १३४ ॥
 ततः समुचिते काले तस्मिन् प्रस्तुतकर्मणः । इत्यत्रोचत सोत्साहः सुहृदं पवनंजयः ॥ १३५ ॥
 उचिष्टाग्रे सखे विष्ट कुरु मार्गोपदेशनं । ब्रजावस्तथ सा यत्र विष्ठति स्वांतहारिणी ॥ १३६ ॥
 इत्युक्ते प्रस्थितौ गंतुं पूर्वप्रस्थितमानसौ । मीनाविच महानीलनीलव्योमनलार्णवे ॥ १३७ ॥
 क्षणेन च परिप्राप्तौ गृहमांजनसुंदरं । सुंदरं तत्समा भक्त्या रत्नाघसममंदिरं ॥ १३८ ॥
 सप्तमं स्तंभमारुह्य तस्य वातायनस्थितौ । मुक्ताजालतिरोधानाबंधनां तामपश्यतां ॥ १३९ ॥
 संपूर्णवस्त्रचंद्रांशुविकलीकृतदीपिकां । सितासितारुणच्छायचक्षुः शरितदिङ्मुख्यां ॥ १४० ॥
 आभोगिनीं समुत्तुंगौ प्रियार्थं हारिणां कुचां । क्लश्याविच विभ्राणा शृंगाररसपूरितां ॥ १४१ ॥
 नवपल्लवसच्छायं पाणिपादं सुलक्षणं । समुद्रिरदिवाभति लावण्यं नखरश्मिभिः ॥ १४२ ॥
 स्तनभारादिवोदारान्मध्यं भंगाभिशंकया । त्रिवलीदामभिर्बद्धं दधतीं तनुतां भृशं ॥ १४३ ॥
 नूर्णा मनोभुवस्तंभौ बंधनं मदकामयोः । सुवृत्तौ विभ्रतीमुरु नदां लावण्यवाहिनीं ॥ १४४ ॥
 इंद्रिवरावलीछायां युक्तां मुक्ताफलोद्गभिः । आसक्तां प्रियचंद्रेण पृतीमेव विभाषरीं ॥ १४५ ॥

आसेचनकवीक्ष्यां तामेकतानस्थितेक्षणः । संप्राप्तः सुखितामुर्वीमैक्षिष्ट पवनंजयः ॥ १४६ ॥
 अत्रांतरे प्रियात्यंतं वसंततिलकाभिधा । अभापत सखी वाक्यमिदंमंजनसुंदरी ॥ १४७ ॥
 अहो परमधन्यत्वं सुरूपे भर्तृदारिके । पित्रा वायुकुमाराय यद्दत्तासि महौजसे ॥ १४८ ॥
 गुणैस्तस्य जगत्सर्वं शशांककिरणामलैः । व्याप्तमन्यगुणख्यातिरिस्करणकारणैः ॥ १४९ ॥
 कलशब्दा महारत्नप्रभापटलरंजिता । अंके स्थास्यति वीरस्य तस्य वेल्लेव वारिधेः ॥ १५० ॥
 पतिता वसुधारा त्वं तटे रत्नमहीभृतः । श्लाघ्या संबंधजस्तोपो वधूनामभवत्परः ॥ १५१ ॥
 कीर्तयंत्यां गुणानेवं तस्य संख्यां सुमानसा । लिलेख लज्जयांगुल्या कन्यांघ्निनखमानता ॥ १५२ ॥
 नितांतं च हृतो दूरं पूरेणानंदवारिणः । विकसनयनांभोजच्छन्नास्यः पवनंजयः ॥ १५३ ॥
 नाम्नाथ मिश्रकेशीति वाक्यं सख्यपरावदत् । संकुचतृष्टविषोष्टं धृतधाम्निमल्लपल्लवं ॥ १५४ ॥
 अहो परममज्ञानं त्वया कथितमात्मनः । विद्युत्प्रभं परित्यज्य वायोर्गृह्णासि यद्गुणान् ॥ १५५ ॥
 कथा विद्युत्प्रभस्यास्मिन्मया स्वामिगृहे श्रुता । तस्मै देया न देयं कन्येति मुदुरुद्रता ॥ १५६ ॥
 उदन्वदंभसो विदुसंख्यां योवगच्छति । तद्गुणानां मतिः पारं व्रजेत्तस्यामलत्विषां ॥ १५७ ॥
 युवा सौम्यो विनीतात्मा दीप्तो धीरः प्रतापवान् । पारे विद्यास्थितः सर्वजगद्वाञ्छितदर्शनः ॥

पञ्चपुराणम् ।

विद्युत्प्रभो भवेदस्याः कन्याया यदि पुण्यतः । मर्त्तो ततो नया लब्धं जन्मनोऽस्य फलं भवेत् ॥
 वसंतमालिके भेदो वायोर्विद्युत्प्रभस्य च । स गतो जगति ख्यातिं गोष्पदस्यांबुधेश्रयः १६०
 अर्त्तो संवत्सरैरल्पैर्भुनिर्वा यास्यतीति सः । अस्याः पित्रा परित्यक्तस्तन्मे नाभाति शोभनं ॥
 चरं विद्युत्प्रभेणामा क्षणोऽपि सुखकारणं । संत्रानंतोऽपि नान्येन कालः क्षुद्रासुधारिणा १६२
 ततः प्राह्लादिमित्युक्ते क्रोधानल्लविदीपितः । धणाच्छायापरावृत्तं संग्राप्तः पुरुषेऽप्युः ॥ १६३ ॥
 दृष्टाधरः समाकर्षन् सायकः परिवारितः । निरीक्षणस्फुरच्छोणछायाच्छन्नदिगाननः ॥ १६४ ॥
 ऊचे प्रहसितावश्यमस्या एवेदमीप्सितं । कन्याया यद्दत्त्वेवमियं नारी जुगुप्सितं ॥ १६५ ॥
 तुनाम्यतोऽन्योः पश्य मूर्द्धानसुभयोरपि । विद्युत्प्रभोऽधुना रक्षां करोतु हृदयप्रियः ॥ १६६ ॥
 समाकर्ण्य ततो वाक्यं मैत्रं प्रहसितो हृषा । जगाद भृङ्गुटीबंधभीषणालिकपट्टिकः ॥ १६७ ॥
 सखे सखेलमैत्रेण यत्नेनागोचरे तव । ननु ते सायकस्यारिनरनाशः प्रयोजनं ॥ १६८ ॥
 अतः पश्यत वाक्रोद्यप्रसक्तो दुष्टयोषितां । इमामेतेन दंडेन करोमि गतजीवितां ॥ १६९ ॥
 ततो दृष्ट्वास्य संरंभं महतिं पवनजयः । विस्मृतात्मीयसंरंभः खड्गं कोश्यां प्रतिक्षिपन् ॥ १७० ॥
 निजप्रकृतिसंप्राप्तिप्रवणोऽथविग्रहः । जगाद सुहृदं कूरुर्कर्मनिश्चितमानसं ॥ १७१ ॥

अपि मित्रं शंसं गच्छ तवाप्येष न गोचरः । कोपस्यानेकसंग्रामजयोपार्जनशालिनः ॥ १७२ ॥
 इतरस्यापि नो युक्तं कर्तुं नारीविषादनं । किं पुनस्तव मत्तुभक्तुभदारणकारिणः ॥ १७३ ॥
 पुंसां कुलप्रभूतानां गुणव्यातिष्ठुपेयुषां । यशो मलिनताहेतुं कर्तुमेवमसांप्रतं ॥ १७४ ॥
 तस्मादुचिष्ठ गच्छावस्तेनैव पुनरध्वना । विचित्रा चेतसोद्युत्तिर्जनस्यात्र न कुप्यते ॥ १७५ ॥
 नूतनस्याः प्रियोत्सी ना कन्याया येन पार्श्वगां । मज्जुगुप्सनसंस्क्तां न मनागप्यवीवदत् ॥ १७६ ॥
 ततः समागतौ ज्ञातौ न केनचिदिमौ भृशं । स्वरे निस्सृत्य निर्व्यूहादतौ वसतिमात्मनः ॥ १७७ ॥
 ततः परममापन्नो विरागं पवनंजयः । इति चिन्तनमारेभे प्रशांतहृदयो भृशं ॥ १७८ ॥
 संदेहविषमावर्तो दुर्भावग्राहसंकुला । दूरतः परिहर्तव्या पररक्तांगनापगा ॥ १७९ ॥
 कुभावगहनात्यंतं हृषीकव्यालजालिनी । बुधेन नार्यरण्यानी सेवनीया न जातुचित् ॥ १८० ॥
 किं राजसेवनं शत्रुसमाश्रयसमागमं । श्लथं मित्रं स्त्रियं चान्यसक्तां प्राप्य कुतः सुखं ॥ १८१ ॥
 दृष्ट्वा बंधून् सुतान् दारान् बुधा मुंचंत्यसत्कृताः । पराभवजलाध्माता क्षुद्रा नश्यति तत्र तु १८२
 मदिरारागिणं वधं द्विपं शिक्षाविवर्जितं । अहेतुवैरिणं क्रूरं धर्महिंसनसंगतं ॥ १८३ ॥
 मूर्खगोष्ठीं कुमर्यादं देशं चंडं शिशुं नृपं । वनितां च परासक्तां सूरिवरेण वर्जयेत् ॥ १८४ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवं चितयतस्तस्य कन्याप्रीतिरिवागता । क्षयं विभावरी तूर्यमाहृतं च प्रबोधकं ॥ १८५ ॥
 ततः संध्याप्रकाशेन कौशिकीया दिगावृता । पवनंजयनिष्ठुकरागेणैव निरंतरं ॥ १८६ ॥
 उदियाय च तिस्रसांशुः स्त्रीकोपादिवं लोहितं । दधानस्तारलं विवं जगच्चेष्टितकारणं ॥ १८७ ॥
 ततो बहन्विरागेण नितांतमलसां तनुं । ऊचे प्रहसितं जापाविमुक्तः पवनंजयः ॥ १८८ ॥
 सखेऽत्र न समीपेऽपि युज्यतेवस्थितिर्मम । तत्सक्तपवनांसंगो माभूदिति ततः शृणु ॥ १८९ ॥
 उत्तिष्ठ स्वपुरं यामो न युक्तमवलंबनं । सेना प्रयाणशंखेन कार्यतामवबोधिनी ॥ १९० ॥
 तथेति कारिते तेन शुब्धसागरसन्निभा । चचाल सा चमू क्षिप्रं कृतयानोचितक्रिया ॥ १९१ ॥
 ततो रथाश्वमातंगपादातप्रभवो महान् । शब्दो भेर्योदिजन्मा च कन्यायाः श्रवणेऽविशब् १९२
 प्रयाणसूचिना तेन निवातं दुःखिताभवत् । विशता बुद्धराधातवेगतः शंकुनेव सा ॥ १९३ ॥
 अक्षितयत्र हा कष्टं दत्त्वा मे विधिना हृतं । निधानं किं करोम्यत्र कथमेतद्भविष्यति ॥ १९४ ॥
 अंगेऽस्य पुरुषेद्रस्य क्रीडिष्यामीति ये कृताः । तेऽन्यथैव परावृत्ता मंदाया मे मनोरथाः १९५
 क्रियमाणमिमं ज्ञात्वा कथंचिद्भेदमेतया । वैरिणीभूतया सख्या मयि विद्वेषमागतः ॥ १९६ ॥
 विवेकरहितामेतां धिक् पापं क्रूरमापिणीं । यया मे दयितोवस्थामीदृशीमपि लंभितः ॥ १९७ ॥

कुर्यान्मह्यं हितं तात जीवितेश्च निवर्तयेत् । अपि नाम भवेदस्य बुद्धिर्व्यापर्वतं प्रति ॥ १९८ ॥
 तत्त्वतो यदि नाथो मे परित्यागं करिष्यति । आहारवर्जनं कृत्वा ततो यास्यामि पंचतां १९९
 इति संचितयंती सा प्राप्ता मूर्छां महीतले । पपाताश्रयनिर्मुक्ता लूनमूललता यथा ॥ २०० ॥
 ततः किमिदमित्युक्त्वा संभ्रमं परमागते । शीतलक्रियया सख्यौ चक्रतुस्तां विमूर्छतां ॥ २०१ ॥
 पृच्छयमाना च यत्नेन मूर्छाहेतुं श्लथांगिका । शशाकत्रपया वक्तुं न सा स्तिमितलोचना २०२
 अथ वायुकुमारस्य सेनायामिति मानवः । आकुला मानसे चक्रुरहेतुगतिविस्मिताः ॥ २०३ ॥
 अधिधायैप्सतं कस्मादयं गंतुं समुधतः । कोपोऽस्य जनितः केन केन वा चोदितोऽन्यथा २०४
 विधत्ते सर्वमेवास्य कन्योपादानकारणं । अतः किमित्ययं कस्माद्भूदपगताशयः ॥ २०५ ॥
 हसित्वा केचिदित्यूनुर्नामास्पेदं सद्दार्थकं । पवनंजय इत्येवं तस्माज्जेतास्य वेगतः ॥ २०६ ॥
 ऊचुरन्येऽयमद्यापि न जानात्यंगनारसं । नूनं येन विहायेमां कन्यां गंतुं समुधतः ॥ २०७ ॥
 यदि स्यादस्य विज्ञाता रतिः परशुदारजा । बद्धः स्यात्प्रेमबंधेन ततो वनगजो यथा ॥ २०८ ॥
 इत्युपांशुकृतालापसामंतशतमध्यगः । वेगवद्वाहनो गंतुं प्रवृत्तः पवनंजयः ॥ २०९ ॥

ततः कन्यापिता ज्ञात्वा प्रयाणं तस्य संभ्रमात् । समस्तैर्बधुभिः सार्धमाजगाम समाकुलैः २१०

पञ्चपुराणम् ।

प्रह्लादेन धर्मं तेन तवोसावित्यभाव्यत । भद्रेदं गमनं कस्मात्क्रियते शोककारणं ॥ २११ ॥
 ननु केन विमुक्तोऽसि कस्य नेष्टोऽसि शोभन । वितयत्यपि नो कश्चिद्यत्ते बुध न रोचते २१२
 पितुर्मम च ते चाक्यं दोषे सत्यपि युज्यते । कर्तुं किमुत निश्चेपदोषसंगविवर्जितं ॥ २१३ ॥
 ततः धरे निर्वर्तस्व क्रियतां नयमीप्सितं । भवाद्यशो गुरोराज्ञा नत्वानंदस्य कारणं ॥ २१४ ॥
 इत्युक्त्वापत्यरागेण वीरो विनतमस्तकः । श्वसुरेण धृतः पाणौ जनकेन च सादरं ॥ २१५ ॥
 तवस्त्वद्गौरवं भवतुमसमर्थोन्यवर्तत । दध्याथिति च कन्यायाः कोपाद्दुःखस्य कारणं ॥ २१६ ॥
 समुद्य शान्तयाम्येनां दुःखेनासंगजन्मना । येनान्यतोऽपि नैवेया प्राप्नोति पुरुषात्सुखं ॥ २१७ ॥
 चकार त्रिदितार्थं च मित्रं तेनेतिभाषितः । साधु ते त्रिदितं बुद्ध्या मयाप्येतन्निरूपितं ॥ २१८ ॥
 निवृत्तं दयितं श्रुत्वा कन्यायाः सम्मदोऽभवत् । निरंतरसमुद्भिन्नरोमांचाशेषविग्रहः ॥ २१९ ॥
 ततः समयमासाद्य तयोर्वैवाहमंगलं । प्रश्रुतं बंधुभिः कर्तुं प्राप्तसर्वसमीहितं ॥ २२० ॥
 अशोकपल्लवस्पर्शः कन्यायाः स करोऽभवत् । विरक्तचेतसस्तस्य कृशानुरासनापमः ॥ २२१ ॥
 अनिच्छतां गता दृष्टिः कथंचित्तस्य तत्तनौ । क्षणमात्रमपि स्थातुं न सेहे तुल्यविद्युतिः २२२
 एष भावं न वेत्तास्या इति विज्ञाय पावकः । स्फुटलजसपृहेन जहासैव कृतस्वनं ॥ २२३ ॥

ततो विधानयोगेन कृत्वोपयमनं तयोः । परमं प्रमदं प्राप्ताः सगन्दाः सर्वबांधवाः ॥ २२४ ॥
 नानाद्रुमलनाकीर्णं फलपुष्पविराजिते । मासं तत्र वने कृत्वा विभूत्या परमोत्सवं ॥ २२५ ॥
 यथोचितं कृतालापाः कृतपूजाः परस्परं । यथास्वं ते ययुः सर्वे त्रियोगाद्दुखिता क्षणं ॥ २२६ ॥

अविदितवत्स्थितयो । विदधति यज्जंतवः परे शर्म ॥

तत्तत्र मूलहेतौ । कर्म रवौ तापके दृष्टं ॥ २२७ ॥

इत्यार्षे रथियेणाचार्यश्रोके पद्म-चरिते अंजनासुन्दरी विवाहाभिधानं नाम पंचदशं पर्व ।

अथ षोडशं पर्व ।

ततोऽसंभाषणादस्याश्रक्षुश्रानिपातनात् । चकार परमं दुःखं वायुरज्ञाततन्मनाः ॥ १ ॥
 रात्रावपि न सा लेभे निद्रां चिद्राणलोचना । अनारतगलद्वाष्पमलिनी दधती स्तनौ ॥ २ ॥
 वायुमप्यभिर्नदती दधितैर्नकनामकं । तन्नामश्रवणोत्कंठावष्टब्धश्रवणा भृशं ॥ ३ ॥
 कुर्वती मानसे रूपं तस्य वेद्यां निरूपितं । अस्पष्टं क्षणनिश्चेष्टस्थिता स्तिमितलोचना ॥ ४ ॥

पद्मपुराणम् ।

पुनः शुचं ॥ ५ ॥

अन्तर्निरूप्य बाँधंती बहिरप्यस्य दर्शनं । कुर्वती लोचने स्पृष्टे यात्यष्टे पुनः शुचं ॥ ५ ॥

अन्तर्निरूप्य बाँधंती बहिरप्यस्य दर्शनं । कुर्वती लोचने स्पृष्टे यात्यष्टे पुनः शुचं ॥ ५ ॥

सरुदस्पष्टदृत्वाचित्रकर्मणि कृच्छ्रतः । लिखंती त्रेपधुग्रस्तहस्तप्रच्युतविग्रहा ॥ ६ ॥

संचारयंती कृच्छ्रेण वदनं करतः करं । कृशीभूतसमस्तांगश्लथसस्यनभूषणा ॥ ७ ॥

दीर्घोष्णतरनिश्वासदधपाणिकपोलिका । अंशुकस्यापि भारेण खेदमंगेषु विभ्रती ॥ ८ ॥

निदंती भृशमात्मानं स्मरंती पितरो युद्धः । दधाना हृदयं शून्यं क्षणं निष्पंदविग्रहा ॥ ९ ॥

दुःखनिमृत्तया याचा वाष्पसंरुद्धकंठतः । उपालंभं प्रयच्छंती दैवायास्यंतविकल्पा ॥ १० ॥

करैः शीतकरस्यापि विभ्रती दाहमुत्तमं । प्रासादेऽपि विनियंती याति मूर्छां पुनः पुनः ॥ ११ ॥

अपि नाथ तर्वांगानि मनोज्ञानि कथं मम । अंगानां हृदयस्थानि कुर्वते तापमुत्तमं ॥ १२ ॥

ननु ते जानतः कश्चिन्नापराधो मया प्रभो । कारणेन विना कस्मात्कोपं यातोऽसि मे परं ॥ १३ ॥

प्रसीद तव भक्तास्मि कुरु मे चित्चिनिर्धृतिं । बहिर्दर्शनदानेन रचितोऽल्लिख्यते ते ॥ १४ ॥

घोरैवादित्यनिर्मुक्ता चंद्रहोनेव शर्वरी । त्वया विना न शोभेहं विधेव च गुणोद्भिता ॥ १५ ॥

प्रयच्छंतीत्युपालंभं पत्ये मानसवासिने । विंदन् मुक्ताफलस्यूलान्मुचंती लोचनानां मसः ॥ १६ ॥

खिद्यमानात्र दिष्टेषु कुसुमस्तस्त्रेऽपि । गुरुवाक्यादुरोधेन कुर्वती वपुषः स्थितिं ॥ १७ ॥

चक्रारूढमिवाजस्रं संदधाना कृतत्रमं । संस्कारविरहाद्भूषं भ्रमंती केशसंचयं ॥ १८ ॥
 तेजोमयीव संतापाज्जलामेवाश्रुसंततेः । शून्यत्वाद्गगनात्मैव पार्थिवीवाक्रियात्मतः ॥ १९ ॥
 संततोत्कलिकायोगाद्वायुनेव विनिर्मिता । तिरोवस्थितचैतन्याद्भूपमात्रोपमात्मिका ॥ २० ॥
 भूमौ निक्षिप्तसर्वांगा नोपवेष्टुमपि क्षमा । उपविष्टा च नोत्थातुं दहं नोद्धर्तुमुत्थिता ॥ २१ ॥
 सखीजनान्सविन्यस्तविगलस्याणिपच्छवा । भ्राम्यंति कुट्टिमांकेऽपि प्रस्वलचरणा मुहुः ॥ २२ ॥
 स्पृहयंत्यनुयाताभ्यः प्रियैश्चाटुविधायिभिः । वराकीं छेककांताभ्यस्तद्रतास्पंदवीक्षणा ॥ २३ ॥
 प्रियात्परिभवं प्राप्ता कारणेन विवर्जिता । निन्ये सा दिवसान् कृच्छ्रादीना संवत्सरोपमान् २४
 तस्यामेतदवस्थार्यां समोऽस्या दुःखतोऽथवा । अधिकः परिवारोऽभूत्किंकर्तव्याकुलारमकः ॥ २५ ॥
 अर्चितयच्च किंत्वेतत्कारणेन विना भवत् । किं वा जन्मांतरोपाचं कर्म स्यात्पक्वमीदृशं ॥ २६ ॥
 किंचांतरायकर्म स्याज्जनितं जन्मांतरे । जातं वायुकुमारस्य फलदानपरायणं ॥ २७ ॥
 धेनायमनया साकं मुग्धया वीतदोषया । न शुक्रे परमान्भोगान् सवद्रियसुखावहान् ॥ २८ ॥
 शृणु दुःखं यथा पूर्वं न प्राप्तं भवने पितुः । सेयं कर्मानुभावेन दुःखभारमिमं श्रिताः ॥ २९ ॥
 उपायमत्र कं कुर्मो वयं भाग्यविवर्जिताः । अस्मत्प्रयतनासाध्यो गोचरो ह्येव कर्मणां ॥ ३० ॥

पद्मपुराणम् ।

राजपुत्री भवत्वेषा प्रेमसंभारभाजनं । मर्तुरस्मत्कृतेनापि पुण्यजातेन सर्वथा ॥ ३१ ॥
 अथवा विद्यते नैव पुण्यं नोत्थंतमण्यपि । निमग्ना येन तिष्ठामो बाला दुःखसहार्णवे ॥ ३२ ॥
 भविष्यति कदा श्लाघ्यः सुसुहृत्तौकत्रतिनी । बालामिमां प्रियो नर्मगिरा यत्र लपिष्यति ॥ ३३ ॥
 अत्रांतरं विरोधोऽभूद्रक्षमां विभुना सह । बरुणस्य परं गर्वं केवलं विभ्रतो बलं ॥ ३४ ॥
 कंकर्मीसुनुना दूतः श्रेणितोऽथेत्यभापत् । बरुणं स्वामिनः शक्त्या दधानः परमां द्युतिं ॥ ३५ ॥
 श्रीमान् विद्याधराधीशो बरुण त्वाह रावणः । यथा कुरु प्रणामं मे सज्जीभव रणाय वा ॥ ३६ ॥
 प्रकृतिस्थिरचिंतोय विहस्य बरुणोऽवदत् । दूत को रावणो नाम क्रियते तेन का क्रिया ॥ ३७ ॥
 नाहंभद्रो जगद्विद्यवीर्यैवथवर्णोऽथवा । सहस्ररश्मिसंज्ञो वा मरुत्तो वाथवा यमः ॥ ३८ ॥
 देवताधिष्ठितैर्त्नैर्देषोऽस्याभवदुत्तमः । आयातु समंभित्तं नयास्यद्य विसंज्ञतां ॥ ३९ ॥
 नूनमासन्नशृत्युस्त्वं येनैवं भापसे स्फुटं । अभिधायेति तं दूतो गत्वा भवेन्न्यवेदयत् ॥ ४० ॥
 ततः परमकोपेन परितो वारुणं पुरं । अरुणद्रावणो युक्तः सेनयोर्दधिकल्पया ॥ ४१ ॥
 प्रतिज्ञां च चकारेमां रत्नैरेप मया विना । नेतव्यथपलो भंगं मृत्यु वेति संसंभ्रमः ॥ ४२ ॥
 राजीत्रपौंडरीकाद्याः क्षुब्धा बरुणनंदनाः । चिर्निर्ययुः सुसन्नद्धाः श्रुत्वा प्राप्तं बलं द्विपः ॥ ४३ ॥

रावणस्य बलेनामा तेषां युद्धमभूत्परं । अन्योन्यापातसंच्छिन्नविविधायुधसंहतिः ॥ ४४ ॥
 गजागजैः समं सक्ता बालिनोऽर्धैरथारथैः । भटाभटैः कृता रावा दटोष्ठा रक्त्लोचनाः ॥ ४५ ॥
 पराचीनं ततः सैन्यं त्रिकूटैर्वारुणं कृतं । चिराय कृतसंग्रामदत्तसोढा युधोत्करं ॥ ४६ ॥
 जलक्रांतस्ततः क्रुद्धः कालाग्निरिव दारुणः । अधावद्रक्षसां सैन्यं हेतिपंजरमध्यगः ॥ ४७ ॥
 ततो दुर्बारेणं ते दृष्ट्वा यातं रणांगणे । गोपायितः स्वावाहिन्या रावणो दीप्तशस्त्रया ॥ ४८ ॥
 वरुणेन कृताश्वासास्ततस्तस्य सुताः पुनः । परमं योद्धुमारब्धा विध्वस्तभटकुंजराः ॥ ४९ ॥
 ततो यावद्दशग्रीवः क्रोधदीधितमानसः । शृङ्गाति कार्मुकं क्रूरः पृकुटीकुटिलालिकः ॥ ५० ॥
 दत्तयुद्धश्चिरं तावत्खेदवर्जितमानसः । वारुणीनां शतेनाशु गृहीतः खरद्रूपणः ॥ ५१ ॥
 ततश्चित्ते दशग्रीवश्चकारात्यंतमाकुलः । यथा न शोभतेऽस्माकमधुना रणधीरिति ॥ ५२ ॥
 खरद्रूपणमद्रस्य प्रवृत्ते परमाह्वे । माभ्रन्मरणसंग्रामिस्तस्माच्छांतिरिहोचिता ॥ ५३ ॥
 इति निश्चित्य संग्रामशिरसोसमसाहसः । नोदारणां यतः कृत्ये मुच्यते चेतसा रसः ॥ ५४ ॥
 ततः स मंत्रिभिः साकं प्रवीणैर्मत्रवस्तुनि । संमन्य निजसामंतान् स्वदेशसमवस्थितान् ॥ ५५ ॥
 समग्रचलसंयुक्तान्सर्वान् दीर्घाध्वगामिभिः । आहाय यच्छिरोबद्धलेखमालैरिति द्रुतं ॥ ५६ ॥

प्रह्लादमपि तत्रायांद्रोषेणप्रोषितो नरः । स्वामिमत्तया कृतं चास्य कर्णवीर्यं यथोचितं ॥ ५७ ॥
 विधायतां प्रमांभ्रं भद्रमित्यर्थेचोदितः । सादरं भद्रमित्युक्त्वा सल्लवं न्याधिपत्युरः ॥ ५८ ॥
 ततः स्वयं समादाय कृत्वा शिरसि संभ्रमात् । प्रह्लादोऽवाचयल्लेखमस्यार्थस्याभिधायकं ॥ ५९ ॥
 स्वस्तिस्थाने पुरस्यारादलंकारस्य नामतः । निविष्टपृतनः क्षेमी विद्याभुस्त्वामिनां पतिः ॥ ६० ॥
 सीमालिन्दनो रक्षः संतानांवरचंद्रमाः । आदित्यनगरे भद्रं प्रह्लादं न्यायवेदिनं ॥ ६१ ॥
 कालदेशविधानज्ञमस्मत्प्रीतिपरायणं । आज्ञापयति देहादिकुशलप्रश्नपूर्वकं ॥ ६२ ॥
 यथा मे प्रणताः सर्वे क्षिप्रं विधाधराधिपाः । करंगुलिनसच्छायाकापिलीकृतमूर्द्धजाः ॥ ६३ ॥
 पातालनगरेयं तु सुसन्नद्धः स्वशक्तिः । वरुणः प्रत्यवस्थानमकरोदिति दुर्भतिः ॥ ६४ ॥
 हृदयव्यथविद्याभुचक्रैश्च परिचारितः । समुद्रमध्यमासाद्य दुरात्मायं सुखी किल ॥ ६५ ॥
 ततो निगहने युद्धे प्रवृत्ते खरदूषणः । श्रुतेनतस्य पुत्राणां कथंचिदपवर्तितः ॥ ६६ ॥
 संग्रामे संग्रयो माभूत्प्रमादोस्येति निश्चयः । परित्यक्त्वा महायुद्धधिपणा कालवेदिना ॥ ६७ ॥
 अतस्तत्प्रतिकाराय त्रयावश्यामिहागमः । कर्तेव्यो नैव कर्तेव्ये प्रस्वलन्ति भवाद्दशाः ॥ ६८ ॥
 अवधार्य त्वया साधं विधास्यामोऽत्र सांप्रतं । भर्तेपि तेजसां कृत्यं कुरुते रणसंगतः ॥ ६९ ॥

ततो लेखार्थमावद्य शयने निर्विलिखितं । गमने सम्मतिं चक्रे कृतमंत्रः सुमंत्रिभिः ॥ ७० ॥
 अथ ते गमने सक्तं जानुस्पृष्टमहीतलः । वायुर्व्यशापयत्कृत्वा प्रणामं रचितांजलिः ॥ ७१ ॥
 नाथ ते गमनं युक्तं विद्यमाने कथं मयि । अलिगनफलं कृत्यं जनकस्य सुतैर्ननु ॥ ७२ ॥
 ततो न जात एवास्मि यदि ते न करोमि तत् । गमनाज्ञाप्रदानेन प्रसादं कुरु मे ततः ॥ ७३ ॥
 ततः पिता जगद्वैतं कुमारोऽसि रणे भवान् । आगतो न क्वचित्खेदं तस्मादास्य ब्रजाम्बहं ७४
 उत्रमथ्य ततो वक्षःकनकाद्रितटोपमं । पुना राज्योद्धरं वाक्यं जगाद् पवनंजयः ॥ ७५ ॥
 ताते मे लक्षणं शक्तेस्त्वयैव जननं ननु । जगद्गृहे स्फुलिगस्य किंवा वीर्यं परीक्ष्यते ॥ ७६ ॥
 भवच्छासनशोपातिपवित्रीकृतमस्तकः । मंगे पुरंदरस्यापि समर्थोऽस्मि न संशयः ॥ ७७ ॥
 अभिधायेति कृत्वा च प्रणामं प्रमदी पुनः । उत्थायानुष्ठितस्नानभोजनादिवपुःक्रियः ॥ ७८ ॥
 सादरं कुलवृद्धाभिर्दं चाशीः कृतमंगलः । प्रणम्य भावतः सिद्धान् दधानः परमां द्युतिं ॥ ७९ ॥
 वाग्पाकुलितनेत्राभ्यां मंगलध्वंसभीतितः । आशीर्दानप्रवृत्ताभ्यां पितृभ्यां मूर्ध्नि चुंचितः ॥ ८० ॥
 आपृच्छ च बांधवान् सर्वानभिचाद्य च सस्मितः । तंभाष्य प्रणतं भक्तं परिवर्गमशेषतः ॥ ८१ ॥
 दक्षिणेनाग्निणा पूर्वं कृतोच्चालः स्वभावतः । दक्षिणेन कृतानंदः स्फुरता बाहुना मुहुः ॥ ८२ ॥

स पञ्चमुखे पूर्णकुंभे निहितलोचनः । क्रामन् भवनान्देष सहस्रैश्चतुर्गोहिनीं ॥ ८३ ॥
 द्वारस्त्वभनिष्पण्णां वाप्यस्थगितलोचनां । नितम्बनिहितश्रंसिनिरादरचलद्रुजां ॥ ८४ ॥
 ताञ्चलरागनिर्मुक्त्वपूसराद्रिजवाससं । तस्मिन्नेव समुत्कीर्णां मलिनां सालभञ्जिकां ॥ ८५ ॥
 विद्युर्वीच ततो दृष्टिं तस्याभापतितां धृषणात् । संहृत्य कुपितोऽधादीदिति ग्रह्णादन्दनेः ॥ ८६ ॥
 अमुष्मादचसर्पाशु देशादपि दुरीक्षणे । उल्काभिव समर्थोऽहं भवतीं न निरीक्षितुं ॥ ८७ ॥
 अहो कुलांगनायास्ते प्रगल्भत्वमिदं परं । यत्पुरोनिष्टृथमाणापि तिष्ठसि त्रपयोजिते ॥ ८८ ॥
 ततोऽत्यंतमपि क्रूरं तद्वाक्यं भर्तृभक्तितः । दृषितेव चिराच्छब्धममृतं मनसा पयो ॥ ८९ ॥
 जगाद चाजलिं कृत्वा तत्पादगतलोचना । संस्खलंती मुहुर्वाचमुद्गिरंती प्रयत्नतः ॥ ९० ॥
 तिष्ठतापि त्वया नाथ युवनेऽत्र विवर्जिता । त्वत्सामीप्यकृताथासा जीवितास्पतिकुञ्जतः ९१
 कृतं छेकगणस्यापि त्वया संभाषणं प्रभो । यियासुता परं देशमतिलेहाद्रेचेतसा ॥ ९३ ॥
 अनन्यगतचित्ताहं त्वदसंगमदुःखिता । कथं नान्यमुखेनापि त्वया संभाषिता विभो ॥ ९४ ॥
 त्यक्ताया मे त्वया नाथ समस्तेष्वत्र विष्टपे । विद्यते शरणं नान्यदप्यत्र मरणं भवेत् ॥ ९५ ॥

पद्मपुराणम् ।

धुन्वानां पथती वेगात्पातोत्पातकृतश्रमां । मृणालशकलं स्वाटु पश्यती दुःखिता विपं ॥ १०९ ॥
 प्रतिवित्रं निजं दृष्ट्वा जले दयितशंकिनी । आह्वयतीं तद्राप्त्या व्रजतीं परमां शुचं ॥ ११० ॥
 नानादेशोद्भवं श्रुत्वा प्रतिशब्दं प्रियाशया । भ्रमं चक्रमिवाल्मी कुर्वती साधुलोचनां ॥ १११ ॥
 तटपादपमारुह्य न्यस्यतीं दिक्षु लोचने । तत्रादृष्ट्वा पुनः पातमाचरतीं महाजवं ॥ ११२ ॥
 उन्नयतीं रजो दूरं पत्रनां पक्षश्रुतिभिः । चिरं तद्रतया दृष्ट्वा ददर्शासी कृपादतः ॥ ११३ ॥
 इति चाचिन्तयत्कष्टं प्राप्तमस्या इदं वरं । यत्प्रियेण विद्युक्तेयं दहते शोकचहिना ॥ ११४ ॥
 तदेवेदं सरो रम्यं चंद्रचंदनशीतलं । दावकल्पमभूदस्याः प्राप्य नाथवियुक्तां ॥ ११५ ॥
 रमणेन वियुक्तायाः पृष्ठयोप्येति खड्गतां । चंद्रांशुरपि वज्रत्वं स्वर्गोऽपि नरकायते ॥ ११६ ॥
 इति चिन्तयतस्तस्य प्रियायां मानसं गतं । तत्प्रीत्या चैक्षतोद्देशांस्तद्विवाहेनिषेवितान् ॥ ११७ ॥
 चक्षुषो गोचरीभूतास्तस्य ते शोकहेतवः । यभ्रुवर्मभेदानां कर्तार इव दुस्तहा ॥ ११८ ॥
 अध्यासीचेति हा कष्टं मया सा क्रूरचेतसा । मुक्तयमिव चक्राहा वैकव्यं दयितागमत् ॥ ११९ ॥
 यदि नाम तदा तस्याः सख्याभाष्यत निष्ठुरं । ततोऽन्यदीपदोषेण कस्मात्सा व्रजिता मया १२० ॥
 धिंगस्मत्सदृशान्मुखानयेद्वापूर्वकारिणः । जनस्य जीविना युक्तं ये कुर्वत्यसुखासनं ॥ १२१ ॥

मम वज्रमयं नूनं हृदयं पापचेतसः । प्रत्यवस्थित यत्कालमियंतं तां प्रियां प्रति ॥ १२२ ॥
 किं क्रोम्यधुना तातमापृच्छय निरितो गृहात् । कथं तु विनिवर्तेहमहो प्राप्तोऽसि संकटं १२३
 ब्रजेयं यदि संग्रामं जीवेन्नासौ ततः स्फुटं । तदभागे ममाभावः स्वतश्च गुरु नापरं ॥ १२४ ॥
 अथना सर्वसंदेहग्रंथिभेदनकारणं । विद्यते मे परं मित्रं तेत्रदं तिष्ठते शुभे ॥ १२५ ॥
 तस्मात्पृच्छाम्यसुं तावत्सर्वाचारमिशारदं । निश्चित्य विहिते कार्ये लभंते प्राणिनः सुखं ॥ १२६ ॥
 इति च ध्यातमेतेन दृष्ट्वा चैवं त्रिचेतसं । मंदं ग्रहमितोऽपृच्छद्देवं तद्दुःखदुःखितः ॥ १२७ ॥
 सखे प्रत्तिरोच्छेदकृतये प्रस्थितस्य ते । कस्माद्ददनमर्घवं विषण्णमिव दृश्यते ॥ १२८ ॥
 अपत्रयां विमुच्य्याद्यु मह्यं सुजन वेदय । नितान्तमाकुलीभावो जातो मे भ्रमतीदृशि ॥ १२९ ॥
 ततोसाधेवमुक्तः सत् कृच्छ्रनिह्वपया गिरा । जगादेति परं श्रंशं दूरधैर्यादुपागतः ॥ १३० ॥
 शृणु सुंदर कस्यान्यत्कथनीयमिदं मया । ननु सर्वरहस्यानां त्वमेव मम भाजनं ॥ १३१ ॥
 स त्वं रुथयितुं नैतदन्यस्सै सुहृदर्हसि । त्रपा हि वस्तुनानेन जायते परमा मम ॥ १३२ ॥
 ततः ग्रहसितोऽवोचद्विश्रब्धस्त्वं निमेदय । त्वयाहि वेदितो मेऽर्थस्तप्ताऽयोगत-वारिवत् ॥ १३३ ॥
 ततो वायुरुवाचेदं शृणु भित्रांजना मया । न कदाचित्कृतप्रीतिरिति मे दुःखितं मनः ॥ १३४ ॥

पद्मपुराणम् ।

कल्याणि माभणीरेवं क्षमस्व जनितं मया । आगो विचारग्न्येन पापावष्टब्धचेतसा ॥ १६१ ॥
 प्राप्तानि विलयं नूनं दुष्कर्माणि तवाधुना । येन प्रेमगुणादृष्टो जीवितेशः समागतः ॥ १६२ ॥
 अधुनास्मिन् प्रसन्नेति किं न जातं सुखावहं । ननु चंद्रेण शर्वर्याः संगमे का न चाहता ॥ १६३ ॥
 ततः क्षणं स्थिता चेदं जगादांजनसुंदरी । प्रतिनिस्समवत्येवं सख्यनूदितया गिरा ॥ १६४ ॥
 असंभाव्यमिदं भद्रं ? यथा वर्षं जलोज्ज्वलं । भवत्यप्यथवा काले कल्याणं कर्म चोदितं १६५
 तथास्तु स्वागतं तस्य जीवितस्यंशितुर्मम । अद्य मे फलितः पूर्वशुभानुष्ठानपादपः ॥ १६६ ॥
 वंदत्यामेवमेतस्यामानंदान्प्राप्तचक्षुषि । तत्सख्येवांतिकं नीतस्तस्याः करुणया प्रियः ॥ १६७ ॥
 अस्तसारंगकांताक्षी दृष्ट्वा तं परमोत्सवं । जानुद्वयासकृन्त्यस्तसस्तपाणिसरोरुहा ॥ १६८ ॥
 स्तंभवत्प्रसृता कांडा वेपथुश्रितविग्रहा । शर्मैरुत्थातुमारुग्धा शयनस्था प्रयासिनी ॥ १६९ ॥
 अथालमलमेतेन देवि क्लेशविधायिना । संभ्रमेणति वचनं विभुंचन्नमृतोपमं ॥ १७० ॥
 समुत्थितां प्रियां कृच्छ्रादंजलिं यद्भुमुद्यतां । गृहीत्वा दयितः पाणौ शयने ससुपविद्यत् ॥ १७१ ॥
 स्वेदी पाणिरसौ तस्याः परमं पुलकं वहन् । प्रियस्पर्शोमृतेनैव सिक्तो व्याभुंचदंक्रान् ॥ १७२ ॥
 नत्वा वसंतमाला तं कृत्वा भाषणमादरात् । साकं ग्रहसितेनास्थाद्रस्ये कक्षांतरे सुखं ॥ १७३ ॥

अधानादरतः पूर्वं त्रपमाणः स्वयंकृतात् । पवनः कुशलं पृष्टुं न प्रावर्तत चेतसा ॥ १७४ ॥
 विलक्षस्तु त्रिये मृग्य मया कर्मानुभावतः । निकारं कृतमित्यूचे तत्क्षणाकुलमानसः ॥ १७५ ॥
 आद्यसंभाषणात्सापि बहंती नतमाननं । जगाद मंदया वाचा निश्चलाखिलविग्रहा ॥ १७६ ॥
 न कश्चिज्जनितो नाथ त्वया परिभवो मन । अधुना कुर्वता स्नेहं मनोरथमुदुर्लभं ॥ १७७ ॥
 त्वत्स्मृतिवद्धं मे बहंत्या ननु जीवितं । त्वदायत्तो निकारोऽपि महानंदसमोऽभवत् ॥ १७८ ॥
 अथैव भाषमाणाया विधाय चिबुकेंगुलिं । उन्नमय्य मुखं पश्यन् जगाद पवनंजयः ॥ १७९ ॥
 देवि सर्वापराधानां विस्मृत्यै तव पादयोः । प्रणाममेप यातोस्मि प्रसादं परमं ब्रज ॥ १८० ॥
 इत्युक्त्वा स्थापितं तेन मूर्द्धानं पादयोः प्रिया । त्वरया करपद्माभ्यामुन्नेतुं व्यापृताभवत् १८१
 तथावस्थित एवासौ ततोवोचत्प्रियं वचः । प्रसन्नोऽस्मीति येनाहमुद्यच्छामि शिरः प्रिये ॥ १८२ ॥
 क्षांतमित्युदितोथासासुन्नमय्यांगमुत्तमं । चक्रे प्रियासमाश्लेषं सुखमीलितलोचनः ॥ १८३ ॥
 आश्लिष्टा दयितस्यासौ तथा गात्रेष्वलीयत । पुनर्वियोगभीतेव ज्ञातांतविग्रहं यथा ॥ १८४ ॥
 आलिंगनविमुक्तायास्तस्यास्तिमितलोचनं । मुखं मुक्तनिमेषाभ्यां लोचनाभ्यां पयो प्रियः १८५
 पादयोः करयोर्नाभ्यां स्तनयोश्चिबुकैऽलिक्रे । गंडयोर्नेत्रयोश्चास्याशुंबनं मदनानुरः ॥ १८६ ॥

पद्मपुराणम् ।

पुनः पुनश्चकारासां स्वेदिना पाणिना स्पृशन् । आससेवा हि सा नूनं क्रियते वक्त्रच्युवने ॥ १८७ ॥
 ततः प्रबुद्धराजीवगर्भच्छदसमप्रभं । स पपावधरं तस्या चिभुंचंतमिवाभृतं ॥ १८८ ॥
 नीवीविमोचनव्यग्रपाणिमस्यत्र पवती । रोद्धुमच्छन्नचाशक्ता पाणिना वेपथुश्रिता ॥ १८९ ॥
 ततो नितंबफलकं दृष्ट्वास्या वसनोज्झितं । उवाह हृदयं वायुर्मनोभूवेगसंगितं ॥ १९० ॥
 अथ केनापि वेगेन परायत्तीकृतात्मना । गृहीता दयिता गाढं पयनेनाब्जकोमला ॥ १९१ ॥
 यथा त्रवीति वैदग्ध्यं यथा ज्ञापयति स्मरः । अनुरागो यथा शिक्षां प्रयच्छति महोदयः ॥ १९२ ॥
 तथा तयो रतिः प्राप्ता दंपत्योर्वृद्धिमुत्तमा । काले तत्र हि यो भावो नैवाख्यातुं स पार्यते ॥ १९३ ॥
 स्तनयोः कुंभयोरेप जघने चांगनोत्तमा । आस्फालयन् समारूढो मनोभवमहागजं ॥ १९४ ॥
 विष्ठ मुंच गृहाणेति नानाशब्दसमाकुलं । तयोर्बुद्धिमयोदारं रतमासीत्सविभ्रमं ॥ १९५ ॥
 अधरग्रहणे तस्याः पुरुषात्कारपूर्वकं । प्रचिभृतः करो रेजे लताया इव पल्लवः ॥ १९६ ॥
 प्रियदत्ता नवास्तस्या नखांका जघने गभुः । वैह्यजगतीभागे पद्मरागोद्गमा इव ॥ १९७ ॥
 तस्याः सेचनकत्वं तु जगाम जयनस्थलं । निमेषमुक्तत्रिंशुमुकुलीभूतचक्षुषः ॥ १९८ ॥
 नलयानां रणत्कारः कलालापसमन्वितः । तदा मनोहरो जज्ञे भ्रमरीघरवोपमः ॥ १९९ ॥

तस्यास्ते काम्यमानाया नेत्रकरतारके । मुकुले दधतुः शोभां चलालीदीवरस्थिती ॥ २०० ॥
 प्रस्वेदविदुनिकरस्तस्या मुखकुचोद्गतः । स्वच्छमुक्ताफलाकारो रतस्यात्स्यराजत ॥ २०१ ॥
 रत्नप्रहारणीभूतं साधरं विभ्रती बभौ । पलाशवनराजीव समुद्भूतैककिशुकः ॥ २०२ ॥
 प्रियमुक्तातनुस्तस्यां ऊहे कांतिमनुचमां । कनकाद्रितटाश्लिष्टघनपाक्किकृतोपमां ॥ २०३ ॥
 ततः संप्राप्तकृत्ये तौ समाप्ते सुरतोत्सवे । दंपती सेवितुं निद्रां खिन्नदेहावच्छतां ॥ २०४ ॥
 परस्परगुणध्यानवशमानसयोस्तु सा । इष्ययेव तयोर्दूरं कोपात्कापि पलायिता ॥ २०५ ॥
 ततः प्रियां स देशस्थदयितामूर्द्धदेशकं । कृतान्यान्यभुजाश्लेषं परमग्रमकालितं ॥ २०६ ॥
 महासौरभनिश्वासवासितास्यसरोरुहं । विकटारःपरिष्वंगचक्रितस्तनमंडलं ॥ २०७ ॥
 नरोर्वतरनिक्षिप्तवनितैकोरुभारकं । यथेष्टदेशविन्यस्तनानाकारोपधानकं ॥ २०८ ॥
 नागीयमिव तत्कांतं मिथुनं कथमप्यगात् । निद्रां स्पर्शसुखांभोधिमग्नानीनिविग्रहं ॥ २०९ ॥
 जाते मंदप्रभातेथ शयनीयात्समुत्थिता । पार्थासन्नस्थिता कांतमंजना पथपेवत ॥ २१० ॥
 दृष्ट्वा परिमलं देहे स्वस्मिन् साभूत्रपावती । प्रसदं च परिप्राप्ता चिराच्छब्धमनोरथा ॥ २११ ॥
 तयोर्ज्ञातयोरेवं यथोचितविधायिनोः । अतीयाय निशानेका क्षणादर्शनभीतयोः ॥ २१२ ॥

रतव्यतिकरच्छिन्नहारमुक्ताफलाचितात् । पुष्पगंधयरागोरुसौरभाऋष्टपद्मदात् ॥ २३९ ॥
 तं गिगच्छदपदाद् दुग्धाब्धिर्दीपसन्निभात् । गयनीयात्समुत्तथौ श्रियानस्थित्वमानसः ॥२४०॥
 मंगल नंसभीत्या च प्रियया साधुनेत्रया । अदृष्टिगोचरं दृष्टः समित्रो नियदुदयौ ॥ २४१ ॥
 कदाचिदिह जायते स्वकृतकर्मपाप्मोदया । त्पुत्रं जगति संगमादभिमत्स्य, सद्गस्तुनः ॥
 ऋदाचिदपि संभवत्यशुभुत्वाभ्यारणं परं । भवे ममति न स्थितिः समगुणा यतःसर्वदा २४२
 अथापि जननात्प्रभृत्यनिरतं सुखं प्राणिनां । मृतोरपिस्तो भवेत्तनु तथाव्ययुत्सुखं ॥
 तनो मज्जत भो जनः सत्तत्पूरेसांस्व्याग्रहं । भयासुखसमच्छिदं जिनवरोक्तधर्म रनि ॥२४३॥
 इत्यार्षे रवियेणाचार्यश्लोके पद्य चरिते पवनाजनासभोगामिधान नाम षोडश पर्व ।

अथ सप्तदशं पर्व ।

कियत्सपि श्रयातिथ्य काले गर्भस्य सूचकाः । विज्ञेयाः श्रादुरभन्महद्रतनयातनौ ॥ १ ॥
 इथाय पादुर्ता छाया यशसेन हनूमतः । मतिर्मंदतरतं च मतिर्दिग्गागत्रिभ्रमा ॥ २ ॥
 स्तनावत्युन्नतिं प्राप्तां श्यामलीभूतचूडकौ । आलस्याद्भ्रूसमुत्क्षेपं चकार विपयो गिरः ॥ ३ ॥

ततस्तां लक्षणैरेभिः श्वश्रूविज्ञाय गर्भिणी । पप्रच्छ तव केनेदं कृतं कर्मत्यसृयिका ॥ ४ ॥
 साजलिः सा ग्रणम्योचे निखिलं पूर्वचेष्टितं । प्रतिपिद्धापि कांतेन गतिमन्यामविदती ॥ ५ ॥
 ततः केतुमती क्रुद्धा जगादेति सुनिष्ठुरं । वाणीभिर्प्राविदेहाभिस्ताडयंतीन यष्टिभिः ॥ ६ ॥
 यो न त्वत्सदृशं पापे द्युमाकारमिच्छति । शब्दं वा श्रवणे कर्तुमतिद्वैपपरायणः ॥ ७ ॥
 स कथं स्वजनापृच्छं कृत्वा गेहाद्विनिर्गतः । भवत्यां संगमं धीरः कुर्वति त्रिगतत्रये ॥ ८ ॥
 धिक् त्वां पापां शशांकांशुशुभ्रसंतानदृषिणीं । आचरंतीं क्रियामेतां लोकद्वितयनिदितां ॥ ९ ॥
 सखी वसंतमाला ते साध्वमितां मतिं ददौ । वेदया वा कुलानां किं कुर्वति परिचारिका ॥ १० ॥
 दशितेऽपि तदा तस्मिन्कटके क्रूरमानसा । प्रतीयाय न सा श्वश्रूकोपात्यंतमुग्रवाक् ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा क्रूरनामानं क्रूर माहूय किंकरं । कृतप्रणाममित्यूचे कोपारुणनिरीक्षणा ॥ १२ ॥
 अथि क्रूराशु नीत्वेमां महेंद्रपुरगोचरं । यानेन सहितां सख्या निक्षिप्यैहि निरंतरं ॥ १३ ॥
 ततस्तद्वचनादेतां पृथुवेपथुविग्रहां । महापवननिर्धूतां लतामिव निराश्रयां ॥ १४ ॥
 ध्यायंतीमाकुलं भूरिदुःसमागामि निष्प्रभां । विलीनमिव विश्राणां हृदयं दुःखवह्निना ॥ १५ ॥
 भीत्या निरुचरीभृतां सखीनिहितलोचनां । निंदंतीमशुभं कर्म मनसा पुनरुहंतं ॥ १६ ॥

रतव्यतिकरच्छिन्नहारमुक्ताफलाचितात् । पुष्पगंधपरागोरुनारमारुह्यपद्मपदात् ॥ २३९ ॥
 तरंगिप्रच्छदपटाद् दुग्धाब्धिद्वीपमन्निभात् । शयनीयात्समुत्तर्यौ प्रियाप्रस्थितमानसः ॥२४० ॥
 मंगल संसर्भेत्या च प्रियया साधुनेत्रया । अदृष्टिगोचरं दृष्टः ममिनो विपद्बुधयौ ॥ २४१ ॥
 कदाचिदिह जायते स्वकृतकर्मपाप्मोद्दया । त्सुखं जगति संगमादभिमतस्य सद्बस्तुनः ॥

ऋदाचिदपि संभ्रमत्यसुभृतामनैरर्थं परं । भये भगति न स्थितिः समगुणा यतःसर्वदा २४२ ॥
 अथापि जननात्प्रभृत्यनिरतं सुखं प्राणिनां । मृतोरधिरतो भयेत्तनु तथाप्यमुनासुखं ॥
 ततो भजत भो जनः सततधीरसौख्यामहं । भवासुखतमच्छिदं जिनवरोक्तधर्मं रवि ॥२४३ ॥
 इत्योपै रविवेिणाचार्यमोक्षे पद्म-चरिते पवनाननासंभोगाभिधान नाम षोडश पर्व ।

अथ सप्तदशं पर्व ।

क्रियत्यपि प्रयातेऽथ काले गर्भस्य सूचकाः । त्रिशोषाः प्रादुरभमन्महेंद्रतनयातनौ ॥ १ ॥
 इयाय पांडुतां छाया यशसेव हनूमतः । मतिर्मदतरसं च मतिदिग्गागनिभ्रमा ॥ २ ॥
 स्तनात्रत्युन्नतिं प्राप्तां द्यामलीभृतचूचुकां । आलस्पदाद्भ्रूसमुत्क्षेपं चकार विपयो गिरः ॥ ३ ॥

ततस्तां लक्षणैरेभिः श्वश्रुर्विज्ञाय गर्भिणी । पप्रच्छ तव केनेदं कृतं कर्मस्यसूयिका ॥ ४ ॥
 सांजलिः सा प्रणम्योचे निखिलं पूर्वचेष्टितं । प्रतिपिद्वापि कांतेन गतिमन्यामविदती ॥ ५ ॥
 ततः केतुमती क्रुद्धा जगादेति सुनिष्ठुरं । वार्णाभिप्राविदेहाभिस्ताड्यतीव यष्टिभिः ॥ ६ ॥
 यो न त्वत्सदृशं पोपे द्युमाकारमिच्छति । शब्दं वा श्रवणे कर्तुमतिद्वेषपरायणः ॥ ७ ॥
 स कथं स्वजनापृच्छां कृत्वा गेहाद्विनिर्गतः । भवत्यां संगमं धीरः कुर्वति विगतत्रये ॥ ८ ॥
 धिक् त्वां पापां शशांकांशुशुभ्रसंतानदृषिणीं । आचरंतीं क्रियामेतां लोकद्वितयनिदितां ॥ ९ ॥
 सखी वसंतमाला ते साध्वीमितां मतिं ददौ । मेभ्या वा कुलदानां किं कुर्वति परिचारिका ॥ १० ॥
 दशितेऽपि तदा तस्मिन्कटके क्रूरमानसा । प्रतीयाय न सा श्वश्रूकोपात्थंतमुग्रवाक् ॥ ११ ॥
 इत्युक्त्वा क्रूरनामानं क्रूर माहूय किंकरं । कृतप्रणाममित्यूचे कोपारुणानिरीक्षणा ॥ १२ ॥
 अयि क्रूराशु नीत्वेमां महेंद्रपुरगोचरं । यानेन सहितां सख्या निक्षिप्यैहि निरंतरं ॥ १३ ॥
 ततस्तद्वचनादेतां पृथुवेषथुविग्रहां । महापवननिर्धृतां लतामिव निराश्रयां ॥ १४ ॥
 ध्यायंतीमाकुलं भूरिदुःखमागामि निष्प्रभां । विलीनमिव विभ्राणां हृदयं दुःखवह्निना ॥ १५ ॥
 भीत्या निरुचरीभूतां सखीनिहितलोचनां । निंदंतीमशुभं कर्म मनसा पुनरुहंतं ॥ १६ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशुधारां विभुञ्चतीं शलाकास्फाटिकीमिव । स्तनमध्ये क्षणं न्यस्तपर्यंतामनवस्थितां ॥ १७ ॥

सख्या समं समारोप्य यानं तत्कर्मदक्षिणः । क्रूरः प्रवृत्ते गंतुं महेंद्रनगरं प्रति ॥ १८ ॥

दिनतिं तत्पुरस्थातं संप्राप्योवाच सुंदरीं । एवं मधुरया वाचा क्रूरः कृतनमस्कृतिः ॥ १९ ॥

स्वामिनीशासनादेवि कृतेमेतन्मया तव । दुःखस्य कारणं कर्म ततो न क्रोडुमर्हसि ॥ २० ॥

एवमुक्त्वावताप्येतां यानात्सख्या समन्वितां । स्वामिन्यै द्रुतमागत्य कृतामाज्ञां न्यवेदयत् २१

ततोऽजना समालोक्य दुःखमारोदिबोचमां । मंदिपूतप्रभाचक्ररविरस्वसुपागमत् ॥ २२ ॥

लोचनच्छाययेवास्या रोदनात्पंतशोणया । रवित्राणाय पश्यंत्या पश्चिमाशाख्याऽभवत् ॥ २३ ॥

ततस्तद्दुःखितो मुक्तैर्वाप्यैरिव धनैरलं । दिग्भिर्नितरं चक्रे श्यामलं नभसस्तलं ॥ २४ ॥

तद्दुःखादिव संप्राप्ता दुःखसंघातकारिणः । कुलायेष्वाकुलाश्चक्रुर्वयः कोलाहलं परं ॥ २५ ॥

ततो दुःखमविज्ञाय सा धुदादिसमुद्भवं । अभ्याख्यानमहादुःखसागरप्लवकारिणी ॥ २६ ॥

भीर्तातर्वदनं साशु कुर्वती परिदेवनं । सख्या विरचिते तस्थौ पल्लवे संस्तरैऽजना ॥ २७ ॥

न तस्या नयने निद्रा तस्यां रात्रावर्णकत । दाहादिव भयं प्राप्ता संततोष्णाशुसंभवात् ॥ २८ ॥

पाणिसंवाहनात्सख्या विनिर्धूतपरिश्रमा । सांत्वमाना निशां निन्ये कृच्छ्रेणासौ समासमं ॥ २९ ॥

ततो दीर्घोष्णनिश्वासनितातम्लानपह्ववं । प्रभाने शयनं त्यक्त्वा नानाशंक्रातिविकल्पा ॥ ३० ॥
 कृतानुगमना सख्या छायेयवानुह्वला । ऐत्पितुर्मदिरद्वारं सङ्घं वीक्षिता जनैः ॥ ३१ ॥
 ततस्तल्पविशंती सा निरुद्धा द्वाररक्षिणा । प्राप्ता रूपांतरं दुःखादविज्ञाता व्यवस्थिता ॥ ३२ ॥
 ततो निखिलमेतस्याः सख्या कृतनिवेदितं । विज्ञाय स्थापयित्वान्यत्रं द्वारे संसंभ्रमः ॥ ३३ ॥
 गत्वा शिलाकर्पाद्याख्यो द्वारपालः कृतानतिः । सुतागमं महीपाणिरुपांश्वीशं व्यजिज्ञपत् ॥ ३४ ॥
 ततः प्रसन्नकीर्तार्यं महेंद्रः पार्थगं सुतं । आज्ञापयन् महाभूत्या तस्याः शीघ्रं प्रवेशनं ॥ ३५ ॥
 पुरस्य क्रियतां शोभा साधनं परिसज्जतां । स्वयं प्रवेशयामीति पुनरूचे नराधिपः ॥ ३६ ॥
 जगादासौ ततस्तस्मै द्वारपालो यथास्थितं । सुतायाश्चरितं कृत्वा वदने पाणिपह्ववं ॥ ३७ ॥
 ततः श्रुत्वा त्रपाहेतुं पिता तस्या विचेष्टितं । प्रसन्नकीर्तिमित्यूचे परमं कोपमागतः ॥ ३८ ॥
 निर्वास्यतां पुरादस्मादरं सा पापकारिणी । यस्या मे चरितं श्रुत्वा वज्रेणेवाहते श्रुती ॥ ३९ ॥
 ततो नाम्ना महोत्साहः सामंतोऽस्यातिवह्वभः । जगाद नाथ नो कर्तुमेवं कर्तुमिमां प्रति ४०
 वसंतमालया ख्यातं यथास्मै द्वाररक्षिणे । एवमेव न युक्ता तु विचिकित्सा विकारिणा ॥ ४१ ॥
 श्वश्रुः केतुमती कूरा लौकिकश्रुतिभाविता । अत्यंतमविचारास्या विना दोषात्कृतोज्ज्वला ॥ ४२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

क्रुरेयं यथा द्यक्ता कल्याणाचारतत्परा । भवतापि विनिर्द्भूता शरणं कं प्रपद्यतां ॥ ४३ ॥
 व्याघ्रदृष्टमृगीवेयं मृग्यास्या त्रासमागता । श्वथूतस्त्वां महाकक्षसं शरणमागता ॥ ४४ ॥
 सेयं निदाघमूर्यांशुसंतापादिव दुःखिता । महातरुपमं चाला विदित्वा त्वां समागता ॥ ४५ ॥
 श्रीधत्स्वर्गात्परिभ्रष्टा यराकी विह्वलात्मिका । अभ्याख्यानतया लीढा कल्पवल्लीवं कंपिनी ४६
 द्वारपालनिरोधेन सुतरामागता त्रपां । वैलक्ष्यादशुकैनांगमवगुंढ्य समूर्द्धकं ॥ ४७ ॥
 पितृस्नेहान्विता द्वारे सदा दुर्लडितात्मिका । विष्टतीत्ययुना ख्यातं द्वारपालेन पार्थिव ॥ ४८ ॥
 सु त्वं कुरु दयामस्यां निर्दोषयं प्रवेश्यतां । ननु केतुमती ज्ञाता कूरा कस्य न विष्टे ॥ ४९ ॥
 तस्य तद्वचनं श्रोत्रे राज्ञश्चक्रे न संश्रयं । नलिनीदलविन्यस्तं विंदुजालमिवांसमः ॥ ५० ॥
 जगाद् च सखी स्नेहात्कदाचित्सत्यमप्यदः । अन्यथाऽकथयत्केन निश्चयोऽत्रावधार्यते ॥ ५१ ॥
 तस्मात्सदिग्धशलियमाशु निर्वास्यतामतः । नगराद्यावदमले कुले नो जायते मलं ॥ ५२ ॥
 विशुद्धविनया चार्धी चारुचेष्टाविधायिनी । भवेदभ्यर्हितात्यंतं कस्य नो कुलबालिका ॥ ५३ ॥
 पुण्यवंतो महासत्त्वा पुरुषास्तेऽतिनिर्मलाः । यैः कृतो दोषमूलानां दाराणां न परिग्रहः ॥ ५४ ॥
 परिग्रहे तु दाराणां भवत्येवंविधं फलं । यस्मिन्नन्ते सति ख्यातिं भूषेदेशोऽभिवाञ्छयते ॥ ५५ ॥

दुःखप्रत्यायनस्वांतस्तायल्लोकोज्वलितृतां । जातमेव ममाप्यत्र मनोऽद्य कृतशंकरं ॥ ५६ ॥
 एषा भर्तुरचक्षुष्या श्रुता पूर्वं मयाऽसकृत् । ततस्तेन न संभूतिरस्या गर्भस्य निश्चिता ॥ ५७ ॥
 तस्मादन्योऽपि यस्तस्मै प्रयच्छति समाश्रयं । वियोज्यः स मया प्राणैरित्येष मम संगरः ॥ ५८ ॥
 कुपितेनेति सा तेन द्वारादविदिता परैः । निर्घादिता समं सख्या दुःखपूरितविग्रहा ॥ ५९ ॥
 यद्यत्स्वजनगेहं सा जगामाश्रयकांक्षया । तत्र तत्राप्यधीयंत द्वाराणि नृपशासनान् ॥ ६० ॥
 यत्रैव जनकः क्रुद्धो विदधाति निराकृतिं । तत्र शेषजने कास्या तच्छंदकृतचेष्टिते ॥ ६१ ॥
 एवं निर्घाट्यमाणा सा सर्वत्रात्थंतत्रिकल्वा । सर्षी जगाद वाष्पायसमार्द्रीकृतदेहिका ॥ ६२ ॥
 अंबे इहात्र किं भ्राति कुर्वत्यावास्वहे सखि । पापाणहृदयो लोको जातोऽयं नः कुक्कर्मभिः ॥ ६३ ॥
 वनं तदेव गच्छावस्तत्रैवास्तु यथोचितं । अपमानात्ततो दुःखान्मरणं परमं सुखं ॥ ६४ ॥
 इत्युक्त्वासौ समं सख्या तदेव प्राविशद्वनं । मृगीव मोहसंप्राप्ता मृगराजविभीषिता ॥ ६५ ॥
 वातातपपरिश्रान्ता दुःखसंभारपीडिता । उपविश्य वनस्यांतं सा चक्रे परिदेवनं ॥ ६६ ॥
 हा हता मंदभाग्यास्मि विधिना दुःखदायिना । अहेतुवैरिणा कष्टं कं परित्राणमाश्रये ॥ ६७ ॥
 दौर्भाग्यसागरस्यांति प्रसादं कथमप्यगात् । नाथो मे स गतस्त्यक्त्वा बुक्कर्मपरिचोदितः ॥ ६८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अवस्थानं समापुण्यैरिदमप्यवसारितं ॥ ६९ ॥
 शश्यादिच्छतदुःखानां नारीणां पितुरालये । अवस्थानं समापुण्यैरिदमप्यवसारितं ॥ ७० ॥
 माश्रापि न कृतं किञ्चित्परित्राणं कथं मम । भवृच्छंदात्तुवर्तिन्यो जायंते च कुलांगनाः ॥ ७१ ॥
 त्वया शिक्षातर्गर्भायामेव्यामीति त्वयोदितं । हा नाथ वचनं कस्मात्स्मर्यते न कृपावता ॥ ७२ ॥
 अपरीक्ष्य कथं शशु त्यक्तुं मामुचितं तव । ननु संदिग्धश्रीलानां संतयपायाः परीक्षणे ॥ ७३ ॥
 उत्संगलालिता चाल्ये सदा दुर्लडितात्मिकां । निष्परीक्ष्य पितस्यक्तुं मां कथं तेऽभवन्मतिः ७४
 हा मातः साधुवाक्यं ते न कथं निर्गतं सुखात् । सकृदप्युत्तमा प्रीतिरधुना सा किमुञ्जिता ॥ ७५ ॥
 एकोदरोपितां भ्रातृत्वातुं ते मां सुदुःखितां । कथं न काचिदुद्भूता चेष्टा निष्ठुरचेतसः ॥ ७६ ॥
 यत्र यूयमिदं चेष्टाः प्रधाना वंधुसंहतिः । तत्र कुर्वतु किं शेषा वराका दूरांधवाः ॥ ७७ ॥
 अथवा कोऽत्र वो दोषः पुण्यातो मम निष्ठिते (?) । फलिते पुण्यवृथोयं निषेव्यो वश्या मया ७८ ॥
 प्रतिशुब्दसमं तस्या विलापमकरोत्सखी । तदाक्रंदविनिर्भूतधैर्यद्रितमानसा ॥ ७९ ॥
 अत्यंतदीनमेतस्मां रुदंत्यां तारनिस्वनं । मृगीभिरपि निर्मुक्ताः सुस्थूला वाप्यविदवः ॥ ८० ॥
 ततश्चिरं रुदित्वेनामहंणीभूतलोचनां । सखी दोर्भ्यां समालिख्य जगाद्वयं विचक्षणा ॥ ८१ ॥
 स्वामिन्यलं रुदित्वा ते नन्ववश्यं पुराकृतं । नेत्रे निमील्य षोढव्यं कर्मे पाकमुपागतं ॥ ८२ ॥

सर्वपामेव जंतूनां पृष्ठतः पार्श्वतोऽग्रतः । कर्म तिष्ठति यद्देवि तत्र कोऽग्रसरः शुचः ॥ ८२ ॥
 अप्सरःशतनेत्रालीनिलयीभूतविग्रहाः । प्राप्नुवन्ति परं दुःखं सुकृतांते सुरा अपि ॥ ८३ ॥
 चिंतयत्यन्यथा लोकः प्राप्नोति फलमन्यथा । लोकव्यापारशक्तात्मा परमो हि गुरुर्विधिः ॥ ८४ ॥
 हितं कर्मपि प्राप्तं विधिर्नाशयति क्षणात् । कदाचिदन्यदा धत्ते मानसस्याप्यगोचरं ॥ ८५ ॥
 गतयः कर्मणां कस्य विचित्राः परिनिश्चिताः । तस्मान्त्वमस्य माकार्पीव्यथां गर्भस्य दुःखिताः ८६
 आक्रम्य दर्शनैर्दतान् कृत्वा ग्रावसमं मनः । कर्म स्वयं कृतं देवि सहस्वाशक्यवर्जनं ॥ ८७ ॥
 ननु स्वयं विबुद्धाया मया ते शिक्षणं कृतं । अधिक्षेप इवामाति वद ज्ञातं न किं तव ॥ ८८ ॥
 अभिधायेति सा तस्या नयने शोणरोचिपी । न्यमार्ष्ट वेपथोऽयुक्ता पाणिना सांत्वतस्परा ॥ ८९ ॥
 भूयश्चोत्ते प्रदेशायं देवि संश्रयवर्जितः । तस्मादुत्तिष्ठ गच्छावः पार्श्वमस्य महीभृतः ॥ ९० ॥
 गुहायामत्र कस्यांचिद्गम्यायां कुजंतुभिः । ह्यतिकल्याणसंप्राप्त्यै समयं किंचिदास्वहे ॥ ९१ ॥
 ततस्तयोपदिष्टा सा पदवीं पादचारिणी । गर्भभाराद्विपचारमसमर्था निषेवितुं ॥ ९२ ॥
 अनुयांती महारण्यधरणीं समयगिरिं । ब्यालजालसमाकीर्णां तन्नादात्यंतभीषणां ॥ ९३ ॥
 महानोकहंरुद्धदिवाकरकरोत्करां । महीभृत्पादसंकीर्णां दर्भहृचीसुदुधरां ॥ ९४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

युक्ता मंतंगमालाभिर्न्यस्यंती कृच्छ्रतः पदं । मंतंगमालिनीं नाम प्राप मानसदुर्गमां ॥ ९५ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९६ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९७ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९८ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ ९९ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०० ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०१ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०२ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०३ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०४ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०५ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०६ ॥
 शक्तपि गगने गंतुं पद्मभ्यां तस्याः सखी ययौ । प्रेमबंधनसंबद्धा छायागृत्तिसुपाश्रिता ॥ १०७ ॥

जगद् च न शक्नोमि प्रयातुं पदमप्यतः । तिष्ठाम्यत्रैव देशेहं ग्राप्नोमि मरणं वरं ॥ १०८ ॥
सात्त्वयित्वा ततो वाक्यैः कुशला हृदयंगमैः । विभ्रमद्य ग्रणम्योचे सख्येवं प्रेमतत्परा ॥ १०९ ॥
पश्य पश्य गुहामेतां देवि नेदीयसी परां । कुरु प्रसादमुच्चिष्ठ स्यास्यान्नोन्न यथासुखं ॥ ११० ॥
प्रदेशे संचरंतीह प्राणिनः क्रूरचेष्टिताः । ननु ते रक्षणीयोयं गर्भः स्वामिनि मायुह ॥ १११ ॥
इत्युक्त्वा साजुरोधेन सख्या वनभयेन च । गमनाय समुत्तस्थौ भूयोऽपि परित्तापिनी ॥ ११२ ॥
महानुभावतायोगादनुज्ञातेरभावतः । द्वीतश्च नातिकं वायोऱयासिष्टामिमे तदा ॥ ११३ ॥
हस्तावलंबदानेन ततस्तां विपमां भुवं । लंघयित्वा सखी कृच्छ्राद्गुहाद्वारमुपाहरत् ॥ ११४ ॥
प्रवेष्टुं सहसा भीते तत्र ते तस्थतुः क्षणं । विपमग्रावसंक्रातिसंजातविपुलश्रमे ॥ ११५ ॥
विश्रांताभ्यां चिराद्दृष्टिस्तत्राभ्यां न्यासि मंदगा । म्लानरक्तशितिश्वेतनीरजसकृत्समप्रमा ११६
अपश्यतां ततः शुद्धसमामलशिलातले । पर्यकसुस्थितं साधुं चारणातिशयान्वितं ॥ ११७ ॥
निभृतोच्छ्वासनिश्वासं नासिकाग्राहितेक्षणं । ऋजुश्लथवर्षुर्पिष्टि स्थाणुवचलनोज्झितं ॥ ११८ ॥
अंकस्थवामपाण्यकन्यस्तान्योत्तानपाणिकं । निष्प्रकंपं नदीनाथगोभीर्यस्थतमानसं ॥ ११९ ॥
न्यायंतं वस्तुयाथात्म्यं यथाशासनभावनं । निश्शेषसंगनिर्मुक्तं वायुवद्गगनामलं ॥ १२० ॥

पद्मपुराणम् ।

शूलकूटागताशंकं वीक्ष्य ताभ्यां चिरादसौ । निरवायि महासत्वः सौम्यभासुरविग्रहः ॥ १२१ ॥
 ततः पूर्वकृतानेकश्रमणासेवने शुदा । समीपं जगत्तुस्तस्य क्षणात्ते विस्मृतासुखे ॥ १२२ ॥
 त्रिःपरीत्य च भावेन नेमतुर्विहिताञ्जली । मुनिं परमिव प्राप्ते वांधवं विकचेक्षणे ॥ १२३ ॥
 काले यदृच्छया तत्र तेन योगः समाप्यते । भवत्येव हि भव्यानां क्रिया प्रस्तावसंगता ॥ १२४ ॥
 ते ततो वदतामेवमविभक्तकरद्वये । अनगारांघ्रिविन्वस्तनिरसुस्थिरलोचने ॥ १२५ ॥
 भगवन्नयि ते देहे कुशलं कुशलाशय ! मूलमेप हि सर्वेषां साधनानां सुचेष्टित ॥ १२६ ॥
 उपर्युपरि संवद्धं तपः कश्चिद्गुणांबुधे । विहारोऽपि दमोद्वाहव्युपसर्गो महाक्षमः ॥ १२७ ॥
 आचार इति पृच्छावो भवंतमिदमीदृशं । अन्यथा कस्य नो योग्या कुशलस्य भवद्विधाः १२८
 भवंति क्षेमतामजो भवद्विधसमाश्रिताः । स्वस्मिस्तु केव भावानां कथा साध्वितरात्मनां १२९
 इत्युक्त्वा ते व्यरंसिष्टां विनयानतविग्रहे । निश्च्येपभयनिर्मुक्ते तद्दृष्टे च यभूवतुः ॥ १३० ॥
 अथ प्रशांतया वाचा श्रमणोऽमृतकल्पया । गंभीरया जगद्दवं पाणिमुत्क्षिप्य दक्षिणं ॥ १३१ ॥
 कल्याणि कुशलं सर्वे मम कर्मानुभावतः । ननु सर्वमिदं बाले नैजकर्मविवेचितं ॥ १३२ ॥
 पश्यतां कर्मणां लीलां यदिहागोविचर्जिता । बंधुनिर्वास्यतां याता महेंद्रस्येययमात्मजा ॥ १३३ ॥

ततोऽकथितविज्ञाततद्बृचांतं महाश्रुतिं । कुतूहलसंमत्क्रांतमानसा सुमहादरा ॥ १३४ ॥
 नत्वा वसंतमालोचे स्वामिनीप्रियतत्परा । पादयोर्नेत्रक्रांत्यास्य कुर्वतीवाभिषेचनं ॥ १३५ ॥
 विज्ञापयामि, नाथ त्वां कृपया वक्तुमर्हसि । परोपकारभूयस्यो ननु युष्मादृशां क्रियाः ॥ १३६ ॥
 हेतुना केन भर्तास्य चिरं कालं व्यरज्यत । अरज्यत पुनर्दुःखं प्राप्ता चैषा महावने ॥ १३७ ॥
 कोवास्य मंदभाग्योऽयं जीवोस्याः कुक्षिमाश्रयत् । सुखोचितेयमानीता येन जीवितसंशयं ॥ १३८ ॥
 ततः सोऽमितगन्थाख्यो ज्ञानत्रयविशारदः । यथावृत्तं जगादास्या वृत्तिरेषा हि धीमतां १३९
 वत्से श्रूणु, यतः प्राप्ता भव्येयं दुःखमीदृशं । पूर्वमाचरितात्पापात्संश्रामपरिपाकतः ॥ १४० ॥
 इह लंबूमति द्वीपे वास्ये भरतनामानि । नगरे मंदराभिल्ये त्रियनंदीति सद्गृही ॥ १४१ ॥
 जायाजायास्य तत्राभूदमयंताभिधः सुतः । महीसौभाग्यसंपन्नः कल्याणगुणभूषणः ॥ १४२ ॥
 अथान्यदा मधौ, क्रीडा परमा तत्पुरेऽभवत् । नंदनश्रुतिमोघाने पौरलोकसमाकुले ॥ १४३ ॥
 चिक्रीडे दमयंतोऽपि तत्र मित्रैः समं सुखं । पटवासवलक्ष्णांगकुंडलादिविभूषितः ॥ १४४ ॥
 अथ तेन स्थितेनारात्क्रीडता गगनांधराः । दृष्टास्तपोधना ध्यानस्वाध्यायादिक्रियोदिताः ॥ १४५ ॥
 निस्सृत्य मंडलान्मित्राद्रग्निवत्सोऽतिभासुरः । जगाम मुनिसंधातं मेरुशृंगौघसन्निभं ॥ १४६ ॥

पद्मपराजम् ।

ततः साधुं स वेदित्वा श्रुत्वा धर्मं यथाविधि । सम्यग्दर्शनसंपन्नो बभूव नियमस्थितः ॥ १४७ ॥
 दत्त्वा मत्सगुणोपतामन्यदा पारणामगौ । साधुभ्यः पंचतां प्राप्य कल्पत्रासमशिश्रयत् ॥ १४८ ॥
 नियमादानतश्चात्र भोगमन्यमवरपरं । देवीशतेश्चणच्छायानीलाब्जस्रग्निविभूषितः ॥ १४९ ॥
 च्युतस्तस्मादिह द्वीपं मृगांकनगरेऽभवत् । त्रिपंगुलक्ष्मीसंभूतो हरिचंद्रनृपाज्मजः ॥ १५० ॥
 सिंहचंद्र इतिख्यातः कलागुणविद्यारदः । स्थितः प्रत्येकमेकोऽपि चेतः सुप्राणधारिणां ॥ १५१ ॥
 तत्रापि युक्तसंभ्रोगः साधुभ्योऽवाप्य सन्मति । कालयर्मेण संयुक्तो जगाम त्रिदशालयं ॥ १५२ ॥
 तत्रोदारं सुखं प्राप संकल्पकृतकल्पनं । देवीपदनराजीवमहाखंडदिवाकरः ॥ १५३ ॥
 च्युत्वात्रैव ततो वास्यो विजयार्धमहीधरे । नगरेणसंज्ञांके सुकंठस्य नरप्रसोः ॥ १५४ ॥
 जायायौ कनकोदर्यां सिंहवाहनशब्दितः । उदपादि गुणाकृष्टमस्तजनमानसः ॥ १५५ ॥
 तत्र देव इवोदारसंभोगमनुभूतवान् । अप्सरोविभ्रमस्तेनः कौतालिंगनलालितः ॥ १५६ ॥
 तीर्थे धिमलनाथस्य सोऽन्यदा जातसन्मतिः । निक्षिप्य तनये लक्ष्मीं घनवाहननामनि १५७
 पुरुसंवेगसंपन्नो विदितासारसंस्थितः । लक्ष्मीविलकसंज्ञस्य पुनेरानच्छेदं क्षिप्यतां ॥ १५८ ॥
 अनुपाल्य समीचीनं व्रतं जिनवरोदितं । अनित्यत्वादिभिः कृत्वा चेतनां भावनामर्थी ॥ १५९ ॥

तपः कापुरुषार्चित्यं तप्त्वा तन्वादरोद्भिन्नं । रत्नत्रितयतो जातं दधानः परमार्थतां ॥ १६० ॥
 नानालब्धिसमुत्पन्नः शुक्तोऽप्यहितवारणे । परीपहरिपून् घोरानाधिसह्य सुमानसः ॥ १६१ ॥
 आद्युर्विराममासाद्य ध्यानमास्थाय निर्मलं । ज्योतिषां पटलं भित्त्वा लांतेवेऽभृतुरो महान् १६२
 इच्छानुरूपमासाद्य तत्र भोगं परस्थितिः । छन्नस्थजनधीवाचां स्थितं संचक्ष्यगोचरं ॥ १६३ ॥
 च्युत्वा पुण्यावशेषेण प्रेरितः परमोदयः । कुक्षिमस्या विवेशायं ज्ञीवः सौख्यस्य भाजनं १६४
 एवं तावदयं गर्भः स्वामिन्यास्ते तनुं श्रितः । हेतुं विरहदुःखस्य श्रुणु कल्याणचेष्टिते ॥ १६५ ॥
 भवेऽस्याः कनकोदर्या लक्ष्मीनाम सपत्न्यभूत् । सम्यग्दर्शनपूतात्मा साधुपूजनतत्परा ॥ १६६ ॥
 प्रतिमा देवदेवानां प्रतीके सन्नस्तया । स्थापयित्वाचिता भक्त्या स्तुतिमंगलवक्त्रया ॥ १६७ ॥
 महादेव्यभिमानेन सपत्न्यै बुद्ध्या तया । चक्रे बाह्यावकाशोसौ जिनेन्द्रप्रतियातना ॥ १६८ ॥
 अत्रातरेऽविशद्वेहमस्या भिसार्थमार्यिका । संयमश्रीरिति ख्याता तपसा विष्टपेऽखिले ॥ १६९ ॥
 ततः परिभवं दृष्ट्वा साप्यर्हत्प्रतियातनं । ययावतिपरं दुःखं पांरणापेतमानसा ॥ १७० ॥
 क्ष्मां च मोहिनीं दृष्ट्वा परं कारुण्यमागता । साधुवर्गो हि सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः सुखमिच्छति १७१
 अपृष्टोऽपि जनः साधुर्गुरुभक्तिप्रचोदितः । अह्नप्राणिहितार्थं च धर्मवाक्ये प्रवर्तते ॥ १७२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

माधुर्यमुपमोज्झितं ॥ १७३ ॥

अवोचत ततः सैवं शीलभूषणधारिणी । तदिमां मितया वाचा माधुर्यमुपमोज्झितं ॥ १७४ ॥

भद्रे शृणु मनः कृत्वा परमं परमद्युते । नरेन्द्रकृतसन्माने भोगायतनविग्रहे ॥ १७५ ॥

भवे चतुर्गती भ्राम्यन्, जीवो दुःखीधितः सदा । सुमानुपत्वमायाति श्रेमे कडुकर्मणः ॥ १७६ ॥

मनुष्यजातिमापन्ना सा त्वं पुण्येन शोभने । माभूज्जगुप्सिताचारा कर्तुं योग्यासि सक्त्रिया १७७

लब्ध्वा मनुष्यतां कर्म यो नादत्ते जनः शुभं । रत्नं करगतं तस्य श्रंशमायाति मोहिनः १७८ ॥

कायवाङ्मयेतसां वृत्तिः शुभादितविधायिनी । सेवेतेतराध्यानकारिणी प्राणधारिणां ॥ १७९ ॥

स्वस्य ये हितमुद्दिश्य प्रयतन्ते सुकर्मणि । उत्तमास्ते जना लोके निर्दिताचारभूयसि ॥ १८० ॥

कृतार्थो अपि ये संतो भवदुःखमहार्णवात् । तारयन्ति जनान् भव्यानुपदेशविधानतः ॥ १८१ ॥

उत्तमोत्तमतां तेषां विकृतां धर्मचक्रिणां । अर्हतां ये निरस्कारं प्रतिवित्रस्य कुर्वते ॥ १८२ ॥

जंतूनां मोहिनां तेषां यदनेकभवानुगं । दुःखं संजायते कस्तद्वक्तुं शक्नोति कात्स्नर्यतः ॥ १८३ ॥

यद्यप्येषां प्रपन्नेषु प्रासादो नोपजायते । नचापकारनिष्ठेषु द्वेषो माध्यस्थमीषुषां ॥ १८४ ॥

स्वस्मात्तथापि जंतूनां परिणामाच्छुभाशुभात् । तदुद्देशेन संजातात्सुखदुःखसमुद्भवः ॥ १८५ ॥

यथाग्नेः सेवनाच्छीतदुःखं जंतुरपोहते । धृचृष्णां परिपीडां च भक्तशीतांबुसेवनात् ॥ १८६ ॥

निस्सर्गोयं तथा येन जिनामर्चनात्सुखं । जायते प्राणिनां दुःखं परमं च तिरस्कृतः ॥१८६॥
 यन्नाम दृश्यते लोके दुःखं तत्पापसंभवं । सुखं च चरितात्पूर्वसुकृतादिति विद्यतां ॥ १८७ ॥
 सा त्वं पुण्यैरिमां वृद्धिं भक्तोरुं पुरुषाधिपं । पुत्रं चाद्भुतकर्माणं प्राप्ता इलाध्या सुधारिणं १८८
 तथा कुरु यथा भूयो लप्स्यसे सुखमात्मनः । मद्वाक्यादावदंटे भव्ये मापसः सति भास्करे ॥१८९॥
 अभविष्यं तवावासो नरके धोरवेदने । अहं नावोधयिष्यं चेत्प्रमादोयमहो महान् ॥ १९० ॥
 इत्युक्त्वा सा परित्रस्ता दुःखतो नरकोद्भवात् । प्रत्ययादिति शुद्धात्मा सम्यग्दर्शनमुत्तमं ॥१९१॥
 अगृहीद्गृहीधर्मं च शक्तेश्च सदृशं तपः । जन्मान्यदिव मेने च सांप्रतं धर्मसंगमात् ॥ १९२ ॥
 प्रतिमां च प्रविश्येनां पूर्वदेशे व्यतिष्ठपत । आनर्चं च विचित्राभिः सुमनोभिः सुगंधिभिः १९३
 कृतार्थं मन्यमाना स्वं तस्या धर्मनियोजनात् । जगाम स्वोचितं स्थानं संयमश्रीः प्रमोदिनी १९४
 कनकोदर्यपि श्रेयः समुपाज्यं गृहे रताः । श्रुत्वा कालं दिवं गत्वा श्रुत्वा भोगं महागुणं ॥१९५॥
 च्युत्वा महेंद्रराजस्य महेंद्रपुटभेदने । मनोवेगासमाख्यायामंजनेति सुताभवत् ॥ १९६ ॥
 सेयं पुण्यावशेषेण कृतेन जननांतरे । जातेहाढ्यकुले शुद्धे प्राप्ता च वरमुत्तमं ॥ १९७ ॥
 प्रतिमां च जिनेद्रस्य त्रिकालार्च्यस्य यद्बहिः । अकार्षीत्समयं कंचित्तेनातो दुःखमागमत् १९८

विद्युत्प्रभगुणस्तोत्रं क्रियमाणं पुरस्तत्र । मिश्रकेश्याः स्वनिदां च समित्रः पवनजयः ॥ १९९ ॥
 श्रुत्वा गदाध्वजालेन त्रियामायां तिरोहितः । द्वेषमस्य परिप्राप्तो वैशुर्ममकरोत्पुरः ॥ २०० ॥
 युद्धाय प्रस्थितो दृष्ट्वा मोऽन्यदा चक्रवाकिकां । विरहाद्दीपितां रम्ये मानसे सरसि ह्रुतं ॥ २०१ ॥
 मख्येव कृपया नीतः समये तां मनोहरां । गतश्च गर्भेमादाय कर्तुं जनकशासनं ॥ २०२ ॥
 इत्युक्त्वा पुनरुच्चैःसावजनां मुनिपुंगवः । महाकरुण्यसंपन्नः धरन्निव गिरामृतं ॥ २०३ ॥
 स त्वं कर्मानुभावेन चाले दुःखमिदं थिता । ततो भूयोऽपि माकापीरीदृशं कर्म निदित्वं ॥ २०४ ॥
 यानि यानि च सांख्यानानि जायंते चान्न भ्रूतले । तानि तानि हि सर्वाणि विनगक्तेर्विशेषतः २०५
 मक्ता भव जिनेन्द्राणां संसारोत्तरकारिणां । गृहाण नियमं मत्स्या कुरु श्रमणपूजनं ॥ २०६ ॥
 दिष्टया योधि प्रपन्न्यासि तदा दत्तां तदार्यया । उदहापीत्करालंवात्सा त्वां यातीमधोगतिं २०७
 अयं च ते महाभाग्यः कुधि गर्भः समाश्रितः । पुरा निर्लोडिते सम्यग्वद्बहुकल्याणभाजनं ॥ २०८ ॥
 परमां भूतिमेतस्मात्पुतात्प्राप्त्यसि योभने । अखंडनीयवीर्योयं गीर्वाणः सकलैरपि ॥ २०९ ॥
 अल्पैरेव च तेऽहोभिः प्रियसंगो भविष्यति । ततो मत्र सुखस्वांता प्रमादरहिता शुभे ॥ २१० ॥
 इत्युक्त्वाभ्यां नतस्ताभ्यां दृष्टाभ्यां मुनिसत्तमः । प्रणतो विकसञ्चेन्नराजीवाभ्यां पुनः पुनः २११

सोऽपि दत्त्वाशिषं ताभ्यां समुत्पत्य नभस्तलं । संयमस्योचितं देशं जगामामलमानसः ॥ २१२ ॥
 पर्यकासनयोगेन यस्मात्तस्यां स सन्नुनिः । तस्थौ जगाम पर्यंकगुहाख्यां सा ततो भुवि २१३
 इत्थं निजभवान्, श्रुत्वा भवद्विस्मितमानसा । निदंती दुष्कृतं कर्म पूर्वं यदधमं कृतं ॥ २१४ ॥
 महेंद्रदुहिता तस्यां स्रुतिकालव्यपेक्षया । तस्थौ मगधराजेंद्र ! पूतायां मुनिसंगमात् ॥ २१५ ॥
 वसंतमालया तस्या विद्यावलसमृद्धया । पानाशनविधिश्चक्रे मनसा विपयीकृतः ॥ २१६ ॥
 अथ त्रियविमुक्तां तां कारुण्येनेव भूयसा । असमर्थो रविद्विष्टुमस्तमैच्छन्निपेपितुं ॥ २१७ ॥
 तद्दुःखादिव मंदत्वं भास्करस्य करा ययुः । चित्रकर्मापितादित्यकरोत्करकृतोपमात् ॥ २१८ ॥
 शोकादिव रवेर्विवं सहसा पातमागतं । गिरिदक्षप्रसंसक्तं करजालं समाहरन् ॥ २१९ ॥
 अथांगंतुर्सिंहस्य दृष्टयेव क्रोधताम्रया । संध्यया विहितं सर्वं क्षणेन नभसस्तलं ॥ २२० ॥
 ततो भाव्युपगणेण प्रेरितेव त्वरावती । उदियाय तमोलेखा वेतालीव रसातलात् ॥ २२१ ॥
 कृतकोलाहलाः पूर्वं दृष्ट्वा तामिव भीतितः । निश्चब्दा गहने तस्युर्द्वेष्येषु पतत्रिणः ॥ २२२ ॥
 प्रावर्तत शिवारावा महानिर्घातभीषणाः । वादिता उपसर्गेण प्रकटा पटहा इव ॥ २२३ ॥
 अथ ध्रुवमकीलालशोणकेसरसंचयः । मृत्युपत्रांगुलिच्छायां भृकृटिं कुटिलां दधत् ॥ २२४ ॥

पद्मपुराणम् ।

विभुंचन् विपमच्छेदानादान् स प्रतिशब्दकान् । वेगिनः सकलं व्योम कुर्वाणामिव खंडशः ॥ २२५ ॥
 प्रलयज्वलनज्वालाविलामाञ्चलयन्मुहुः । महास्यगह्वरे जिह्वां प्रह्वां भूरिजनक्षये ॥ २२६ ॥
 जीवाकर्षां कुशाकारां दंष्ट्रां तीक्ष्णाप्रसंकटां । कुटिलां धारयन् रौद्रां मृत्योरोप भयंकरां ॥ २२७ ॥
 उद्वत्प्रलयतीव्रांशुमंडलप्रतिमे वहन् । दुरयंती दिशां चक्रं नेत्रे वित्रासकरिणी ॥ २२८ ॥
 मस्तकन्यस्तपुच्छाग्रे नखकोटिक्षतक्षतिः । अष्टापदतटोरस्को जघनं घनमुद्धहन् ॥ २२९ ॥
 मृत्युर्दत्तकृतोऽयु स्यात् प्रेतसोऽयु कलिक्षयः । अंतकस्यांतको नु स्याद्भास्करो नु तन्नूपात् २३० ॥
 इतीरां अनिताशंकं जंतुभिर्वीक्षितोऽखिलैः । अपिर्बभूव तदेशे केसरी विकटःक्षणात् ॥ २३१ ॥
 तस्य प्रतिनिनादेन घूरितोदारकंदराः । भीता इवतिगंभीरं हरुधुर्धरणीधराः ॥ २३२ ॥
 मुद्गरोप घोरैण शब्देनास्य तरस्विना । श्रोत्रयोस्ताडिताथकुरिति चेष्टाः शरीरिणः ॥ २३३ ॥
 लोचने मुकुलीकुर्वन्नभिदुर्गे महीभृति । शार्दूलो दर्पनिर्मुक्तः सन् लुकोप सवैपधुः ॥ २३४ ॥
 शरत्पुष्पसमाकारो हृष्टरोमांचसंभ्रमः । बभूस्तरलुंगुजाधो विवेश विवरं गिरेः ॥ २३५ ॥
 सारंगा मुखविभ्रंशिशिद्व्यांकोमलपल्लवाः । यथापूर्वथयास्तस्थुर्भयस्तांभितविग्रहाः ॥ २३६ ॥
 संभ्रांतवभ्रुनेत्राणामुत्कर्षांनां विचेतसां । दानैर्घनिथलांगानां मत्तंगानां विचिच्छिदुः ॥ २३७ ॥

मंडलस्यांतरे कृत्वा शोचकान् भयवेपितान् । तस्थुः पुरुखगा संघायूथपन्यस्वलोचनाः ॥ २३८ ॥
 केसरिध्वनिवित्रस्ता कंपमानशरीरिका । वपुराहारयोस्त्यागं चक्रे सालंभमंजना ॥ २३९ ॥
 उत्पत्य त्वरिता न्योत्रि सख्यस्यास्त्वद्ग्रहाक्षमा । वभ्राम पश्चिणीवालमंडलेनाकुलात्मिका २४०
 भूयः समीपमाकाशमेति भ्रमशुणाहता । पुनश्च तीव्रवित्रासात्प्रयाति नभसः शिरः ॥ २४१ ॥
 अथ ते समये दृष्ट्वा विशीर्णहृदये शुभे । गंधर्वस्तद्गुहावासी कारुण्याश्लेषमीयिवान् ॥ २४२ ॥
 तमूचे मणीचूलाख्यं रत्नचूला निजांगना । कारुण्येनोरुणा साध्वी चोदिता द्रुतमापिणी २४३
 पश्य पश्य प्रिय ! त्रस्तां तां मृगेंद्रादिह स्त्रियं । एतद्भीतिसमादिष्टां द्वितीयां च नभोऽगणे ॥
 कुरु नाथ प्रसादं मे रक्षैतामतिविद्वलां । अभिजातां वरां नारीं कुतोऽपि विपमाश्रितां ॥ २४५ ॥
 एवमुक्तोथ गंधर्वो विकृत्य शरमाकृतिं । त्रैलोक्यभीषणद्रव्यसंभारैश्च निर्मितं ॥ २४६ ॥
 हस्तत्रितयमात्रस्थामंजनामसमागतां । सिंहरिपुरकरोद्देहं छन्नसानुकदंबकः ॥ २४७ ॥
 तयोस्तत्राभ्रमद्भीमः संघट्टो रवसंकुलः । विदुद्योतितप्रावृद्ध्यनसंधं हसन्निव ॥ २४८ ॥
 एवं विधेऽपि संग्राप्ते काले वीरभयावहे । अंजनासुंदरी चक्रे हृदये जितपुंगवान् ॥ २४९ ॥
 इत्थं वसंतमाला च मंडलेन कृतभ्रमा । विललाप महादुःखी कुररीव नभस्तले ॥ २५० ॥

हा मर्तदारिके पूर्वे दौर्मोघमसि संगता । तस्मिन्नपि गते कृच्छ्राद्भर्जितासर्वबंधुभिः ॥ २५१ ॥
 संप्राप्तासि वनं भीमं कथमप्यागता गुहां । मुनिनाथासित्तासन्नप्रियावासिनिवेदनात् ॥ २५२ ॥
 सा त्वं केसरिणो वक्त्रमयुना देवि यास्यसि । दंष्ट्राकरालशुद्धृत्तद्विरदक्षयकारणं ॥ २५३ ॥
 हा देवि ते गतः कालो दुर्जनस्य विधेर्वथात् । उपयुषरिदुःखेन मर्मदुर्गतिकारणात् ॥ २५४ ॥
 परित्रायस्व हा नाथ ! यवनंजय ! गेहिनीं । हा महेंद्र ! कथं नेमां तनयां परिरक्षसि ॥ २५५ ॥
 हा किं केतुमनि क्रूरे मुद्धास्या त्वयि का कृता । हा कल्पे मनोवेगे तनयां किं न रक्षसि ॥ २५६ ॥
 मरणं राजपुत्रीयं प्राप्नोति विजने वने । कुर्वत प्राणमेतस्याः कृपया वनदेवताः ॥ २५७ ॥
 मुनेरपि तथा तस्य लोकतत्त्वावबोधिनः । शुमार्थद्वचनं वाक्यं संभवेदन्यथा किमु ? ॥ २५८ ॥
 आक्रंदमिति कुर्वाणा दोलारूढेव विह्वला । चक्रे वसंतमाला तु स्वामिन्यंतं गतागतं ॥ २५९ ॥
 अथ भंगगतः सिंहः शरभेण तलाहृतः । अंतर्दधे कृतार्थश्च शरभो मिलये निजे ॥ २६० ॥
 ततः स्वप्नोपमं दृष्ट्वा विरतं युद्धमेतयोः । द्रुतं वसंतमालागात् स्वदिगात्रा पुनर्गुहं ॥ २६१ ॥
 अतः पृष्ठवक्रंताभ्यां हस्ताभ्यां कृतमार्गणा । कासि कासीति भौशपात्कृतगद्गदनिस्वना २६२
 ज्ञात्वा वसंतमाला तां स्पृशेनात्यंतनिश्चलां । तां प्रति प्राणनाशंकासमाकुलितमानसा ॥ २६३ ॥

त्रियसे देविदेवीति चालयंती पुनः पुनः । जगाद स्वामिनीवक्षोविन्यस्तकरपल्लवा ॥ २६४ ॥
 ततोऽसौ तत्करस्पर्शदागतस्पष्टचेतना । चिरात्सखीयमस्मीति जगादास्पष्टया गिरा ॥ २६५ ॥
 ततस्ते संगमात्प्राप्य-कियंतीमपि निर्धृति । पुनर्जन्मेव मेनाते लब्धसंभाषणोद्यते ॥ २६६ ॥
 भयशेषेण चाभीलां सुग्धे तां जह्वतुनिंशां । समासमां कृताशेषबंधुर्नष्टुर्यसंकथे ॥ २६७ ॥
 ततो विध्वस्य नागारिं नागारिरिव पन्नगं । प्रमोदवानसौ सद्यः प्रीतवान् सुमहागुणं ॥ २६८ ॥
 गंधर्वकान्तयावाचि गंधर्वो लब्धवर्णया । तदरौ बाहुमादाय तरचारकनेत्रया ॥ २६९ ॥
 स्वनकं यच्छ मे नाथ जिह्वासाम्यधुनोचितं । उपदेशो हि गातव्यं कादंबर्यामनुत्तमं ॥ २७० ॥
 शेषं साध्वसमेते च वनिते परिमुंचतः । श्रुत्वा नौ मधुरं गीतं दैवीयं हृदयं गमं ॥ २७१ ॥
 अर्धरात्रे ततस्तस्मिन्नन्यशब्दविवर्जिते । संस्कृत्यावीवदद्वीणां गंधर्वः श्रोत्रहारिणीं ॥ २७२ ॥
 कासिके वादयंती च प्रियवक्त्राहितेक्षणा । रत्नचूला जगौ मंदं पुनिक्षोभनकारणं ॥ २७३ ॥
 तयोर्धनं कृतं वाद्यं सुपिरं च कृतं ततं । परिवर्गेण गंभीरकरतालक्रमोचितं ॥ २७४ ॥
 पाणिधैरकतानेन मंद्रध्वनिसमन्वितं । तथा वैणविकैर्वाढं प्रवीणैर्भ्रूविलासिनः ॥ २७५ ॥
 प्रवीणाभः प्रवालाभां वीणां चारूपमानिकां । कोणेनाताडयद्दशो गंधर्वः काकलीबुधः ॥ २७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

मध्यमर्षभगांधारयद्भ्रजंपंचमर्ध्वतान् । निपादसप्तमांश्चक्रे स स्वरान्क्रमसत्यञ्जन् ॥ २७७ ॥
 भेजे वृत्तीर्यथास्थानं द्रुतमध्यविलांविताः । एकचिद्यतिसंख्याश्च मूर्च्छना तत्तिक्षणा ॥ २७८ ॥
 हाहा ह्रूह्रूसमानं स गानं चक्रेऽथवाधिक्रं । प्रायो गंधर्वदेवानां प्रसिद्धिमिदमागतं ॥ २७९ ॥
 स्वनान्येकीनर्पंचाश्रत्स जगौ परिनिष्ठितं । जिनेन्द्रगुणसंयद्भैर्वचनैर्ललिताशरैः ॥ २८० ॥
 देवा देवैर्भक्तिप्रद्वैः पुष्परर्धनानागंधैः । अर्चामुच्चैर्नीतं वंद्यं देवं भक्त्या त्वामहंतं ॥ २८१ ॥
 त्रिशुवनकुशलमतिशयपूतं नमामि भक्त्या परया ।

मुनिमुग्रतचरणयुगं सुरपतिमुकुटप्रवृत्तनम्बमणिकिरणं ॥ २८२ ॥
 मुनिमुग्रतचरणयुगं सुरपतिमुकुटप्रवृत्तनम्बमणिकिरणं ॥ २८३ ॥

ततो वसंतमाला तद्देयमत्यंतशोभनं । प्रशंस साश्रुतंपूर्वं विस्मयव्याप्तमानसा ॥ २८४ ॥
 अहो गीतमहो गीतं केनाप्येतन्मनोहरं । आर्द्राकृतमिवानेन हृदयं मे सुधामुचा ॥ २८५ ॥
 स्वामिनी च जगादेवं देवि कोप्यनुकंपकः । देवोयं येन नो रक्षा कृता फेसरिनोदनात् ॥ २८५ ॥
 मन्येस्मद्वृत्तयेनेन गीतमेतच्छ्रुतप्रियं । कृत्वा कलकलध्वानमंतरे सकलंगंकं ॥ २८६ ॥
 देवि शीलवती कस्य नानुकंप्यासि शोभने । महारण्येऽपि भव्यानां भवंति सुहृदो जनाः २८७
 उपसर्गस्य विध्वंसोदेतस्मात्ते मुनिश्रितः । भविता त्रियसंपर्कः किंवा वक्त्यन्यथा मुनिः ॥ २८८ ॥

तस्मात्साधुमिमं देवं समाश्रित्य कृतोचितं । मुनिपर्यंकपूतायां गुहायामघसंक्षयात् ॥ २८९ ॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य विन्यस्य प्रतिघातनां । अर्चयंत्यौ सुखप्राप्त्यै स्वमोदैः कुसुमैरलं ॥ २९० ॥
 सुखप्रसूतिमेतस्य गर्भस्याध्याय चेतसि । विस्मृत्य वैरहं दुःखं समयं किञ्चिदास्त्रहे ॥ २९१ ॥
 त्वत्संगं समासाद्य प्रमोदं परमागतः । नैर्ज्ञैः शीकरैरेप हृसतीव महीधरः ॥ २९२ ॥
 फलभारविनम्राग्रा लसत्कोमलपल्लवाः । पुष्पहासकृतो वृक्षा इमे तोपमुपागताः ॥ २९३ ॥
 मयूरसारिकाकीरकोकिलादिकलस्वनैः । कृतजल्पा इवैतस्य वनाभोगा मर्हीभृतः ॥ २९४ ॥
 नानाधातुकृतच्छायास्तरुसंधातवाससः । अस्मिन्गुहा विराजंते कुसुमामोदवासिता ॥ २९५ ॥
 जिनपूजनयोग्यानि पंकजानि सरस्सु हि । विद्यंते तत्र वक्त्रस्य धारयंति समानतां ॥ २९६ ॥
 विधत्स्व धृतिमेत्रेण्ये माभूच्छिंतावशात्मिका । कल्याणमत्र ते सर्वं जनयिष्यंति देवताः ॥ २९७ ॥
 अधुना दिनवक्त्रे ते चिन्नायेवानघं वपुः । कोलाहकृतो जाताः प्रमोदेन पतत्त्रिणः ॥ २९८ ॥
 पलाशाग्रस्थितानंते वृक्षा मंदानिलैरितान् । मुंचंत्यानंदवाण्याभानवश्यायकणान् जडान् ॥ २९९ ॥
 संग्रेष्य प्रथमं संध्यां दूतीमिव सरागिकां । उदंतं ते परिज्ञातुमेष भानुः समुद्गतः ॥ ३०० ॥
 एवमुक्ताजनावोचत्सखि मे सर्वबंधवाः । त्वमेव त्वयि सत्यां च ममेदं विपिनं पुरं ॥ ३०१ ॥

पञ्चपुराणम् ।

आप्तमध्योत्सवावस्थाः सेवते यस्य यो जनः । स तस्या वांघवो वंघुरीप शुद्धरसौख्यदः ३०२
 इत्युक्त्वा देवदेवस्य विन्यस्य प्रतियातनां । पूजयंत्या स्थिते तत्र ते विद्याकृतवर्तने ॥ ३०३ ॥
 गंधर्वोप्यनयोश्चक्रे सर्वतः परिरक्षणं । आतोद्यं प्रत्यहं कुर्वन् कारुण्याज्जनभक्तिः ॥ ३०४ ॥
 अथान्यदांजनवोचत्कुक्षिर्मे चलितः सखि । आकुलेव च जातास्मि किमिदं नु भविष्यति ३०५
 ततो वसंतमालोचैः समयः शोभने तव । अवश्यं प्रसवस्यप प्राप्तो भव सुखस्थिता ॥ ३०६ ॥
 ततो विरचिते तल्पे तथा कोमलपङ्कजैः । अद्भुत सा सुतं चार्वां प्राचीवाशा विरोचनं ॥ ३०७ ॥
 जातेन सा गुहा तेन तेजसा गात्रजन्मना । हिरण्मयीव संजाता निर्धूतध्वांतसंचया ॥ ३०८ ॥
 ततस्त्वमंकमारोप्य प्रसोदस्यापि गोचरं । स्मृतोभयकुला दैन्यप्राप्ता प्रसूदिताभवत् ॥ ३०९ ॥
 विललाप महावत्स कथं ते जननोत्सवः । क्रियतां किं मयतस्मिञ्जनस्य गहने वने ॥ ३१० ॥
 स्थानेऽजनिष्यथाश्चंच पितुर्मातामहस्य वा । अभविष्यन्महानंदो जननोन्मत्तकारकः ॥ ३११ ॥
 मुखचंद्रमिमं दृष्ट्वा तव चार्हाविलोचनं । न भवेद्विस्मयं कस्य भुवने शुभचेतसः ॥ ३१२ ॥
 करोमि मंदभाग्या किं सर्ववस्तुविजिता । विधिनाहं दशमेतां प्रापिता दुःखदायिनीं ॥ ३१३ ॥
 जंतुना सर्ववस्तुभ्यो बांछ्यते दीर्घजीविता । यस्माच्च जीवितात्तस्मान्मम यत्स परां स्थितिं ३१४

ईदृशे पतितारण्ये सद्यः प्राणापनोदिनि । यज्जीवामि तवैवायमनुभावः सुकर्मणः ॥ ३१५ ॥
 भुञ्चंतीमिति तां वाचं जगद्वैवं हिता सखी । देवि कल्याणपूर्णा त्वं या प्राप्तासीदृशं सुतं ३१६
 चारुलक्षणपूर्णोयं दृश्यतेऽस्य शुभा तनुः । अत्यन्तमहतीमृद्धिं वहत्येषा मनोहरा ॥ ३१७ ॥
 पद्मपदैः कृतसंगीताश्चलत्कौमलपङ्कजाः । तव पुत्रोत्सवादेता नृत्यंतीव लतांगनाः ॥ ३१८ ॥
 तवास्य चानुभावेन बालस्याबालतेजसः । भविष्यत्यखिलं भद्रं मोन्मनीभूरनर्थकं ॥ ३१९ ॥
 एवं तयोः समालापे वर्तमाने नभस्तले । क्षणेनाविरभूत्तुंगं विमानं भास्करप्रभं ॥ ३२० ॥
 ततो वसन्तमाला तं दृष्ट्वा देव्यै न्यवेदयत् । विप्रलापं ततो भूयः सैवमाशंकयाकरोत् ॥ ३२१ ॥
 कोऽप्यकारणवैरी मे किमथोपनयेत्सुतं । उताहो वांधवः कश्चिद्भवेदेष समागतः ॥ ३२२ ॥
 विप्रलापं ततः श्रुत्वा तद्विमानं चिरं स्थितं । अघातरत्कृपायुक्तो विद्याभृद्वियदंगणात् ॥ ३२३ ॥
 स्थापयित्वा गुहाद्वारि विमानं स ततोऽविशत् । पत्नीभिः सहितः शंकां वहमानो महानयं ३२४
 वसन्तमालया दत्ते स्वागतेऽसौ सुमानसः । उपाविशत्स्वभृत्येन प्रापिते च समासने ॥ ३२५ ॥
 ततः क्षणमिव स्थित्वा स भारत्या गर्भीरया । सारंगानुसुखीकुर्वन् घनगजितशंकिनः ॥ ३२६ ॥
 ऊचे तां विनयं विभ्रत्परं स्वागतदायिनी । दशनज्योत्स्नया कुर्वन् बालभासं विमिश्रितं ३२७

पद्मपुराणम् ।

सुमर्यादे वदेयं का दुहिता कस्य वा शुभा । पत्नी वा कस्य कस्माद्वा महारण्यमिदं श्रिता ३२८
घटते नाकृतेरस्याः समाचारो विनिर्दिताः । ततः कथमिमं प्राप्ता विरहं सर्वबंधुभिः ॥ ३२९ ॥
भवंस्वेषाथवा लोके प्रायोऽकारणवैरिणः । माध्यस्थेऽपि निषण्णानां प्रेरिताः पूर्वकर्मभिः ३३०
ततो दुःखभरोद्वेला वाष्पसरुद्धकंठिका । कृच्छ्रेणोवाच सानंदं भूतलन्यस्तवीक्षणाः ॥ ३३१ ॥
महानुभाव वाचैव ते विशिष्टं मनः शुभं । रोगमूलस्य हिच्छाया न स्निग्धा जायते ततोः ३३२
भावप्रवेदनस्थानं गुणिनस्त्वाद्या यतः । निवेदयामि ते तेन शृणु जिज्ञासितं पदं ॥ ३३३ ॥
दुःखं हि नाशमायाति सज्जनाय निवेदितं । महतां ननु शैलीयं यदापद्रुततारणं ॥ ३३४ ॥
शृण्वेषां शिष्टपव्यापि यशसो विमलात्मनः । सुता महेंद्रराजस्य नामतः प्रथिताजना ॥ ३३५ ॥
प्रह्लादराजपुत्रस्य गुणाङ्गुपाश्चेतसः । पत्नी पवनवेगस्य प्राणेभ्योऽपि गरीयसी ॥ ३३६ ॥
सोऽन्यदा स्वैरविज्ञातः कृत्वास्यां गर्भसंभवं । शासनाज्जनकस्यागाद्राचणस्य सुहृद्बन्धे ॥ ३३७ ॥
दुःस्वभावतयाश्चश्रया ततः कारुण्यमुक्त्या । मुद्रया जनकं गेहं प्रेषितेयं मलोच्चिता ॥ ३३८ ॥
ततो नादात्पिताप्यस्याः स्थानभीतेरकीर्तितः । अलीकादपि हि प्रायो दोषाद्विभ्यति सज्जनाः ॥
सेयमालंबनैर्मुक्ता सकलैः कुलवालिका । पृगीसामान्यमध्यस्थानमहारण्यं समं मया ॥ ३४० ॥

एतत्कुलक्रमायाता भूत्यास्म्यस्याः सुचेतसः । विथंभपदतां नीता प्रसादपरयानया ॥ ३४१ ॥
 सेयमद्य प्रसृता नु वने नानोपसर्गके । न जानामि क्रथं साध्वी भविष्यति सुखाश्रया ॥ ३४२ ॥
 निवेदितमिदं साधोर्दत्तमस्याः पुलाकतः । सकलं तु न शक्नोमि कर्तुं दुःखनिवेदनं ॥ ३४३ ॥
 अर्थतदीयसंतापधिलीनस्नेहपूरितात् । अमांतीव निरैदस्य हृदयात्साधु भारती ॥ ३४४ ॥
 स्वस्तीया मम साध्वि त्वं चिरकालवियोगतः । प्रायेण नाभिजानामि रूपांतरपरिग्रहात् ॥ ३४५ ॥
 पितां विचित्रभानुर्मे माता सुंदरमालिनी । नामतः प्रतिसूयोहं द्वीपे हनूरुहाभिधे ॥ ३४६ ॥
 इत्युक्त्वा वस्तु यद्वृत्तं कौमारं सकलं स तत् । अंजनार्थं पतद्वाष्पनयनस्तमवादयत् ॥ ३४७ ॥
 निज्ञातमातुलाथासौ पूर्ववृत्तनिवेदनात् । तस्य कंठं समारुह्य रुरोद चिरमूर्द्धनि ॥ ३४८ ॥
 तस्यास्तत्सकलं दुःखं वाष्पेण सहनिर्गतं । स्वजनस्य हि संप्राप्तार्थैव जगतः स्थितिः ॥ ३४९ ॥
 तयोः सहभरणैवं कुर्वतोऽथ रोदनं । वसंतमालयाप्युच्चैरुदितं पार्श्वथा तथा ॥ ३५० ॥
 रुदन्तु तेषु कारण्यादरुदंस्तद्योषितः । कृत्तरोदास्वैथैतासु हरुदूरुहयोषितः ॥ ३५१ ॥
 गुहावदनमुक्तेन प्रतिनादेन भूयसा । पर्वतोपि रूपोदैवं संततैर्निर्झराशुभिः ॥ ३५२ ॥
 ततः शब्दमयं सर्वं तद्बभूव तदा वनं । शकुंतैरपि कारुणयादाकुलैः कृतनिस्वनं ॥ ३५३ ॥

पद्मपुराणम् ।

॥ ३५४ ॥

सांत्वयित्वा ततस्तस्या दत्तेनोदकत्राहिना । वारिणा क्षालयद्दक्त्रं स्वस्य च प्रतिभास्करः ॥ ३५४ ॥
 पारंपर्येण तेनैव ततस्तत्पुनरप्यभूत् । वने मुक्तमहाशब्दं श्रोतुं वार्ताभिवानयोः ॥ ३५५ ॥
 ततः क्षणमिव स्थित्वा निष्क्रान्ता दुःखगह्वरात् । अपृच्छतां मिथो वार्तां कुले कथयतां च तां ॥
 संभाषणं ततश्चक्रे तत्स्त्रीणामंजना क्रमात् । स्खलति न विधातच्ये वनेऽपि गुणिनो जनाः ॥ ३५७ ॥
 जगाद मातुलं चैवं पूज्यजातस्य मेऽखिले । निवेदय यथावस्थं दिनद्योतिः कदंबकं ॥ ३५८ ॥
 इत्युक्ते पार्थगं नाम्ना द्योतिर्गर्भविशारदं । सांवत्सरमपृच्छत्स जातकर्म यथास्थितं ॥ ३५९ ॥
 ततः सांवत्सरोऽवोचत्कल्याणस्य निवेदय । जन्मसंबंधिनीं वेलामित्युक्ते चाख्यदंजना ॥ ३६० ॥
 अर्धयामावशेषायां रज्न्यामद्य बालकः । प्रजात इति सख्या च कथितं निष्प्रमादया ॥ ३६१ ॥
 सुहृतेन ततोऽत्रानि यथास्थ च पुराचितं । सुलक्षणैस्तथा मन्ये दारकं सिद्धिभाजनं ॥ ३६२ ॥
 तथापि यद्यसंतोषः क्रियेयं लौकिकीति वा । ततः शृणु पुलाकेन कथयाम्यस्य जीवनं ॥ ३६३ ॥
 वर्तते विधिरथेयं चैत्रस्य बहुलाष्टमी । नक्षत्रं श्रवणः स्वामी वासरस्य विभावसुः ॥ ३६४ ॥
 आदित्यो वर्तते मेरे भवनं तुंगमाश्रितः । चंद्रमा मकरे मध्ये भवने समवस्थितः ॥ ३६५ ॥
 लोहितांगो वृषमध्यो मध्ये मीने विधोः सुतः । कुलीरे धिपणोऽत्युच्चैरव्यास्य भवनं स्थितः ॥

मीने दैत्यगुरुस्तुंगस्तस्मिन्नेव शनैश्वरः । मीनस्यैवाद्योप्यासीत्तदा नृपतिपुंगवः ॥ ३६७ ॥
 शनैश्वरं समग्राक्षस्तिग्मभानुनिरीक्षितः । अर्धदृष्टया महीपुत्रो दिवसस्य पतिं तथा ॥ ३६८ ॥
 गुरुपादनया दृष्ट्वा पतिमहोऽवलोकते । अर्धदृष्ट्या गिरामीशं चात्तरस्यैक्षते विसुः ॥ ३६९ ॥
 चंद्रसमस्तथा दृष्ट्या वचसां पतिरीक्षते । असावप्येवमेवास्य विदधत्यवलोकनं ॥ ३७० ॥
 गुरुः शनैश्वरं पादन्यूनया वीक्षते दृशा । अर्धावलोकनेनासौ भजते बृहतां पतिः ॥ ३७१ ॥
 गुरुद्वैत्यगुरुं दृष्ट्वा वीक्ष्यते पादहीनया । दृष्टिं तथाविधामेव पातयत्येव तत्र च ॥ ३७२ ॥
 ब्रह्मणां परिशिष्टानां नास्त्येपेक्षा परस्परं । उदयक्षेत्रकालानां बलं चास्ति परं तदा ॥ ३७३ ॥
 राज्यं निवेदयंस्तस्य रविभूमौ गुरस्तथा । शनिश्वरः सुयोगित्वं निवेदयति सिद्धिदं ॥ ३७४ ॥
 एकोऽपि भारतीनाथस्तुंगस्थानस्थितोऽभवत् । सर्वकल्याणसंप्राप्तौ कारणत्वं प्रपद्यते ॥ ३७५ ॥
 ब्राह्मो नाम तदा योगो मूर्हर्तश्च शुभश्रुतिः । एतौ कथयतौ ब्राह्मस्थानसौख्यसमागमं ॥ ३७६ ॥
 एवमेतस्य जातस्य ज्योतिश्चक्रामेदं स्थितं । सूचयत्यखिलं वस्तु सर्वदोषविवर्जितं ॥ ३७७ ॥
 रैशतनां सहस्रेण कालज्ञं पूजितं ततः । प्रतिसूयौ विधायोचे भागिनर्यौ ससंमदः ॥ ३७८ ॥
 एहीदानीं पुरं यामो वत्से हनूरुहं मम । जातकर्मास्य बालस्य तत्र सर्वं भविष्यति ॥ ३७९ ॥

पद्मपुराणम् ।

एवमुक्त्वा विधायीकपृथुकं जिनर्षदनां । कृत्वा स्थानपति देवं धूमयित्वा पुनः पुनः ॥ ३८० ॥
निष्कांता सा गुहायासात्स्वजनौघसमन्विता । वनश्रीरिव जाता च विमानस्यार्तिकं स्थिता ३८१
ततस्तत्किङ्किणीजाले प्रकण्ठपत्रनेरितैः । सनिर्झरमिथोदारमुक्ताहारैः सुनिर्मलैः ॥ ३८२ ॥
ललछंद्रूपकं काचकदलीवनराजितं । दिवाकरकारस्पर्शस्फुरत्कनकशुद्धं ॥ ३८३ ॥
नानारत्नकरासंगजातानकुरायुधं । वैजयंतीशंतर्नानावर्णैः कल्पतरूपमं ॥ ३८४ ॥
चित्ररत्नविनिर्माणं नानारत्नसमाचितं । दिव्यं परिवृतं स्वर्गलोकैर्नैव समं ततः ॥ ३८५ ॥
दृष्ट्वासीं पृथुको मातुरंकात्कांतुकमस्मितः । उत्पत्य प्रविविधुः सन्नपसद्भिरिगह्वरे ॥ ३८६ ॥
हाहाकारं ततः कृत्वा लोकस्तस्य समावृकः । स गतोऽनुपदं ज्ञातुमुहंतमिति विह्वलः ॥ ३८७ ॥
चकार विप्रलापं च सुदीनमिममंजना । तिरश्चामपि कुर्वाणा करुणाकोमलं मनः ॥ ३८८ ॥
हा पुत्र किमिदं वृत्तं देवेन किमनुष्ठितं । ग्रदश्यं रत्नसंपूर्णं विधानं हस्ता पुनः ॥ ३८९ ॥
पत्यसंगमदुःखेन प्रस्तायां मे भवानभूत् । जीवितालंबनं छिन्नं कथं तदपि कर्मणा ॥ ३९० ॥
ततः सहस्रशः खंडनीयतां सुमहास्वनं । शिलायां पात्रवेगेन ददर्शेवं सुखस्थितं ॥ ३९१ ॥
अंतरास्यकृतांशुं क्रीडनं स्मितशोभितं । उचानं प्रचलत्पाणिचरणं शुभविग्रहं ॥ ३९२ ॥

मंदमारुतसंपृक्तरक्तोत्पलवनप्रभं । कुर्वाणं सकलं पिंगं तेजसा गिरिगह्वरं ॥ ३९३ ॥
 ततोऽनघशरीरं तं जननी पृथुविस्मया । गृहीत्वा शिरसि घ्रात्वा चक्रे वक्षःस्थलस्थितं ॥ ३९४ ॥
 प्रतिस्मर्यस्त्वतोऽधोचदहो चित्रामिदं परं । वज्रेणैव यदेतेन शिलाजातं विचूर्णितं ॥ ३९५ ॥
 अर्भकस्य सतोप्येषा शक्तिः सुस्वरातिगा । यौवनस्थस्य किं वाच्यं चरमेयं ध्रुवं तनुः ॥ ३९६ ॥
 इति ज्ञात्वा परीत्य त्रिः शिरःपाणिसरोरुहः । सहांगनासमूहेन चकारास्यां नमस्कृतिं ॥ ३९७ ॥
 असीं तस्य वरस्त्रीभिर्नेत्रमाभिः कृतस्मितं । सितासितारुणांभोजमालाभिरिव पूजितं ॥ ३९८ ॥
 सपुत्रां यानमारोप्य भागिनेर्यो ततोऽगमत् । प्रतिस्मर्यो निजं स्थानं ध्वजतोरणभूषितं ॥ ३९९ ॥
 ततः प्रत्युद्गतः पौरैर्नानामंगलधारिभिः । स विवेश पुरं तूर्यनादव्याप्तनभस्तलं ॥ ४०० ॥
 तत्र जन्मोत्सवस्तस्य महान् विधाधैरैः कृतः । आखंडलसमुत्पत्तौ गीर्वाणैस्त्रिदशैर्यथा ॥ ४०१ ॥
 जन्म लेभे यतः शैले शैलं चाचूर्णयत्ततः । श्रथैल इति नामास्य चक्रे मात्रां ससूर्यया ४०२
 पुरे हनुरूहे यस्माज्जातः संस्कारमाप्तवान् । हनूमानिति तेनागात्रसिद्धिं स महीतले ॥ ४०३ ॥
 सर्वलोकमनोनेत्रमहोत्सवपुःक्रियः । तस्मिन् सुखकुमाराभः पुरे रमे सुकान्तिमान् ॥ ४०४ ॥
 संभवतीह भूधररिपुः पविरपि कुसुमं । बहिरर्षीदुपादशिशिरं पृथु कमलवनं ॥ ४०५ ॥

पद्मपुराणम् ।

सद्गलनापि चारुवनितासुपृढुभुजलता । प्राणिषु पूर्वजन्मजनितासुचरितवलतः ॥४०५॥
 इत्यवगम्य दुःखकुशलाद्विरमतदुरिता । तसज्जत सारशर्म चतुरे जिनवरचरिते ॥
 एष तपस्यहो परिदृष्टं जगदनवरतं । व्याधिसहस्ररश्मिनिकरो ननु जननरविः ॥४०६॥
 इत्यार्षे रवियोगाचार्यश्रोक्तं पद्मचरिते हनुमत्संभवाभिधानं नाम सप्तदशं पर्व ।

अथाष्टादशं पर्व ।

इदं ते कथितं जन्म श्रीशैलस्य महात्मनः । शृणु संग्रति वृत्तांतं वायोर्मगधमंडन ॥ १ ॥
 चायुना वायुनेवाशु गत्वाभ्यासं खगेग्निनः । लब्धादेयेन संयुध्य नानाशस्त्राकुले रणे ॥ २ ॥
 कृतयुद्धधिरं खिन्नो जलकांतोपवर्तितः । जातस्तस्य निमानोऽसौ पुष्कलः खरदूषणः ॥ ३ ॥
 भूयश्च जलकांतिन निनाय्य खरदूषणः । कृत्वा संघमहं प्राप्य परमं राक्षसाधिपात् ॥ ४ ॥
 अनुज्ञातो वहत्कांतां हृदयेन त्वरान्वितः । जगामाभिजनं स्थानं महासामंतमध्यगः ॥ ५ ॥
 प्रविष्टश्च पुरं पौरैरभियातः सुमंगलः । ध्वजतोरणमालाभिर्भासुराभिविभूषितं ॥ ६ ॥
 जगाम च निर्जं येम दृष्टो वातायनस्थितः । मुक्तयस्तुतकर्तेव्यः पौरनारीकदंबकैः ॥ ७ ॥

विवेश च कृतार्थादि सन्मानो मानिनां वरः । वाग्भिर्मंगलसाराभिः स्वजनैराभिनांदित्रः ॥ ८ ॥
 विधाय प्रणतिं तत्र गुरुणाभितरैर्जनैः । नमस्कृतः क्षणं तस्यौ वार्ताभिर्वरमंडपे ॥ ९ ॥
 ततः प्रासादमारुक्षदंजनायाः समुन्मनाः । युक्तः प्रहसितेनैव पूर्वभावनयान्वितः ॥ १० ॥
 रिक्तकं तस्य तं दृष्ट्वा प्रासादं प्राणतुल्यया । चेतनायुक्तदेहांभं पपातेव मनः क्षणात् ॥ ११ ॥
 ऊचे प्रहसितं चैव वयस्य किमिदं भवेत् । अंजना सुंदरी नात्र दृश्यते पुष्करक्षणा ॥ १२ ॥
 गृहमेतत्तया शून्यं वनं मे प्रतिभासते । आकाशमेव वा क्षिप्रं तस्या वार्ताधिगम्यतां ॥ १३ ॥
 आप्तवर्गात्परिस्त्राय वार्तां प्रहसितोऽवदत् । यथावत्सकलां तस्मै हृदये क्षोदकारिणीं ॥ १४ ॥
 वंचितः स्वजनं सोऽथ समं मित्रेण तत्क्षणं । महेंद्रनगरं तेन प्रवृत्तो गंतुमुन्मनाः ॥ १५ ॥
 तस्यासन्नभुवं प्राप्य मित्रमेवमभाषत । मन्यमानोऽकसंप्राप्तां दयितां प्रमदान्वितः ॥ १६ ॥
 पश्य पत्न्य पुरस्यास्य वयस्य रमणीयतां । अंजना सुंदरी यत्र वर्तते चारुविभ्रमा ॥ १७ ॥
 कैलासकूटसंकाशा यत्र प्रासादपंक्तयः । उद्यानपादपैर्गुप्ता प्रावृष्येण्यधनप्रभैः ॥ १८ ॥
 ह्रुवन्नैवं स संप्राप्तः पुरं पुरुषसत्तमः । सुहृदाद्वैतचित्तेन विहितप्रतिभाषणः ॥ १९ ॥
 ततो जनैर्यतः श्रुत्वा संप्राप्तं पवनंजयं । अर्षादिनोपचारेण श्वसुरोऽस्य समागमत् ॥ २० ॥

गद्यपराजम् ।

पुरस्सरेण वेनासां प्रीतियुक्तेन चेतसा । निजं प्रवेद्यितः स्थानं पौरैः सादरस्मीक्षितः ॥ २१ ॥
 विवेश भवनं चास्य कांतादर्शनलालसः । संकथाभिर्मुहूर्तं च तस्थौ संवर्गणां भजनम् ॥ २२ ॥
 ततस्तत्राप्यसौ कांतामपश्यद्विरहातुरः । अपृच्छद्भ्रालिकां कांचिदंतर्भवन्नगोचरं ॥ २३ ॥
 अयि बालेऽग्र जानासि मत्प्रिया वर्ततेजना । साधोचेदेव नास्त्यत्र त्वत्प्रियेत्यसुखावहं ॥ २४ ॥
 वञ्चनेन ततस्तस्य तेन वाक्येन चूर्णितं । हृदयं पुरितौ कर्णां तमक्षरैरनुवेव च ॥ २५ ॥
 वियुक्त इव जीवेन ध्वणं चाभूत्यनिश्चलः । शोकप्रालेपसंपर्कविच्छायामुखसंपंकजः ॥ २६ ॥
 निर्गेल्यासौ ततस्तस्माच्छब्दमना श्वशुरात्पुरात् । भद्राम घर्णां वार्तामाधिगंतुं सुयोपितः ॥ २७ ॥
 ज्ञात्वा वायुकुमारं च वायुनेवातुरीकृतं । ऊचे प्रहसितः सत्त्वं तद्द्रुःखादिभिदुःखितः ॥ २८ ॥
 किं वयस्य ! विपण्णोऽसि कुरु चित्तमनाकुलं । द्रक्ष्यसे दयिता सा ते कियद्देदं मदीतलं ॥ २९ ॥
 सोऽश्वोचद्रच्छ मच्छ त्वं सखे रविपुरं दुतं । इदं ज्ञापय वृत्तान्तं गुरूणां मदनुष्ठितं ॥ ३० ॥
 अहं पुनरसंप्राप्य दयितार्तां क्षितिसुंदरीं । न मन्ये जीवितं तस्मात्पर्यटाम्पखिलां भुवं ॥ ३१ ॥
 इत्थुक्तस्तेन दुःखेन विमुच्य कथमप्यभुं । आदित्यनगरीं दीनः शिंप्रं प्रहसितो वयो ॥ ३२ ॥
 पवनोऽपि समारूढ नागसंवरगोचरं । विचरन् घर्णां सर्वाभेदं चितासुपागतः ॥ ३३ ॥

शोकात्परिस्लाना पद्मकोमलविग्रहा । क गता मे भवेत्कांता बहंती हृदयेन मां ॥ ३४ ॥
 वैधुर्यारण्यमध्यस्था विरहानलदीपिका । वराकी कांदिशीकासौ दिशं स्यात्कामुपाश्रिता ॥ ३५ ॥
 सत्यजिबसेमतासौ गर्भगौरवधारिणी । वसंतमालया त्यक्त्वा भवेत्किं नु महावने ॥ ३६ ॥
 शोकांधनयना किं नु व्रजंती विपमे पथि । पतिता स्याज्जगत्क्षुपे क्षुधिताजगरान्विते ॥ ३७ ॥
 किं नु गर्भपरिक्लिष्टा श्वापदानां च भीषणं । श्रुत्वा शब्दं परित्रस्ता प्राणान्मुक्तवती भवेत् ॥ ३८ ॥
 अहो तृष्णादिता शुष्कतालकंठा जलोज्ज्वले । विधारण्ये विमुक्त्वा स्यात्प्राणैः प्राणसमा मम ३९
 किं वा मंदाकिनीं मृगया विविधग्राहसंकुलां । अवतीर्णा भवेद् व्यूढा वारिणा तीव्ररंहसा ॥ ४० ॥
 दर्भसूर्चिविनिर्भिनचरणश्रुतशोणिता । अशक्त्वा पदमप्येकं गंतुं किं तु मृता भवेत् ॥ ४१ ॥
 किं वा दुष्टेन केनापि नीता स्यात् स्वविचारिणा । कष्टं वार्तापिनो तस्याः केनचिन्मे न विद्यते ४२
 किं वा दुःखाच्च्युते गर्भे निर्वेदं परमागता । आयिकाणां पदं प्राप्ता भवेद्धर्मानुसेविनी ॥ ४३ ॥
 चिंतयन्निति पर्यट्य धरणीं मतिविबलः । ददर्श न यदा कांतां सर्वद्विगमनोहरां ॥ ४४ ॥
 तदा पश्यञ्जगत्कृष्णं शून्यं विरंहदीपितः । विनिश्चितमसौ चेतश्चकार मरणं प्रति ॥ ४५ ॥
 न शैलेषु न वृक्षेषु न रम्यासु नदीष्वभूत् । घृतिरस्य विप्रशुक्तस्य तथा सर्वस्वभूतया ॥ ४६ ॥

तस्या वार्तातु सुग्धेन तेन पृष्ठा नगा अपि । विकेकेन हि निर्बुक्ता जायते दुःखिनो जनाः ४७
 अथ भूतरवाभिव्यं वने प्राप्य गजादसौ । अवतीर्य क्षणं स्थित्वा ध्यायन्मुनिसिध प्रियां ॥४८॥
 अनादरेण निश्चिप्य घरणपामस्रकंठकं । घनपादपशाखायाग्रतिरोहितमहाक्षपः ॥ ४९ ॥
 जगाद गजनाथं तं विनयेन पुरश्चित्तं । गिरा मधुरपात्यर्थे श्रमेण गुरुणान्वितः ॥ ५० ॥
 ब्रजेदानीं गजैर्द्र त्वं मत्र स्वच्छंदविभ्रमः । तस्या वार्तातु सुग्धेन क्षमस्व च पराभवं ॥ ५१ ॥
 तीरेऽस्या सरितः शृप्यं शृङ्खलीनां च पट्टवान् । चरन् विहर यूथेन करिणीनां समन्वितः ॥ ५२ ॥
 इत्युक्तः मुकृतज्ञोऽसौ स्वामिवात्सल्यदीक्षिणः । न मुमोर्चांतिकं तस्य शोकार्तस्य सुन्नयुवत् ॥ ५३ ॥
 लम्ब्ये यदि न तां रामामभिरामामहं ततः । यास्याम्यत्र वने मृत्युमिति वायुर्विनिश्चितः ॥ ५४ ॥
 पियागतमनस्कस्य तस्य रात्रिरभूद्दने । शरच्चतुष्टयोदारा नात्तासंकल्पसंकुला ॥ ५५ ॥
 एवं तावदिदं वृत्तं शृणु श्रेणिक ते परं । कथयामि गते तस्मिन्यत्पितृम्यां विज्ञेष्टितं ॥ ५६ ॥
 पवर्नजयधृत्ताते तद्विप्रेण निवेदिते । समस्ता वाग्धवा वायोः परमं शोकमागता ॥ ५७ ॥
 अथ केतुमती पुत्रशोकनाभ्याहता भृशं । ऊचे प्रहसितं वाष्पधाराजनितदुर्दिना ॥ ५८ ॥
 युक्तः प्रहसितेदं ते कर्तुमीदृश्विचैष्टितं । मम पुत्रं परित्यज्य यदेकाकी समागतः ॥ ५९ ॥

सोऽश्वोचदंष्ट्रं तेनैव प्रेषितोऽहं ग्रथत्नतः । न मे केनापि भवेन दत्तं स्यात्सुमुपांतिके ॥ ६० ॥
 उवाच सा गतः क्वासौ सोऽश्वोचदंष्ट्रं सांजना । क्वालनेति च पृष्टेन को वेत्तीति निवेदितं ६१
 अपरीक्षणशीलानां सहसा कार्यकारिणां । पश्चात्तापो भवत्येव जनानां प्राणधारिणां ॥ ६२ ॥
 क्रांतां यदि न पश्यामि मृत्युमेति ततो ध्रुवं । प्रतिज्ञैवं कृतानेन त्वत्पुत्रेण सुनिश्चिता ॥ ६३ ॥
 इति श्रुत्वा विलापं सा चकारेति सुदुस्सहा । वेष्टिता स्त्रीसमूहेन स्रवच्छोचनधारिणा ॥ ६४ ॥
 अज्ञातसत्यया कष्टं पापया किं मया कृतं । येन पुत्रः परियाप्तो जीवनस्य तु संशयं ॥ ६५ ॥
 चूरसाधनधारिण्या वक्रमानसया मया । असमीक्षितकारिण्या मंदया किमनुष्ठितं ॥ ६६ ॥
 मुक्तं वायुकुमारिण्यं पुरमेतन्न शोभते । विजयार्धगिरीशो वा सेना वा रक्षसां विभोः ॥ ६७ ॥
 दुष्करोऽराधणस्यापि संधिर्धन रणे कृतः । क्रस्तस्य मम पुत्रस्य सदृशोऽत्र त्तरो भुवि ॥ ६८ ॥
 हा वत्स ! विनयाधार ! गुरुपूजनतत्पर ! जगत्सुंदर विख्यातगुण क्वासि गतो मम ॥ ६९ ॥
 भवद्दुःखाग्निंसंतप्तां मातरं मातृवरत्नल ! । प्रतिवाक्यप्रदानेन कुरु शोकविवर्जितां ॥ ७० ॥
 विलापमपि कुर्वाणां ताडयतीं मुखे भृशं । सांत्वयन्वनितां कृच्छ्रात्प्रह्लादः सांश्रुलोचनः ॥ ७१ ॥
 सर्वबंधुजनाकीर्णः कृत्वा प्रहसितं पुरः । निर्यातः स्वपुरात्पुत्रमुलब्धुं समुत्सुकः ॥ ७२ ॥

पद्मपुराणम् ।

सर्वे चाद्वायिता तेन खगा द्विश्रेणिवासिनः । प्रीत्या ते तु समायाताः परिवारसमन्विताः ७३

खे पंथानमाश्रित्य भास्वद्विविधाहनाः । अन्वेष्यस्ते महीं यत्नाद्हरन्यस्तलोचना ॥ ७४ ॥

प्रतिभानुरुदंतं तं ज्ञात्वा प्रह्लाददूततः । उद्बृहत् महाशोकमंजनायै न्यवेदयत् ॥ ७५ ॥

प्रथमादपि सा दुःखात्ततो दुःखेन भूयसा । अशुधौतमुखा चक्रे करणं परिदेवनं ॥ ७६ ॥

हा नाथ ! प्राणसर्वस्व मम मानसबंधन । कर्मां त्यक्त्वा प्रयातोऽसि क्लेशसंततिभागिनी ॥ ७७ ॥

किंचाद्यापि न तं कोपं विशुचिसि पुरातनं । अदृश्यत्वं यदेतोसि सर्वविधाभृतामपि ॥ ७८ ॥

अप्येकं प्रति चाक्यं मे नाथ यच्छामृतोपमं । नत्वापन्नहितोन्मुक्ता महात्मानो भवंति हि ॥ ७९ ॥

इयंतं धारिताः कालं भवदर्शनकाक्षया । प्राणा मयाधुना कार्यं किमैतैः पापकर्मभिः ॥ ८० ॥

समागममवाक्ष्यामि प्रियेणेति संमं कृता । कथं मनोरथा मग्ना देवनाफलिता मम ॥ ८१ ॥

कृते मे मंदभागया प्रियोवस्थांगतो भवेत् । तामिदं हृदयं क्रूरं यां समाशंकते सुहुः ॥ ८२ ॥

वसंतमालिके पश्य किमिदं वर्तते मम । असह्यधिरहांगारपल्पंकपरिवर्तनं ॥ ८३ ॥

वसंतमालया चोक्ता देवि भैवममंगलं । व्यरंटीः सर्वथासौ ते मर्तो गोचरेमप्यति ॥ ८४ ॥

एष कल्याणि ते नाथ मानयाम्यचिरादिति । प्रतिवर्ष्यः समाधास्या कुच्छेर्णांजनसुंदरी ॥ ८५ ॥

मनोहरं समासह्य खगयानं मनोजवं । नमोमूर्धानमुत्पत्य वीक्षमाणः क्षिति ययौ ॥ ८६ ॥
प्रतिभानुसमेतास्ते वैजयाद्धी नमश्चराः । त्रैकूटाश्च प्रयत्नेन निरिक्षंत महीतलं ॥ ८७ ॥
अथ भूतरवाटव्यां दृश्ये ते महाद्विपं । प्रावृण्यथनोदारसंधाताकारधारिणां ॥ ८८ ॥
अयं स कालमेधाव्यपवनद्विप इत्यमी । अभ्यसासिपुरेणं च पूर्वदृष्टेरेनेकशः ॥ ८९ ॥
अयमेव स हस्तीति जगदुश्च परस्परं । सर्वे विद्याधरा हृष्टा समं कृतमहारवः ॥ ९० ॥
नीलांजनगिरिच्छायः कुंदराशिसितद्विजः । युक्तप्रमाणहस्तोयं हस्ती यत्रावतिष्ठते ॥ ९१ ॥
पवनंजयवीरेण देशेन गतसंशयं । भवितव्यमयं तस्य भिव्रवत्पार्श्वगोचरः ॥ ९२ ॥
वदंत इति ते याताः समीपं तस्य दंतिनः । निरंकुशतया तस्य मनाश्वित्रस्तमानसाः ॥ ९३ ॥
रवेण महता तेषां बुधोभ स महागजः । दुर्निवारश्चलद्वीमसमस्तांगो महाजवः ॥ ९४ ॥
मदक्लिन्नकपोलोसौ स्वब्धकर्णः सुगर्जितः । दिशं पश्यति यामेव तत्र क्षुभ्यति खेचराः ॥ ९५ ॥
दृष्ट्वा जनसमूहं तं स्वामिरक्षणतत्परः । पवनंजयसामीप्यं न जहाति स वारणः ॥ ९६ ॥
मंडलेन भ्रमत्यस्य सलीलं भ्रमयत्करं । दर्शनेनैव चंडेन त्रासयन् सर्वखेचरान् ॥ ९७ ॥
करिणीभिरथावृत्य द्विपं यत्नेन खेचराः । वयस्कृत्य तमुद्देशमवतीर्णाः समुत्सुका ॥ ९८ ॥

उपायेभ्यो हि सर्वेभ्यो वशीकरणवस्तुनि । कामिनीसंगमुज्जित्वा नापरं विद्यते परं ॥ ९९ ॥
 अर्थश्चोचिक्रिरे शत्रुं विसस्तांगं नमश्चराः । पुस्तकर्मसमाकारं वाचयमतयाः स्थितं ॥ १०० ॥
 यथाहमुपचारं ते चक्रुरस्य तथाप्रयसौ । न प्रयच्छति चिन्तास्थः प्रतिवाक्यं मुनिर्यथा ॥ १०१ ॥
 पुत्रप्रीत्या तमाप्राप्य पितरौ मस्तके मुहुः । आलम्ब्य च प्रमोदेन वाप्यस्थगितलोचना ॥ १०२ ॥
 ऊचतुर्वत्स संत्यज्य पितरौ कथमीदृशं । चेष्टितं क्रियते त्वं हि विनीतानां धुरिस्थितः ॥ १०३ ॥
 वरशयोचितः कायस्त्वयाद्य विजने वने । संवाहितः कथं भीमे रात्रौ पादपगह्वरे ॥ १०४ ॥
 इति संभाव्यमाणोऽपि नासौ वाचमुदाहरत् । मरणे निश्चितोऽस्मीति संज्ञयैव न्यवेदयत् १०५
 व्रतमेतन्मयोपात्तं यदग्राप्य महद्रेजां । न युजे न वदामीति तत्कथं भज्यतेयुना ॥ १०६ ॥
 आस्तां तावन्प्रियासत्यव्रतं संरक्षता मया । गुरु प्रशंसितवैतो कथमित्याकुलोऽभवत् ॥ १०७ ॥
 ततस्तं नतमूर्धानं मानव्रतसमाश्रितं । मरणे निश्चितं ज्ञात्वा जगुर्विद्याधराः शुचं ॥ १०८ ॥
 समेतास्तत्पितृभ्यां ते विलिपुर्दीनमानसाः । संस्पृशतः कौरस्य शरीरं स्वदधारिभिः ॥ १०९ ॥
 ततः स्मितमुखौ ज्वोचत्प्रतिसूयो नभश्चरान् । माभूत् विक्लवा वायुमेपं वो भापयाम्यहं ॥ ११० ॥
 पवनं च परिष्वज्य जगादानुक्रमान्वितं । कुमार शृणु यद्बृत्तं कथयामि तवाखिलं ॥ १११ ॥

संघ्याभ्रपर्वते रम्ये भुनेः कैवल्यमुद्रते । अनंगवीचिसंज्ञस्य देवद्रक्षोभकारणं ॥ ११२ ॥
 वंदित्वा तं प्रदीपेन रात्रयागच्छतया मया । रुदितध्वनिरश्राधि त्वेणस्तंश्रीस्वनोपमः ॥ ११३ ॥
 अढौकत तमुद्देशं गिरेः प्रस्थं समुन्नतं । पर्यकनाम्नि दृष्टा च गुहायामंजना मया ॥ ११४ ॥
 निर्वासकारणं चास्या विज्ञाय विनिवेदितं । मया प्राश्वासिता बाला रुदती शोकविह्वला ११५
 तस्याममसृत सा पुत्रमन्वितं लक्षणैः शुभैः । यस्य भासा गुहा सासीत्सुवर्णेनैव निमित्ता ॥ ११६ ॥
 तोषं च परमं प्राप्तं श्रुत्वा तां जातपुत्रिकां । ततस्तत इति क्षिप्रमपृच्छच्च समीरणः ॥ ११७ ॥
 अर्धोचत्स ततस्तस्याः सुतोऽसौ चारुचेष्टितः । विमानेः स्थाप्यमानः सन् पतितः शैलगह्वरे ॥
 अत्रांतरे पुनः प्राप्तो विपादं पवनंजयः । हाकारमुखरः सार्द्धं तथा खेचरसेनया ॥ ११९ ॥
 प्रतिभानुः पुनश्चोचे मागाः शोकं ततः । शृणु यद्ब्रूतं तत्समस्तं ते त्रायोर्दुःखं हरिष्यति ॥ १२० ॥
 ततो हाकारशब्देन मुखरीकृतदिग्मुखः । अवतीर्यानघं बालमैक्षिष्महि नगान्तरे ॥ १२१ ॥
 चूर्णितश्च ततः शैलस्तेनासौ पतनात्तदा । श्रीशैल इति तेनासावस्माभिविस्मितः स्तुतः ॥ १२२ ॥
 वसंतामालया साकं ततः पुत्रेण संयुता । विमानमंजनारोप्य मया नीता निजं पुरं ॥ १२३ ॥
 ततो हनुरूहाभिल्ये पुरे संवद्धितः शिशुः । हनूमानिति तेनास्य द्वितीयं नाम निर्मितं ॥ १२४ ॥

पद्मपुराणम्

एषा ते कथिता साकं पुत्रेणाद्भुतकर्मणा । मत्पुरे शीलसंपन्ना निष्ठवीति विबुध्यतां ॥ १२५ ॥
 पुरस्कृत्य ततो वायुं हृष्टा गगनचारिणः । क्षिप्रं हनूहं जग्मुर्जनादर्शनोत्सुकाः ॥ १२६ ॥
 तेषां महोत्सवस्तत्र समागमकृतोऽभवत् । सुसंवेद्यस्तु दंपत्योर्दुराख्यानो विशेषतः ॥ १२७ ॥
 तत्र मासद्वयं नीत्वा खेचराः प्रीतमानसाः । आमंत्र्य लब्धसन्माना ययुःस्थानं यथायथं ॥ १२८ ॥
 चिरात्संप्राप्तपत्नीकः पवनोऽपि सुचेष्टितः । तत्र गीर्वाणवद्रेसे सुतचेष्टामभिनन्दितः ॥ १२९ ॥
 हनूमास्तत्र संप्राप्य यौघनश्रियमुत्तमां । मेरुकूटसमानांगः स्तेनकः सर्वचेतसां ॥ १३० ॥
 सिद्धविद्यः प्रभावाढ्यो विनयज्ञो महाबलः । सर्वशास्त्रार्थकुशलः परोपकृतिदक्षिणः ॥ १३१ ॥
 नाक्रोपशुक्तपाकस्य पुण्यशेषस्य योजकः । रमतेस पुरे तत्र गुरुपूजनतत्परः ॥ १३२ ॥
 श्रीशैलस्य समुद्भवेन सहितं वायोः समं कांतया । यो भावेन शृणोति संगममिमं नानारसैरद्भुतं ॥
 जंतोस्तस्य समस्तसंस्तुतिविधिज्ञानिन लब्धात्मनो । बुद्धिर्नाशुभकर्मणि प्रभवति प्रारब्ध सत्कर्मणः ॥
 आयुर्दीर्घमुदारविभ्रमयुतं कांतं वपुर्नीरजं । मेघां सर्वकृतांतपारविषयां कीर्तिं च चंद्रामलां ॥
 पुण्यं स्वर्गसुखोपभोगचतुरं लोकं च यद्बुद्धुर्भवेत् । तत्सर्वं सुकृदभुतेरविरिव स्फुटप्रभामंडलः १३६

इत्यार्षे रविपेणाचार्यभोक्ते पद्मचरिते पवनंजनसमागमाभिधानं नामाष्टादशं पर्वं ।

अथैकोनविंशति पर्व ।

रावणोऽथ बहन्दीर्घं क्रोधमग्राप्तनिर्वृत्तिः । अडुडौकत्पुनः सर्वान् खेचरान् लेखहारिभिः ॥ १ ॥
 किंकिधेद्रस्तम्भ्यागात्तथा दुन्दुभिसंज्ञकः । अलंकाराधिपो यश्च रथनूपुरकस्तथा ॥ २ ॥
 विजयार्द्धनगे ये च श्रेणिद्वयनिवासिनः । सर्वोद्योगेन ते सर्वे प्राप्ता रत्नश्रवःसुतं ॥ ३ ॥
 अथो हनूलहृदीपं नरो मस्तकलेखकः । प्राप्तः पवनवेगस्य प्रतिमूर्यस्य चांतिकं ॥ ४ ॥
 लेखार्थमभिगम्यतौ प्रयाणन्यस्तमानसौ । श्रीशैलस्योद्यतौ कर्तुमभिषेकं नृपास्पदे ॥ ५ ॥
 कृतस्तदर्थमाटोपः सूर्यशब्दादिको महान् । नराः कलशहस्ताश्च श्रीशैलस्य पुरस्थिताः ॥ ६ ॥
 किमेतदिति तौ तेन पृष्टाविदमवोचतां । राज्यं हनूरुहृदीपे वत्स त्वं पालयाधुना ॥ ७ ॥
 युद्धे सहायतां कुर्तुमावाभीशेन रक्षसां । आहूतौ तस्य कर्तव्यं प्रीत्यावाभ्यां यथोचितं ॥ ८ ॥
 रसातलपुरे तस्य वरुणः प्रत्यवस्थितः । दुर्जयोऽसौ महासैन्यः पुत्रदुर्गवलोककटः ॥ ९ ॥
 हनूमानेवमुक्तः सन् विययेनेदमब्रवीत् । मयि स्थिते न युक्तं वां गंतुमायोधनं गुरू ॥ १० ॥
 अविहातरणास्वादो वत्स त्वमिति भाषिते । जगाद किं शिवस्थानं कदाचिच्छुभ्यामाप्यते ॥ ११ ॥

पञ्चपुराणम् ।

यदा निवार्यमाणोऽपि न. स्थातुं कुरुते. मनः । तदा ताभ्यामनुशातः स युवा गमनं प्रति ॥१३॥
 स्नात्वा युक्त्वा स. पूर्वोक्तिं संगलाचिंतविग्रहः । कृतः प्रणामः. सिद्धानामर्हतां च. प्रयत्नतः ॥१३॥
 पितरं मातरं मातृमातुलं च महाद्युतिः । प्रणम्याशेषवर्गे च संभाष्य. विधिकोविदः ॥. १४ ॥
 विमानं सूर्यसंकाशं समारूढः. दिशो दद्य. । व्याप्य शुक्लसमूहेन. ययौ. लंकापुरीं प्रति. ॥. १५ ॥
 त्रिकूटगिभमुखो गच्छन्विमानेसावराजत. । मंदराभिमुखो यद्द्रक्षानस्त्रिदशाधिपः ॥. १६ ॥
 जलवीचिगिरौ. तस्य. रविरस्तमुपागमत् । समुद्रवीचिसंतानञ्चुवितोरुनितंयक्रे ॥. १७. ॥.
 तत्र रात्रिं. सुखं नीत्वा कृतसद्भटसंकथः । महोत्साहेन सन्नह ययौ. लंकाहितेक्षणाः. ॥. १८ ॥
 नानाजनपदान्द्वीपान्नगानुभिःसमाह्वतान । ग्रहांश्च. जलधौ पश्यन्. रथुःसैन्यमवाप. सः. ॥. १९ ॥
 दृष्ट्वा हन्मृतः सैन्यं. पुरुराक्षसपुंगवाः । विस्मयं. परमं. जग्मुः श्रीशिलहितलोचनाः ॥ २० ॥
 चूर्णितोऽनेन शैलोऽसौ सौर्यं मव्यजनोत्तमः । इतिशब्दमसौ शृण्वन् रावणस्य गर्तोत्तिकं ॥२१॥
 मारुतिं रावणो वीक्ष्य कुसुमैरभिभूरितात् । सौरमाकृष्टसंभ्रातंगुंजनमत्तमधुव्रतात् ॥ २२ ॥
 उपरिन्यत्स्तरत्नांशुद्धुरितावसंभ्रपात् । पर्यतस्थितसामंभ्रपाद्भ्युत्तस्थौ शिलातलात् ॥ २३ ॥
 परिष्वज्य. हन्मंसं विनयानतविग्रहं । उपविष्टः समं. तेन तत्र प्रीतिस्मिताननः ॥. २४. ॥

अन्योन्यं कुशलं दृष्ट्वान्योन्यस्य संपदं । रेमाते तौ महाभाग्यौ देवेन्द्राविव संगतौ ॥ २५ ॥
 अथावोचद्दशग्रीवः प्रमदान्वितमानसः । हृन्मते मुहुः पश्यन्नत्यंतस्निग्धया दृशा ॥ २६ ॥
 अहो संवदितं प्रेम वायुना मम साधुना । यदयं प्रेषितः पुत्रः प्रख्यातगुणसागरः ॥ २७ ॥
 एनं प्राप्य महासत्त्वं तेजोमंगलभूषितं । नैव मे दुस्तरं किञ्चिद्भविष्यत्यत्र विष्टपे ॥ २९ ॥
 गुणेषु भाष्यमाणेषु श्रीशैलो नवविग्रहः । सत्रीड इव संवृतः प्रायो वृत्तिरियं सतां ॥ ३० ॥
 भविष्यतोऽथ संग्रामाद्भयेनेव दिवाकरः । अस्तं सेवितुमारभे मंदारुणकरोत्करः ॥ ३१ ॥
 संघ्यास्य पृष्ठतो यांती वहती रागमुत्कटं । शुशुभे प्राणनाथस्य विनीता रमणी यथा ॥ ३२ ॥
 ततो निशावधू रेजे कृतचंद्रविशेषका । कुर्वाणानुगतिं मर्तुर्वाससस्य निरंतरं ॥ ३३ ॥
 अन्येष्टुर्मानुभिर्भानोरुज्वलं ध्रुवने कृते । दशग्रीवः सुसन्नद्धः समस्तबलमध्यगः ॥ ३४ ॥
 आसन्नस्थहनूमत्कः कृतमंगलविग्रहः । विद्यया जलधिं भित्त्वा प्रयातो वरुणं पुरं ॥ ३५ ॥
 प्रत्यरि व्रजतोऽभुव्य दीप्तिरासीदनुत्तमा । कुठारामसुहिंश्च सुभूमस्येव चक्रिणः ॥ ३६ ॥
 ज्ञात्वा दशाननं प्राप्य सैन्यनिस्वनस्रचितं । संक्षुशोभ पुरं सर्वं वरुणस्य महारवं ॥ ३७ ॥
 पातालपौंडरीकाख्यं तत्पुरं प्रबलध्वजं । सुरत्नतोरणं जातं सन्नाहरवंसंकुलं ॥ ३८ ॥

ततो विश्वमथत्सैन्यं रावणश्चरनिवृत्तः । उद्याने प्रवेर तस्या भवनोन्मादनामनि ॥ ६५ ॥
समुद्रासंगशीतेन वायुनास्य व्यनीयत । सैन्यस्य रणजः खेदो वृक्षच्छायाभुवर्तिनः ॥ ६६ ॥
गृहीतं नायकं ज्ञात्वा वरुणस्याखिलं चलं । प्रविवेश पुरं भीतं पौडरीकं समाकुलं ॥ ६७ ॥
तेदेव साधनं तापत्र एव च महाभटाः । प्रधानस्य वियोगेन प्रापुर्व्यर्थशरीरतां ॥ ६८ ॥
पुण्यस्य पश्यतौदार्यं यदुद्भवति तद्वति । बहूनामुद्भवः पुंसां पतिते पतनं तथा ॥ ६९ ॥
अथ भास्करकर्णस्तं मथ्नातिस्म पुरं रिपोः । विह्वलीभूतनिशेषजनसंघातसंकुलं ॥ ७० ॥
लुटितं चात्र सकलं धनरत्नादिकं भटैः । अरातिपुरकोपेन नतु लोभकशस्थितैः ॥ ७१ ॥
रतिविभ्रमधारिण्यः स्रवदत्ताकुलेक्षणः । विलंपत्यो वराकाश्च गृह्येत्सम वरांगनाः ॥ ७२ ॥
स्तनावनम्रेद्देहास्ताश्चलत्पल्लवपाणयः । कूर्जंत्यो बांधवान् सर्वान् गृहीता निष्ठुरैरैरेः ॥ ७३ ॥
विमानाभ्यंतरन्यस्ता काचिदेवमभापत । सखीशोकग्रहस्तसमस्तास्यनिशाकरा ॥ ७४ ॥
सखि शीलविनाशो मे यदि नाम भवेदिह । उल्लंघ्यांशुकपटेन मरिष्यामि न संशयः ॥ ७५ ॥
सोदिग्धमरणं काचिद् व्याहरंती मुहुः प्रियं । संस्मृत्य तद्गुणान् मूर्छामानच्छं म्लानलोचना ७६
मातरं पितरं कांतं भ्रातरं मातुलं सुतं । आह्वयंत्यः धरन्नेत्रास्ता मुनेरपि दुःखदाः ॥ ७७ ॥

काचिद्भास्करकिरणस्य शोभाया, हृतलोचना । जगादोपांशुविह्वंमात्सर्वां कमललोचना ॥ ७८ ॥
 सखि कापि, ममोत्पन्ना दृष्टं मुनिपुंगवं । धृतिर्यया कृतेवाहं परायणशरीरिका ॥ ७९ ॥
 इति शुद्धविरुद्धाश्च, विकल्पास्तत्र योपिताः । बभूवुः कर्मवैचित्र्याह्लोकोऽयं चित्रचेष्टितः ॥ ८० ॥
 कुवेर इव सद्भूतिः, प्रवीरभटसेवितः । जयनिस्वानमुखरः, कांतलीलासमन्वितः ॥ ८१ ॥
 अवतीर्य, विमानानाद्भास्करश्रवणो, मुदा । पुरो, राक्षसनाथस्य धूसरोष्ठीरतिष्ठत् ॥ ८२ ॥
 ता विषादवती दृष्ट्वा, बाष्पपूरितलोचनाः । बंधुभीरहिता नम्राः, सवेपथुशरीरिका ॥ ८३ ॥
 वंदती करुणं, स्वैरं, किमपि त्रपयान्विता । रावणः, करुणाविष्टो जगादेति सहोदरं ॥ ८४ ॥
 अहोत्यंतमिदं, बालत्वया दुश्चरितं, कृतं । कुलनार्यो, यदानीता वंदीग्रहणपंजरं ॥ ८५ ॥
 दोषः, कोऽत्र वराकीर्णां नारीणां, मुग्धचेतसां । खलीकारमिमा, येन त्वयि का प्रापिता मुधा ८६
 पालिका, मुग्धलोकस्य, शत्रुलोकस्य, नाशिका । गुरु, शुश्रूषिणी चेष्टा ननु, चेष्टा, महात्मनां ॥ ८७ ॥
 इत्युक्त्वा, मोचितास्तेन क्षिप्रा ता यथुरालयं, आश्वासिता गिरा साध्व्यः, सद्यः, शिथिलसाध्वसा ८८
 आनास्य, वरुणोऽवाचि रावणेनाथ सत्रपः । भटदर्शनमात्रेण, कृतरक्षोन्नताननः ॥ ८९ ॥
 प्रवीण माकृथाः, शोकं युद्धग्रहणसंभव । ग्रहणं ननु, वीराणां रणे सत्कीर्तिकारणं ॥ ९० ॥

पद्मपुराणम् ।

द्वयमेव रणे वीरैः प्राप्यते मानशालिभिः । ग्रहणं मरणं वापि कार्तरैश्च पलायितुं ॥ ९१ ॥

पुरावदखिलं स त्वं राज्यं रथ निजे पदे । मित्रवांधवसंपन्नः सकलोपद्रवोज्ज्वलंतं ॥ ९२ ॥
अर्थवसुक्तो वरुणः स वीरं । कृत्वाजलिं प्रावददेतमेव ॥

विशालपुण्यस्य तवात्र लोके । मूढो जनो तिम्रिति वरभावे ॥ ९३ ॥
अहो महर्द्धैर्मिदं त्वदीयं । मुनेरिव स्तोत्रसहस्रयोग्यं ॥

विहाय रत्नानि पराजितोहं । त्वया यदभ्युन्नतशासनेन ॥ ९४ ॥

वायोःसुतस्यैव कथं प्रभावो । निगद्यवामद्भुतकर्मणोऽपि ॥
यतस्त्वदीयेन शुभेन साधो । समाहितः सोऽपि महाशुभावः ॥ ९५ ॥

न कस्यचिन्नाम महीयमेतां । गोत्रक्रमादिक्रमकोशधारिता ॥
वीरस्य भोग्येयमसौ भवांश्च । तेषां स्थितो मूर्धनि साधि लोकं ॥ ९६ ॥

स्वामी, त्वमस्माकमुदारकीर्ति । क्षमस्व दुर्वास्यकृतं निकारं ॥
वक्तव्यमित्येव वदामि नाथ । क्षमा तु इष्टैव तवात्सुदारा ॥ ९७ ॥
तेन त्वया सार्धमहं विधाय । संबन्धमत्युन्नतचेष्टितेन ॥

कृतार्थतामेमि ततो गृहण । तन्मे सुता योग्यतमस्त्वमस्याः ॥ ९८ ॥
 एवं विदित्वा तनुजां विनीतां । प्रकीर्तितां सत्यवतीति नाम्ना ॥
 ललामरूपां जनितां सुदेव्या । समर्पयत्तान्नासामववत्रां ॥ ९९ ॥
 नयोर्महान् संवष्टते विवाहे । समुत्सवः पूजितसर्वलोकः ।
 तयोर्हि निश्शेषसमृद्धिभाजो । रन्वेपणीयं न समस्ति किञ्चित् ॥ १०० ॥
 सन्मानितस्तेन च मानितेन । कृतानुयानः कतिचिदिनानि ॥
 सुतावियोगव्यथितातरात्मा । स्वराजधानीं बरुणो विवेश ॥ १०१ ॥
 कैलाशकंपोऽपि समेत्य लंकां । विधाय सन्मानमतिप्रधानं ॥
 महाप्रभां चंद्रनखातनुजां । ददौ समीरप्रभाय कन्यां ॥ १०२ ॥
 अंगगुप्सेति समस्तलोके । गतां प्रसिद्धिं गुणराजधानीं ॥
 अंगगुप्पायुधभूतनेत्रां । लब्धा स तां तोपमुदारमार ॥ १०३ ॥
 श्रियां च संपादिनि कर्णकुंडले । पुरेऽस्य चक्रे क्षितिपाभिर्पेचनं ॥
 स्थितः स तत्रोत्तमभोगसंगतो । यथोर्द्वुलोके भुवनस्य पालकः ॥ १०४ ॥

तथानलः किष्कुपुरे शरीरजा । प्रसिद्धिमेतां हरिमालिनीं श्रुतिं ॥

श्रियं जयंतीमपि रूपसंपदा । ददौ विभूत्या परया हनुमते ॥ १०५ ॥

पुरे तथा किन्नरगीतसंज्ञके । स लब्धवान् किन्नरकन्यकाशतं ।

इति क्रमेणास्य वभूव योपितां । परं सहस्राद्गणनं महात्मनः ॥ १०६ ॥

अमन्नसौ येन नदीघरेऽस्थात् । श्रीशैलसंज्ञोऽत्र समीरधनुः ॥

श्रीशैल इत्यागतवानसौ तत् । ख्यातिं पृथिव्यामिति रम्यसाहुः ॥ १०७ ॥

तदास्ति किष्किंधपुरे महात्मा । सुग्रीवसंज्ञः पुरखेचरेशः ॥

तारेति तारापतिकांतिवक्त्रा । वभूव रामास्य रतेः समाना ॥ १०८ ॥

तयोस्तनूजा नवपद्मरागा । गुणैः प्रतीता भुवि पद्मरागा ॥

पद्मेव रूपेण विशालनेत्रा । भामंडलप्रावृत्तवक्त्रपद्मा ॥ १०९ ॥

महेभक्तुंभोन्नतपीवरस्तनी । सुरेंद्रशस्त्रहणोपमोदरी ॥

विशाललावण्यतडागमध्यगा । मलिन्मुचा सर्वजनांतरात्मनां ॥ ११० ॥

विचिंतयंतौ पितरौ च तस्या । योग्यं वरं शोभनविभ्रमायाः ॥

नक्तं न निद्रां सुखतो लभेतां । दिवा तु नैव प्रविकीर्णचित्तौ ॥ १११ ॥

ततः पटेष्विद्रिजितप्रधाना । विद्याधराः स्त्रचित्तशीलवंशाः ॥

चित्रकृता चित्रगुणा दुहित्रे । प्रदर्शिताथारुरुचः पितृभ्यां ॥ ११२ ॥

अनुक्रमात्साध निरीक्ष्यमाणा । मुहुर्मुहुः संहृतनेत्रकांतिः ॥

सद्यः समाकृष्टविचेष्टदृष्टिर्बाला हनूमत्प्रतिमां ददर्श ॥ ११३ ॥

दृष्ट्वा च तं वायुसुतं पटस्थं । सादृश्यनिर्मुक्तसमस्तदेहं ॥

अताड्यतासौ मदनस्य वाणैः । सुदुस्सहैः पंचभिरेककालं ॥ ११४ ॥

तत्रानुरक्तामधिगम्य बाढभेतास्रुवाचेति सखी गुणज्ञा ॥

अयं स चाले पवनंजयस्य । श्रीशैलनामा तनयः प्रतीतः ॥ ११५ ॥

गुणास्तवास्य प्रथिता पुरैव । शोभा तु दृग्गोचरतां प्रयाता ॥

एतेन सार्धं भज कामभोगान् । पित्रोः प्रयच्छतिचिरेण निद्रां ॥ ११६ ॥

अहो पुनश्चित्रगतेन तेन । मनोविकारो जनितो हनूमता ॥

सखीं वदंतीमिति लज्जया नता । जघान लीलाकमलेन कन्यका ॥ ११७ ॥

ततो विदित्वा जनकेन तस्या । हृतं मनो मारुतनन्दनेन ॥
 परः समारूढसुताशरीरः । संप्रोषितो चायुसुताय शीघ्रं ॥ ११८ ॥
 दूतो युवा श्रीनगरं समेत्य । जातः प्रविष्टो विहितप्रणामः ॥
 हनूमते दर्शयत्सि विवं । वारात्मजायाः पटमध्ययातं ॥ ११९ ॥
 मत्स्यं शराः पंच मनोभवस्य । स्युर्यद्यस्मिन् जगति प्रसिद्धाः ॥
 कन्यालियुक्तः कथमेककालं । ततः शतैर्वायुसुतं जवान ॥ १२० ॥
 अजातएवास्मि न यावेदनां । प्राप्नोमि कन्यामिति जावचित्तः ॥
 समीरसुसुविंभवेन युक्तः । क्षणेन सुश्रीवपुरं जगाम ॥ १२१ ॥
 श्रुत्वा तमासन्नतरं प्रदृष्टः । सुश्रीवराजोऽभ्युदियाय सद्यः ॥
 प्रयुज्यमानोऽर्घ्यशतैर्हनूमान् । पुरं प्रविष्टः श्वसुरेण सार्धं ॥ १२२ ॥
 तस्मिन्स्वदा राजगृहं प्रयाति । प्रासादमालामणिजालकस्थाः ॥
 तदर्शनव्याकुलनेत्रपद्माः । मुक्तान्यचेष्टा ललना बभूवुः ॥ १२३ ॥
 गवाक्षजालेन निरीक्षमाणा । सुश्रीवजा वायुसुतस्य रूपं ॥

कामप्यवस्थां मनसा प्रपन्ना । स्ववेदनीयां सुकुमारदेहा ॥ १२४ ॥

अयं स नायं पुरुषोऽपरायं । कोप्येप सोऽसौ सखि सोयमेव ॥

इत्यंगनाभिः परितर्क्यमाणो । विवेश सुग्रीवपुरं हनूमान् ॥ १२५ ॥

तयोर्विवाहः परया विभूत्या । विनिमित्तः संगतसर्वबंधुः ॥

तौ दंपती योग्यसमागमेन । प्राप्नो प्रमोदं परमं सुरूपौ ॥ १२६ ॥

जगाम वध्व्या सहितो हनूमान् । स्थानं निजं निवृत्तचित्तवृत्तिः ॥

कृत्वा सशोकौ श्वसुरौ स्वर्गौ । सुतावियोगास्त्वधियोजनाच्च ॥ १२७ ॥

तस्मिस्तथा श्रीमति वर्तमाने । सुते समस्तिक्षितियातकीर्तौ ॥

महासुखास्यादसमुद्रमध्ये । ममञ्ज वायुः क्षितिर्पोजना च ॥ १२८ ॥

श्रीशैलतुल्यैरथ खेचरैश्चैः । सन्मान्यमानो बहुमानधारी ॥

अभूद्देशास्यः क्षतसर्वशत्रुः । त्रिवंडनाथो हरिकंठतुल्यः ॥ १२९ ॥

लंकानगर्यां स विशालकांतिः । सुखेन रमे पृथुभोगजेन ॥

समस्तलोकस्य धृतिं प्रयच्छन् । यथा सुरैः सुरलोकपुर्यां ॥ १३० ॥

महानुभावः प्रमदाजनस्य । स्तनेष्वसौ लालितरक्तपाणिः ॥

विवेद नो दीर्घमपि व्यतीतं । कालं प्रियावक्त्रतिगिच्छभृंगः ॥ १३१ ॥

एकापि यस्येह भवेद्विरूपा । नरस्य जाया प्रतिक्कूलचेष्टा ॥

रतेः पतित्वं स नरः करोति । स्थितः सुखे संसृतिधर्मजाते ॥ १३२ ॥

युक्तः प्रियाणां दशभिः सहस्रैः । तथाष्टभिः श्रीजनितोपमानां ॥

महाप्रभावः किमुतैव राजा । खंडत्रयस्थानुपमानकांतिः ॥ १३३ ॥

एवं समस्तखगैरभिन्नयमानः । संभ्रांतसन्नतपरांगधतानुशिष्टिः ॥

खंडत्रयाधिपतिताविहिताभिपेकः । साम्राज्यमाप जनताभिनुतं दशास्यः ॥ १३४ ॥

विद्याधराधिपतिपूजितपादपद्मः । श्रीकीर्तिकांतिपरिवारमनोज्ञदेहः ॥

सर्वग्रहैः परिवृतो दशवक्त्रराजा । जातः शशांक इव कस्य न चिचहारी ॥ १३५ ॥

चक्रं सुदर्शनममोघममुष्य दिव्यं । मध्याह्नभास्कररोपममध्यजालं ॥

उद्बृचशत्रुनृपवर्गविनाशदक्षं । रेजंरिष्टमतिभासुररत्नचित्रं ॥ १३६ ॥

दंडश्च मृत्युरिव जातशरीरबंधो । दुष्टात्मनां भयकरः स्फुरितोग्रतेजाः ॥

उल्कासमूह इव संगतवान् प्रचंडो । ज्वाल शस्त्रभवने प्रतिपन्नपूजः ॥ १३७ ॥
 सोयं स्वकर्मवशतः कुलसंक्रमेण । संग्राप्य राक्षसपुरीं पुरुचारुकीर्तिः ॥
 ऐश्वर्यमद्भुततरं च समंतभद्रं । रक्षःपतिः परमसंभृतिसौख्यमेतः ॥ १३८ ॥
 संवृद्धिबोधचरणप्रतिपत्तिहेतौ । दूरं गतेथ मुनिसुव्रतनाथतीर्थे ॥

अत्यंतमूढकविभिः परमार्थदूरः । लोकेऽन्यथैव कथितः पुरुषः प्रधानः ॥ १३९ ॥

विषयवशमुपतैर्नष्टतत्त्वार्थबोधैः । कविभिरतिकुशीलैर्नित्यपापानुरक्तैः ॥

कुराचितगरहेतुग्रंथवाग्वागुराभिः । अगुणजनमृगौधो बध्यते मंदभाग्यः ॥ १४० ॥

इति विदितयथावद्दृत्तवस्तुप्रपंचः । क्षतकुमतजनोक्तग्रंथपंकप्रसंगः ॥

मज मुरपतिबंधं शास्त्ररत्नं जिनानां । रविसमधिकतेजः श्रेणिक श्रीविशालः ॥ १४१ ॥

इत्यौषे रवियेणाचार्यश्रोक्ते पद्म-चरिते रावणसाम्राज्यभिधानं नामैकोनविंशतितमं पर्वं विद्याधरकाण्डं समाप्तं ।

विंशतितमं पर्व ।

अथैवं श्रेणिकः श्रुत्वा विनीतात्मा प्रसन्नधीः । प्रणम्य गणिनः पादौ पुनरूचे सविस्मयः ॥ १ ॥
 प्रसादात्तत्र विज्ञातः प्रतिशत्रोः समुद्रवः । अष्टमस्य तथाभेदः कुलयोः कपिरक्षसां ॥ २ ॥
 सांप्रतं श्रोतुमिच्छामि चरितं जिनचक्रिणां । नाथ पूर्वभयभुक्तं बुद्धिशोधनकारणं ॥ ३ ॥
 अष्टमो यथ विख्यातो हली सकलविष्टये । वंशे कस्य समुद्रभूतः किंवा तस्य विचेष्टितं ॥ ४ ॥
 अमीपां जनकादीनां तथा नामानि सन्धुने । जिज्ञासितानि मे नाथ तत्सर्वं वक्तुमर्हसि ॥ ५ ॥
 इत्युक्तः स महासत्त्वः परमार्थविशारदः । जगाद गणपृद्राक्यं चारुप्रश्नाभिर्नन्दितः ॥ ६ ॥
 मृशु श्रेणिक वक्ष्यामि जिनानां भवकीर्तनं । पापविध्वंसकरणं त्रिदशैन्द्रनमस्कृतं ॥ ७ ॥
 ऋषमोऽजितनाथश्च संभवश्चाभिर्नन्दनः । सुमतिः पद्मनाभश्च सुपार्श्वः शशियुत्प्रभुः ॥ ८ ॥
 सुविधिः शीतलः श्रेयान् च्वासपूज्योऽमलप्रभुः । अनंतो धर्मशांती च कुंड्युदेवो महानरः ॥ ९ ॥
 मच्छिः सुव्रतनाथश्च तमिर्नेमिश्च तीर्थहृत् । पार्श्वोयं पथिमो वीरो शासनं यस्य वर्तते ॥ १० ॥
 नगरी परमोदारा नामतः पुंडरीकिणी । सुतीमेत्यपरा ख्याता क्षेमेत्यन्यातिशोभना ॥ ११ ॥

तथा रत्नवैर्दीप्ता रत्नसंचयनाभिक्रा । चतस्रः परमोदारा सुव्यवस्था इमा पुरः ॥ १२ ॥
 वासुभूयजिनांतानां जिनानामृषभादितः । आसन् पूर्वभवे रम्या राजधान्यः सदोत्सवाः ॥१३॥
 सुमहानगरं चारु तथारिष्टपुरं वरं । सुमाद्रिका च विख्याता तथासौ पुंडरीकिनी ॥ १४ ॥
 सुसीमा सीमसंपन्ना क्षेमा च क्षेमकारिणी । व्यतीतशोकनामा च चंपा च विदिता भुवि ॥१५॥
 कौशांधी च महाभोगा तथा नागपुरं पृथु । सांकेता कांतभवना छत्राकारपुरं तथा ॥ १६ ॥
 अनुक्रमेण शेषाणां जिनानां पूर्वजन्मनि । राजधान्य इमा ज्ञेयाः पुर्षः स्वर्गपुरीसमाः ॥ १७ ॥
 वज्रनाभिरिति ख्यातस्तथा विमलवाहनः । अन्यथ विपुलख्यातिः श्रीमान् विपुलवाहनः ॥१८॥
 महाबलोऽपरः कांतस्तथातिवलकीर्तनः । अपराजितसंज्ञश्च नंदिपेणाभिधोऽपरः ॥ १९ ॥
 पद्मश्चान्यो महापद्मस्तथा पद्मोत्तरो भुवि । नाथः पंकजगुल्माख्य पंकजप्रतिमाननः ॥ २० ॥
 विभुर्नलिनगुल्मश्च तथा पद्मासनः सुखी । स्मृतः पद्मरथो नाथः श्रीमान् दृढरथोऽपरः ॥२१॥
 महाभैरवथो नाम शूरः सिंहस्थाभिधः । स्वामी वैश्रवणो धीमान् श्रीधर्मोन्वो महाधनः ॥२२॥
 अग्रतिष्ठः सुरश्रेष्ठः सिद्धार्थः सिद्धशासनः । आनंदो नंदनीयोऽन्यः सुनदश्चेति विश्रुतः ॥ २३ ॥
 पूर्वजन्मनि नामानि जिनानामिति विष्टये । प्रख्यातानि मयोक्तानि क्रमेण मगधाधिप ॥२४॥

वज्रसेनो महातेजास्तथा वीरो रिपुंदमः । अन्य स्वयंप्रभाभिल्यः श्रीमान् विमलवाहनः ॥ २५ ॥
 गुरुः सीमंथरो ज्ञेयो नाथश्च पिहितास्रयः । महातपस्विनाचन्यावारिदमयुगंधरो ॥ २६ ॥
 तथा सर्वजनानंदः सार्थकाभिल्ययान्वितः । अभयानंदसंज्ञश्च वज्रदत्तोऽपरः प्रभुः ॥ २७ ॥
 वज्रनाभिश्च विज्ञेयः सर्वगुप्तिश्च गुप्तिमान् । चित्तरक्षप्रसिद्धिश्च पुनर्त्रिपुलवाहनः ॥ २८ ॥
 मुनिर्धनरथो धीरः संवरः सायुसंवरः । वरधर्मखिलोकीयः सुनंदो नंदनामभूत् ॥ २९ ॥
 व्यतीतशोकसंज्ञश्च डामिलः प्रोष्ठिलस्तथा । क्रमेण गुरवो ज्ञेया जिनानां पूर्वजन्मनि ॥ ३० ॥
 सर्वार्थसिद्धिसंशब्दो वैजयंतः सुखायहः । प्रैवेयको महामासः वैजयंतः स एव च ॥ ३१ ॥
 ऊर्ध्वप्रैवेयको ज्ञेयो मध्यमश्च प्रकीर्तितः । वैजयंतो महातेजा अपराजितसंज्ञकः ॥ ३२ ॥
 आरण्ये समाख्यातस्तथा पुण्योत्तराभिधः । कापिष्ठः पुर शुक्रश्च सहस्रारो मनोहरः ॥ ३३ ॥
 त्रिपुण्योत्तरसंज्ञो तो मुक्तिस्थानधरस्थितः । विजयाख्यस्तथा श्रीमानपराजितसंज्ञकः ॥ ३४ ॥
 प्राणतोऽनंतरातीतो वैजयंतो महाद्युतिः । पुण्योत्तर इति ज्ञेयो जिनानाममरालयाः ॥ ३५ ॥
 जिनानां जन्मनश्चंद्रं मातरं पितरं पुरं । चैत्यवृक्षं तथा मोक्षस्थानं ते कथयाम्यतः ॥ ३६ ॥
 विनीता नगरी नाभिर्मह्द्रेव्युत्तरा तथा । आपादा वटवृक्षश्च कैलाशः प्रथमो जिनः ॥ ३७ ॥

साकेता विजया नाथो जितशत्रुजिनोत्तमः । रोहिणी सप्तपर्णश्च मंगलं श्रेणिकास्तु ते ॥ ३८ ॥
 सेना जितारिराजश्च श्रावस्तीसंभवो जिनः । ऐन्द्रमूर्धं ततः शालः परमं तेस्तु मंगलं ॥ ३९ ॥
 सिद्धार्थी संवरोऽयोध्या सरलश्च पुनर्वसुः । अभिनन्दननाथश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४० ॥
 सुमंगला प्रियंगुश्च मघाः मेघप्रभा पुरी । साकेता सुमतिर्नाथो जगद्गुत्तममंगलं ॥ ४१ ॥
 सुसीमा वत्सनगरी च चित्रधरणशब्दितः । पद्मप्रभः प्रियंगुश्च भवंतु तव मंगलं ॥ ४२ ॥
 सुप्रतिष्ठः पुरी काशी विदिशिषा पृथिवी तथा । शिरीषश्च सुपार्थश्च राजन् परममंगलं ॥ ४३ ॥
 नागवृक्षोऽनुराघर्षं महासेनश्च लक्ष्मणः । ख्याता चंद्रपुरी चंद्रप्रभश्च तव मंगलं ॥ ४४ ॥
 काकंदी सुविधिर्मूलं रामा सुग्रीवपार्थिवः । सालस्तरुश्च ते संतु चित्तपावनकारणं ॥ ४५ ॥
 प्लक्षो हृदरथो राजा भद्रिका शीतलो जिनः । सुनंदा प्रथमापाढा संतु ते मंगलं परं ॥ ४६ ॥
 विष्णुश्रीः श्रमणो विष्णुः सिंहनादश्च त्रिदुकः । सततं नु जिनः श्रेयान् श्रेयः कुर्वंतु ते नृप ४७
 पाडला वसुपूज्यश्च जया शतभिषं तथा । चंपा च वासुपूज्यश्च लोकपूजां दिशंतु ते ॥ ४८ ॥
 कापिल्यं कृतवर्मा च शर्मा श्रोत्रुपदोचरा । जंबूविमलनाथश्च कुर्वंतु त्वां मलोद्भिक्तं ॥ ४९ ॥
 अश्वस्थः सिंहसेनश्च विनीता रेवती तथा । श्लाघ्या सर्वयशा नार्थोन्नतश्च तव मंगलं ॥ ५० ॥

पद्मपुराणम् ।

धर्मो रत्नपुरी भानुदीधिपर्णश्च सुप्रता । पुष्पश्च तव पुष्पात् श्रियं श्रेणिक धर्मिणी ॥ ५१ ॥
 भरणी हास्तिपस्थानमराणी नंदपादपः । विश्वसेननृपः शान्तिः शान्तिं कुर्वंतु ते सदा ॥ ५२ ॥
 सूर्यो गजपुरं कुंभुस्त्रिलोकः श्रीश्च कृत्तिका । भवंतु तव राजेंद्र पापद्रवणहेतवः ॥ ५३ ॥
 मित्रा सुदर्शनचक्रतो नगरं पूर्वकीर्तितं । रोहिण्यराजनेंद्रश्च नाशयंतु रजस्तव ॥ ५४ ॥
 रक्षिता मिथिला कुंभो जिनेशो मण्डिरश्चिनी । अशोकश्च तवाशोकं मनः कुर्वंतु पार्थिव ॥ ५५ ॥
 पद्मावती कुशाग्रं च सुमित्रः स्रवणस्तथा । चंपकः सुव्रतेशश्च व्रजंतु तव मानसं ॥ ५६ ॥
 त्रिजेया मिथिला वप्रा वकुलो नमितीर्थेकम् । अधिनी च प्रयच्छंतु तव धर्मसमागमं ॥ ५७ ॥
 समुद्रविजयधित्रा नेमिः शौरिपुरं शिवा । ऊर्जयंतश्च ते मेपशृंगश्चास्तु सुखप्रदः ॥ ५८ ॥
 वाराणसी विशाखा च पार्थो वर्माधर्वोधिप्रपः । अश्वसेनश्च ते राजन् दिशंतु मनसो धृति ॥ ५९ ॥
 शालः कुंडपुरं पचासिद्धार्थः प्रियकारिणी । हस्तोत्तरं महावीरं परमं तव मंगलं ॥ ६० ॥
 चंपकं वासुपूज्यस्य मोक्षस्थानमुदाहृतं । पूर्वमुक्तं त्रयाणां तु श्रेयाः सम्मदनिर्वृताः ॥ ६१ ॥
 शान्तिः कुंभुरश्चेति राजानश्चक्रवर्त्तिनः । संतस्तीर्थकरा ज्ञाता श्रेयाः सामान्यपार्थिवाः ॥ ६२ ॥
 चंद्राभश्चंद्रसंकाशः पुष्पदंतश्च कीर्तितः । त्रियंगुंमंजरीवर्णः सुपाथो जिनसत्तमः ॥ ६३ ॥

अपक्वशालिसंकाशः पार्श्वो नागाधिपस्तुतः । पद्मप्रभसमच्छायः पद्मप्रभजिनोत्तमः ॥ ६४ ॥
 किंशुकोत्करसंकाशो वासुपूज्यः प्रकीर्तितः । नीलांजनगिरिच्छायो मुनिसुव्रततीर्थकृत् ॥ ६५ ॥
 मयूरकंठसंकाशो जिनो यादवपुंगवः । सुतप्तकांचनच्छायाः शेषा जिनवराः स्मृताः ॥ ६६ ॥
 वासुपूज्यो महावीरो महिः पार्श्वो यदूत्तमः । कुमारा निर्गता गेहात्पृथिवीपतयोऽपरे ॥ ६७ ॥
 एते सुरासुराधीशैः प्रणताः पूजिताः स्तुताः । अभिषेकं परं प्राप्ता नगपार्थिवमूर्धनि ॥ ६८ ॥
 सर्वकल्याणसंप्राप्तिकारणीभूतसेवनाः । जिनेन्द्रा पांतु वो नित्यं त्रैलोक्यपरमाद्भुताः ॥ ६९ ॥
 आयुःप्रमाणवोधार्थं गणेश मम सांप्रतं । निवेदय परं तच्च मनःपावनकारणं ॥ ७० ॥
 यत्र रामोत्तरे यस्य जिनेन्द्रस्योपपद्यते । तत्सर्वं ज्ञातुमिच्छामि त्रतीथ त्वत्प्रसादतः ॥ ७१ ॥
 इत्युक्तो गणभृत्सौम्यः श्रेणिकेन महादरात् । निवेदयांश्चभूवासौ क्षीरोदामलमानसः ॥ ७२ ॥
 संख्याया गोचरं योर्थो व्यतिक्रम्य ब्यविस्थितः । बुद्धौ कल्पितदृष्टांतः कथितोऽसौ महात्मभिः ॥
 योजनप्रतिमं व्योम सर्वतो भिचित्रेष्टितं । अवेः प्रजातमात्रस्थ रोमाग्रैः परिपूरितं ॥ ७४ ॥
 द्रव्यपल्यमिदं गाढमाहत्य कठिनीकृतं । कथिते कल्पितं कस्य व्यापारोयं युधा भवेत् ॥ ७५ ॥
 तत्र वर्षशतेतीते एकैकस्मिन् समुद्भूते । क्षीयते येन कालेन कालपल्यं तदुच्यते ॥ ७६ ॥

कोटीकोट्यो दशैतेषां कालो रत्नाकरोपमः । सागरोपमकोटीनां दशकोट्योऽथसर्पिणी ॥ ७७ ॥
 उत्सर्पिणी च तावंत्यस्ते सितासितपथवत् । सततं परिवर्तेते राजन् कालस्वभावतः ॥ ७८ ॥
 अत्येकमेतयोर्भेदाः पटुद्दिष्टा महात्मभिः । संसर्गवस्तुवीर्यादिभेदसंभववृत्तयः ॥ ७९ ॥
 अत्यंतः सुपमः कालः प्रथमः परिकीर्तितः । कोटीकोटयश्चतस्रोस्य सामुद्रोन्मानमुच्यते ॥ ८० ॥
 कीर्तितः सुपमस्तिस्त्रो द्वयं सुपमदुःपमः । वक्ष्यमाणद्विकालाब्दैरुक्ता दुःपमसत्समः ॥ ८१ ॥
 उक्तो वर्षसहस्राणामेकविंशतिमानतः । प्रत्येकं दुःपमोत्यंतदुःपमश्च जिनाधिपैः ॥ ८२ ॥
 पंचाशदब्धिकोटीनां लक्षाः प्रथममुच्यते । त्रिंशद्दशनवैतासां परिपाटया जिनांतरं ॥ ८३ ॥
 नवतिश्च सहस्राणि नव चासां व्यवस्थितः । शतानि च नवैतासां नवतिस्तास्तथा नव ॥ ८४ ॥
 समुद्रशतहीनैका कोटीं दशममंतरं । चतुर्भिः सहिता श्रेया पंचाशत्सागरास्ततः ॥ ८५ ॥
 त्रिंशन्नवाथ चत्वारः सागराः कीर्तितास्ततः । पत्यभोगत्रयन्यूनं ततो रत्नाकरत्रयं ॥ ८६ ॥
 पत्यार्धं शोडशं प्रोक्तं चतुर्भागोऽस्य तत्परं । न्यूनः कोटिसहस्रेण वर्षाणां परिकीर्तितः ॥ ८७ ॥
 सभाः कोटिसहस्रं च तत्परं गदितं बुधैः । चतुःपंचाशदाख्यानं समालक्षस्तु तत्परं ॥ ८८ ॥
 षड्लक्षा उत्तरं तस्मात्ततः पंच प्रकाशितं । सहस्राणि त्र्यशीतिस्तु सार्धाष्टमशतं परं ॥ ८९ ॥

शतान्यर्थतृतीयानि समानां कीर्तितं ततः । बद्धमानजिनेन्द्रस्य धर्मः सस्पृष्टदुःषमः ॥ ९० ॥
 निर्धृते तु महावीरे धर्मचक्रे महेश्वरे । सुदुःखकुटुम्ब्यायापयोधौ तत्कर्मद्वये ॥ ९१ ॥
 देवागमननिर्मुक्ते कालेऽतिशयवर्जिते । प्रनष्टकेवलत्पादे ललिचक्रधरोज्ज्वले ॥ ९२ ॥
 भवद्विधमहारजगुणसंघातरिक्तके । भविष्यंति प्रजा दुष्टा बंचनोद्यतमानसाः ॥ ९३ ॥
 निःश्रीला निर्त्रेता प्रायः क्लेशव्याधिसमन्विताः । मिथ्यादृशो महाघोरा भविष्यंत्यसुधारिणः ॥
 अतिवृष्टिरवृष्टिश्च विपमा वृष्टिरीतयः । विविधाश्च भविष्यंति दुःसहाः प्राणधारिणां ॥ ९५ ॥
 मोहकादंबरीमत्ता रागद्वेषात्ममूर्तयः । नर्तित्श्रूराः पापाः मुहुर्गर्वस्मिता नराः ॥ ९६ ॥
 कुवाक्यमुखराः क्रूरा धनलाभपरायणाः । विचिरिष्यंति खद्योता रात्राविव महीतले ॥ ९७ ॥
 गेदंडपथतुल्येषु मूढास्ते पतिताः स्वयं । कुर्धमेषु जनानन्यान्पातयिष्यंति दुर्जनाः ॥ ९८ ॥
 अपकारे समासक्ता परस्य स्वस्य चानिशं । ज्ञास्यंति सिद्धमात्मानं नरा दुर्गतिगामिनः ॥९९॥
 कुशास्त्रमुक्तहंकारैः कर्मम्लेच्छैर्मदोद्धतैः । अनर्थजनितोत्साहैर्भोहंसंतमसावृतैः ॥ १०० ॥
 छेत्स्यंते सततोद्युक्तर्मदा कालानुभावतः । हिंसाशास्त्रकुठारेण भव्येतरजिनांघ्रिपाः ॥ १०१ ॥
 आदावरत्नयः सप्त जनानां दुःखमे स्मृताः । प्रमाणं क्रमतो हानिस्त्वतस्तेषां भविष्यति ॥१०२॥

पद्मपुराणम् ।

द्विद्विहस्तसम्भिता मर्त्या विशत्यब्दाद्युपस्ततः । भविष्यंति परे हस्तमात्रोत्सेधाः सुदुष्पमे ॥१०३॥
 आयुः षोडशवर्षाणि तेषां गदितमुत्तमं । वृत्त्या सरीसृपाणां ते जीविष्यत्यंतिदुःखिताः ॥ १०४ ॥
 ते विरूपसमस्तांगा नित्यं पापक्रियारताः । तिर्यंच इव मोहार्तो भविष्यंति रुजादिताः ॥१०५॥
 न ब्यवस्था न संबंधा नेश्वरा नच सेवकाः । न धनं न गृहं नैव सुखमेकांतदुःखमे ॥ १०६ ॥
 कामार्थधर्मसंगमारहेतुभिः परिचेष्टितैः । शून्याः प्रजा भविष्यंति पापपिंडचिता इव ॥ १०७ ॥
 कृष्णपथे क्षयं याति यथा शुक्ले च वर्धते । इंदुस्त्वर्थतयोरायुरादीनां हानिवर्धने ॥ १०८ ॥
 उत्सवादिप्रवृत्तीनां रात्रिवासर्योर्यथा । हानिवृद्धी च विज्ञेये कालयोस्तद्वदेतयोः ॥ १०९ ॥
 येनावसर्षिणीकाले क्रमेणोदाहृतः क्षयः । उत्सर्षिण्यामनेनैव परिवृद्धिः प्रकीर्तिता ॥ ११० ॥
 जिनानामंतरं प्रोक्तश्रुत्सेधं शृण्वतः परं । क्रमतः कीर्तिष्व्यामि राजन्नवहितो भव ॥ १११ ॥
 शतानि पंच चापानां प्रथमस्य महात्मनः । उत्सेधो जिननाथस्य षण्णुपः परिकीर्तितः ॥११२॥
 पंचाशचापहान्यातः प्रत्येकं परिकीर्तितं । शीतलात्प्राग्जिनैन्द्राणां नवतितः शीतलस्य च ॥११३॥
 ततो धर्मजिनात्पूर्वं दशचापपरिषयः । प्रत्येकं धर्मेनाथस्य चत्वारिंशत्संपंचिका ॥ ११४ ॥
 ततः पार्श्वजिनात्पूर्वं प्रत्येकं पंचभिः क्षयः । नवरत्निमित्तः पार्श्वो महावीरो द्विचर्जितः ॥११५॥

पत्योपमस्य दशमो भाग आद्यस्य कीर्तितं । भित्याकुलकरस्यायुलोकालोकावलोकितिभिः ॥ ११६ ॥
 दशमो दशमो भागः पौरस्त्यस्य ततः स्मृतः । प्रमाणमायुषो राजन् शेषाणां कुलकारिणां ॥ ११७ ॥
 चतुर्भिरधिकश्रीतिः पूर्वलक्षाः प्रकीर्तिताः । प्रथमस्य जिनैद्रस्य द्वितीयस्य द्विसप्ततिः ॥ ११८ ॥
 षट्त्रिंशत् पंचसु ज्ञेयः क्रमेण दशभिः क्षयः । विज्ञेये पूर्वलक्षे द्वे तथैकं परिकीर्तितं ॥ ११९ ॥
 चतुर्भिरधिकाश्रीतिरब्दाः लक्षाः द्विसप्ततिः । षट्त्रिंशद्दशैका च समा लक्षाः प्रकीर्तिताः ॥ १२० ॥
 नवतिः पंचभिः सार्धमशीतिश्चतुरचराः । पंचाशत्पंचभिर्युक्तास्त्रिंशद्दश च कीर्तिताः ॥ १२१ ॥
 एकं चाब्दं सहस्राणां संख्येयं परिकीर्तिताः । वर्षाणां च शतं द्वाभ्यामधिका सप्ततिस्तथा ॥ १२२ ॥
 क्रमेणेति जिनैद्राणामायुः श्रेणिक कीर्तितं । ऋणु सम्प्रति यो यत्र जातश्चक्रधरान्तरे ॥ १२३ ॥
 ऋषभेण यशोवत्यां जातो भर्तृकीर्तितः । यस्य नाम्ना गतं ख्यातिमेतद्वास्यं जगत्त्रये ॥ १२४ ॥
 अभूद्यः पुंडरीकिन्यां पीठः पूर्वत्र जन्मनि । सर्वार्थसिद्धिमैत्कृत्वा कुरुसेनस्य शिष्यतां ॥ १२५ ॥
 लोचनान्तरमुत्पाद्य महासंवेगयोगतः । सर्वावभासनं ज्ञानं निर्वाणं स समीयिवान् ॥ १२६ ॥
 बभूव नगरे राजा पृथिवीपुरनामनि । विजयो नाम शिष्योऽभूद्यशोधरगुरोरसौ ॥ १२७ ॥
 स मृतो विजयं गत्वा भुक्त्वा भोगमनुत्तमं । विनीतायामिह च्युत्वा विजयस्याऽऽप्य पुत्रतां ॥ १२८ ॥

श्रीमंगलो यभूवागी चक्री गगरसंघितः । युक्त्वा भोगे महासारं सुरपूजितशासनः ॥ १२९ ॥
 प्रबुद्धः पुत्रशोकैश्च प्रद्रज्य जिनशासने । उत्पाद्य कैवलं नाथः सिद्धानामालयं गतः ॥ १३० ॥
 शनिमः पुंडरीकिन्यां शिष्योऽभूद्रिमले गुरौ । गत्वा त्रैवेयकं युक्त्वा संसारसुखश्रुतम् ॥ १३१ ॥
 द्युत्वा सुमित्रराजस्य मद्रथत्यामभूत्सुतः । श्रावस्त्यां मधवा नाम चक्रलक्ष्मीलतावरुः ॥ १३२ ॥
 श्रामाण्यत्रतमास्थाय धर्मशांतिजिनांतरं । ममाधानानुरूपेण गते सार्धमवाप्सितां ॥ १३३ ॥
 सनत्कुमारचक्रेशे स्तुते मगधपुंगवः । ब्रवीति केन पुण्येन जातोऽसाविति रूपवान् ॥ १३४ ॥
 तस्मै साम्प्रतोर्योच्यते पुराणार्थं महामुनिः । यत्र वर्णयतेनापि सर्वं क्रययितुं क्षमं ॥ १३५ ॥
 तिर्यग्ग्नरकटुःखानि कुमानुपमर्वास्तथा । त्रीत्रः प्रपद्यते तावद्यावन्नायाति जैनतां ॥ १३६ ॥
 अस्ति गोवर्धनाभिरुथो ग्रामो जनसमाकुलः । जिनदत्ताभिधानोऽत्र यभूव गृह्णितां वरः ॥ १३७ ॥
 यथा सर्वांबुधानानां सागरो मूर्ध्नि स्थितः । भूधराणां च सर्वेषां मंदरधारुकंदरः ॥ १३८ ॥
 गूहाणां हरिदश्वथ तृणानामिशुरर्चितः । तांबूलाख्या च ब्रह्मीनां तरुणां हरिचंदनं ॥ १३९ ॥
 कुलानामिति सर्वेषां श्रावकाणां कुलं स्तुतं । आचारेण हि तत्पूतं सुगत्यर्जनतत्परं ॥ १४० ॥
 स गृही तत्र जातः मन् कृत्वा श्रावकचेष्टितं । गुणभूषणसंपन्नः प्रशस्तामश्रितो गतिं ॥ १४१ ॥

पद्मपुराणम् ।

कृतश्रमः स तैर्द्वयो भूरजोभूसरद्युतिः । गंधामलकपंकेन दिग्धर्मोत्थिर्महातनुः ॥ १५५ ॥

स्नानैकशायकः श्रीमान्-स्थितः स्नानोचिंवासने । नानावर्णपयःपूर्णकुमंडलमध्यगः ॥ १५६ ॥

उक्तः स तैरहो रूपं साधु शक्रेण वर्णितं । मनुष्यस्य सतो देवचित्ताकर्षणकारणं ॥ १५७ ॥

तेनोक्तास्ते कृतस्नानं भुक्तवन्ते सभूषणं । सुरा द्रक्ष्य मां स्तोकां वेलामत्रैव तिष्ठत ॥ १५९ ॥

एवमित्युदिते कृत्वा यः समस्तं यथोचितं । स्थितः सिंहासने रत्नशैलकूटसमद्युतिः ॥ १६० ॥

दृष्ट्वा तस्य पुनारूपं निनिन्दुर्नोक्त्वासिनः । असारो धिगिमां शोभां मर्त्यानां क्षणिकामिति १६१ ॥

प्रथमे दर्शने घास्य यौवनेन समन्विता । सेयं क्षणात्कथं न्हासं प्राप्ता सांदाभिनीत्वरी ॥ १६२ ॥

विज्ञाय क्षणिकां लक्ष्मीं सुरेभ्यो रागवर्जितः । श्रमणत्वं परिप्राप्य महाधोरतपोन्विताः ॥ १६३ ॥

अधिसह्य महारोगान् महालब्धियुतोऽपि सन् । सनत्कुमारमारूढः स्वध्यानस्थितियोगतः १६४ ॥

वभ्रुव पुंडरीकिन्यां नाम्ना मेघरथो नृपः । सर्वार्थसिद्धिमतोऽसौ शिष्यो घनरथस्य सन् ॥ १६५ ॥

च्युत्वा नागपुरे विश्वसेनस्यैराशरीरजः । तंनयः श्रथितो जातः शांतिः शांतिकरो नृणां ॥ १६५ ॥

जातमात्रोऽभिषेकं यः सुरेभ्यः प्राप्य मंदिरे । अभूच्छांक्रमोगस्य नाथोऽसांविद्रसंस्तुतः ॥ १६६ ॥

विहाय नृगणव्राज्यं प्रात्राज्यं समथिपत् । चक्रिणां पंचमो भूत्वा जिनानां पोटशोऽभवत्-१६७ ॥

कुंभरो परतस्तस्य संजातौ चक्रवर्तिनौ । जिनेन्द्रत्वं च संप्राप्तौ पूर्वसंचितकारणौ ॥ १६८ ॥
 सनत्कुमारराजोभूद्धर्मशक्तिजिनांतरे । निजमेवांतरं ज्ञेयं त्रयाणां जिनचक्रिणां ॥ १६९ ॥
 कनकाम इति ख्यातो नाम्ना धान्यपुरे नृपः । विचित्रगुप्तशिष्यः सन् स जयंतं समाश्रयत् १७०
 ईशावत्यां नरेन्द्रस्य कार्तवीर्यस्य मामिनी । तोरति तनयस्तस्यामभून्नाकाकादुपागतः ॥ १७१ ॥
 सुभूम इति चाख्यातश्चक्रांकायाः श्रियः पतिः । येनेयं शोभना भूमिः कृत्वा परमचेष्टिना १७२
 पितुर्यो बधकं युद्धे जामदग्न्यममीमरत् । भुंजानः पायसं पात्र्या चक्रत्वपरिवृत्तया ॥ १७३ ॥
 जामदग्न्याहृतक्षात्रदंता एवास्य पायसं । सत्रे किलाश्रतो जाता नैमित्तोक्तं संमततः ॥ १७४ ॥
 सप्तवारान् कृता क्षत्रारिपूर्णा किल भूरिति । चक्रे त्रिसप्तवारान् यः क्षितिं निष्कंठसूत्रिकां १७५
 अत्युग्रशासनात्तस्माद्धिया प्राप्य महाभयं । कुलेषु रजकादीनां क्षत्रिया इव लिलियरे ॥ १७६ ॥
 अरमृत्युरे चक्री भोगादविरतात्मकः । कालधर्मेण संयुक्तः सप्तर्षी क्षितिमाश्रितः ॥ १७७ ॥
 नगर्यां वीतशोकायां चिंताहः पार्थिवोऽभवत् । भूत्वा सुप्रमशिश्वोसौ ब्रह्माहं कल्पमाश्रिता १७८
 च्युतो नागपुरे पद्मरथस्य धरणीपतेः । मयूर्यां तनयो जातो महापद्मः प्रकीर्तितः ॥ १७९ ॥
 अर्षी दुहितरस्तस्य रूपातिशयगर्विताः । नेच्छति भुवि भर्तारं हता विद्याधरैरिमा ॥ १८० ॥

पञ्चपुराणम् ।

उपलभ्य ताः समानीता निर्वेदिन्य प्रवव्रजुः । समाराधितकल्याणा देवलोकं समाश्रिताः ॥ १८१ ॥
 तेऽप्यष्टौ तद्वियोगेन प्रव्रज्यां व्योमचारिणः । चक्रुर्विचित्रसंसारदर्शनत्रासमागताः ॥ १८२ ॥
 हेतुना तेन चक्रेनः प्रतिबुद्धो महागुणः । सुते न्यस्य श्रियं पद्मे निष्क्रान्तो विष्णुना समं ॥ १८३ ॥
 महापद्मस्तपः कृत्वा परं संप्राप्तकेवलः । लोकप्राग्भारमारुहदरिमाह्वलिनान्तरे ॥ १८४ ॥
 महेंद्रदत्तनामासीत्पुरे विजयनामनि । कृत्वा नन्दनाशिव्यत्वं महेंद्रं कल्पमुद्ययो ॥ १८५ ॥
 कांपिल्यनगरे च्युत्वा वप्रायां हरिकेतुतः । हरिणेण इति ख्यातो जज्ञे चक्रांक्रितेश्वरः ॥ १८६ ॥
 स कृत्वा धरणीं सर्वां निजां चैत्यविभूषणाम् । तीर्थे सुवतनाथस्य सिद्धानां पदमाश्रितः ॥ १८७ ॥
 अमिताहोऽभवद्राजा पुरे राजपुराभिधि । सुधर्ममित्रशिष्यत्वं कृत्वा ब्रह्मालयं ययौ ॥ १८८ ॥
 ततश्च्युतो यद्योवत्यां जातस्तत्रैव वैजयिः । जयसेन इति ख्यातश्चक्रुंचुं वितशासनः ॥ १८९ ॥
 परित्यज्य मद्गराज्यं दीक्षां दंगवरीभितः । रत्नत्रितयमाराध्य सद्धं पदमशिश्रियत् ॥ १९० ॥
 स्वतंत्रलिंगसंज्ञस्य संभूतः प्राप्य शिष्यतां । काश्यां कमलगुल्मालयं विमानं समुपाश्रितः ॥ १९१ ॥
 च्युतो ब्रह्मरथस्याभूत् पुरे कांपिल्यनामनि । चूलाहासंभवः पुत्रो ब्रह्मदत्तः प्रकीर्तितः ॥ १९२ ॥
 चक्राचहामसौ सुकत्वा श्रियं विरतिवर्जितः । सप्तमीं क्षितिमश्लिथञ्चैमिपाश्र्वजिनांतरे ॥ १९३ ॥

एते पद्लुब्धभूनाथाः कीर्तिता मगधाधिप । गतिर्न शक्यते येषां रोद्धुं देवासुरैरपि ॥ १९४ ॥
 प्रत्यक्षमक्षमुक्तं च फलमेतच्छुभाशुभं । श्रुत्वानुभूय द्यूा च युक्तं न क्रियते कथं ॥ १९५ ॥
 न पायेयमपूपादि गृहीत्वा कश्चिदृच्छति । लोकांतरं न चायाति किंतु तत्सुकृतेतरं ॥ १९६ ॥
 कैलासकूटकल्पेषु वरस्त्रीपूर्णकुक्षिषु । यद्भसति स्वगोरेषु तत्फलं पुण्यवृक्षजं ॥ १९७ ॥
 शीतोष्णवातयुक्तेषु कुंगुहेषु वसति यत् । दारिद्र्यपङ्कनिर्मशास्तदयर्मवरोः फलं ॥ १९८ ॥
 विध्यकूटसमाकारैर्वारिणेन्द्रजंति यत् । नरैर्द्राक्षामरोद्धृताः पुण्यशालेरिदं फलं ॥ १९९ ॥
 तुरंगैर्यदलं स्वर्गैर्म्यते चलचामरैः । पादांतमध्यगैः पुण्यनृपतेस्तद्विचेष्टितं ॥ २०० ॥
 कल्पप्रासादसंकाशं रथमारुह्य यज्जनाः । व्रजंति पुण्यशालेद्राच्छुतोऽसौ स्वादुनिर्द्धारः ॥ २०१ ॥
 स्फुटिताभ्यां पदाग्निभ्यां मलग्रस्तपटच्चरैः । अम्यते पुरैः पापविपवृक्षस्य तत्फलं ॥ २०२ ॥
 अन्नं यदमृतं प्रायं हेमपात्रेषु भुज्यते । स प्रभावो मुनिश्रेष्ठरुक्तो धर्मरसायनः ॥ २०३ ॥
 देवाधिपतिता चक्रचुंघिता यच्च राजिता । लभ्यते भव्यशार्दूलस्तदहिंसालताफलं ॥ २०४ ॥
 रामकेशवयोर्लक्ष्मी लभ्यते यच्च पुंगवैः । तद्धर्मफलमुनेष्ये तत्कीर्तिमथाधुना ॥ २०५ ॥
 ह्यास्तिनं नगरं रम्यं साकेता केतुभूषिता । आवस्ती वरविस्तीर्णा कौशांधी भासितांबरा ॥ २०६ ॥

पञ्चपुराणम् ।

पोदनं शैलनगरं तथा सिद्धपुरं पुरं । कौश्यांवी हास्तिनं चेति क्रमेण परिकीर्तिता ॥ २०७ ॥
 सर्वद्रवणसंपन्ना भयसंपर्कवर्जिता । नगरीं वासुदेवानामिमाः पूर्वत्र जन्मनि ॥ २०८ ॥
 विश्वनंदी महातेजास्ततः पर्वतकाभिधः । धनमित्रस्ततो ज्ञेयस्तृतीयश्चक्रधारिणां ॥ २०९ ॥
 ततः सागरदचारुष्यः शुब्धसागरनिस्वनः । विकटः प्रियमित्रश्च तथा मानसचेष्टितः ॥ २१० ॥
 पुनर्वसुश्च विद्वातो गंगदेवश्च कीर्तितः । उक्तान्यमूनि नामानि कृष्णानां पूर्वजन्मनि ॥ २११ ॥
 नैविकी यातनं युद्धं विजया प्रमदाहृतिः । उद्यानारण्यं भरणं वनक्रीडाभिकांक्षिणः ॥ २१२ ॥
 अत्यंतविपयासंगो विप्रयोगस्तनूनपत् । दौर्भाग्यं प्रेत्य हेतुभ्य एतेभ्यो हरयोऽभवंन् ॥ २१३ ॥
 विरूपा दुर्भगाः संतः सानिदानतपोधनाः । तत्त्वविज्ञाननिर्मुक्ता संभवन्ति ब्रह्मजुजाः ॥ २१४ ॥
 सनिदानं तपस्त्रस्माद्दर्शनीयं प्रयत्नतः । तद्धि पश्चान्महाघोरदुःखदानमुद्युक्षितं ॥ २१५ ॥
 संभूततपसो मूर्तिः सुभद्रो वसुदर्शनः । श्रेयांसप्रतिंसहश्च वसुभूतिश्च कीर्तितः ॥ २१६ ॥
 घोपसेनपरांमोधिनामानौ च महाशुनी । दुर्मसेनश्च कृष्णानां गुंरवः पूर्वजन्मनि ॥ २१७ ॥
 महाशुक्राभिधः कल्पः प्राणतो लांतवस्वथा । सहस्रारे परो ब्रह्मनामा माहेंद्रसंक्षितः ॥ २१८ ॥
 सौधर्मश्च समालयातः कल्पः सचेष्टितालयः । सनत्कुमारनामा च महाशुक्राभिधोऽपरः ॥ २१९ ॥

एतेभ्यः प्रच्युताः संतः प्राप्तपुण्यफलोदयाः । पुण्यावशेष्वतो जाता वासुदेवा नराधिपाः ॥२२०॥
 पौदनं द्वापुरी हस्तिनगरं तरुणः स्मृतं । तथा चक्रपुरं रम्यं कुशाग्रं मिथिलापुरी ॥ २२१ ॥
 विनीता मथुरा चेति माधवोत्पत्तिभूमयः । समस्तधनसंपूर्णाः सदोत्सवसमाकुलाः ॥ २२२ ॥
 आद्यः प्रजापतिज्ञेयो ब्रह्मभूतिरतोऽपरः । रौद्रनादस्तथा सोमः प्रख्यातश्च शिवाकरः ॥ २२३ ॥
 समस्त्वद्भूयभिनादश्च ख्यातो दशरथस्तथा । वसुदेवश्च कृष्णानां पितरः परिकीर्तिताः ॥२२४॥
 आद्या मृगावती ज्ञेया माधवी पृथिवी तथा । सीतांविका च लक्ष्मीश्च केशिनी कैकयी शुभा ॥
 देवकी चरमा ज्ञेया महासौभाग्यसंयुता । उदाररूपसंपन्ना कृष्णानां मातरः स्मृताः ॥ २२६ ॥
 सुप्रभा प्रथमा देवी रूपिणी प्रभवा परा । मनोहरा युनेत्रा च तथा विमलसुंदरी ॥ २२७ ॥
 तथानंदवती ज्ञेया कीर्तिता च प्रभावती । रुक्मिणी चेति कृष्णानां महोदेव्यः प्रकीर्तिताः २२८
 प्रकांडपर्दुरोगारा नगरी गुंडरीकिनी । पृथिवीवसुविस्तीर्णा द्वितीया पृथिवी पुरी ॥ २२९ ॥
 अन्यानंदपुरी ज्ञेया तथानंदपुरी स्मृता । पुरी न्यतीतशोकाख्या पुरं विजयसंहितं ॥ २३० ॥
 सुसीमा च तथा क्षेमा हास्तिनं च प्रकीर्तितं । एतानि बलदेवानां पुराणि गतजन्मनि ॥२३१॥
 बलो मारुतेवैगथ नंदिमित्रो महाबलः । पुरुषर्षभसंज्ञश्च तथा षष्ठः सुदर्शनः ॥ २३२ ॥

पद्मपुराणम् ।

वसुंधरश्च विज्ञेयः श्रीचंद्रः सखितंशुकः । ज्ञेयान्यमूनि नामानि रामाणां पूर्वजन्मनि ॥ २३३ ॥
 अमृतारो युनिः श्रेष्ठः महासुव्रतसुव्रतौ । वृषभोऽथ प्रजापालस्तथा दम्बरामिधः ॥ २३४ ॥
 सुधर्मोऽर्णवसंज्ञश्च तथा विट्मसंज्ञितः । अमी पूर्वभवे ज्ञेया गुरवः शीरधारिणां ॥ २३५ ॥
 त्रिवासोऽनुतरा ज्ञेयास्त्रयाणां हलधारिणां । सहस्रारस्त्रयाणां च द्वयोर्ब्रह्मनिवासिता ॥ २३६ ॥
 महाशुक्राभिधानश्च कल्पः परमशोभनः । एभ्यश्च्युत्वा समुत्पन्ना रामाः साधुसुचेष्टिताः ॥ २३७ ॥
 भद्रामोजा सुभद्रा च सुवेपा च सुदर्शना । सुप्रभा विजया चान्या वैजयंती प्रकीर्तिता ॥ २३८ ॥
 महाभागा च विज्ञेया महाशीलापराजिता । रोहिणी चेति विज्ञेया जनन्यः शीरधारिणां ॥ २३९ ॥
 श्रेय आदीन् जिनात् पंच वृषुष्ठाद्या बलानुजाः । क्रमेण पंच वंदंते तत्परावरतः परौ ॥ २४० ॥
 नभिसुव्रतयोर्मध्ये लक्ष्मणः परिकीर्तितः । वंदको नेमिनाथस्य कृष्णोऽभूद्द्रुतक्रियः ॥ २४१ ॥
 अलकं विजयं ज्ञेयं नंदनं पृथिवीपुरं । तथा हरिपुरं खर्यसिंहशब्दपरे पुरे ॥ २४२ ॥
 लंकाराजगृहं चान्यक्रमेण प्रतिचक्रिणां । स्थानान्यमूनि वेदानि दीप्तानि मणिराश्मिभिः ॥ २४३ ॥
 अश्वग्रीव इति ख्यातस्तारको मेरकस्तथा । मधुकैटभसंज्ञश्च निशुंमथ तथा बलिः ॥ २४४ ॥
 प्रह्लादो दशवक्त्रश्च जरासंघश्च कीर्तितः । क्रमेण वासुदेवानां विज्ञेया प्रतिलक्षणाः ॥ २४५ ॥

सुवर्णकुम्भः सत्कीर्तिः सधर्मोऽथ महायुनिः । मृगांकः श्रुतिकीर्तिश्च सुमित्रो भुवनश्रुतः ॥ २४६ ॥

सुव्रतश्च सुसिद्धार्था रामाणां गुरवः स्मृताः । तपःसंसारसंजातकीर्तिवैष्टितविष्टयाः ॥ २४७ ॥ ॥

दग्ध्या कर्मोरुकसं धुभित बहुविधव्याधिसंभ्रांतसत्त्वं ।

मृत्युव्यर्थाघ्रातिभीमं भवविपुलसमं तुंगवृक्षोरुखंडं ॥

याता निर्वाणमष्टौ हलधरविभवं प्राप्य संविभ्रभावाः ।

संप्राप ब्रह्मलोकं चरमहलधरः कर्मबंधावशेषात् ॥ २४८ ॥

आदौ कृत्वा जिनेन्द्रान् भरतजयकृतान् केशवानां बलाना-

मेतत्ते पूर्वजन्मप्रभृतिनिगदितं वृत्तमत्यंतचित्रं ॥

कोचिद्भ्रान्त्यति मोक्षं कृतयुततपसः स्तोत्रकंपकाश्च केचि-

त्केचिद्दृच्छंति भूयो बहुभवगहनां संसृतिं निर्विरामाः ॥ २४९ ॥

एतज्ज्ञात्वा विचित्रं कलिकल्पमहासागरावर्तमग्नं ।

संसारप्राणजातं विरसगतिमहादुःखबह्नितप्तं ॥

कष्टं नेच्छति केचित्सुकृतपरिचयं कर्तुमन्यस्तु कश्चित् ।

कृत्वा मोहायमानं रविरिव विमलं केवलज्ञानमेति ॥ २५० ॥

इत्ययं रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते तीर्थकरादिभयाशुकीर्तनं नाम विंशतितमं पर्व ।

एकविंशतितमं पर्व।

शृण्वतोऽष्टमरामस्य संबधार्थं वदामि ते । वंशाशुकीर्तनं किञ्चिन्महापुरुषसंभवं ॥ १ ॥

विनेद्रे दशमे नीले राजासीत्सुमुखंश्रुतिः । कौशांब्यामपरोऽत्रैव चणोजो वीरकथुतिः ॥ २ ॥

हृत्वा तद्वयितां राजा श्रित्वा कामं यथेप्सितं । इत्या दानं विराताणां पुरे हरिपुरसंज्ञके ॥ ३ ॥

उत्पन्नौ दंपती क्रीडां कृत्वा रुक्मगिरिं ययौ । तत्रापि दक्षिणश्रेण्यां भोगभूमिमग्निश्रियत् ॥४॥

दयिताविरहांगारदग्धदेहस्तु वीरकः । तपसा देवतां प्राप देवीनिवहसंकुलं ॥ ५ ॥

विदित्वावधिना देवो वैरिणं हरिसंभवं । भर्तेऽतिष्ठपद्यात्वं दुर्गेति पापधीरिति ॥ ६ ॥

यतोऽसौ हरितःक्षेत्रादानीतो भार्यया समं । ततो हंरिरिति ख्यातिं गतः सर्वत्र विष्टये ॥ ७ ॥

नाम्ना महागिरिस्तस्य सुतो हिमगिरिस्ततः । ततो वसुगिरिर्जातो बभूवेंद्रगिरिस्ततः ॥ ८ ॥
रत्नमालोय संभूतो भूतदेवो महीधरः । इत्याद्याः शतशोतीता राजानो हरिवंशजाः ॥ ९ ॥
वंशे तत्र महासत्वः सुमित्र इति विश्रुतः । बभूव परमो राजा कुशाश्राव्ये महापुरे ॥ १० ॥
त्रिदशैद्रसमो भोगैः कांत्या जितनिशाकरः । जितप्रभाकरो दीप्त्या प्रतापानतशात्रवः ॥ ११ ॥
पद्मावतीति जायास्य पद्मनेत्रा महाह्युतिः । शुभलक्षणसंपूर्णा पूर्णसर्वमनोरथा ॥ १२ ॥
सुप्तसौ भुवने रम्ये रात्रौ तल्पे सुखावहं । अद्राक्षीत्यश्विमे यामे स्वप्नान् पाण्ड्य पूजितान् ॥ १३ ॥
द्विरदं शात्करं सिंहमभियेकं श्रियस्तथा । दामनी शीतगुं भानुं क्षयै कुंभं सरोजवत् ॥ १४ ॥
सागरं सिंहसंयुक्तमासनं रत्नचित्रितं । विमानं भवनं शुभ्रं रत्नराशिं हुताशनं ॥ १५ ॥
ततो विस्मितचिचा सा विबुद्धा बुद्धिशालिनी । कृत्वा यथोचितं याता विनीता भर्तुरंतिकं ॥ १६ ॥
कृताञ्जलिश्च पप्रच्छ स्वप्नार्थं न्यायेदिनी । भद्रासने सुखासीना स्फुरद्ददनपंकजा ॥ १७ ॥
दयितोऽकथयद्यावत्तस्यै स्वप्नफलं शुभं । अपसद्गगनाचावहृष्टी रत्नप्रसूतिनी ॥ १८ ॥
तिस्रः कोट्योऽर्धकोटी च वसुनोऽस्य दिने दिने । भवने मृदितो यक्षो वर्षे सुरपाहया ॥ १९ ॥
मासाः पंचदशाऽऽहं पतंत्या वसुधारया । तथा रत्नसुवर्णादिसयं तन्नगरं कृतं ॥ २० ॥

तस्याः कमलवासिन्यो जिनमालुः प्रविक्रियां । समस्तामाहता देव्यश्रुकुः सपरिवारिकाः ॥ २१ ॥
 ज्ञातमात्रमयो संतं जिनेन्द्रं क्षीरवारिणा । लोकपालैः समं शक्रो भेरावस्नपपच्छिद्रया ॥ २२ ॥
 संपूज्य भक्तितः स्तुत्वा प्रणम्य च सुराधिपः । मातुरंके पुनः प्रीत्या जिननाथमतिष्ठिषत् ॥ २३ ॥
 आसीद्रमस्थिते यस्मिन् सुव्रता जननी यतः । विशेषेण ततः कीर्तिं गतोऽसौ सुव्रताख्यया २४
 अंजनाद्रिप्रकाशोऽपि स जिनो देहेतजसा । जिगाय तिमगुं पूर्णनिशाकरनिमाननः ॥ २५ ॥
 दधता परमं तेन भोगभिद्रेण कल्पितं । अहमिद्रमुखं दूरमधरीकृतमृजितं ॥ २६ ॥
 ह्यद्वाहृदुतीं तस्य तुंबुरू नारदस्तथा । विश्वावसुश्च गायंति किनर्योऽप्सरसो वराः ॥ २७ ॥
 वीणावेष्यादिवादेन तत्कृतेन सुचारुणा । स्नानादिविधिमाप्नोति देवीजनितवर्तनः ॥ २८ ॥
 स्मितलज्जितदंभेर्व्याप्रासादादिसुविभ्रमाः । यौवनेऽरमयद्रामाः सोभिरामो यथेप्सितं ॥ २९ ॥
 शरदंभेदविलयं स हृष्टा भतिबुद्धवान् । स्तुतो लोकातिर्हर्देवैः श्रधिव्रजिपयान्वितः ॥ ३० ॥
 दत्त्वा सुव्रतसंज्ञाय राज्यं पुत्राय निस्पृहः । प्रणताशेषसामंतमंडलं सुखपालनं ॥ ३१ ॥
 निर्गतः सौरसंघ्याप्तदशदिकचक्रवालतः । दिव्यानुलेपनोदारसुकांतमकरंदतः ॥ ३२ ॥
 सौरभाकृष्टसंभ्रांतश्रमरीपृथुवृंदतः । हरिष्मणिविभाचक्रपालाशचयसंकुलात् ॥ ३३ ॥

दंतपंक्तिसितच्छायाविशजालसमाकुलात् । नानाविभूषणध्वानविहगरावपूरितात् ॥ ३४ ॥
 बलीतुरंगसंपृक्तात् स्वनचक्रादशोमितात् । राजहंसः सितः कीर्त्यो दिव्यस्त्रीपद्मखंडतः ॥ ३५ ॥
 देवमानवराजोढां शिविकामपरजितां । आरुह्य विपुलोद्यानं ययौ चूडामणिनृणां ॥ ३६ ॥
 अवतीर्य ततो राज्ञां सहस्रैर्वह्निभिः समं । दधौ जैनेश्वरीं दीक्षां हरिवंशविभूषणः ॥ ३७ ॥
 पष्ठोपवासयुक्ताय तस्मै राजगृहे ददौ । भक्त्या वृषभदत्ताख्यः परमानेन पारणं ॥ ३८ ॥
 असमाचारवृत्त्यर्थं युक्तिश्च विभुना कृता । प्राप्तो वृषभदत्तश्च पंचातिशयपूजनम् ॥ ३९ ॥
 अद्यत्पंकवृक्षस्य शुक्रध्यानमुपेयुषः । उत्पन्नं घातिक्रमंति केवलं परमेष्ठिनः ॥ ४० ॥
 ततो देवाः समागत्य सेंद्रा स्तुत्वा प्रणम्य च । संजातगणिनस्तस्माच्छुश्रुवुर्धर्ममुत्तमं ॥ ४१ ॥
 सागारं च निरागारं बहुभेदं यथाविधि । श्रुत्वां ते विमलं धर्मं नत्वा जग्मुर्यथायथं ॥ ४२ ॥
 मुनिसुव्रतनाथोऽपि धर्मतीर्थप्रवर्तनं । कृत्वा सुरासुरैर्नम्रैः स्तूयमानः प्रमोदिभिः ॥ ४३ ॥
 गणनार्थमहासत्त्वैर्गणपालनकारिभिः । अन्यैश्च साधुभिर्मुक्तो विहृत्य वसुधातलं ॥ ४४ ॥
 सम्मेदगिरिर्मूर्धानं समारुह्य चतुर्विधं । विधूय कर्म संप्राप लोकचूडामणिस्थितं ॥ ४५ ॥
 मुनिसुव्रतमाहात्म्यमिदं येऽधीयते जनाः । शृण्वंति वा सुभावेन तेषां नश्यति दुष्कृतिः ॥ ४६ ॥

पद्मपुराणम् ।

भूयश्च योधिमागत्य ततः कृत्वा सुनिर्मलं । गच्छति परमं स्थानं यतो नागमनं पुनः ॥ ४७ ॥
 अथासौ सुव्रतः कृत्वा चिरं राधं सुनिथलं । दक्षं तत्र विनिक्षिप्य प्रवृज्य प्राप निर्धृतिं ॥ ४८ ॥
 दक्षात्समभवत्सुनुरिलायधनसञ्चितः । ततः श्रीवर्धनो जज्ञे श्रीवृक्षाख्यंस्ततोऽभवत् ॥ ४९ ॥
 संजयतो च भूषास्माद्दुदभूत्कुणिमस्वतः । महारथः पुलोमा चेत्येवमाद्या नरेश्वराः ॥ ५० ॥
 सहस्रशुः समुत्पन्ना-हरीणामन्वये शुभे । संप्राप्तुर्निर्धृतिं केचित्केचिन्नाकनिवासितां ॥ ५१ ॥
 एवं क्रमात्प्रयातेषु पार्थिवेषु च भूरिपु । त्रयो वासवकेत्याख्यः कुलेऽस्मिन्मैथिलोऽभवत् ॥ ५२ ॥
 विपुलेति महादेवी तस्यासीद्विपुलेक्षणा । परमश्रीरपि प्राप्ता या मध्येन दरिद्रतां ॥ ५३ ॥
 तस्य जनकनामाभूत्जनयो नयकोविदः । हितं यः सततं चक्रे प्रजानां जनको यथा ॥ ५४ ॥
 एवं जनकसंभृतिः कथिता ते नराधिप । शृणु संप्रति यद्वशे नृपो दशरथोऽभवत् ॥ ५५ ॥
 इत्याह्वनां कुले रम्ये निर्धृते नाभिजे जिने । भरते भास्करे सोमे व्यतीति वंशभूषणे ॥ ५६ ॥
 संख्यातीतेन कालेन कुले तत्र निराधिपाः । अतिक्रामंति कुर्वन्तस्तपः परमदुश्चरं ॥ ५७ ॥
 क्रीडन्ति भोगनिर्मग्नाः शुष्यन्त्यकृतपुण्यकाः । लभन्ते कर्मणः स्वस्य विपाकमशुधारिणः ॥ ५८ ॥
 चक्रवर्त्यरिवर्तते व्यसनानि महोत्सवैः । शनैर्मायादयो दोषाः प्रयांति पस्विद्धनं ॥ ५९ ॥

क्लिश्यन्ते द्रव्यनिर्मुक्ता म्रियन्ते वा लतासु च । पूर्वोपात्तायुषि क्षीणे हेतुना चोपसंहृते ॥ ६० ॥
 नाना भवंति तिष्ठन्ति निम्नते शोचयन्ति च । रुदन्त्यदन्ति वाधन्ते विवदन्ति पठन्ति च ॥ ६१ ॥
 ध्यायन्ति गन्ति वल्गन्ति प्रभवन्ति वहन्ति च । गार्धत्युपासतेऽश्रन्ति दरिद्रति नदन्ति च ॥ ६२ ॥
 जयन्ति रन्ति मुचन्ति राजन्ते विलसन्ति च । तुल्यन्ति शासति श्वांति स्पृहयन्ति हरन्ति च ॥ ६३ ॥
 त्रपन्ति द्रान्ति सज्जन्ति द्रूयन्ते कूटयन्ति च । मार्गयन्तेऽभिधावन्ते कुहयन्ते सृजन्ति च ॥ ६४ ॥
 शोडन्ति स्यन्ति यच्छन्ति शीलयन्ति वसन्ति च । लुच्यन्ति भांति सीदन्ति कुध्वन्ति विचलन्ति च ६५
 स्तुरन्त्यर्चन्ति वंचन्ति सात्वयन्ति विदन्ति च । महन्त्यवन्ति नृत्यन्ति स्निहन्ति विनयन्ति च ॥ ६६ ॥
 नुदन्त्यच्छन्ति कर्षन्ति भृज्जन्ति विनमन्ति च । दीवधन्ति दांति सीव्यन्ति जुह्वत्यगन्ति जाग्रति ॥ ६७ ॥
 स्वपन्ति विभ्यतीगन्ति श्यन्ति द्यन्ति रुदन्ति च । प्रांति सुन्वन्ति रुच्यन्ति रुच्यन्ति विरुच्यन्ति च ॥ ६८ ॥
 सीव्यन्त्यवन्ति जीर्यन्ति पिबन्ति रचयन्ति च । वृषवते परिमृङ्क्षन्ति विमृणन्ति पूर्णन्ति च ॥ ६९ ॥
 मीमांसन्ते जुगुप्सन्ते कामयन्ते तरन्ति च । चिकित्स्थन्त्यनुमन्यन्ते वारयन्ति गृणन्ति च ॥ ७० ॥
 एवमादिक्रियाजालसन्ततव्याप्तमानसाः । शुभाशुभसमासक्ता व्यतिक्रामन्ति मानवाः ॥ ७१ ॥
 इति चित्रपटाकारचेष्टिताखिलमानवे । कालेऽवसरिणीनान्नि प्रयाति विलयं शतैः ॥ ७२ ॥

पञ्चपुराणम् ५

जाते विशतिसंख्याने वर्तमानजिनांतरे । देवागमनसंयुक्ते, विनीतायाश्चरौ पुरि ॥ ७३ ॥
 विजयो नाम राजेंद्रो विजिताखिलशात्रवः । सौर्यप्रतापसंयुक्तः प्रजापालनपंडितः ॥ ७४ ॥
 संभूतो हेमचूलिन्यां महादेव्यां मुतेजसि । सुरेंद्रमन्युनामाभूत्स्वस्तस्य महागुणः ॥ ७५ ॥
 तस्य कीर्तिसमाख्यायां जायायां तनयद्वयं । चंद्रद्वयसमच्छायं जातं गुणसमर्चितं ॥ ७६ ॥
 ब्रजवाहूस्तयोरार्द्यो द्वितीयथ पुरंदरः । अन्यर्थनामयुक्तौ तौ रेमाते भुवने सुखे ॥ ७७ ॥
 इभवाहननामाप्तीत्तस्मिन् काले नराधिपः । रम्ये नागपुरे तस्य नाम्ना ब्रूडामणिः प्रिया ॥ ७८ ॥
 तयोर्दुहितरं चार्थिं ख्यातां नाम्ना मनोदयां । ब्रजवाहुकुमारोऽग्नौ लेभे श्लाघ्यतमो नृणां ॥ ७९ ॥
 तत्कन्यासोदरो नेतुमागादुदयसुंदरः । सार्धं तेनोच्छ्रिता श्रीमान्सिवातपनिवाणः ॥ ८० ॥
 कन्यां तौ रूपतः ख्यातां सकलं वमुधातले । मानसेनवहन्भूत्या प्रतस्थे श्चाथुरं पुरं ॥ ८१ ॥
 अथास्य व्रजतो दृष्टिर्धसंतमुमुमाकुले । गिरी वसंतसंज्ञाके निपपात मनोहरे ॥ ८२ ॥
 यथा यथा समीपत्वं तस्य याति गिरेरसी । तथा तथा परां लक्ष्मीं पश्यन् हर्षमुपागमत् ॥ ८३ ॥
 पुष्पधूलीविमिश्रेण वायुना स मुर्गाधिना । समालिग्यत मित्रेण संप्राप्तेन चिरादिव ॥ ८४ ॥
 पुंस्कोक्किलकलालार्पैर्जयशब्दमिवाकरोत् । वातकंपितवृधाग्रो वभ्रवाहोर्धराधरः ॥ ८५ ॥

वीणासङ्काररम्येण, भृङ्गाणां मंदशालिनां । नदिना, श्रवणौ तस्य मानसेन समं हृतौ ॥ ८६ ॥,
 चतुर्थं, कर्णिकारोपं लोभ्रोयं, कुमुमान्वितः । त्रियालोयं पलाशोयं ज्वलत्पावकभासुरः ॥ ८७ ॥
 व्रजंतीति क्रमेणास्य दृष्टिनिश्चलपश्चिका । संदिग्धमानुपाकारे पपात मुनिपुंगवे ॥ ८८ ॥
 स्थाणुः स्याच्छ्रमणोयं नु शैलकूटमिदं भवेत् । इति राज्ञो वितर्कोऽभूत्कार्योत्सर्गस्थिते, मुनी ८९
 ततो नदीयसं मार्गं प्रयातस्यास्य निश्चयः । उदयादिमहायोगी देहांदनतत्परः ॥ ९० ॥
 उज्याच्चगिलाजालविषमेऽवस्थितं स्थिरं । दिवाकरकराश्लिष्टाम्लानववत्रसरोरुहं ॥ ९१ ॥
 प्रलंबितमहामोगिभोगभासुरसद्भुजं । शैलद्रुतटसंकाशपीवरोदारवक्षसं ॥ ९२ ॥
 दिश्याग्वंधनस्तंमस्थिरभास्वद्वरोरुकं । तपसापि कृशं कांत्या दृश्यमानं सुपीवरं ॥ ९३ ॥
 नासिक्राग्रनिविष्टातिशोभ्यनिश्चलचक्षुषं । मुनिं ध्यायंतमैकान्द्यं दृष्ट्वा राजेत्यचिन्वत् ॥ ९४ ॥
 अहो घन्योयमत्पंतं प्रशंतो मानवोत्तमः । यद्विहायाखिलं संगं तपस्यति सुमुक्षया ॥ ९५ ॥
 विमुक्त्यानुगृहीतोयं कल्याणाभिनिविष्टधीः । परपीडानिघृत्तात्मा, मुनिर्लक्ष्मीपरिष्कृतः ॥ ९६ ॥
 समः सुहृदि शत्रौ च रत्नराशौ वृणे तथा । मानमत्सरनिर्मुक्तः सिद्धयालिंगनलालसः ॥ ९७ ॥
 वशीकृतहृषीकात्मा निष्प्रकंपो गिरीद्रवत् । श्रेयो ध्यायति नीरागः कुशलस्थितमानसः ॥ ९८ ॥

पद्मपुराणम् ।

फलं पुष्कलमेतेन लब्धं मानुषजन्मनः । अयं न वंचितः क्रूरैः कषायाख्यमलिम्लुचैः ॥ १९ ॥
 अहं तु वेष्टितः पापः कर्मपाशैरनंतरं । आशीर्षिर्महानागैर्यथा चंदनपादपः ॥ १०० ॥
 प्रमत्तचेतसं पापं धिग्मां निश्चेतनोपमं । योहं निद्रामि भोगाद्रिमहाभृशिरस्थितः ॥ १०१ ॥
 यदि नाम भजेये माममवस्थामस्य योगिनः । भवेयं लब्धलब्धव्यस्ततो मानुषजन्मनि ॥ १०२ ॥
 इति चितयतस्तस्य राज्ञो निश्चयगुणैव । दृष्टिस्तंभनिवद्धेय वभूवात्यंतनिश्चला ॥ १०३ ॥
 एवं निश्चलपश्माणं निरीक्ष्योदयसुंदरः । कुर्वन्नर्म जगादैवं वज्रबाहुं कृतस्मितः ॥ १०४ ॥
 चिरं निरीक्षितो देवस्त्वयैव धुनिपुंगवः । वृणीपि किमिमां दीक्षां रागवानत्र दृश्यते ॥ १०५ ॥
 यज्रबाहुरथोवोचत्कृतभावनिगूहनः । वर्तते कः पुनर्मावस्तवोदय निवेदय ॥ १०६ ॥
 अंतर्धिरक्तमञ्ज्वाचमाहोदयसुंदरः । परिहासानुरागेण दंतांशुच्छुरिताधरः ॥ १०७ ॥
 दीक्षामिमां वृणीपि चेत्ततोहमपि ते सखा । अहो विराजसेऽत्यर्थं कुमारः श्रमणाश्रिया ॥ १०८ ॥
 अस्त्वेवमिति भाषित्वा युक्तो ववाहभूषणैः । अवारोहदत्तां नागादारोहद्वरणीधरं ॥ १०९ ॥
 ततो वरांगनास्तरं वरुदुहहलोचनाः । छिन्नमुक्तकलापामस्यूलनेत्रांशुविंदवः ॥ ११० ॥
 व्यज्ञापयत्स वाष्पाशस्तमथोदयसुंदरः । प्रसीद देव नमैदं कृतं किमनुतिष्ठसि ॥ १११ ॥

उवाच वज्रबाहुस्तं मधुरं परिसात्वियन् । कल्याणाशय कूपेहं पतन्नुत्तारितस्त्वया ॥ ११२ ॥
 भवता सदशं मित्रं नास्ति मे भुवनत्रये । जातस्य सुंदरावश्यं मृत्युः प्रेतस्य संभवः ॥ ११३ ॥
 मृत्युजन्म घटीयंत्रमेतद्भ्राम्यत्यनारतं । विद्युत्तरंगदुष्टाहिरसेनैर्भ्याऽपि चंचलं ॥ ११४ ॥
 जगतो दुःखमग्नस्य किन्न पथ्यसि जीवितं । स्वप्नभोगोपमाभोगा जीवितं बुद्धदोषमं ॥ ११५ ॥
 संध्यारागोपमः स्नेहस्तारुण्यं कुसुमोपमं । परिहासोऽपि ते मद्र मम जातोऽमृतोपमः ॥ ११६ ॥
 परिहासेन किं पीतमौषधं हस्ते विपं । सत्वमेषोद्यमे बंधुर्यः सुश्रेयः प्रवृत्तये ॥ ११७ ॥
 संसाराचारसक्तस्य प्रतिपन्नोऽसि हेतुतां । एषोहं प्रव्रजाम्यद्य कुरु त्वं स्वमनीषितं ॥ ११८ ॥
 गुणसागरनामानं तमुपेत्य तपोधनं । प्रणम्य चरणानृचे विनीतो रचितांजलिः ॥ ११९ ॥
 स्वामिन् भवत्प्रसादेन पथित्रीकृतमानसः । अद्य निष्कमितुं भीमादिच्छामि भवतारकात् १२०
 ततः समाप्तयोगेन गुरुणेत्यनुमोदितः । महासंवेगसंपन्नस्त्वक्तवस्त्रविभूषणः ॥ १२१ ॥
 पर्यकासनमास्थाय रभसान्वितमानसः । केशापनयनं कृत्वा पल्लवारुणपाणिनां ॥ १२२ ॥
 जानानः प्रलघुं देहमुल्लासमिव तत्क्षणं । दीक्षां संचक्ष्य वैवाहीं मोक्षदीक्षांमंशिश्रियंत् ॥ १२३ ॥
 त्यक्तरागमदद्वेषा जातसंवेगरहसः । सुंदरप्रमुखा वीराः कुमारामारविभ्रमाः ॥ १२४ ॥

पञ्चपुराणम् ।

परमोत्साहसंपन्नाः प्रणम्य मुनिपुंगवम् । पङ्क्तिरिमा तेन राजपुत्राः प्रवव्रजुः ॥ १२५ ॥

तमुदन्तं परिज्ञाय सोदरस्नेहकातरा । वहती पुरुसंवेगमदीक्षिष्ट मनोदया ॥ १२६ ॥

सितांशुकपरिच्छन्नविशालस्तनमंडला । अल्पोदरी मलच्छन्ना जाता स्रातितपस्विनी ॥ १२७ ॥

विजयस्यादिनो वातां धिदित्वा वज्रवाहरी । शोकादितो जगादैवं सभामध्यव्यवस्थितः १२८ ॥

चित्रं पश्यत मे नम्रा वयसि प्रथमे स्थितः । विषयेभ्यो विरक्तात्मा दीक्षां दैर्गवरीमितः ॥ १२९ ॥

मादृशोऽपि सुदुर्मोर्चैर्वर्षीयान् प्रवर्णोऽकृतः । मोगैर्यस्ते कथं तेन कुमारेण विवर्जिताः ॥ १३० ॥

अथयानुगृहीतासौ माम्पवान् मुक्तसंपदा । भोगान् यस्तृणवच्यक्त्वा शीतीभावे व्यवस्थितः १३१ ॥

संदभाग्योद्युना चेष्टां कां ब्रजामि जरादितः । सुचिरं वंचितः पापविषयैर्मुखसुंदरैः ॥ १३२ ॥

इंद्रनीलांशुसंघातसंकाशो योऽभवरकथं । केशमारः स मे जातः कश्चराशिसमद्युतिः ॥ १३३ ॥

सितासितारुणच्छाये नेत्रे ये जनहारिणी । जाते संप्रति ते मुद्गुवलीच्छन्नसुवर्त्मनी ॥ १३४ ॥

प्रमासमुज्वलः कायो योयमासीन्महाबलः । जातः संप्रत्यसौ वर्षाहतचित्रसमच्छविः ॥ १३५ ॥

अर्थो धर्मश्च कामश्च त्रयस्ते तरुणोचिताः । जरापरीतकायस्य दुष्कराः प्राणधारिणः ॥ १३६ ॥

धिग्मामंचेतनं पापं दुराचारं प्रमादिनं । अलीकबोधवस्नेहसागरावर्तवर्तिनं ॥ १३७ ॥

इत्युक्त्वा बांधवान् सर्वानापृच्छ च विगतस्पृहः । दत्त्वा पुरंदरे राज्यं राजा जर्जरविग्रहः १३८
 पार्श्वनिर्वाणघोषस्य निर्ग्रथस्य महात्मनः । सुदंष्ट्रमन्युना सार्धं प्रथवाज महामनाः ॥ १३९ ॥
 पुरंदरस्य तनयमक्षत पृथिवीमती । भार्या कीर्तिधराभिल्यं विख्यातगुणसागरं ॥ १४० ॥
 क्रमेण स परिप्राप्तो यावनं विनयाधिकः । एधयन् सर्वंधूतां प्रसादं चारुचेष्टया ॥ १४१ ॥
 कौशलस्थनरेंद्रस्य वृता तस्मै शरीरजा । सुतमुद्वाह्य तां गेहान्निश्चक्राम पुरंदरः ॥ १४२ ॥
 क्षेमंकरसुनेः पार्श्वे प्रव्रज्य गुणभूषणः । तपः कर्तुं समारंभे कर्मनिर्जरकारणं ॥ १४३ ॥
 कुलक्रमागतं राज्यं पालयन् जितश्याम्रवः । रेमे देवोत्तमभोगैः सुखं कीर्तिधरो नृपः ॥ १४४ ॥

अथान्यदा कीर्तिधरः क्षितीश्वरः । प्रजासु बंधुः कृतमीररात्पि ॥

सुखासनस्थो भवने मनोरमे । विराजमानो नलकूवरो यथा ॥ १४५ ॥

निरीक्ष्य राहक्षयनीलतेजसा । तिरोहितं भास्करभासमंडलं ॥

अचित्तयत्कष्टमहो न शक्यते । विधिर्निनेतुं प्रकटीकृतोदयः ॥ १४६ ॥

उत्सार्य यो भीषणमंधकारं । करोति निष्कांतिकर्मिदुर्बिधं ॥

असौ रविः पद्मवनप्रबोधः । स्वभानुमुत्सारयितुं न शक्तः ॥ १४७ ॥

नारुण्यसूर्योप्ययमंयमेव । प्रणश्यति प्रासजरोपरागः ॥
 जंतुधराको वरपाशबद्धो । मृत्योरवश्यं मुखमभ्युपति ॥ १४८ ॥
 अनित्यभेतज्जगदेप मत्त्वा । समासेतानगदीदिभात्यान् ॥
 ससागरी रक्षत भो धरित्री । अहं प्रयाम्येप विमुक्तिमार्गं ॥ १४९ ॥
 इत्युक्तमाश्रे युधवंधुपूर्णा । सभा विषादं प्रगता तमूचे ॥
 राजंस्त्वमस्याः पतिरद्वितीयो । विराजसे सर्ववसुंधरायाः ॥ १५० ॥
 त्यक्त्वा यशस्या धरणी च येयं । न राजते निजितशत्रुपक्षा ॥
 नवे वयस्युन्नतवीर्यराज्यं । कुरुञ्ज तावत्सुनाथतुल्यं ॥ १५१ ॥
 जगाद राजा भयवृक्षसंकटां । जरावियोगारतिवह्निदीपितां ॥
 निरीक्ष्य दीर्घां व्यसनाटवीमिमां । भयं ममात्यंतपुरु प्रजायते ॥ १५२ ॥
 तन्नश्चितं मंत्रिजनोऽवगत्य । विध्यातमंगारचयं महांतं ॥
 आनाय्य मध्येस्य मरीचिरम्यं । वैहूर्यमस्थापयदत्युदारं ॥ १५३ ॥
 पुनस्तदुद्बुद्धय जगाद राजन् । यथासुप्ता रत्नश्रेण हीनः ॥

न शोभतेऽगारकलाप एष । त्वया विनेदं युवनं तथैव ॥ १५४ ॥

नाथ त्वयेमा विकला विनाथा । प्रजा विनश्यंत्यखिला वराक्यः ॥

प्रजासु नष्टासु तथैव धर्मो । धर्मे विनष्टे वद् किं न नष्टे ॥ १५५ ॥

तस्माद्यथा ते जनकः प्रजाभ्यो । दत्त्वा भवंतं परिपालनाय ॥

तपोऽकरोन्निवृत्तिदानदत्तं । तथा भवान् रक्षतु गोत्रधर्मं ॥ १५६ ॥

अथबभूवुः कुशलेरमात्यै-खग्रहं कीर्तिधरश्चकार ॥

श्रुत्वा प्रजातं तनयं प्रपश्ये । ध्रुवं मुनीनां पदमप्युदारः ॥ १५७ ॥

ततः स शक्रोपसमोगर्धीर्यः । स्फीतां व्यवस्थामहतीं धरित्रीं ॥

मुखं शशासाखिलभीतिमुक्तां । स भूरिकालं सुसमाहितात्मा ॥ १५८ ॥

चिरं ततः कीर्तिधरेण साकं । सुखं भजंती सहदेवदेवी ॥

क्रमेण संपूर्णगुणं प्रसृता । सुतं धरित्रीधरणे समर्थं ॥ १५९ ॥

समुत्सवस्तत्र कृतो न जाते । मागाद्धारित्रीपतिकर्णजाहं ॥

वातेति कांथिद्विसान्निगूदः । कालः कथंचित्प्रसवस्य जातः ॥ १६० ॥

ततः समुद्यद्दिवसप्रभूपम-धिरं स शक्यः कथमेव गोपितुं ॥
निवेदितो दुर्विधिनातिदुःखिना । नृपाय केनापि भरेण निश्चितः ॥ १६१ ॥

तस्मै नरेंद्रो मुकुटादिदृष्टो । विभूषणं सर्वमदान्महात्मा ॥
घोषाख्यशाखानगरं च रम्यं । महाघनग्रामशतैर्न युक्तं ॥ १६२ ॥

पुत्रं समानाथ्य च पद्मजातं । स्थितं महातेजसि मातुरंके ॥
अतिष्ठिपञ्चुंगविभूतियुक्तं । निजे पदे पूजितसर्वलोकः ॥ १६३ ॥

जाते यतस्तत्र वभ्रूव रम्या । पुरी विभ्रूत्या किल क्रोशलाख्या ॥
मुकोशलख्यां स जगाम तस्मा-द्बालः समस्ते भुवने सुचेष्टः ॥ १६४ ॥

ततो विनिष्क्रम्य निवासचारका-दशिश्रियत्कीर्तिधरस्तपोवनं ॥
तपोभवेनैव रराज तेजसा । धनागमोन्मुक्तनुयैथा रविः ॥ १६५ ॥

इत्यायं रविषेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते सुव्रतवज्रबाहुकीर्तिमाहात्म्यवर्णनं नाम एकविंशतितमं पर्व ।

द्वाविंशतितमं पर्व ॥

अथ धोरतपोधारी धरातुल्यः क्षमः प्रभुः । मलकंचुकसंवीतवीतमानो महामनाः ॥ १ ॥
 तपः शोषितसर्वांगो धीरो लुंचविभूषणः । प्रलंबितमहाबाहुर्द्युगाध्वन्यस्तलोचनः ॥ २ ॥
 स्वभावान्मत्तनाग्रेन्द्रं थरायणविभ्रमः निर्विकारः समाधानी विनीतो लोभवर्जितः ॥ ३ ॥
 अनुसूत्रसमाचारी दयात्रिमलमानसः । स्नेहंपंकविनिर्मुक्तः श्रमणश्रीसमन्वितः ॥ ४ ॥
 गृहंपंक्तिऋमप्राप्तं भ्राम्यन्नात्मवरं-गृहं । मुनिर्विवेश भिक्षार्थं चिरकालोपवासवान् ॥ ५ ॥
 निरीक्ष्य सहदेवी तं गवाक्षनिहितेक्षणा । परमं क्रोधमायाता विस्फुरद्वोहिताननां ॥ ६ ॥
 प्रतीहारमणान्त्वे कुंचितोष्ठी दुराशया । श्रमणो गृहभंजोऽथमाशु निर्वास्यातामिति ॥ ७ ॥
 मुग्धः सर्वजनश्रीतः स्वभावमृदुमानसः । यावन्निरीक्ष्यते नैनं कुमारः सुकुमारकः ॥ ८ ॥
 अन्यानपि यदीक्षे तु भवने नम्रमानवान् । निग्रहं वः करिष्यामि प्रतीहारा न संशयः ॥ ९ ॥
 परित्यज्य दयामुक्तो गतोऽसौ शिशुपुत्रकं । यतः प्रभृति नामीषु तदारभ्य धृतिर्मम ॥ १० ॥
 राज्यश्रियं द्विपंत्येते महाशूरनिपेचितां । नयंत्यस्यंतनिर्वेदं महोद्योगपराश्रयान् ॥ ११ ॥

पद्मपुराणम् ।

कुरित्युदितः क्षिप्रं दुर्वाक्यजनिताननः । दूरं निर्वासितो योगी वैश्याहिवपाणिभिः ॥ १२ ॥
 अन्येऽपि लिंगिनः सर्वे पुरान्निर्वासितस्तदा । कुमारो धर्मशब्दं माश्रयीदिति तृपास्पदे ॥ १३ ॥
 इति संतक्ष्यमाणं तं वाग्वास्या मुनिपुंगवं । श्रुत्वा दृष्ट्वा च संजातप्रत्यग्रौदारशोकिका ॥ १५ ॥
 स्वामिनं प्रत्यभिज्ञाय भक्ता कीर्तिधरं चिरात् । धात्रीसौक्रोशली दीर्घमरोदीन्मुक्तकंठिका ॥ १६ ॥
 श्रुत्वा तां रुद्रीमाशु समागत्य सुकोशलः । जगाद सात्वयन् मातः केन तेऽपकृतं वद ॥ १७ ॥
 गर्भधारणमात्रेण जनन्या समनुष्ठितं । त्वत्पयोमयमेतत्तु शरीरं जातमीदृशं ॥ १८ ॥
 सा मे त्वं जननीतोऽपि परं गौरवमाश्रिता । वदापमानिता केन मृत्युवक्त्रं विविधुणा ॥ १९ ॥
 अद्य मे त्वं जनन्यापि परिभूता भवेद्यदि । करोम्यविनयं तस्या जंतोरन्यस्य किं पुनः ॥ २० ॥
 तत्तत्समैः समारूढान्तं वसंतलतया तया । कृच्छ्रेण विरलीकृत्य नेत्रांतुप्लवसंतति ॥ २१ ॥
 अभिपिच्य शिशुं राज्ये भवंतं यस्तपोवनं । प्रविष्टस्ते पिता भीतो भवव्यसनपंजरात् ॥ २२ ॥
 भिक्षार्थमागतः सोद्य प्रविष्टो भवतो गृहं । जनन्यास्ते नियोगेन प्रतिहारैर्निराकृतः ॥ २३ ॥
 दृष्ट्वा निर्धार्यमाणं तं जातशोकोरुचलया । रुदितं मयका वत्स शोकं धर्तुमशक्तया ॥ २४ ॥
 भवद्गौरवदृश्याः कुरुते कः परामवं । मम कारणमेतत्तु कथितं रुदितस्य ते ॥ २४ ॥

पद्मपुराणम् ।

प्रसादस्तेन नाथेन तदास्माकमकारि यः । स्मर्यमाणः शरीरं स दहत्येव निरंकुशः ॥ २५ ॥
 धृतमेतदसुण्यं शरीरं दुःखमाजनं । वियोगे तस्य नाथस्य त्रियते यद्योमयं ॥ २६ ॥
 निर्ग्रथं भवतो हृद्गा माभून्निर्वेदधीरिति । तपस्विनां प्रवेशोऽस्मिन्नगरेऽपि निवारितः ॥ २७ ॥
 गोत्रे परंपरायातो घर्मोऽयं भवतां किल । राज्ये यत्तनयं न्यस्यं तपोवननिषेवणं ॥ २८ ॥
 किनास्मादपि जानासि मंत्रिणां संग्रधारणं । न कदाचिदतो गेहाल्लभसे यदिनिर्गमं ॥ २९ ॥
 एतस्मात्कारणात्सर्वं बाह्यालीभ्रमणादिकं । अमात्यैः कृतमंत्रैव भवने नयशालिमिः ॥ ३० ॥
 ततो निगम्य दृचांतं सकलं तन्निवेदितं । अवतीर्य त्वरायुक्तः प्रासादाग्रास्तुकोशलः ॥ ३१ ॥
 परिशिष्टातपत्रादिपृथिवीपतिलाच्छनः । पद्मकोमलकांतिभ्यां चरणाभ्यां त्रियान्वितः ॥ ३२ ॥
 इतो वरशुनिर्दष्टो भवद्भिरिति नादवान् । परमोत्कंठया युक्तः संग्रापयितुरंतिकं ॥ ३३ ॥
 अस्यानुपदवीभूता महासंभ्रमसंगताः । छत्रधारादयः सर्वे व्याकुलीभूतचेतसः ॥ ३४ ॥
 निविष्टं प्रायुकोदारं प्रवरंजुं शिलातले । वाष्पाकुलविशालाक्षस्त्रिः परीत्य सुभावनः ॥ ३५ ॥
 करशुगंतिकं कृत्वा मूर्धानं स्नेहनिर्भरः । ननाम पादयोर्जातुमस्तकस्पृष्टभूतलः ॥ ३६ ॥
 कृतांजलिरथोवाच विनयेन पुरस्थितः । त्रीडामिव परिप्राप्तो मुनेर्गेहादपाकृतैः ॥ ३७ ॥

पद्मपुराणम् ।

अनुकंपापराः शंता निर्गममुनिपुंगवाः । प्रासुकस्थानमासाद्य चातुर्मासीन्व्रतं श्रिताः ॥ ६४ ॥
 गृहीतं श्रावकैः शक्त्या नानानियमकारिभिः । दिग्भिरामश्रितं सायुसेवात्परमानसैः ॥ ६५ ॥
 एवं महति संप्राप्ते समये जलदाकुले । निर्ग्रथौ तौ पितापुत्रौ यथोक्ताचारकारिणौ ॥ ६६ ॥
 वृक्षांधकारगंभीरं बहुव्यालसमाकुलं । गिरिपादमहादुर्गं रौद्राणामपि भीतिदं ॥ ६७ ॥
 कंकगृध्रधोगोमायुरवधूरतगह्वरं । अर्धदग्धश्चस्थानं भीषणं विषमार्थनि ॥ ६८ ॥
 शिरः कपालसंधातैः क्वचित्पांडुरितक्षतिः । वसतिद्विस्रगंधोग्रवेगवाहिसमीरणं ॥ ६९ ॥
 साट्टहासभ्रमद्भीमरक्षोवेतालसंकुलं । तृणगुच्छलताजालपरिणद्धोरुपादपं ॥ ७० ॥
 पृथुप्रेतवनं धीरा वर्षाढ्यं शुचिमानसां । यदृच्छया परिप्राप्तौ विहरंती तपोधनौ ॥ ७१ ॥
 चतुर्मासोपवासं तौ गृहीत्वा तत्र निस्पृहौ । वृक्षमूले स्थितौ यत्र संगप्रासुकितांभसि ॥ ७२ ॥
 पर्यंकासनयोगेन कार्योत्सर्गेण जातुचित् । वीरासनादियोगेन निन्ये ताभ्यां धनागमः ॥ ७३ ॥
 ततः शरद्वतुः प्राप सोद्योगाखिलमानवः । प्रत्युप ह्य निश्शेषजगदालोकपंडितः ॥ ७४ ॥
 सितच्छायायना क्वापि दृश्यते गगनांगणं । विकासकाशसंधातसंकाशा मंदकीपिताः ॥ ७५ ॥
 घनागमविनिर्मुक्ते भाति से पद्मवांधवः । गते सुदुःपमाकाले भव्यबंधुजिनो यथा ॥ ७६ ॥

पद्मपुराणम् ।

तारानिकरमध्यस्थो राजते रजनीपतिः । कुमुदाकरमध्यस्थो राजहंसयुवा यथा ॥ ७७ ॥

ज्योत्स्नया प्लावितो लोकः क्षीराक्षुपारकल्पया । रजनीषु निशानाथप्रणालमुखमुक्तया ॥ ७८ ॥

नद्यः प्रसन्नतां प्राप्तास्तरंगांकितसैकताः । क्रौंचसारसचक्राद्वा नादसंभाषणोद्यताः ॥ ७९ ॥

उन्मज्जन्ति चलद्भ्रुंगा सरःसु कमलाकराः । भव्यसंधा इवोन्मुक्तमिथ्यात्वमलसंचया ॥ ८० ॥

तलेषु तुंगहर्म्याणां पुष्पप्रकरचारुषु । रमन्ते भोगसंपन्ना नरा नक्तं प्रियान्विताः ॥ ८१ ॥

सन्मानितसुहृद्भयुजनसंधया महोत्सवाः । दंपतीनां वियुक्तानां संजायंते समागमाः ॥ ८२ ॥

कार्तिक्यामुपजातायां विहरन्ति तपोधनाः । जिनातिशयदेशेषु महिमोद्यतजंतुषु ॥ ८३ ॥

अथ तां पारणाहताः समाप्तनियमां मुनी । निवेशं गंतुमारब्धौ गत्या समयदृष्टया ॥ ८४ ॥

सहदेवीचरी व्याघ्री दृष्ट्वा तां क्रोधपूरिता । शोणितारुणसंकीर्णघृतकेसरसंचया ॥ ८५ ॥

दंष्ट्राकरालवदना स्फुरत्पिगनिरीक्षणा । मस्तकोर्ध्ववलत्पुच्छा नखक्षतचंसुधरा ॥ ८६ ॥

कृतगंभीरुंदुकारा मारीचोपात्तविग्रहा । लसद्योहितजिह्वाग्रा विस्फुरेद्देहधारिणी ॥ ८७ ॥

मध्याहरचिसंकाशा कृत्वा क्रीडां विलंबितां । उत्पपात महावेगाद्दृष्ट्वा सुकोशलं ॥ ८८ ॥

उत्पतंती तु तां दृष्ट्वा तां मुनी चारुविभ्रमौ । सालंबमयनिर्मुक्तौ कारयोत्सर्गेण तस्थतुः ॥ ८९ ॥

मन्त्रपुराणम् ।

सुकोशलमुनेरुद्धं मूर्द्धप्रभृतिनिर्देया । दारयंती नखदंढं पतिता सा महीतले ॥ ९० ॥
 तयासौ दारिता देहे विमुञ्चन्नसंसृतीः । यभूय विगलद्वातुवारिनिर्ह्वरशैलधत् ॥ ९१ ॥
 ततस्तस्य पुरः स्थित्वा कृत्वा नानाविचेष्टितं । पापा ह्यदितुमारब्धा मुनिमारभ्य पादतः ९२
 पश्य श्रेणिक संसारे संमोहस्य विचेष्टितं । यत्राभीष्टस्य पुत्रस्य माता गात्राणि ख्यादति ॥ ९३ ॥
 किमतोऽन्यत्परं कष्टं यज्जन्मांतरमोहिताः । बांधवा एव गच्छंति वैरितां पापकारिणः ॥ ९४ ॥
 ततो मेरुस्थिरस्यास्यशुबलघ्यातावगाहिनः । उत्पन्नं केवलज्ञानं देहयुक्तेरनंतरं ॥ ९५ ॥
 आगत्य च सहद्रेण प्रमोदेन सुरामुराः । चक्षुर्देहार्चनं तस्य दिव्यपुष्पादिसंपदा ॥ ९६ ॥
 व्याघ्री कीर्तिधरेणापि सुयाकथैर्वोधिता सुती । सन्यासेन शुभं कालं कृत्वा स्वर्गमुपागता ९७
 ततः कीर्तिधरस्यापि केवलज्ञानमुद्गतं । यत्रासैकैव देवानां जाता मोहिमकारिणां ॥ ९८ ॥
 मोहिमानं परं कृत्वा केवलस्य सुरामुराः । पादा केवलिनो नत्वा ययुः स्थानं यथायथं ॥ ९९ ॥
 सुकोशलस्य महारम्यमधीते यः पुमानिति । उपसर्गविनिर्मुक्तः सुखं जीवत्यसौ चिरं ॥ १०० ॥
 देवी त्रिचित्रमालाय संपूर्णे समये सुखं । प्रसृता तनयं चारुलक्षणां कितविग्रहं ॥ १०१ ॥
 हिरण्यरुचिरा माता तस्मिन् गर्भस्थिते भवेत् । यतो हिरण्यगर्भाख्यामतोसौ सुंदरोऽगमत् १०२

पद्मपुराणम् ।

नाभेयसमयस्तेन गुणैः पुनरिवाहृतः । हरेः स तनयां लेभे नाम्नामृतवतीं शुभां ॥ १०३ ॥
 सुहृद्वाधवसंपन्नः सर्वशास्त्रार्थपारगः । अधीणद्रविणः श्रीमान् हेमपर्वतसन्निभः ॥ १०४ ॥
 पराननुभवन् भोगानन्यदासौ महामनाः । मध्ये भृंगाभकेशानां पलितांकुरमैक्षत ॥ १०५ ॥
 दर्पणस्य स्थितं मध्ये दृष्ट्वा तं पलितांकुरं । मृत्योर्दूतसमाहृतमात्मानं शोकभासत्रान् ॥ १०६ ॥
 अचितयच्च हा कष्टं बलादंगानि मे तथा । शक्तिकांतिविनाशिन्या व्याप्यंते जरसाधुना ॥ १०७ ॥
 चंदनद्रुमसंकाशकायोयमधुना मम । जराज्वलननिर्दग्धो गारकल्पो भविष्यति ॥ १०८ ॥
 तर्कयंती रुजा छिद्रं या स्थिता समयं चिरं । पिशाचीवाधुना सा मे शरीरं बाधयिष्यति ॥ १०९ ॥
 चिरं वद्धक्रमो योस्थाद् व्याघ्रवद्ग्रहणीत्सुकः । मृत्युः स मेधुना देहं प्रसमं भक्षयिष्यति ॥ ११० ॥
 कर्मभूमिभिर्मां प्राप्य धन्यास्ते युगपुंगवाः । व्रतपोतं समारूढ्य तर्ह्ये भवसागरं ॥ १११ ॥
 इति संचित्य विन्यस्य राज्येऽमृतवतीसुते । नद्युपाख्यं प्रवत्राज पार्श्वे विमलयोगिनः ॥ ११२ ॥
 न घोषितं यतस्तस्मिन् गर्भस्थेष्यशुभं भुवि । नद्युपोऽसौ ततः ख्यातो गुणनामितविष्टये ११३
 स जायां सिंहिकाभिरुषां स्थापयित्वा पुरे ययौ । उत्तरां ककुभं जेतुं सामंतान् प्रत्यवस्थितान् ॥
 दूरीभूतं नरं ज्ञात्वा दाक्षिणात्या नराधिपाः । पुरीं गृहीतमाजगमुर्विनीता भूरिसाधनाः ॥ ११५ ॥

पञ्चपुराणम् ।

रणे विजित्य तान् सर्वान् सिद्धिकातिमतापिनो । स्थापयित्वा दृढं स्थाने रक्षमात्तरं नृपं ॥ ११६ ॥
 सामंतेनिर्जितैः सार्द्धं जेतुं शेषान्नराधिपान् । जगाम दक्षिणामाशां शस्त्रशालकृतश्रमाः ॥ ११७ ॥
 प्रतापेनैव निजित्य सामंन्तान् प्रत्यवस्थितान् । आजगाम पुरीं राज्ञी जयनिस्वनपूरिता ॥ ११८ ॥
 नयुधोप्युत्तरामाशां चशीकृत्य समागतः । क्रोपं परममापन्नः श्रुतदारपरक्रमः ॥ ११९ ॥
 अविखंडितशीलाया नेष्टग्धीर्हकुलस्त्रियः । भवतीति विनिश्चित्य सिंहिकायां व्यरज्यत ॥ १२० ॥
 महादेवीपदात्साथ ज्यघिता सायुचोष्टता । महादरिद्रतां प्राप्ता कालं कंचिदवस्थिता ॥ १२१ ॥
 अन्यदाथ महादाहज्वरोभृत्पृथिवीपते । सर्वद्वैद्यप्रयुक्तानामौषधीनामगोचरः ॥ १२२ ॥
 सिद्धिका तं तथाभूतं ज्ञात्वा शोकसमाकुला । स्वं च शोधयितुं साध्वी क्रियामेतां समाश्रिता ॥ १२३ ॥
 समाहूयाखिलान् वंशून् सामंतान् प्रकृतीस्तथा । करे कोशं समादाय वारिदत्तं पुरोधसा ॥ १२४ ॥
 जगाद् यदि मे भर्ता नान्यश्चेत्तस्यपि स्थितः । ततः सिक्तौघुनानेन राजास्तु विगतज्वरः ॥ १२५ ॥
 ततोऽसौ सिक्तमात्रेऽस्मिन् तत्करोदकशीकरे । दंतवीणाकृतस्थानो हिममग्न इवामवत् ॥ १२६ ॥
 साधु साध्विति शब्देन गगनं परिपूरितं । अष्टजनिर्मुक्तदृष्टं सुमनसां चयैः ॥ १२७ ॥
 इति तां शीलसंपन्नां विश्राय नारुंगवः । महादेवीपदे भूपः कृतपूजामतिष्ठिषत् ॥ १२८ ॥

पद्मपुराणम् ।

अनुभूय चिरं भोगान् तथा सार्धमकंठकः । निश्शोषपूर्वजाचारं कृत्वा मनसि निस्पृहः ॥१२९॥
 संभूतं सिहिकादेव्यां सुतं राज्ये नियाय स । जगाम पदवीं धीरो जनकेन निषेवितां ॥ १३० ॥
 नद्युपस्य सुतो यस्मात्सुदासीकृतविद्विषः । सौदास इति तेनासौ भुवने परिकीर्तितः ॥ १३२ ॥
 तस्य गोत्रे दिनान्यष्ट चतुर्वासीसमाप्तिषु । युक्तं न केनचिन्मांसमपि मांसैधितात्मना ॥१३३॥
 कर्मणस्त्वशुभस्यास्य कस्यापि समुदीरणात् । बभूव खादितुं मांसं तेज्वेव दिवसेषु धीः ॥१३३॥
 ततोनेन समाहाय हृदः स्वैरममाप्यत । मांसमनुं समुत्पन्ना मम भद्राद्य धीरिति ॥ १३४ ॥
 तेनोक्तो देव जानासि दिनेष्वेतेष्वमारणं । जिनपूजासमृद्धेषु समस्तायामपि क्षितौ ॥ १३५ ॥
 नृपेणोचि पुनः हृदो भ्रियेद्य यदि नाग्नि तत् । इति निश्चित्य यद्युक्तं तदाचर किमुक्तिभिः ॥१३६॥
 तदवस्थं नृपं ज्ञात्वा पुरात्सदो बहिर्गतः । ददर्श मृतकं बालं तद्दिने परिखोज्ज्वितं ॥ १३७ ॥
 तं वस्त्रावृचमानीय संस्कृत्य स्वादुवस्तुभिः । नैर्द्राय ददावतुं मन्यसे मुख्यगोचरं ॥ १३८ ॥
 महामांससास्वादानिर्वातग्रीतमानसः । भुक्त्वोरिथितो मिथः सूदं स जगाद सविस्मयः ॥१३९॥
 वद मद्र कुतः प्राप्तं मांसमेतत्त्वयेदृशं । अनास्वादितपूर्वोयं रसो यस्यातिपेशलः ॥ १४० ॥
 सोऽभयं मार्गीयित्वास्मै यथावाद्द्विन्यवेदयत् । ततो राजा जगादेदं सर्वथा क्रियतामिति ॥१४१॥

मूदोथ दातुमारब्धः शिशुवर्गाय मोदकान् । शिशवस्तत्प्रसंगेन प्रत्यहं तं समाययुः ॥ १४२ ॥
 गृहीत्वा मोदकान् यातान् शिशूनां पथिमं ततः । मारायित्वा ददौ सूदो राज्ञे संस्कृत्य संततं ॥ १४३ ॥
 प्रत्यहं क्षीयमाणेषु पौरवालेषु निश्चितः । सूदेन सहितो राजा देशात्पौरैर्निराकृतः ॥ १४४ ॥
 कनकाभासमुत्पन्नस्तस्य सिंहस्थः सुतः । राज्येऽवस्थापितः पौरैः प्रणतः सर्वपाथिवैः ॥ १४५ ॥
 महामांसरसासक्तः सौदासो जग्ध सूदकः । वभ्राम धरणीं दुःखी भक्षयन्नृञ्जितान् शयान् ॥ १४६ ॥
 सिंहस्यैव यतो मांसमाहारोऽस्याभवत्ततः । सिंहसौदासशब्देन ध्रुवने ख्यातिमागतः ॥ १४७ ॥
 दक्षिणापथसासाद्य प्राप्यान्वरसंश्रयं । श्रुत्वा धर्मं चभूयासावणुव्रतधरो महान् ॥ १४८ ॥
 ततो महापुरे राज्ञि मृते पुत्रविवर्जिते । स्कंधमारोपितः प्राप राज्यं राजद्विपेन सः ॥ १४९ ॥
 व्यसर्जयच्च पुत्रस्य नतये दूनमूर्जितः । सोऽल्लिखत्तव गर्हस्य न नमामीति निर्भयः ॥ १५० ॥
 तस्योपरि ततो याति सौदासे विपयोखिलः । प्रपलयितुमारोभे भक्षणत्रासकंपितः ॥ १५१ ॥
 सजित्वा तनयं युद्धे राज्यं न्यस्य पुनः कृती । महासंवेगसंपन्नः प्रविवेश तपोवनं ॥ १५२ ॥
 ततो ब्रह्मरथो जातधर्तुर्वक्त्रस्ततो भवत् । तस्माद्ब्रह्मरथो जज्ञे जातः शतरथस्ततः ॥ १५३ ॥
 उदपादि पृथुस्तस्मादजस्तस्मात्पयोःरथः । चभूर्वेद्रथोऽमुष्मादिनाथरथस्ततः ॥ १५४ ॥

मांधाता वीरसेनश्च प्रतिमन्युस्ततः क्रमाद् । नाम्ना कमलबधुश्च दीप्त्या कमलबाधवः ॥ १५५ ॥
 प्रतापेन रवेस्तुल्यः समस्तस्थितिकोविदः । रविमन्युश्च विज्ञेयो वसंततिलकस्तथा ॥ १५६ ॥
 कुबेरं दत्तनामा च क्लृप्तुमक्तिश्च कीर्तिमान् । शरभद्विरदौ प्रोक्तौ स्थशब्दोत्तरश्रुती ॥ १५७ ॥
 मृगेशदमनाभिर्यो हिरण्यकशिपुस्तथा । शृंगस्थलककुस्थश्च रघुः परम विक्रमः ॥ १५८ ॥
 इतीक्ष्वाकुकुलोद्भूताः कीर्तिता सुवनाधिपाः । भूरिशोऽत्र गता मोक्षं कृत्वा दैर्गंबरं व्रतं ॥ १५९ ॥
 आसीत्तौ विनीतायामनरण्यो महानृपः । अनरण्यः कृतो येन देशो वासयता जनं ॥ १६० ॥
 पृथिधीमत्यभिरव्यास्य महादेवीं महागुणा । कातिमंडलमध्यस्था सर्वद्रियसुखावहा ॥ १६१ ॥
 द्रौ सुताबुदपत्स्यातां तस्यासुचमलक्ष्णौ । ज्येष्ठोऽन्तरथो ज्ञेयः ख्यातो दशरथोऽनुजः ॥ १६२ ॥
 सहस्ररस्मिसंज्ञस्य राक्षो माहिष्मतीपतेः । अजर्यमनरण्येन साकमासीदनुत्तमं ॥ १६३ ॥
 अन्योन्यगतिसंज्ञप्रमाणौ तौ नरोत्तमौ । सौधैर्मैशानदेवद्राविवास्थारौ स्वधामनि ॥ १६४ ॥
 राषणेन जितो युद्धे सहस्रांशुर्विबुद्धवान् । दीक्षां जैनेधरीमाप विभ्रत्सर्वेगुमुन्नते ॥ १६५ ॥
 दूताचल्योपिताञ्जु ज्ञात्वां तद्बृचांतमशेषतः । मासजाते श्रियं न्यस्य नार्पौ दशस्थे भृशं ॥ १६६ ॥
 सकाशेऽभयसेनस्य निर्गीथस्य महात्मनः । राजानंतरथेनामा प्रवव्राजातिनिस्पृहः ॥ १६७ ॥

अनरण्योऽग्रमन्मोक्षमनंतस्यंदनो महीं । सर्वसंगविनिर्मुक्तो विजहार यथोचितं ॥ १६८ ॥
 अत्यंतदुस्सहयोगी द्वाविंशतिपरीपहः । न क्षोभितस्ततो नंतवीर्याख्यां स धिती गतः ॥ १६९ ॥
 वपुर्दशरथो लेभे नवयौवनभूषितं । शैलकूटमिवोद्युगं नानाकुसुमशोभितं ॥ १७० ॥
 अथामृतप्रभावायामुत्पन्ना वरयोषिति । दर्भस्थलपुरेशस्य चारुविभ्रमधारिणः ॥ १७१ ॥
 राज्ञः सुक्रोशलाख्यस्य तनयामपराजितां । उपयेमे स रत्यापि स्त्रीगुणैरपराजितां ॥ १७२ ॥
 पुरमस्ति महारम्यं नात्रा कमलसंकुलं । सुबंधुस्तिलकस्वस्य राजा मित्रास्य भामिनी ॥ १७३ ॥
 दुहिता कैकयी नाम तयोः कन्या गुणान्विता । मुंडमाला कृता यस्य नेत्रेदीवरमालया ॥ १७४ ॥
 मित्राया अनिता यस्मात्सुचेष्टा रूपशालिनी । सुमित्रेति ततः ख्यातिं भुवने स सद्युपागता ॥
 महाराज सुतामन्यां प्रापामौ सुग्रभाश्रुति । लावण्यसंपदं दालां जनयतीं श्रियंल्लपां ॥ १७६ ॥
 स सम्यग्दर्शनं लेभे राज्यं च परमोदयं । आद्ये रत्नमतिस्तस्य चरमे वृणसेमुखी ॥ १७७ ॥
 अधोगतिर्यतोरघादत्यक्ताहुपजायते । सम्यग्दर्शनयोगात्तु गतिरुद्धमसंशया ॥ १७८ ॥

येभरताद्यैर्नृपतिभिरुद्धोः । कारितपूर्वो जिनवरवासाः ॥

भंगमुपेतान् क्वचिदपि रम्यान् । सोनयदेतानिभिनवभावान् ॥ १७९ ॥

पद्मपुराणम् ।

इन्द्रतानां स्वयमपि रम्यान् । तीर्थकराणां परमनिवा सान् ।

रत्नसमूहः स्फुरदुरुभासः । संततपूजामघट्यदेयः ॥ १८० ॥

अन्यमवेषु प्रथितसुधर्माः । प्राप्य सुराणां श्रियमतिरम्यां ।

इदृशजीवा पुनरिहलोकै योति समृद्धिरविर्हचिता सा ॥ १८१ ॥

इत्यार्षे रथिणेणार्च्यप्रोक्ते पद्मचरिते सुकोशलमाहात्म्ययुक्तदशार्थोत्सयभिधानं नाम द्वाविंशतितमं पर्व ।

त्रयोविंशतितमं पर्व ।

अन्यदाथ सुखासीनं सभायां पुल्लेजसं । जिनराजकथासक्तं सुरेन्द्रसमविभ्रमं ॥ १ ॥

सहसा जनितालोको गगने देहतेजसा । समायथावयद्धारः शिष्टो दशरथं सुधीः ॥ २ ॥

कृत्वाभ्युत्थानमासीनमासने तं सुखावहे । दत्ताशीर्वचनं राजा पप्रच्छ कुशलं कृती ॥ ३ ॥

निवेद्य कुशलं तेन क्षेमं पृष्टो महीपतिः । सकलं क्षेममित्युक्त्वा पुनरेवमभाषत ॥ ४ ॥

आगम्यते कुतः स्थानाद्भगवन् विहृतं क्वच । किमु द्रष्टं क्वा न ते देशेऽस्त्यगोचरः ॥ ५ ॥

ततो मनस्थजैनेन्द्रवर्णनोद्भूतसम्मदः । उन्नतं पुलकं विभ्रदित्थभापत नादः ॥ ६ ॥
 विदेहं नृप यातोहं मासं चारु जिनेहितं । जिनेन्द्र भवताधारभूर्खिलविभूषितं ॥ ७ ॥
 तत्र निष्क्रमणं दृष्टं मया सीसंधराहृतः । नगर्यां बुंडरीकिण्यां नानारत्नोत्तेजसि ॥ ८ ॥
 विमानैर्विविधच्छायैः केतुच्छत्रविभूषितैः । यानैश्च विविधैर्द्वयं देवागमनमाकुलं ॥ ९ ॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य यथेह सुरपैः कृतं । तधाभिषेचनं मेरौ मया तस्य मुने श्रुतं ॥ १० ॥
 सुव्रतस्य जिनेन्द्रस्य वाच्यमानं श्रुतं यथा । तथा मे चरितं तस्य तत्र गोचरितं दृष्ट्वा ॥ ११ ॥
 नानारत्नप्रमादयानि तुंगानि विपुलानि च । दृष्टानि तत्र चैत्यानि कृतपूजान्यनारतं ॥ १२ ॥
 विचित्रमणिभक्तीनि हेमपीठानि पार्थिव । दृष्टान्यत्यंतरम्याणि वनचैत्यानि नंदने ॥ १३ ॥
 चामीकरमहास्तंमयुक्तेषु स्फुरितंशुषु । भास्करालयतुल्येषु हारतोरणचारुषु ॥ १४ ॥
 रत्नदामसमृद्धेषु महावैदिकभूमिषु । द्विपसिंहादिरूपाढ्यैर्दूर्योदारभित्तिषु ॥ १५ ॥
 कृतसंगीतदिव्यस्त्रीजनपूरितकुक्षिषु । अमरारण्यचैत्येषु जिनार्चाः प्रणता मया ॥ १६ ॥
 चैत्यप्रभाविकासौढ्यं कृत्वा मेरुं प्रदक्षिणं । पयोदपटलं भित्त्वा समुच्छ्रद्ध्यान्नतं नभः ॥ १७ ॥
 वास्यांतरगिरीद्राणां शिखरोपु महाप्रभाः । चैत्यालया जिनेन्द्राणां प्रणता बहवो मयाः ॥ १८ ॥

सर्वेषु तेषु चेत्येषु जिनानां प्रतिपातनाः । अकृत्रिममहाभासो मया पार्थिव वंद्यते ॥ १९ ॥
 इत्युक्ते देवदेवेभ्यो नम इत्युद्गतध्वनिः । प्रणतं करयुग्मं च चक्रे दशरथः शिरः ॥ २० ॥
 संज्ञया नारदेनाथ चोदिते जगतीपतिः । जनस्योत्सारणं चक्रे प्रतीहारेण सादरं ॥ २१ ॥
 उपांशुनारदेनाथ जगदे कोशलाधिपः । शृणुञ्ज्वावहितो राजन् सन्नात्रं कथयामि ते ॥ २२ ॥
 गतस्त्रिकूटशिखरं वंदारुहस्तुसुकः । वंदितं शान्तिभवनं मया तत्र मनोरमं ॥ २३ ॥
 भवत्युण्यानुभावेन मया तत्र प्रधारणं । श्रुतं विभीषणादीनां लंकानाथस्य मंत्रिणां ॥ २४ ॥
 नमिचेन समादिष्टं तेन सागरबुद्धिना । भविता दशवक्रस्य मृत्युदर्शगरथिः किल ॥ २५ ॥
 दूहिता जनकस्यापि हेतुत्वमुपयास्यति । इति श्रुत्वा विषणात्मा निश्चित्वाप विभीषणः ॥ २६ ॥
 जायते यावदेवास्य प्रजा दशरथस्य न । जनकस्य च तावत्तौ मारयामीति सादरः ॥ २७ ॥
 पर्यटच्च चिरं क्षोणी तत्ररेण निवेदितौ । भवंतौ कामरूपेण स्थानरूपादिलक्षणैः ॥ २८ ॥
 मुनिविसंभतस्तेन पृष्टोहमपि भो येते । कंचिद्दशरथं वेत्सि जनकं च क्षिताविति ॥ २९ ॥
 अत्रिव्य कथयामीति मया चोपात्तमुत्तरं । आकृतं दारुणं तस्य पश्यामि नरपुंगव ॥ ३० ॥
 तत्रे यावदयं किंचिन्न करोति विभीषणः । निगूढ तावदात्मानं क्वचिच्छिष्ट महीपते ॥ ३१ ॥

सम्यग्दर्शनयुक्तेषु गुरुपूजनकारिषु । सामान्येनैव मे प्रीतिस्त्वद्विधेषु विशेषतः ॥ ३२ ॥
 सत्त्वं युक्तं कुरु स्वस्ति भूयात्तेहं गतोऽधुना । इमां वेदयितुं वार्तां क्षिप्रं जनकभूमृतः ॥ ३३ ॥
 कृतानतिनृपेणैव भुवत्वात्यंतनभस्तलं । अवद्वारयतिर्वेगान्निमिधलाभिमुखं ययौ ॥ ३४ ॥
 जनकायापि तेनेदमशेषं विनिवेदितं । भव्यजीवा हि तस्यासन् प्राणेभ्योऽप्यतिवह्यभाः ॥ ३५ ॥
 अवद्वारयन्तौ याते मरणांशकिमानसः । समुद्रहृदयामाल्यमाकारयदिलापतिः ॥ ३६ ॥
 श्रुत्वा राजमुखान्मन्त्री समभ्यर्णं महाभयं । जगदे गदतां श्रेष्ठः स्वामिमक्तिपरायणः ॥ ३७ ॥
 जीयितायासिखलं कृत्यं क्रियते नाथ अंतुभिः । त्रैलोकेशत्वलाभोऽपि वद तेनोज्जितस्य कः ३८
 तस्माद्यावदरातीनां व्यसनं रचयाम्यहं । तावदज्ञातरूपस्त्वं विह्वली विहरावनि ॥ ३९ ॥
 इत्युक्ते तत्र निक्षिप्य कोशं देशं पुरं जनेन । निष्कामपुराद्राजा सख्यस्य सुपरीक्षितः ॥ ४० ॥
 गते राजन्यमात्येन लेख्यं दाशरथं ययुः । कारितं मुख्यवपुषो भिन्नं चेतनयंकया ॥ ४१ ॥
 लाक्षादिरसयोगेन रुधिरं तत्रनिर्मितं । मार्दवं च कृतं तावद्यावत्पत्यासुधारिणः ॥ ४२ ॥
 वरासननिविष्टं तं वेदमनः सप्तमे तले । युक्तं पुरैव सर्वेण परिचर्येण चिंचकं ॥ ४३ ॥
 स मंत्री लेप्यकारथ कृत्रिमं स्रजतुर्मुपं । आंतिहिं जायते तत्र पश्यतेरुभयोरेपि ॥ ४४ ॥

अयेन च वृत्तांतो जनकस्यापि कल्पितः । उपर्युपरि हि प्रायश्चलंति विदुषां धियः ॥ ४५ ॥
 मद्रां तां श्रित्तिषां नष्टां भुवनस्थितिकोविदां । आपत्काले यथेद्वर्कां समये जलदायिनां ॥ ४६ ॥
 यो पुरा वरनारीभिर्महाप्रासादवर्तिनां । उदारभोगसंपन्नौ सेवितौ मगधाधिप ॥ ४७ ॥
 इतरात्रिषु तां कौचिदसहायौ नरोचमौ । चरणाभ्यां महीं कष्टं भ्रमंतौ धिगतवस्थितिं ॥ ४८ ॥
 इति निश्चित्य जंतुभ्यो यो ददात्यभयं नरः । किं न तेन भवेदत्तं साधूनां धुरि तिष्ठता ॥ ४९ ॥
 दृष्टी तां तत्र तत्रेति चरयणेण वेदितौ । अहुजेन दशास्यस्य प्रेषिता बधका भृशं ॥ ५० ॥
 ते गुह्यपाणयः क्रूरा दृष्ट्वा गोचरविग्रहा । दिवा नक्तं च नगरां भ्रमंति चलचक्षुषः ॥ ५१ ॥
 प्रासादं हीनसत्वास्ते प्रवेष्टुं न सहा यदा । चिरायंते तदा यासीत्स्यमेव विभीषणः ॥ ५२ ॥
 अन्विष्य गीतशब्देन प्रविश्य गतविभ्रमः । ददशोतःपुरांतस्थं व्यक्तं दशरथं विभीः ॥ ५३ ॥
 विद्युद्विलसितो नाम चोदितस्तेन खेचरः । निष्ठृत्य तस्य मूर्धानं स्वामिने दर्शयन् मुदा ॥ ५४ ॥
 श्रुतांतःपुरज्जाक्रंदो निक्षिप्यैतच्छिरोऽभुधौ । जनकैऽपि तथा चक्रे निर्दयं स विचेष्टितं ॥ ५५ ॥
 ततः कृतिनमात्मानं कृत्वा सोदरयत्सलः । ययौ विभीषणो लंकां प्रमोदपरिपूरितः ॥ ५६ ॥
 विप्रलापं परं कृत्वा विदित्वा पुस्तकमेव च । धृतिं दाशरथः प्राप परिवर्गः सविस्मयः ॥ ५७ ॥

विभीषणोऽपि संप्राप पुरीमशुभद्यान्तये । दानपूजादिकं चक्रे कर्म संजनितोत्सवं ॥ ५८ ॥
 धभूय च मतिस्तस्य कदाचिच्छांतचेतसः । क्रमणाभिति वैचित्र्यात्यथात्तापमुपेयुषः ॥ ५९ ॥

असत्यभीत्या क्षितिगोचरोऽहौ । निरर्थकं प्रेतगतिं प्रणीतौ ॥

आशीविषांगप्रमवोऽपि सर्प-स्वाक्षर्यस्य शक्रोति किमु ग्रहर्तुं ॥ ६० ॥
 सुलेशश्रीयां क्षितिगोचरो क । क रावणः शक्रसमानशौर्यः ॥

केमः सशंको मदमंदनाभी । क्व केसरी वायुसमानवेगः ॥ ६१ ॥

यद्यत्र यावच्च यतश्च येन । दुःखं सुखं वा पुरुषेण लभ्यं ॥

तच्चत्र तावच्च ततश्च तेन । संप्राप्यते कर्मवशानुगेन ॥ ६२ ॥

सम्यग्प्रिमितं यदि वेचि कश्चिच्छ्रेयो न कस्मात्कुरुते निजस्य ॥

येनेह लोके लभतेऽति सांख्यं । मोक्षे च देहलजनात्पुरस्तात् ॥ ६३ ॥

राक्षोस्तयोः प्राणविभोजनेन । नैमिचमूढत्वमितं विवेकं ॥

दुःशिक्षितार्थैर्मुर्खैर्कार्ये । प्रवर्तते जंतुरसारबुद्धिः ॥ ६४ ॥

अस्यांबुनाथस्य पुरी स्थितेयं । अभिन्नपातालतलस्य मध्ये ॥

कथं सुराणामपि श्रीतिदक्षा । गम्यत्वमायात् क्षितिगोचराणां ॥ ६५ ॥

कृतं मयात्यंतमिदं न योग्यं । करोमि नैवं पुनरप्रधायै ॥

इति प्रधायोत्तमदीप्तियुक्तो । रविर्यथास्वे निलये स रेमे ॥ ६६ ॥

इत्यपि रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विभीषणव्यसनवर्णनं नाम त्रयोविंशतितमं पर्व ।

चतुर्विंशतितमं पर्व ।

यद्य भ्राम्यतो दृत्तमनरण्यतन्भुवः । तत्ते श्रेणिक वक्ष्यामि शृणु विस्मयकारणं ॥ १ ॥
 इतोऽस्त्युत्तरकाष्ठायां नाम्ना कौतुकमंगलं । नगरं चास्य शैलाभद्राकास्यस्थोभितं ॥ २ ॥
 राजा शुभमतिर्नाम यत्रासीत्सार्धकश्चुतिः । पृथुश्री वनिता तस्य योषिद्रुणविभूषणा ॥ ३ ॥
 कैकया द्रोणमेघथ पुत्रावभवतां तयोः । गुणैरत्यंतविलैः स्थितौ यौ व्याप्य रोदसी ॥ ४ ॥
 तत्र सुंदरसर्वांगा चारुलक्षणधारिणी । नितरां कैकया रेजे कलानां परमागता ॥ ५ ॥
 अंगहाराश्रयं नृपं तथाभिनयसंश्रयं । व्यायामिकं च साहासीत्तत्रभेदैः समन्वितं ॥ ६ ॥

विभीषणोऽपि मंप्राप पुरीमशुभशान्तये । दानपूजादिकं चक्रे कर्म संजन्तितोत्सवं ॥ ५८ ॥
 बभूव च मतिस्तस्य कदाचिच्छांतचेतसः । कर्मणामिति वैचित्र्यात्पश्चात्तापमुपेयुषः ॥ ५९ ॥

असत्यभीत्या क्षितिगोचरो तौ । निरर्थकं प्रेतगतिं प्रणीतौ ॥
 आशीविषांगयमवोऽपि सर्पे-स्तार्क्ष्यस्य शक्रोति क्रियु प्रहर्तुं ॥ ६० ॥
 सुलेशशौष्यं क्षितिगोचरो क । क् रावणः शक्रसमानशौर्यः ॥

केमः सशंको मदसंदगामी । क्व केसरी चायुसमानवेगः ॥ ६१ ॥

यद्यत्र यावच्च यतश्च येन । दुःखं सुखं वा पुरुषेण लभ्यं ॥
 तत्रत्र तावच्च ततश्च तेन । संप्राप्यते कर्मवशानुगेन ॥ ६२ ॥

सम्यग्निमित्तं यदि वैचि कश्चि-च्छ्रेयो न कस्मात्कुरुते निजस्य ॥
 येनेह लोके लभतेऽति सौख्यं । मोक्षे च देहत्वजनात्पुरस्तात् ॥ ६३ ॥

राज्ञोस्त्वयोः प्राणवियोजनेन । नैमिचमूढत्वमितं विवेकं ॥
 दुःखिक्षितार्थैर्मनुजैर्कार्ये । प्रवर्तते जंतुरसारबुद्धिः ॥ ६४ ॥

अस्यांबुनाथस्य पुरी स्थितेयं । प्रभिन्नपातालतलस्य मध्ये ॥

कथं सुराणामपि भीतिदक्षा । गम्यत्वमायात् क्षितिगोचराणां ॥ ६५ ॥

कृतं मयात्यंतमिदं न योग्यं । करोमि नैवं पुनरग्रधार्यं ॥

इति प्रधार्योत्तमदीप्सियुक्तो । रविवर्थास्त्रे निलये स रेमे ॥ ६६ ॥

इत्यार्षे रविवेणाचार्यप्रोक्ते पद्मचरिते विभीषणव्यसनवर्णनं नाम त्रयोविंशतितमं पर्व ।

चतुर्विंशतितमं पर्व ।

यद्यथा म्राम्यतो वृत्तमनरण्यतन्मूयः । तत्ते श्रेणिक वक्ष्यामि शृणु विस्मयकारणं ॥ १ ॥

इतोऽस्त्युत्तरकाष्ठ्यां नाम्ना कौतुकमंगलं । नगरं चास्य शैलाम्नाकारपरिशोभितं ॥ २ ॥

राजा शुभमतिर्नाम यत्रासीत्सार्धकश्चुक्तिः । पृथुश्री वनिता तस्य योपिद्रुणविभूषणा ॥ ३ ॥

कैक्या द्रोणमेघश्च पुत्रावभवतां तयोः । गुणैरत्यंतविमलैः स्थितौ यौ व्याप्य रोदसी ॥ ४ ॥

तत्र सुंदरसर्वांगा चारुलक्षणधारिणी । नितरां कैक्या रेजे कलानां परमागता ॥ ५ ॥

अंगहाराश्रयं नृतं तथाभिनयसंश्रयं । व्यायामिकं च साक्षासीत्तत्रभेदैः समन्वितं ॥ ६ ॥

अभिव्यक्तं त्रिभिः स्थानैः कंठेन शिरसोरुसा । स्वरेषु समवेतं च सप्त स्थानेषु तद्यथा ॥ ७ ॥
 पद्मर्षभो नृतीयश्च गांधारी मध्यमस्तथा । पंचमो ध्रुवतथापि निपादश्चेत्यमी स्वराः ॥ ८ ॥
 स्थितं लयैश्चिसंख्यानैर्दुतमध्यविलंबितैः । अस्रं च चतुरस्रं च तालयोनिद्वयं दधत् ॥ ९ ॥
 स्यायिसंचारिसिर्द्युक्तं तथारोहावरोहिभिः । वर्णरेभिश्चतुर्भेदैश्चतुःसंख्यपदास्यितं ॥ १० ॥
 नामाल्यातोपसर्गेषु निपातेषु च संस्कृताः । प्राकृती सारसेनी च भाषा यत्र त्रयी स्मृता ११
 ध्रुवत्यथार्षभीपद्म पद्मोदीच्या निपादिनी । गांधारी चापरांपद्म कैकशी पद्ममध्यमा ॥ १२ ॥
 गांधारोदीच्यसंज्ञाभ्यां तथा मध्यमपंचमी । गांधारपंचमी रक्तांधारी मध्यमा तथा ॥ १३ ॥
 आंध्री च मध्यमोदीच्या स्मृता कर्मारवीति च । प्रोक्ताय नंदनी चान्या कैशकी चेति जातयः १४
 इमाभिर्जातिभिर्द्युक्तमष्टाभिर्दशभिस्तथा । अलंकारमीभिश्च त्रयोदशभिरन्विता ॥ १५ ॥
 प्रसन्नादिप्रसन्नांतस्तथा मध्यप्रसादयान् । प्रसन्नाद्यवसानश्च चतुर्दशस्थायिभूषणं ॥ १६ ॥
 निर्वृत्तः प्रस्थितो विंदुस्तथा त्रैखोलितः स्पृष्टः । तारो मंदः प्रसन्नश्च षोढा संचारिभूषणं ॥ १७ ॥
 आरोहिणः प्रसन्नादिरेकमेव विभूषणं । प्रसन्नांतस्तथा तुल्यः कुहरथावरोहिणः ॥ १८ ॥
 गदितौ द्वावलंकारावित्यलंकारयोजनं । अवागात्साधुगीतं च लक्षणेरेभिरन्वितं ॥ १९ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तत् तं त्रीसमुत्थानमवनद्धं मूदंगजं । शुषिरं वंशसंभूतं घनं तालसमुत्थितं ॥ २० ॥
 चतुर्विधमिदं वाद्यं नानाभेदैः समन्वितं । जानातिस्व नितान्तं सा यथैवं विरलोऽपरः ॥ २१ ॥
 कलानां तिसृणामासां नाद्यमेकी क्रियोच्यते । शृंगारहास्यकारुण्यवीराद्भुतमथानकाः ॥ २२ ॥
 रोद्रवीभ्रतसशांताश्च रसास्वत्र नवोदिताः । वेत्तिस्म तदसौ बाला सप्तभेदमनुत्तमं ॥ २३ ॥
 अनुद्यूतं लिपिज्ञानं यत्स्वदेशे प्रवर्तते । द्वितीयं विकृतं ज्ञेयं कल्पितं यत्स्वसंज्ञया ॥ २४ ॥
 अत्यंगदिपु वर्णेषु तत्त्वं सामायिकं स्मृतं । नैमित्तिकं च पुष्पादि द्रव्यविन्यासतोऽपरं ॥ २५ ॥
 प्राच्यमध्यमयोर्धेयसमाद्रादिभिरन्वितं । लिपिज्ञानमसौ बाला किल ज्ञातवती परं ॥ २६ ॥
 अस्थुक्तिकौशलं नाम भिन्नं स्थानादिभिः कलाः । स्थानं स्वरोऽथ संस्कारो विन्यासः काकुना सह ॥
 समुदायो विरामश्च सामान्याभिहितस्तथा । समानार्थत्वमार्पणं जातयश्च प्रकीर्तिताः ॥ २७ ॥
 उरः कंठः शिरश्चेति स्थानं तत्र त्रिधा स्मृतं । उक्त एव स्वरः पूर्वं पङ्क्तादिः सप्तभेदकः ॥ २९ ॥
 संस्कारो द्वित्रिधः प्रोक्तो लक्षणोद्देशतस्तथा । विन्यासस्तु सखंडाः स्युः पदवाक्यास्तदुत्तराः ३०
 सापेक्षा निरपेक्षा च काकुर्भेदद्वयान्विता । गद्यः पद्यश्च मिश्रश्च समुदायस्त्रिधोदितः ॥ ३१ ॥
 संक्षिप्तता विरामस्तु सामान्याभिहितः पुनः । शब्दानामेकवाच्यानां प्रयोगः परिकीर्तितः ॥ ३२ ॥

पञ्चपुराणम् ।

तुल्यार्थितकशब्देन वहर्षमतिपादनं । भाषापलक्षणम्लेच्छनिधमास्त्रिविधा स्मृता ॥ ३३ ॥
 पद्यव्यवहृतिलेख एवमाद्यास्तु जातयः । व्यक्तवाग्लोकागमार्गं व्यवहारश्च मातरः ॥ ३४ ॥
 एतेषामपि भेदानां ये भेदा बुद्धयगोचरा । सर्वेरेभिः समायुक्तं सात्यवदुक्तिकौशलं ॥ ३५ ॥
 शुष्कचित्रं द्विधा प्रोक्तं नाना शुष्कं च वर्तिजं । आर्द्रचित्रं पुनर्नाना चंदनादिद्रवोद्भवं ॥ ३६ ॥
 कृत्रिमाकृत्रिमैरंगैर्भूजलांशरगोचरं । वर्णकः श्लेष्मसंयुक्तं सा विवेदाखिलं शुभा ॥ ३७ ॥
 पूस्तकर्म त्रिधा प्रोक्तं क्षयोपचयसंक्रमैः । तक्षणादिक्रमोद्भूतं काष्ठादा क्षयसंस्मृतं ॥ ३८ ॥
 उपचित्रया मृदादीनामुपचयं तु कथ्यते । संक्रांतं तु यदाहृत्य प्रतिविधं विभाव्यते ॥ ३९ ॥
 यंत्रनियंत्रसञ्छिद्रनिच्छिद्रादिभिरन्वितं । सा जज्ञे तद्यथा मद्रा लोकेभ्यो दुर्लभस्तथा ॥ ४० ॥
 बुष्किकं छिन्नमच्छिन्नं पत्रच्छेद्यं त्रिधोदितं । छर्चीदंतादिभिस्तत्र निर्मितं बुष्किकं स्मृतं ॥ ४१ ॥
 कर्तरीछेदतोद्भूतं छिन्नं संवंधसंयुतं । विच्छिन्नं तु तदुद्भूतं संवंधपरिचर्जितं ॥ ४२ ॥
 पत्रवस्त्रयुवणोदिसंभवं स्थिरचंचलं । निर्णिन्ये सा परं चार्वाी संवृतासंवृतादिजं ॥ ४३ ॥
 आर्द्रशुष्कं तदुन्मुक्तं मिश्रं चेति चतुर्विधं । माल्यं तत्रार्द्रपुण्यादिसंभवं प्रथमं मतं ॥ ४४ ॥
 शुष्कपत्रादिसंभूतं शुष्कमृक्तं तदुष्मितं । सिक्नुकादिसमुद्भूतं संकीर्णं तु विसंकरात् ॥ ४५ ॥

रणप्रबोधनव्यूहसंयोगादिभिरान्वितं । तद्विधातुमलं ग्राह्या साह्यासीत्पूरणादिजं ॥ ४६ ॥
 योनिद्रव्यमधिष्ठानं रसो वीर्यं च कल्पना । परिकर्म गुणा दोषा युक्तिरेषा तु कौशलं ॥ ४७ ॥
 योनिविशिष्टमूलादि द्रव्यं तु तंगरादिकं । यद्गर्णवर्तिकाद्येतदाधिष्ठानं प्रकीर्तितं ॥ ४८ ॥
 कर्पायो मयुरस्तिक्तः कटुकाम्लश्च कीर्तितः । रसः पंचविधो यस्य निर्हारेण विनिश्चयः ॥ ४९ ॥
 द्रव्यगणां शीतगुणो च वीर्यं तत्र द्विधा स्मृतं । कल्पनात्र विवादानुवादसंचादयोजनं ॥ ५० ॥
 परिकर्म पुनः श्लेहशोधनक्षालनादिकं । ज्ञानं च गुणद्रोषाणां पाटवादीतरात्मनां ॥ ५१ ॥
 स्वतंत्रानुगताख्येन तां भेदेन समन्वितां । गंधयुक्तिमसौ सर्वाभजानद्युक्तविभ्रमा ॥ ५२ ॥
 मर्श्यं भोग्यं च पेयं च लेह्यं चूष्यं च पंचधा । आस्वाद्यं तत्र मर्श्यं तु कृत्रिमाकृत्रिमं स्मृतं ५३
 भोग्यं द्विधा यवाग्धादिविशेषाश्चोदनादयः । शीतयोगो जलं मद्यमिति पेयं त्रिधोदितं ॥ ५४ ॥
 रागबाण्डवलेह्याख्यं लेह्यं त्रिविधमुच्यते । कृत्रिमाकृत्रिमं चूष्यं द्विविधं परिकीर्तितं ॥ ५५ ॥
 पाचनच्छेदनोष्णत्वशीतत्वकरणादिभिः । युक्तमास्वाद्यविज्ञानमासीत्तस्या मनोहरं ॥ ५६ ॥
 यच्चमौक्तिकमर्ह्यसुवर्णरत्नतायुधं । वस्त्रसंखादि चावेदीत्सा रत्नं लक्षणादिभिः ॥ ५७ ॥
 तंतुसंतानयोगं च यस्त्रस्य बहुवर्णकं । रागाधानं च सा चारु विवेदातिशयान्वितं ॥ ५८ ॥

पद्मपुराणम् ।

लोहदंतजलुक्षारशिलास्तत्रादिसंभवं । तथोपकरणं कर्तुं ज्ञातमत्थंतमुद्यया ॥ ५९ ॥
 मेयदेशतुलाकारमेदान्मानं चतुर्विधं । तत्र प्रस्थादिभिर्भिन्नं मेयमानं प्रकीर्तितं ॥ ६० ॥
 दिशमानं चितस्त्यादि तुलामानं पलादिकं । समय्यादि तु यन्मानं तत्कालस्य प्रकीर्तितं ॥ ६१ ॥
 तद्यारोहपरीणाहृतियग्मौरवभेदतः । क्रियातथ समुत्पन्नं साध्यगात्मानमुत्तमं ॥ ६२ ॥
 भूतिकर्म निधिर्ज्ञानं रूपज्ञानं, वणिग्विधिं । अन्यथा जीवविज्ञानमासीत्तस्याविशेषवत् ॥ ६३ ॥
 मानुषद्विपगोवाजिप्रभृतीनां चिकित्सितं । सा निदानादिभिर्भेदं युक्तं ज्ञातवती परं ॥ ६४ ॥
 मायाकृतं त्रिधा पीडा शक्रजालं विमोहनं । मंत्रौषधादिभिर्जातं तच्च सर्वं विवेद सा ॥ ६५ ॥
 समयं च समीच्यादिपाखंडपरिकल्पितं । चारित्रेण प्रदार्थंश्च विवेद विधियैर्युतं ॥ ६६ ॥
 चेत्योपकरणा वाणी कलाव्यत्यसनं तथा । क्रीडा चतुर्विधा प्रोक्ता, तत्र चेष्टा शरीरजा ॥
 कंदुकादिति विज्ञेयं तत्रोपकरणं बहु । वाक्क्रीडनं पुनर्नाना सुभाषितसमुद्भवं ॥ ६८ ॥
 नाना दुरादन्यासं कलव्यत्यसनं स्मृतं । क्रीडार्यां बहुभेदायामस्यां सात्यंतकोविदा ॥ ६९ ॥
 आश्रिताश्रयतो भिन्नो लोको द्विविध उच्यते । आश्रिता जीवनिर्जीवा पृथिव्यादिस्तदाश्रय
 तत्र नानाभवेत्पत्तिःस्थितिर्नश्वरता तथा । ज्ञायते यदिदं प्रोक्तं लोकज्ञत्वं सुदुर्गमं ॥ ७१ ॥

पौर्वापर्याधरस्तुर्यद्वीपदेशादिभेदतः । स्वभावावस्थिते लोके बभूवास्यास्तदुत्तमं ॥ ७२ ॥
 संवाहनकला द्वेषा तत्रैका कर्मसंश्रया । शयौपचारिका चान्या प्रथमा तु चतुर्विधा ॥ ७३ ॥
 त्वद्वासास्थिमनःसौख्योदिते त्वासासुपाकमाः । सम्पृष्टं च गृहीतं च श्रुक्तितं जलितं तथा ७४
 आहतं भंगितं विद्धं पीडितं भिन्नपाटितं । मृदुमध्यप्रकृत्वत्वात्तनुनिर्भिद्यते त्रिधा ॥ ७५ ॥
 त्वक्सुखं सुकुमारं तु मध्यमं मांससौख्यकृत् । उत्कृष्टमस्थिसौख्याय मृदुगीति मनःसुखं ॥ ७६ ॥
 दोषास्तस्या त्रतीयं यल्लोन्नामुद्धतनं तथा । निर्मांसपीडितं वाढं केशाकर्षणमद्भुतं ॥ ७७ ॥
 अष्टप्राप्तममार्गेण प्रघ्रातमातियुगलं । आदेशाहतमत्यर्थमवसुप्तप्रतीपकं ॥ ७८ ॥
 एभिर्दोषैर्विनिर्भुक्तं सुकुमारमनीष च । योग्यदेशप्रसुक्तं च ज्ञाताकृतं च शोभनं ॥ ७९ ॥
 करणैर्विधिर्वर्थातु जन्यते चित्तसौख्यदा । संवाहनान्वगम्या सा शय्योपचरणात्मिका ॥ ८० ॥
 संवाहनकलामेतामंगप्रत्यंगोचरां । अवैदसौ यथा कन्या नान्या नारी तथा घनं ॥ ८१ ॥
 शरीरेपसंस्कारकौशलं च कला परा । स्नानमूर्द्धजवासादि निरचैपीदिमां च सा ॥ ८२ ॥
 एवमाद्याः कलाश्चारुशीला लोकमनोहराः । अदीधरत्समस्ताः सा विनयोत्तमभूषणाः ॥ ८३ ॥
 कलायुगाभिरूपं च समुद्भूता त्रिविधे । अद्वितीया बभौ तस्याः कीर्तिराकृष्टमानसा ॥ ८४ ॥

चहुनात्र क्रिमुक्तेन शृणु राजन् समासतः । तस्य वर्षशतेनापि दुःशक्यं रूपवर्णनं ॥ ८५ ॥
 पित्रा प्रधारितं तस्या योग्यः कोऽस्या भवेद्भरः । स्वयं रुचितमेवेयं गृह्णात्विति विसंशयं ॥ ८६ ॥
 यदर्थं पार्थिवाः सर्वे वसुमत्यामुपाहृताः । हरिबाहननामाद्याः पुरोविभ्रमभूयिताः ॥ ८७ ॥
 गतो दशरथोऽप्यस्य जनकेन सह भ्रमन् । स्थितं स तादृशोऽप्येतान् लक्ष्म्या प्रच्छाद्य भूपतीन् ८८
 मंचेषु सुप्रपंचेषु निविष्टान् वसुधाधिपान् । प्रत्येकंमक्षितोदारान् प्रतीहार्या निवेदितान् ॥ ८९ ॥
 भ्राम्यन्ती सा ततः साध्वी नरलक्षणपंडिता । कंठे दाशरथे न्यास दृष्टिनीलोत्पलस्रजं ॥ ९० ॥
 भूपालनिवहस्यं तं सा ययौ चारुविभ्रमा । राजहंसं यथा हंसी चक्रदृढोऽप्यवस्थितं ॥ ९१ ॥
 भावमालागृहीतेऽस्मिन् न्यस्ता या द्रव्यमालिका । पौनरुक्त्यं प्रपदेशी लोकाचारकृतास्पदा ९२
 केचित्तत्र जगुस्तारं प्रसन्नमनसो नृपाः । अहो योग्यो वृतः कोऽपि पुरुषोऽयं सुकन्यया ॥ ९३ ॥
 केषांचित्चित्तवैलक्ष्यात्स्वदेशगमनं प्रति । विररामातिदूरेण मनोवैचर्ष्यमीषुषां ॥ ९४ ॥
 केचिदत्यंतदृष्टत्वात्प्रसं कोपमागताः । युद्धं प्रति मनश्चक्रुः कृतकोलाहला भृशं ॥ ९५ ॥
 जगुश्च ख्यातसद्बद्धान् महामोगसमन्वितान् । त्यक्त्वातो गृह्णतीमेतमज्ञातकुलशीलिनं ॥ ९६ ॥
 अमुं कमपि वंदेशं दुरभियायकारिणीं । गृहीतमूर्द्धजाकृष्टां प्रसमं दुष्टकन्यकां ॥ ९७ ॥

इत्युक्त्वा ते सुसन्नद्धाः समुद्यतमहायुधाः । नृपा दशरथं तेन चलिताः क्षुद्रचेतसः ॥ ९८ ॥
 ततः समाकुलीभूतो वरं शुभमतिर्जगौ । भद्र यावन्नृपानेतान् सुक्षुब्धान्वारयाम्यहं ॥ ९९ ॥
 रथमारोप्य तावत्वं कन्यामंतर्हितो मत्र । कालज्ञानं हि सर्वेषां नयानां मूर्द्धनि स्थितं ॥ १०० ॥
 एवमुक्तो जगादासौ स्मितं कृत्वातिधीरधीः । विसन्धो भव माम त्वं पश्यतान् कांदिशीकृतान् ॥
 इत्युक्त्वा रथमारुह्य संयुक्तं श्रौढवाजिभिः । भृशं संववृते भीमः शरन्मध्याह्नमानुभं ॥ १०२ ॥
 उचार्य केकया चाशु रथवाहं रणांगणे । तस्यौ पौरुषमालंब्य तोत्रप्रग्रहधारिणी ॥ १०३ ॥
 उवाच च प्रयच्छाज्ञां नाथ कस्योपरि द्रुतं । चोदयामि रथं पश्य मृत्युरद्यातिवत्सलः ॥ १०४ ॥
 जगादासौ किमत्रान्यैर्वराकैर्निहतैर्नरैः । मूर्द्धानमस्य सैन्यस्य पुरुषं पातयाम्यहं ॥ १०५ ॥
 यस्यैतत्पांडुरच्छत्रं विभाति शशिविभ्रमं । एतस्याभिमुखं कर्ति रथं चोदय पंडिते ॥ १०६ ॥
 एवमुक्ते तयात्यंतं धीरया वाहितो रथः । समुच्छ्रितसितच्छत्रस्तरंगितमहाध्वजः ॥ १०७ ॥
 केतुच्छायामहाज्वाले तत्र दंपतिदेवते । रथाग्नौ योधशलभा इष्टा नष्टाः सहस्रशः ॥ १०८ ॥
 दशस्यंदननिर्मुक्तैर्नाराचरदिता नृपाः । क्षणात्परांमुखीभूताः परस्परविलंघिनः ॥ १०९ ॥
 ततो हेमप्रभेणैते चोदिता लज्जिता जिवाः । निवृत्य पुनरारब्धं हंतुं दाशरथं रथं ॥ ११० ॥

पद्मपुराणम् ।

वाजिभिः स्यन्दनैर्नागैः पादातिश्च नृपादृताः । कृतमूरमहानादा धनसंघातचर्तिनः ॥ १११ ॥
 तोमराणि शरान् पाशांश्चक्राणि कनकानि च । तमकं दृपमुद्दिश्य चिक्षिपुश्च समुद्यताः ॥ ११२ ॥
 चित्रमेकरथो भूत्वा तदा दशरथो नृपः । जातः शतरथः शक्त्या निःसंख्यानरथोऽथवा ॥ ११३ ॥
 विचिच्छेद स नाराचैः समं शस्त्राणि विद्विषां । अद्यत्कर्षसंधानैश्चकीकृतशरासनः ॥ ११४ ॥
 छिन्नध्वजातपत्रः सन् विह्वलीकृतवाहनः । शरैर्हमप्रभस्तेन धुणेन विरधीकृतः ॥ ११५ ॥
 स रथोत्तरमाख्य, भयावततमानसः । द्रुतं पलायनं चके कृष्णीकुर्वन्निजं यशः ॥ ११६ ॥
 ररक्ष स्वं च जायां च शत्रूनस्त्राणि चाच्छिनत् । एको दशरथः कर्म चक्रेऽनंतरथोचितं ॥ ११७ ॥
 दृष्ट्वा दशरथं सिंहं विधूतशरकेसरं । द्रुद्रुयुर्योधसारंगाः परिगृह्य दिगष्टकं ॥ ११८ ॥
 अहो शक्तिर्नस्यास्य हि चित्रं कन्यया कृतं । इति नादः समुत्सर्षो महान् स्वपरसेनयोः १२१
 बन्दिषोषितशब्देन शक्त्या यानन्यतुल्यया । जर्नैर्दशरथो जज्ञे प्रतापं विभ्रद्रुजतं ॥ १२० ॥
 ततः पाणिगृहस्तेन कृतः कौतुकमंगले । कन्यायाः परलोकेन कृतः कौतुकमंगलं ॥ १२१ ॥
 महता भूतिभारेण वृत्तोपथमनोत्सवः । ययौ दशरथोऽयोध्यां मिथिलां जनको तथा ॥ १२२ ॥
 पुनर्जनमोत्सवं तस्य तस्यां चक्रेऽतिसम्मदः । पुनर्नृपाभिषेकं च परिषर्गो महाद्विभिः ॥ १२३ ॥

पद्मपुराणम् ।

अशेषभयनिर्मुक्तो रेमे तत्र स पुण्यवान् । आखंडल इव स्वर्गे प्रतिमानितशासनः ॥ १२४ ॥
 तत्र प्रत्यक्षमन्यासां पत्नीनां भ्रूयतां तथा । अभ्यधायि नरेद्रेण केकयासन्नवर्तिनी ॥ १२५ ॥
 पूर्णेन्दुवदने श्रूहि यत्ते वस्तु मनीषितं । इह संपादयाम्यद्य प्रसन्नोऽस्मि तव प्रिये ॥ १२६ ॥
 चोदयेन्नादिविज्ञानाद्यदि नाम तथा रथं । कथं क्षुद्धारिसंघातं विजयेहं सहोत्थितं ॥ १२७ ॥
 अवस्थितं जगद्व्याप्यं नुदेदकैः कथं तमः । संवेष्टा चेन्नवेदस्य न मूर्तिररुणात्मिका ॥ १२८ ॥
 गुणग्रहणसंघातव्रीडाभारनतानना । मुहुः प्रचोदितोवाच कथंचिदिति केकया ॥ १२९ ॥
 नाथ न्यासोयमास्तां मे त्वयि वाञ्छितयाचनं । प्रार्थयिष्ये यदा तस्मिन् काले दास्यसि निर्वचाः ॥
 इति प्रोक्तमात्रे जगौ भूमिनाथः । समग्रदुनाथ प्रतिस्पष्टिवक्त्रः ॥
 मवत्वेवमुधे पृथुश्रोणिसौम्ये । त्रिवर्णातिकांतप्रसन्नोरुनेत्रे ॥ १३१ ॥
 अहो बुद्धिरस्या महीगोत्रजाया । नयाढथा नितांतं कलापारागायाः ॥
 समस्तोपभोगैरलं संगताया । कृतं न्यासभूतं मनःप्रार्थनं यत् ॥ १३२ ॥
 समस्तोऽपि तस्यास्त्वदाभीष्टवर्गः । प्रयातः प्रमोदं प्रकृष्टं नितांतं ॥
 विचिंत्य प्रधानं शुभा कंचिदर्थं । शनैर्मार्गयिष्यत्यहो केकयेति ॥ १३३ ॥

मतेर्गोचरत्वं मया तावदेत-त्प्रणीतं सुव्रतं धरिष्यिषते ते ॥

समुत्पत्तिमस्मान्महामानवानां । शृणु द्योतकानामुदारान्वयस्य ॥ १३४ ॥

समासेन सर्वं वदाम्येष तंह । त्रिलोकस्य वृत्तं किमत्र प्रपंचैः ॥

दुराचारयुक्ताः परं यांति दुःखं । सुखं साधुवृत्ता रविप्रख्यभासः ॥ १३५ ॥

इत्यार्षे रविपेणाचार्यप्रोक्ते पद्म-चरिते केकयावरप्रदानं नाम चतुर्विंशतितमं पर्व ।

पंचविंशतितमं पर्व ।

अथापराजिता देवी सुखं सुप्ता वरालये । शयनीये महाकान्ति रत्नोद्योतशिरस्थिते ॥ १ ॥

रत्नन्याः पश्चिमे यामे महागुरुपर्वेदिनः । नितान्तं परमान् स्वप्नानैक्षिताशयिता यथा ॥ २ ॥

शुभ्रं स्तंभरमं सिंहं पद्मिनीधंधवं विष्टुं । दृष्ट्वा विबोधमायाता तूर्यमंगलनिस्वनैः ॥ ३ ॥

ततः प्रत्यंगकार्याणि कृत्वा त्रिस्मितमानसा । दिवाकरकरालोकमंडिते भुवने सती ॥ ४ ॥

सा विनीतांतिकं भर्तुर्गत्वात्यंतसमाकुला । सखीभिरावृता भद्रपीठभूषणकारिणी ॥ ५ ॥

कृताञ्जलिर्जगो स्वप्नान् किञ्चिद्विनतविग्रहा । स्वामिने सावधानाय यथा दृष्टान्मनोहरान् ॥६॥
 ततो निखिलविज्ञानपारदृथा नराधिपः । बुधमंडलमध्यस्थः स्वप्नानामभ्यधात्फलं ॥ ७ ॥
 परमाश्चर्यहेतुस्ते कांते पुत्रो भविष्यति । अंतर्वेहिथ्य शत्रूणां यः कश्चिद्यति शान्तनं ॥ ८ ॥
 एवमुक्ते परं तोषं हस्तस्पृष्टोदरी यथा । मुखकैसरसंरुद्धमुखपद्मापराजिता ॥ ९ ॥
 चकार च समं भद्रां परं प्रमदमीयुषा । जिनेन्द्रेभ्यसमुस्फीतां पूजां पूजितभावना ॥ १० ॥
 ततः प्रभृतिकांत्यासौ सुतरां स्मावगाहते । चभूव चेतसश्चास्याः शान्तिः कापि महोजसः ॥११॥
 सुमित्रानंतरं तस्या ईक्षांचक्रेऽतिसुदरी । विस्मिता पुलकोपेता स्वप्नान् साधुमनोरथा ॥ १२ ॥
 सिच्यमानं मृगाधीशं लक्ष्म्या कीर्त्या च सादरं । कलशैश्चवमानास्य कमलैश्चास्वारिभिः ॥१३॥
 आत्मानं चातितुंगस्य भूमृतो मूर्धनि स्थितं । पश्यतं मेदिनीं स्फीतां निम्नगापतिमेखलां ॥१४॥
 स्फुरत्किरणजालं च दिवसाधिपविभ्रमं । नानारत्नोचितं चक्रं सौम्यं कृतविवर्तनं ॥ १५ ॥
 व्रीक्ष्य मंगलनादेन तथैव कृतबोधना । विनीताऽकथयत्पत्ये नितान्तं मधुरस्मना ॥ १६ ॥
 मधुर्युगप्रधानं ते शत्रुचक्रक्षयावहः । भविष्यति महातेजाश्चित्रचेष्टो वरानने ॥ १७ ॥
 इत्पुक्ता सा सती पत्या संमदाक्रांतमानसा । ययौ निजास्पदं लोकं पश्यतीवाधरस्थितं ॥१८॥

पद्मपुराणम् ।

अधानेहसि संपूर्णे पूरणेदुरिव पूर्वदिक् । अद्भुत तनयं कांत्या विशालमपराजिता ॥ १९ ॥
 दिष्टया वर्धनकारिभ्य प्रयच्छन् वसु पार्थिवः । वभूव चामरच्छत्रपरिधानपरिच्छदः ॥ २० ॥
 जन्मोत्सवं महानस्य चक्रे निश्शेषवांधवैः । महाविभवसंपन्नैरुन्मत्नीभूतविष्टपः ॥ २१ ॥
 तरुणादित्यवर्णस्य पद्मालिंगितवधसः । पद्मनेत्रस्य पद्माख्या पितृभ्यां तस्य निर्मिता ॥ २२ ॥
 सुमित्रापि ततः पुत्रमद्भुत परमद्भुति । छायादिगुणयोगेन सद्रत्नं रत्नभूरिव ॥ २३ ॥
 पद्मजन्मोत्सवस्यानुसंधानमिव कुर्वता । जनितो बंधुवर्गेण तस्य जन्मोत्सवः परः ॥ २४ ॥
 उर्याता जज्ञिरेऽरतिनगरेषु सहस्रशः । आपदां सूचका बंधुनगरेषु च संपदां ॥ २५ ॥
 प्रौढीवरगर्भाभिः कांतिवारिकृतप्लवः । सुलक्ष्म्या लक्ष्मणाख्यायां पितृभ्यामेव योजितः ॥ २६ ॥
 बालो मनोहरूपो तो विट्टुमामरदच्छदी । रक्तोत्पलसमच्छाधपाणिपादौ सुविभ्रमा ॥ २७ ॥
 नवनीतमुखस्पर्शो जातिसौरमधारिणौ । कुर्वाणौ शैशवीं क्रीडां चेतः कस्य न जद्भुतः ॥ २८ ॥
 चंदनद्रवदिग्धांगी कुंकुपस्थासकांचितौ । सुवर्णरससंपृक्तजटांजनकोपभौ ॥ २९ ॥
 अनेकजन्मसंबृद्धेहान्योन्यवशानुगौ । अंतःपुरगतां सर्वबंधुभिः कृतपालना ॥ ३० ॥
 विच्छर्दमिव कुर्वाणावमृतेन कृतस्वर्नौ । मुखपंकेन लिपंताविव लोकं विलोकनात् ॥ ३१ ॥

पद्मपुराणम् ।

छिन्दंताविव दारिद्र्यमाहूतागमकारिणौ । तर्पयंताविव स्वातं सर्वेषामनुकूलतः ॥ ३२ ॥
 प्रसादसम्मदौ साक्षादिव देहमुपागताौ । रेमाते तौ सुखं पुण्यां कुमारौ कृतरक्षणौ ॥ ३३ ॥
 विजयथ तृपिष्टथ यथापूर्वं बभूवतुः । तत्तुल्यचेष्टितावेवं कुमारौ तावशेषतः ॥ ३४ ॥
 तनयं केकयाहृत दिव्यरूपसमन्वितं । यो जगाम महाभागो भुवने भरतधृतिं ॥ ३५ ॥
 सुपुत्रे सुप्रभा पुत्रं सुंदरं यस्य विष्टपे । ख्यातिः शत्रुघ्नशब्देन सकलेद्यपि वर्तते ॥ ३६ ॥
 बलनामापरं मात्रा पद्मस्येति विनिर्मितं । सुमित्रया हरिर्नाम तनयस्य महच्छया ॥ ३७ ॥
 कृतोर्धचक्रिनामायां मात्रेति भरतभिधां । दृष्ट्वा चक्रिणि संपूर्णे केकया प्रापयत्सुतं ॥ ३८ ॥
 चक्रवर्तिध्वनिं नीतो मात्रायामिति सुप्रजाः । तनयस्यार्हतो नाम शत्रुघ्नं इति निर्ममे ॥ ३९ ॥
 रामुद्रा इव चत्वारः कुमारस्ते नया इव । दिग्विभागा इयोदारा बभूवुर्जगतः प्रियाः ॥ ४० ॥
 ततः कुमारकान् दृष्ट्वा विद्यासंग्रहणोचितान् । दध्यौ योग्यमुपाध्यायं पितृपां मनसाकुलः ॥ ४१ ॥
 अथास्ति नगरं नाम्ना कांपिन्यमिति सुंदरं । भार्गवोऽत्र शिखी ख्यातस्तस्थेपुरिति भामिनी ४२
 एरिरुडिस्तयोः पुत्रो दुर्विनीतो विलासितः । उपालंबसहस्राणां कारणीभूतचेष्टितः ॥ ४३ ॥
 द्रविणोपार्जनं विद्याग्रहणं धर्मसंग्रहः । स्वाधीनमपि तत्प्रायो विदेशे सिद्धमश्नुते ॥ ४४ ॥

पितृभ्यां भवनादेय निविण्णाभ्यां निराकृतः । ययौ राजगृहं दुःखी वसानः कर्पटद्वयं ॥ ४५ ॥
 तत्र वैवस्वतो नाम धनुर्वेदतिपंडितः । युक्तः सहस्रभात्रेण शिष्याणामभियोगिनां ॥ ४६ ॥
 यथावत्स्य पार्श्वसौ धनुर्विद्यमुपागमत् । जातः शिष्यसहस्राच्च दूरेणाधिककौशलः ॥ ४७ ॥
 थुर्तं कुशाग्रजेन मस्रुतेभ्योऽपि कौशलं । वंदेशे क्वापि विन्यस्तमिति ज्ञात्वा रुं गतः ॥ ४८ ॥
 थुत्वा च स्वामिनं क्रुद्धमस्त्राचार्येण शिष्यतः । एवमेरो यथा राहः पुरः कुंडो भविष्यति ॥ ४९ ॥
 स समाह्वयितः शिष्यैः सूतोऽसौ विभुना नृणां । शिष्यां पश्यामि सर्वेषां छात्राणामिति चोदितः ५०
 ततोऽस्तेचासिनस्तेन क्रमेण शरमोचनं । कारित्वा लक्षपातं च सर्वे चकुर्यथायथं ॥ ५१ ॥
 अथैरोऽपि स निर्युक्तः शरान् चिधेय तादृशान् । दुःशिक्षित इति ज्ञातो विभुना तेन यादृशैः ५२
 विदित्वा वितथां सर्वां राज्ञा संश्रेपितो गतः । अस्त्राचार्यः स्वकं धाम शिष्यमंडलमध्यगः ॥ ५३ ॥
 वैवस्वतसुतामैरः स्वीकृत्य गुरुसम्मतां । रात्रौ पलायनं कृत्वा प्राप दाशरथीं पुरीं ॥ ५४ ॥
 दौर्भिक्षितश्चानरण्ये स्वं कौशलं च न्यवेदयत् । राज्ञा समर्पिता तस्य तुष्टेन तनुसंभवाः ॥ ५५ ॥
 तेष्वस्त्रकौशलं तस्य संभ्रतं स्फीततां गतं । सरःसु सुप्रसन्नेषु चंद्रविद्यमिवागतं ॥ ५६ ॥
 अन्यानि च गुरुप्राप्त्या विज्ञानानि प्रकाशितां । यातानि तेषु रत्नानि पिधानापंगमादिव ५७

दृष्ट्वा विज्ञानमेषामतिशयसहितं सर्वशास्त्रेषु राजा ।

संप्राप्तस्तोषमग्न्यं सुतनयविनयोदारचेष्टाहृतात्मा ॥

चक्रे पूजासमेतं गुरुषु गुणगणज्ञानपांडित्ययुक्तो ।

यातं त्युत्क्रम्य वांछाविभवमतितरां दानविख्यातकीर्तिः ॥ ५८ ॥

ज्ञानं संप्राप्य किञ्चिद् व्रजति परमतां तुल्यमन्यत्र यातं ।

तावत्त्वेनापि नेति क्वचिदपि पुरुषे कर्मवैपम्ययोगात् ॥

अत्यंतं स्फीतिमेति स्फटिकगिरितटे तुल्यमन्यत्र देशे ।

यात्येकांतेन नाशं तिमिरवति ख्वरंशुवृंदं खगाधिः ॥ ५९ ॥

इत्यादि रविपेणाचार्यश्रोक्ते पद्मचरिते चतुर्भ्रातृसंभवाभिधानं नाम पंचविंशतितमं पर्व ।

पितृभ्यां भवनादेय निर्विण्णाभ्यां निराकृतः । ययौ राजगृहं दुःखी वसानः कर्पटद्वयं ॥ ४५ ॥
 तत्र वैवस्वतो नाम धनुर्वेदातिपंडितः । युक्तः सहस्रभात्रेण शिष्याणामभियोगिनां ॥ ४६ ॥
 यथावचस्य पार्थसौ धनुर्विद्यसुपागमत् । जातः शिष्यसहस्राच्च द्रेणाधिककौशलः ॥ ४७ ॥
 श्रुतं कुशाग्रराजेन मत्सुतेभ्योऽपि कौशलं । वंदेशे क्वापि विन्यस्तमिति ज्ञात्वा ह्यं गतः ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वा च स्वामिनं क्रुद्धमह्नाचार्येण शिष्यतः । एवमेरो यथा राज्ञः पुरः कुंठो भविष्यति ॥ ४९ ॥
 स समाह्वयितः शिष्यैः सूतोऽसौ विमुना नृणां । शिक्षां पश्यामि सर्वेषां छात्राणामिति चोदितः ५०
 ततोऽस्तेवासिनस्तेन क्रमेण शरमोचनं । कारिता लक्षपातं च सर्वे चक्रुर्यथायथं ॥ ५१ ॥
 अथैरोऽपि स निर्युक्तः शरान् चिक्षेप तादृशान् । दुःशिक्षित इति ज्ञातो, विमुना तेन यादृशैः ५२
 विदित्वा वितथां सर्वां राज्ञा संग्रहितो गतः । अह्नाचार्यः स्वकं धाम शिष्यमंडलमध्यगः ॥ ५३ ॥
 वैवस्वतस्तुतामिरः स्वीकृत्य गुरुसम्मत्वां । रात्रौ पलायनं कृत्वा प्राप दाशरथीं पुरीं ॥ ५४ ॥
 दौकितश्चानरण्ये स्वं कौशलं, च न्यवेदयत् । राज्ञा समर्पिता तस्मै तुष्टेन तनुसंभवाः ॥ ५५ ॥
 तेज्वन्नकौशलं तस्य संभ्रातं स्फीततां गतं । सरःसु सुप्रसन्नेषु चंद्रविवसिवागतं ॥ ५६ ॥
 अन्यानि च गुरुप्राप्त्या विज्ञानानि प्रकाशितां । यातानि तेषु रत्नानि पिधानापगमादिव ५७

दृष्ट्वा विद्वान्मेघामनिशयसहितं सर्वशास्त्रेषु राजा ।
 संग्राहस्तोषमग्न्यं सुतनयविनयोदारचेष्टाहृतात्मा ॥
 चक्रे पूजासमेवं गुरुषु गुणगणज्ञानपांडित्ययुक्तो ।
 यातं त्युत्क्रम्य वांछात्रिभवमतितरां दानविख्यातकीर्तिः ॥ ५८ ॥
 ज्ञानं संग्राप्य किञ्चिद् ब्रजति परमतां तुल्यमन्यत्र यातं ।
 तावत्वेनापि नेति क्वचिदपि पुरुषे कर्मवैषम्ययोगात् ॥
 अत्यंतं स्फूर्तिमेति स्फटिकगिरितटे तुल्यमन्यत्र देशे ।
 यात्येकांतेन नाशं तिमिरवति स्वेरंशुवृंदं खगौघैः ॥ ५९ ॥

इत्यार्षे रविवेणाचार्यश्लोके पद्मचरिते चतुश्चातृसंभवाभिधानं नाम पंचविंशतितमं पर्व ।
